ئەخمەت تۇردى ئەسەرلىرى

مۇزلىغان يۈرەك

شىنجاڭ ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

www.pdfparking.com

ئەخەت تۇردى ئەسەرلىرى

مۇزلىغان يۈرەك

(پۇۋېستلار)

شىنجاڭ ياشلار-گۈسىنلەر نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

مەسئۇل مۇھەررىرى : سائادەت ساۋۇت
مەسئۇل كوررېكتورى : دىلىيار تۇرسۇن
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : غالىب شاھ

ئەخمەت تۇردى ئەسەرلىرى

مۇزلىغان يۇرەك

(پوۋېستلار)

ئاپتورى :ئەخمەت تۇردى

*

شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 2 ـ كوچا 1 ـ قورۇ، پ: 830049)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
ۋەنيۇ مەدەنىيەت كەسپىي چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى
ئۆلچىمى: 1168×850 م م، 32 كەسلەم، باسما تاۋىقى: 12.5
2009 ـ يىل 3 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2010 ـ يىل 3 ـ ئاي 2 ـ بېسىلىشى
ISBN978-7-5371-6504-4
سانى: 5000-2001
باھاسى: 25.00 يۈەن

بېسىلىشتا، تۆپلەشتە خاتالىق بولسا نەشرىياتىمىزغا ئەۋەتىڭ، تېگىشىپ بېرىمىز

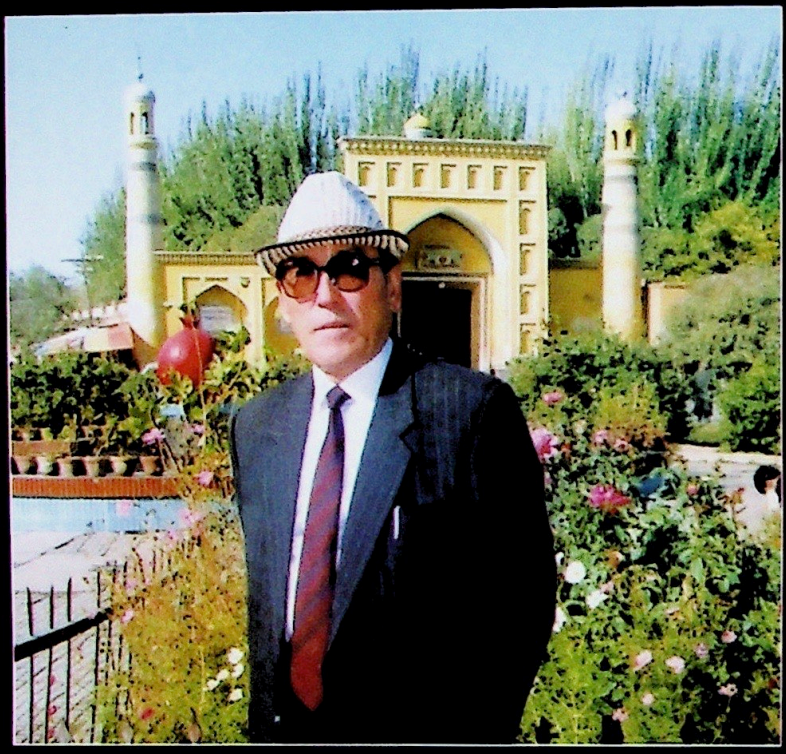

شهردی

نەشرىياتتىن

ئەخمەت تۇردى — دەۋرىمىزدىكى ئۇيغۇر پروزىچىلىقىنىڭ تەرەققىياتىغا ، گۈللەپ ياشناش ۋەزىيىتىگە مۇھىم تۆھپە قوشقان ۋەكىللىك خاراكتېردىكى داڭلىق يازغۇچىلىرىمىزنىڭ بىرى . ئۇ ئۆزىنىڭ 50 يىللىق ئەدەبىي ئىجادىيەت ھاياتىدا پروزىچىلىقىنىڭ ھېكايە ، پوۋېست ، رومان قاتارلىق ھەممە ساھەسىدە قەلەم تەۋرەتتىپ ، ھەممە ساھەسىدە بىر تۈركۈم نادىر ئەسەرلەرنى يارىتىپ ، ئوقۇرمەنلەر قەلبىدە ۋە ئەدەبىيات ساھەسىدە خېلى زور تەسىر قوزغىدى .

يازغۇچى 1940 ـ يىل 11 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنى قەشقەر شەھىرىدە تۇغۇلغان . 1949 ـ يىلىدىن 1959 ـ يىلىغىچە باشلانغۇچ ، ئوتتۇرا مەكتەپلەردە ئوقۇغان . 1959 ـ يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل ـ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىغا ئوقۇشقا كىرگەن . 1964 ـ يىلى 8 ـ ئايدا ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىگە تەقسىم قىلىنىپ ، «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىدە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىگەن ، كېيىن ژۇرنالنىڭ مۇئاۋىن باش مۇھەررىرى بولغان . 1989 ـ يىلى 1 ـ ئايدىن باشلاپ كەسپىي يازغۇچىلىققا تەكلىپ قىلىنىپ ، 2000 ـ يىلى 12 ـ ئايدا دەم ئېلىشقا چىققۇچە شىنجاڭ يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ كەسپىي يازغۇچىسى بولغان . ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى ، جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلار ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى ، مەملىكەتلىك ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى ۋە مۇقام ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى ، دۆلەتلىك

بىرىنچى دەرىجىلىك يازغۇچى ، شىنجاڭ پىداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتى فىلولوگىيە ئىنستىتۇتىنىڭ پەخرىي پروفېسسورى .

ئەخمەت تۇردىنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت ھاياتى 1958 - يىلى «تارىم» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان «گۈرۈچ» ناملىق ھېكايىسى بىلەن باشلانغان . شۇنىڭدىن تارتىپ 1960 - يىللارنىڭ ئوتتۇرىلىرىغىچە بولغان ئارىلىقتا ئۇ «ھاياتنىڭ باشلىنىشى» ، «دەشتكە باھار كەلدى» ، «كۆرەش داۋام قىلىدۇ» ، «ئازاد زامانىمىدىن ئايلىناي» ، «بىزنىڭ ئەۋلاد» قاتارلىق بىر قىسىم ھېكايىلەرنى يېزىپ ، شۇ دەۋر رېئاللىقىنى خېلى جانلىق ئەكس ئەتتۈرگەن ھەم كۆزگە كۆرۈنۈشكە باشلىغان . 1970 - يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدىن باشلاپ ئەخمەت تۇردىنىڭ پروزا ئىجادىيىتى يېڭى بىر باسقۇچقا قەدەم قويدى . بۇ مەزگىللەردە ئۇ «يالقۇنلۇق ياشلىق» ، «مەرھابا ، باغۇمن» ، «مەھبۇس قىزى» قاتارلىق ھېكايىلىرىنى يېزىش ئاساسىدا پوۋېست ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ ، «قىيانلىق دەريا» ، «ئەلۋىدا ، كۆز يېشىم» قاتارلىق پوۋېستلارنى ئېلان قىلىپ ، بۇ جەھەتتىمۇ كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرگە ئېرىشتى . ئۇنىڭ پوۋېست ئىجادىيىتى ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ ھېكايە ئىجادىيىتىدىن رومان ئىجادىيىتىگە ئۆتۈشتىكى ئۆتكۈنچى ئىجادىيىتى بولۇپ قالدى . ئۇ 1980 - يىللارنىڭ ئاخىرىدىن باشلاپ رومان ئىجادىيىتىگە كىرىشىپ ، 1989 - يىلى تۇنجى رومانى — «ئۇنتۇلغان كىشىلەر»نى ئوقۇرمەنلەر بىلەن يۈز كۆرۈشتۈردى . بۇ رومان ئۆزىنىڭ كۆپ تەرەپلىمە قىممىتى ۋە يۇقىرى مۇۋەپپەقىيىتى بىلەن كىشىلەر ئارىسىدا ۋە ئەدەبىيات ساھەسىدە زور تەسىر قوزغىدى ، شۇنداقلا ئۇنىڭ رومان ئىجادىيىتى ئۈچۈن پۈختا ئاساس بولۇپ قالدى . شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئاساسلىق كۈچىنى رومان ئىجادىيىتىگە قارىتىپ ، كەينى - كەينىدىن «ھايات شۇنداق» ، «سەرسان روھ» ، «بەختسىز سەئىدىيە» ، «قاباھەت» قاتارلىق رومانلارنى يېزىپ جامائەتچىلىك

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بىلەن يۈز كۆرۈشتۈردى. ئەگەر بىز «خەيرخوش، توققۇز كۈنلۈك ماكان»، «ئەلۋىدا، كۆز يېشىم» ناملىق ئەسەرلەرنى ئۇنىڭ ھېكايە ۋە پوۋېست ئىجادىيىتىدىكى بىر پەللە دېسەك، ئۇنداقتا «سەرسان روھ»، «بەختسىز سەئىدىيە»، «قاباھەت» رومانلىرى ئۇنىڭ رومان ئىجادىيىتىدىكى نەتىجىسىگە ۋەكىللىك قىلالايدىغان نادىر ئەسەردۇر.

يازغۇچىنىڭ تۇنجى پوۋېستى «قىيانلىق دەريا» 1985 - يىلى مەملىكەتلىك 2 - نۆۋەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر ئەدەبىيا-تىنى باھالاشتا «مۇنەۋۋەر پوۋېست» مۇكاپاتىغا ئېرىشكەندىن كې-يىن، ئۇنىڭ بىر قىسىم ھېكايىلىرى، بولۇپمۇ «ئۇنتۇلغان كىشىلەر»، «ھايات شۇنداق»، «سەرسان روھ»، «بەختسىز سەئىدىيە» قاتارلىق رومانلىرى كەينى - كەينىدىن «جۇڭگو كى-تاب مۇكاپاتى»، «تۇلپار ئەدەبىيات مۇكاپاتى»، «تەڭرىتاغ ئەدە-بىيات - سەنئەت مۇكاپاتى» ... قاتارلىق مەملىكەت ۋە ئاپتونوم رايون دەرىجىلىك مۇكاپاتلارغا ئېرىشىپ زور شەرەپ قۇچتى. ئۇنىڭ بىر تۈركۈم ھېكايە - پوۋېستلىرى خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلىنغاندىن سىرت، «سىناق مەيدانىدىكى لەتىپە»، «خەير-خوش، توققۇز كۈنلۈك ماكان» قاتارلىق نادىر ھېكايىلىرى چەت ئەل تىلىغا تەرجىمە قىلىنىپ، «چەت ئەل يازغۇچىلىرىنىڭ ھې-كايىلىرى» ناملىق توپلام بىلەن «پەرۋاز» ناملىق مەجمۇئەلەردە ئېلان قىلىندى.

بۇ قېتىم نەشرىياتىمىز دۆلەت قۇرۇلغانلىقىنىڭ 60 يىللى-قىغا سوۋغا قىلىش ۋە ئەخمەت تۇردى ئىجادىيىتىنىڭ 50 يىللىقى-نى خاتىرىلەش يۈزىسىدىن يازغۇچىنىڭ بارلىق ئەسەرلىرىنى 10 تۇم قىلىپ نەشر قىلدۇق. بىز ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەنلەرگە سۇن-غان بۇ 10 تۇملۇق ئەسەر يازغۇچى ئەخمەت تۇردىنىڭ تارىخ ۋە رېئاللىق ھەققىدىكى 50 يىلدىن بۇيانقى جاپالىق ئىزدىنىشلىرى-نىڭ مەھسۇلى. ئۇ ئۆزىنىڭ پۈتۈن ئىجادىيىتىدە كىشىلەرنىڭ

ئىجتىمائىي رېئاللىق بىلەن بولغان ئوخشاشمىغان مۇناسىۋەت - ئالاقىلىرىنى ، جۇملىدىن ئۇلارنىڭ باي ۋە مۇرەككەپ روھىي دۇنياسىنى تىپىك ۋە ماھىيەتلىك بولغان تۇرمۇش كۆرۈنۈشلىرى ئىچىدە ئوبرازلىق يارىتىشتەك ئىجادىيەت ئالاھىدىلىكىنى گەۋدە-لەندۈرۈپ ، ئۆزىگە خاس بەدىئىي ئۇسلۇب يارىتقان . ئۇ تەسۋىرلە-گەن پېرسوناژلارنىڭ كۆپىنچىسىدە زامانداشلىرىمىزنىڭ مەنىۋى قىياپەتلىرى تەبىئىي ۋە ئېنىق ئېچىپ بېرىلىپ ، ئۇيغۇر خەلقە-نىڭ تىپىك مىللىي خاراكتېرى خېلى روشەن ئەكس ئەتكەن . بۇ خىل تىپىك خاراكتېر يازغۇچىنىڭ ئىدىيىۋى ھېسسىياتى ، جەمئىيەت ۋە تۇرمۇش ھەققىدىكى ئالاھىدە كۆزقاراشلىرى ، شۇ-نىڭدەك ئۆزگىچە ئىجادىيەت ئۇسۇلى ئارقىلىق سەنئەت يۈكسەك-لىكىگە كۆتۈرۈلگەن . شۇڭا ئۇ كىشىلەرگە ئۆزگىچە بىر خىل ئېستېتىكىلىق زوق بېغىشلايدۇ ، كىشىنى ھايات گۈزەللىكىدىن ، شۇنداقلا تەبىئەت گۈزەللىكىدىن سۆيۈندۈرىدۇ .

قىسقىسى ، ئەخمەت تۇردى دەۋر قىياپىتىنى ئىجابىي ۋە سەل-بىي ياقتىن يورۇتقان ، تۇرمۇش پۈرىقى كۈچلۈك ، زىددىيەت-توقۇنۇشلىرى كەسكىن ، پېرسوناژلىرى ئۆزىگە خاس خاراكتېرگە ئىگە ، تىلى تاتلىق بىر تۇركۈم مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرى بىلەن يېڭى دەۋر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىغا ، جۇملىدىن ئۇنىڭ رومانچىلىق ساھەسە-گە مۇناسىپ تۆھپىلەرنى قوشقان تۆھپىكار يازغۇچىدۇر .

بىز ئاخىرىدا ، ھۆرمەتلىك ئەدىبىنىڭ تېنىگە سالامەتلىك ، قەلىمىگە تېخىمۇ زور بەرىكەت تىلەيمىز !

2009 ـ يىل ، مارت .

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

ئەلۋىدا ، كۆز يېشىم 1

مۇزلىغان يۈرەك 70

قىيانلىق دەريا 116

يۇيغۇر كتاب توربىتى
www.uyghurkitap.com

ئەلۋىدا، كۆز يېشىم

«كىشىلىك ھايات گويا بىر تىياتىر، ھەربىر ئىنسان بۇ تىياتىردا بىر رول ئالىدۇ. دوستۇم، سىز بۇ سىرلىق ھايات سەھنىسىدە قانداق رول ئېلىۋاتىسىز؟!»

— خاتىرە دەپتىرىمدىن

ئالتۇن ھەللىك لەۋھەگە ئىسمى چىققاندا

بۇ ئىش شۇنداق تۇيۇقسىز يۈز بەردىكى، ئۇ ئەجەبلەنگىنىدىن چەكچىيىپلا قالدى. ئېرىنىڭ تەلىپى ئۇنىڭغا خۇددى ئەجەلنىڭ مۇقەددىمىسىدەك بىلىنىپ كەتتى...

— قارىيە، ئاجرىشىپ كېتەيلى!

— ھە؟!

قارىيە بۇ گەپلەرنى دەسلەپ چاقچاق دەپ ئويلىدى، كېيىن ئېرىنىڭ چىرايىغا، تەلەپپۇزىغا قاراپ راستتىنلا چۆچۈدى، شۇنداقتىمۇ ئۇ ئۆز كۆڭلىنى ئۆزى بەزلەپ:

— ھەزىمۇف، ئاغزىڭنى ئۇششۇتمەڭ، — دېدى ئەيمىنىپرەك، — بۇنداق گەپلەر بىلەنمۇ چاقچاق قىلامدۇ كىشى!

ئۇنىڭ يۈرىكى چۆچۈپ تۇرسىمۇ، لېكىن ئاۋازى خۇددى بوتۇلكىدىن رومكىغا بۇلدۇقلاپ چۈشۈۋاتقان مەينىڭ ئاۋازىدەك سىلىق ئىدى.

— چاقچاق؟! — ھېزىمۇف ئۇنىڭغا سوغۇق نەزەر بىلەن قاراپ قويدى، — مەن ساڭا چاقچاق قىلىۋاتقىنىم يوق، قارىيە،

ئۇزاقتىن بېرى ئويلاپ يۈرگەن يۈرەك سۆزۈمنى ئېيتىۋاتىمەن ! مۇھەببەت ، ۋىجدان دېگەنلەر ئەزەلدىن ئەركىن نەرسە ، ماڭا ھازىر شۇ ئەركىنلىك كېرەك ! — ئۇ ئورنىدىن تۇردى ، قولىنى ئارقىغا تۇتۇپ قارىيەنىڭ ئالدىدىن ئۆتتى . قارىيە بايىقى پېتى قىمىرلىماي تەئەججۇپ ئىچىدە ئۆرە تۇراتتى ، ئۇنىڭ ھازىر ساددا خىياللىرى مۇرەككەپلىشىپ ، پىكرى چېچىلىپ كەتتى . ئۇ ئېغىر ئۇھ تارتىۋەتتى ، ئۇنىڭ ئاھىغا خۇشاللىق بىلەن نادامەت چىرمىشىپ كەتكەنىدى . شۇنداقتىمۇ ، ئۇ ئېرىنىڭ بۇگۈنكى گەپلىرىنى كەيپىياتىنىڭ نورمالسىزلىقى دەپ كۆڭلىگە تەسكىن بەردى - دە ، يەنىلا ھېچ ئىش بولمىغاندەك چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتۇپ ، ئاشخانا ئۆيگە قاراپ مېڭىۋىدى ، ھېزىموف تۇيۇقسىز ئارقىغا بۇرۇلۇپ قاتتىق گۈركىرىدى :

— بايىقى گەپ چاقچاق ئەمەس جۇمۇ ، قارىيە ! ئىككى بالىنىڭ يۈزى ، ئىككى كۈنگىچە ئوبدان ئويلان ، چىرايلىقچە بىر تەرەپ بولايلى !

قارىيەنىڭ بەدەنلىرى شۇركۈنۈپ ، ۋۇجۇدى مۇزلىغاندەك بولۇپ كەتتى .

* * *

ئۆيگە كىرىپلا قارىيەنىڭ يۈرىكى قالتىراپ كەتتى . ھېزىموف كارىۋاتتا ئاياغلىرىنىمۇ سالماي ئارۋاڭ - سارۋاڭ ياتاتتى .

ھېزىموفنىڭ ئايالىغا گەپ قىلمىغىنىغا مانا بۇگۈن ئۈچ سوتكا بولدى . ئۈچ سوتكا ۋاقىت ئاي ، يىللارغا نىسبەتەن ئاز كۆرۈنگىنى بىلەن ، لېكىن بۇگۈنكى دۇنيادا ئۈچ سوتكا ۋاقىت بىلەن يەر شارىنى ، ھەتتا پلانېتىلارنى بىر - ئىككى قېتىم ئايلىنىپ چىققىلى بولىدۇ . ھېزىموف مۇشۇنداق بىر خاسىيەتلىك ۋاقىتنى ئايالىغا ئازاب سالىدىغان مۇز تەلەتى ۋە ئاۋازسىز ھاقارەتلىرى

بىلەن ئۆتكۈزۈۋەتتى ، ئاخىر ئۇ تاقەت قىلالمىدىمۇ قانداق ، بۇ-گۈن كەچتە بىرنەچچە رومكا ھاراق ئىچىپ خوتۇنىغا قاتتىقراق بىرنەرسە دېيىش مەقسىتىدە ئۆيگە كىرگەن ، لېكىن قارىيە تېخى ئىشتىن كەلمىگەچكە كارىۋاتتا كۈتۈپ ئولتۇرۇپ ، كېيىن ئاستا-ئاستا ئۇيقۇغا كەتكەنىدى .

قارىيە پۈتۈنلۈك ئۇچىدا دەسسەپ كارىۋاتنىڭ يېنىغا كەلدى ، سېمونت ئۈستىدە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ھېزىموفنىڭ ئايىغىنى سالدۇرماقچى بولدى ، لېكىن بىر پاي ئاياغنىڭ بوغقۇچىنى ئەمدى يېشىپ تۇرۇشىغا ھېزىموف كارىۋاتتىن چاچراپ تۇرۇپ قارىيەگە گۆلەيدى ، ئۇنىڭ قاپىقى شۇنداق سەت تۇرۇلدىكى ، پېشانىسىدە چىمچىلاق قولدەك قاپارتما پەيدا بولدى .

— بۇنداق رايىشلىق بىلەن كۆڭۈل ئېرىتىمەن دېمە ! — دېدى ئۇ قوپاللىق بىلەن ، — مەن سېنى نەچچە كۈن كۈتتۈم ، ئېغىز ئاچمىدىڭ ، ئەمدى سېنىڭ رايىڭغا بېقىپ ئولتۇرمايمەن ! مۇنۇ ئۇچ يولنىڭ بىرىنى تاللا : بىرىنچى ، سەن مېنى رەھىم-لىككە يامانلاپ ئاجرىشىشنى ئوتتۇرىغا قوي ، ئاجرىشىش توغرى-سىدىكى ئىلتىماسىڭغا ئىمزا قويۇپ بېرەي ، نېمىنى تەلەپ قىل-ساڭ شۇنى ئال ، ئىككى قىزىمىزمۇ ساڭا قالسۇن ، ئۇرۇش - تالاش قىلماي چىرايلىقچە ئاجرىشايلى ، بۇ ئەڭ دانا يول ؛ ئىككىنچى ، ئىككىمىز سوتقا بىللە بېرىپ ئىختىيارىي ئاجرىشىشنى تەلەپ قىلىمىز ، بۇنداق بولغاندا مېنىڭ ئىناۋىتىمگە تەسىر يېتى-شى مۇمكىن ، لېكىن ئاجرىشىش مەقسىتىگە يېتىش ئۇچۇن بۇ-نىڭغىمۇ مەيلى ؛ ئۇچىنچى ...

— بولدى ، سۆزلىمەڭ ! — قارىيە ئىككى ئالقىنى بىلەن قۇلىقىنى مەھكەم ئېتىپ ئېسەدەپ كەتتى ، — مەن سىزگە نېمە قىلدىم ، ھېزىموف ؟ مەندىن زادى نېمە سەۋەنلىك ئۆتتى ؟ ئىككى قىزىڭىزنىڭمۇ يۈزى يوقمۇ ؟ !

ھېزىموف گەپلىرىنى چىشىنىڭ ئارىسىدىن چىقىرىپ ناخۇش

ئاھاڭدا دېدى :

— مېنىڭ ھازىر «نېمە ئۈچۈن ؟» دېگەن بۇنداق سوئاللارغا جاۋاب بېرىشكە ۋاقتىم يوق ، سەنمۇ بۇنداق سوئاللارنى قايتا سورىما ! مېنىڭ لەۋزىمدىن يانمايدىغان ئەرلىكىمنى بىلىسەن ، بىرلا ئېغىز گەپ بىلەن جاۋاب بېر : خېتىڭنى ئالامسەن ، يوق ؟ !

بۇ سوئالنىڭ سالمىقى قارىيە ئۈچۈن تەڭداشسىز ئىدى . ئۇ بىرپەس قېتىپ تۇرۇپلا قالدى ، كېيىن خۇددى كىچىك بالىدەك گۈڭرىغىنىچە ئاللىنېمىلەرنى دېدى ، لېكىن نېمە دېگەنلىكىنى ھېزىموف تۈگۈل ، ئۆزىمۇ ئۇقمايتتى . ھېزىموف قاشلىرىنى يېمىرىپ ، كۆزىنى چەكچەيتكىنىچە جاھىللىق قىلىپ ئۇنىڭ جاۋابىنى كۈتۈپ تۇراتتى .

قارىيە كۆڭلىدىكىنى ئاخىر پوسۇققىدە ئېيتىۋەتتى :

— يالغۇز باشقا گۆر ياخشى ، ھېزىموف !

ئۇ شۇ گەپلەرنى دەپ كۆڭلىنى بىرئاز بوشاتقاندەك بولدىيۇ ، لېكىن شۇ ھامان ۋۇجۇدىغا بىر خىل ئۇمىدسىزلىك بىلەن ھەسرەت تىترىكى ئولاشتى .

— بۇنداق دەڭ ، بالىلارنىڭ ھۆرمەتلىك ئاپىسى ! — دېدى ھېزىموف ئاچچىق تەنە بىلەن ، ئارقىدىنلا يەنە جىددىي قىياپەتكە كۆچتى ، — قارىيە ، شۇ نەرسە ئېسىڭدە بولسۇنكى ، مەن سېنى خوتۇنلۇققا ئېلىشتىن بۇرۇن سەن ئوخشاشلا يالغۇز باش ئىدىڭ ، مەن سېنى خوتۇنلۇققا ئالغان ۋاقتىمدا ھېچكىمگە ۋە ھېچ يەردە سېنىڭ بېشىڭنى مەڭگۈلۈك جۇپ قىلىشقا كاپالەت بەرگەن ئەمەسمەن ! ھاياتلىق ياخشىمۇ ياكى گۆر ياخشىمۇ ، بۇ ئۆزۈڭنىڭ ئىشى . لېكىن مېنىڭ ئىشىم سەندىن ئاجرىشىپ يالغۇز باش بولۇش !

قارىيە كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ تۇرۇپ يېلىندى :

— ھېزىموف ، سىز نېمە بولدىڭىز ؟ نېمانچە باغرى تاشلىق

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قىلىسىز ؟ شۇنچە يىللىق قەدىناسلىقىمىزنىڭ ھەققى - ھۆرمىتى ، ئىككى ئاجىز قىزىمىزنىڭ يۈز - خاتىرسى ئۈچۈن بولسىمۇ ئون بەش يىللىق قۇتلۇق ئۆيىمىزنى بۇزماڭ !

ھېزىموف ئورنىدىن تۇردى ، قارىيەنىڭ كۆز ياشلىرى ، يېلىنىپ - يالۋۇرۇشلىرى ئۇنىڭ قېتىغىمۇ كىرىپ چىقمىغاندەك ئىدى .

— بولدى ، بىھۇدە يىغلىما ! بۇنداق كۆز يېشى سۆڭىكى قاتمىغان ياش بالىلارنىڭ كۆڭلىنى ئېرىتەلىشى مۇمكىن ، — دېدى ئۇ سوغۇق ھىجىيىپ ، — لېكىن ماڭا ئوخشاش قىرىق بەش يىللىق بوران - چاپقۇننى بېشىدىن ئۆتكۈزگەنلەر ئۈچۈن بولسا تومۇزدىكى يامغۇر سۈيىدەكلا بىر گەپ . ئەھۋالدىن قارىغاندا ، ئون بەش يىللىق قۇتلۇق ئۆيدىن چىقىپ كېتىشكە كۆزۈڭ قىيمايدىغان ئوخشايدۇ ، بوپتۇ ، سەن چىقمىساڭ مەن چىقاي ، مال-دۇنيا دېگەن ئوغۇل بالىنىڭ قولىنىڭ كىرى . لېكىن ئېسىڭدە بولسۇن : ئارقامدىن ئىزدىگۈچى بولما ، ئېرىم بار دەپ ئىككىنچىلەپ ئاغزىڭغىمۇ ئالما ! بىز مانا شۇ سائەتتىن باشلاپ روھىي ۋە جىسمانىي جەھەتتىن مەڭگۈ ئايرىلدۇق ، قانۇنىي رەسمىيەتنى بولسا قاچان بولمىسۇن بېجىرىۋەتسەك بولۇۋېرىدۇ ! ...

بۇ گەپلەر بىلەن تەڭ ، قارىيە ئۆزىنى يوقىتىپ قويدى ، بىرى ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ كۆكسىگە پىچاق سېلىپ يۈرىكىنى ئويۇۋالغاندەك پۇت - قولىدا جان قالمىدى . دەقىقە ئىچىدە كۆز ئالدىدا بولۇپ ئۆتكەن بۇ ئىشلار خۇددى سىرلىق كۆك ئاسماندا تۇيۇقسىز پەيدا بولغان چاقماقتەك ئۇنىڭ كۆڭلىنى لەرزىگە سېلىۋەتتى ...

* * *

قارىيە كەلگۈسىدىكى بەختلىك ھاياتقا تەلپۈنۈۋاتقان بىر

چاغدا ھېزىموف ئۇنىڭدىن زېرىكىشكە باشلىغانىدى .

بۇ يىل ھېزىموف ئۇچۇن بەكمۇ ئامەتلىك يىل بولدى . يىلنىڭ بېشىدا فاكۇلتېتنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى قىلىپ ئۆستۇرۇلدى ، ھەر خىل ماختاش ۋە ئوخشاشمىغان مۇددىئادىكى شەرقچە خۇشامەتلەر ئەمدى بېسىلىپ تۇرۇشىغا ، يەنە بىر ئامەت قۇشى قونۇپ ، لېكتورلۇقتىن دوتسېنتلىققا كۆتۇرۇلدى . شۇنداق قىلىپ ، يېرىم يىل ئىچىدە ئىككى قېتىم ئالتۇن ھەللىك قىزىل لەۋھەگە ئىسمى يېزىلىپ نامدار شەخسكە ئايلىنىپ قالدى . ئۇنىڭ ناممنى چىقارغان ، بولۇپمۇ دوتسېنتلىققا كۆتۇرۇلۇشىگە سەۋەب بولغان نەرسە شۇ يىل يازغان بىرنەچچە پارچە ئىلمىي ماقالىسى بولدى . بۇ ماقالىلەر ئىلگىرى - ئاخىر بولۇپ مۇناسىۋەتلىك گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىندى . بۇنىڭ ئىچىدىكى بىر پارچىسى خېلى نوپۇزلۇق بىر ئىلمىي ژۇرنالدا ئېلان قىلىنىپ ، شۇ ساھەدىكى ئۇلۇغ - ئۇششاقلار ئارىسىدا مەلۇم داغدۇغا پەيدا قىلدى . ھېزىموفنىڭ ئۆزىمۇ تاكى ھازىرغىچە شۇ داغدۇغىنىڭ كەيپىنى سۈرۈپ ، خۇددى ئۇچ ۋاخلىقىغا مۇرابا يېگەن ئادەمدەك شېكەر كېكىرىپ يۇرەتتى .

ھېزىموفنىڭ ئىقبالى قارىيەنى قاتتىق سۆيۈندۈردى ، ئېرىنىڭ خۇشاللىقى ئۇنىڭ ئاچچىق ئەلەملەر بىلەن ئېزىلگەن روھىنى كۆلدۈرۈپ ، بىمەھەل سولغان ، قورۇلغان يۈزىگە خۇشاللىق جىلۋىسىنى ئاتا قىلدى : ئېرىنىڭ غۇرۇرى ئۇنىڭ تۇرمۇش بېسىمى بىلەن مۇكچەيگەن گەۋدىسىنى تۇزلەپ ، ئۇگە - ئۇگە ، تومۇر - تومۇرلىرىغا جاسارەت ، جۇشقۇنلۇق بەخش ئەتتى . ئۇ ئۆزىنى «بەختلىك بىر ئائىلىنىڭ سادىق خىزمەتكارى» دېگەن شەرەپلىك نام بىلەن باغلاپ ، ئېرى ئۇچۇن ، بالىلىرى ئۇچۇن ئىشلەپ ھالىدىن كەتسىمۇ بۇنى خۇشاللىق ۋە راھەت ھېس قىلاتتى . ئېرىنىڭ ئورنى كۆتۇرۇلۇشى بىلەن باردى - كەلدىسىمۇ كۆپەيدى ، بۇرۇن ئەڭ يۇقىرىسى «كەپتەر» مارکىلىق ۋېلىسىپىتلەر

ئۇيغۇر كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

توختايدىغان ئىشىك ئالدىدا ئەمدى «تويوتا» ماركىلىق ماشىنىلار توختايدىغان بولدى ؛ بۇرۇن قاتتىق - قۇرۇق ئۇستەل-ئورۇندۇقلارنى تالىشىپ ئولتۇرىدىغان ئاددىي - ساددا ئاغىنىلەر-نىڭ ئورنىغا ئەمدى ساپاغا چۆكۈپ ئولتۇرمىسا ساغرىسى ئاغرىيدىغان سالاپەتلىك كىشىلەر كېلىدىغان بولدى . ئۆيدىكى بىساتلار بارا - بارا چېنىشقا باشلىدى . سەزگۈر ئايال ئېرىگە قىلچە ئېغىر چىلىق سالماي ، تېجەپ - تۆشەپ يۇرۇپ يىغقان پۇلىغا بىر يۇرۇش ساپا بىلەن بىر پارچە گىلەم ئالدى ، ئۆينى بۇرۇنقىدىنمۇ پاكىز ، رەتلىك تۇتتى . ئىشقىلىپ ، ئېرىنىڭ روھىنى ، غۇرۇرىنى ، ئىناۋىتىنى كۆتۈرىدىغان ھەرقانداق ئىش بولسا ئېرىنمەي ، مىننەت قىلماي ھالاللىق بىلەن ئىشلىدى . ھېزىموف بولسا بۇ كۈنلەردە ئۆز ئائىلىسىنىڭ ئەتىۋارلىق مېھمىنىغا ئايلاندى . ئۆي ئىشىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئۇ تامامەن ئۇنتۇپ كەتتى ، ئايدا بىر قېتىم نورما ئاشلىق ، گاز ئەكېلىش دېگەنلەرمۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن پۈتۈنلەي يات ئىدى ، لېكىن قارىيە بۇلارنىڭ ھەممىسىنى كەچۈرەتتى ، بەلكى «خىزمىتى ئالدىراش ، تەتقىقات بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ» دەپ ئېرىدىن پەخىرلىنەتتى . شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ھەر ئايدا بىر قېتىم چوڭ قىزى گۈلزارنى ئەگەشتۈرۈپ بىر چاغلاردا ياستىۋالغان تۆت چاقلىق ھارۋىغا بەزىدە ئاشلىق نورمىسىنى ، بەزىدە گاز تۈگىنى بېسىپ ماڭغاندا ئۇستۇاشلىرىنىڭ بېزەپ بولۇپ كەتكەنلىكىدىن ، پۈتۈن بەدىنىنىڭ چىلىق - چىلىق تەرگە چۆمۈپ كەتكەنلىكىدىن قىلچە قورۇنۇش ھەم نومۇس ھېس قىلماي ، بەلكى ئېرى ئۈچۈن ، تۆت نوپۇسلۇق بەختىيار ئائىلىسى ئۈچۈن جاپا چېكىۋاتقانلىقىغا رازى ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ پەخىرلىنەتتى...

كەينى - كەينىدىن كېلىگەن ئامەت ھېزىموفنى دەسلەپ گاڭگىرىتىپ قويدى ، كېيىن تۇيدۇرماي ئاستا - ئاستا ئۆزگەرتىۋەتتى .

ئادەم تەسەۋۋۇرىدا ئالەم خالىغانچە ئۆزگىرىدۇ . خۇددى شۇ-
نىڭدەك ، ھېزىمۇفىنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكى تۇرمۇشمۇ خالىغانچە ئۆز-
گىرىشى كېرەك ئىدى . بۇ ئۆزگىرىش ئالدى بىلەن يەنىلا ئەر-
خوتۇنلۇق مۇناسىۋەتتە ئىپادىلەندى . ھازىر قارىيە ھېزىمۇفىنىڭ
نەزىرىدە بۇرۇنقىدەك سۆيۈملۈك ، سىرداش مەھبۇبە ئەمەس ، بەل-
كى ئۇنى كۈتۈش ئۈچۈنلا يېنىدا تۇرۇۋاتقان يات بىر ئايالدەك
بىلىنەتتى . قارىيەنىڭ بىر چاغلاردا ئۇنى مەپتۇن قىلغان ئوتلۇق
كۆزلىرى ھازىر ئۇنىڭ قەلبىنى ئىللىتالمايتتى ، بىر چاغلاردا
ئۇنى پەرۋانىدەك پىرقىرىتىۋەتكەن گۈزەل سىيماسى ، مۇلايىم
زىبالىقى ھازىر ئۇنى تەسىرلەندۈرەلمەيتتى . چۈنكى ، ھازىر قارى-
يەنىڭ قىزلىق سەلتەنىتى بىلەن ياشلىق جۇلاسى كېتىپ ، ئۇنىڭ
ئورنىنى خۇددى سۇيى قاچقان نەشپۈتتەك قاتاڭغۇر بىر گەۋدە
ئىگىلىگەنىدى . شۇنىڭ ئۈچۈنمىكىن ، ھېزىموف ئۇنىڭغا كۆپ
ھاللاردا پەرۋاسىز قارايدىغان بولۇپ قالدى ، كېيىنكى ۋاقىتلاردا
بولسا ئۇنىڭ ھەممە ئىشلىرىدىن قۇسۇر تاپىدىغان ، سورۇن تاللا-
ماي دادلىنىدىغان بولۇۋالدى . ئۇ بىر قېتىم ئەل - ئاغىنىلىرى
ئالدىدا قارىيە ئەتكەن تاماقنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ : «قاراڭلار ،
بىزنىڭ خوتۇننىڭ ئەتكەن تامىقى شۇنداق مەززىلىككى ، داستە-
خانغا قويۇلۇش بىلەن شەھەردىكى تونۇيدىغان - تونۇمايدىغان
چۈنىلارنىڭ ھەممىسى كېلىپ ئولىشىدۇ ! » دەپ چېقىۋالدى .
يەنە بىر قېتىم خېلى سالاپەتلىك كىشىلەر ئارىسىدا ھېچ گەپتىن-
ھېچ گەپ يوق : «ھەي ! ... ئايالىڭدا دىت بولمىسا ئۆزىڭمۇ ،
ئۆزگىگمۇ جاپا ئىكەن ! » دەپ دارىتمىلىدى . قارىيە بۇنداق
گەپلەرنى دەسلەپ ئاڭلىغاندا كۈلۈپ قويۇپلا ئۆتكۈزۈۋەتتى ، كې-
يىنچە بۇ خىل گەپلەرنىڭ قېتىم سانى كۆپەيگەنسېرى دېمىنى
ئىچىگە يۇتۇپ ئۇن - تىنسىز ئازابلاندى ، لېكىن ۋاقىتنىڭ ئۆتۈ-
شى بىلەن يەنە ئۇلارنى پاك - پاكىز ئونتۇپ ، ئەيىبىنى يەنىلا
ئۆز ۋۇجۇدىدىن ئىزدىدى . دېمىسىمۇ ، ئۇنىڭ ئېرى ھېزىموف

بۇ كۈنلەردە بۇرۇنقىدەك ھەپتىسىگە سەككىز سائەت دەرس ئۆتۈپ ، قالغان ۋاقىتلاردا بېشىنى ئىچىگە تىقىپ غېرىب چىراي يۇرىدىغان ئاددىي ئوقۇتقۇچى ئەمەس ، بەلكى جەمئىيەتكە يېراق-يېقىنغا داڭ چىقارغان كەلگۈسىنىڭ ياش ئالىمى ؛ مەكتەپتە بولسا بىر فاكۇلتېتنىڭ تەقدىرىنى ئالىقىنىدا چۆرۈۋاتقان ئەمەلدار . شۇنداق ئىكەن ، ئۇنىڭ ئۆز ئايالىغا جىددىي مۇناسىۋەتتە بولۇشى ، يۇقىرى ئۆلچەم بىلەن ئۆزىنى كۈتۈشنى تەلەپ قىلىشى تامامەن يوللۇق ئەمەسمۇ ؟ ! ئىش شۇنداقلا بولسا مەيلى ئىدى ، بۇنى قارىيەمۇ چۈشىنەتتى ، ھېس قىلالايتتى ، لېكىن ئىش بۇنىڭ بىلەن تۈگىمىدى ، كېيىنكى تەرەققىيات قارىيەنىڭ تەسەۋۋۇرىدىن پۈتۈنلەي ھالقىپ كەتتى ، ئۇ ئېرىنىڭ ئۆزىدىن بۇ دەرىجىدە تېز ھەم كەسكىن چېنىپ كېتىشىنى ئويلىمىغانىدى .

ھېزىموف ئون بەش يىللىق قەدىناس ئايالىدىن نېمانچە تېز چاندى ؟ بۇنىڭغا قارىيەنىڭ تاماقنى مەززىلىك ئەتمىگەنلىكى سەۋەبمۇ ؟ ياكى ئۇنىڭ دىتسىزلىقىمۇ ؟ لېكىن بىر چاغلاردا ئۇنىڭ ئەتكەن تامىقىنى دەل ئاشۇ ھېزىموف ماختاپ : «ئۆلۈك يېسە تىرىلگۈدەك بوپتۇ» دېگەنىدىغۇ ! يەنە شۇ چاغلاردا ھېزىموفنىڭ بېشىغا كۇن چۈشۈپ ، بىر ئائىلىنىڭ تۈگىمەس ئېغىرچىلىقى قارىيەگە قالغاندا ، ئۇنى يالغۇز ھېزىموفلا ئەمەس ، بەلكى پۈتۈن ئەھلىمەھەللە : «چىداملىق ، دىتلىق ئايال ئىكەن» دەپ تەرىپلىگەن ئىدىغۇ ! ...

ھېزىموفنىڭ بۇنچە تېز ھەم تاسادىپىي ئۆزگەرگەنلىكىنىڭ سىرىنى قارىيە ئويلاپ يېتەلمىدى . شۇنىڭ ئۈچۈنمىكىن ، كۆز ئالدىدا بولۇپ ئۆتكەن بۇ جىددىي ئىشلار تېخىچە ئۇنىڭغا كۆڭۈل-سىز بىر چۈشتەكلا سېزىلىپ تۇراتتى . ئۇ : «بىرلا سىلكىنىپ ئويغىنىپ كەتسەم بۇرۇنقى ھالىمغا قايتىمەن» دەپ ئويلايتتى . لېكىن خىزمەتتىن باشقا ۋاقىتلىرىنى كۆپىنچە ئۆز ئۆيىنىڭ ئىش-كۈشلىرى بىلەن ئۆتكۈزۈپ كېلىۋاتقان دىيانەتلىك بۇ ئايال

ئېرىنىڭ روھىي دۇنياسىدا ، ئەزەلدىن مۇقەددەس دەپ بىلىپ كەلگەن يۈرىكىدە ئاجايىپ سىرلىق ، چوڭ بىر ئۆزگىرىشنىڭ بولغانلىقىنى بىلمەيتتى ...

ھەي ! ... ئادەملەر نېمىدېگەن مۇرەككەپ ـ ھە ؟ ! شۇڭا ، تۇرمۇشمۇ مۇرەككەپ ئىكەن ! ئادەملەر رەڭگارەڭ ، شۇڭا تۇرمۇشمۇ رەڭگارەڭ ئىكەن ! بولمىسا ، تەبىئەت دېگەن بەزىدە ياپيېشىل ، بەزىدە ساپسېرىق بىر نەرسە ئەمەسمۇ ؟ ! ...

يىگىت ئۇنى ئاسماندىكى چولپانغا ئوخشاتقان

قارىيە ئەزەلدىن «ئۆينى تۇۋرۇك كۆتۈرەر ، خوتۇننى ئەر» دېگەن ئەقىدىگە ئىشىنەتتى ھەم شۇ بويىچە ئىش قىلاتتى . شۇنىڭ ئۈچۈنمىكىن ، ھېزىموف ئۆينى تاشلاپ چىقىپ كەتكەن مۇشۇ بىر ھەپتىدىن بۇيان ئۇ پۈتۈنلەي ئېسىنى يوقىتىپ قويدى ، ھېچ ئىشقا قولى بارمايتتى ، ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ ، ئۇيقۇسىمۇ ئازىيىپ كەتتى . ئۆي ئىچى ئاۋۇالقى رەتلىك ، سەرەمجانلىقىنى يوقاتتى ، قازان بېشى ئون تۆت ياشلىق قىزى گۈلزارغىلا قالدى . ئۇنىڭ روھىي ھالىتىدىكى بۇ خىل ئۆزگىرىش خىزمىتىگىمۇ تەسىر قىلماي قالمىدى . ئۇ بۇرۇندىن دوختۇرخانا بويىچە مۇنەۋۋەر سېستىرالاردىن بولالمىسىمۇ ، ئۆز بۆلۈمى بويىچە ھەر يىلى شەرەپ تاختىسىدىن ئورۇن ئېلىپ تۇرىدىغان ئاكتىپ ، تەلەپچان تېببىي خادىم ئىدى . لېكىن ، ئۇنىڭ مۇشۇ بىر ھەپتىلىك خىزمىتىدە سادىر قىلغان سەۋەنلىكى ئون يىل جەريانىدا سادىر قىلغان سەۋەنلىكىدىنمۇ ئېشىپ كەتتى . ئوكۇل سالدۇرغۇچىلار ئۇنىڭ بەچەرۋالىقىدىن زارلاندى ، ياتاقتىكى كېسەللەر ئۇنىڭ ھاڭۋاقتىلىق بىلەن دورىلارنى ئالماشتۇرۇپ قويغانلىقىدىن بىزار بولدى . بەمارلاردىن كېلىۋاتقان پىكىرلەرنىڭ كۆپىيىشى بۆلۈم مەسئۇللىرىنى جىددىيلەشتۈرۈپ قويدى . شۇڭا ، تۇنۇگۈن سېستىرالار

باشلىقى قارىيەنى ئالدىغا چاقىرىپ قالتىس تەگدى :

— قارىيە ، كۆزىڭىز كۆرمەس ، قۇلىقىڭىز ئاڭلىماس بولۇپ قالدىمۇ ؟ ! — دېدى ئۇ كۆك سۇلياۋ تاشلىق بىر دەپتەرنى ئۇنىڭ ئالدىغا تاشلاپ ، — بۇنىڭغا بىر قاراپ بېقىڭا ، بىمارلارنىڭ ھەممىسى سىزنىڭ ئۇستىڭىزدىن زارلاۋاتىدۇ !

قارىيە بېشىنى ئېگىپ لام - جىم دېمىدى ، ئۇنىڭ ئالدىدا «پىكىر دەپتىرى» يېيىلىپ تۇراتتى .

— گەپ قىلمىڭە ! — سېستىرالار باشلىقى ئەزۋەيلىدى ، — سىزگە زادى نېمە بولدى ؟ ! خىزمەتتىكى مەسئۇلىيىتىڭىز نەگە كەتتى ؟ بىرى ئوكۇلنى قوپال ئۇردى دېسە ، بىرى دورىنى خاتا بەردى دەيدۇ ، بۇنداق بىپەرۋالىقتىن كېلىپ چىقىدىغان ئاقىۋەتنىڭ قانداق خەتەرلىك بولىدىغانلىقىنى بىلەمسىز ؟ ! بىمار دېگەن سىز خالىغانچە ئويناشىدىغان ئالىقىنىڭىز دېكى قورچاقمۇ ؟ ! ...

قارىيە يەنىلا ئۇنچىقمىدى ، لېكىن گەپ قىلمىغىنى بىلەن بېشىنى ئەگگەن پېتى ئاۋاز چىقارماي ئېزىلىپ يىغلىدى . سېسترالار باشلىقىنىڭ تۇرۇپلا كۆڭلى يۇمشاپ قالدى ، ئۇ ئەمدى سەل - پەل پەسكويغا چۈشۈپ سورىدى :

— قارىيە ، نېمە گېپىڭىز بولسا ماڭا ئېيتىڭە ، سىزگە زادى نېمە بولدى ؟ بەئەينى تاغ ئۇستىدىن دومىلاپ چۈشكەندەكلا بولۇپ قالدىڭىزغۇ ؟ ئائىلىڭىزدە بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يۈز بەردىمۇ - يا ؟

— يا ق ... يا ق ... — قارىيە ھودۇقۇپ بېشىنى كۆتۈردى ، — ئۇنداق ئىش يوق ...

— ئەمىسە ...

قارىيە سۆزىنى ئەپقاچتى :

— بۇنىڭدىن كېيىن دەققەت قىلاي ، خاتالىقلىرىمنى چوقۇم تۈزىتىمەن ...

سۆھبەت شۇنچىلىكلا بولدى ، سېستىرالار باشلىقى خۇددى قىرلىق بىگىزدەك سانجىلماقچى بولغان بولسىمۇ ، لېكىن قارىيە چېقىر تاش ئەمەس ، بەلكى يۈمشاق رېزىنكە بولۇپ ئۇنىڭ بىسىنى قايتۇرۇۋەتتى .

قارىيە بۇگۈن ئامبۇلاتورىيىدە نۆۋەتچى بولدى . دەسلەپكى ئىككى ـ ئۈچ سائەت خېلى ئالدىراش ئۆتتى ، كېيىن بىمارلار ئاستا ـ ئاستا سېيلىكىپ قارىيە ئۈچۈن كەڭ ـ كۇشادە خىيال سۇرۇش پۇرسىتى تۇغۇلدى . ئۇ كۆڭلىنى يېرىم قىلىدىغان خەـ يىاللارنى ئويلىماسلىققا شۇنچە تىرىشسىمۇ ، لېكىن بۇنداق كۆـ ڭۈلسىز خىياللار ئۇنىڭغا رودۇپايەدەك چاپلىشىپ ، كۆز ئالدىدىن بىرەەمۇ نېرى بولمىدى ، يەنە شۇ تۇرمۇش ، يەنە شۇ ئائىلە ، يەنە شۇ ئەر ، يەنە شۇ بالا ئۇنىڭ كاللىسىدا ئايلىنىپ كۆز ئالدىدا تەكرارلىنىۋەردى ... ئاخىر ئۇ ناھايىتى تەسلىكتە ھازىرقى كۆـ ڭۈل ئاغرىتىدىغان رېئاللىقتىن ئۆتكەن كۈنلەرگە ، سېھرـ لىگۈچى ئەسلىمىلەر قوينىغا قايتتى ، تاتلىق خىياللار ئۇنىڭ زەخمە يېگەن يۈرىكىگە ئاز ـ تولا تەسكىن بەردى ، مۇھەببەتلىك چاغلار ئۇنىڭ دەز كەتكەن كۆڭلىنى بىرەەم بولسىمۇ لەززەتلىك ھېسلارغا تولدۇردى . ئۇ شۇ تەرىقىدە ھاياجانلانغان كۆزلىرىنى يېرىم يۇمۇپ ، بىلىنەر ـ بىلىنمەس تىترەپ تۇرغان لەۋلىرىنى يىمىرگىنىچە خىيال دەرياسىدا ئۈزۈپ كەتتى ...

قارىيە يېتىم قىز ئىدى . ئۇ سېستىرالىق مەكتىپىنى پۈتتۈـ رۈپ شەھەر سىرتىدىكى مەلۇم بىر كونا رايون دوختۇرخانىسىدا بەش يىل ئىشلىدى ، بۇ چاغلاردا ئۇ خىزمەت ۋە ئۆگىنىشتىن باشقا ھېچ نەرسىنى بىلمەيتتى ، ھاممىسى ئۇنىڭ ئۆز تۇرمۇشىنى ئۆزى ھەل قىلالمايدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ تونۇشلىرى ئارقىلىق مۇشۇ دوختۇرخانىغا يۆتكىۋالدى ۋە ئۇزاق ئۆتمەي ھېزىموف بەـ لەن تونۇشتۇرۇپ قويدى . بۇ چاغدا ھېزىموف بىرنەچچە خىل ئۇنسۇرلار قاتارىدا تارتىپ چىقىرىلغان «گېزەندە» ئىدى .

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ئۇلارنىڭ تۇنجى قېتىملىق خالىي ئۇچرىشىشى ھېزىموفنىڭ ياتقىدا بولدى ، سۆھبەت ئوبدان ئۆتتى ، گەرچە ئۇلار بىر - بىرىنىڭ كۆزىگە قىيا بېقىشىپ ، ئىشق - مۇھەببەت توغرىسىدا ھارارەتلىك سۆزلەرنى قىلىشمىغان ، بىر - بىرىگە ئاجايىپ ئۇلۇغ ۋەدىلەرنى بېرىشمىگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئادەتتىكى قاراشلىرىدىن ، ئاددىي - سادىدا سۆز - ئىبارىلىرىدىن بىر خىل سەمىمىيلىك بىلەن ئۆزئارا چۈشىنىش تۇيغۇلىرىنى ئىپادىلەشتى . ھېزىموف تۇغما سۆزمەنلىك قابىلىيىتى ، كىشىلەرنى رام قىلغۇچى سۆلكىتى بىلەن قارىيەنىڭ كۆز ئالدىدا بىلىملىك ، قابىلىيەتلىك ، ئىستىقباللىق بىر ئوبراز بولۇپ گەۋدىلەندى . ئۇلارنىڭ ئۇچرىشىشى كۆپەيگەنسېرى بۇ ئوبرازمۇ قىزنىڭ نەزىرىدە شۇنچە نۇرلىنىۋەردى ، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ھېزىموفنىڭ ئەينى چاغدىكى مىسكىن ، ناتىۋانلىقى دىلى يۇمشاق قىزنىڭ يۈرىكىدە چوڭقۇر ھېسداشلىق قوزغىدى . كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بۇنداق ھېسداشلىق ئاجايىپ نازۇك تۇيغۇلارغا ئۆزگەردى . شۇنىڭدىن كېيىن قارىيەنىڭ تىنچ ، ئىشقسىز يۈرىكىنى ئاللىقانداق بىر غايىبانە قول يېنىك غىدىقلايدىغان ، ئەتراپىنى ھەمىشە ئەتىرگۈللەرنىڭ ئۆتكۈر پۇرىقى ئوراپ تۇرىدىغان بولۇپ قالدى . مانا بۇ قارىيەنىڭ قەلب قەسىرىگە بۆسۈپ كىرگەن تۇنجى مۇھەببەت ئىدى . تۇنجى مۇھەببەتنىڭ تەڭداشسىز كۈچى قارىيەنى ناھايىتى جۇشقۇن ، جاسارەتلىك قىلىۋەتتى ، ھېزىموفنىڭ ئۇستىدىكى ھەر خىل سىياسىي گەپ - سۆزلەرگە ئۇ پىسەنت قىلمىدى ، ھەتتا «بۇرژۇئاز» دەپ ئاتىلىدىغان شۇ دەۋرنىڭ قورقۇنچلۇق قالپاقلىرىمۇ ئۇنى چۆچۈتەلمىدى . ئۇنىڭ نەزىرىدە يىگىت بىلەن قىز ئوتتۇرىسىدىكى روھىي ھاياتلا ھەممىنى بېسىپ چۈشىدىغان ئەڭگۈشتەر ئىدى . ئۇلار مۇھەببەت ۋە تەشنالىق بىلەن سەككىز ئاينى ئۆتكۈزدى . بۇ جەريانداا ھېزىموف قارىيەگە يىگىتلەرگە خاس قىزغىنلىق ھەم سەمىمىي - سادىقلىق بىلەن مۇئامىلە قىلدى . قارىيە بىر قېتىم

سەييارە داۋالاش بىلەن سىرتقا چىقىپ كەتكەندە ھېزىموف كۈن ئارىلاپ دېگۈدەك خەت يېزىپ تۇردى ، ئۇ قارىيەنى بىرنەچچە قېتىم ئاسماندىكى نۇرلۇق چولپانغا ، يەردىكى گۈزەللىك شاھىغا ئوخشاتقاندى ...

ئۇلار 1968 - يىلىنىڭ قەھرىتان بىر قىش كۈنى داقا - دۇمباقمۇ چالماي ھەشەم - دەرەمسىزلا توي قىلىشتى . شېرىن ئايلار تېز ئۆتۈپ كەتتى ، ھەممە جەھەتتىن قاپساپ كەلگەن قىيىن تۇرمۇش ئۇلارنىڭ ياش مۇھەببىتىنى سىناقتىن ئۆتكۈزدى . ئىككىنچى يىلى ماي ئايلىرىدا ھېزىموف ئۇشتۇمتۇتلا ئىككى كۈن ئۆيگە كەلمىدى ، قارىيە ئەنسىرەپ سۇرۇشتە قىلىۋىدى ، بىرەيلەن ئۇنىڭغا «مەكتەپتىكى دىكتاتورا گۇرۇپپىسىنىڭ ئۇنى ئۆلگۈدەك ئۇرغانلىقى»نى پەس ئاۋاز بىلەن خەۋەر قىلدى . بۇ قارىيەنىڭ تۇنجى قىزى گۈلزارنى تۇغۇپ ھىدىتى ئەمدىلا توشقان چاغ ئىدى . ئۇ بوۋاقنى قوشنىسىغا تۇتقۇزۇپ قويۇپ مەكتەپ دوختۇرخانىسىغا يۈگۈرۈپ باردى ، ھېزىموف يېرىم ھوشسىز ياتاتتى ، ئۇستۇاشلىرى جۇل - جۇل يىرتىلىپ ، باش - كۆزلىرى تاياق زەربىسىدىن ئالىتاغىل بولۇپ كەتكەنىدى . قارىيە ھېزىموفنىڭ جاراھەتلەنگەن گەۋدىسىنى قۇچاقلاپ ئۇزاققىچە ئۇھسىنىپ يىغلىدى ، كېيىن دوختۇرلار ئىشتىن چۈشۈش بىلەنلا ھېزىموفنى بىر قول ھارۋىسىغا سېلىپ ئۆيگە ئېلىپ كەتتى . بىر ئايغىچە ئۇنى قۇچىقىدىكى بالىسىدىنمۇ چارە كۆتتى ، يارىلىرىنى يۇيۇپ ، دورىلاپ داۋالىدى ، ئۆزى يېمەي - ئىچمەي ئۇنى ياخشى ئوزۇقلاندۇردى . ھېزىموف تېزلا ئەسلىگە كەلدى ، لېكىن كۆڭۈلسىز ۋەقەلەر بۇنىڭ بىلەنلا توگىمىدى . شۇ يىلى كۈزدە ھېزىموف «ئەكسىيەتچى تەشكىلاتىنىڭ غوللۇق ئەزاسى» دېگەن جىنايەت بىلەن قولغا ئېلىنىدى ، ئۆيى ئاختۇرۇلۇپ ، ئائىلىسى كىشىلەرنىڭ نەزىرىدىكى قاشقىلىق ئائىلىلەرگە ئايلىنىپ قالدى . شۇنىڭ بىلەن تۇرمۇشنىڭ لەززىتىنى ئەمدى تېتىشقا باشلىغان قارىيە كىچىككىنە بىتەلەي

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

بوۋاقنى باغرىغا بېسىپ ، تۆت تېمىدىن بوران ئۇچۇپ تۇرغان غېرىب ئۆيىنىڭ پەگاھىدا داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى . ئۇ ئۆز ئائىلىسىدە بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەرنىڭ راست - يالغانلىقىنى ئاڭقىرالمىدى . ئىككى يىل بىر ياستۇققا باش قويغان ئېرىنىڭ بىر كېچىدىلا «ئەكسىيەتچى» بولۇپ قېلىشىغا ئۇ زادىلا ئىشەنمەيتتى ، لېكىن قانۇن ئۇنى تۇتۇپ كەتكەن تۇرسا بۇنىڭغا تەن بەرمەي بولاتتىمۇ ؟ ! شۇنداقتىمۇ ئۇ بىرلا ئىشتىن ئىككىلەنمەيتتى : «مېنىڭ يولدىشىم ئەركىنلىكىدىن مەھرۇم بولدى ، مەن ئۇنىڭ ئايالى ، ئۇنى تاشلىۋەتمەسلىكىم كېرەك ، خەقلەر نېمە دېسە دەۋەرسۇن ، ئۇنىڭغا بۇرۇنقىدىنمۇ ئارتۇق غەمخورلۇق قىلىشىم لازىم ! ... »

قارىيە دېگىنىنى قىلدى ، ئۇنىڭ كۆپ ۋاقتى ئائىلىسى بىلەن تۇرمە ئارىلىقىدا قاتراپ ئۆتتى ، قىشنىڭ قەھرىتان سوغۇقلىرىدا ، يازنىڭ تومۇز ئىسسىقلىرىدا ، ئېتىيازنىڭ بوران - چاپقۇنلىرىدا ، كەچ كۈزنىڭ يامغۇر - يېشىنلىق كۈنلىرىدە ئۇ ئوخشاشلا بىر قولىدا بالىسىنى ، بىر قولىدا سومكىسىنى كۆتۈرۈپ تۇرمە يولىدا پەيدا بولاتتى . بۇ ئادەت ئۇنىڭ پاك ۋۇجۇدىدا مۇقەددەس بىر ئەقىدىگە ئايلىنىپ كەتكەنىدى . بۇ ھاياتنىڭ بۇداق قىسمەتلىرىنى ئاللانىڭ ئۆزىگە قىلغان بىر ئىلتىپاتى دەپ چۈشىنىپ ، ئۇنىڭغا كۆنگەن ،ئادەتلەنگەن ۋە ئۇنىڭدىن ئۆزىگە تېگىشلىك تەسەللىمۇ تاپقانىدى . لېكىن ، تۇرمۇش ئۇنى يەنە تىنچ قويمىدى ، ئۇ خۇددى بىر دولقۇندىن يەنە بىر دولقۇنغا ئۇرۇلۇپ زەخمە يېگەن قولۇاقتەك دېڭىزنىڭ سىرلىق تەكتىگە تېخىمۇ چوڭقۇرلاپ پېتىۋەردى . ئەمدى ئۇنى ئۆز تەشكىلى قىسماقلا ئېلىشقا باشلىغانىدى . دوختۇرخانىنىڭ سىياسىي خىزمەتچىلىرى دەسلەپ ئۇنى ئېرىنىڭ مەسىلىسىنى پاش قىلىپ چەك - چېگرا ئاجرىتىشقا مەجبۇرلىدى ، كېيىن ۋەزىيەت بارغانسېرى جىددىيلىشىپ ، چوڭ- كىچىك كۆرەش يېغىنلىرى بىرنەچچە قېتىم

ئېچىلدى ، ئەگە ئاخىرىدا بولسا «پارتىيە كېرەكمۇ ، ئەر كېرەك-
مۇ ؟ » دېگەن غەلىتە سوئال ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ ئىككىنىڭ بىرىنى
تاللىۋېلىش مۇددىتى بەلگىلەندى . قارىيە ئۇچ كۈن ئىچىدە بۇ
سوئالغا جاۋاب بېرىشى ، ئەگەر پارتىيە كېرەك بولسا دەرھال
ئەردىن ئاجرىشىپ ئىدارىدە قېلىشى ؛ مۇبادا ئەر كېرەك بولسا
دەرھال خىزمەتتىن ئايرىلىپ دوختۇرخانىدىن قوغلىنىشى كېرەك
ئىدى . قارىيە ئەزرائىلدەك جانغا تېكىلگەن بۇ سوئالغا جاۋاب
بېرەلمەي بالىسىنى باغرىغا باسقىنىچە ئىككى كۈن يىغلىدى .
ئۈنىڭ بېشىغا ئارقا - ئارقىدىن ئۇزۇلمەي كېلىۋاتقان بۇ دەشۋار-
چىلىقلار خۇددى كۆڭۈلسىز بوران ئۈستىگە كەچ كۈزنىڭ سوغۇق
يامغۇرى يېغىنداەك ئۈنىڭ كۆڭلىنى ئېزەتتى ، بېشىنى
ئايلاندۇراتتى ...

قارىيە ئۇچىنچى كۈنى بالىسىنى كۆتۈرۈپ تۇرمىگە باردى ،
ئەر - خوتۇن ئىككىسى سۇرلۇك تۇرمە هويلىسىنىڭ بىر چېتىدە-
كى كىچىككىنە زەي ئۆيدە ئون مىنۇت چامىسىدا پاراڭلاشتى .
قارىيە ئېرىنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ ، بېشىغا كەلگەن تارتقۇلۇقلار
هەققىدە ئېغىز ئاچمىدى ، لېكىن هېزىموف دوختۇرخانا تەشكىلى
ئارقىلىق ئائىلىسى دۇچ كەلگەن ئىشلاردىن خەۋەردار ئىدى .
شۇڭا ئۇ ناهايىتى تەسلىكتە گەپنى ئۆزى تەشتى :

— قارىيە ، بەكمۇ قىينىلىۋاتىسەن ، مېنى دەپ تۇرمۇشۇڭ-
نى ، ئىستىقبالىڭنى ۋەيران قىلما ! ئەگە ياخشىسى ، ئاجرىشىپ
كېتەيلى .

— هە ؟ ! نېمە ؟ — قارىيە چۆچۈپ ئېرىنىڭ كۆزىگە تىكىل-
دى .

— هېچ بولمىغاندا ، ۋاقتىلىق بولسىمۇ ئاجرىشىپ
تۇرايلى ، — دېدى هېزىموف قارىيەنىڭ ئاۋازىدىكى قەتئىيلىكتىن
بىرئاز ئەيمىنىپ ، — مەن چىققاندىن كېيىن يەنە يارىشىۋالساق
بولۇۋېرىدۇ ...

— هېزىموف ، بۇ گەپلەر ئاغزىڭىزدىن قانداق چىقىۋاتىدۇ ؟ ! — قارىيە تېخىمۇ قاتتىق تىكىلدى .

— مەن سېنى ئويلاۋاتقىنىمەن ، قارىيە ، ساقا ئىچىم ئاغرىيدۇ ...

— بولدى ، سۆزلىمەك ! ...

— ئەگەر سەن ماقا تەگمىگەن بولساك ...

— هېزىموف ، خۇدا هەققى سۆزلىمەك ... مەن سىزگە تېگىپ بەختىمنى تاپقان ...

ئاخىرقى سۆزلەر ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى بىلەن يۇيۇلدى ، هېزىموفنىڭمۇ ئاغزى ئۇمچىيىپ ، كۆزلىرى قىزاردى ، ئۇ بالىسىنى قۇچاقلىغان بولۇپ بېشىنى قارىيەنىڭ قولتۇقىغا يوشۇردى ...

قارىيە تۇرمىدىن قايتقۇچە يول بويى يەنە جىددىي ئويلىدى . ئۇنىڭ كاللىسىدا هامان هېلىقى سوئال غوڭۇلداپ يۇرەك - باغرىنى مۇجۇپ ئارام بەرمەيتتى . بۇگۈن ئەڭ ئاخىرقى كۈن ، ئۇ جاۋاب بېرىشى كېرەك ، تەشكىل ئۇنى كۈتۈپ تۇرىدۇ . نېمە دېيىش كېرەك ؟ ! كىشىلەر ئۇنى ئەكسىيەتچى ئېرىڭدىن ئاجراپ ئىنقىلاب مەيدانىغا قايت دەۋاتىدۇ ، ئېرىمۇ مەندىن ئاجرىشىپ خاتىرجەم ياشا دەيدۇ ! قارىيە ، هەي قارىيە ! بۇ سوئالغا قانداق جاۋاب بېرىسەن ؟ !

لېكىن ، سوئال هەرقانچە قىيىن ۋە دەهشەتلىك بولسىمۇ ، مۇهەببەت ، ئەقىدە ئاخىر يەڭدى . ئۇ سوئالغا جاۋاب تاپتى ، ئۇنىڭ جاۋابى ئاھايىتى ئاددىي هەم قەتئىي ئىدى : «ئۇنىڭغا ئەر — هېزىموف كېرەك ؟»

كۆپ ئۆتمەي قارىيە دوختۇرخانىدىن قوغلاندى . مانا شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇ هايات دېگىزىنىڭ شەپقەتسىز دولقۇنلىرىدا سوقۇلۇپ يۇرگەن يالغۇز قولۇاقتەك ئىگىسىز ، باشپاناهسىز قالدى . تۇرمۇشنىڭ چېكى كۆرۈنمەس سوقماق يوللىرى ئۇنى هەر

كويلارغا سالدى . دەسلەپ ئۇ مەھەللىدىكى ئىشچى - خىزمەتچى-لەرنىڭ ئوقۇش يېشىغا توشمىغان بالىلىرىدىن يەتتە - سەككىزنى ئۆيگە يىغىپ «ئائىلە يەسلىسى» ئاچتى ، كىرىمى ئانچە كۆپ بولمىسىمۇ ھەر ھالدا ھېزىموف بىلەن بالىسىنى ئاچ - زېرىنلىق-تىن ساقلاپ قالدى . لېكىن ، ئۇنىڭ ئاشۇ سېرىق ئاپتاپچىلىك تۇرمۇشىمۇ ئۇزاققا بارمىدى ، مەھەللە كومىتېتىدىكى قايسىبىر «قىزىل باشلىق» بىر كۈنى ھېلىقى بالىلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرىنى يىغىپ : «سىلەر ئىنقىلابنىڭ ئىزباسارلىرىنى قانداق ئادەمگە تەر-بىيىلىتىۋاتىسىلەر ؟ !» دەپ بىرلا ۋەز ئېيتىۋىدى ، ئۇلار شۇ كۈنلا بالىلىرىنى قارىيەنىڭ ئۆيىدىن ئەكېتىشىۋالدى . قارىيە-نىڭ تۇرمۇش يولى يەنە ئېتىلدى ، ئۇ قانتىق موھتاجلىقتا تۇرۇپ-مۇ يەنە ئۆزىدىن كۆرە ھېزىموفنى كۆپرەك ئويلايتتى ، ھېزىموف-مۇ دائىم ئۇنىڭ يولىغا قاراپ ئادەتلىنىپ قالغانىدى . ئۇ قارىيە-نىڭ مېھىر - شەپقەتلىك قولى بىلەن قورساقتا ، كىيىم - كې-چەكتە ئانچە چېقىلىپ كەتمىگەن ، رەڭگرويىمۇ ئاۋۋالقىدەك بې-جىرىم ئىدى . ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك ؟ قارىيە ئۆز ھالى بىلەن بولۇپ ھېزىموفنى تاشلىۋەتسۇنمۇ ؟ لېكىن ئۇنىڭ ۋىجدانى بۇنى كۆتۈرمەيتتى . قارىيە ئىككىلەنمىدى ، تۇرمىدىكى ئېرىنى داۋاملىق ئوبدان كۈتۈش ئۈچۈن دەسلەپ قولغا چىققۇدەك ئۆي بىساتلىرىنى ساتتى ، كېيىن كىيىم - كېچەكلىرىنى ، ھەتتا تۆ-لۇق ئۈچۈن ئېلىنغان بىردىنبىر كاستۇم - يوپكىسىنىمۇ سېتىۋ-ۋېتىپ قىزى بىلەن ھېزىموفنىڭ تىرىكچىلىك خۇرۇچى قىلدى . ئەمدى بۇنداق ئۆتۈۋېرىشكە بولمايتتى ، ئۆيدە تۆت تامدىن باشقا پۇلغا يارىغۇدەك نەرسە قالمىدى ، قارىيە ئۆزىمۇ بىرقۇر كىيىم بىلەنلا قالدى . ئۇ قەتئىي نىيەتكە كەلدى . قىزىنىڭ ئىستىقبالى ، ئېرىنىڭ ئامان - ئېسەنلىكى ئۈچۈن ھەرقانداق يۈكنى كۆتۈرۈش-كە تەييارلاندى . ئۇ تەرەپ - تەرەپتىن ئىش ئۇقۇشۇپ يۈرۈپ ئاخىر چوڭ بىر قۇرۇلۇش ئورنىدىن قارا ئىش تاپتى . دەسلەپكى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بىر ھەپتىگىچە قىزىنى سۆرەپ يۈرۈپ قىلغان ئېغىر ئەمگەك ئۇنى پۈتۈنلەي ھالىدىن كەتكۈزۈۋەتتى ، لېكىن ئۇ تىرىكچىلىك ئۈچۈن ، ئۆچ جاننىڭ ھاياتلىقى ئۈچۈن لېۋىنى چىشلەپ چىدىشىڭ كېرەك ئىدى ، ئۇ شۇنداق قىلدى . كۆز يېشىنى ئىچىگە سىڭدۈرۈپ لېۋىنى چىشلىدى ، چىداپ غەيرەت قىلدى ، ئاخىرى نى - نى ئىشلارغىمۇ كۆنۈپ پىشىپمۇ قالدى . تۇرمۇش ئۇنى ئۆزىنىڭ قاتتىق - قۇرۇق ، ئېگىز - پەس يوللىرىدا بىردەم ئەللەيلىتىپ ، بىردەم ئۇرۇپ - سوقۇپ يۈرۈۋەردى ...

ھەش - پەش دېگۈچە تۆت يىل ئۆتۈپ كەتتى . ھېزىموف ئاقلىنىپ تۇرمىدىن چىققاندا قارىيە چاچلىرىغا قويۇق ئاق كىرگەن ، يۈز - قوللىرى تارمۇشتەك قېتىپ ، گەۋدىسى سەل - پەل مۇكچەيگەن قېرى چىراي بىر جۈۋانغا ئايلىنىپ قالغانىدى . قىزى گۈلزار بولسا بوينىغا بوغچا ئېسىپ ئەمدىلا بىرىنچى سىنىپقا قەدەم قويغان ئېغىر - بېسىق ئوماق قىز ئىدى .

ھېزىموف ئانا - بالا ئىككىسىنى باغرىغا بېسىپ ھاياجانلىق ياشلىرىنى تۆكتى ، قارىيەنىڭ ئاقارغان چېكە چاچلىرىنى سىلاپ ، مىسكىن كۆزلىرىگە تىكىلىپ :

— مېنىڭ ھاياتىمنى سەن ساقلاپ قالدىڭ ، بۇ قەرزنى ئۆلسەمۇ ياندۇرالمايمەن ! — دەپ يۈرەك تەشەككۈرىنى بىلدۈردى .

ئۇلارنىڭ يېڭى ، شاد - خۇرام تۇرمۇشى يەنە باشلاندى . خۇددى گۈل ئۈستىگە گۈل چېكىلگەندەك ، قارىيەنىڭ خىزمىتىمۇ ئەسلىگە كېلىپ ئۆتكەنكى سەۋەنلىكلەردىن ئەپۇ سورالدى . ھېزدموفنىڭ ئورنى ، نوپۇزى كۈندىن - كۈنگە كۆتۈرۈلدى ، تۇرمۇش ئۇنىڭغا ئىقبال ئېچىپ ، پەلەك يۈزلەندى . ئايلار ، يىللار ئەنە شۇ تەرىقىدە بىر - بىرىنى قوغلاپ ، يورغىلىشىپ ئۆتۈشكە باشلىدى ...

ئىشىكنىڭ «جالاقىدە» ئېچىلىشى قارىيەنى خىيالدىن

سۇزۇۋالدى . ئۇ مۇكچەيگەن گەۋدىسىنى كۆتۈرۈپ ئىشخانىغا غەمسىمدەك كىرىپ كەلگەن ئادەمگە قارىدى ، قارىدىيۇ ، چۆچۈپ كەتتى . قارىيەنىڭ ئالدىدا تۇرغان چاچ - ساقاللىرى ئۆسكەن ، ئۇستۇاشلىرى رەتسىز بۇ ئادەم ئۇنىڭ ئۇزاقتىن بېرى ئۇچراشمىغان كونا ساۋاقدىشى ، توغرىراقى ، ئەينى ۋاقىتتا تەلۋىلەرچە ئۇنىڭ ئارقىسىغا كىرىۋالغان بىزەڭ يىگىت ئەكرەم ئىدى .

— قارىيە ، سىز نۆۋەتچىمىدىڭىز ؟ — دېدى ئەكرەم ئالدىغا ئىككى قەدەم سىلجىپ .

— شۇنداق ، — قارىيە سۇسلا جاۋاب بەردى .

— مېنى تونۇمايۋاتامسىز نېمە ، قارىيە ؟ — ئەكرەمنىڭ ئاۋازىدىن بىر خىل ئاغرىنىش ئىپادىلەندى .

قارىيە ئۇياق - بۇياققا قىمىدىنىپ قويدى :

— نېمىشقا تونۇماي ، كونا ساۋاقداشقۇ !

— خۇداغا شۈكۈر ، ئۇنتۇماپسىز ، كۆرۈشمىگىنىمىزگە ئۇزاق بولدى ، — دېدى ئەكرەم قارىيەنىڭ ئۇدۇلىدا ئولتۇرۇۋېتىپ ، — بۇ تەرەپتىكى بىر تۇغقىنىمنىڭ ئۆيىگە كەلگەنىدىم ، ئوكۇلۇمنى قويدۇرۇۋېلىش ئۈچۈن كىرىشىم ...

— كېسەل بولۇپ قالدىڭىزمۇ ؟ — قارىيە ئۇدۇللا سورىدى .

ئەكرەم ئۇلۇغ - كىچىك تىندى :

— ساق يەرلىرىم ئاز ، قارىيە ، تۇرمۇشتىكى بەختسىزلىكىم مېنى چېقىۋەتتى ...

ئارىغا بىرپەس جىملىق چۈشتى . ئۇلارنىڭ ئېگىز - پەس تىنىشلىرى بىر - بىرىگە ئاڭلىنىپ تۇراتتى . ئەكرەم قارىيەگە ھەۋەس بىلەن قاراپ قويۇپ دېدى :

— ئاڭلىسام ، تۇرمۇشىڭىز بەكمۇ بەختلىك ئىكەن ، ئەردىن تەلىيىڭىز چىقىپتۇ ...

قارىيەنىڭ بەدىنى شۇركۈنۈپ كەتتى . ئۇنىڭغا ئەكرەمنىڭ سۆزى خۇددى بىلىپ تۇرۇپ قىلىنغان تەنە - مەسخىرىدەك

تۇيۇلدى ، شۇنداقتىمۇ ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالىپ چىرايىغا زورمۇزور كۈلكە يۈگۈرتكەن ھالدا دېدى :

— شۇنداق ، تۇرمۇشۇم بەختلىك ... سىزچۇ ؟ سىزمۇ بەختىز ئالدىڭىزدا يۈرىدىغان يىگىت ئىدىڭىزغۇ ؟

ئەكرەم چىرايىنى مىسكىنلەشتۇرۇپ ئۇھسىندى :

— زاڭلىق قىلماڭ ، قارىيە ! بۇنداق دېمىڭ يەنە كونا يارامنى قوزغايسىز ، مەن تۇرمۇشتا بەختىمنى تاپالمىدىم ، ئايالىم تاشلاپ كەتتى ... — ئۇ ئۇشتۇمتۇت سوراپ قالدى ، — قارىيە ، ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلەپمۇ قويامسىز ؟ ھەي ... سىزنىڭ شۇ باغرى تاشلىقىڭىز ...

قارىيە ئۇنچىقمىدى ، ئۇ بايىلا ئۆتكەن ئىشلارنى شۇنچە يېتەرلىك ئەسلىگەن تۇرسا ، يەنە باشقا ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلەشكە نەدىمۇ ۋاقتى ... ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇ ئىشلار شۇ چاغدىلا بىر تەرەپ بولغان ، ئەمدى ئەسلىگۈدەك نېمىسى بار ! ...

ئەكرەم بىرەر سائەتچە تاغدىن - باغدىن سۆزلەپ ئولتۇردى ، كېيىن ئوكۇلىنى سالدۇرۇپ پات - پات كۆرۈشۈپ تۇرۇشنى ئېيتىپ خوشلاشتى .

ئەكرەم چىقىپ كېتىشى بىلەن قارىيەنىڭ ۋۇجۇدىغا بىر خىل ھەسرەت تىترىكى ئولاشتى . ئەكرەمنىڭ بايىقى سۆزى ئۇنىڭ قۇلاق مېڭىسىدە ئەكس سادا بولۇپ يۈرىكىنى ئېزەتتى ...

دەرۋەقە ، ئۇنىڭ تۇرمۇشى خۇددى ئەكرەم ئېيتقاندەك بەختلىك ئىدى ، ئۇ ئېرى بىلەن ، ئىككى پەرزەنتلىك خۇشال ئائىلىسى بىلەن پەخىرلىنەتتى . ئەمدىچۇ ؟ ! ئون بەش يىل يار بولغان ، شۇنچە ئېغىر كۈنلەردىمۇ ئۆز قىممىتىنى يوقاتمىغان بەخت ئەمدى ئۇنىڭدىن ئۇركۈپ كەتتىمۇ ؟ ! شۇنچە ئۆتكەللەردىن ئۆتكۈزۈپ غەلۋىر - ئەلگەكلىرىدە تاسقاپ يۈرگەن تۇرمۇشمۇ ئەمدى ئۇنى زاڭلىق قىلىۋاتامدۇ ؟ ! ...

قارىيە بىردىنلا قاتتىق خورلۇق ھېس قىلدى ، قۇلاقلىرى

غوڭۇلداپ ، كۆزىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلدى . ئۇ بېشىنى شىرە ئۈس-
تىگە تىرەپ ، ئۆپكىسىنى باسالماي يىغلاپ سالدى ، ئۇنىڭ نالىسى
خۇددى چۆلدە يالغۇز قالغان پادىچىنىڭ مۇڭلۇق نەيىدەك يۇرەك-
نى ئېزەتتى ...

خىلۋەتتىكى تەلپۈنۈش

ھېزىموف ياتىقىغا كەچ قايتتى . ئۇ ئوقۇتۇش بىناسىنىڭ بىر
چېتىدىكى چاققانغىنا ئۆينى ياتاق قىلىۋالغانىدى . شىرە چىرىغى
يانداۋۇلدى ، ئاددىيلا سەرەمجانلاشقان ئۆي قىزغۇچ يورۇدى .
ھېزىموف ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلاپ بىرپەس كۆزىنى يۇمدى . ئۇ
كۆزىنى ئاچقاندا بوسۇغىدا چېچىلىپ تۇرغان گېزىت-ژۇرناللار-
نى كۆردى . خەت تارقاتقۇچى بۇ نەرسىلەرنى خېلى بۇرۇنلا ئىشىك-
تىڭ ئاستىدىكى يوچۇقتىن كىرگۈزۈۋەتكەنىدى . ھېزىموف بو-
شاشقان تېنىنى تەسلىكتە رۇسلاپ ئورنىدىن تۇردى - دە ،
گېزىت - ژۇرناللارنى ئېلىپ شىرە يېنىغا كەلدى . ئۇ دەسلەپكى
بىر گېزىتنى ئېچىۋىدى ، گېزىتنىڭ ئارىسىغا قىستۇرۇلغان ئىك-
كى پارچە خەت ئۇنىڭ خامۇش كۆزلىرىنى ئوينىتىۋەتتى . بىرىن-
چى خەتنىڭ لېپاپىدا ئۇنىڭغا تونۇش ھەم سۆيۈملۈك بىر ئىسىم
چاقناپ تۇراتتى . ھېزىموف خەتنى ئىتتىك ، لېكىن ئاۋايلاپ
ئاچتى ، خەت قىسقىلا ئىدى :

«قىممەتلىك ھېزىموف :

خەتلىرىڭىزنى ئارقا - ئارقىدىن تاپشۇرۇۋالغان بول-
سامۇ ۋاقتىدا جاۋاب يازالمىدىم . بۇ سەۋەنلىكىمنى تەبىئىي
مېھرىبانلىقىڭىز بىلەن كەچۈرۈڭ . يېقىندا ئاچامدىن تېلېگ-
راممىا كەلدى ، كېلىپ كەتسەڭ دەپتۇ ، ئۆزۈمۇ بەك سې-
غىنىدىم ، ھەپتە - ئون كۈنلۈك سوراپ بارماقچىمەن ،

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆرۈشكىچە سالامەت بولۇڭ .

سىزنى سېغىنىپ : ئاتىكەم»

خەت ھېزىموفنى خۇشال قىلدى ، لېكىن تۇرۇپلا ئەندىشىگە مۇ سېلىپ قويدى . ئاپئاق قەغەزدىن بىرەم ئاتىكەمنىڭ مۇلايىم ، ئوماق ، تەبەسسۇملۇق كۆزلىرى نامايان بولۇپ ، ئۇنى ئاللىقاندا سىرلىق خىياللار ئالىمىگە ئېلىپ كەتسە ، بىرەم قارىيەنىڭ ھەسرەتكە تولغان قاتاڭغۇر ، مىسكىن چىرايى نامايان بولۇپ ، ئۇنىڭ شېرىن خىياللىرىنى ئاللىقانداق يەرلەرگە چالغىتىۋېتەتتى . ھېزىموف بىردىنلا خىيالدىن ئۆزىنى تۇتۇپ يېنىك تىنىپ قويدى ، ئۇ ھەرھالدا ياتاقتا بولسىمۇ كۆچۈپ بېشىنى يېگانە قىلىۋالغانلىقىدىن خۇشاللاندى ...

ئىككىنچى خەت ئۇنىڭ ئۇچۇن تېخىمۇ مۇھىم بولۇپ چىقتى . ئۇ قايسىبىر ئىلمىي جەمئىيەتتىن كەلگەن ئۇقتۇرۇش بولۇپ ، ئۇنى يېقىندا ئېچىلىدىغان بىر مۇھاكىمە يىغىنىدا نۇقتىلىق سۆزلەشكە تەكلىپ قىلغانىدى . ھېزىموفنىڭ كۆڭلى تېخىمۇ ئېچىلىپ ، كۆزلىرىدە شان ـ شۆھرەت تەمەسى جىلۋىلەندى ، ئۇ بارماقلىرىدىن قاس چىقىرىپ ، ياتاقتا ئۇياقتىن ـ بۇياققا ئېغىناپ ماڭدى ، كېيىن لەمپىگە چىقىپ مەكتەپنىڭ قاراڭغۇلۇقتا پاتقان ھەيۋەتلىك ، تىنىمسىز مەنزىرىسىگە نەزەر سالدى . تۆت تەرەپتىكى ئېگىز بىنالار ئېلېكتر يورۇقى بىلەن نۇرلىنىپ ، خۇددى كۆككە بوي سوزغان نۇر چوققىلىرىدەك سەلتەنەتلىك كۆرۈنەتتى . ھېزىموف تۇرغان يەرنىڭ ئاستىدىكى بۇككىدە ياش كۆچەتلىك تېخىمۇ جانلىنىپ كەتكەنىدى . قەيەردىدۇر گىتارنىڭ شوخ ئاۋازى بىلەن قىز ـ يىگىتلەرنىڭ مۇھەببەت ناخشىلىرى ياڭرايتتى ، قەيەردىدۇر يوپۇرماقلارنىڭ يېنىك شىلدىرلاشلىرى بىلەن ھاياجانلىق شۇنىرلاشلار ئاڭلىناتتى . مانا شۇ كىچىككىنە بىر پارچە يەردە ئىنسانىنىڭ نازۇك تۇيغۇسى بىلەن تەبىئەت گىرەلىشىپ

بىرىنىڭ تىنىقى يەنە بىرىگە قوشۇلۇپ كەتكەندى ...

ھېزىموفنىڭ كۆز ئالدىدا يەنە ئاتىكەم گەۋدىلەندى . ئۇ قا-
راڭغۇلۇققا پاتقان جىمجىت لەمپىدە ئاتىكەمنى تولۇق ۋە كەڭ -
كۆشادە خىيال قىلدى ، ھەتتا ئۇنى ئۆز يېنىدا تەسەۋۋۇر قىلىپ
ئۇنىڭ بىلەن ئۇنسىز سىرداشتى . ئۇنىڭ يېقىملىق كۆزلىرىگە
ھېرىسمەنلىك بىلەن تىكىلدى ...

ئۇلار ئۆتكەن يىلى يازلىق تەتىلدە غۇلجىدا تونۇشقانىدى .
ھېزىموف ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش
كۇرسىغا لېكسىيە سۆزلەش ئۈچۈن بارغانىدى . تۇنجى قېتىملىق
لېكسىيە كۇنلا ھېزىموفنىڭ ئاتىكەمگە كۆزى چۈشۈپ قالدى .
ئالدىنقى قاتاردا ئولتۇرغان يىگىرمە بەش ياشلار چامىسىدىكى بۇ
قىزنىڭ سەل - پەل پۇلتىيىپ تۇرغان كۆزلىرى شۇ قەدەر پاك
ھەم تىنىق ئىدى ، ئۇنىڭ چىرايلىق تۇرمەللىۋالغان قاپقارا ،
قويۇق چاچلىرى بىلەن ياقۇت كۆزلۈك تارغىقى بېشىدا گويا
شاھانە تاجدەك پارقىراپ تۇراتتى . ئۇ پۈتۈن ئىككى سائەتلىك
لېكسىيە جەريانىدا باش كۆتۈرمەي خاتىرە يازدى ، لېكسىيە ئۇنىڭ-
غا ياققان ، ئۇنى جەلپ قىلغانىدى . بۇ لېكسىيە مەزمۇنىنىڭ
ئاجايىپ كارامەتلىكىدىن ئەمەس ، بەلكى لېكسىيىچىنىڭ سۆزمەن-
لىكى ھەم نۇرغۇن قىزىقارلىق نەرسىلەر بىلەن ئۆز لېكسىيىسىگە
كەڭ مەنە ۋە رەڭ بېرەلەيدىغانلىقىدىن ئىدى . ھېزىموف ھەقىقە-
تەنمۇ ۋائىزلىق تالانتىغا ئىگە ئادەم ئىدى ، ئۇ ئۆزىنىڭ رام
قىلغۇچى مەيىن ئاۋازى ، شوخ خىسلىتى ۋە يېقىملىق سېيماسى
بىلەن ھەرقاچان ھەممىلا جايدا كۆرۈنەرلىك ئۇتۇققا ئېرە-
شەلەيتتى . ئۇ لېكسىيە جەريانىدا بىرمۇنچە ئاتاقلىق ئالىملارنىڭ
قىزىقارلىق ھاياتى توغرىسىدا ھەم غەلىتە ۋەقەلەر توغرىسىدا
قىستۇرما قىلاتتى . ئۇ گېزىت- ژۇرناللاردىكى بۇنداق تەلقىن-
لەرنى ئوقۇشقا ئامراق ھەم باشقىلارغا سۆزلەپ بېرىشكىمۇ
ماھىر ئىدى . ئەگەر سىز ئۇنىڭدىن : «ئىككىنچى تەبىئەتتىكى

چۈمۈلاڭما چوققىسى قايسى؟» دەپ سوراپ قالسىڭىز، ئۇ ھېچ-
بىر دۇدۇقلىمايلا: «ئەنگلىيىنىڭ لېۋىرپول دېگەن يېرىدىكى
139 قەۋەتلىك بىنا، بۇ بىنا نيويوركتىكى ئېمپېراتور ساريىيدىن
100 مېتىر ئېگىز» دەپ جاۋاب بېرەلەيتتى. بۇنىڭ بىلەن ئۇ
ئەتراپتىكىلەرنىڭ نەزىرىدە بىلىملىك، ئەقىللىق دېگەن نامىلار
بىلەن ھۆرمەتلىنەتتى.

بۇ قېتىممۇ دەل شۇنداق بولدى. ئۇ ئۇچىنچى قېتىملىق
لېكسىيىدە «ئىرسىيەت قانۇنى» توغرىسىدا سۆزلەۋېتىپ ئۇلۇغ
بىئولوگىيە ئالىمى چارلىز دارۋىن ھەققىدە قىستۇرما قىلدى:

— «دارۋىن ئۆز تەرجىمھالىدا مۇنداق بىر ھېكايىنى ھە-
ۋەس بىلەن سۆزلەپ بېرىدۇ، — دېدى ئۇ قولىنى ئارقىسىغا
تۇتقان پېتى زالدا ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپ، — بىر كۈنى
ھاشاراتلار ئەۋرىشكىسى توپلاش ئۈچۈن بىر قېرى دەرەخنىڭ
قوۋزىقىنى سويۇۋاتاتتىم، ئۇشتۇمتوت كەم ئۇچرايدىغان ئىككى
قوڭغۇزنى كۆرۈپ قالدىم - دە، ھەر ئىككىسىنى تۇتۇۋالدىم.
دەل شۇ چاغدا يەنە زادىلا كۆرۈپ باقمىغان ئۇچىنچى بىر قوڭغۇز-
نى كۆرۈپ قالدىم، بۇ قىممەتلىك پەيتنى قولدىن بېرىشكە زادىلا
كۆڭلۈم ئۇنىمىدى! ئوڭ قولۇمدىكى قوڭغۇزنى كاپلا قىلىپ
ئاغزىمغا سالدىم، ياۋاللا! ئۇ كاساپەت ئاجايىپ بىر خىل ئاچچىق
سۇيۇقلۇق چىقىرىپ تىلىمنى قورۇۋېتتى. ئۇنى تۈكۈرۈۋېتىشكە
مەجبۇر بولدۇم، ئۇ قېچىپ كەتتى، ئۇچىنچى قوڭغۇزنىمۇ تۇتال-
مىدىم.»

ھېزىموف ئۇنىڭ ئارقىدىنلا لېكسىيە مەزمۇنىغا ھېچقانداق
چېتىشلىقى بولمىسىمۇ، ئامېرىكىنىڭ بۇگۈنكى بىر كۈنى ئۇس-
تىدە سۆزلەپ كۆرسانتلارنى داڭ قالدۇردى.

— سىلەر بىلەمسىلەر، بۇگۈنكى ئامېرىكىنىڭ بىر كۈنىدە
قانداق ئىشلار يۈز بېرىشى مۇمكىن؟ — دېدى ئۇ ئىككى تەرىپىگە
مەغرۇر قاراپ، — ئاجايىپ، تولىمۇ ئاجايىپ ئىشلار يۈز

بېرىدۇ . بۇنى تۆۋەندىكى سانلىق مەلۇماتلاردىن بىلىۋالىسىلەر : هازىر ئامېرىكىدا بىر كۈندە 500 مىليون ئىستاكان قەھۋە ئىچىلىدۇ ؛ 1 مىليارد 60 مىليون تال تاماكا چېكىلىدۇ ؛ 53 ئادەم سۈيىقەستكە ، 180 ئايال باسقۇنچىلىققا ، 1108 ئادەم بۇلاڭچىلىققا ئۇچرايدۇ ؛ 328 پوچتالىيوننى ئىت چىشلىۋالىدۇ (زالدا يەڭگىل كۈلكە كۆتۈرۈلدى) ؛ يەنە شۇ بىر كۈندە 5962 جۈپ قىز - يىگىت توي قىلىدۇ ، 2986 جۈپ ئەر - خوتۇن نىكاهدىن ئاجرىشىدۇ ؛ ئاخىرىدا كۈنىگە 5200 ئادەم ئۆلۈپ تۇرىدۇ ...

هېزىموف ئەنە شۇ تەرىقىدە هەپتە دەرس ئۆتتى . كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇنىڭ كۈرسانتلار ئىچىدىكى تەسىرى بارغانسېرى ئۆسۈپ باردى ، ئۇ هەپتە ئىچىدە پۈتۈن ۋىلايەتنىڭ هەممە يېرىدىن كەلگەن ياش ۋە ئوتتۇرا ياش ئوقۇتقۇچىلار ئارىسىدا هۆرمەتكە سازاۋەر بىر ئۇستازغا ئايلاندى . بۇنىڭ ئىچىدە ئاتىكەمۇ بار ئىدى ، ئۇ دەسلەپ هېزىموفقا هۆرمەت تۈيغۇسى بىلەن يېراقتىن قارايدىغان ، كېيىنچە ئۇنىڭ كەڭ بىلىمى ، يېقىملىق مۇئامىلىسىنىڭ تەسىرى بىلەن ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ قىسقا - قىسقا پاراڭلارنى قىلىشىدىغان بولدى . هېزىموف قىزنىڭ قەلبىدىكى ئەنە شۇ سەمىمىي هۆرمەتتىن بەكمۇ ئەپچىللىك بىلەن پايدىلىنىپ كەتتى ، ئۇ قايسىبىر قېتىملىق سۆھبەتتە ناهايىتى ئۇستىلىق بىلەن گەپنى شەخسىي تۇرمۇش تېمىسىغا يېقىنلاشتۇرۇپ :

— قىزلارنىڭ تۇغما تەبىئىتى ئەركىنلىكنى خالاش ، شۇنداقمۇ ، ئاتىكەم ؟ — دېدى بەزدەك تىكىلىپ .

ئاتىكەم ئۇنىڭدىن كۆزىنى تەسلىكتە قاچۇردى :

— سىز قانداق بىلىسىز ؟

— مەن شۇنداق قارايمەن ...

— قاراش بىلەن ئەمەلىيەت بىر نەرسە ئەمەس - دە !

سەزگۈر هېزىموف ئاتىكەمنىڭ كۆڭلىدىكىنى دەرهال چۈشەندى .

— مەن ئۆزۈمگە مەھبۇب بولغان قىز ئۈچۈن ھەممە ئەركىنلىكنى بېرىشنى خالايمەن ! — دېدى ئۇ ئەھدى قىلغاندەك تەلەپپۇزدا ، — بۇ مېنىڭ ئىزچىل تۇرمۇش پەلسەپەم ، ئەگەر خالىسىڭىز سىناپ بېقىشنى چىن كۆڭلۈمدىن تەكلىپ قىلىمەن ! ...

ئاتىكەم «ھۇپپىدە» قىزاردى ، ئۇنىڭ جىلۋىلىك چىرايى بىردىن تۇتۇلۇپ سۇرلۇك تۈس ئالدى . ئۇ مۇھەببەت ، توي ، ئەر دېگەنگە ئوخشاش گەپلەرنى ئاڭلاشتىن قاتتىق چۆچۈيتتى . چۈنكى ، ئۇنىڭ يۈرىكىدە تۇنجى مۇھەببىتى قالدۇرۇپ كەتكەن ۋاپاسىزلىق ئىزلىرىنىڭ ئاچچىق ھەسرىتى تېخى ئۇنتۇلۇپ كەتمىگەنىدى ...

لېكىن ، قىز قەلبى يەنىلا ياخشى سازلانغان راۋابقا ئوخشايدۇ . ئەگەر سەن زەخمەكنى جايىدا ئۇرالىساڭ ئۇنىڭدىن ئاجايىپ مۇڭلۇق ، يېقىملىق ، شادىيانە ئاۋازلارنى ئاڭلايسەن ... ھېزىموف ئەنە شۇنداق تۇيغۇلۇق ئاۋازلارنى ئاڭلاش تەشنالىقىدا قىزغا تېخىمۇ يېقىنچىلىق قىلدى ، زەخمەكنى ناھايىتى ئاۋايلاپ ، ئۇزمەي ئوردى ، قىزنىڭ مۇڭلۇق ، يېقىملىق شادىيانە ئاۋازى ئاخىر ئاڭلاندى . بۇ ئۇلارنىڭ ئاخىرقى قېتىملىق سۆھبىتىدە بولدى ، ھېزىموف ئاتىكەمنىڭ ئاپئاق قولىنى سىقىپ تۇرۇپ گەپنى توغرىدىن - توغرىلا ئېيتتى :

— مەن سىزنى كۆتىمەن ، ئاتىكەم ، ئۆمۈر بويى كۆتىمەن ! ئەگەر سىزلا خالىسىڭىز ، ئۆمۈرۋايەت بېشىمغا تاج قىلىپ قىسمەن ! ...

ئاتىكەم قىزىرىپ ، كۆزلىرىنى يەردىن ئالماي ، ئاستا ، لېكىن ھاياجان بىلەن پىچىرلىدى :

— مەنمۇ شۇنداق ...

ئەلۋەتتە بۇ ئارىلىقتا ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا نۇرغۇن سۆزلەر بولۇپ ئۆتتى ، ئۇلار كىنوغا كىرگەندە ، باغچىلارنى ئايلانغاندا ، ياتاقتا خالىي ئولتۇرۇپ سىرداشقاندا ئۆزلىرىنىڭ

ئۆتمۈشى ھەم كەلگۈسى ھەققىدە نۇرغۇن - نۇرغۇن پاراڭلارنى قىلىشقانىدى ، ھەتتا ئۇلار بىر - بىرىگە قىسقىچە قەلب تاپشۇرۇپ-مۇ ئۆتتى . ئاتىكەم ئاتا - ئانىسىنىڭ كونا ئادەت - ئىرىملىرىدىن قانداق تەسلىكتە قۇتۇلۇپ چىققانلىقى ، شۇنىڭغا قارىماي تۇنجى مۇھەببىتىنىڭ قانداق ۋاپاسىزلىق بىلەن يۇز ئۆرۈگەنلىكى قاتار-لىق يېقىنقى ئۆتمۈشىنى ناھايىتى سەممىي ، سادىقلىق بىلەن سۆزلەپ بەردى ، لېكىن ھېزىموف بولسا بەكمۇ ئۇستىلىق بىلەن ئۆزىگە تارىخ ياساپ ، تەرجىمھال تۇرغۇزۇپ ، تۇرمۇشىدىكى ر-ئاللىقتىن كۆزىنى يۇمۇپلا ئاتلاپ ئۆتۈپ كەتتى ، قارىيەنى قاچاز-دۇر بىر چاغلاردا ئۆلگەنگە چىقاردى ، ئىككى قىزىنى بىرگە ئايلاندۇرۇپ قايسىبىر تۇغقىنىغا مەڭگۈلۈك بېرىۋەتكەن قىلدى . شۇنداق قىلىپ ، بىرنەچچە يىللىق بويتاقلىق ھاياتىدا ئۆزىگە ئوخشاش بىر سەممىي ، ۋاپادار جۈپ ئىزدەپ يۈرگەنلىكىنى ، بۇ جۈپنى ئاخىر خۇدانىڭ تەقدىرى بىلەن غۇلجىدىن تېپىپ ، مۇراد-مەقسىتىگە يەتكەنلىكىنى كۆيۈپ - پىشىپ ئىزھار قىلدى .

تۇرمۇشتا قىزلار كۆپىنچە سىرتقى قىياپەتنىڭ مەپتۇن قىل-غۇچى سېھرىي كۈچىگە ئىشىنىپ ، «ئادەمنىڭ يۈرىكىمۇ سىرتقى كۆرۈنۈشىگە ئوخشاش گۈزەل بولسىدۇ» دەپ قارىشىدۇ . ئاتىكەمۇ بۇ خىل قاراشتىن خالىي بولالمىدى . ئۇنىڭ تۇنجى مۇھەببەتتىن زەخمە يېگەن يۈرىكى ھېزىموفنىڭ سۆيگۈ - ۋاپا توغرىسىدىكى شېرىن - شېكەر سۆزلىرىدىن سۈ ئىچىپ قايتا ياشاردى . ھازىر ئۇلارنىڭ بىرى پۈتۈن سۆيگۈ - ئېتىقادى بىلەن كەلگۈسىدىكى بەختلىك ئائىلە ئۈچۈن ، بولغۇسى ئېرىنىڭ ۋاپادار مەھبۇبى بو-لۇش ئۈچۈن تەلپۈنسە ؛ يەنە بىرى ھاياتىنىڭ جەبىر - جاپالىق قوللىرى بىلەن تەسلىكتە قۇراشتۇرۇلغان كونا ئۇۋىنى بۇزۇپ ، ساددا ۋە ئاق كۆڭۈل بىر قىزنىڭ ئالدىنىش ھېسابىغا ئۆزىنىڭ بىر دەملىك ھەۋىسىنى قاندۇرۇش كويىدا مەستانە بولۇپ يۈرۈۋاتاتتى ...

www.uyghurkitap.com

يىراقتىن گىتارغا تەڭكەش قىلىنغان ناخشا ئاۋازى ياڭرىدى . ھېزىموف خىيالدىن سەگىپ يۇرەككە تېگىدىغان لەرزان ناخشىغا قۇلاق سالدى :

ئىشىك ئالدى ئاق ئالما ،
ئاق ئالمىغا تاش ئاتما .
ئۆزۈڭنىڭ يارى تۇرۇپ ،
بىزنىڭ يارغا قاش ئاتما .

ناخشا پەسلىدى . ھېزىموف لەمپىدە ئۇزاق تۇرۇپ تالجىقتى بولغاي ، ئۆيگە كىردى ، ئىش شىرەسىگە كېلىپ «كەچلىك گېزىت» نىڭ يېڭى بىر سانىغا ئەمدى كۆز يۈگۈرتۈۋىدى ، ئىشىك يەڭگىل چېكىلدى . ھېزىموف ئىشىكنى ئېچىپلا قوپاللىق بىلەن ئارقىغا بۇرۇلدى ، بوسۇغىدا كىچىك قىزى گۈلسۇم بىلەن قارىيە تۇراتتى . ئۆي ئىچى تىمتاس بولۇپ كەتتى . ھېزىموف ئىشىككە ئارقىسىنى قىلغان پېتى ئىش شىرەسىدە گۆشىيىپ ئولتۇردى . قارىيە بوسۇغىدىن ئاتلاش - ئاتلىماسلىقىنى بىلەلمەي تەڭقىسلىق-تا تۇرۇپ قالدى . ئارىدىكى ئوڭايسىز جىملىقنى ئاخىر تىلى چۈچۈك ئۇماق قىز گۈلسۇم بۇزدى :

— دادا... دادا ... ئۆيگە نېمىشقا بارمايسەن ؟

گۈلسۇم سۆزلىگەچ دادىسىغا يېقىنلىشىپ ئۇنىڭ تىزىنى قۇچاقلىدى ، ھېزىموف گويا غەلىتە بىر نەرسىدىن سەسكەنگەندەك قىزىدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ ، ئۇنىڭغا سوغۇق نەزەر بىلەن گۆلەيدى . يەتتە ياشتىن ئەمدىلا ھالقىغان قىزنىڭ نازۇك دىلى دادىسىنىڭ باغرى تاشلىقىدىن پۈچۈلدى بولغاي ، لەۋلىرى ئۇمچىيىپ ، تىنىق كۆزلىرىگە غىل - غىل ياش كەلدى . بۇ ھالنى كۆرگەن ئانا باغرى چىدىمىدى ، ئۇ ئىختىيارسىز يۈگۈرۈپ كېلىپ قىزىنى باغرىغا ئالدى ۋە قاپساپ كەلگەن يىغىسىنى زورغا سىڭدۈرۈپ ،

گۈلسۈمنى بەزلىدى :

— قىزىم ، يىغلىماڭ ، دادىڭىزنىڭ مىجەزى يوق ، ئەتە ياخشى بولۇپ قالسا چوقۇم سىزنى باغچىغا ئاپىرىپ ئايروپىلانغا ئولتۇرغۇزىدۇ ...

گۈلسۈم ئۆكسۈشتىن توختىدى . شۇنداقتىمۇ ئانىسىنى مەھكەم قۇچاقلىۋالغانىدى . ئانا ئۇنىڭ باش - كۆزلىرىنى سىلىغاچ يەنە ئاللىنېمىلەرنى گۇدۇڭلىدى . ھېزىموف ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزە يېنىغا كەتتى ، ئۇنىڭ چىرايى شۇنداق تۇتۇق ، كۆزلىرى قان قۇيۇلغاندەك قىزىرىپ كەتكەنىدى . ئۇ قىزىغىمۇ ، قارىيەگىمۇ تېخىچە ئارقىسىنى قىلىپ جاھىللىق بىلەن سۆكۈت ئىچىدە تۇراتتى . قارىيە قىزىنى بەزلەپ بولۇپ ھېزىموف تەرەپكە ئىككى قەدەم سىلجىدى ۋە مۇلايىم ئاۋازدا دېدى :

— ھېزىموف ، تۇرمۇشتا قىينىلىپ قالدىڭىز ، ئۆيگە كېتەيلى ، بالىلار بەك سېغىنىپ كېتىپتۇ ...

ھېزىموف «شارتلا» ئارقىغا بۇرۇلۇپ دىمىغىنى قاقتى :

— مەن ئۆيدىن چىقار ۋاقتىمدا قايتىش دېگەننى ئويلاپ باقمىغان ، ئاۋارە بولما ! ...

— ئۇنداق دېمەڭ ، كۈيۈرلۈق بولىدۇ ،— دېدى قارىيە يەنىلا شۇنداق مۇلايىم ئاۋازدا ، — ئۆيدە سىزنى بالىلار كۈتۈۋاتىدۇ ، ئۇلارغا دادا كېرەك ! ...

ھېزىموف قولىنى ئارقىسىغا تۇتۇپ ئۇياقتىن - بۇياققا ماڭدى ۋە خودىدى ئوقۇغۇچىلارغا لېكسىيە سۆزلىگەندەك تەلەپپۇزدا دانە - دانە قىلىپ دېدى :

— قارىيە ، مەن ساڭا ھەممە گەپنى ئوچۇق ئېيتقان ، تۈكۈرگەن تۈكۈرۈكنى قايتا ئېغىزغا ئالغىلى بولمايدۇ ، مەڭگۈ بولمايدۇ ! ماڭا ھازىر ئەركىنلىك ، تىنچلىق ، يېگانىلىق كېرەك . ئۆيدىن چىقىش ، ئىكاھدىن ئاجرىشىش دېگەنلەر سەن بىلەن

بىزدىن قالغان ئىش ئەمەس ، ئەمدى بىر - بىرىمىزگە بەھۈدە كاشىلا بولمايلى !

قارىيە كۆز يېشى ئىچىدە يېلىنىدى :

— كۆڭلىڭىزنى چىگمەڭ قويغان يەرلىرىم بولسا كەچۈرۈڭ . بالىلار سىزدىن ئايرىلسا بولمايدۇ ، ئۆيىنى بۇزماڭ ...

— نېمانچە كاپشىيسەن ؟ ! — ھېزىموف چالۋاقىدى ، — ئانام مېنى سېنىڭ ئېتىكىڭگە تۇغۇپ بەرگەن ئەمەس ! ھەممە نەرسىنى ئالدىڭ ، يەنە نېمىگە سۆگەلدەك چاپلىشۋالىسەن ؟ !...

قارىيە تۇيۇقسىز سەسكىنىپ كەتتى . بۇنداق دەھشەتلىك سۆزنى ھېزىموف شۇنچە ئاسان ۋە شۇنچە باغرى تاشلىق بىلەن ئېيتقانىدى . قارىيەنىڭ يۈرىكى قىسىلىپ ، قانلىرى شۇ ھامان يۈزىگە تەپتى . ئۇ بىرپەس داڭ قېتىپ تۇردى - دە ، كېيىن گۈلسۇمنى قۇچاقلىغان پېتى ئۆيدىن ئېتىلىپ چىقىپ كەتتى . ئۇ شۇنچە تېز مېڭىشقا ئۇرۇنسىمۇ ، لېكىن پۇتلىرى لاكاسلاپ ، تاشلىغان قەدىمى يەنە ئۆز ئورنىغا چۈشۈۋاتاتتى ...

قارىيە ئۆيگە كەلگەندە كۆز ياشلىرى قۇرۇپ ، چىرايى تاتىرىپ كەتكەنىدى . ئۇ ساپادا ئۇن - تىنسىز ئۇزاق ئولتۇردى . گۈلسۇم ئۇنىڭ قۇچىقىدا ئانىسىغا قاراپ يېتىپ ئاخىرى ئۇخلاپ قالدى ، گۈلزار ئۆيىنى بېسىقتۇرۇپ ، تاپشۇرۇقلىرىنى ئىشلەپ بولغاندىن كېيىن ئانىسىنىڭ ئىشارىتى بىلەن گۈلسۇمنى يېنىغا ئېلىپ ياتتى . قارىيە شۇ تەرىقىدە يەنە بىرەر سائەتچە ئولتۇردى ، ئۇنىڭ چىرايى بارغانسېرى غەلىتە ئۆزگىرىپ ، كۆزلىرى ئېلىشقاندەك بولۇپ قالدى . ئاخىر ئۇ ئورنىدىن تۇردى ، قىزلىرىنىڭ بېشىغا كېلىپ ئۇلارنىڭ سەبىي ، ئوماق چىرايىغا ئۇزاق تىكىلىدى ، كۆزىدىن ئاققان ياش بىلەن ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى نەملىدى ، كېيىن تاتارغان ، سوغۇق لەۋلىرى بىلەن ئۇلارنىڭ ماڭلىيىغا ئاخىرقى قېتىم يېنىككىنە سۆيۈپ قويدى ...

* * *

ئايدىڭ كېچە ...

تەبىئەت گۈزەل ھەم سۈرلۈك ، قارىيە ئەنە شۇ گۈزەل ھەم سۈرلۈك تەبىئەت ئىچىگە چوڭقۇرلاپ كىرمەكتە . ئۇ بۇ يەرگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىنى بىلمەيدۇ ، ئۇنىڭ چاچلىرى چۈۋۈلغان ، مېڭىش - تۇرۇشى غەلىتە ، ئۇ كاللىسىدا بىرلا نەرسىنى ئويلايدۇ . بۇ نەرسە باشقىلار ئۈچۈن قورقۇنچلۇق بولغىنى بىلەن ھازىر ئۇنىڭ ئۈچۈن قورقۇنچلۇق ئەمەس ، بەلكى مەڭگۈلۈك راھەت ، ئۇنىڭ بۇ راھىتىنى ئەمدى ھېچكىم بۇزالمايدۇ ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئارقا - ئالدىسىغىمۇ قارىماي دادىل كەلمەكتە ...

قارىيەنىڭ مېڭىشى ئاستىلىدى ، نەمخۇش قۇم يولدا ئۇنىڭ ھەربىر قەدىمى ناھايىتى ئېنىق ئىز قالدۇراتتى . بۇ ئىزلار نەگە- چە داۋام قىلار ؟ ئاۋۇ يالتىراق تۇرغان يەرگە بارغاندا ئاياغلىشار- مۇ ؟ !...

شۇ تاپتا قارىيەنىڭ كاللىسىدا ھېچقانداق سوئالمۇ ۋە ھېچ- قانداق جاۋابمۇ يوق ئىدى ، ئۇ پەقەت مېڭىشنى ۋە ئاخىرىغىچە مېڭىپ بۇ دۇنيا بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشىدىغانلىقىنىلا بىلەت- تى . بايا ئۇ ھېزىموف بىلەن ئۇچرىشىشتىن كېيىن شۇ قارارغا كەلگەنىدى . ئۇ ھېزىموفنىڭ ئەڭ ئۇششاق ھەرىكەتلىرىدىن ، ھەربىر ئېغىز سۆزىدىن ئۇنىڭ يۈرىكىدىكى بوران - چاپقۇنىنىڭ شەپىسىنى بىلگەنىدى . ئۇ ئۆيگە قايتىپ كېلىپ ئانچە كۆپ ئوي- لاپمۇ كەتمىدى ، چۈنكى ھېزىموف ئۇنىڭ قەلبىدىكى چوقۇنىدە- غان مەبۇدى ، ھاياتلىق تەختىدىكى تەڭرىقۇتى ئىدى . بۇگۈن ئەنە شۇ مەبۇد بىلەن تەڭرىقۇت ئاخىرقى قېتىم ئۇنى ۋاپاسىزلىق بىلەن قوغلىدى ، ئۇنىڭ مۇقەددەس سۆيگۈ - مۇھەببىتىگە نەپرەت خەنجىرىنى ئۇردى . بۇ ھالدا ئۇنىڭغا يەنە ياشاشنىڭ ، ھاياتلىق

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurktap.com

يولىدا تەمتىرەپ يۈرۈشىنىڭ ھېچقانداق مەنىسى قالمىغانىدى. شۇڭا ئۇ ئۆلۈمگە قىلچە ئىككىلىنىپ تۇرماي، ئۆز پۇتى بىلەن دادىل مېڭىپ كەلدى ...

يېقىنلا يەردىن ھۇۋقۇشنىڭ ھۇۋلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. قارىيە چۆچۈپ ئېسىگە كەلدى، بېشىنى كۆتۈرۈپ ئالدىغا قارىدى، ئاي ئاسماندا ئەمەس، يەردە كۆرۈندى، خۇددى ئۇنىڭغا قاراپ كۈلگەندەك ۋىل - ۋىل جىمىرلايتتى. بۇ ھال ئۇنى يەنە گاڭگىراتتى، ئۇنىڭ مەستخۇش كۆزلىرى ئۆزىنى ئوراپ تۇرغان تەبىئەت دۇنياسىغا ئەلەڭ - سەلەڭ تىكىلدى. شۇ چاغ يوغان بىر بېلىق سۇ يۈزىگە شۇڭغۇپ چىقىپ موللاق ئاتتى، «چولتۇك» قىلغان ئاۋازى بىلەن تەڭ، ئاي سىلكىنىپ پارە - پارە بولدى. ئۇششاق دولقۇنلار ئۇنى ئۆزى بىلەن بىللە چايقاپ يىراقلارغا ئېلىپ كەتتى. سۇ يۈزى سىمابتەك يالتىراپ تېخىمۇ جىمىرلاپ كەتتى. قارىيە شۇندىلا ئېسىگە كەلدى، ئۇنىڭ تورمۇزلانغان نېرۋىلىرى ئاستا - ئاستا بوشىشىپ كۆل بىلەن ئاسمان چېگرىسى ئۇنىڭ سەزگۈسىدە روشەنلەشتى. كۆز ئالدىدا قۇچاق يېيىپ ياتقان ئۆلۈك سۇ ئۇنىڭ كۆزىگە بەكمۇ يېقىملىق كۆرۈندى. ئۇ نەم قۇمغا تېخىمۇ چوڭقۇر پېتىپ ئالغا سىلجىدى، ئۇنىڭ كاللىسىدا قاچاندۇر غۇۋا تەسىر قالدۇرغان بىر نىشان بار ئىدى. مانا شۇ نىشان ئۇنى ئۆزى ئويلاۋاتقان مەڭگۈلۈك راھەت بىلەن مەڭگۈلۈك تىنچلىققا ئېلىپ باراتتى. قارىيە ماڭە - ماڭە نىشانغىمۇ يەتتى. بۇ گۈلدۇرلەپ تۇرغان ھەيۋەتلىك بىر چۈشۈرگە ئىدى. قارىيە سېمونت سۇپىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ سۇغا قارىدى، ئەجدىھادەك تولغىنىپ، كۆۋەجەپ، بۇزغۇنلاپ چۈشۈۋاتقان سۇ ئاي نۇرىدا تېخىمۇ سۇرلۇك، تېخىمۇ ھەيۋەتلىك كۆرۈنەتتى. سېمونت گىرۋەكلەرگە شىددەت بىلەن ئۇرۇلۇپ ئۇنچىدەك چاچرىغان سۇ تامچىلىرى قارىيەنىڭ يۈز - كۆزلىرىگە سۈيۈپ ئەندىكتۈردى. سۇدىن كۆتۈرۈلگەن سالقىن ھاۋا ئۇنىڭ چۈۋۈلغان چاچلىرىنى

يەلپۇپ ، كۆكسىنى سەگىتتى ... قارىيە ئاستا كۆزىنى يۇمدى ، كۆڭلىدە ئاللىقانداق بىر نەرسىلەرنى ئوقۇۋاتقاندەك لەۋلىرى زەئىپ پىچىرلىدى ...

ئۇ ئەنە شۇ پىچىرلىشى تۈگىگەن هامان ئۆزىنى سۇغا تاشلايدۇ ، ئۇچ مېتىر ئېگىزلىكتىن خۇددى تۈرنىلاردەك لەرزان قانات قېقىپ ، كەڭ ئېتەك كۆڭلىكىنى توز قانىتىدەك ئازادە يېيىپ سۇغا شۇڭغۇيدۇ ، سۇ ئۇنى ئۆز قوينىدا ئەللەيلەپ ، ئۇ بارماقچى بولغان مەڭگۈلۈك راهەت ماكانغا ئېلىپ كېتىدۇ ...

سۇ باغرى نېمىدېگەن ئىللىق ، سۇ قوينى نېمىدېگەن كەڭ-هە ؟ ! ئۇ هازىر قارىيەنى ئېلىپ كەتمەكچى ، ئىللىق باغرى بىلەن ئۇنىڭ مۇزلىغان تېنىنى ئىللىتىپ ، كەڭ قوينىدا ئۇنى يايراتماقچى ...

قارىيەنىڭ لەۋلىرى پىچىرلاشتىن توختىدى ، لېكىن ئۇ ئۇشتۇمتۇت كۆزىنى يوغان ئېچىپ تۇرۇپ قالدى . «توۋا ، بۇ نېمە كارامەت ! » قارىيە هەيۋەتلىك سۇ يۈزىدە غەلىتە بىر مەنزىرىنى كۆرگەندەك بولدى ، سۇرەتتەك قېتىپ قالغان بۇ مەنزىرە ئاي شولىسى بىلەن يورۇپ تۇرغان قاينام ئىچىدە بىر چۆكۈپ ، بىر لەيلەپ سۇ بىلەن تەڭ پىرقىرايتتى . ئەنە ، قارىيەنىڭ كۆزىگە سۇرلۇك بىر جەسەت كۆرۈندى ، ئارقىدىن جەسەت ئۇستىگە ئۆزىنى ئاتقان تۆت بالىنىڭ مىسكىن چىرايى نامايان بولدى ...

قارىيە شۇركۈنۈپ كۆزىنى يۇمۇۋېدى ، ئەمدى قۇلىقىغا يۇرەكنى ئەزگۈدەك ناله - پەريادلار ئاڭلانغاندەك بولدى ...

هە ، قارىيە ئەمدى ئېسىگە ئالدى ، بۇنىڭدىن ئون يىل بۇرۇن ئۇنىڭ ئانا تەرەپ بىر تۇغقىنى بېشىغا كەلگەن ئۇۋالچىلىقلارغا چىدىماي دەل مۇشۇ چۈشۈرگىگە ئۆزىنى تاشلاپ ئۆلۈۋالغان . ئۇنىڭ قاپقاق سىمىغا ئىلىنىشىپ تۇرۇپ قالغان جەسىتىنى سۇزۇۋالغاندا بۇ يەرگە ئۇنىڭ بالا - چاقا ، ئۇرۇق - تۇغقانلىرى قاتاردا قارىيەمۇ كەلگەن ۋە ئۇنىڭ كۆكرىپ ، تىتىلىپ كەتكەن

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

مۇزدەك جەسىتىگە ئۆزىنى ئېتىپ زار - زار يىغلىغان بالىلىرى-
نىڭ قاتارىدا ئۇمۇ كۆز يېشى قىلغانىدى . شۇ چاغدا كىشىلەر
ئۇنىڭ ياش ئۆلۈمىگە ئېچىنغان بولسىمۇ ، لېكىن ھېچكىم ئۇنىڭ
بۇ قىلمىشىغا ھېسداشلىق قىلمىغان ، بەلكى ئۇنىڭ ئىرادە-
سىزلىكىنى ئەيىبلىگەنىدى .

ئۆلگەنگۇ ئۆلدى كەتتى ، لېكىن پۈتۈن تارتقۇلۇق تىرىكلەر-
گىلا قالغانىدى . ئۇلارنىڭ تەقدىرى بەكمۇ ئېچىنىشلىق بولۇپ
كەتتى ، ئۆلگۈچىنىڭ ئايالى ئىچ ئاغرىقى دەردىدە بىر تېرە ، بىر
ئۈستىخان بولۇپ ، ئاخىرى ھوش - كاللىسىنى يوقاتتى ، تۆت
بالا بولسا تىرىك يېتىم بولۇپ ، تۇرمۇشنىڭ قىسمەتلىك يوللىرىغا
كىرىپ كەتتى ...

قارىيە مانا شۇ پاجىئەنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن ، تۇغقە-
نىنىڭ ئۆلۈمى ئۇنى ئېچىندۇرغان ، بالا - چاقىسىنىڭ نالە-
پەريادلىرى ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئەزگەن ، ئۇلارنىڭ كېيىنكى بەخت-
سىز تەقدىرى بولسا ئۇنى تېخىمۇ قايغۇرتقانىدى ...

قارىيە يەنە كۆزىنى يۇمدى ، لەۋلىرى ئاستا پىچىرلىدى ،
ئەمدى ئۇ ئۆزىنى بەزلەۋاتاتتى . دەرۋەقە ، ئۇنىڭ ئۆلۈمى ئۇنداق
بولمايدۇ ، ئۇ ئىرادىسىزلىك بىلەن ئۆلۈۋاتقىنى يوق ، ھايات
ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرىدى ... ئۇنىڭ ئۆلۈمى تۇغقىنىنىڭ ئۆلۈمىدەك
تىرىكلەر ئۈچۈن ئۇنچىلىك پاجىئە بولۇشى ناتايىن ! شۇڭا ...

ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىدە ئاجايىپ تونۇش ۋە مۇڭلۇق
بىر ئاۋاز ياڭرىغاندەك بولدى . قارىيە پۈتۈن دىققىتىنى جەملەپ
ئاۋازغا قۇلاق سالدى ، ئاۋاز بارغانسېرى يېقىنلاشقاندەك تۇيۇل-
دى . بۇ ئاۋاز شۇنداق مۇڭلۇق ۋە تەسىرلىك ئىدىكى ، دادىسىدىن
يېتىم قالغان ھېلىقى تۆت بالىنىڭ نالە - پەريادىدىنمۇ كۈچلۈك
ئىدى . قارىيە ئىختىيارسىز پىچىرلىدى : «قىزىم گۈلزار ، گۈل-
سۇم ! ... » قارىيە شۇركۈنۈپ كەتتى ، ئۇ شۇندىلا ئۆيدە ئىككى
بالىسىنىڭ تاتلىق ئۇخلاپ قالغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى . شۇ تاپتا

بالىلىرى ئۇنى ئۆز يېنىدا ھېس قىلىپ خاتىرجەم ئۇخلاۋاتىدۇ ، بەلكىم كەنجى قىزى گۈلسۇم تاتلىق پۇشۇلداپ ئۇياق - بۇياققا ئۆرۈلۈپ ئانىسىنى ئىزدەپ ، ئانىسى ئورنىدا ئاچىسى گۈلزارنىڭ بوينىغا گىرە سېلىۋالغاندۇ ...

ئەككى بالىنىڭ غايىبانە ئاۋازى قارىيەنى مەھكەم قۇچاقلىۋالدى ، ئۇ ئالدىغا ئىنتىلسىمۇ ، ئەككى پۇتى مىخلىنىپ قالغاندەك سېمونت سۇپىدىن ئاجرىمايتتى . قارىيەنىڭ ئەتىگەندىن بېرى ھالسىراپ كەتكەن يۈرىكى بىردىنلا قاتتىق سوقۇپ كەتتى . ئەمدى ئەككى بالا رەسمىي ھالدا ئۇنىڭ قولىدىن تارتىپ ئۆيگە سۆرەۋاتقاندەك ، ھەر ئەككىسى خۇددى باچكىنىڭ كۆسۈلدىشىدەك مۇڭلۇق ئاۋازدا : «ئانا ، جېنىم ئانا ، بىزنى تاشلىما ! » دەۋاتقاندەك بىلىندى .

ئاھ ، پەرزەنت ! ئۇنىڭ مېھرىگە نېمىمۇ يېتىدۇ ؟ ئۇ ئانىنىڭ يۈرەك پارىسى ، بەختى ۋە ئىستىقبالى ئەمەسمۇ ؟ ! قارىيە ، سەن شۇ ئەككى ئاجىزەنى يېتىم قىلىپ ، ئۇ دۇنيانىڭ قانچىلىك راھەتىنى سۈرەرسەن ؟ ! بىر چاغلار كېلىپ ئۇلار سەندىن ئاغرىنماسمۇ ؟ ! ھېزىموف سېنى ۋاپاسىزلىق بىلەن تاشلىدى ، ئەمدى سەن شۇ گۇناھسىز نارەسىدە قىزلىرىڭغا ۋاپاسىزلىق قىلماقچىمۇ ؟ ! ...

قارىيە بىردىنلا ھۆكۈرەپ يىغلىۋەتتى ، ئۇنىڭ يۈرىكىگە يىغلىغان ئاچچىق ھەسرەتلەر تامچە - تامچە ياش بولۇپ چىقىشقا باشلىدى ، بالا ئىشقى ، ھايات مېھرى ئاخىر يەڭدى . ھايات نېمىدېگەن تاتلىق - ھە ؟ ! ئۇنىڭ تاتلىقلىقىنى ناۋاتىنىڭ شېرىنلىكى ياكى تاتامىنىڭ مەززىلىكلىكى بىلەن ئۆلچىگىلى بولمايدۇ ، ئۇنىڭ تاتلىقلىقىنى ھەرگىزمۇ تىل بىلەن تېتىغىلى ، بەدەن بىلەن سەزگىلى بولمايدۇ ! ئۇنىڭ تاتلىقلىقىنى پەقەت كۆز بىلەن ، ھايات ئادەمنىڭ روشەن كۆزى بىلەنلا كۆرگىلى بولىدۇ . بۇ تاتلىقلىق ھاياتنىڭ ، تۇرمۇشنىڭ گۈزەللىكىدىن ئىبارەت . راست

ئەمەسمۇ ؟ ئىشەنمىسىڭىز قارىڭ ، ئىككى پۇتىدىن ئايرىلغان مې-
يىپلار ، ئىككى قولىدىن ئايرىلغان ئاجىزلار تۇرمۇش كەچۈرۈش-
نىڭ شۇنچە قىيىنلىقىغا قارىماي يەنىلا ياشاشنى خالايدۇ ، ئۇلار
قولى بىلەن ئۆمىلەپ مېڭىشقا ، سوئى بىلەن سۆرىلىپ يۈرۈشكە
رازىكى ، ھەرگىزمۇ بىر يەرگە قامىلىپ قېلىشنى خالىمايدۇ ،
چۈنكى ئۇلارنى قىزىقتۇرغىنى ، جەلپ قىلغىنى ھاياتنىڭ ئەنە شۇ
گۈزەللىكى ئەمەسمۇ ؟ ! ...

قارىيە ئاجايىپ بىر جاسارەت بىلەن چۈشۈرگە سۈپىسىدىن
تۆۋەنلەپ ، كەلگەن يولى بىلەن ئارقىغا ياندى . ئۇنىڭ كۆزلىرى
چاقناپ ، بايىقى ھەسرەت ياشلىرى ئاللىقاياقلارغا غايىب بولغان ،
پۈتۈن ۋۇجۇدى ئۆزىگە بولغان بىر خىل ئەيىبلەش بىلەن ئوتتەك
يېنىپ كەتكەنىدى . ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئىككى بالىسى گويا ئىككى
پارچە نۇرلۇق مايا كتەك ئۇنى ئۆزىگە تارتىپ باراتتى ، ئۇ دەسلەپ
قەدىمىنى تېزلەتتى ، كېيىن بىردىنلا يۈگۈرۈپ كەتتى ...

شۇ چاغ يىراقتىن ئۇنىڭ ئىسمىنى سوزۇپ توۋلىغان بىر
ئەر كىشىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى . قارىيە يۈگۈرۈشتىن توختىدى ،
ئاۋاز بارغانسېرى يېقىنلاشتى . بۇ كىم ؟ قارىيەنىڭ بۇ يەرگە
كەلگەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيتتىغۇ ! ؟

قارىيەنىڭ ھەممە نەرسىگە ئالاق ـ جالاق قارايدىغان ئۈركۈ-
گەك كۆزلىرى تېخىمۇ چەكچىيىپ ، قارىچۇقلىرى ئۇستىگە تار-
تىشقاندەك يوغىناپ كەتتى . بايا ئۇ ئەسەبلىرى تورمۇزلانغانلىقتىن
ھېچ نەرسىنى سەزمىگىنى بىلەن ، ئەمدى سەزگۈلىرى ئەسلىگە
كېلىپ ، سۈرلۈك تەبىئەتتىن ئەيمىنىشكە باشلىغانىدى .ئاۋاز ئار-
قا ـ ئارقىدىن ئەكس سادا بولۇپ جاراڭلىدى ، ئۇنىڭ كەينىدىنلا
قارىيەنىڭ كۆزىگە غۇۋا بىر گەۋدە كۆرۈندى ۋە بۇ گەۋدە قارىيەنە-
مۇ كۆردى بولغاي ، بار كۈچى بىلەن ئالدىغا قاراپ يۈگۈردى .
ئىككى گەۋدە بىر قەدەم ئارىلىق قويۇپ توختىدى . ھەر ئىككىسى
ئېغىر ھاسىرايتتى . قارىيە ئۆزىنى ئىزدەپ كەلگەن ئادەمنى

تونۇپ ھەيران قالدى ، بۇ ئەكرەم ئىدى . ئۇلار بىرپەس ھېچ نەرسە دېيەلمەي جىمجىت تۇرۇپ قېلىشتى . جىملىقنى ئاخىر ئەكرەم بۇزدى :

— قارىيە ، ھەيران بولۇۋاتامسىز ؟ نېمە بولسا مەيلى ، مەن سىزنى تاپتىم ...

قارىيە مۇشۇنداق بىر خىلۇەت كېچىدە نامەھرەم بىر ئەر كىشى بىلەن تۇرۇۋاتقانلىقىدىن قاتتىق ئوڭايسىزلىنىۋاتاتتى ، شۇڭا ئۇ كۆڭلىدىكىنى يوشۇرماي سوغۇققىنا سورىدى :

— ئەكرەم ، سىز بۇ يەرگە نېمىدەپ كەلدىڭىز ؟

— سىزنى ئىزدەپ ...

— مېنى ؟ ! ...

— ھەئە ، مانا بۇنىڭغا قاراڭە ، — ئەكرەم يانچۇقىدىن كىچىككىنە بىر ۋاراق قەغەزنى چىقاردى .

قارىيە ئاي يورۇقىدا قەغەزنى تونۇدى ، بۇ ئۇنىڭ تېخى ئىككى سائەت بۇرۇن بالىلىرى ئۈچۈن ئۆيدە يېزىپ قالدۇرغان قىسقىغىنا ۋەسىيەت خېتى ئىدى . قارىيەنىڭ چىرايى ئۆڭدى ، ئەكرەم بۇنى كۆرمەي ھەدەپ تەسەللى بېرىۋاتاتتى :

— تۇرمۇشتا نېمە ئىشلار بولمايدۇ ، قارىيە ، بەزىدە يىغلايمىز ، بەزىدە كۈلمىز ، ئەڭ ياخشىسى ، كۈلۈڭ . كۈلكە قىلچە ئەكس تەسىرى يوق تىنچلاندۇرغۇچى دورا . قايسىبىر دانىشمەن : «ئىنسانلار بۇ دۇنيادا جاپا - مۇشەققەت چەككەنلىكى ئۈچۈنلا كۈلكىنى كەشىپ قىلغان» دەپتىكەن . سىز كىچىككىنە بىر ئىش ئۈچۈن يىغا يىغلاپ ، ھاياتىڭىزنى نابۇت قىلماقچى بوپسىز ...

— ئەكرەم ، بولدى سۆزلىمەڭ ! — قارىيە ئۇنىڭ گېپىنى كەسكىن بۆلۈۋەتتى ، — بۇ ئىشلار بىزنىڭ ئىچكى ئىشىمىز ، باشقا ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئارىلىشىشىنى خالىمايمەن ! لېكىن سىز نېمىدەپ كېچىدە بىزنىڭ ئۆيگە كىرىپ يۈرىسىز ؟ !

ئەكرەمنىڭ بايىقى ھاياجانلىق كەيپىياتى بوشاشتى . ئۇ

ئاغرىنغانده‌ك دېدى :

— ئانامنىڭ كېسىلى تۈيۈقسىز قوزغىلىپ سىزدىن دورا سوراپ كىرگەنىدىم ...

ئەكرەمنىڭ ئېيتقىنى نىسپىي توغرا ئىدى . ئۇ يېقىنقى كۈنلەردىن بۇيان قارىيەنى چەتتىن كۆزىتىش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ ئائىلىسىدىكى سوغۇقچىلىقتىن خەۋەر تاپقانىدى . ئۇنىڭ قارىيەگە ئىچى ئاغرىدى ، ئۇمۇ ۋاپاسىزلىقنىڭ دەردىنى تارتىپ يۈرىكى زېدە بولغاچقا ، قارىيەنىڭ تۇرمۇشىدىكى ، روھىي دۇنياسىدىكى بوران - چاپقۇننى ئاسانلا سېزىۋالدى . ئۇنىڭ نەزىرىدە قارىيە ئۇچۇن شۇ كۈنلەردە پەقەت ھېسداشلىق ۋە تەسەللىلا كېرەك ئىدى . بۇ ئىشقا ئۇ ئۆزىنى ئەڭ باب دەپ ھېس قىلدى . راستتىنى ئېيتقاندا ، ئۇنىڭ ھېسداشلىقىنىڭ نېرى تەرىپىدە يەنە يوشۇرغىلى بولمايدىغان نازۇك تۈيغۇلارمۇ يوق ئەمەس ئىدى . گەرچە بۇ تۈيغۇلارنىڭ پەيدا بولۇپ ، كېيىن بېسىلغىنىغا ئون نەچچە يىل بولغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ ئەكرەمنىڭ قەلبىدە يەنىلا قوقاس ئاستىدىكى چوغدەك يوشۇرۇن ياتقانىدى ...

بۇگۇن كەچتە ئەكرەمنىڭ ئانىسىنىڭ يۇرەك كېسىلى تۈيۈقسىز قوزغالدى ، ئۆيدە دورا قالمىغانىدى ، ئەكرەم دورا ئىزدەپ چىقتى ، ئەلۋەتتە ئۇ دورىنى دوختۇرخانىدىن ياكى باشقا تونۇش-بىلىشلىرىدىن ئالسىمۇ بولاتتى ، لېكىن نېمە ئۈچۈندۇر ئۇنىڭ كۆڭلى قارىيەنىڭ ئۆيىگە تارتتى ، شۇ باھانىدا بىر - ئىككى ئېغىز سۆزلىشۈۋېلىشنىمۇ ئويلىدى . لېكىن ، ئۆيگە كىرىپلا ئۇنىڭ كۆرگىنى باشقا بىر ئىش بولدى ، كەنجى قىزى ئاچىسىنىڭ قۇچقىدا يىغلاپ ياتاتتى ، گۈلزار ئانىسىنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلمەي كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ سىڭلىسىنى بەزلەپ ئولتۇراتتى . ئۇلار ئەكرەمنى كۆرۈپ تېخىمۇ قورقۇپ كېتىشتى ، لېكىن ئەكرەم ئۇلارغا ئۆزىنى تونۇشتۇرۇپ ئىللىق مۇئامىلە قىلدى ، شۇ چاغدا ئەكرەمنىڭ كۆزى يېزىق شىرەسىنىڭ ئۇستىدىكى بىر

ۋاراق قەغەزگە چۈشۈپ قالدى ۋە قاراپلا چۆچۈپ كەتتى ، قەغەزگە تۆۋەندىكى شۇم خەتلەر يېزىلغانىدى : «باللىرىم ، ناقابىل ئاناڭ-لاردىن رازى بولۇڭلار ! سىلەرنى ئاللاغا تاپشۇردۇم ، تۇرمۇش مېنى ياشاشتىن مەھرۇم قىلدى ، مەن سىلەرنى ئامالسىز تاشلاپ كەتتىم ، خۇدايىم سىلەرگە مەڭگۈ بەخت يار قىلسۇن ! ... »

ئەكرەمنىڭ خەتنى تۇتقان قوللىرى ياپراقتەك تىترەپ كەتتى ، ئۇ كەيپىياتىدىكى ئۆزگىرىشنى باللارغا سەزدۈرمەي ، «ئاناڭلارنى ھازىر ئەكېلىمەن» دەپلا ئۆزىنى سىرتقا ئاتتى . ئۆيدىن چىقىپلا ئۇنىڭ كاللىسىغا كەلگىنى شەھەرنىڭ يېنىدىكى سۇ ئامبىرى بولدى ، ئۇ شۇ ياققا قاراپ يۈگۈرۈپ كەتتى ...

— شۇنداق ، قارىيە ، — دېدى ئەكرەم ئۇنىڭ بىلەن يانمۇ-يان مېڭىپ ، — ھەر ئىش ئۆز يولى بىلەن ، «كاۋا ئىچىدە ئۆسسەڭ يۇمىلاق بولىسەن ، تەرخەمەك ئىچىدە ئۆسسەڭ ئۇزۇن-چاق» دېگەن گەپ بار ، ئۆزىڭىزنى ئانچە ئازابلىماڭ ، دۇنيانىڭ ئىشلىرى شۇنداق ، كىمگە كىم دۇنيا ، تارغا تار دۇنيا ئەمەسمۇ ؟ ! ...

قارىيە بىرپەس جىم ماڭدى ، ئەكرەمنىڭ سەمىمىي ، مۇلايىم سۆزلىرى ئۇنىڭ بايىقى ئاچچىقىنى خېلى يۇمشىتىپ قويغانىدى . شەھەرگە كىرىپ كەلگەندە ئۇ ئەكرەمگە يۈزلىنىپ :

— ئەكرەم ، ياخشى كۆڭلىڭىز ئۈچۈن رەھمەت ، — دېدى مىننەتدارلىق بىلەن ، — ئەمدى مەن كېتىۋېرىمەن ، سىزمۇ ئۆيىڭىزگە قايتىڭ ، ئاۋارە قىلدىم ...

— ھېچقىسى يوق ، — دېدى ئەكرەم خۇشال تىنىپ ، — ئۆيىڭىزگە تېز قايتىڭ ، يولىڭىزغا قاراپ باللىرىڭىزنىڭ كۆزى تۆت بولدى !

ئۇلار چوڭ يولنىڭ دوقمۇشىدا خوشلاشتى . قارىيە تېز-تېز يۈرۈپ كەتتى ، ئەكرەم ئۇنىڭ قارىسى يېتكۈچە قاراپ قالدى .

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاجايىپ ئۇچرىشىش

ھېزىموف بوسۇغىدىن ئاتلاپلا ئاتىكەمنى قۇچاقلىۋالدى :

— بەكمۇ سېغىندىم ، ئاتىكەم . يولىڭىزغا قاراپ كۆزۈمنىڭ قارىسى سىزىپ كەتتى ، ئەمدى سىزنى قويۇۋەتمەيمەن !

ئاتىكەم بويۇنلىرىغىچە «ھۇپپىدە» قىزىرىپ كەتتى .

— ھېزىموف ، ئۆزىڭىزنى تۇتۇۋېلىڭ ، — دېدى ئۇ ئاستاغىنە ئۇنىڭ قۇچىقىدىن بوشىنىشقا ئۇرۇنۇپ ، — ئۆزىڭىز ئېيتقاغۇ : ئەدەپلىك ، قىزغىن بولۇش — يىگىتلەردە بولۇشقا تېگىشلىك پەزىلەت !

ھېزىموف جاھىللىق بىلەن ئۇنى قويۇۋەتمىدى ۋە تۇمشۇقىنى قىزىنىڭ سۆيىسە ئىز قالغۇدەك ئاق ھەم يۇمشاق يۇزىگە سۇركەپ تۇرۇپ پىچىرلىدى :

— شۇنداق ، جېنىم ، شۇنداق . ئوماق ، مۇلايىم بولۇشمۇ قىزلاردا بولۇشقا تېگىشلىك پەزىلەت !

ئاتىكەم سەل رەنجىگەندەك قىياپەتتە ئۇنىڭ قۇچىقىدىن بوشاندى ، ھېزىموف ئۇنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلغاچ زارلاندى :

— قانداق قىلاي ، ئاتىكەم ، دۇنيادا ھەممە نەرسىگە چىداشقا بولىدىكەن ، لېكىن مۇھەببەتنىڭ ھىجرانىغا چىداش تەس ئىكەن ، شۇمۇ تۇرمۇشمۇ ! تويدۇم بۇنداق بويتاقلىقتىن ! سىز ئەمدى مېنى قۇتقۇزۇڭ . قاراڭ ، بۇ دۇنيادىكى ئادەمنىڭ ئۆمرى خۇددى بىر كەپتەر ، ئۇ ئاسماننىڭ قەرىگە چىقىپ راسا بىر موللاق ئېتىپ جەۋلان قىلىپ ئويناىدۇ ـ دە ، قانات قاقماستىن پەسكە قاراپ ئوقتەك چۈشۈپ كېتىدۇ . كەلدىڭ ـ كەتتىڭ دېگەن شۇ ئەمەسمۇ ! ...

ھېزىموف ناتىقلارچە سۆزلىدى ، ئۇنىڭ سۆزى پۈتۈنلەي تۇرمۇش ، مۇھەببەت ، ھىجران ، ۋىسال توغرىسىدىكى ئۇلۇغ گەپلەر ئىدى . ئاتىكەم ئۇنىڭ گەپلىرىگە بەزىدە ئېڭەك قېقىپ ، بەزىدە

قاش يىمىرىپ دېگەندەك قىياپەتلەر بىلەن ئىپادە بىلدۈرۈپ جىم-جىت ئولتۇردى . شۇ تاپتا ئۇنىڭ قەلبى تۇرمۇشقا بولغان خىيال ۋە بەختكە بولغان ئىنتىلىش بىلەن لىپمۇلىپ تولغانىدى .

ھېزىموف ئاتىكەمنى خىلمۇخىل نازۇنېمەتلەر بىلەن كەڭ-كۇشادە مېھمان قىلدى ، ئۇنىمىغىنىغا قويماي ئىككى رومكا قىپ-قىزىل ۋىنونىمۇ زورلاپ ئىچۈرۈۋەتتى ، كېيىن ئۇنىڭالغۇنى قويۇ-ۋېتىپ تانسىغا تارتتى . «دوناي ۋالىسى»نىڭ ھەيۋەتلىك ئاۋازى كىچىككىنە ئۆينى سەلتەنەتلىك تۇسكە كىرگۈزدى . ئۇلار مەست-خۇش ھالدا بىر - بىرىنىڭ كۆزىگە ئاشىقلارچە قاراپ پىرقىرايتتى ، ئاتىكەمنىڭ زىلۋا بويىغا ياراشقان زىغىر گۈللۈك كەڭ ئېتەك كۆڭلىكى ھەربىر پىرقىرىغاندا خۇددى نېلۇپەر گۈلىدەك يېيىلىپ ، ئۇنى تېخىمۇ گۈزەللەشتۈرۈۋېتەتتى .

ھېزىموف ئۇچىنچى مەيدان تانسىدا پىرقىراۋېتىپ كارىۋاتنىڭ يېنىغا كەلگەندە ئاتىكەمنى قۇچاقلىغان پېتى ئولتۇرغۇزۇۋالدى .

— ئاتىكەم ، زادىلا چىدىمىدىم ... — دېدى ئۇ كۆزلىرىنى شەھۋانىيلارچە ئويناتىپ ، — سىز ھامان مېنىڭكىغۇ ! ...

— شۇنداق ، سىزنىڭكى ... — دېدى ئاتىكەم يۇلقۇنۇپ ، — لېكىن ھازىر ئەمەس ...

— قاچان بولمىسۇن سىز مېنىڭ ... — دېدى ھېزىموف ئۇنىڭغا تېخىمۇ يېپىشىپ ، — ھامان مېنىڭ ...

ئاتىكەم رەنجىگەن قىياپەتتە دومسايدى :

— ھېزىموف ، ئۇنداق قىلماڭ ! ھەرقانداق ئىشنىڭ ۋاقىت-سائىتى بار ، ۋاقىت - سائىتى توشماي تۇرۇپ قىلغان ئىش خەيرلىك بولمايدۇ ! ...

ھېزىموف ئاتىكەمنىڭ كەيپىياتىغا قاراپ ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى بىمەھەل چىگىپ قويۇشتىن قورقتى بولغاي ، دەرھال ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ ئۇنى ئەركىلەتتى :

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— ئاتىكەم ، ئاق مونچىقىم ... دېگىنىڭىز بولسۇن ! خوش ، ۋاقىت ـ سائىتى قاچان توشار ؟ ...

ئاتىكەمنىڭ ئۆڭگەن چىرايى يەنە جىلۋىلەندى :

— سەۋرلىك ئادەمگە ۋاقىتنىڭ كارى چاغلىق ، ھېزىموف . يەنىلا ئازراق سەۋر قىلسىڭىز يازلىق تەتىلدە توشىدۇ ...

ئۇلار ئەنە شۇنداق پۈتۈشتى . يازلىق تەتىل ئۇچۇن ھەقىقەتەنمۇ كۆپ ۋاقىت قالمىغانىدى . ھېزىموف يەنە بىر ئايلا سەۋر قىلسا ئاتىكەم ئېيتقان ۋاقىت ـ سائەت توشاتتى ، لېكىن ۋاقىتنىڭ بۇنداق ئاز قېلىشى ھېزىموفنى ئانچە خۇشال قىلمىدى ، ئەكسىچە ، ئۇنىڭ كۆڭلى دەككە ـ دۈككىگە چۈشۈپ قالدى . ئۇنىڭ بەختى ئالدىدا قارىيە توغرا تۇراتتى ، ئەگەر مۇشۇ بىر ئايغىچە ئۇنى ئەمرىدىن جۇدا قىلمىسا چاڭگىلىغا كىرىپ قالغان بۇ بەختمۇ ئاللىقاياقلارغا ئۇركۈپ كېتەتتى . «ئەستا ! ... قانداق قىلىش كېرەك ؟ قارىيەنى راسا ئۇرۇپ قورقۇتۇش كېرەكمۇ ؟ ياق ، بۇ ياخشى چارە ئەمەس ، ئەگەر تاياق قاتتىقراق تېگىپ كەتسە قانۇن ئارىلىشۋالىدۇ . ئالداشچۇ ؟ توغرا ، يېقىندا كېلىدىغان قەلەم ھەققىنى پۈتۈنلەي بېرىپ ، پۇل بىلەن ئەيۋەشكە كەلتۈرۈش كېرەك ! لېكىن پۇلنى قولغا ئېلىۋېلىپ يەنە ئەسكىلىك قىلىپ تۇرۇۋالسىچۇ ؟ ! ھەي ! ... بۇمۇ بولمىغۇدەك . ئەڭ ياخشىسى ، مۇشۇ پېتى لام ـ جىم دېمەي يېتىۋېلىپ ، كەلسە قوغلاش ، قەلبىگە ھۇجۇم قىلىش يولى بىلەن مەقسەتكە يېتىش كېرەك ! ئادەم ئۇچۇن ئەڭ ئېغىر نەرسە روھىي ئاھانەتقۇ ! ھەبىللى ! ... ئىشىنىڭ يولى شۇ ! شۇ چاغدا خېتىنى ئالمىغىنىنى بىر كۆرەي ! ئادەم تۇغۇل ، ئىتنى چاغ ، مۇشۇكنى پەس دېسىمۇ كېتىدىغۇ ! »

ھېزىموفنىڭ كۆڭلى ئارامىغا چۈشتى . ئۇ ئۆز خىيالىدا بەختىگە خىرىس قىلىپ تۇرغان كۈچلۈك بىر رەقىبىنى خېلى ئاسانلا يەڭگەنىدى . شۇڭا ئۇ ئاتىكەم قايتىدىغان چاغدا ناھايىتى

چوڭ ئىشەنچ بىلەن :

— ئاتىكەم ، بۇ يىلقى يازلىق تەتىل بىز ئۈچۈن بەكمۇ خاسىيەتلىك بولىدىغان بولدى ، مەن شۇ خاسىيەتلىك كۈننىڭ تېخىمۇ تېزرەك كېلىشىنى تۆت كۆز بىلەن كۈتىمەن !— دېدى ۋە يانچۇقىدىن بىر پارچە قەغەزنى چىقىرىپ داۋام قىلدى ، — ئەتە ھېلىقى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى باشلىنىدۇ ، يىغىندا مېنىڭ چوڭ بىر ئىجادىي ئەمگىكىم مۇھاكىمە قىلىنماقچى ، مانا بۇ تېلېفون نومۇرۇم ، قاچان خەۋەر بەرسىڭىز شۇ چاغدا چىقمەن !

* * *

بۇ بىر ئاجايىپ ئۈچرىشىش بولدى . بۇنداق ئۈچرىشىش ھېزىمونىڭمۇ ، ئاتىكەمنىڭمۇ خىيالىغا كىرىپ چىقمىغان ، ھەتتا ئۇلارنىڭ چۈشىدە ئايان بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى . بۇنى تۇرمۇشنىڭ تاسادىپىيلىقى دېگەندىن كۆرە ، ئەگەر راست بولسا ، ئاللا ئۆز قۇدرىتى بىلەن مۇشۇنداق بىر ئۈچرىشىشنى ئىرادە قىلغان دېيىشكىمۇ بولاتتى ...

نېمە بولسا بولسۇن ، ئۈچرىشىش بولۇپ ئۆتتى ، بولۇپ ئۆتكەندىمۇ ، دەل ئاتىكەمنىڭ ئاچىسىنىڭ ئۆيىدە بولۇپ ئۆتتى .

ئاتىكەم كەچلىك تاماقتىن كېيىن ئۆيلەرنى بېسىقتۇرۇپ ئەمدىلا بىر پارچە گېزىتنى ئوقۇي دەپ ئولتۇرۇشىغا ئىشىك يەڭگىل چېكىلدى ، ئۇ ئىتتىك بېرىپ ئىشىكنى ئاچتى ، بوسۇغىدا ناتونۇش بىر قىزچاق تۇراتتى .

— خانىم ئۆيدە بارمىكىن ؟ — دەپ سورىدى ئۇ ئەدەپ بىلەن .

ئاتىكەم ئۇنىڭغا مۇلايىمغىنا قارىدى :

— ئۆزىڭىز كىم بولىسىز ؟

— مەن خانىمنىڭ ئوقۇغۇچىسى بولىمەن ، ئىسمىم گۈلزار ... — قىزچاق تېتىك جاۋاب بەردى .

— نېمە ئىشىڭىز بار ئىدى ؟

— ھە ، مۇھىم بىر ئىش ... رۇخسەت سورىماقچى ئىدىم ...

ئاتىكەم قىزنىڭ قولىنى تۇتتى :

— ئۆيگە كىرىڭ ، بىردەم ساقلىسىڭىز ئاچام كىرىدۇ ، قوشنىلارنىڭكىگە چىقىپ كەتكەن .

گۈلزار ئۆيگە كىرىپ بىر چەتتە تارتىنىپ تۇردى ، ئاتىكەم ئۇنى قولىدىن تارتىپ ساپاغا ئولتۇرغۇزغاچ گەپكە سالدى :

— رۇخسەت ئېلىپ بىر يەرگە بارامتىڭىز ؟

— ياق ، سىڭلىم ئاغرىپ قالغان ، شۇنىڭغا قارايتتىم ...

ئاتىكەم ئەجەبلەنگەندەك سورىدى :

— ئانىڭىز قارىمامدۇ ؟

— ئانام ئىككى كۈن قارىدى ، — دېدى گۈلزار ئەمدى بەخىرامان ئولتۇرۇپ ، — بايا دوختۇرخانىدىن ئىش ئالدىراش دەپ چاقىرىپ كەپتىكەن ، شۇڭا مەن ئەتە بىر كۈن قاراپ تۇراي دېگەنتىم ...

— ئىمتىھان يېقىنلاشقاندا دەرستىن قالسىڭىز قانداق بولار ؟ — دېدى ئاتىكەم مەسلىھەت تەلەپپۇزىدا ، — دادىڭىز قارىسا بولمامدۇ ؟

گۈلزارنىڭ چىرايى غەلىتە ئۆزگىرىپ كەتتى ، ئۇنىڭ ئوماق ، مۇلايىم چېھرىنى بىردىنلا بىچارىلىك بىلەن غەمكىنلىك قاپلىۋالدى :

— دادام ! ... — دېدى ئۇ ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ ، — دادام يوق ! ...

ئاتىكەم چۆچۈپ كەتتى :

— نېمە ؟ دادىڭىز ... دادىڭىز ئۆلۈپ كەتكەنمۇ ؟ !

گۈلزار ئېغىر خورسىنىدى :

— ياق ، بىزنى تاشلاپ كەتتى ...

ئاتىكەمنىڭ بايىقى جىلۋىلىك چىرايى سۈرلۈك تۇس ئالدى ، ئۇ گۈلزارنىڭ ياش تامچىسى ئەگمىۋاتقان ئوماق كۆزلىرىگە قاراپ ھەسرەتلەندى ، ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ يۈرىكىدە مۇشۇنداق بىر گۇناھسىز سەبىينىڭ يۈمران قەلبىگە جاراھەت سالغان ۋاپاسىز دادا ئۈچۈن غايىبانە ئۆچمەنلىك قوزغالدى . ئۇ ئەمدى تېگى - تەكتىنى بىلىپ گۈلزار ئۈچۈن ھېساب - كىتاب قىلىپ بەرمەكچى بولغاندەك ، تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ سوراشقا كىرىشتى :

— دادىڭىز سىلەرنى تاشلاپ نەگە كەتتى ؟

— ھېچ يەرگە كەتمىدى ، — دېدى گۈلزار ئېسىدەشتىن توختاپ ، — بىزنى تاشلاپ مەكتەپكە كۆچۈپ كەتتى ...

— مەكتەپكە ؟ ! — ئاتىكەمنىڭ يۈرىكى «قارت» قىلىپ قالدى ، — دادىڭىزنىڭ ئىسمى نېمە ؟

— ھېزىموف ...

— ھە ؟ ! ... ھېزىموف ! ؟ — ئاتىكەم چايان چاققاندەك چاچراپ تۇرۇپ كەتتى . ئۇ ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمىگەندەك قايتا-قايتا سورىدى ، گۈلزار نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلەلمەي ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدى . بىرھازا كۆزىگە قاراڭغۇچىلىق تىقىلىپ ، بېشى قېيىپ ، نەپىسى بوغۇلۇپ بىئارام بولغان ئاتىكەم ئۆزىگە كەلدى - دە ، گۈلزارنىڭ ئالدىدا چاندۇرۇپ قويغانلىقىدىن سەل ئۇيالغاندەك گەپنى دەرھال يۆتكىدى :

— سارىڭلىقىمنى قارىڭ ، دادىڭىزنىڭ ئىسمىنى باشقا بىرىگە ئوخشىتىپ قويۇپتىمەن . ھېچقىسى يوق ، سىز ئەمدى كېتىۋېرىڭ ، بىر كۈنلۈك رۇخسەتنى مەن بەردىم ، ئاچام كىرسە ئېيتىپ قويايى ...

گۈلزار خۇشال ئورنىدىن تۇردى ، ئۇ ئاتىكەمنىڭ گەپلىرىگە تولۇق ئىشەنگەندى .

— رەھمەت ، ئاچا ، — دېدى ئۇ ئاتىكەمگە پىئونېرلىق سالىمىنى بېرىپ ، — ئەمىسە مەن كەتتىم ...

ئۇلار ئىشىك ئالدىغا چىققاندا ئاتىكەم ئۇنىڭدىن ئاستاغىنە سورىدى :

— ئانىڭىزنىڭ ئىسمى نېمە ؟

— قارىيە .

— نەدە ئىشلەيدۇ ؟

— شەھەرلىك دوختۇرخانىدا .

— خوش ، ئەمىسە ...

— خوش ...

گۈلزار يول ياقىسىنى بويلاپ قىيغىتىپ يۇرۇپ كەتتى ... ئاتىكەم شۇ كېچىسى تاڭ ئاتقۇچە كىرپىك قاقمىدى ، ئۇنىڭ يۈرىكى خۇددى ئوتقا چۈشكەن قىلدەك تولغىناتتى . ئۇ ئىككىنچى مۇھەببەتتىمۇ رەھىمسىزلەرچە ئالدانغانلىقىدىن قاتتىق پۇچۇلاندى . ھەي ... شۇم پەلەك ! بۇ دۇنيادىكى قايغۇ - ھەسرەتنىڭ چېكى بارمىدۇ ؟ ! ھەممە بىتەلەيلىك ئاتىكەمنىڭ پىشانىسىگىلا پۈتۈلگەنمۇ ؟ ! ئۇ بىرىنچى مۇھەببىتى ئاياغ ئاستى قىلىنغاندا دەسلەپ يۈرەك - باغرى ئېزىلىپ قايغۇرغان ، كېيىن ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن روھىي جاراھەتلىرى پۈتۈپ ، ئۇنىڭغا نەپرەتلەنگەن ، ئۇنىڭ ۋاپاسىزلىق ئىسكەنجىسىدىن ۋاقتىدا قۇتۇلۇپ قالغانلىقىغا ئاخىرقى ھېسابتا خۇشالمۇ بولغانىدى . ئەمدى ئۇ ئىكىنچى قەدەمنى ئاۋايلاپ بېسىش ئۈچۈن بىرنەچچە يىل ھاياتنى ، ئادەملەرنى كۆزەتكەن ، ئۆزى ئۈچۈن ھەممە جەھەتتىن خىل كېلىدىغان بىلىملىك ، ئەقىللىق ، ۋاپادار بىر جۈپ تېپىش ئۈچۈن سەۋر - تاقەت بىلەن كۈتكەنىدى . تەقدىر ئاخىر ئۇنى ھېچبىر كۈتمىگەن يەردىن ھېزىموفقا يولۇقتۇرۇپ قويدى ، ھېزىموف ئۇنىڭ غايىسىدىكى ئادەمگە ئوخشايتتى . شۇڭا ، ئۇ قەلبىدىكى ئەتىۋارلاپ يۈرگەن پاك مۇھەببىتىنى ئۇنىڭغا تولۇق بەخش ئەتتى ،

ئوتلۇق ھېسسىياتقا تولغان بۇ تاسادىپىي مۇھەببەت ئۇنىڭغا گويا ئۇچقۇر قانات ، نۇرلۇق كۆز بېغىشلىغاندەك ئۇنى كەلگۈسى بەختىنىڭ سىرلىق ئۇپۇقىدا پەرۋاز قىلدۇرغانىدى . مانا ئەمدى ئۇ دۇنيا تۇيۇقسىز ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ كەتكەندەك ئۆزىگە غايەت زور كۈچ بېغىشلىغان ئۇچقۇر قاناتتىن ، نۇرلۇق كۆزدىن بىردىنلا مەھرۇم بولۇپ ، ئاسمانىنىڭ قەرىدىن يەرنىڭ تەكتىگە چۈشۈپ كەتكەندەك بولۇپ قالدى ...

ئاتىكەم ئەتىسى چۈشتىن كېيىن قارىيە بىلەن كۆرۈشۈش ئۈچۈن شەھەرلىك دوختۇرخانىغا باردى ، ئۇنىڭدىن - بۇنىڭدىن سوراشتۇرۇپ قارىيەنى يىراقتىن كۆردى . ئاپئاق خالات كىيگەن ئوتتۇرا ياشلاردىكى ئوچۇق چىراي بىر ئايال سېستىرالار ئىشخانىسىدا كىتاب كۆرۈپ ئولتۇراتتى . ئاتىكەم سىكار قانىتى ئوچۇق ئىشىكتىن ئۇنىڭغا قاراپ خېلى ئۇزاق تۇردى . قارىيە ئۇنى سەزمىدى ، ئۇنىڭ دىققىتى كىتابتا ئىدى . ئاتىكەم ئۇنىڭ قاشلىرىنىڭ تۇيۇقسىز جىددىي يىمىرىلىپ ، كۆزىدە «يالت» قىلغان بىر ئۇچقۇنىنىڭ چاقناپ ئۆتكەنلىكىنى كۆرگەندەك بولدى . تۇرمۇشنىڭ سانسىز كۈلپەتلىرى سىكىپ كەتكەن بۇ كۆزلەردىن ئاجايىپ بىر قەيسەرلىك بىلەن مۇلايىملىق تەڭلا نامايان بولۇپ تۇراتتى ...

ئاتىكەم ئېھمە ئۇچۇندۇر ئۇنىڭ يېنىغا كىرىشكە پېتىنالمىدى . ئۇ نېمە دېمەكچى ئىدى ؟ ھېزىمونى مەن ياخشى كۆرىدىغان دېمەكچىمۇ ياكى ئۆزىنىڭ يەنە بىر قېتىم ئالدانغانلىقىنى ئېيتىپ ، قارىيەدىن روھىي مەدەت تىلىمەكچىمۇ ؟ ! ياق - ياق ! ھەر ئىككىسى ئەمەس ! ئۇ ھازىر ئۆزىنىڭ قارىيە بىلەن نېمە ئۈچۈن كۆرۈشمەكچى بولغانلىقىنىڭ سەۋەبىنىمۇ بىلەلمەي قالدى ، ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا ئۆزىگە نىسبەتەن قاتتىق بىر نەپرەت تۇيغۇسى بوراندەك كۆتۈرۈلدى . ئۇ قارىيەنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى بەكمۇ ئەيىبلىك ھېس قىلدى ، شۇڭا ئۇ قارىيەنىڭ نەزىرىگە چۈشۈپ قېلىشتىن ئەنسىرەپ تېزلا ئارقىغا بۇرۇلدى .

ئاتىكەم شۇ تاپتا تۇرمۇشتىن ، بولۇپمۇ قىز بىلەن يىگىتنى ئو-
چۇق - ئاشكارا جۇپلەشتۇرىدىغان «توي» دېگەن نەرسىدىن قاتتىق
يىرگەندى . «ئاھ ، توي ! ... سېنىڭ قوللىرىڭ شۇنچىلىك رە-
ھىمسىز ، يۈرەك - باغرىڭ شۇنچىلىك سوغۇقمۇ ؟ ! كىشىلىك
ھاياتتا بىر - بىرىگە كۆڭلى چۈشۈپ ئاشىق - مەشۇق بولۇپ
يۈرگەن قانچىلىغان قىز - يىگىتلەر ئۆزلىرى تەشنا بولۇپ كۈت-
كەن شۇ تويدىن كېيىن ئازارلىشىپ ، خۇددى يولدا ئۇچرىشىپ
قالغان يات ئادەملەرگىلا ئوخشاپ قالىدۇ - ھە ؟ ! شۇنىڭ ئۈچۈن-
مۇ قايسىبىر ئەدىب ناھايىتى دانىشمەنلىك بىلەن : «توي خۇددى
ئالتۇن قەپەسگە ئوخشايدۇ ، سىرتتىكىلەر ئىچىگە كىرىشكە ئىنت-
تىلىدۇ ، ئىچىدىكىلەر سىرتقا چىقىشقا تەلپۈنىدۇ ... ، دېگەن-
كەن ، ئۇنىڭ ئەقلىگە باركاللا ! ... »

ئاتىكەم دوختۇرخانا ئىچىنى ئۇزاق ئايلاندى ، ئۇنىڭ خىيال-
لىرى خۇددى رەھىمسىز قولدەك گېلىدىن بوغۇپ دېمىنى سىقاۋ-
تتى . ئۇ دەماللىققا ئۆزىنىڭ نەگە بېرىپ ، نەدە تۇرۇشىنى بىلمەي
قالدى ، بىردەم خالىي يەرنى تېپىپ ئولتۇرسا ، بىردەم ئاللىقانداق
بىر كۈچنىڭ تۇرتكىسى بىلەن ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ مەقسەت-
سىزلا ئۇياق - بۇياققا يۈرۈپ كېتەتتى ...

ئاتىكەم ئېسىگە كېلىپ ئۆيگە قايتىش ئۈچۈن سىرتقا چىققان-
دا كەچ كىرىپ قالغانىدى . ئۇ سېمونت يولنىڭ گىرۋىكىدە
تۇرۇپ غىل -غىل ياشقا تولغان كۆزلىرى بىلەن زاۋال قوينىغا
پېتىۋاتقان قۇياشقا قاراپ خورسىنىپ قويدى ...

* * *

بىئولوگىيە ساھەسى بويىچە چاقىرىلغان ئىلمىي مۇھاكىمە
يىغىنى قىزغىن بولدى . يىغىننىڭ ئۈچىنچى كۈنى ھېزىموف
ئۆزىنىڭ «بىئولوگىيىلىك ئۇزاتقۇچىلار» ناملىق يىرىك

ماقالىسىنى ئوتتۇرىغا قويدى ، ماقاله يۇقىرى باھاغا ئېرىشتى . يىغىن ئەھلىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئۇنىڭ بۇ كاتتا مۇۋەپپەقىيە-تىگە ئاپىرىن ئوقۇشتى . ھېزىموف ئىككى كۈندىن بېرى چۈشە-دىمۇ چاۋاك چۈشەپ ، خۇشاللىقىنى باسالماي يۈردى . ئۇ مانا شۇ خۇشاللىقلار ئىچىدىن ئۆزىگە يەنە كەسىپداش دوستىمۇ تېپىۋالدى ، دوستى ئۇنىڭغا ئەگىشىپلا يۈرەتتى . ئۇنىڭدىن ئايرىلماي يۈرگەن بۇ دوست مەلۇم ئاكادېمىيىنىڭ ئىلمىي خادىمى ئىلياس ئىدى .

بۇگۈن كەچقۇرۇن ئىككىسى ياتاقتا خالىي قالدى ، باشقىلار كىنوغا كەتكەنىدى . ھېزىموف ئاتىكەمدىن تېلېفون كۈتۈپ كىنو-غا بارمىدى ، ئىلياس بولسا ھېزىموف بىلەن پىنھان ئولتۇرۇپ پاراڭلىشىش نىيىتىدە ياتاقتا قالغانىدى .

— دوستۇم ، بۇ قېتىمقى ئىلمىي ئەمگىكىڭىزنىڭ بۇغداي سورتىنى يېڭىلاشتىكى رولى ناھايىتى زور ئىكەن ، — دېدى ئىلياس ئازراقتىن ۋىنو ئىچىشىپ ئولتۇرۇپ ، — كۆپ ئەجىر قىپسىز ، سىزگە ئاپىرىن !

ھېزىموف قولىدىكى رەڭدار رومكىنى «ۋاققىدە» كۆتۈرۈ-ۋەتتى ، كۈچلۈك ۋىنو شوئان ئۇنىڭ يۈزىگە تەپتى .

— بىز ھەممىمىز كەشپىياتچى ، دوستۇم ، — دېدى ئۇ تاماكىنى لېۋىگە قىستۇرۇپ ، — مېنىڭچە ، ھەرقانداق بىر كەش-پىياتچىدا ئۇلۇغۋار غايە ۋە غۇرۇر بولۇش كېرەك . ئۇلۇغ ئىختى-راچى ئارخىمىد پىشاڭ قائىدىسىنى كەشىپ قىلغاندىن كېيىن ئىپتىخار بىلەن : «دەسسەپ تۇرۇش ئورنى ۋە تايىنىش نۇقتىسى بولسىلا يەر شارىنى قوزغىيالايمەن ! » دەپ ماختانغان ...

ئۇلار يەنە رومكىنى سوقۇشتۇرۇپ ئىچىشتى . ئىلياس بىر تال كەمپۈتنى ئاغزىغا سېلىۋېتىپ كۈتۈلمىگەن بىر سوئالنى سوراپ قالدى :

— دوستۇم ھېزىموف ، سىز ئىلمىي ماقالىڭىزدا : «يان غوللارىدىمۇ بىردىن باش چىقىدىغان بۇغداي سورتىنى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

يېتىشتۇرۇشتە پەقەت چېتىشتۇرۇش يولى بىلەن مەسىلىنى ھەل قىلغىلى بولىدۇ» دېدىڭىز ، لېكىن بۇنىڭدىكى ئاساسلارنى ئوتتۇ-رىغا قويمىدىڭىز ، مېنىڭ شۇ ئاساسلارنى بىلگۈم كېلىۋاتىدۇ ...

— ھەي ... ئىلياس ئەپەندى ، سىز ئەمدى يېغىننى ياتاققا كۆچۈرۈپ كىرمەكچىمۇ ؟ ! ... — دېدى ھېزىموف رومكىلارغا ھاراق تولدۇرۇپ ، — بولدى قويۇڭ ، ھاراق ئىچەيلى !

ئىلياس يەنە بىر رومكا كۆتۈرۈشكە مەجبۇر بولدى ، لېكىن ئۇ رومكىنى بوشتىپلا يەنە ئۆز گېپىنى يورغىلاتتى .

— ئىلمىي مۇھاكىمە قىزىپ كەتسە شۇنداق بولىدۇ ، دوس-تۇم . بەزى نەرسىلەر چوڭ يىغىندا ئانچە كونكرېت بولۇپ كېتە-شى ناتايىن . شۇڭا ، مەن سىزدىن ئايرىم ئولتۇرۇپ سوراشنى كۆڭلۈمگە پۈككەن . يەنە بىر مەسىلە ، سىز ماقالىڭىزدا تۆتىنچى ۋە ئالتىنچى ئەۋلادلارنى سۈنئىي ئۇسۇلدا چېتىشتۇرغانلىقىڭىزنى ئېيتتىڭىز ، لېكىن ئۇلاردا ئاينىش بولغان - بولمىغانلىقى ھەق-قىدە گەپ قىلمىدىڭىز ...

— ئاينىش ؟ ئاينىش ئەلۋەتتە بولغان ... — دېدى ھېزىموف ئالدىراپلا ، — نېمىشقا بولمايدۇ !

— ئۇنداقتا ... — ئىلياسمۇ ئۇلاپلا سورىدى ، — ئۇلار نېمىلەردىن ئىبارەت بولدى ؟ سىز خۇلاسىلىگەن سانلىق مەلۇمات-لار قانچە قېتىملىق تەجرىبىدىن ئۆتكەن ؟

ھېزىموف ئەمدى بىرئاز تېرىكتى :

— ھەي ! ... سىز ئەمدى مەندىن ئىمتىھان ئالماقچىمۇ ؟ چېكى يوق بۇنداق سوئاللىرىڭىزنى قويۇڭ ! سىزگە مەلۇم ، ئا-رىستوتېل ئۇلۇغ بىئولوگ ، ئەپسۇسكى ، ئۇ فىزىكا ساھەسىدىمۇ بەزى چاكىنا سەپسەتىلەرنى ئوتتۇرىغا قويغان ، لېكىن بۇنىڭلىق بىلەن ئۇنىڭ دۇنياۋى قىممىتى يوقاپ كەتكىنى يوق ! ...

ھېزىموف شۇ گەپلەرنى قىلدى - دە ، زەردە بىلەن بىر رومكا قېقىۋەتتى . ئۇ ئارىستوتېلنى شېپى كەلتۇرۇش ئارقىلىق

ئۆزىنىڭ ئىلمىي ئەمگىكىدە تېخى بەزى يېتەرسىزلىكلەر بولسىمۇ ، «لېكىن ئۇنىڭ قىممىتى يەنىلا يۇقىرى ، سەن ئىلياس بۇنداق ھەسەتخورلۇق بىلەن تىرناق ئاستىدىن كىر ئىزدىمە !» دېمەكچى ئىدى . ئۇنىڭ بۇ يوشۇرۇن مۇددىئاسىنى ئىلياسمۇ چۈشەندى بولغاي ، ئەمدى ھېلىقىدەك سوئاللارنى نېرى چۆرۈپ ، ئېقىم مەسىلىلىرى تېمىسىغا كۆچتى . بۇ تېما ھېزىمۇفنى بىر-دىنلا جانلاندۇرۇۋەتتى . ئىلياس بىرەر گەپنىڭ ئۇچىنى چىقىرىپ بولغۇچە ئۇ ئاغزى بېسىلماي ئۇزاقتىن - ئۇزاق سۆزلەيتتى . ئىلياس ئۆز كۆڭلىدىكىنى يەنە يوشۇرۇپ قالالمىدى ، ھېزىموف گەپتىن توختاپ ، ھاراق ئىچىۋاتقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ تا-دىن تارىشا چۈشكەندەكلا سورىدى :

— دوستۇم ، سىز پېشقەدەم بىئولوگ ناسىر ئاكىنى تونۇ-سىز ؟

— ئەلۋەتتە تونۇيمەن ! — دېدى ھېزىموف ئۇدۇللا ، — نېمىشقا تونۇمايدىكەنمەن ... — لېكىن ئۇ ئۇشتۇمتۇت خىيالغا بىرنەرسە كەچكەندەك رەڭگى سەل ئۆزگىرىپ ، ئاۋازىمۇ بوشى-شىپ كەتتى ، — تۇغرا ، بىر - ئىككى قېتىم شۇنداقلا كۆرگەن...

ئىلياس ئۇنىڭ كەيپىياتىدىكى ئەڭ كىچىك ئۆزگىرىشلەرگە-چە دىققەت قىلدى ...

يۇقىرى - تۆۋەن ئىشلار

ئىلياسنىڭ دوستلۇقى كېيىنكى كۇنلەردە ھېزىموفنى شۇبھىلەندۇرۇپ قويدى . ئۇ شۇنچە قىزغىن ۋە سەمىمىي بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭ كۇلۇپ تۇرغان كۆزلىرى ھېزىموفنىڭ نەزىرىدە ئاللىقانداق تەنە ۋە مەسخىرىدەك ، لىپىلداپ تۇرغان نېپىز لەۋلە-رى يەنە قانداقتۇر سىرلىق سوئاللارنى سوراۋاتقاندەك بىلىنەتتى .

راست ، ئۇنىڭ ھېلىقى كۇنى كەچتە ئۇشتۇمتۇت سورىغان بىر سوئالى ھېزىموفنى شۇ كۇنى كېچىچە ۋەسۋەسىگە سېلىۋەتكەندى . بۇ سوئال ھازىرمۇ گويا بىر قىساس سىرتمىقىدەك ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا پىرقىراپ ئۇنى بىئارام قىلماقتا ، «ھەي ! ... نەدىنمۇ يولۇقتى بۇ كۇشەندە ! »

ھېزىموفنىڭ ھەمىشە خۇدۇكسىرەپ يۈرىدىغان تۇيغۇن يۇرىكى ئىلياسنىڭ كۆڭلىدە كۆتۈرۈلۈۋاتقان بوران شەپىسىنى سېزىۋالدى ، بۇ شەپە ھېلىقى «پېشقەدەم بىئولوگ ناسىر ئاكا» توغرىسىدىكى سوئال بىلەنلا نامايان بولغانىدى . ناسىر ئاكا توغرىسىدا گەپ چىققاندا ھېزىموف ھەرقانچە چاندۇرمايمەن دېسىمۇ ، لېكىن چىرايى تاتىرىپ ، تىلى كالۋالاشتى . بۇ ھالەت ئىلياسنىڭ سىنچى كۆزلىرىدىن قېچىپ قۇتۇلالمىغانىدى . «بويىندا ئىللىتى بارنىڭ پۇتى سىرقىرار » دېگەندەك ، شۇ كۇندىن باشلاپ ئىلياس ۋە ناسىر ئاكا دېگەن ئىسىم ھەم شۇ ئىسىمغا مۇناسىۋەتلىك ئىشلار ھېزىموفنىڭ كاللىسىغا كىرىۋېلىپ تىنچلىقىنى بۇزۇۋەتتى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ئىلياس مىتە قۇرتىدەك ئېچكىرىلەپ كىرىپ ، ئۇنىڭ ئۆپكىسىنى ئېچىدىن قاقىدىغاندەك بىلىنەتتى . بۇنى ئاز دېگەندەك ، ئۇزاقتىن بېرى ئۇنتۇلۇپ كەتكەن ناسىر ئاكىمۇ ئارقا - ئارقىدىن چۈشىگە كىرىپ ، ئۇنىڭغا ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلەتتى ...

ھېزىموف ئەينى يىللاردا ناسىر ئاكىنى ئۇستاز تۇتۇپ قويۇق باردى - كەلدى قىلغان . ناسىر ئاكا پۇتۇن ۋۇجۇدى بىلەن ئىلىم- پەنگە بېرىلگەن مەجنۇن سۈپەت بىر ئادەم ئىدى . ئۇ ھېلىقى مالىمانچىلىق يىللاردىمۇ پىكىر - خىيالىنى چېچىۋەتمەي ، ئۆيىنى تەجرىبىخانا قىلىپ ئىلمىي تەتقىقات بىلەن شۇغۇللاندى . شۇ چاغدا ئۇ دېھقانلارنىڭ ئاھ - زارىنى كۆپ ئاڭلىغاچقا ، تەتقىقاتىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى بۇغداي سورتى ئۇستىگە يۆتكىگەنىدى . بۇ ئۇچ يىل جەريانىدا ھەر خىل سورتلارنى تېرىپ ،

تەجرىبە - تەنقىد قىلىش ئارقىلىق ئەڭ ئاخىرىدا «بىئولوگىيە-
لىك ئۇزاتقۇچىلار» دېگەن ئىلمىي ئىشنى خۇلاسىلەپ ، يېڭى
سورتلارنى كەشىپ قىلىشتا بىئولوگىيىلىك ئۇزاتقۇچىلارنىڭ رو-
لى توغرىسىدىكى بىرقەدەر يېڭى ھەم ئىجادىي پىكىرلەرنى ئوتتۇ-
رىغا قويغانىدى ، لېكىن ئۇ ئۆز ئەمگىكىنىڭ مېۋىسىنى تېتىشقا
ئۈلگۈرەلمىدى ، 1975 - يىلى ئەتىيازدا ئۇنى ئاللىقانداق بىر
ئەكسىلئىنقىلابىي تەشكىلاتقا باغلاپ تۇتۇپ كەتتى ، ئۇ شۇ كەتكەن-
چە قايتىپ كەلمىدى . ئۇنىڭ ھېلىقى ئىلمىي خۇلاسىسى كۆرۈپ
بېقىش ئۈچۈن ئالغان پېتى ھېزىمونىڭ قولىدا قالغانىدى . ئەل-
ۋەتتە بۇ ئىشلاردىن ئىلياسنىڭ ئەينەن خەۋىرى بولمىسىمۇ ،
لېكىن ئۇمۇ ناسىر ئاكا بىلەن ئۇلپەتچىلىك قىلىپ يۈرۈپ ،
ئۇنىڭ ئۈچ يىللىق ئىلمىي تەنقىقات ئىشى بىلەن بىئولوگىيىلىك
ئۇزاتقۇچىلار توغرىسىدىكى يېڭى پىكىرلىرىدىن ئاز - تولا خەۋەر-
دار ئىدى . شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ، ئۆتكەنكى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى-
دا ھېزىموف بىلەن مەقسەتلىك يېقىنلاشقانىدى ...
«ھەي ئىلياس ! سەن ئۆزۈڭنى شۇنچە كاتتا چاغلامسەن ! ؟
بىلىپ قوي ، مېنىڭ خاتىرە دەپتىرىمنىڭ بىرىنچى بېتىگە :
‹تىزلاشقانىنىڭ تىزىنى پۈك ، بەللەشكەنىنىڭ بېلىنى پۈك ! › ، دەپ
يېزىلغان ! قېنى ، ئېلىشىپ باقايلى ، ھېزىموفنى مەغلۇپ قىلىش
ئانچە ئوڭاي ئەمەستۇ ... مەن قانداق چەيلىسە شۇنداق يۇغۇرۇلە-
دىغان خېمىر ئەمەس ! ... »
ھېزىموف راستتىنلا سەگەكلەشتى . ئۇ ئەزەلدىن سۇ كەلگۈ-
چە تۇغان توسۇشقا ئۇستا بولغاچقا بۇ قېتىممۇ تەمتىرەپ قالمە-
دى . ھەتتا تەمتىرەش تۇگۈل ، كېيىنكى قەدەملەرنى قانداق بې-
سىشنىمۇ ئويلاپ بولدى . ئۇ ناسىر ئاكىنىڭ قوليازمىسىنى ئىك-
كى كۈن ئىچىدە ئۆزىنىڭ قوليازمىسىغا ئايلاندۇرۇپ ئەسلىي
قوليازمىنى پاك - پاكىز كۆيدۈرۈۋەتتى - دە ، دەسلەپكى قەدەمنى
بەخىرامان باستى . بۇ قەدەم ئۇنى كونا تونۇشى — ئىلياس

ئىشلەيدىغان مەلۇم تەنقىقات ئورنىنىڭ باشلىقى هاپىز توختىنىڭ سەلتەنەتلىك ماكانىغا باشلاپ چىقتى . هاپىز توختى ئۇنى ئاستىغا ئانار گۈللۈك گىلەم سېلىنغان ئازادە مېهمانخانىسىدا كۈتۈۋالدى . «هايت ـ هۇيت» دېگۈچە ياڭاق ياغچىدىن ياسالغان يۇمىلاق شىرە نازۇ نېمەتلەر بىلەن تولدى . نېپىز قىرلىق پىيالىگە قۇيۇلغان چاينىڭ هورى شۇ هامان دىماغلارغا ئۇرۇلۇپ ، ئۆزى بىلەن هىندىستان لاچىندانىسىنىڭ خۇشبۇي پۇرىقىنى ئېلىپ كەلدى . هاپىز توختى چاي ئىچكەنسېرى تەرلىدى ، ئۇنىڭ ئىككى مەڭزى شاپتۇل چېچىكى رەڭگىدە بولۇپ ، گۆشلۈك يۇزىدە قان تەپچىرەپ تۇراتتى . ئۇلار قورسىقىنى تويغۇزۇپ بىرنەچچە قېتىم راهەتلىنىپ كېكىرگەندىن كېيىن ساپاغا چۆكۈپ ئولتۇرۇپ پاراڭغا چۈشتى . هېزىموف تۇنجى گەپنى يەنىلا هاپىز توختىنىڭ مەنپەئىتىگە ئالاقىدار يەردىن باشلىدى :

— تۇيغۇنۇمۇ ئوقۇشى پۈتۈپ قالدى ، هاپىز ئاكا ، — دېدى ئۇ هوسلى قىلىپ ، — مەن ئۇنى ئۆز يېنىمدا ئېلىپ قالاي دەۋاتىمەن ...

— ياخشى ئويلاپسىز ، ئۇكام ، — دېدى هاپىز توختى خۇشاللىقتىن ئىككى يېنىغا قىمدىنىپ ، — ياش بالىلار سىزگە ئوخشاش ئىقتىدارلىق ، پىشقان ئىلىم ئەهلىنىڭ يېنىدا تۇرسا دىت يۇقىدۇ ، بۇ هەممىتىڭىز ئۈچۈن سىزگە كۆپ رەهمەت !

هېزىموف ئانچىكىم بولسىمۇ تۇزۇت قىلىپ قويدى :

— رەهمەت ، ئېيتقۇدەك هېچ ئىش يوق ، هاپىز ئاكا ، هەممىسى ئۆز ئىشىمىز .

— ياق ، سىز بۇ يالغۇز ئوغلىمىزغا كۆپ ئەجىر قىلدىڭىز ، ئۇكام ، — دېدى ئۇ يەنىلا مىننەتدارلىق بىلەن ، — سىزنىڭ بۇ ئەجرىڭىزنى ياندۇرۇش هەقىقەتەن تەس ! ...

بۇ يەردىكى «ئەجىر» سۆزى بىر ئۇستازنىڭ ئوقۇغۇچىسىغا قانداق ئىلىم بەرگەنلىكى توغرىسىدىكى مەنىدىن كۆرە ، بەلكى

ئۇنى بۇنىڭدىن بەش يىل بۇرۇن قانداق قىلىپ ئالىي مەكتەپ قوبۇلغا ئېلىپ كىرگەنلىكى توغرىسىدىكى ئاجايىپ سىرلىق مۇناسىۋەتلەرنى بىلدۈرەتتى.

هاپىز توختى سۆھبەت تېمىسىنى بىردىنلا هېزىموفنىڭ بۇ قېتىمقى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدا ئېرىشكەن شان - شۆھرىتى ئۈستىگە يۆتكىدى:

— قايسىبىر دانىشمەن: «كىشى پايدا - زىيانىنى ئۇنتۇغان چاغدىلا ھەقىقىي ساھىبلىققا ئېرىشىدۇ» دەپتىكەن، سىز ئۇ-كام، بۇ قېتىم راستتىنلا ئۆزىڭىزنىڭ تالانت - ئىقتىدارىڭىزنى بىر كۆرسەتتىڭىز، مەن سىز ئۈچۈن بىرنەچچە كۈنگىچە هايا-جان، ئىپتىخارىمنى باسالماي يۈردۈم ...

هېزىموف ئىچ - ئىچىدىن كېرىلدى، بۇ سۆزلەر ئۇنىڭغا خۇددى چاڭقاق يەرگە چۈشكەن يامغۇردەك بولغانىدى. ئۇ تەسىر-لىنىپ كۈلۈڭدى، لېكىن كالپۇكى قولاشماي چىرايى غەلىتە بولۇپ قالدى.

— «مېهنەتىنىڭ مېۋىسى شېرىن» دېگەن راست ئىكەن، هاپىز ئاكا، — دېدى ئۇ بارماقلىرىدىن قاس چىقىرىپ تۇرۇپ، — بۇ قېتىمقى ئىلمىي ئەمگەككە ناهايىتى جىق كۈچۈم كەتتى، شۇنىڭغا يارىشا قەدىر - قىممىتىمۇ بولدى.

— شۇنداق، ئەلۋەتتە شۇنداق بولىدۇ ... — دېدى هاپىز توختى ئالمان - تالمان، — لېكىن ئالىيجاناب كىشىلەرنىڭ ئىشى چاكىنا ئادەملەرنىڭ كۆڭلىگە سىغمىغاندەك، بەزى ئالا كۆڭۈل ئادەملەرنىڭ كۆزى قىزارغانمۇ ئوخشايدۇ! ...

هېزىموف هوشيارلاندى، يۈقىرىقى سۆز توپتوغرىلا ئۇنىڭ مۇددىئاسىنىڭ ئۈستىدىن چۈشكەنىدى، لېكىن ئۇ خۇپسەنلىك بىلەن سورىدى:

— كىم ئىكەن ئۇ، هاپىز ئاكا؟

— ئادەم يىراقتىمۇ ئەمەس، ناتونۇشمۇ ئەمەس، دەل بىزنىڭ

ئىدارىدىكى ئىلياس ...

— ئىلياس؟! — ھېزىموف قەستەنگە ئەجەبلەنگەندەك بولـ
دىيۇ ، كېيىن ئاچچىق ئارىلاش غۇدۇرىدى ، — مۇنداق دەك!
ھىم! ... مۇنداق ئادەملەرنى بىلىپ قويۇش كېرەك ، لېكىن
ئۇلاردىن قورقۇش بىھاجەت ، چۈنكى ، چۆگۈن قايىنىسا ئۆز بوينـ
غا تاشىدۇ ـ دە! ھاپىز ئاكا ، ئۇ مېنىڭ قەيىرىمدىن قۇسۇر
تاپماقچى بوپتۇ؟

— ئاڭلىشىمچە ، ئۇ سىزنى ھېلىقى مەرھۇم بىئولوگ ناسىر
ئاكىنىڭ ئىجادىي ئەمگىكىنى ئىگىلىۋالدى ، دەپ ئەيىبلەۋاتقان
ئوخشايدۇ ...

— ھەي! ... سىزنىڭ بۇ ئىلياس دېگەن ئادىمىڭىز بەئەينى
چاپقاق مۇشۇكتەكلا بىر مەخلۇق ئىكەن ، — دېدى ھېزىموف
قايناپ ، — ئۇ دەسلەپ مەن بىلەن يېقىنلىشىپ ئۇلپەتچىلىك
قىلدى ، كۆڭلۈم توز ، دىلكەش ئادەم بولغاچقا دوستلۇق ساداقـ
تىنى بىلدۇردۇم ، لېكىن كىم بىلسۇن ، ئۇ خۇددى مىتىدەك
ئىچكىرىلەپ كىرىپ يۇرىكىمنى يېمەكچى ئىكەن ـ دە! ئۇنىڭ
نەزىرىدە مېنىڭ ھېلىقى شۆھرەت تاپقان ئىلمىي ماقالەم قاچاندۇر
ئۆلۈپ كەتكەن ناسىر ئاكا دېگەن كىشىنىڭمىكەن؟ ... قاراڭا ،
بۇنداقمۇ ھاقارەت ، تۆھمەت بولامدۇ؟! مەن ئۇچ يىل زېھنىي
كۈچۈمنى سىڭدۈرگەن قولىيازما ئەينەن ساقلاقلىق تۇرسا ، ئۇنىڭ
ئاققا كۆچۈرۈلگەن نۇسخىسى يېقىندا مەتبۇئاتقا بېرىلىپ جامائەت
بىلەن يۈز كۆرۈشۈش ئالدىدا تۇرسا قانداقمۇ ناسىر ئاكىنىڭ
بولۇپ قالىدۇ؟! بۇ ئاپئاشكارا ئىچى قارىلىق ، چىدىماسلىق ،
ھەسەتخورلۇق ئەمەسمۇ!؟ ...

ھاپىز توختى دوغلاق گەۋدىسىنى قىمىرلىتىپ ، بېشىنى
ساپانىڭ يۆلەنچۈكىگە تىرىدى ، ئۇ كۆزىنى چىڭ يۇمۇۋالغان بولـ
سىمۇ پىكرى ئوچۇق ئىدى .

— شۇنداق ، شۇنداق ...— دېدى ئۇ يېنىك پۈشۈلداپ ،—

ماۋۇ ئىلياسنى قاراڭ ، بۇ خۇددى چاشقان ئۇۋىسىغا قارىماي غەلۋىر سۆرىگەندەكلا ئىش قىپتىغۇ ! ھەي نادانلىق ! ...

ھاپىز توختى ئىنجىقلاپ ئورنىدىن تۇردى ، لىغىرلاپ تۇرغان سېمىز قورسىقىنى سىلىغاچ بۇلۇڭدىكى تىكلىمە ئەينەكنىڭ ئالدىغا باردى . ھېزىموف ئەينەكتىن قىيپاش كۆرۈنۈپ تۇراتتى ، ھاپىز توختى دىققات قويۇنىڭ چىمەلتىكى بىلەن شالاڭ چاچلىرىنى تاراپ تۇرۇپ ھېزىموفنىڭ ئەينەكتىكى شولىسىغا دېدى :

— ئەسلىدىغۇ ئۇنىڭغا ئانچە ئىشەنگىلى بولمايتتى ، ئۇ بىر مەسلەكسىز ئادەم ! ئۇكام ، سىز خاتىرجەم بولۇڭ ، بۇ ئىشنى ئۆزۈم جۆندەيمەن ، ئىلياس ئۆزىمىزنىڭ بارمىقى ، بارماق قولدىن ئايرىلىپ نەگە باراتتى ؟ يېقىندا ئۇنىڭ ئىشىنى ھەل قىلماقچى ، مەن تېخى ئۇنىڭ تونۇشتۇرغۇچىسى دەڭا ! سىزنىڭ نام ـ ئابرۇيىڭىزنى ھەسەت چاڭ ـ توزانلىرىدىن قوغداش بىزنىڭ بۇرچىمىز ! ...

ھېزىموف خۇشاللاندى ، خۇشاللىقىدىن خۇددى يىلان ۋىشىلدىغاندەك خىرقىراپ كۈلدى .

— رەھمەت ، ھاپىز ئاكا ، — ئۇ بېشىنى مۇلايىم ئېگىپ ، ئاۋازىنىمۇ شۇنداق يۇمشاق چىقاردى ، — قىزىلگۈل ھەرقانچە چىرايلىق بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنى بەرگى كۆتۈرۈپ تۇرمىسا توزۇپ كېتىدۇ . مەنمۇ سىزگە ئوخشاش مۇستەھكەم بەرگىمنىڭ بولغانلىقى بىلەن پەخىرلىنىمەن ! ...

دىلكەشلىككە تولغان سىرلىق سۆھبەت ئۇزاق داۋاملاشتى . ھېزىموف قايتىش ئۈچۈن تالاغا چىققاندا ئاي كۆتۈرۈلۈپ شەھەر ئاسمىنى سۈپسۈزۈك ئاق كېچىگە ئايلانغانىدى .

* * *

ھاپىز توختى لەۋزىلىك ئادەم ئىدى . ئۇ ئەتىسى ئەتىگەندىلا

ئىلياسنى ئىشخانىسىغا چاقىرىپ سۆزلەشتى . ئۇنىڭ سۆزى ئەل-ۋەتتە ھەر خىل تېمىدا بولدى ، دەسلەپ ئۇ پارتىيە گۇرۇپپىسى-نىڭ شۇجىسى سالاھىيىتى بىلەن گەپ قىلدى ، كېيىن ئىلىم-پەننىڭ ھامىيىسى سۈپىتىدە ۋەز ئېيتتى ، ئاخىرىدا بولسا ئىلياس-نىڭ يېقىندىن بۇيانقى ئىدىيىۋى ئەھۋالى ۋە شۇغۇللىنىۋاتقان ئىشى توغرىسىدا يىراقتىن ئەگىتىپ سورىدى . ئىلياس كۆڭلىدە-كىنى يوشۇرمىدى ، ئۆتكەنكى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىدىن قاي-تىپ كەلگەندىن كېيىن « ‹بىئولوگىيىلىك ئۇزاتقۇچىلار ›نىڭ ھەقىقىي ئىگىسى كىم ؟ ! » دېگەن ماۋزۇدا بىر ماقالە يېزىپ ، ھېزىموفىنىڭ ئۆز ئۇستازىغا خىيانەت قىلىپ ، ئۇنىڭ تەتقىقات مېۋىسىنى يۇزسىزلىك بىلەن ئۆزىنىڭ قىلىۋالغانلىقىنى پاش قىلغانلىقى توغرىسىدا بىرمۇنچە پاكىت ۋە قىياسلارنى سۆزلىدى . ھاپىز توختى ئۇنىڭ سۆزىنى سەۋر بىلەن ئاڭلاپ بولۇپ ، ئاندىن ھېچ ئىشتىن خەۋەرسىزدەك ئاستىلا سورىدى :

— ماقالىڭىز پۈتتىمۇ ؟

— پۈتتى ، ئاخشام يېرىم كېچە بىلەن تۈگەتتىم ، — دېدى ئىلياس ھاردۇقى چىققان ئادەمدەك يېنىك تىنىپ ، — ئەمدى ئاققا كۆچۈرمەكچىمەن .

ھاپىز توختى ئىلياسنىڭ كۆزىگە ئىلتىجا بىلەن تىكىلدى :

— مەن كۆرۈپ باقسام بولارمۇ ؟

— بولمامدىغان ، ۋاقتىڭىز يەتسىلا كۆرۈپ بېقىڭ ، — دېدى ئۇ قىزغىن ، سەممىيىلىك بىلەن ، — ئاققا كۆچۈرۈشتىن بۇرۇن سىزنىڭ پىكرىڭىزنى ئاڭلىسام تېخىمۇ ياخشى ئەمەسمۇ ؟

— شۇنداق ، ئىلىم - پەن مەسلىسىدىكى تالاش - تارتىشتا كۆپرەك پىكىر ئالغان ياخشى ، — ھاپىز توختىنىڭ ئاۋازى سال-ماقلاشتى ، — ھەرھالدا تەدبىرىڭ قانداق بولسا ، تەقدىرىڭ شۇنداق بولىدۇ ، دېگەن گەپ بار . قېنى ، كۆرۈپ باقايلى ، ھازىرلا ئەكىرىپ بېرىڭ .

— بولىدۇ .

ئىلياس ئارقىغا بۇرۇلدى . ئىشخانىدىن چىقىۋېتىپ ھاپىز توختىنىڭ ئاخىرقى گېپىنىڭ تېگىگە يەتمەكچى بولغاندەك بېشىنى قىيسايتىپ ئويغا چۆمدىيۇ ، يەنە ھەممىنى تۈز كۆڭۈللۈككە ئېلىپ خىيالىدىن چىقىرىۋەتتى .

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەن :

ھاپىز توختى بىلەن ئىلياس ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن كېيىنكى ئىشلار ھەققىدە بىرنەرسە دېمىسەكمۇ بولار . بۇنى ھەر-قانداق بىر ئەقىل ئىگىسى قىياس قىلىپمۇ بىلىۋالالايدۇ . مەن پەقەت ئۇلۇغ شائىر شەيخ سەئىدىنىڭ مۇنۇ بىر كۇپلېت شېئىرى بىلەنلا بۇ ئابزاسنى تۈگىتەي :

«قورالىڭ دۇشمەنگە بولمىغاندا تەڭ ،
سەۋر قىل ، يامان بىلەن سەن قىلما جەڭ .
ئاقىۋەت باغلىنار دۇشمەننىڭ قولى ،
ئالارسەن ئۆچۈڭنى شۇندا بىر يولى . »

* * *

ھېزىموفنىڭ ئىككىنچى قەدىمىمۇ ئوڭۇشلۇق بېسىلدى . ئۇ تۈيغۇنىي ياتقىغا چاقىرىپ بىر تالاي كۆڭۈل كۆتۈرىدىغان سۆز-لەرنى قىلغاندىن كېيىن :

— سىزنىڭ ئوقۇش پۈتتۈرۈش دىسسېرتاتسىيىڭىزگە مەن مەسئۇل بولماقچى ، — دېدى ئاتىدارچىلىق بىلەن ، — بۇ ھەقتە ئويلاپ قويغان بىرەر تېمىڭىز بارمۇ ، قانداق ؟

تۈيغۇن ئوڭايسىزلانغاندەك ئاستا دېدى :

— ياق ، بۇ ھەقتە تېخى ئويلانماپتىمەن ...

— هه ، مەيلى ، ئەمدى بىللە ئويلىنايلى ، — ھېزىموف كىتاب جاھازىسىدىن ھېلىقى «بىئولوگىيىلىك ئۇزاتقۇچىلار» دېگەن ماقالىنىڭ بىر پارچە ماشىنكا نۇسخىسىنى ئېلىپ ئۇنىڭغا ئۇزىتىپ داۋام قىلدى ، — بۇنى كۆرۈپ بېقىڭ ، يېقىندا مەتبۇئاتىمۇ ئېلان قىلىنىدۇ ، بۇ ھەقتىكى تەسىراتىڭىز قانداق ؟

تۇيغۇن جانلاندى ، ئۇ بۇ ھەقتە ئۆتكەنكى مۇھاكىمە يىغىنىدىن كېيىن كەسىپداشلاردىن نۇرغۇن ماختاشلارنى ئاڭلىغانىدى :

— ماقالىڭىزنىڭ داڭقى تارالغىلى خېلى بولدى ، ئۆزىنى كۆرۈشكە تەشنا بولۇپ يۈرەتتىم ، مۇئەللىم ، — دېدى ئۇ كۆڭلىدىكىنى ئېيتىپ ،— ياخشى بولدى ، ھازىرلا ئاپىرىپ كۆرەمەن .

— كۆرۈشلا كۆپايە قىلمايدۇ جۇمۇ ! — ھېزىموف ئۇنىڭغا سوئال نەزىرىدە قاراپ قويدى ، — مۇشۇنىڭدىن دىسسېرتاتسىيە تېمىڭىزنى ئويلىنىپ كۆرۈڭ . ئەگەر ياخشى يازالىسىڭىز ئۇنىڭ شۆھرىتى ئەسلىي ئەسەرلىرىمۇ ئېشىپ كېتىدۇ ...

تۇيغۇن لام ـ جىم دېمىدى ، پەقەت «ھە» ، «ھىم» دېگىنىچە پۇشۇلداپ كەتتى . ھېزىموف ئۇنىڭدىن «قانداق ؟» دەپ قايتا سورىغاندىلا ، ئۇ كۆڭلىدىكى ئارىسالدىلىقنى ئېيتتى :

— شۇنداق قىلالىسامغۇ ياخشى بولاتتى ، مۇئەللىم ، لېكىن بۇنداق كاتتا ئىلمىي ئەمگەك ئۈستىدە لايىقىدا بىرنەرسە دېيىشكە قۇربىم يەتمەسمىكىن ...

ھېزىموف ئۇنىڭ گېپىنى «شارتلا» بۆلدى :

— قورقماڭ ، دۇنيادىكى نۇرغۇن ئۇلۇغ ئىشلار بەزىبىر ئادەتتىكى تاسادىپىيلىقتىن كېلىدۇ . مەشھۇر فىزىكا ئالىمى نيۇتونمۇ ھويلىسىدىكى ئالما دەرىخىدىن بىر ئالمىنىڭ تاسادىپىيلا بېشىغا چۈشۈپ كەتكەنلىكىنىڭ تۈرتكىسى بىلەن ئالەمنىڭ تارتىش كۈچى تەتۇر كۋادرات قانۇنىيىتىنى كەشىپ قىلغان . كىم بىلىدۇ ، سىزمۇ مېنىڭ تۈرتكەم بىلەن كۈتۈلمىگەن بىر شان -

شەرەپكە ئېرىشىپ ، بىئولوگىيە ساھەسىدىكى زەبەردەس بىر ياشقا ئايلىنىپ قالامسىز تېخى ! بۇ ئىشتا سىز پەقەت پۈت تىرەپ تۇرسىڭىزلا بولدى ، قالغىنىغا ئۆزۈم قول تىقىپ يارىدەملىشىمەن . بۇ ھەم ئوقۇش پۈتتۈرۈش دىسسېرتاتسىيىسى ، ھەم گېزىت- ژۇرنالدا ئېلان قىلىنىدىغان ئىلمىي ماقالە بولىدۇ ، سىز مۇشۇنىڭ بىلەنلا مەكتەپتە قېلىش مۇددىئايىڭىزغا يېتەلەيسىز . مەن بۇ ماقالىنىڭ ماۋزۇسىغچە ئويلاپ قويدۇم ...

تۇيغۇنداسەل - پەل جۇرئەت پەيدا بولدى .

— بولىدۇ ، ئىشلەپ كۆرەي قېنى ، — دېدى ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ، — «يېنىڭدا نار تۆگەڭ تۇرسا ، يۇڭ كۆتۈرۈشتىن نېمە غەم» دەپتىكەن ، مۇئەللىم . ئەگەر سىزلا يار - يۆلەكتە بولسىڭىز ، ئاسمانغا چىقىپ يۇلتۇز ئېلىشتىنمۇ قورقمايمەن !

ھېزىموفمۇ ئورنىدىن تۇردى :

— شۇنداق بولسۇن ، ئاۋۋال بۇنى بىر كۆرۈڭ ، — دېدى ئۇ تۇيغۇنىڭ قولىدىكى ھېلىقى ماتېرىيالنى شەرەت قىلىپ ، — ئاندىن مېنىڭ يېنىمغا كېلىڭ ، قانداق يېزىش ھەققىدە بىللە باش قاتۇرىمىز . لېكىن بۇ ئىشنى ھازىرچە ھېچكىمگە تىنماڭ ، تۇغۇلمىغان بوۋاق توغرىسىدا داۋراڭ قىلىش ياخشى ئەمەس .

تۇيغۇن بېشىنى مۇلايىمغىنا ئەگدى :

— بولىدۇ ، مۇئەللىم . ئەمىسە مەن قايتاي .

ئۇلار بوسۇغىدىلا خوشلاشتى .

تۇگىمىگەن خاتىرە

ھېزىموف كېچىچە ئاتىكەمنى چۈشەپ خۇشال ئويغاندى ، لېكىن كۆزىنى ئېچىپلا كۆڭلىنى يەنە غەشلىك باستى . ئاتىكەمىنىڭ جىسم - جىملا يوقاپ كېتىشى ئۇنىڭ تەنتەنە ، ئالقىشلارغا تولغان خۇشال كۆڭلىنى خىرەلەشتۈرۈپ قويغانىدى ...

ئۇ تورۇسقا قاراپ يانقىنچە خىيالغا پاتتى . ئۇنىڭ خىيالى يۇگۈرۈك ئاتتەك تىنىمسىز ئىدى . ئاتىكەم ھەققىدە ئويلىغاندا ، ئۇنىڭ كۆزلىرى شەھۋانىي ھەۋەس بىلەن غەلىتە پارقىرايتتى . ئۇنىڭ خىيالىغا قارىيەمۇ كىردى ، بۇ چاغدا ئۇنىڭ تىلى خۇددى يىلاننىڭ نەشتىرىدەك ئالدىغا سوزۇلۇپ ، كىرىشكەن چىشلىرى بىلەن بىرلىشىپ لەۋلىرى ئۇستىدە ئويناپ كەتتى ...

ئىشىك يەڭگىل چېكىلدى ، ھېزىموف ئالدىراپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىككە باردى ، لېكىن ئۇ ئىشىكنى ئاچقۇچە ئاياغ تىۋىشى يىراقلاپ ، ئىشىكنىڭ ئاستىدىن كىرگۈزۈلگەن گېزىت بەلەن خەت - چەكلەر كۆرۈندى . ھېزىموف ئىتتىك بېرىپ بىر پارچە گېزىتنى قولىغا ئېلىپ قارىۋىدى ، گېزىتنىڭ ئارىسىغا قىستۇرۇلغان بىر پارچە خەت دەرھال ئۇنىڭ دىققىتىنى تارتتى .

تۆت پۈكلۈق ماركا چاپلانغان بۇ خەتنى قارىيە يازغان بولۇپ ، ئۇنىڭ دەسلەپكى جۈملىلىرى مۇنداق باشلاندى :

«ھېزىموف ، ياخشى تۇرغانسىز ! مەن بۇ خەتنى سىزدىن ئاجرىشىشنى تەلەپ قىلىپ يېزىۋاتىمەن . ئەجەبلەنمەڭ ! مەن يېقىندا بىر كىتابنى ئوقۇۋېتىپ ئۇنىڭ ئىچ مۇقاۋىسىغا بىرەيلەننىڭ يېزىپ قويغان : ‹ئىرادىسى ئاجىز كىشىلەر ئۆزى ئۆلۈشتىن بۇرۇن بىرنەچچە قېتىم ئۆلۈپ بولىدۇ ، جاسارەتلىك كىشىلەر پەقەت بىرلا قېتىم ئۆلىدىغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ ، دېگەن قۇرلىرىنى كۆرۈپ قالدىم . مەن دەسلەپ بەكمۇ ئىرادىسىزلىك قىلىپ ساپتىمەن ، كۆز ياشلىرىم مېنى غەرق قىلىۋەتكىلى تاس قالدى ، ھازىر ئۇلارنى ئويلىسام ئۆيلىمەن ! خەيرىيەت ، ئۇ كۈنلەر تازىمۇ ئەزمىلىك بىلەن ئاستا ئۆتۈپ كەتتى ، ئۇ ئەمدى قايتىلانمايدۇ ، مەڭگۈ قايتىلانمايدۇ !

مەن يېقىندىن بۇيان ئامېرىكىلىق ھەدىمىز دوكتور

بوكۆبر ئېلزابىتنىڭ قەيسەر روھىنى ئۆزۈمگە ئۇلگە قىلىپ ۋالدىم ، مەن ئۇنىڭغا قايىل . مۇبادا ئۇ بۇنىڭدىن يۇز يىل ئىلگىرى ئايالالار ئۈچۈن چەكلەنگەن رايونغا بۆسۈپ كىرىپ ، ئايالالارنىڭ قۇدرەت تېپىشى ئۈچۈن كۈرەش قىلمىغان بولسا ، ئېھتىمال ئايالالار بۈگۈنكى كۈندىمۇ ئاق خالات كىيىپ تېببىي ساھەگە ئارىلىشالماسلىقى مۇمكىن ئىدى . ئېلزابىتنىڭ غۇرۇرى ، ئۆزىگە بولغان ئىشەنچى ئاخىر ئۇنى «دۇنيا بويىچە تۇنجى ئايال دوختۇر » دېگەن سەلتەنەتلىك نامغا ئىگە قىلدى ! ... شۇنداق ، ھېزىموف ، ئايالالار توغلىغاندا كىيىپ ، ئىسىغاندا سېلىۋېتىدىغان چاپان ئەمەس ! بىزمۇ ئىنسانىي غۇرۇرغا ، پاك ۋىجدانغا ئىگە ھېسسىياتلىق ئادەم . مەن ئەمدى ئاشۇ غۇرۇرۇمنى ، ۋىجدانىمنى قوغدىماقچىمەن ! سىز مېنى ، بالىلىرىڭىزنى ۋاپاسىزلىق بىلەن تاشلاپ كەتتىڭىز ، لېكىن سىز شۇنى ئۇنتۇپ قالماڭ : ئايرىلغان نەرسىنىڭ ھەممىسى قىممەتلىك بولىدۇ ! ئېھتىمال ، مەن بۇ بەختسىزلىكىم ئىچىدىن چوڭ بىر بەخت تاپارمەن ! خەت بىلەن بىللە نىكاھىدىن ئاجرىشىش تەلەپنامەمنى يېزىپ ئەۋەتتىم ، ئىمزايىڭىزنى قويۇپ بېرەرسىز . سىزگە بەخت نېسىپ بولغاي !

قارىيە

1984 ـ يىل 20 ـ ئىيۇن . »

ھېزىموف خۇشاللىقىدىن كىچىك بالىدەك ئويناقلاپ سەكرەپ كەتتى . مۇشكۇللۇك ئۆزلۇكىدىن ھەل بولۇپ ، قارىيە ئۇنىڭ بەخت يولىغا ئۆز قولى بىلەن پايانداز سالغانىدى . ھېزىموف قارىيەنىڭ تەلەپنامىسىغا قارا قەلەم بىلەن يوغان قىلىپ ئىمزا قويدى ـ دە ، ئىشىككە قاراپ ئۆزىنى ئاتتى ...

ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى www.uyghurkitap.com

* * *

«هايت ـ هۇيت» دېگۈچە ئىككى ـ ئۈچ ئاي ئۆتۈپ كەتتى .

بۇ جەرياندا هېزىموفنى خۇشال قىلىدىغان ئىشلارمۇ ، رەنجىتىدىغان كۆڭۈلسىزلىكلەرمۇ بولۇپ ئۆتتى . ئۇنىڭ هېلىقى «بىئولوگىيىلىك ئۇزاتقۇچىلار» دېگەن ئىلمىي ماقالىسى رەسمىي ئېلان قىلىنىپ جامائەت بىلەن يۈز كۆرۈشتى . هېزىموفنىڭ شان ـ شۆهرىتى تېخىمۇ كۆتۈرۈلدى ، خۇشاللىقتىن بىرنەچچە كۈنگىچە ئۇنىڭ ئاغزى يۇمۇلماي قالدى . لېكىن مۇشۇ كۈنلەردە ئۇ هەرقانچە قىلىپمۇ ئاتىكەمدىن ئۇچۇر ئالالماي ، ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېگۈدەك بولۇپ يۈردى ...

هېزىموف ئاتىكەمنىڭ ئاچىسىنى تېپىپ سورىۋىدى ، ئۇنىڭدىنمۇ : «بىلمىدىم ، تۇيۇقسىزلا كېتىپ قالغان» دېگەندىن باشقا جاۋاب ئالالمىدى . ئۇ مۇشۇ هەپتە ئىچىدە ئاتىكەمگە ئىككى قېتىم تېلېفون ، ئۈچ قېتىم تېلېگرامما بەردى ، هەممىسى شامالغا ئاتقان مۇشتتەك بىهۇدە كەتتى . ئەمدى ئۇ بىردىنلا ساراسىمىگە چۈشتى ، كۆڭلىدىن مىڭ بىر خىياللار كەچتى : كىم بىلىدۇ ، بۇ قېتىم ئۇ چوڭ شەهەرگە كېلىپلا كۆزى قىزىرىپ باشقا بىرىنىڭ ئارقىسىدىن كېتىپ قالدىمۇ ؟ ! ...

هېزىموف ئۆز خىيالىدىن ئۆزى چۆچۈپ كەتتى ، ئاتىكەمنى قولدىن چىقىرىپ قويۇشنى ئۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى ، چاڭگىلىغا كىرىپ قالغان بىر نېسىۋىنىڭ باشقا بىر كىشىنىڭ هەلقۇمىغا كىرىپ كېتىشىگە ياكى ئۆزى قونغان بىر بەخت قۇشىنىڭ ئۇشتۇمتۇت ئۈركۈپ كېتىشىگە ئۇ قانداقمۇ چىداپ تۇرالىسۇن ! ...

توۋا ، هېزىموف نېمىلەرنى ئويلاپ يۈرىدۇ ـ هە ؟ ! ئاتىكەم شۇنداق يېڭىلتەك قىزلاردىنمۇ ؟ ! ئۇنىڭ هېزىموفقا بولغان مۇهەببەت ، ئەقىدىسىنى ئادەم تۈگۈل ، خىزىرمۇ بوشاشتۇرالمايدۇ ! ...

هېزىموف ئۆز تەسەللىسىدىن ئۆزى تەسكىن تاپتى . لېكىن ، ئۇنىڭ خاتىرجەملىكى ئۇزاققا بارمىدى .

تۇرمۇشتا ئاجايىپ كۈتۈلمىگەن ئىشلار بولىدۇ ، بۇنداق ئىشلارنىڭ سادىر بولۇشىنى سىز ھەرقانچە خالىمىسىڭىزمۇ ، ئۇ سىز بىلەن قېرىشقاندەك ھامان سادىر بولىدۇ .

هېزىموف بىرنەچچە كۈنلۈك رۇخسەت بىلەن غۇلجىغا بېرىپ ئاتىكەمنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ كېلىش نىيىتىدە سەپەر تەييارلىقىنى قىلىپ يۈرگەن كۈنلەردە پوچتىكەش ئۇنىڭغا ئىككى نەرسىنى تاپشۇردى . بۇنىڭ بىرى ، مۇشۇ شەھەردە چىقىدىغان خېلى نوپۇزلۇق بىر ئىلمىي ژۇرنالنىڭ يېڭى سانى بولۇپ ، هېزىموف ئۇنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈپ تۇراتتى ؛ يەنە بىرى ، ئاتىكەمدىن تۇيۇقسىزلا كەلگەن بىر پارچە خەت ئىدى ...

بۇ ئىككى نەرسە هېزىموفنى تازا خۇشال قىلدى ، ئۇ هاياجان-دا ژۇرنال بىلەن خەتنى كۆكسىگە بېسىپ سۈكۈت ئىچىدە بىردەم راھەتلىنىپ تۇردى . ئۇنىڭ نەزىرىدە ژۇرنال ئۇنىڭ هېلىقى ئىل-مىي ئەمگىكىگە يېزىلغان يۈكسەك باھا ھەم ئالقىشلار بىلەن تولغان شەرەپ سەھنىسى ؛ خەت بولسا ئەلۋەتتە ئاتىكەمنىڭ ياش-لىرىنى سىياھ ، كىرپىكىنى قەلەم قىلىپ يازغان سۆيگۈ ئەلچە-سى ئىدى ...

هېزىموف ئالدى بىلەن ژۇرنالنى ئاچتى ، ئاچتىيۇ ، كۆزى قامىشىپ ، بېشى كۆككە يەتكەندەك بولدى . بىرىنچى بەتكە بېسىل-غان ماقالىنىڭ ئىسمىلا ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاپتاپتەك يورۇتۇ-ۋەتكەندى . «شانلىق تۆھپە» دەپ چوڭ سەرلەۋھە قويۇلۇپ ، ئاستىغا : «ئىقتىدارلىق بىئولوگ هېزىموفنىڭ بىئولوگىيىلىك ئۇزاتقۇچىلار ، ناملىق ئىلمىي ئەمگىكىگە باھا» دەپ قوشۇمچە ماۋزۇ قويۇلغان بۇ ماقاله هېزىموفنىڭ يارىملىق شاگىرتى تۇيغۇ-نىڭ نامىدا ئىدى .

ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھېزىموف ژۇرنالنى چىڭ سىقىملاپ كۆكسىگە باستى ، كۆ-
زىنى بولسا خىيالەن يۇمۇپ تاتلىق تەسىراتلار قوينىدا را-
ھەتلىنىپ ئۈزدى ...

ئۇ ئەمدى ئۇشتۇمتۇت بىر نەرسىنى يادىغا ئالغاندەك ، دەر-
ھال ئېسىنى يىغىپ خەتكە قول ئۇزاتتى . ئۇ بۇگۈنكى بەخت -
ئامىتىدىن خۇشال ئىدى . قولىدىكى لېپاپ مانا شۇ خۇشاللىقنى
تېخىمۇ ۋايىغا يەتكۈزىدىغاندەك ئۇنى ھاياجانلاندۇرۇۋەتكەنىدى . ئۇ
لېپاپنى ئاۋايلاپ يىرتتى ، لېكىن ، لېپاپتىن بىر پارچە سۈرەتتىن
باشقا ھېچ نەرسە چىقمىدى . سۈرەتمۇ دەل ھېزىموفنىڭ ئۆز
سۈرىتى ئىدى . چاچلىرىنى بۇدۇرلەپ ، چىمچىم گۈللۈك گالىس-
تۇك تاقاپ چۈشكەن سالاپەتلىك بۇ سۈرەت يەنە ئايلىنىپ ئىگىسى-
نىڭ قولىغا قايتىپ كەلگەنلىكىگە ھەيران بولغاندەك ئۇنىڭغا
قاراپ ھىجىيىپ تۇراتتى . ھېزىموف ئۇنىڭدىن ئىتتىك كۆزىنى
قاچۇرۇپ ئارقىسىغا قارىدى ، سۈرەتنىڭ ئارقىسىدىكى ھېزىموف
ئۆز قولى بىلەن يازغان «سۆيۈملۈكۈم ئاتىكەم ...» دېگەن خەتتى-
كى «ئاتىكەم» دېگەن ئىسىم دەسلەپ سىياھ بىلەن ئۆچۈرۈلۈپ ،
كېيىن پىچاقنىڭ بىسى بىلەن پاك - پاكىز قىرىپ تاشلانغانىدى .
ھېزىموفنىڭ سۈرەتنى تۇتۇپ تۇرغان قولى قىزىق داغمالنى تۇتۇ-
ۋالغاندەك كۆيۈشۈپ سىرقىراپ كەتتى ، رەڭگىمۇ قارىداپ ، قىر-
لىق بۇرنىنىڭ ئۇچىدىن چىم - چىم تەر تەپچىرەپ چىقتى .
ئاتىكەمنىڭ بۇنداق باش - ئايىغى يوق تۇيۇقسىز زەربىسى ئۇنى
خېلىلا گاڭگىرىتىپ قويغانىدى . شۇنداقتىمۇ ، ئۇنىڭ كاللىسىدا
بىرلا نەرسە — ئاتىكەمنىڭ ئۆزىنى جىم - جىملا تاشلاپ كەتكەن-
لىكى ئېنىق ئىدى ، شۇڭا ئۇنىڭ ئاتىكەم توغرىسىدا ئاجايىپ
رومانتىك خىياللارغا تولغان يۈرىكى تۇز سەپكەندەك ئېچىشىپ
كەتتى ...

* * *

قارىيە ئەدىلا ئىشتىن چۈشۈپ دەرۋازا ئالدىغا چىقىۋىدى ، خۇددى يەردىن ئۈنگەندەك ئەكرەم پەيدا بولدى . ئۇلار تېخى ئىككى كۈن بۇرۇنلا كۆرۈشۈپ ئۇزاق پاراڭلاشقان ، قارىيەمۇ ، ئەكرەممۇ كۆڭلىدىكى گەپلىرىنى قىلىشىپ بولغانىدى . لېكىن ، ئەكرەم نېمە ئۈچۈندۇر قايىل بولمىغاندەك يەنە ئۈنۈك بىلەن كۆرۈشۈش ئۈچۈن ساقلاپ تۇرغانىدى .

— قارىيە ، ئەمدى ئۆزىڭىزنىمۇ ، مېنىمۇ قىينىماڭ ! — دېدى ئەكرەم ھەسرەتلىك تىنىپ ، — مەن سىزنى ناھايىتى كاتتا بەختكە ئېرىشتۇرەلمىسەممۇ ، ھەرھالدا خاتىرجەم تۇرمۇشقا ئىگە قىلالايمەن ! ...

— بۇنىڭغا ئىشىنىمەن ! — دېدى قارىيە ئاۋازىنى مۇلايىم چىقىرىشقا تىرىشىپ ، — لېكىن ، مەن سىزنى بەختلىك قىلالمىسام ناتايىن ، ئەكرەم ...

ئەكرەم قەدىمىنى ئاستىلىتىپ قارىيەنىڭ سۆزىنى جىددىي ئۇزۇۋۈەتتى :

— ئۆمۇرۋايەت مۇشۇنداق ئۆتمەكچىمۇسىز ؟ ئىككى بالا بەلەن بىر ئۆينى تۇتۇش ئايال كىشى ئۈچۈن قىيىن ئەمەسمۇ ؟ !

قارىيە ئەكرەمنىڭ كۆزىگە تىكىلدى :

— كېيىنكى ئىشلارغا ئالدىن ھۆكۈم قىلىش ئەلۋەتتە تەس ، ئەكرەم . بىز ئايالار دەرۋەقە ئاجىز كېلىمىز . لېكىن ، بۇنىڭلىق بىلەن ئۆزىگە بولغان ئىشەنچىنى يوقىتىپ قويۇشقا بولمايدۇ ، ئايالارمۇ ئۆزىنىڭ غۇرۇرىنى قوغدىشى ، قۇدرەت تېپىشى لازىم . مەن بۇنىڭغا بەكمۇ تەسته ئېرىشتىم ، بۇنىڭ ھېسابىغا كۆز ياشلىرىم بىلەن ئۆمۇرۋايەت ۋىدالاشتىم . ئەكرەم ، ياخشى كۆڭلىڭىز گە رەھمەت ، خەيرخوش ! ...

قارىيە كەتتى . ئۇ گويا ئۇزاق يىل ھەمراھ قىلغان يانتا

يەنى تاشلاپ هايات يولىغا مۇستەقىل قەدەم قويغان ئادەمدەك گەۋدىسىنى تىك تۇتۇپ ، مەزمۇت قەدەملەر بىلەن يۇرۇپ كەتتى . ئەكرەم ئۇنىڭ ئارقىسىدىن گەرچە ئاچچىق يۇتۇپ تۇرسىمۇ ، يەنىلا ھەۋەس بىلەن قاراپ قالدى .

1985 ـ يىل ئىيۇل ـ سېنتەبىر ، ئۈرۈمچى ـ قەشقەر .

مۇزلىغان يۇرەك

غەلىتە قىز

«سەن ئازاب ۋە ئىرادەڭ ئوتتۇرىسىدا پىتىراپ يۇرۇپ ئۆلمىگەن تەقدىردىمۇ ، بېشىڭدىن جەزمەن كۇرمىڭلىغان جاپا ـ مۇشەققەتلەرنى ئۆتكۈزىسەن . »

— بايرون

ئۇ گويا باشقا بىر ئىقلىمدىن كەلگەندەك غەلىتە قىز ئىدى . مەن ئۇنى ئۇزاقتىن بېرى كۆزىتىپ كېلىۋاتىمەن . راستىنى ئېيتسام ، تۇنجى قېتىم كۆرۈش بىلەنلا ئۇنىڭغا كۆڭلۈم چۈشۈپ قالغانىدى . ئۇ كىشىلەر بىر كۆرۈش بىلەنلا ئاشىق بولغۇدەك شۇنچە گۈزەلمۇ ؟ راست ، ئۇ گۈزەل . ئۇنىڭدا نى ـ نى يېگىتلەر ـ نى شەيدا قىلغۇدەك جىسمانىي گۈزەللىك بار . لېكىن ، كۆزلىرى يوغان ھەم قاپقارا ، قاشلىرى ئىنچىكە ھەم ئۇزۇن ، يۈزلىرى سۈزۈك ھەم پۈسمىلاق كەلگەن بۇ قىز ئۆزىنىڭ شۇنچە گۈزەل بولۇشىغا قارىماي ، نېمە ئۈچۈندۇر كىشىلەرگە ناھايىتى سوغۇق ھەم سىرلىق كۆرۈنەتتى . بولۇپمۇ ، ئۇ ئەركەكلەردىن ناھايىتىمۇ بىزار ئىدى . مەن دەسلەپكى ئۇچراشقان ۋاقىتلاردا ئۇنىڭغا شۇنچە يېقىملىق قىلىپمۇ ئۇنىڭ بىرەر ئېغىز ئىللىق گېپىگە ياكى كىچىككىنە تەبەسسۇمىغا ئېرىشەلمىگەنىدىم . ئۇ ھەمىشە قاپقىنى تۇرۇپ جىممىدە يۇرەتتى . قارىغاندا ، ئۇنىڭ دائىملىق ھەمراھى ئۇنسىز پىغان ۋە چوڭقۇر قايغۇ ئىدى . بۇ ئىككىسى گويا ئۇنىڭ بوينىغا ئېسىلغان ئىككى تىزىق جۇلاسىز ھەم قوپال مارجانىدەك ئۇنىڭ مەپتۇن قىلارلىق قامىتىگە بىر خىل كۆرۈمسىز تۇس

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بەرگەندى . كىشىلەر ئۇنى ھەر خىل باھالاپ باقاتتى . بەزىلەر ئۇنىڭ كەم سۆز ، تۇتۇقلۇقىغا قاراپلا : «ھالى چوڭ ، غورا قاپاق» دەيىشسە ، بەزىلەر ئۇنىڭ ئەرلەرگە تۇتقان قوپال مۇئامىلىسىگە قاراپ : «بۇ قىزنىڭ ئەركەك جىنى بار ئىكەن» دەپ غۇدۇراشاتتى . لېكىن ئۇ بۇنداق سۆزلەرنى ئاڭلىسىمۇ پەرۋايى پەلەك يۈرۈۋېرەتتى .

ئۇ ئۆزىنىڭ شەخسىي تۇرمۇشىدىمۇ غەلىتە ئىدى . ھەر كۈنى سەككىز سائەتلىك ، ھەتتا بەزىدە ئون نەچچە سائەتلىك خىزمەتنى بەجانىدىل ئىشلىگەندىن باشقا ، ھېچقانداق ئىشقا ھەۋەس قىلمايتتى . بۇ چەت ، خىلۋەت ناھىيىنىڭ ئۆزىگە خاس ئويۇن - تاماشا ، كۈلكە - چاقچاقلىرىمۇ ئۇنى ئۆزىگە تارتالمىغانىدى . مەن ئۇنى بىر قېتىم كىنوغا تەكلىپ قىلىپ يەتكۈچە دەككەمنى يېگەندىن كېيىن ئىككىنچىلەپ ئۇنداق ئىشلار توغرىسىدا ئېغىز ئاچمايدىغان بولغانىدىم .

كىشىلەر ھېس - تۇيغۇ جەھەتتە ھامان بىر تەرەپلىمىلىكتىن خالىي بولالمايدۇ . بىرى ساڭا ياراپ قالدىمۇ بولدى ، ئۇنىڭ يالغۇز ئارتۇقچىلىقلىرىلا ئەمەس ، بەلكى يەنە خىلى - خىلى نۇقسانلىرىمۇ ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكى بىلەن ساڭا يېقىپ كېتىدۇ ، ھەتتا سېنى قاتتىق مەپتۇن قىلىۋېلىشىمۇ مۇمكىن .

مېنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىم دەل ئەنە شۇنداق ئىدى . مەن ئۇنىڭدىن تېخىچە كۆڭلۈمگە ياققۇدەك بىرەر ئېغىز سۆز ئاڭلىمىغان بولسامۇ ، لېكىن خۇددى ماگنىتقا تارتىلغان تۆمۈر پارچىسىدەك ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگىپلا يۈرەتتىم .

بۈگۈن ئۇنىڭ بالىنىستا نۆۋەتچىلىك قىلىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ كەچتە ئۇنىڭ يېنىغا كىردىم . ئۇ ئىشخانىدا كىتاب كۆرۈپ يالغۇز ئولتۇراتتى . ئۇنىڭ تۇرمۇشتا كېسەللەردىن باشقا ئۇلپىتى ، كىتابتىن باشقا سىردىشى يوق دېسىمۇ بولاتتى . ئۇ بۇ يەرگە كەلگەن بىرنەچچە يىل ئىچىدە قېتىرقىنىپ ئۆگىنىپ ، داۋالاش

تېخنىكىسىنى يۇقىرى كۆتۈردى ، ئۇنىڭ قولى ھەقىقەتەنمۇ شىپا-
لىق ئىدى . شۇڭا ، پۈتۈن ناھىيە بويىچە ناھايىتى تېزلا تونۇلۇپ
قالدى . ئۇنىڭ ئىسمى مۇيەسسەر ئىدى . ئۇ مېنى كۆرۈپ ئادەتتە-
كىچىلا ئىلتىپات قىلدى . بۇگۈن ئۇ پاكىز يۇيۇلۇپ ، سىلىق
دەزمالالانغان دوختۇرلۇق كىيىمى ئىچىدە شۇنداق گۈزەل ھەم
مەسۇم كۆرۈنەتتىكى ، بەئەينى يېڭىدىن گۈللىگەن بادام نوتىلىرد-
نى ئەسلىتەتتى . بۇگۈن مەن ھېسسىياتىمنى زادىلا باسالمىدىم ،
ھېچقاچان ئېيتالمىغان سۆزلىرىم بايا ئىچكەن ئىككى رومكا ھا-
راقنىڭ تەسىرىدىنمۇ ئەيتاۋۇر ، ئارقا - ئارقىدىن تىزلىپ چە-
قىشقا باشلىدى :

— مۇيەسسەر ، سىز شۇنچە ئىقتىدارلىق ھەم ياش تۇرۇپ ،
ئۆمرىڭىزنى مۇشۇنداق تەنھا ئۆتكۈزۈۋېرەمسىز ؟ مېنىڭچە ، يۇرد-
كىڭىزنىڭ ئاستىنقى قاتلاملىرىدا چوقۇم بەختكە بولغان بىر خىل
تەشنالىق بار ، لېكىن بۇنداق بەخت ھېچقاچان ئۆزى كەلمەيدۇ .

ئۇ خۇددى ئاچچىق مېغىز چاينىۋالغاندەك تەرىنى تۇرۇپ ،
سۆزۈمنى بۆلۈۋەتتى :

— ئۇنداق ئىشلارنى ئويلاشقا ۋاقتىم يوق ، مەن بىر دوخ-
تۇر .

— دوختۇر ؟ ! — مەن بېزەكلىك بىلەن ئۇنىڭ كۆ-
زىگە كىرىۋالدىم ، — لېكىن سىز ئالدى بىلەن ئادەم ، ئەجەبا ،
يەتتە ئەزايى ساپساق بىر قىز كەسىپتە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىش
ئۈچۈن تۆلەيدىغان بەدەل ھېسابىدا جەزمەن ياشلىق مۇھەببىتىنى
قۇربان قىلىشى كېرەكمىكەن ؟ !

ئۇ مېنىڭ ئۇزاقتىن بېرى ئۆزىنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىپ
يۈرگەنلىكىمنى ھەم بۇنىڭدىن بىر يېرىم يىل بۇرۇن ئايالىمنىڭ
تۇنجى تۇغۇتتا قازا قىلغانلىقىنى بىلەتتى . شۇنداق بولسىمۇ ، ئۇ
ماڭا زادىلا ئوچۇق چىراي بىلەن ئىچ سىرىنى بەرمەي كەلدى .
ھەتتا مەن قانچە يېقىنلاشسام ، خۇددى توك تەپكەندەك مەندىن

شۇنچە يىراقلاشتى . لېكىن بۇگۈن مەن ئۇچۇن بىر پۇرسەت كەلگەنىدى . شۇڭا كۆڭلۈمگە پۈكۈپ يۈرگەن گەپلىرىمنىڭ ھەممىسىنى ئىلگىرى - ئاخىر ئېيتىۋەردىم :

— مۇيەسسەر ، مەن سىزنى قانداقتۇر ئادەم يېقىنلاشقىلى بولمايدىغان ئىلاھ دەپ قارىمايمەن . سىز قانداقلا بولمىسۇن يەنىلا ئايال ، سىزدە ئاياللارغا خاس ئىرادىمۇ ، ئاجىزلىقمۇ بار . قىسقىسى ، سىزنىڭ ۋۇجۇدىڭىزدا قانداقتۇر بىر خىل قورقۇنچلۇق ئىككى تەرەپلىمىلىك بار .

ئۇ كىتاب ئوقۇشتىن چىپچىدە توختاپ ماڭا «يالت» قىلىپ بىر قارىدى - دە ، يەنە دەرھال نەزىرىنى چەتكە ئالدى . ئۇنىڭ چىرايىدىكى ئالامەتلەردىن ناھايىتى جىددىي ھەم چوڭقۇر ئويلاۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى ، ئۇ بىرھازادىن كېيىن دەسلەپ ئۇلۇغكىچىك تىندى ، كېيىن پەس ، لېكىن تەسىرلىك ئاۋازدا :

— سەلىم ، بىلەمسىز ، مەن ئاللىقاچان يۇلتۇزى ئۆچكەن بەختسىز قىزمەن ، — دېدى بىر خىل ئىچكى ئازاب بىلەن ، — كىچىكىمدە ئانام «ھەممە ئادەمنىڭ ئاسمانىدا يۇلتۇزى بولىدۇ ، بەخت - تەلەيلىكلەرنىڭ يۇلتۇزى يورۇق ، نۇرلۇق كېلىدۇ ، بەختسىزلەرنىڭ پەلدىرلاپلا تۇرىدۇ ، ھەتتا ئېقىپ كېتىدۇ» دېگەنىدى . مەن ھەر كۈنى ئاسمانغا قاراپ : «قايسى مېنىڭ يۇلتۇزۇمدۇ ؟» دەپ تەلمۈرەتتىم . بىر كۈنى مەن تىكىلىپ تۇرغان يۇلتۇز «غۇررىدە» ئېقىپ ئاسماندىن غايىب بولدى .

— پاھ ! ... سىزدىكى دىنىي ئەقىدە نېمىدېگەن كۈچلۈك-ھە ؟ — دېدىم ئالمان - تالمان .

— تۇرمۇش ئۆگەتتى ! — دېدى ئۇ مەيۇس ئاۋازدا .

— مۇيەسسەر ، سىزنىڭ يۇلتۇزىڭىز ئاسماندا ئەمەس ، يەر-دە !

— يەردە ؟ !

— شۇنداق ، سىز بۇ ناتونۇش ، چەت ناھىيىگە كەلگەندىن

بېرى تالايلىغان مەجرۇھ - كېسەللەرنى ئەجەل چاڭگىلىدىن قۇتقۇزۇپ ، ئۇلارنى ھايات قوينىغا قايتۇردىڭىز ، ئۇلارغا نۇرۇڭىزنى چاچتىڭىز ، مېھرىڭىزنى تۆكتىڭىز ...

شۇ چاغ ئىشخانىغا ئالدىراپ كىرگەن بىر سېستىرا قىز سۆزۈمنى بۆلۈۋەتتى ، بۇنداق بىمەھەل كىرىپ شېرىن سۆھبىتىڭىزنى بېلىگە تەپكەن قىزغا ئۆچمەنلىك بىلەن ئالىيىپ قويدۇم . دېمىسىمۇ ، گەپ - سۆزلىرىمىز ئەمدى يۇرۇشۇپ ئاستا - ئاستا مەقسەتكە يېقىنلىشىۋاتاتتى . «ھەي ! ... نەدىنمۇ كەلدى بۇ شۇم-بۇيا قىز ! » ئۇ مېنىڭ ئالىيىپ غۇدۇرىشىمدىن پەرۋايى پەلەك ئۆزىنىڭ سۆزىنى قىلىشقا باشلىدى :

— جىددىي بىر كېسەل كېلىپ قالدى ، بالىنېستقا يۆتكەپ ئوپېراتسىيە قىلمىسا بولمايدىكەن .

مۇيەسسەر دەرھال جىددىي قىياپەتكە كېلىپ سورىدى :

— قانداق كېسەل ؟

— جىددىي خاراكتېرلىك سوقۇر ئۇچەي .

— ئەھۋالى قانداقراق ؟

— خەتەرلىك ، توختىماي قەي قىلىپ پات - پات ھوشىدىن كېتىۋاتىدۇ ، ۋاقتىدا چارە قىلىنمىسا سوقۇر ئۇچەي تېشىلىپ كېتىشى مۇمكىن .

سېستىرا قولىدىكى كېسەل خاتىرىسى يېزىلغان قەغەزنى مۇيەسسەرگە سۇندى . مۇيەسسەر قەغەزنى ئېلىپ بىرقۇر قاراپ چىقىپلا جىمىپ كەتتى . ئۇ شۇ پېتى بىرھازا تۇرغاندىن كېيىن ، بىردىنلا جىددىي تەلەپپۇزدا سېستىراغا :

— ياڭ دوختۇرنى ئۆيىدىن چاقىرىڭىز ، ئوپېراتسىيىنى شۇ قىلسۇن ، — دېدى .

بۇ سۆزگە سېستىرا جاۋاب بەرگۈچە مەن ئالدىراپ كەتتىم . چۈنكى مەن دوختۇرخانىنىڭ مەمۇرىي ئىشلىرىغا مەسئۇل بولغاچقا ، ياڭ دوختۇرنىڭ بۇگۈن چۈشتىن كېيىن ئىككى كۈنلۈك

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

رۇخسەت بىلەن ۋىلايەتكە كەتكەنلىكىنى بىلەتتىم. مۇيەسسەر بۇ گەپنى ئاڭلاپ شۇنداق تۇيۇقسىز ئۆزگەردىكى، قىپقىزىل مەڭزى بىردىنلا ئاقىرىپ، لەۋلىرى سېزىلەرلىك هالدا تىترەپ كەتتى. ئۇنىڭ مەسۇم كۆزلىرىنىڭ بۇنداق ۋەھىمىلىك چاقناپ كېتىشىنى زادىلا كۆرۈپ باقمىغانىدىم. ئۇ روهىي دۇنياسىدا يۇز بەرگەن بۇ تۇيۇقسىز جىددىيلىكنى مەندىن يوشۇرۇشقا ئۇرۇنغان بولسىمۇ، لېكىن مەن بۇ تاسادىپىي ئۆزگىرىشنىڭ ئۇنىڭ هاياتىدىكى ئاللىقانداق بىر سىرغا باغلىنىشلىق ئىكەنلىكىنى پەملىگەنىدىم.

شۇ تاپتا ئۇ دوختۇرخاناندا ئۆزىدىن باشقا ئوپېراتسىيىگە كىرەلەيدىغان ئادەمنىڭ يوقلۇقىنى هېس قىلغانىدى. ئۇ ئەمدى قەدەملىرىنى تېز - تېز ئېلىپ ئىشخانىدا ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ قاشلىرىنى چىڭ يىمىرىپ، كۆزىنى چەكچەيتىشىدىن، ئاپئاق بۇدرۇق بارماقلىرىنى بىرەەم يۇمۇپ، بىرەەم ئېچىپ پات - پات قاس چىقىرىشىدىن قانداقتۇر بىر نەرسىگە دېلىغۇل بولۇپ بىر قارارغا كېلەلمەي جىددىي ئويلاۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى.

سېستىرا تاقەتسىزلىنىشكە باشلىدى، ئۇ مۇيەسسەرگە هەم ئەجەبلىنىش، هەم قېيىداش نەزىرى بىلەن تىكىلىپ تۇراتتى. مەنمۇ نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي مۇيەسسەرنىڭ هەربىر هەرىكەتلىرىنى ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزىتىپ جىممىدە ئولتۇراتتىم. ئاردىدىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىنىتاڭ، بىر چاغدا مۇيەسسەر سېستىراغىمۇ قارىماستىن بۇيرۇق ئاهاڭدا:

— ئوپېراتسىيىگە تەييارلىق قىلىڭلار! — دېدى - دە، ئىشخانىدىن ئالدىراپ چىقىپ كەتتى.

مەن شۇ كۈنى ئوپېراتسىيە تامامىلانغۇچە ئىشخانىدا كۈتۈپ ئولتۇردۇم، مۇيەسسەر ئۇچ سائەتتىن كېيىن ناهايىتى هارغىن هالەتتە ئوپېراتسىيە ئۆيىدىن چىقتى. سېستىرالارنىڭ ئېيتىشىچە،

ئوپېراتسىيە يېرىملاشقاندا كېسەلنىڭ قان بېسىمى تۆيۈقسىز تۆ-
ۋەنلەپ خېلى پېشكەللىك يۈز بېرىپتۇ ، لېكىن مۇيەسسەر جەددىي
تەدبىر قوللىنىپ ئۆلۈم گىردابىغا يېقىنلىشىپ قالغان نەجان
بىر ھاياتنى تەسلىكتە ئەجەل چاڭگىلىدىن قۇتقۇزۇپ قاپتۇ . مۇ-
يەسسەر چىققاندىن كېيىن مەندە ئۇنىڭ بىلەن يەنە داۋاملىق مۇڭ-
دىشىش ئىستىكى بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭ چىرايىدىكى ھارغىن-
لىق بىلەن سولغۇنلۇققا قاراپ ئۇنىڭغا ئەمدى دەم ئېلىشتىن باشقا
ھېچ نەرسىنىڭ تېتىمايدىغانلىقىنى پەملىدىم - دە ، خوشلىشىپ
چىقىپ كەتتىم . ئەتىسى ئەتىگەندە ئىشخانىغا كىرىپلا ئىش ئۈس-
تىلىمدە تۇرغان كىچىككىنە بىر پارچە خەتكە كۆزۈم چۈشتى ،
خەت مۇيەسسەرنىڭ بولۇپ ، ئۇنىڭدا : «سەلىم ئاكا ، مۇبادا ھېلە-
قى كېسەل ساقىيىپ دوختۇرنىڭ كىملىكىنى سوراپ قالسا ئىس-
مىمنى ئېيتماڭ ، چىن دىلىمدىن ئۆتۈنۈپ قالاي ، ئىسمىمنى
تىنغۇچى بولماڭ ! مەن دوختۇرخانا باشلىقىغا ئېيتىپ قويۇپ
قۇمباغ گۈڭشېسىغا چىقىپ كەتتىم ، بىر ھەپتىدىن كېيىپ قاي-
تىمەن ! » دېگەن گەپلەر يېزىلغانىدى .

مەن ئۇنىڭ سەييارە داۋالاش ئۇچۇن قۇمباغ گۈڭشېسىغا
ئۆزى تەلەپ قىلىپ تۇيۇقسىز چىقىپ كەتكەنلىكىنى بىلىپ ،
تېخىمۇ ھەيران بولدۇم .

بۇ كېسەل زادى كىم ؟ مۇيەسسەر نېمە ئۇچۇن ئۇنىڭدىن
ئۆزىنى چەتكە ئالىدۇ ؟

مەن شۇ سوئاللارنىڭ تۇرتكىسى بىلەن ھېلىقى كېسەلنىڭ
يېنىغا ئاللىنېمىلەرنى باھانە قىلىپ پات - پات كىرىپ تۇردۇم .
ئوپېراتسىيىنىڭ ئۇچىنچى كۈنى ئۇ خېلى مادارلىنىپ ، يۈز -
كۆزىگىمۇ قان يۈگۈرۈپ قالدى . مەن ئۇنىڭ كېلىشكەن بوي -
بەستى بىلەن قاپقارا نۇرلۇق كۆزلىرىگە قاراپ ھەۋەسلىنىپ قال-
دىم . ئۇ ئوتتۇز ئىككى ياشلار چامىسىدىكى بوز يىگىت ئىدى .
ئۇنىڭ نېپىز لەۋلىرى ئۇستىدىكى ئىنچىكە يۇمران بۇرۇتى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بىكتى www.uyghurkitap.com

يالتىراپ تۇرغان يۇمىلاق يۈزىگە تولىمۇ ياراشقان ئىدى . سول كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدىكى نوقۇتتەك خالى چىرايىغا تېخىمۇ كۆركەم رەڭ بېغىشلىغانىدى . راستىنى ئېيتسام ، بۇنداق جايىدا چۈش-كەن خالالار قىزلاردىمۇ ئاز ئۇچرايتتى . مەن ئۇنىڭ بىلەن ئادەت-تىكىچە پاراڭلىشىپ يۇرۇپ ئىسمىنىڭ مۇزەپپەر ئىكەنلىكىنى ، ئۇرۇمچىدىكى بىر ئىدارىدە ئىشلەيدىغانلىقىنى ، بۇ يەرگە تۇغقان يوقلاپ كېلىپ تۇيۇقسىز بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولغانلىقىنى ئۇقتۇم . ئۇ ئۆزىنى كىمنىڭ داۋالىغانلىقى توغرىسىدا ئېغىزمۇ ئاچمىدى ، ئۇ نېمە ئۈچۈندۇر كەم سۆز ، خىيالچان ئىدى ، ئەتە-گەندىن - كەچكىچە قانداقتۇر بىر ۋەسۋەسە ۋە دەككە - دۈككە ئىچىدە ياشاۋاتقاندەكلا قىلاتتى .

كىم بىلسۇن ، ئۇنىڭ كېسىلى ئوبدانلا ياخشىلانغان ئالتە-چى كۈنى چۈشتىن كېيىن پۇتۇن دوختۇرخانىنى ھەيران قالدۇر-غۇدەك بىر ئىش يۈز بەردى : بىر ساقچى ماشىنىسى ھەيۋەتلىك چىرقىراپ دوختۇرخانىنىڭ ئازادە ھويلىسىغا كىردى - دە ، ئىك-كى ساقچى ماشىنىدىن چۈشۈپ مۇناسىۋەتلىك رەسمىيەتلەرنى بېجىرگەندىن كېيىن مۇزەپپەرنىڭ قولىغا كويزا سېلىپ تۇتۇپ كەتتى . بۇ ئۇشتۇمتۇت ۋەقە ماڭا خۇددى ئوچۇق ھاۋادا چاقماق چاققاندەك قاتتىق تەسىر قىلدى . كاللامدا مۇيەسسەر ۋە مۇزەپپەر دېگەن ئىككى ئىسىم دەممۇدەم ئالمىشىپ ، بەزىدە بىرلىشىپ ، قانداقتۇر بىر سىرلىق تېپىشماقتەك ئارام بەرمەيتتى .

بۇ ۋەقە ئۆتۈپ ئىككىنچى كۈنى مۇيەسسەرمۇ قايتىپ كەل-دى . مەن ئۇنى كۆرۈپلا مۇزەپپەرنىڭ ئەھۋالىنى ئېيتتىم . ئۇنىڭ قارىداپ قالغان ئوماق يۈزىگە بىردىنلا قىزىللىق تارقىلىپ ، قولاقلىرىغىچە لاۋۇلداپ ياندى ، لېكىن ئۇ ئۇنچىقمىدى . پەقەت مەن ئۇنىڭ كىملىكىنى سوراپ قاتتىق تۇرۇۋالغاندىن كېيىنلا ئۇ ناھايىتى تەسلىكتە :

— ئۆزىڭىز بىلىپسىزغۇ ، ئىسمى مۇزەپپەر ، تەقى - تۇرقى

ئەنە شۇنداق ، — دېدى خۇشياقمىغاندەك ، — لېكىن ھازىرقى ئەھۋالى خۇددى سىزگە نامەلۇم بولغانغا ئوخشاشلا ماڭمۇ قاراڭغۇ .

— بۇرۇنقى ئەھۋالىچۇ ؟

شۇ سوئال بىلەن تەڭلا مۇيەسسەرنىڭ نەپىسى بوغۇلۇپ كەتتى .

— سەلىم ئاكا ، ئۇ ئەرسىلەرنىڭ سىزگە مۇناسىۋىتى يوق !— دېدى ئۇ ئاخىر ئېغىر خورسىنىپ ، — مەنمۇ ئۇ نەرسىلەرنى قايتا ئېغىزغا ئېلىشنى ، ئەسلەشنى خالىمايمەن .

مەن ئېتىراز بىلدۈردۈم :

— لېكىن ، مەن ئاڭلاشقا قىزىقىمەن ، مۇيەسسەر ، مۇبادا سىز ئېيتمىسىڭىز ، مەن باشقىچە يول بىلەن ئىگىلىشىم مۇمكىن ، چۈنكى ، مەن سىزنى ھەممە جەھەتتىن چۈشىنىشنى ، خۇشاللىقىڭىزغىمۇ ، قايغۇڭىزغىمۇ تەڭ شېرىك بولۇشنى خالايمەن .

مۇيەسسەر يېنىمدىن تېزلا كېتىپ قالدى . مەن شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇنىڭغا سۆگەلدەكلا چاپلاشتىم . مەن ئۇنىڭ مۇزەپپەرگە باغلىق بولغان سىرلىق ئۆتمۈشىنى چۈشىنىشكە تەقەززا ئىدىم . ئۇ رەت قىلىش ، ئۆزىنى قاچۇرۇش ، دومسىيىش ، ھەتتا يېلىنىش ئۈسۈللىرىنى قوللىنىپمۇ مەندىن قۇتۇلالمىدى . مەن بىر پارچە ئەۋرىشىم رېزىنكىگە ئايلىنىۋالغانىدىم .

قىزىق ، ئادەمنىڭ كۆڭلى ئاجايىپ نەرسە ئىكەن ، بولۇپمۇ خوتۇن كىشىنىڭ كۆڭلى .

ئاخىر ئۇ يۇمشىدى . بىز بىر يەكشەنبە كۈنى دەريا بويىغا چىقىپ سۇنىڭ شاۋقۇنى بىلەن قۇشلارنىڭ سايرىشىغا ھەمراھ بولدۇق . مۇيەسسەر ئۆزىنىڭ ھايات سەرگۈزەشتىلىرىنى سۆزلىدى ، بۇمۇ ئۇزۇن بىر ھېكايە ئىدى .

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

غەلىتە قىزنىڭ ھېكايىسى

«تۇرمۇش — بەخت بىلەن ئازابتىن تەركىب تاپقان بىر تەسۋىر... »

— مارك تۋېن

شۇنداق ، تۇرمۇش يەتتە ئۆلچەپ بىر كېسىدىغان كىيىم ئەمەسكەن . بەزى چاغلاردا سەن ھېچنېمىدىن ، ھەتتا ئەڭ ئەسكى نەرسىلەردىنمۇ ئۆزۈڭنى قاچۇرالمايدىكەنسەن !

مەن ئۇنىڭ بىلەن ناھايىتىمۇ تاسادىپىي ھەم غەلىتە ئەھۋال ئۇستىدە تونۇشۇپ قالدىم . پراكتىكىغا چۈشكەن ۋاقىتلىرىم ئىدى ، مەن شەھەرلىك دوختۇرخانىنىڭ رېنتگېن بۆلۈمىگە تەقسىم قىلىنغانىدىم . بىر كۈنى ئالدىراش ئىشلەۋاتقان چېغىمدا بىر كېسەل كەلدى ، ئۇنىڭ ئۇستىدە جىنايەتچىلەرنىڭ قارا كىيىمى ، ئارقىسىدا ئىككى ساقچى بار ئىدى . تېنىم شۇركۈنۈپ ، قورقۇپ كەتتىم . ئۇ بېشىنى ئېگىپ «جىممىدە» تۇراتتى . بىر ساقچى قولىدىكى دوختۇر قەغىزىنى ماڭا ئۇزىتىپ :

— بۇنىڭ ئۆپكىسىنى رەسىمگە ئېلىپ بەرسىڭىز ، — دېدى ئاستاغىنا . مەن قەغەزنى قولۇمغا ئېلىپ قارىدىم . دوختۇر ئۇنىڭ ئۆپكىسىدىن گۇمانلىنىپ رەسىمگە ئېلىپ بېقىشنى بۇيرۇپتۇ . ئۇنىڭ ئىسمى مۇزەپپەر ، يېشى يىگىرمە ئالتە ئىكەن . ئۇنىڭ بوي - تۇرقىغا بىرلا قاراش بىلەن كۆڭلۈمدە قاتتىق ئېچىنىش تۇيغۇسى پەيدا بولدى . ئۇ ياش ھەم چىرايلىق ئىدى . شۇنداق كۆرۈمسىز ۋە كېلەڭسىز ئۇستۇاش ئىچىدىمۇ ئۇنىڭ كېلىشكەن قەددى - قامىتى ئۆز سىنىنى يوقاتمىغانىدى . ئۇ ماڭا بەكمۇ مۇلايىم ھەم ھىمايىسىز كۆرۈندى . مەن ئۇنى رېنتگېن ئۆيىگە باشلاپ كىردىم ۋە رەسىمگە ئېلىش جەريانىدا ئۇنىڭدىن ئاستاغىنا :

— نېمە بولۇپ بۇ ھالغا چۈشۈپ قالدىڭىز؟ — دەپ سورىدىم.

ئۇ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ بىرھازاغىچە سۆزلىيەلمىدى. مەن ئۇنىڭ جاۋابىغا تەقەززا بولۇپ تۇراتتىم. ئاخىر ئۇ:

— ئۇلار دادامنى چەت ئەلگە باغلانغان ئۇنسۇر دەپ قىيناپ ئۆلتۈرۈۋېتىشتى، — دېدى قايغۇلۇق ئاۋازدا، — ئەلەمگە چىدىماي بىرنەچچە ئېغىز سۆزلەپ قويسام مېنىمۇ ئىنقىلابقا قارشى ئۇنسۇر، دەپ سولاپ ئەمگەككە سېلىۋاتىدۇ.

شۇ كۈنلەردىكى ناھەقچىلىكلەرگە غەزىپىم ئۆرلەپ، ئۇنىڭ بىھۇدە ئازاب چېكىۋاتقانلىقىغا تېخىمۇ ئېچىندىم.

— نېمىدېگەن ئادالەتسىزلىك؟

ئۇ ئاغزىمدىن تۇيۇقسىز چىقىپ كەتكەن بۇ سۆزگە ھەيران قالدىمۇ ئەيتاۋۇر، بېشىنى كۆتۈرۈپ كۆزۈمگە «لەپپىدە» قارىدى. مەن ئۇنىڭ كۆز نۇرىنىڭ چاقنىشىغا بەرداشلىق بېرەلمەي چەتكە قارىۋالدىم، ئۇنىڭ چاقنىشى ھەقىقەتەنمۇ ئۆتكۈر ئىدى. قىزىل تۇيغۇسى ئويغانغاندىن بۇيان بىرىنچى قېتىم ئەنە شۇنداق ھېسسىياتقا باي نۇرلۇق كۆزلەرنى كۆرۈشۈم ئىدى.

رەسمگە ئېلىش تاماملاندى. ئۇلار ئۇچ كۈندىن كېيىن جاۋابنى ئالىدىغان بولۇپ قايتتى. تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە مۇزەپپەرنىڭ ئۆپكە پائالىيىتى نورمال، پەقەت ئۆپكە شاخچىلىرىدا ئاز ـ تولا ئىششىق بارلىقى ئېنىقلاندى. بۇ ھالدا ئۇ بىرنەچچە كۈن دورا يەپ، داۋاملىق ئەمگەككە قاتناشسا بولۇۋېرەتتى. لېكىن، نېمە ئۈچۈندۇر مۇزەپپەرگە نىسبەتەن مەندە پەيدا بولغان ئىچ ئاغرىتىش، ھېسداشلىق كەيپىياتى ئاستا ـ ئاستا ئۇنى قۇتقۇزۇش ئىستىكى بىلەن ئالماشتى. ئۇ ھامان كۆز ئالدىمدا گۇناھسىز، ھىمايىسىز، بىچارە ھالەتتە گەۋدىلىنەتتى. مەن ئۇنى ناھەقچىلىك قەپىسىگە چۈشۈپ كەتكەن ناتۇان بىر قۇش ھېسابلايتتىم.

ئۇچ كۈنمۇ توشتى . ئۇلار رەسمنى ئالغىلى كېلىدىغان كۈنى ئەتىگەندە مەن قايتا ـ قايتا ئويلاپ ئاخىر ئۇنى قۇتقۇزۇش قارارىغا كەلدىم : «قانداق قۇتقۇزمەن ؟» بۇنىڭ ئامالىنىمۇ ئويلاپ قويغانىدىم . دەرۋەقە ، بۇ ئامال ھەم يالغانچىلىق ، ھەم تەلۈلۈك بولاتتى . شۇنداقتىمۇ ، گۇناھسىز بىر ياشنى ناھەقچىلىك چاڭگىلىدىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئاز ـ تولا تەلۈلۈك قىلسا نېمە بوپتۇ ؟

تېخى يېقىندا جىددىي ئۆپكە تۇبېركۇلىوز كېسىلى بىلەن ئۆلۈپ كەتكەن ياشانغان بىر ئادەمنىڭ ئارخىپلاشتۇرۇلغان رېنتگېن رەسمى بار ئىدى . مەن ئۇنى نۆۋەتچىلىك ۋاقتىمدىن پايدىلىنىپ ئارخىپلار ئارىسىدىن تېپىپ چىقتىم ـ دە ، مۇزەپپەرنىڭ رېنتگېن رەسمى بىلەن ئالماشتۇرۇپ دىئاگنوز قەغىزىگە « T. B » دېگەن شەرتلىك بەلگىنى يېزىپ بەردىم . ئۇلار رەسىم بىلەن دىئاگنوز قەغىزىنى ئەكەتتى . كۆڭلۈمدە : «بۇنى تۇرمە دوختۇرى كۆرسىلا مۇزەپپەرنى دەرھال تۇرمىدىن بوشىتىدۇ ياكى ھېچبولمىغاندا بىر مەزگىل ئەمگەككە سالماي داۋالاپ كۈتىدۇ» دېگەن خىياللار بىلەن ئۆز ئىشىمدىن رازى بولدۇم . دېگەندەك ، ئارىدىن ھەپتە ئۆتمەيلا مۇزەپپەر مېنى ئىزدەپ كەلدى ، ئۇنىڭ روھى چۈشكەن ، چىرايلىرىمۇ تاتارغان ئىدى .

— دوختۇر ، مېنىڭ كېسىلىم شۇنچە ئېغىرمۇ ؟ — دېدى ئۇ مۇڭلانغان كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ ، — مەن ... شۇنداقلا ... تۇگىشەمدىمەن !؟

— نېمە بولدى ؟ — دېدىم پەرۋاسىزلا .

— ئۇلار مېنى تۈيۈقسىزلا چاقىرىپ : «ئەمدى كېسىلىڭنى داۋالاپ ، ئۆزۈڭنى بىر مەزگىل كۈتۈۋال» دەپ قويۇپ بەردى .

ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرىدا غەل ـ غەل ياش ئەگىگەندەك قىلدى . مەن ئىشىنىڭ بۇنداق تېز ھەل بولۇشىنى ھەم مۇزەپپەرنىڭ بۇنداق ئۇمىدسىزلىك بىلەن مېنى ئىزدەپ كېلىشىنى

ئويلىمىغانىدىم ، ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك ؟

ئۇنىڭغا ئەھۋالنى ئەينەن ئېيتىپ خاتىرجەم قىلىش كېرەك-مۇ ياكى «كېسىلىك ئېغىر» دەپ بىر پاتمان يۇكنى ئارتىپ قويۇش كېرەكمۇ ؟

كاللامدا جىددىي كۆرەش بولدى . مېنىڭچە ، شۇ پەيتتە ھەر ئىككىسىنى ئېيتىشقا بولمايتتى . بىرىنچىسىنى ئېيتسام ئۇ زادى قانداق چۈشىنىدۇ ، يەنە بىر تەرەپتىن ، بۇ يىگىت تېخى مەن ئۈچۈن سىرلىق ؛ ئىككىنچىسىنى ئېيتسام ئۇنىڭ چۈشكۈن ، زەئىپ روھى بۇ كۈتۈلمىگەن ئازابنى كۆتۈرەلەمدۇ ؟

ئاخىرى باشقا بىر ئامالنى تاپتىم :

— ئەتە كېلىڭ ، رېنتگېنده يەنە بىر كۆرۈپ باقاي ،— دېدىم ۋە ئەتەي قوشۇپ قويدۇم ، — رەسىمگە ئېلىپ تەكشۈرۈشمۇ ئۇنچە مۇتلەق ئەمەس .

ئۇ ئەتىسى بەكمۇ سەھەر كەلدى ، بىرىنچى بولۇپ رېنتگېنگە سالدىم ۋە بىرھازا تەكشۈرگەندىن كېيىن توپتوغرىلا ئېيتتىم :

— ئۆپكىڭىز ناھايىتى نورمالغۇ ! ؟

— شۇنداقمۇ ، دوختۇر ! — ئۇنىڭ ئاۋازى ھاياجاندىن تىترەپ كەتتى ۋە يەنە دەرھالا دېلىغۇللۇقتا دۇدۇقلىدى ، — ئۇنداقتا ... ھېلىقى ... رەسىمچۇ ؟

— بەزىدە رەسىمدىكى بەلگىلەرمۇ ئېنىق بولماي كىشىنى خاتا خۇلاسە چىقارغۇزۇپ قويىدۇ ، — دېدىم كېسىپلا .

— شۇ ، — دېدى ئۇمۇ دەرھال روھلىنىپ ، — ئۆپكەمدە ئۇنداق ئېغىر ئىللەت بولسا بەدىنىمدە بەزىبىر ئالامەت ، ئۆزگىرىشلەر بولمامتى ؟ ! ئۆزۈم ساپساقلا تۇرسام .

ئۇ خۇشاللىقىدىن بولسا كېرەك ، كۆكسىنى تولدۇرۇپ بىر نەپەس ئالدى ۋە تۇنجى قېتىم چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتۈپ ماڭا تىكىلدى . مەنمۇ ئۇنىڭ تۇيۇقسىز ئامەتتىن چاقناپ كەتكەن تىنىق كۆزلىرىگە قاراپ زوقلاندىم . لېكىن ، ئۇنىڭ بۇ ھالىتى

ئۇزاققا بارمىدى ، ئۇنىڭ كۆلكىسى ئاستا - ئاستا غايىب بولۇپ كۆزلىرى يەنە مۇڭلاندى .

— دوختۇر ، — دېدى ئۇ يەنە شۇ بۇرۇنقىدەكلا يەرگە قاراپ ، — سىز بۇگۈنكى تەكشۈرۈش نەتىجىسىنىمۇ تۇرمىگە ئەۋەتەمسىز ؟

مەن دەرھاللا ئۆزىگە سوئال قويدۇم :

— سىزنىڭچە ، قانداق قىلسام بولار ؟

ئۇ مىسكىن ئاۋازدا يېلىندى :

— ئۆتۈنۈپ قالاي ، ئەۋەتمىسىڭىز ... خۇدايىم ئادەم بالىسى- غا ئۇ يەرنى كۆرسەتمىسۇن ... مەن ياخشىلىقىڭىزنى ... — ئۇ ئاستا بېشىنى كۆتۈرۈپ كۆزۈمگە يەنە مۆلدۈرلەپ قارىدى ، مەن ئۇنچىقمىدىم . شۇ چاغدا بىر كېسەل كىرىپ سۆھبىتىمىزنى بۆلۈۋەتتى . مەن كېسەل بىلەن بولۇپ كېتىپ ئۇنىڭغا قارىيالمى- دىم ، ئۇنىڭ شۇ كۈنى قانداق ۋاقىتتا كەتكەنلىكىنىمۇ بىلمەي- مەن . لېكىن ، شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇ ھەر كۈنى مەن ئىشتىن چۈشىدىغان ۋاقىتقا ئولگۈرۈپ دوختۇرخانىغا كېلىدىغان بولدى . دەسلەپكى ۋاقىتتىكى پاراڭلىرىمىز يەنە شۇ ئۆپكە ، رەسىم ، رېنت- گېن ... ئۈستىدە بولدى . كېيىنچە ، ياشلىق ، كېلەچەك توغرى- سىدىمۇ ئانچە - مۇنچە مۇڭدىشىدىغان بولدۇق . مانا شۇ چاغدا مەن ئۇنىڭغا ھېلىقى رەسىمنىڭ تېگى - تەكتىنى ئوچۇق ئېيىت- تىم ، ھاياجاندىن ئۇنىڭ كىرپىكلىرى نەملەشتى ۋە بىرھازاغىچە گەپ - سۆز قىلالماي قولۇمنى ئالقىنىغا ئېلىپ سىلاپ تۇرۇپ پىچىرلىدى :

— مۇيەسسەر ، تەقدىر سىزنى ماڭا يولۇقتۇردى ، سىز ماڭا باھار ئېلىپ كەلدىڭىز ، قەلبىمدىكى بۇرۇقتۇرما بولغان غۇنچىلار مانا ئەمدى پورەكلەپ ئېچىلىدۇ .

— مېنىڭچە ، بۇنداق ھەش - پەش دېگۈچە ئېچىلغان گۈللەر- دىن ياخشى پۇراق چىقمايدۇ ، مۇزەپپەر ! — دېدىم مەن ئۇنىڭ

چاڭگىلىدىن قولۇمنى ئاستا سۇغۇرۇپ .

ئۇ دەرھاللا ئېتىراز بىلدۈردى :

— ئۇنداق بولسا ، سىز نېمە ئۈچۈن كۆڭۈل دېرىزەمنى ئېچىپ قارىغۇ قەلبىمگە نۇر چۈشۈردىڭىز ؟ مېنىڭچە ، پەقەت ۋاقىتلا بۇ گۈللەرنىڭ ھەش - پەش دېگۈچە ئېچىلغان گۈللۈكى ياكى مەڭگۇ توزۇماس غۇنچە ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ !

ئۇ يەنە قولۇمنى تۇتتى ، بارماقلىرىمغا ئۇنىڭ كۈچلۈك يۈرەك سوقۇشى ئېنىق بىلىنىپ تۇراتتى ، بىر خىل كۈچلۈك سۆيگۈ ھېسسى ۋۇجۇدۇمغا ئاستا - ئاستا بۆسۈپ كىرىشكە باشلىدى .

بىز يەكشەنبە كۈنى بىللە باغچىغا چىقتۇق ، كەچ كۈز ۋاقتى بولغاچقا تەبىئەت ئالتۇن رەڭگىگە كىرگەن ، ھاۋامۇ سالقىن ئىدى . بىز شىپاڭغا كىرىپ ئولتۇرغاندا مۇزەپپەر مەندىن تۇيۇقسىز سوراپ قالدى :

— مۇيەسسەر ، مەندىن قورقمامسىز ؟

— سىز ئادەمغۇ ، ئادەمدىن ئادەم قورقامدىكەن ؟

— لېكىن ، مەن مەھبۇس - دە ! — دېدى ئۇ مىسكىن ئاۋازدا ، — ھېلىمۇ ئارقامدا ئۇزۇن بىر سىياسىي قۇيرۇق سۆرەلىپ يۈرىدۇ .

ئۇ ناھايىتى ئۇستىلىق بىلەن مېنى سىناۋاتاتتى . مەن ئۇنىڭ سەممىيىتىگە قايىل بولدۇم ، ئىشقىلىپ ئۇ مەندىن ھېچ نەرسىنى سىر تۇتمىدى .

— قىزىقكەنسىز ، — دېدىم مەن يۇمشاق كايىش تەلەپپۇزدا ، — بۇ كۈن ، بۇ ئايلاردا ياخشى - يامانىنىڭ پەرقى بولماي كەتتى ، مېنىڭچە ، تۇرمىگە چۈشكەنلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ يامان ئادەم بولۇشى ناتايىن ، تارىخ ھامان ئۇلارنىڭ ياخشى - يامانلىقىنى ئايرىيدۇ . مېنىڭ بىر ساۋاقدىشىم يېقىندا بىر كۈپلېت شېئىر يېزىپتۇ ، ھەممىمىز يادلىۋالدۇق .

— قانداق شېئىر ؟ — سورىدى ئۇ قىزىقىپ .

— ئاڭلاشنى خالامسز ؟
— ئەلۋەتتە .
— ئەمسە ، قۇلاق سېلىڭ :

قىزىق دۇنيادا قىزىق ئىش ،
يازدا تۇرۇپ كۆردۇق قىش .
يۇلۇپ تاشلاندى ساق چىشلار ،
دەرد كۆرمىدى ئاغرىق چىش .

— قانداق ، يارامدىكەن ؟
ئۇ دەسلەپ كۇلۇمسىرىدى ، كېيىن قاقاقلاپ كۇلۇپ كەتتى-
دە :
— ھەقىقەتەنمۇ قىزىق ئىكەن ! — دېدى .
شۇنىڭدىن كېيىن بىزنىڭ ئۇچرىشىشىمىز بارغانسېرى كۆ-
پەيدى ، سۆزلىرىمىزمۇ ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز كۆپ ھەم شېرىن
ئىدى . ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا ھەمىشە ئىللىق ھەم ئەدەپلىك كۆرۈ-
نەتتى . ئۇنىڭ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ خىيالچان تۇرۇشىدىن ،
ئاۋازىدىكى مىسكىنلىكتىن ، مۆلدۈرلەپ تۇرغان نۇرلۇق كۆزلە-
رىدىن مۇھەببىتىمىز ئۇچۇن ئۇنىسز ئازاب چېكىۋاتقانلىقىنى
بىلىشىنىڭ ئۆزى مەن ئۇچۇن بىر ئالەم خۇشاللىق ، بىر ئالەم
بەخت ئىدى . مانا شۇنىڭدىن باشلاپ ، ئۇ ئىللىق بارماقلىرى
بىلەن يۈرەك تارلىرىمنى چېكىپ ، مېنى خۇددى يوشۇرۇن يېپ
بىلەن باشقۇرىدىغان قورچاققا ئوخشاش ئۆزىنىڭ ئىلكىگە ئېلىۋال-
دى . ئۇنىڭ مېنىڭ قەلبىمدە ئويغاتقىنى مۇھەببەتمۇ ئەمەسمۇ
بىلمەيمەن ، لېكىن مېنىڭ بىلىدىغىنىم ، مەندىكى ھېسسىيات
ناھايىتىمۇ مەغرۇر ، يالقۇنلۇق ھەم دوستلۇق مېھرىگە تولغان
سەمىمىي ھېسسىيات ئىدى . شۇڭا ئۇ خالىغان ۋاقىتىدا مېنىڭ
يۈرەك تارلىرىمنى تىترىتىپ ، ئۆزى ياخشى كۆرگەن كۈيلەرگە

چالالايتتى . بۇ كۆيلەر بەزىدە ناھايىتىمۇ چوڭقۇر ھەم مۇڭلۇق ، بەزىدە ناھايىتىمۇ ياڭراق ھەم شادىيانە ئىدى . مەن تۇنجى مۇھەببەتتىڭ كۆچلۇك لەززىتى بىلەن مەست بولۇپ يۈرسەممۇ ، لېكىن يەنە بەزىدە خۇددى ئۇيقۇدىن چۆچۈپ ئويغانغاندەك كەلگۈسى ھەققىدە بەزى ئەندىشىلىك خىياللارنىمۇ قىلاتتىم . بۇنداق چاغلاردا ئۆزۈممۇ سەزمىگەن ھالدا مۇزەپپەردىن :

— سىز ئۇزاق ، مۇشكۈل ھايات سەپىرىدە ماڭا مەڭگۈلۈك ھەمراھ بولالارسىزمۇ ؟ — دەپ سورايتتىم .

— سىز تېخىچە شۇ گەپتىمۇ ؟ — دەيتتى مۇزەپپەر سەل رەنجىگەندەك ، — بۇنىڭدا قىلچە شەك - شۇبھە يوق ! مۇيەسسەر ، مېنى سېھىرلىگىنى سىزنىڭ چىرايىڭىزنىڭ گۈزەللىكىمۇ ياكى قەلبىڭىزنىڭ گۈزەللىكىمۇ بىلمەيمەن ، ئىشقىلىپ ، يۈرىكىمدە چوڭقۇر ئىز قالدى ، بۇ ئىزلار سىز بىلەن مېنىڭ بىر ئۆمۈر بەختلىك بولۇشىمىزغا يېتىپ ئاشىدۇ .

ئۇنىڭ ھېسسىياتى ، سالاپىتى ، سۆز - ھەرىكىتىدە شۇنداق بىر كۆچلۈك مەنىۋى دولقۇن بار ئىدى . مېنىڭ يۈرىكىم ئەنە شۇ دولقۇننىڭ شىددەتلىك ھۇجۇمىدا چايقىلاتتى .

ھەش - پەش دېگۈچە بەش ئاي ئۆتۈپ كەتتى ، بىز ئۇچۇن بۇ ئايلارنىڭ ۋەزنى بۇرۇن ئۆتكەن بەش يىلنىڭ ۋەزنىدىنمۇ ئېغىر ھەم مەنىلىك ئىدى . بۇ جەريانداا مۇزەپپەر ئەسلىدىكى خىزمەت ئورنىنى ھەل قىلدى ، بىزنىڭمۇ پراكتىكا ۋاقتىمىز توشۇپ قالدى . 1976 - يىلنىڭ ئاپرىل ئېيىدا مەكتەپكە قايتتۇق . مەن قايتىدىغان ۋاقتىمدا ئۇنىڭغا بۇنىڭدىن كېيىن ئىككى ھەپتىدە بىر قېتىم ئۇچرىشىپ تۇرۇشنى شەرت قىلىپ خوشلاشتىم . بىز شۇ يوسۇندا بىرەر ئايغىچە ۋاقىتنى ئاندا - مۇندا كۆرۈشۈپ يۈرۈپ ئۆتكۈزدۇق . ماي ئېيىغا كەلگەندە ئۇ تۇيۇقسىز بىزنىڭ مەكتەپكە «ئىشچىلار تەشۋىقات دۇيى»نىڭ ئەزاسى بولۇپ چىقىپ قالدى . بۇ ئىشتىن بىر تۇرۇپ خۇشال بولسام ، يەنە بىر تۇرۇپ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆڭلۈمنىڭ ئاللىقانداق بىر يېرى غەش ئىدى . چۈنكى ، مەن مۇزەپپەرنىڭ ئوقۇش پۈتكۈچە مەندىن يىراقراق تۇرۇشىنى ، ساۋاقداشلىرىمنىڭ كۆزىگىمۇ ئانچە چېلىقماسلىقىنى خالايتتىم . لېكىن ئۇ مەكتەپكە چىققان كۈنىلا ياتاقمۇ ياتاق مېنى ئىزدەپ ، ئۆزىنى نامايىش قىلىپ بولدى . بىرنەچچە ساۋاقداشلىرىم ئۇنىڭغا ھەۋەسلىنىپ : «مۇيەسسەر ، بوش كەلمەپسەن ، تاللىغان جورالىڭ يىگىتلەرنىڭ سەرخىلى ئىكەن !» دېيىشسە ، يەنە بەزىلىرى : «مۇيەسسەرنىڭ بەختى ئېچىلىپتۇ ، خۇدا قوشقان بىر جۈپ-لەر ئىكەن !» دەپ مېنى تەبرىكلەشتى . شۇنىڭدىن كېيىن مەنمۇ مۇزەپپەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمنى قىز دوستلىرىمدىن سىر تۇتمىدىم ، لېكىن ئوقۇغۇچىلىق ۋاقتىتىكى تەسىر دائىرىسىنى ئويلاپ يەنىلا كۆپچىلىك ساۋاقداشلارغا بىلدۈرمىدىم . مۇزەپپەر ئەتىسى كەچتە مېنى مەكتەپ باغچىسىغا تەكلىپ قىلدى ، بىز بىللە گۈللۈكلەرنى ئايلاندۇق ، كېيىن مەكتەپنىڭ ئارقىسىدىكى ئېگىز تۆپىلىكلەرگە قول تۇتۇشۇپ چىقىپ خۇددى بېشىمىزنىڭ ئۈستىدىلا ئېسىلىپ تۇرغاندەك كۆرۈنگەن ھىلال ئاينى ، ئۇنىڭ بوينىغا ئېسىلغان لەئەل - ياقۇتتەك نۇرلۇق يۇلتۇزلارنى تاماشا قىلدۇق . مۇزەپپەر ناھايىتى خۇشال ھەم شوخ ئىدى ، ئۇ توختى-ماي سۆزلەيتتى :

— تۇرمۇش دېگەن ئاجايىپ ئىكەن ، بەزىدە بىر قولى بىلەن يۇزۈڭگە كاچاتلىسا ، بەزىدە يەنە بىر قولى بىلەن باش - كۆزۈڭنى سىلايدىكەن ، — دەيتتى ئۇ ئۆزىچە ھاياجانلىنىپ ، — مانا قارا-ڭە ، سۆيۈملۈكۈم ، تاغامنىڭ ئوغلى چوڭ بىر زاۋۇتقا مۇدىر بولۇۋىدى ، سايىسى مېنىڭمۇ بېشىمغا چۈشتى ، سىياسىي خىزمەت ئىشخانىسىغا ئورۇنلىشىپ ئۆزاق ئۆتمەيلا مانا بۇ يەرگە زىيالىيـ-لارنى باشقۇرۇش ئۈچۈن كەلدىم ، نېمىدېگەن ياخشى - ھە ؟ ! بۇرۇن ھەپتىدە بىر قېتىم كۆرۈشكەن بولساق ، مانا ئەمدى خالـ-غان ۋاقىتتا ئۇچرىشالايمىز ، بۇ بىزگە تەقدىرنىڭ قىلغان

ئىلتىپاتى ئەمەسمۇ ؟

مەن ئۇنىڭغا ئۆتۈنۈش ئاھاڭىدا :

— مۇزەپپەر ، تەقدىرنىڭ بۇ ئىلتىپاتىدىن ئەلۋەتتە مەنمۇ خۇشال ، لېكىن مەن تېخى ئوقۇغۇچى ، ھەرھالدا ئازراق ئۆچرەشايلى ، سىزنىڭ خىزمىتىڭىزگىمۇ ، مېنىڭ ئوقۇشۇمغىمۇ تەسىر يەتمەسۇن ، يەنە بىر يىل تەخىر قىلساق ، ئۇنىڭدىن كېيىن پۇتۈنلەي ئۆز تەقدىرىمىز ئۆزىمىزنىڭ قولىدا بولىدۇ ، — دېدىم ۋە ئاخىردا ئاستا سورىدىم ، — بۇرۇنقى ئىدارىڭىزدىن نېمىشقا يۆتكەلدىڭىز ؟

— ھەي ! ... — دېدى ئۇ ئېغىر خورسىنىپ ، — ئۇ گەپلەرنى قىلىپ يارامغا تۇز سەپمەڭ ! مېنىڭ سۇتتەك پاك قەلبىمگە ئۆچمەس داغ چۈشۈرگەن ئىدارە شۇ ئەمەسمۇ ؟ ! ئۇنىڭ ئۈستىگە ھازىرغىچە گۇمان بىلەن سوغۇق مۇئامىلە قىلدى . ئويلاپ بېقىڭا ، ئادەم تۇغۇل ئەقىلسىز ھايۋانمۇ پۇتى سېپىلغان كۆۋرۈكتىن قايتا ئۆتمەيدۇ ! ... بۇ گەپلەرنى قويۇڭ ، قەدىرلىكسىم ، ئۆتمۈش ئەرۋاھلارغا مەنسۇپ ، كەلگۈسى بولسا ئۆزىمىزگە ، كېلىڭە ، كېلەچىكىمىز ئۇچۇن بەخت ناخشىسىنى توۋلايلى !

ئۇنىڭدىكى ھېسسىيات ، ئۇنىڭدىكى مەنۇى كۇچ تەڭداشسىز ئىدى .

مەن ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان ۋاقىتلىرىمدا ئۆزۈمنى ناھايىتى مەغرۇر ھەم پەخىرلىك سېزەتتىم ، كۆز ئالدىمدا ئاجايىپ بىر دۇنيا ئېچىلغاندەك بولاتتى ، گويا پۇتۇن كائىنات ھاياتلىق كۇچىگە تولغاندەك ، بۇ كۇچ چەكسىز دۇنيانىلا ئەمەس ، بەلكى مېنىڭ روھىي دۇنيايىمنىمۇ ئۆزگەرتىۋەتكەندەك تۇيۇلاتتى .

تەبىئەت گۇزەللىكى ، ئەپسىلىكى ، ئاجىزلىقى ئايالارغا بەرگەن بولسا كېرەك ، شۇنىڭ ئۇچۇنمىكىن ، مەن كۆپ ھاللاردا ئۆز لەۋزىمگە ئەمەل قىلالمايتتىم ، كۆرۈنۈشتە ئۆزۈمنى تۇتقاندەك قىلساممۇ ، لېكىن ئەمەلىيەتتە ئۇنى كۆرۈش ، ئۇنىڭ بىلەن

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مۇڭدىشىش ئىستىكى ھەمىشە ھەرقانداق خاھىشىمنىمۇ بېسىپ چۈشەتتى . شۇنداق قىلىپ ، ئاستا - ئاستا ئۇ مېنىڭ تەقدىرىمىنىڭ خوجايىنىغا ئايلاندى .

كۈنلەر خۇددى قارلىق تاغ ئۈستىدىكى يېنىك بۇلۇتلارغا ئوخشاش كەينىدىن ئۆتۈۋەردى . بىر كۈنى سىم - سىم يامغۇر يېغىۋاتاتتى ، بىز باغچىدىكى لەمپە ئاستىدا ئۇچراشتۇق . ئۇ ماڭا نەملەشكەن يۈزىنى بۇراپ :

— مۇيەسسەر ، يېقىندا مېنى تەشكىلدىن دېلو خىزمىتىنى ئىشلەشكە ئايرىدى ، ھازىر بىرئاز ئالدىراش بولۇپ قالدىم ، — دېدى بىر خىل ئۆتۈنۈش ئاھاڭىدا ، — سىز ماڭا ئاز - تولا ياردەم بەرمىسىڭىز بۇ ئىشلارنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمايدىغاندەك قىلىمەن ، بىرنەچچە كۈننىڭ ئالدىدا يەنە بىر يېڭى دېلو پاش بولدى .

مەن «يالت» قىلىپ ئۇنىڭغا قارىدىم :

— قانداق دېلو ؟

— ھېلىقى زاكىر دېگەن ئوقۇتقۇچىنىڭ دېلوسى .

— زاكىر ؟

ئۇ بىزگە بىر يىل ئاناتومىيە دەرسى بەرگەن ئوقۇتقۇچى ئىدى . ئۇنىڭ دادىسى بىلەن ئاكىسى چەت ئەلدە بولغاچقا ، «چەت ئەللىگە باغلانغان ئۇنسۇر» دەپ تارتىپ چىقىرىلىپ مەكتەپتە ئەمگەك قىلىۋاتاتتى . ئۇ بىلىمى چوڭقۇر ، ئىقتىدارلىق بولغاچقا ، ھەممىمىز ھۆرمەت قىلاتتۇق .

— ھەيران بولۇۋاتامسىز ؟ — دېدى مۇزەپپەر جىمىپ كەتكىنىمگە قاراپ ، — ئادەتتىكىچە ئىشلارغىمۇ ھەيران بولۇش زىيالىيلارنىڭ خۇسۇسىيىتى ، لېكىن سىز ھەيران بولماڭ ، سەنىپىي كۆرەش ئەنە شۇنداق بولىدۇ . بەزىدە يەتتە بوغۇملۇق چايانلارمۇ پۈتكۈزدىكى كېسەكنىڭ ئاستىدىن چىقىپ قالىدۇ .

— ھازىرقى ئىشلارنىڭ قايسىبىرىگە ھەيران بولاي ! — دېدىم مەنمۇ پەرۋاسىزلا ، — ئەگەر سىزگە ياردىمىم لازىم بولسا

خىزمەتكىزگە مەن تەييار !

— ناھايىتى ياخشى ، — دېدى ئۇ خۇشاللىنىپ ، — بىرنەچچە دېلو ماتېرىياللىرى بار ، شۇلارنى رەتلىشىپ بەرسىكىز - لا بولىدۇ ، لېكىن بۇ مەخپىي ئىشلىنىدۇ ، شۇڭا كەچتە مېنىڭ ياتقىمغا كىرىڭ .

بىرنەچچە كەچقۇرۇن ئۇنىڭ ياتقىدا ئارخىپ رەتلەش ، ماتېرىياللارنى كۆچۈرۈش ئىشلىرىغا يارەملەشتىم ، ئەڭ ئاخىرقى بىر كەچتە يەنى ئاق يىغىن بولۇۋاتقان 17 - ئىيۇن كۈنى كەچتە بىز زاكىر مۇئەللىمنىڭ ماتېرىياللىنى رەتلەپ ئۇنىڭغا دېلو تۇر - غۇزدۇق . بۇ زادى قانداق دېلو ؟ ! بۇنى سۆزلەشكە تىلىم زادى بارمايدۇ ! مېنىڭ تىلىم كېسىلگەن ، راستىنى ئېيتسام ، مەن شۇ تاپتا ئۆزۈمنىڭ ھايات يۈرۈۋاتقانلىقىمغا ئىشەنمەيمەن ! چۈن - كى ، شۇ كۈنكى ئىش ئۆلسەممۇ ئېسىمدىن چىقمايدۇ ، بۇنداق ئىش ئادەمنىڭ بىر ئۆمۈرلۈك ھاياتىدا ئىككىنچى قېتىم سادىر بولۇشى مۇمكىن ئەمەس !

* * *

مۇيەسسەرنىڭ قىزارغان كۆز چاناقلىرىدىن ئۆزۈلمەي ياش تامچىلىرى ئاقتى . بۇ تامچىلار بىر - بىرىنى قوغلاپ ، مەڭزىدىن دومىلاپ چۈشتى - دە ، ئاستىنقى لېۋىنىڭ چېتىدىكى زىننىخىغا بېرىپ سىڭىپ كەتتى ... مەن ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ يىغىدىن تەسلىكتە توختاتتىم ۋە ھېلىقى دېلو توغرىسىدا ئوچۇقراق بىر نەرسە دېيىشكە ئۇندىۋېدىم ، لېكىن ئۇ يەنە ئۆكسۈپ تۇرۇپ :

— سەلىم ئاكا ، سىز مېنى ئەمدى سۆزلەشكە قىستىماڭ . ئۆتۈنۈپ قالاي ، قىستىماڭ ! — دېدى ۋە قايتىدىغان چېغىمىزدا قىسقىلا قىلىپ ، — ئەگەر راستىنلا بىلىشنى خالىسىڭىز ، تاش - مەت مۇئەللىمنى تېپىپ سۆزلىشىڭ ، — دېدى .

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تاشمەت مۇشۇ يۇرتلۇق ئىدى . مەن ئۇنىڭ بىلەن ئۇزاقتىن بېرى تونۇش ئىدىم ، ئۇنىڭ ئۈستىگە تېخى بىرنەچچە يىللار بۇرۇن ئۇ بىر سىنىپ ئوقۇغۇچىنى باشلاپ كېلىپ مۇشۇ دوخ-تۇرخانىدا ئۈچ ئاي پراكتىكا قىلغان ، شۇنىڭ بىلەن دەسلەپكى تونۇشلۇقىمىز كېيىنكى ئاغىنىدارچىلىققا ئايلىنىپ كەتكەنىدى .

مۇيەسسەرنىڭ ھېكايىسى خۇددى ياخشى سازلانغان راۋابنىڭ تارىسى ئەۋجىگە چىققان ۋاقىتتا ئۈزۈلۈپ كەتكەندەك جىددىي پەيتتە ئايىغى چىقماي مېنى تىت - تىت قىلىپ قويدى . شۇڭا تاشمەتكە دەرھال بىر پارچە خەت يېزىپ مۇيەسسەرنىڭ ماڭا تېخى قاراڭغۇ بولغان ھايات سىرىنى سورىدىم . لېكىن ، ئارىدىن ھەپتە ئۆتكەندە داۋالاش ئۈسكۈنىلىرىنى سېتىۋېلىش ئۈچۈن ئۈرۈمچىگە چىقىش ئىمكانىيىتى تۇغۇلۇپ ، ئۇنىڭ ئۆزى بىلەنمۇ يۈزمۇيۈز كۆرۈشۈش پۇرسىتىگە ئىگە بولدۇم .

تاشمەتنىڭ ھېكايىسى

«خۇدىنى يوقىتىپ قويۇشنىڭ جازاسى ، چەكتىن ئاشقان خۇشلۇقنىڭ ئازابى ، ئازاب - ئوقۇبەت ۋە شاد - خۇراملىق دېگەنلەرنى سۈرەتلەش نېمىدېگەن قىيىن - ھە ! ؟»

— گېنرىخ گېنى

ئوقۇتقۇچىنىڭ ئالدىدىن نېمە ئىشلار ئۆتمەيدۇ دەيسىز ؟ ئۇ ھەربىر ئوقۇغۇچىنىڭ تىرىك لۇغىتى . ئۇنى ۋاراقلىسىڭىز ئوقۇ-غۇچىلىق دەۋرىنىڭ كىچىككىنە ھۈجەيرىلىرىنىمۇ ئېنىق كۆرە-لەيسىز !

ئۇ ئىشلارغا خېلى ئۇزاق بولغان بولسىمۇ ، لېكىن ھازىرقى-دەكلا ئېسىمدە تۇرۇپتۇ . مۇيەسسەر ياخشى ئوقۇغۇچى ئىدى . سىنىپ بويىچە ئەلاچىلار قاتارىدا بولمىسىمۇ ، لېكىن تىرىشچان ، ئەخلاقلىق ئىدى . مەۋسۇملۇق ئىمتىھانغا جىددىي تەييارلىق

قىلمۇاتقان كۆنلەردە ئۇ تۈيۈقسىز يوقاپ كەتتى . بۇ دەل 19 - ئىيۇن كۈنى ئىدى . مەن بىر كۈن كۆتتۈم ، خىيالىمدا ئۇ شەھەر-دىكى تۇغقانلىرىنىڭ ئۆيىدە تۇرۇپ قالغان بولۇشى مۇمكىن ، دەپ ئويلايتتىم ، لېكىن ئۇنىڭ دوستلىرى ئۇ يەردىنمۇ ئىز - دېرىكى-نى ئالالماي چىقتى . شۇندىلا مەن بۇ خەۋەرنى «ئىشچىلار تەشۋى-قات دۇيى» بىلەن مەكتەپ رەھبەرلىكىگە يەتكۈزدۇم . ئۇلار جىد-دي سۈرۈشتۈرۈپ مۇيەسسەرنى تېزدىن تېپىشنى ئۇقتۇردى ۋە شۇ كۈنى كەچتە مۇزەپپەر ئۆيۈمگە كىرىپ :

— يولداش تاشمەت ، مەن سىزگە دېلو گۇرۇپپىسىنىڭ نامىدىن شۇنى ئېيتىمەنكى ، — دېدى ئالاھىدە تەلەپپۇز بىلەن ، — مۇيەسسەرنى تېزدىن تاپمىسىڭىز بولمايدۇ ، ئەگەر بىرەر ئاقىۋەت يۈز بېرىپ قالسا ئۇنىڭغا پۈتۈنلەي سىز مەسئۇل !

مەن ھەيران بولۇپ ئۇنىڭغا قارىدىم :

— قانداق ئاقىۋەت ؟

ئۇ يەنە شۇنداق بۇيرۇق ئاھاڭىدا دېدى :

— كۆتۈلمىگەن ئاقىۋەت ! ھەرھالدا ئەھۋال مۇرەككەپ ، كېيىنچە بىلىپ قالىسىز ، ھازىرقى ۋەزىپىڭىز تېزدىن ئۇنى تې-پىش !

قاتتىق ئاچچىقىم كەلدى ، ئۇنىڭغا ئۆز لايىقىدا جاۋاب بېر-ىشىم ، ھەتتا تۈگۈلۈپ تۇرۇپ ئۇچ قىرلىق بىگىزدەك سانجىۋېلى-شىممۇ مۇمكىن ئىدى ، لېكىن ئۆزۈمنىڭ قىزىدىن چارە بولۇپ كەتكەن بىر ئوقۇغۇچۇمنىڭ تېخى ماڭا ئېنىق بولمىغان ئاللىقاند-اق تەقدىرى مېنى بىردىنلا ئېغىر - بېسىق قىلىپ قويدى . ئۇنىڭ تۈيۈقسىزلا يوقاپ كېتىشى بىلەن مۇزەپپەرنىڭ ھازىرقى گەپلىرىدىن قانداقتۇر بىر شۇم خەۋەرنىڭ شەپىسىنى سەزگەندەك بولدۇم . شۇڭا ، ئاچچىقىمنى ئىچىمگە يۇتۇپ ، ئالدى بىلەن مۇ-يەسسەرنى تېپىش قارارىغا كەلدىم .

جىددىي سۈرۈشتۈرۈش ئارقىلىق ئۇنىڭ ئائىلىسىگە

قايتقانلىقى ئېنىقلاندى . ئۇنىڭ ئائىلىسى بۇ يەردىن ئىككى يۈز نەچچە كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ناھىيە بازىرىدا ئىدى . مەن بىر ئوقۇغۇچىنى ئەگەشتۈرۈپ پويىز بىلەن يولغا چىقتىم .

مۇيەسسەر راستىنلا ئائىلىسىگە قايتىپ كەلگەنىكەن ، ئۇنى كۆرۈپلا ھەيران قالدىم . ماڭا ئۇنىڭ چىرايى مۇشۇ بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا بىرنەچچە ياش قېرىپ كەتكەندەك سولغۇن كۆرۈندى . بۇرۇنقى خۇشخۇيلۇقىدىن ئەسەرمۇ يوق ، چىرايى تاتىرىپ ، كۆز چاناقلىرى تېخىمۇ چوڭقۇرلىشىپ كەتكەن ، كىرپىكلىرى ھەمىشە ياش يۇقى كۆرۈنەتتى . ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرگە «كېسەل بولۇپ قايتىپ كەلدىم» دەپتۇ ، مەنمۇ ئۇلارنى چۆچۈتۈۋەتمەسلىك ئۈچۈن شۇ گەپنى تەكرارلاپ :

— مۇيەسسەرنى يوقلاپ كەلدۇق ، قايتۇرۇپ كېتىپ داۋالاتماقچىمىز ، — دېدىم .

لېكىن ، مۇيەسسەر دەسلەپ قايتىشقا ئۇنىمىدى ، ھەرقانچە خىزمەت ئىشلەپمۇ ئۇنىڭ كۆڭۈل سوۋزىنى ئالالمىدىم . ئۇ ھەرقانداق سوئالغا يىغلاپلا جاۋاب بېرەتتى . ئۇنىڭ ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلىشىدىن ، ھەربىر ئۇلۇغ - كىچىك تىنغاندا چىققان پىغىنىدىن ناھايىتىمۇ ئېغىر بىر روھىي ئازابقا گىرىپتار بولغانلىقىنى ، بۇ ئازاب ئۇنى خۇددى قۇرت - قوڭغۇزدەك غاجىلاپ ، جىسمانىي جەھەتتىمۇ كاردىن چىقىرىۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولاتتى . مەن ئۇنىڭ كەيپىياتىغا قاراپ بىرئاز جىددىيلىشىپ قالدىم . ئەگەر ئۇنى مۇشۇ ھالدا ئۆز ئىختىيارىغا قويۇۋەتسە ھەقىقەتەنمۇ كۈتۈلمىگەن ئاقىۋەتلەرنىڭ چىقىشى مۇمكىن ئىدى . شۇڭا ، مەن ئاخىر ئۇستازلىق ھەيۋەم بىلەن سالاپىتىمنى پەش قىلىپ يۈرۈپ ئۇنى مەكتەپكە قايتىشقا زورلىدىم ، ئاتا - ئانىسىمۇ مېنىڭ يېنىمنى ئېلىپ ، قايتىپ بېرىپ داۋالىنىشقا ئۇندىدى . شۇنداق قىلىپ ئىككى كۈندىن كېيىن ئۇ ئىلاجسىز مەن بىلەن قايتىشقا مەجبۇر بولدى . مەكتەپكە كەلگەندىن كېيىن مەن ئۇنىڭ بىلەن رەسمىي

سۆزلىشىپ ، نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئېيتىشقا قىستىدىم ، ئۇ يەنىلا يىغلاپ ، ئۇھ تارتىپ ، ئۇزاققىچە ئۆز ئىچىدىلا ئۇن - تىنسىز ئازاب چەكتى ، لېكىن مەن قايتا - قايتا تەلەپ قىلىپ زورلىغاندىن كېيىنلا :

— مۇئەللىم ، مەن بۇنى ئېغىزدا ئېيتالمايمەن ! سىزگە يېزىپ تاپشۇراي ! — دېدى .

ئەتىسى ئۇ ماڭا يەتتە بەتكە قىستاپ يېزىلغان بىر پارچە خەتنى تاپشۇردى . بۇ ئادەتتىكى خەت بولماستىن ، بەلكى ئاق كۆڭۈل ، ساددا بىر قىزنىڭ قان - ياشلىق شىكايىتى ئىدى . خەتتە مۇزەپپەر بىلەن بولغان تونۇشۇش جەريانى قىسقىچە سۆزلەپ - گەندىن كېيىن ، تۆۋەندىكى ئەھۋاللار يېزىلغانىدى :

«مېھرىبان ئۇستازىم ، سىز مېنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇپ قالدىڭىز ، لېكىن بۇنىڭ ئۈچۈن سىزگە رەھمەت ئېيتىپ كەتمەيمەن ! چۈنكى شۇ كۈنلەردە ماڭا پەقەت ئۆلۈملا ئارام بېرەتتى . هايات شۇنچە گۈزەل هەم قەدىرلىك بولسىمۇ ، لېكىن بەزىدە ئۆلۈمىمۇ ئادەم ئۈچۈن شۇنداق زۆرۈر هەم ئارامبەخش تۇيۇلىدىكەن . مەن يېقىندا بىر كىتاب كۆردۈم ، ئۇنىڭدا ناپالىئوندەك شۇنداق كاتتا بىر ئادەمنىڭمۇ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالماقچى بولغانلىقى يېزىلىپتۇ . بۇ هەقتە ناپالەئون : ‹مېنىڭ ئۈمىدسىزلىكىم هەرگىزمۇ پادىشاهلىق ئورنۇمنى يوقىتىپ قويغانلىقىمدىن ئەمەس ، بەلكى ئادەمەلەردىن رەزىللىك بىلەن ۋاپاسىزلىقنى كۆرگەنلىكىمدىن بولۇۋاتىدۇ› ، دېگەنىكەن .

مۇئەللىم ، هازىر مېنىڭ بېشىمغىمۇ دەل شۇنداق قىسمەتلەر چۈشتى . ئۇنىڭ جەريانى مۇنداق : 17 - ئىيۇن كۈنى كەچتە مەن ئادەتتىكىدەكلا مۇزەپپەرنىڭ ياتقىدا دېلو رەتلەشكە ياردەملەشتىم ، سىرتتا ئازراق يامغۇر يېغىۋاتاتتى .

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

مۇزەپپەر بىر پارچە ماتېرىيالنى قولىغا ئېلىپ مۇنداق دې-
دى :

— بۇ زاكىر باسقۇنچىلىق قىلغان قىزنىڭ ئەرزى .
بۇنى يەنە بىر نۇسخا كۆچۈرۈپ يۇقىرىغا يوللايمىز . مەن
سىزگە ئۆتكەندە ئېيتقاندەك ، زاكىر يېقىندا مانا مۇشۇ باس-
قۇنچىلىق دېلوسىنى پەيدا قىلدى . تەشكىل بۇنى ناھايىتى
چىڭ تۇتۇۋاتىدۇ . ئېسىڭىزدە بولسۇن ، بۇ ئىشنى ھازىرچە
ناھايىتى قاتتىق سىر تۇتۇش كېرەك ، ھەرقانداق يېقىن
ئادەملىرىڭىزگىمۇ تىنماڭ . قېنى ئەمىسە ، مەن ئېيتىپ
بېرەي ، سىز يېزىڭ .

ئۇ دېرىزىنىڭ يېنىغا بېرىپ تامغا يۆلەنگىنىچە قولىدە-
كى ماتېرىيالنى ئوقۇشقا باشلىدى ، مەن ئۇنىڭدىن ئۈچ
قەدەمچە نېرىدىكى ئۇستەل ئۈستىدە يېزىشقا باشلىدىم :

‹مەنكى مۇيەسسەر ، چوڭقۇر قايغۇ ۋە غەزەپ بىلەن
شۇنى ئەرز قىلىمەنكى ... ›

قولۇمدىكى قەلەم ‹تورۇككىدە› چۇشۇپ كەتتى ، ھەي-
رانلىقتا چەكچىيىپ ئولتۇرۇپلا قالدىم . مۇزەپپەر ناھايىتى
سەگەكلىك بىلەن تېزلا يېنىمغا كەلدى - دە ، بىر تەرەپتىن
قاقاقلاپ كۈلۈپ ، بىر تەرەپتىن چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى .

— ھەيران بولماڭ ، سىز تېخى ئۆتكەن يىلى مەكتەپكە
كىرگەن مۇيەسسەر دېگەن قىزنى تونۇمىسىڭىز كېرەك .
مەن ئۇنى كۆردۈم ھەم سۆزلەشتىم ، ئىسمى سىزگە ئوخ-
شاشقان بىلەن چىرايى سىزنىڭ تىرنىقىڭىزغا تەڭ كەلمەيدە-
كەن .ئۇنىڭ فامىلىسى نېمىتتى ؟ ... ھەي... ئۆزىمۇ يازماپ-
تۇ ، مېنىڭمۇ ئېسىمدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ ، شۇ يەرگە
ئازراق بوش ئورۇن قويۇپ يېزىۋېرىڭ ، كېيىن ئۆزىدىن
سوراپ توشقۇزۇپ قويىمەن ، بۇ كۈنلەردىغۇ ئىسىم دېگەنمۇ
بىر - بىرىگە ئوخشاشلا بولۇپ كەتتى . يېقىندا بىر

مەكتەپتىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھەممىسى ئىسىملىرىنى ئۆز-گەرتىپ ، ئوغۇللىرى دولقۇن ، ئۆركەش ، قىزلىرى مەدەنىيەت ، مەرىپەت بولۇپ كېتىپتۇ .

ئۇنىڭ سۆزلىرىگە قايىل بولدۇم ، دېمىسىمۇ مۇيەسسەر دېگەن ئىسىمنى مەن سېتىۋالمىغان ـدە ! بۇنى خۇددى مېنىڭ ئاتا ـ ئانامغا ئوخشاشلا باشقىلارنىڭ ئاتا ـ ئانىسىمۇ ياخشى كۆرۈپ قىزلىرىغا قويغاندۇ ...

يېزىشنى داۋام قىلدىم ، مۇزەپپەر يەنە شۇ جايغا بېرىپ ئوقۇشقا باشلىدى : «... زاكىر مۇئەللىم مېنى بىرقانچە قېتىم ياتقىغا چاقىرىپ ، ئۆزىنىڭ بىزگە شىرەم توغقانلىقىنى ھەم ماڭا ئىگىدارچىلىق قىلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ كاتا-تا مېھمان قىلدى ۋە ئاخىرقى بىر قېتىم ، يەنى 7 ـ ئىيۇن كۈنى كەچتە سىرتتا قاتتىق يامغۇر يېغىۋاتقانلىقىنى باھانە قىلىپ ياتاقتا قونۇپ قېلىشقا قىستىدى ، مەن ئۇنىمىدىم ، لېكىن ئۇ جاھىللىق بىلەن ... مەن ئاخىر ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۇنىڭ ياۋۇز چاڭگىلىدىن قۇتۇلۇپ چىقالمىدىم ، ئۇ شۇ كېچىسى زورلۇق بىلەن مېنىڭ قىزلىق ئىپپەت-نومۇسۇمىغا تەگدى . »

مەن بۇ بىر بەت خەتنى ناھايىتىمۇ تەسلىكتە يېزىپ بولدۇم ، بەزى قۇرلارنى يازغىچە پۈتۈن بەدىنىم شۇركۈنۈپ ، سوغۇق تەر چىقىپ كەتتى ، ھەتتا ئوڭايسىزلانغانلىقىمدىن قەلەمنى تاشلاپمۇ قويدۇم ، لېكىن بۇ چاغدا مۇزەپپەر تەسىرلىك گەپلەر بىلەن يەنە ئىرادەمنى بوي سۇندۇرۇۋالدى :

— بۇ خەتنى كۆچۈرۈشىڭ سىزگە قانچىلىك ئېغىر كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىۋاتىمەن ، — دېدى ئۇ مۇلايىملىق بىلەن ، — لېكىن نۆۋەتتىكى سىنىپىي كۇرەشنىڭ جىددىي ھەم ئۆتكۈرلۈكىنى ئويلىغاندا بۇ بىزنىڭ مەيدانىمىز بىلەن بايرىقىمىزنى سىناىدىغان چوڭ سىناق ، چۈنكى

ئىنقىلاب قانداقتۇر ۋىجدان ، ھېسسىيات دېگەندەك نەرسە-لەرنى ئېتىراپ قىلمايدۇ !

ئۇ ئەرزنى بىرقۇر كۆزدىن كەچۈرۈپ يەنە بەزى يەرلە-رنى تولۇقلاپ يازدۇردى ، شۇنىڭدىن كېيىن مەن سائىتىم-گە قاراپ ئورنۇمدىن تۇردۇم ، لېكىن ئۇ دەرھال يولۇمنى توسۇپ :

— نېمانچە ئالدىرايسىز ، سائەت ئەمدى 11 بوپتىغۇ ، قاراڭە ، يامغۇر بارغانسېرى كۈچەيمەكتە ، بىرئاز پەسلەشكۈن ، — دېدى .

مەن دېرىزىدىن سىرتقا قارىدىم . دېگەندەك ، يامغۇر تاراسلاپ يېغىۋاتاتتى ، شۇنداق بولسىمۇ ، مەن يەنىلا قايتە-ماقچى بولدۇم ، لېكىن مۇزەپپەر بىرئاز رەنجىگەندەك :

— مەندىن قورقۇۋاتامسىز ؟ — دېدى كۆزۈمگە قادىلىپ ، — قورقماڭ ، مۇيەسسەر ، مەن بارلىقىمنى ئاللە-قاچان سىزگە بەخشەندە قىلىۋەتكەن ، بۇ دۇنيادا سىزدىن باشقا ئىجاتچىم ، شەپقەتچىم يوق !

مەن بىرئاز ئوڭايسىزلىنىپ قالدىم ، ئۇنىڭ قاپقارا نۇرلۇق كۆزلىرىدىن بىر خىل يېلىنىش ، ئىلتىجا چاقناپ تۇراتتى .

— نېمىلەرنى دەپ يۈرىسىز ، مۇزەپپەر ، — دېدىم ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياساپ ، — مېنىڭمۇ ھازىرىم بىلەن كەلگۈ-سىمنىڭ ھەممىسى سىزگە تەئەللۇق ، لېكىن مەن تېخى ئوقۇغۇچى ، بەلگىلەنگەن دائىرىدىن چىقىپ كەتسەم ياخشى بولمايدۇ ، بەك كەچ قالسام ياتاقداشلىرىمغا نېمە دەيمەن ؟ !

— شەھەردىكى تۇغقانلىرىمنىڭ ئۆيىگە كىرگەن ، دې-مەمسىز ، — دېدى ئۇ دەرھاللا ئاغزىمغا گەپ سېلىپ ، — كېلىڭ ، سۆيۈملۈكۈم ، يېنىمدا ئولتۇرۇڭ ، سىز يېنىمدا

بولسىڭىزلا مەن ئۆزۈمنى چەكسىز بەختلىك سېزىمەن ۋە سىزگىمۇ شۇ بەختنىڭ قانداقلىقىنى تېتىتىشنى خالايمەن .

ئۇ ئەمدى مېنى قىزىق -قىزىق گەپلەر بىلەن كۈلدۈرۈشكە ، ئاللىقانداق چىرايلىق ئوخشىتىشلار بىلەن ئەركىلىتىشكە ۋە كەلگۈسىمىز توغرىسىدىكى رومانتىك تەسەۋۋۇرلار بىلەن سېھىرلەشكە باشلىدى . مەنمۇ ياشلىقنىڭ بۇداق يالقۇنلۇق مىنۇتلىرىدا خۇددى مېنى يوقىتىپ ، ۋاقتىنىڭ ناھايىتىمۇ تېز ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى سەزمەي قاپتىمەن . بىردىنلا ھوشۇمنى يىغىپ سائىتىمگە قارىسام تۈن نىسپى بولۇپ قاپتۇ ، مەن يەنىلا چىقىپ كېتىش قارارىغا كېلىپ ئىشىككە ماڭدىم ، لېكىن مۇزەپپەر ماڭا چىڭ يېپىشىپ زادىلا قويۇپ بەرمىدى . ئۇ تۇرۇپ يېلىناتتى ، تۇرۇپ دومسىياتتى ، ھەرقانچە قىلىپمۇ قايىل قىلالمىدىم .

— بۇ چاغدا چىقىپ كېتىپ ساۋاقداشلىرىڭىزغا نېمە دەيسىز ؟ — دېدى ئۇ قوقاق سېلىپ ، — ئەڭ ياخشىسى ، سەھەردە چىقىپ كېتىڭ ، بىرى سورىسا ، «تۇغقانلارنىڭ ئۆيىدە قونۇپ قالدىم» دېسىڭىز بولمىدىمۇ ؟ بۇگۈن مەن سىزگە «مېڭ بىر كېچە ،نىڭ ھېكايىلىرىنى ئېيتىپ بېرىمەن ، بىللە تۇنەيمىز .

ئۇ شۇ گەپلەرنى قىلىۋېتىپ قولۇمنى ئاستا تۇتتى ۋە دەسلەپ يۈزىگە بېسىپ ، كېيىن كۆزلىرىگە سۈرتتى ، لېكىن مەن قېيىدىغاندەك قولۇمنى تارتىپ دومسىيىۋالدىم ، ئۇ بىرپەس مىسكىنلىشىپ ئولتۇرۇپ قالدى ، تىنىقىنىڭ ئېغىرلىشىپ پات - پات ئۇھ تارتىشىدىن قاتتىق ئازابلىنىۋاتقانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى . لېكىن ، بۇ ھالەت ئۇزاققا بارمىدى ، ئۇ كۆڭۈل خەزىنىسىدىكى سۆزلەرنىڭ ئەڭ ئېسىللىرىنى تاللاپ مېنىڭ روھىمنى كۆتۈرۈشكە ، كۆڭۈل غەشلىكىمنى تارقىتىشقا باشلىدى . مۇھەببەت يەنە

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

يەڭدى . مەن ھەرقانداق ۋاقىتتا ئۇنىڭ نازۇك كۆڭلىگە ئازار بېرىپ ئاغرىتىشنى ، سۆيگۈ ئوتىدا كۆيۈۋاتقان غەمكىن قەلبىنى يەنىمۇ ئۆرتەشنى خالىمايتتىم . كۆڭۈل تۇمانلىرىم ئاستا ـ ئاستا تارقاپ يەنە خۇشخۇيلىشىپ قالدىم . دەرۋەقە ، ئۇنىڭدىن ئاغرىنىشقا نېمە ھەققىم بار ؟ ئۆز خاھىشىم ، ئىستىكىم ، ئارزۇيۇم بىلەن ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ ، مۇھەببەتنىڭ ۋىسال لەززىتىنى تېتىدىم ، ۋاقىت بولسا تۈيدۇرماي ئۆتۈپ كەتتى . بۇ چاغدا ياتاقلا قايتىشمۇ بىئەپ ... دېمىسىمۇ ، بۇ يەردە تۇنەپ ئۇچتىن بىر قىسمى قالغان تۇننى ئۇزاتماقتىن باشقا چارە يوق .

مەن شۇ خىيال بىلەن دېرىزە ئالدىدىكى ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردۇم ۋە خىرە ئەينەكتىن سىرتتىكى تىمتاس قاراڭغۇلۇققا قاراپ تۇرۇپ دېدىم :

— قېنى ، «مىڭ بىر كېچە»نى ئېيتامسىز ؟ قىزىق ھېكايىلەرگە مەھلىيا بولۇپ تاڭمۇ تېزرەك كېلەمدۇ نېمە ؟

مۇزەپپەر دەس ئورنىدىن تۇرۇپ شىپىرلاپ يېنىمغا كېلىشكە باشلىدى ، مەن دەرھال ئۇنىڭ ئالدىنى توستۇم :

— چەكلەنگەن رايونغا كىرىشكە بولمايدۇ ! — دېدىم مەن يۇمشاق ، لېكىن جىددىي تەلەپپۇزدا ، — سىز ئۆز جايىڭىزدا ئولتۇرۇپ ھېكايىڭىزنى ئېيتىسىز ، مەن بۇ يەردە ئولتۇرۇپ ئاڭلاۋېرىمەن ، كېچىنى ئەنە شۇنداق ئويغاق ئۆتكۈزىمىز ، شەرتىمىز شۇ ، قانداق ؟ !

مۇزەپپەر شىپىدە ئورنىدا توختاپ ، يېلىنغاندەك بىر ئاۋازدا دۇدۇقلىدى :

— بۇ ... بۇ قانداق بولغىنى ... ئوتتا تۇرۇپ كۆيمىسەم ... يېنىمدا تۇرۇپ سۆيمىسەم ...

مەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتىم :

— مۇزەپپەر ، ئادەم ئۇچۇن تاج ۋە باشقىلار زىننەت

بولالمايدۇ ... ئۇنىڭغا زىننەت بولمىغان بىردىنبىر قىممەت-لىك نەرسە : ئەدەپ ۋە ھايا ! ...

ئۇ ئاخىر شەرتىمگە كۆندى . مەن بۇ كېچىنى ئەنە شۇ دېرىزە يېنىدا ئويغاق ئولتۇرۇپ ناھايىتىمۇ تەسلىك ۋە ئۇ-ياتلىق ئىچىدە ئۆتكۈزدۈم .

18 - ئىيۇن كۈنى دەرسكە يېرىم - يارتا قاتنىشىپ كۆپرەك ياتاقتا دەم ئالدىم . ئۇ كۈنى مۇزەپپەر كۆرۈنمىدى ، مەنمۇ كۆرۈشنى خالىمىدىم . 19 - ئىيۇن كۈنى گويا بې-شىمدا ئاتوم بومبىسى پارتلىغاندەك دەھشەتلىك بىر ئىش يۈز بەردى : شۇ كۈنى ئەتىگەندە دېلو گۇرۇپپىسىنىڭ باشلى-قى ئۇشتۇمتۇت مېنى چاقىرىپ :

— مۇيەسسەر ياسىن دېگەن سىز بولامسىز ؟ — دېدى چىرايىمغىمۇ قارىماي ، — ئەرزىڭىزنى تاپشۇرۇۋالدۇق ، زا-كىرىنىڭ سىزگە باسقۇنچىلىق قىلىشى ئۈنىڭ جىنايىتى ئۈس-تىگە جىنايەت قوشتى .

— ھە ؟ ! نېمە دەۋاتىسىز ؟ ! — مەن ئۆزۈمۇ سەزمە-گەن ھالدا ۋارقىرىۋەتتىم ، — ئۇ مەن ئەمەس ... مېنىڭ ئەمەس .

دېلو گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى ماڭا سوغۇق نەزەر بىلەن بىر قاراپ چىقىپ قولىدىكى قەغەزنى ئالدىمغا قويۇپ غو-دۇڭشىدى :

— نېمانچە قورقمىسىز ، قورقماڭ ... بۇ سىزنىڭدۇ ؟ خېتىڭىزغا قاراپ بېقىڭە .

ئاھ ! ... بۇ نېمە كارامەت ! ئۆزۈم يازغان خەت ئۆز ئالدىمدا تۇراتتى . ئۈنىڭ ئىككى جايىغا ئۆزگەرتىش كىرگۈ-زۈلگەن بولسىمۇ ، لېكىن پۈتۈنلەي مېنىڭ پوچېركامغا ئوخشىتىلغان . بىرى ، مۇيەسسەر دېگەن ئىسىمنىڭ يېنىدە-كى بوش قالدۇرۇلغان ئورۇنغا مېنىڭ فامىلەم «ياسىن»

سۆزى قوشۇلغان ، يەنە بىرى ، 7 ـ ئىيۇن ، دېگەن رەقەم-
نىڭ ئالدىغا بىر قوشۇلۇپ ، 17 ـ ئىيۇن ، بولغانىدى .
كۆزۈمگە بىردىنلا قاراڭغۇچىلىق تېقىلىپ ئۆي پىرقى-
راۋاتقاندەك ، مەن دەسسەپ تۇرغان زېمىن قاتتىق چايقى-
لىپ ، ئۆكتۈرۈلۈپ كېتىدىغاندەك تۇيۇلدى . شۇنداق رو-
ھىي ئازاب ئىچىدە ھېلىقى باشلىقنىڭ :

— خاتىرجەم بولۇڭ ، ئەرزىگىز بويىچە زاكىرنى
قاتتىق جازالايمىز ! — دېگەن سۆزلىرىنى خىرە-
شىرە ئاڭلىدىم ـ دە ، ئارقىمغا بۇرۇلۇپ يۇگۇرگەنچە ئىش-
خانىدىن چىقىپ كەتتىم . مەن شۇ چېققانچە ئۆزۈمنى دەريا غا
ياكى لەخمىگە تاشلاپ ئۆلۈۋالماقچى ئىدىم . چۈنكى ، مەن
ئەمدى زاكىر مۇئەللىمگە ، ئۆزۈمنىڭ كېلەچىكىگە قانداق
يۈز كېلىمەن ! ؟ ئىپپەت ـ نومۇسۇمنىڭ دەپسەندە قىلىنى-
شى بىلەن ئىنسانىي غۇرۇرۇمنىڭ بۇنداق قاتتىق ھاقارەتلى-
نىشى مېنىڭ ئۆلۈۋېلىشىمغا يېتىپ ئاشاتتى . لېكىن ، كۆز
ئالدىمدا بىردىنلا ئانامنىڭ مېنى ئوقۇشقا ئۇزاتقان ۋاقتىتى-
كى مۇڭلۇق ، لېكىن ئىپتىخارغا تولغان ناتۇۋان سىيماسى
گەۋدىلەندى ، ئۇ گويا مەندىن پەرزەنتلىك بۇرچىنى سوراپ
پىچىرلاۋاتقاندەك تۇيۇلدى . ئۇ مەندىن نېمىلەرنى كۈتكەنى-
دى ؟ ! شۇنچە جاپا ـ مۇشەققەت ، ئازۇ ـ ئارمانلار بىلەن
ئوقۇتۇپ ، ئاخىر مەندىن ئۆمۈرلۈك ھىجران ئازابى بىلەن
شەنى يامان ناملارنىڭ قېلىشىنى كۈتكەنمىدى ؟ ! مۇيەس-
سەر ، سېنىڭ پەرزەنتلىك بۇرچۇڭ شۇمۇ ؟ ! شۇ چاغدىلا
مەن ئۇنىڭ ئىللىق باغرىغا ئۆزۈمنى ئېتىپ قانغۇدەك يىغلا-
ۋېلىشنى ، ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزلىرىنى سىلاپ ، مۇبارەك جاما-
لىنى ئاخىرقى قېتىم بىر كۆرۈۋېلىپ كىندىك قېنىم تۆ-
كۈلگەن يەر باغرىدا يېتىشنى ئويلاپ ، شۇ كۈنكى كەچلىك
پويىزدا يۈرتقا قاراپ يولغا چىقتىم . لېكىن ، ئانامنى

كۆرۈش بىلەن ئۆلۈۋېلىش خىيالىمنى ئىشقا ئاشۇرالمىدىم ، ئۇنىڭ گۆھىرى ئۆچكەن كۆزلىرىدە جىلۋىلىنىپ تۇرغان بىر خىل شادىيانلىقنى ھەربىر قېتىم كۆرگىنىمدە كاللامدىكى شۇم تۇيغۇلارنى يىراقتا ھەيدەشكە تىرىشاتتىم . ئانامنىڭ ئاجىز يۈرىكى بۇنداق ئېغىر زەربىنى كۆتۈرەلمەيتتى .

‹ئانا ، دېگەن بۇ ئاددىي ، ئەمما مەنىسى چوڭقۇر سۆزدە نېمىدېگەن ئۇلۇغ نەرسىلەر يوشۇرۇنۇپ ياتىدۇ - ھە ؟ ! ئۇنىڭدا ئۇمىدىمۇ ، مۇھەببەتمۇ ، تەسەللىمۇ بار ، شۇنداقلا ، كىشىنىڭ يۈرىكىدىكى ئەڭ شېرىن ۋە گۈزەل ھېس - تۇيغۇمۇ تولۇپ تاشىدۇ . ئۇ مېنىڭمۇ زەخمە يېگەن قەلبىمگە كىچىككىنە بولسىمۇ تەسەللى بولۇپ ، مۇڭ باسقان چۈشكۈن روھىمغا ئۇمىد شامىنى ياققاندەك بولدى . لېكىن ، بۇ شام غۇۋا ھەم كۈچسىز ئىدى ، ئۇ ئىچ - ئىچىمدىن قاپساپ چىقىۋاتقان ئۇمىدسىزلىك بوراننىغا ھامان بەرداشلىق بېرەلمەيتتى .

ھايات بىلەن مامات ئوتتۇرىسىدا ئەنە شۇنداق كەسكىن ئېلىشىۋاتقان ۋاقتىمدا سىز كېلىپ روھىي مەدەتكارىم بولدىڭىز .

مۇئەللىم ، مېنىڭ تۇنجى مۇھەببەت سەرگۈزەشتەم ، مېنىڭ بىرىنچى قېتىملىق ، شۇنداقلا ئەڭ ئاخىرقى قېتىملىق ئاچچىق سەرگۈزەشتەم ئەنە شۇنداق بولدى . مەن بىر تەببىي خادىم تۇرۇپ مۇزەپپەرنىڭ تومۇرلىرىدا ئاققىنى ئىسسىق قان بولماستىن ، بەلكى سېسىق يۇندا ئىكەنلىكىنى ، ئۇنىڭ بەدىنىدىكى 206 ئىسكىلىت بىلەن 600 پارچە مۇسكۇلنىڭ پۈتۈنلەي زەھەرده يۇغۇرۇلغانلىقىنى بىلمەپتىمەن ! مەن ئۇنىڭ مېنى مەپتۇن قىلغان چىرايلىق ھەم نۇرلۇق كۆزلىرىدىن پەقەت يىرتقۇچلاردىلا بولىدىغان ياۋۇزلۇقنى كۆردۈم . دېمىسىمۇ ، ياۋا تۇڭگۇز ، چىلبۆرە ۋە

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

قاپلانلاردىلا ئەنە شۇنداق كۆز بولىدۇ. بۇنداق كۆزلەردە سۆيگۈ- ۋاپا، مېھىر - شەپقەت نۇرلىرى بىلەن ھاياتلىق ئۇچقۇنلىرى بولمايدۇ!

مۇئەللىم، سىز دەرس ئۆتكەندە ئادەملەرنى ناھايىتى ئۇلۇغلايتتىڭىز. شۇنداق، ئادەم ئىنتايىن ئۇلۇغ، يۇكسەك نەرسە. بۇنىڭغا سېلىشتۇرغاندا ئىت ئىنتايىن پەس ... لېكىن مېنىڭچە، ۋاپادار ئىت ۋاپاسىز ئادەمدىن مىڭ ھەسسە ياخشى ئىكەن!...»

مەن بۇ خەتتىن مۇيەسسەرنىڭ كۆڭلىدىكى سىرنىڭ تېگى- تەكتىنى خېلى چۈشەنگەن بولساممۇ، لېكىن بىرلا نەرسە — مۇزەپپەرنىڭ شۇنچە ماھىرلىق بىلەن ئاشۇنداق بىر رەزىل ئويۇنىنى ئويناپ زاكىرغا زىيانكەشلىك قىلماقچى بولغانلىقىنىڭ سەۋەبى ماڭا تېخى قاراڭغۇ ئىدى. بۇ يەردە زادى قانداق سىر بار؟!

مەن ئەمدى ئاشۇ سىرنى ئېچىش قارارىغا كەلدىم. بۇ سىر ئېچىلمىغۇچە مۇيەسسەرمۇ ئەركىن نەپەس ئالالمايتتى. لېكىن، مېنىڭ ھەربىر قەدىمىم يېڭى - يېڭى پېشكەللىكلەرگە ئۇچراپ تۇردى: زاكىر قاراڭغۇ ئۆيگە سولىنىپ ئاممىدىن ئايرىپ قويۇلىدى. بەزى كۆزەتچىلەرنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇنى ھەر كۈنى سوتلاپ، ئۇرۇپ، باسقۇنچىلىق ئىقرارنامىسىنى يازدۇرۇشقا قىستايدىكەن. مۇيەسسەرنىڭمۇ ئەھۋالى كۈندىن - كۈنگە قىيىنلاشتى. مۇزەپپەر ئۆزىگە يېقىن بەزى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئاغزى ئارقىلىق ئۇنىڭ «ئەرزى»نى ئاشكارىلاپ، خېلى كۈچلۈك سادا پەيدا قىلدى. بۇنىڭ بىلەن مۇيەسسەر قىسماققا چۈشكەن كەپتەردەك يەنە تېپىرلاپ قالدى. ئەگەر سەللا بىخۇدلۇق قىلىنسا، ئۇ يەنىلا ھاياتىنى نابۇت قىلىپ قويۇشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا، مەنمۇ دەرھال بىر تۈركۈم ئوقۇغۇچىلارغا مەسىلىنىڭ ئەينەن ئەھۋالىنى ئېيتىپ

ئۇلارغا قارشى ئەكس سادا پەيدا قىلدىم . بۇنىڭ بىلەن ئىززەت-نەپسىنى قوغلايدىغان ھمايىچىلار كۆپىيىپ ، ئۇمۇ ۋۇجدانىي بەسىم بىلەن بىھۇدە ۋەسۋەسىلەرنىڭ ئاسارىتىدىن ئاستا-ئاستا قۇتۇلدى . مېنىڭ ئەمدىكى بىردىنبىر خىيالىم زاكىر بىلەن ئۇچرىشىش ئىدى ، لېكىن شۇنچە ھەرىكەت قىلىپمۇ ئۇنىڭ بىلەن يۈزمۇيۈز ئۇچرىشىش پۇرسىتىگە ئېرىشەلمىدىم . ئاخىرى ئۇنى كۆزەت قىلىدىغان بىر ئوقۇغۇچى ئارقىلىق خەت كىرگۈزۈپ جاۋابىنى كۈتتۈم . ئىككى كۈندىن كېيىن زاكىرنىڭ جاۋاب خېتى چىقتى ، خەتتە مۇنۇلار يېزىلغانىدى :

«يولداش تاشمەت ، خېتىڭىزنى ئوقۇپ ئەھۋالدىن ئازراق ۋاقىپ بولدۇم . مۇيەسسەرگە مەندىن سالام ئېيتىڭ ، بۇ قىزنى پۈتۈن زېھنىي كۈچۈمنى يىغىپ ناھايىتى تەسلىكتە ئەسلىدىم . مۇزەپپەر بىلەن مېنىڭ مۇناسىۋىتىم توغرىسىدا سوراپسىز ، بۇنى سۆزلەپ كەلسەم ئۇزۇن بىر ھېكايە ، قىسقىسى ، خەت ئارقىلىق ئۇنىڭ سۈرىتىنى سىزىپ بېرىشىمۇ تەس . شۇڭا ئىش سىز ئېيتقاندەك بولسۇن ، قالدى گەپنى مەن شۇ چاغدىلا سۆزلەي .»

زاكىرنىڭ خېتى قىسقا بولسىمۇ ، لېكىن مەن ئۇنىڭدىن ئۆزۈم كۈتكەن جاۋابنى ئالغانىدىم . قارىغاندا ، مۇزەپپەر ئادەتتىكى بىر كومېدىيە ئەمەس ، بەلكى كۆپ پەردىلىك بىر تراگېدىيە كۆرسىتىشنى مەقسەت قىلغان بولسا كېرەك . مەن تېخىمۇ جىددىي ھەرىكەتلىنىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى ھېس قىلدىم . شۇ چاغدا مۇزەپپەر بىلەن ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت قارىماققا نورمالدەك كۆرۈنسىمۇ ، ئەمەلىيەتتە خۇددى دەريانىڭ ئاستىقى ئېقىنىدەك جىددىي ھەم شىددەتلىك ئىدى . بىز ۋاقىت ھەم كۈچ جەھەتتە يوشۇرۇن ئېلىشىۋاتاتتۇق . مەن دەرھال بىر

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇركۈم ئوقۇغۇچىلارنى ھەربىرىتلەندۈرۈپ ئۆز سىنىپىم دائىرد-
سىدە زاكىرنى «كۈرەش» قىلىش يېغىنى ئېچىشنى ئوتتۇرىغا
قويدۇم. ئوقۇغۇچىلارمۇ ھەر خىل شەكىل ئارقىلىق كۈچلۈك
جامائەت پىكرى تەييارلىدى. تەلىپىمىز رەھبەرلىك تەرىپىدىن
تېزلا ماقۇللاندى. مەن «كۈرەش» يېغىنىنىڭ ۋاقتىنى ئېنىق
بېكىتكەندىن كېيىن باشقا سىنىپلاردىن بىرنەچچىدىن ۋەكىل
قاتناشىشنى ئۇقتۇردۇم، ئۇنىڭدىن كېيىن «تەشۋىقات دۇيى»
رەھبەرلىكى بىلەن مەكتەپ رەھبەرلىكىنى ھەم مۇزەپپەرنى يە-
غىنغا قاتناشىشقا ئايرىم - ئايرىم تەكلىپ قىلدىم. شۇنداق
قىلىپ، «كۈرەش يېغىنى» ناھايىتى داغدۇغىلىق ئېچىلدى. زا-
كىرنى مۇزەپپەرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ئىككى ئوقۇغۇچى
يالاپ ئەكىردى. مەن يېغىنىنىڭ مەقسىتى توغرىسىدا قىسقىچە
توختىلىپ:

— رەھبەرلەر، ساۋاقداشلار، بۈگۈن بىزنىڭ سىنىپ پەۋ-
قۇلئاددە بىر يېغىن ئېچىپ يېقىندا يۇز بەرگەن بىر دېلونى ھەل
قىلماقچى. ھەممەيلەننىڭ سەۋرچانلىق بىلەن ئاڭلاپ، باشتىن -
ئاياغ تولۇق قاتناشىپ بېرىشىنى سورايمىز! — دېدىم.

شۇنىڭدىن كېيىن بىرىنچى بولۇپ مۇيەسسەرنىڭ ماڭا يازغان
ھېلىقى خېتى مۇنبەردە ئاشكارا ئوقۇلدى. ئۇنى سىنىپىمىزدىكى
بىر ئوغۇل ئوقۇغۇچى ئوقۇۋاتاتتى. مەن دەرھال مۇزەپپەرگە
قارىدىم. خەتنىڭ بىرنەچچە جۈملىسى ئوقۇلۇشى بىلەنلا ئۇنىڭ
يۈزى دەسلەپ تاتىرىشقا، كېيىن قارىداشقا، ئاخىرى بېرىپ چو-
يۇندەك كۆكىرىشكە باشلىدى. شۇ چاغدا مەن ئۇنىڭ نۇرلۇق
كۆزلىرىگە ئالاھىدە سەپسالدىم. بۇ كۆزلەر ھەقىقەتەنمۇ چىرايلىق
ئىدى. لېكىن، شۇ تاپتا ئۇنىڭدىن قايسىبىر يىرتقۇچلارنىڭ
كۆزىدىكىدەك يېشىل ھەم سوغۇق ئۇچقۇنلار چاچراپ تۇراتتى.
بىردىنلا ئۇنىڭ يۈز مۇسكۇللىرى تارتىشقاندەك لىپىلداپ، چىش-
لىرىنىڭمۇ غۇچۇرلىغىنى ئاڭلاندى. خەت چوڭقۇرلاشقانسېرى

ئۇنىڭ سەۋر - تاقىتىمۇ تۈگىدى ، ئۇ ئاخىر چىداپ تۇرالماي ، خۇددى ھەرە چاققاندەك ئورنىدىن سەكرەپ تۇردى - دە :

— بۇ ماڭا قىلىنغان تۆھمەت ! ئىشچىلار تەشۋىقات دۇيىگە قىلىنغان ھاقارەت ! — دەپ ئالىتاغىل ۋارقىرىدى . لېكىن ، ھېچكىم ئۇنىڭغا پىسەنت قىلمىدى . خەت يىغىندىكىلەرنى پۈتۈن-لەي ئۆزىگە ئەسىر قىلغان ۋە ھەربىر ۋۇجدان ئىگىسىنىڭ يۈرەك تارىنى تىترەتكەنىدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە بىر بۇلۇڭدا ئولتۇرغان مۇيەسسەرنىڭمۇ بېشىنى كۆتۈرمەي ئۆكسۈپ يىغلىشى كىشىنىڭ يۈرەك - باغرىنى ئېزەتتى .

خەت ئاخىرلاشقاندا زال ئىچى بىردەم تىمتاس بولۇپ ، كې-يىن بىردىنلا تەۋرەپ كەتتى . ئەھۋالنىڭ تېگى - تەكتىنى ئەمدى ئۇققان بىر تۈركۈم ئوقۇغۇچىلار غەزەپتىن گويا يىڭنە تەگسىلا پارتلاپ كېتىدىغان بومبىغا ئايلىنىپ كەتكەنىدى . بۇنىڭغا قارىماي مۇزەپپەر ئۆزىچە يەنە چۇقان كۆتۈردى :

— بۇ ماڭا قارشى مەقسەتلىك ئۇيۇشتۇرۇلغان قارا يىغىن ! مەن يۇقىرىغا ئەرز قىلىمەن !

لېكىن ، ئۇنىڭ نالىسى زاكىرنىڭ ئۆتكۈر سوئالى بىلەن ئۈزۈلۈپ قالدى :

— مۇزەپپەر ، سەن مېنى تونۇمسەن ؟ !

مۇزەپپەر دەسلەپ مەڭدەپ ، كېيىن ئۆزىنى ئوڭشۇۋالدى :

— سېنى كىم تونۇمايدۇ ؟ قاشقاڭ ئېنىق چەت ئەلگە باغلا-نغان ئۇنسۇر سەن !

— تۇغرا ، — دېدى زاكىر ئالدىغا بىر قەدەم سىل-جىپ ،— مېنىڭ قاشقام ئېنىق ، شۇڭا مەندىن ئانچە ئەنسىرىمە-سىمۇ بولىدۇ ، لېكىن ساڭا ئوخشاش قاشقىسى تېخى ئاشكارىلا-مىغانلار ناھايىتى خەۋپلىك ! سەن كونا رەقىبلەرنىڭ بۇنداق سو-رۇندا ئۇچرىشىپ قېلىشىنى خىيالىڭغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمىغان بولغىيتتىڭ ؟ !

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

زاكىر خوددى بىركىمدىن ئەيمەنگەندەك «چىپچىدە» سۆزدىن توختاپ جىم تۇرۇۋالدى. مەن ئۇنىڭغا قاراپ سۆزلەشكە ئىشارە قىلدىم، لېكىن شۇ چاغدا «ئىشچىلار تەشۋىقات دۇيى» نىڭ بىر مۇئاۋىن باشلىقى بىزگە قاراپ دوق قىلدى:

— بۇ زادى قانداق يىغىن؟! زاكىرنى كۆرەش قىلىش يىغىنىمۇ ياكى مۇزەپپەرنى پاش قىلىش يىغىنىمۇ؟!

مەن ئۇنىڭغا پەرۋاسىزلا جاۋاب بەردىم:

— ئۆزىڭىز كۆرۈۋاتىسىزغۇ!

ئۇ ماڭا چالۋاقىدى:

— سىز ئوقۇغۇچىلارنى قۇتراتىپ تېغ ئۈچىنى ئىشچىلار تەشۋىقات دۇيىگە قاراتماقچىمۇ؟! بۇنداق قارا يىغىننى دەرھال تارقىتىپ ئۆزىڭىزنى تەكشۈرۈڭ!

زال ئىچى تەۋرەپ، ئوقۇغۇچىلار تەرەپ - تەرەپتىن ۋارقىراشقا باشلىدى:

— قاپقانى يېپىشقا بولمايدۇ!

— زاكىر مۇئەللىم سۆزلىسۇن!

ئوقۇغۇچىلار خوددى كىچىك يولۋاسلاردەك خىرىس قىلىپ ئېتىلىپ تۇراتتى. مۇيەسسەرنىڭ خېتى بىلەن مۇڭلۇق يىغىسى ئۇلارنىڭ قەلبىگە غەزەپ ۋە ئۆچمەنلىك ئوتىنى ياققان بولسا، بايىقى «باشلىق»نىڭ يولسىز خىتابلىرى ئەنە شۇ ئوتنىڭ ئۈستىگە ياغ بولۇپ چېچىلغانىدى. شۇڭا ئۇلار ئاقۋالداقتەك پاراسلاپ كەتتى:

— تېغ ئۈچى كىمگە قارىتىلغان بولسا شۇنىڭغا سانجىيمىز!

— قىزىلىرىمىزنى بوزەك ئەتكەن ئادەم ياخشى ئاقىۋەت كۆرمەيدۇ!

— مۇزەپپەر ئوتتۇرىغا چىقسۇن!

.....

بىر مەيدان قىسقىلا ئېلىشىشتىن كېيىن يىغىن تەرتىپى

ئەسلىگە كەلدى ، ھېلىقى «باشلىق»مۇ پەسكويغا چۈشتى . كۆپ-چىلىكنىڭ تەلىپى بىلەن زاكىر سۆزىنى داۋام قىلدى :

— مېنىڭ خاتالىقىم بار ، — دېدى ئۇ پەس ، لېكىن ۋەزىن-لىك ئاۋازدا ، — بۇ خاتالىق مۇزەپپەرنىڭ ئۆتمۈشىنى ئازراق چۈشەندۈرۈپ قويۇشقا توسقۇن بولماس : مەن مۇزەپپەر بىلەن بۇنىڭدىن تۆت يىل بۇرۇن سەييارە داۋالاشقا چۈشكەن ناھىيىدە تۇنجى قېتىم ئۇچراشقان . ئەسلىدە ئۇنىڭ ئۆزى بىلەن تونۇشۇش-تىن بۇرۇن ئۇنىڭ يۈكسەك شان - شۆھرىتى بىلەن تونۇشتۇم . بىز بارغاندا ناھىيىلىك رادىئو ئۇزېلى ھەدەپ ئۇنى تەشۋىق قىلە-ۋاتقانكەن ، ناھىيە بازىرىدىكى شەرەپ تاختىلىرىدىمۇ ئۇنىڭغا يېزىلغان ماختاش - مەدھىيىلەر يالتىراپ تۇراتتى . ئۇ تېخى يېقىندىلا كىشىلەرنىڭ ئاغزىدا «ئالتۇن تېپىۋالسىمۇ كۆز قىرىنى سالمايدىغان يىگىت» دەپ ماختىلىپ ناھىيە تەرىپىدىن «ئۆگە-نىش ئۇلگىسى» دېگەن شەرەپلىك نامغا ئىگە بولغان ھەم شۇ مۇناسىۋەت بىلەن بىراقلا كۆتۈرۈلۈپ ، قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان يېزىدىن ناھىيىلىك مېھمانخانىغا كادىر قىلىپ ئۆستۈرۈلگەنە-كەن . مەن ئۇنىڭ ئىش - ئىزلىرى تونۇشتۇرۇلغان ماتېرىيالدىن ئۇنىڭ ئۆتكەن ئايدا ئۆزى تۇرۇۋاتقان گۈڭشېدىكى تەمىنات- سودا كوپېراتىپىنىڭ كاسسىرى ئايىمنىسا ئىسىملىك قىزنىڭ ناھىيە بازىرىدا يوقىتىپ قويغان بىر تۈگۈنچىكىنى تېپىۋېلىپ ، ئۇنىڭدە-كى 1030 يۈەن نەق پۇل بىلەن 347 جىڭ ئاشلىق بېلىتىنى ساقچىغا تاپشۇرۇپ بېرىپ ، يوقالغان نەرسىنىڭ دەردىدە ئۆلۈۋې-لىش نىيىتىگە كەلگەن ئايىمنىسانى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇپ قالغان ئالىيجاناب خىسلىتىنى ئۇقۇپ چوڭقۇر تەسىرلەندىم ، كېيىن بىز ئاستا - ئاستا تونۇشۇپمۇ قالدۇق . بولۇپمۇ ، مەن ئۇنىڭغا نىسبە-تەن چوڭقۇر ھۆرمەت ئىستىكىدە يېقىنلاشتىم ، بىز تونۇشۇپ ئۇزاق ئۆتمەيلا ئۇ يەنە شۇ شان - شۆھرەتنىڭ كۈچى بىلەن ئۇرۇمچىگە يۆتكىلىپ كەتتى ، لېكىن ئۇ كېتىپ ئاياغ ئىزلىرى

ئۆچە - ئۆچمەيلا شەرەپلىك نامى خىرەلىشىشكە باشلىدى . نېمە ئۈچۈنكى ، ئايىمنىسا تۇرۇپلا ئۇنىڭ «كۈشەندىسى» گە ئايلىنىپ ، «ئالتۇن تېپىۋالسىمۇ كۆز قىرىنى سالمايدىغان بۇ يىگىت» نىڭ ئەسلىي قىياپىتىنى ئاشكارىلاپ قويدى . ئەسلىدە پۈل بىلەن ئاشلىق بىلىتىنى تېپىۋېلىش ۋەقەسى مۇزەپپەرنىڭ «قىزىل قوغدىنىش تونى» بولۇپ ، ئاللىقانداق مۇددىئاغا يېتىش ئۈچۈن ئەپچىللىك بىلەن تەييارلىغان ئويۇنى ئىكەن (بۇ ئويۇندا ئۇ ئايىمنىسانى ھۆل خىشقا دەسسەتكەن) . دەرۋەقە ، ئويۇندا مۇزەپپەر غەلىبە قىلدى . ئۇنىڭ ھېلىقى ئوغرىلىقتىن كەلگەن «يۈكسەك شان - شەرىپى» بىلەن ئۈپرىماس «قىزىل تونى» گويا خاسىيەتلىك شوتىدەك ئۇنى ئاددىي پۇقرالىقتىن كادىرلىققا ، يېزىدىن ناھىيەگە ، ئاخىرى ناھىيىدىن شەھەرگىچە ئاسانلا يەتكۈزۈپ قويدى . ئايىمنىسانىڭ پاش قىلىشى بىلەن دادخورلۇقلىرى بولسا تەشكىل بىلەن كىشىلەرنىڭ نەزىرىدە ئانچە ئىشەنچلىك بولماي قېلىۋەردى . بىز ئىككىنچى قېتىم — شۇ ۋەقەدىن ئۈچ يىل كېيىن ئۇرۇمچىدە ئۇچراشتۇق . بۇ ئۇچرىشىشىمىز تولىمۇ تاسادىپىي بولدى . ئۇ مەن بىلەن ناھايىتىمۇ ھودۇقۇش ، خۇدۇكسىرەش ئىچىدە كۆرۈشتى . مەن ئۇنىڭ سىڭلىم رۇقىيەنى ئاللىقاچان ئۆزىگە رام قىلىۋالغانلىقىنى بىلىپ سىڭلىمنىڭ رايىنى يانداۋۇرماقچى بولدۇم . ئۇنىڭغا مۇزەپپەر توغرىسىدىكى قاراشلىرىمنى ئەگىتىپ ئېيتتىم ، لېكىن سىڭلىم دەماللىقا قايىل بولمىدى ، مۇزەپپەرنىڭ سىرتقى قىياپىتى ئۇنىڭ كۆزىنى باغلىۋالغانىدى . ئۇنىڭ سىرتقى قىياپىتى گۈزەل ، كۆرۈنۈشى سالاپەتلىك بولسىمۇ ، لېكىن بەزى بۇتلار ئىنتايىن ھەشەمەتلىك ياسالغان بىلەن ئۇنىڭدا يۈرەك بولمىغىنىغا ئوخشاش ، ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىمۇ ئىنسانىي خىسلەت ، پاك ۋىجدان دېگەندەك نەرسىلەر كەم ئىدى . ئويلىغىنىمدەك ، ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى ئۇزاققا بارمىدى . شۇ يىلنىڭ ئاخىرىدا ئاجايىپ بىر ئىش يۈز بەردى : دادام بىلەن ئاكامنىڭ

چەت ئەلدە ئىكەنلىكى ھەممەيلەنگە مەلۇم ، ئۇلار بىزنى چاقىرد-
تىپ ۋىزا ئەۋەتكەن ، بىز بۇنى تەشكىلگە تاپشۇرۇپ بېرىش توغ-
رىسىدا ئانامغا خىزمەت ئىشلەپ يۈرەتتۇق . شۇ چاغدا مۇزەپپەر
بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ رۇقىيەگە تېخىمۇ چىڭ يېپىشتى ۋە
ئۇنى چەتكە چىقىپ كېتىشكە قىزىقتۇرۇشقا باشلىدى ، ھەتتا بىر
كۈنى ئانام يوق ۋاقىتتا ئۆيگە كېلىپ ۋىزىنى ئالدۇرۇپ كۆرۈپ
شۇ يەردىلا : «سىز بىلەن مەن ئاخىرەتلىك جۈپلەردىن ، چەت
ئەلگە بىللە چىقىپ كېتىپ ياغ ئىچىدىكى بۆرەكتەك يايراي-
لى !» دەپتۇ ، لېكىن رۇقىيە ۋىزىنى تەشكىلگە تاپشۇرۇپ بەر-
مەكچى بولغانلىقىنى ئېيتىپ ئۇنىڭغا رەددىيە بېرىپتۇ . شۇنىڭ
بىلەن ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بەس - مۇنازىرە باشلىنىپ ئاخى-
رى جېدەلگە ئايلىنىپتۇ ، مۇزەپپەر رۇقىيەنى ئۇرۇپ ھوشسىز-
لاندۇرۇپ ۋىزىنى ئېقىپچىپتۇ . مەن ئۆيگە كىرگەندە رۇقىيە
تېخىچە ھوشسىز ياتقان ئىكەن ، مەن ئۇنى دەرھال دوختۇرخانىغا
ئاپىرىپ قويۇپ مۇزەپپەرنىڭ ئىشىنى ساقچىغا مەلۇم قىلدىم .
ئۇ ئىككى كۈندىن كېيىن قولغا چۈشتى ... — زاكىر بىرئاز
تۇرۇۋېلىپ يىغىنىكىلەرگە راسا بىر زەن سېلىپ ، ئاندىن سۆزد-
نىڭ ئاخىرىنى تەئەججۈپ بىلەن چۈشۈردى ، — لېكىن ، مەن
مۇشۇنداق بىر ئادەمنىڭ قانداق قىلىپ تۇرمىدىن بوشاپ ، ھېيىق-
ماستىن مائارىپ سەھنىسىگە چىقىپ ، يەنە تېخى ئادەم چۆچۈيدد-
غان ئويۇنلارنى قايتا ئويناپ يۈرگەنلىكىگە ھەيرانمەن ! مېنىڭ
بۇ ھەيرانلىقىمغا ھازىرقى رېئاللىق جاۋاب بەرمىسە ، ئىشىنىمەد-
كى ، كەلگۈسى تارىخ چوقۇم جاۋاب بېرىدۇ !

يىغىن ناھايىتى داغدۇغىلىق باشلانغانلىقىغا قارىماي ئاخىرى
ھېچقانداق شاۋقۇنسىز «جىممىدە» ئاياغلاشتى . لېكىن ، بۇنىڭ
مەكتەپ جامائەتچىلىكى ئىچىدە پەيدا قىلغان تەسىرى ناھايىتى
كۈچلۈك بولدى . مۇزەپپەرنىڭ ئۆتمۈشى بىلەن ھازىرى ھەممە
يەردە ھېكايە قىلىنىپ يېڭى - يېڭى تېمىلارغا ماۋزۇ بولدى .

ئۇنىڭ ئۆزى كىشىلەرنىڭ نەزىرىدە خۇددى يىرتىلىق جاراھەتتەك يىرگىنچلىك ، نىجاسەتتەك پەسكەش ئورۇنغا چۈشۈپ قالدى . كۆچىلىك ئۇنىڭغا تېگىشلىك جازا بېرىشنى تەلەپ قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنى «تەشۋىقات دۇيىدىن قوغلىدۇق» دېگەن نام بىلەن مەكتەپتىن «غىپپىدە» قايتۇرۇپ ئۆز ئورنىدا قوغداپ قالدى . ئارىدىن بىر يىل ئۆتتۇپ ئوقۇش پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلارنىڭ تەقسىماتى ئىشلەندى . مۇيەسسەر دەسلەپ شەھەرگە بۆلۈنگەندى ، كېيىن ئۆزىنىڭ تەلىپى بىلەن ئاشۇ چەت ، خىلۋەت ناھىيىگە كەتتى . ئۇ مەكتەپتىن ئايرىلىدىغان كۈنى مەن بىلەن خوشلىشىپ :

— مۇئەللىم ، سىزنىڭ ئۇمىدىڭىزنى مەكتەپتە ئاقلىيالمىدىم ، — دېدى بىر خىل ئۆكۈنۈش بىلەن ، — يېڭى خىزمەت ئورنۇمدا چوقۇم ئاقلايمەن . خەلققە ، كەسپىمگە بولغان مۇھەببەت مېنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى بىردىنبىر ھەم ئەڭ ئالىي مۇھەببىتىم بولۇپ قالىدۇ ، بۇ ئىرادە مېنىڭ ھەربىر ھۈجەيرىلىرىمگىچە سىڭىپ كەتتى ...

بۇ قېتىم ئۇ كۆز يېشى قىلمىدى ياكى تىرنىقىنى تاتىلاپ دۇدۇقلاپمۇ تۇرمىدى ، بەلكى ناھايىتى مەردانىلىك بىلەن ئۆز ئۇستازىغا ئاخىرقى يۈرەك سۆزىنى ئېيتتى . مەنمۇ ئۇنى سەپەرگە چىققان پەرزەنتىنى ئۇزاتقان ئاتا مېھرى بىلەن ئۇزىتىپ قويدۇم .

* * *

ئارىدىن ھەپتە ئۆتكەندە مەن بۇ شەھەردىكى تىجارەت ھەم زىيارىتىمنى ئاخىرلاشتۇرۇپ ناھىيىگە ئالدىراشلا قايتتىم . يول بويى مېنى ئازابلىق خىياللار چۇلغۇۋالدى :

ئاھ ، ياشلىق باھار ! سەن ھەقىقەتەنمۇ كىشىلىك ھاياتىنىڭ سەھەر چېغى ، ئۇزۇنغا يۇگۇرۇش يولىنىڭ باشلىنىش سىزىقى !

شۇنىڭ ئۇچۇن ھەممە ئادەم ياشلىق باھارىنىڭ گۈزەل ، پارلاق بولۇشىنى ئۈمىد قىلىدۇ ، ئەپسۇسكى ، ياشلىق باھارىنى ئۆتكۈزۈۋاتقان ياشلار كۆپ ھاللاردا ئۇنىڭ قىممىتىنى ۋە ئۇنى قەدىرلەش يوللىرىنى بىلمەيدۇ ، ھەتتا بەزىلەر ئۇنى نابۇت قىلىپ قويىدۇ .

ئاھ ، ياشلىق ! سەن نېمانچە مەغرۇر ، شۇنداقلا نېمانچە بەكۇاشسەن ! سەن ئىنسان ھاياتىنىڭ ئەڭ گۈزەل خۇش پۇراقلىق چېغى ۋە ھايات دەرياسىنىڭ جۇشقۇنلۇق بىر قاينىمى بولۇشۇڭغا قارىماي ، ئەگەر سەن بەكمۇ يېنىك بولساڭ ، ھايات دەرياسىنىڭ شىددەتلىك ئېقىنى سېنى خۇددى رەزگى يوپۇرماقلاردەك ئېقىتىپ كېتىۋېرىدۇ ؛ مۇبادا سەن بەكمۇ ئېغىر بولساڭ چېقىر تاشلاردەك قىرغاققا پېتىپ قالىسەن !

تۇرمۇش نېمىدېگەن مۇرەككەپ - ھە ! ؟ ئۇنىڭ مۇرەككەپلىكى يالغۇز ئۇنىڭ قوينىدا تۇت يۇز يىل ئۆمۈر كۆرىدىغان نەچچە پۈتلۈق تاشپاقا بىلەن سېكۇنت ئىچىدە تۇغۇلۇپ ، ئۆسۈپ ، ئاخىرى ئۆلىدىغان توپلىكىدەك بىر كىلېتكىلىق ھايۋانلارنىڭ بولۇشى بىلەنلا ئەمەس ، بەلكى گۈزەللىك بىلەن رەزىللىك ، ۋىجدانلىق بىلەن نومۇسسىزلىق ، ۋاپا بىلەن جاپاغا ئوخشاش رەڭسىز ، شەكلسىز نەرسىلەرنىڭ كۆزگە كۆرۈنمەي گىرەلىشىپ ، كىشىلىك ھاياتنى گۈللەندۈرۈپ بېزەيدىغانلار بىلەن ئۇنىڭ ھەقىقىي مەنىسىنى بۇلغايدىغان ئىككى پۈتلۇقلارنىڭمۇ بارلىقى بىلەن ئىپادىلىنىدۇ .

قايسىبىر دانىشمەن : «تۇرمۇش — قەبرە ئۈستىدە ئۈسسۇل ئويناشتىن ئىبارەت» دەپتىكەن . راست ، بىر ھەپتە ئىچىدە ئاڭلىغان - كۆرگەنلىرىم مېنى شۇ دانىشمەننىڭ سۆزىگە ئىشەندۈرۈپ قويدى .

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەتىكى ھېكايىنىڭ مۇقەددىمىسى

«بىر ئادەمنىڭ روھى يەنە بىر ئادەمنىڭ روھىدىن ھېسسىيات قوبۇل قىلىپ ئۆزىنى تولۇقلايدۇ ، ئاندىن تېخىمۇ مول ھېسسىياتنى ئۇنىڭغا بېرىدۇ . ئادەم بىلەن ئادەم ئوتتۇرىسىدا بۇنداق ئالىيجاناب مۇناسىۋەت بولمايدىغان بولسا ، يۇرەكتە ھاياتىي كۆچمۇ بولمايدۇ... »

— بالزاك

ھەش - پەش دېگۈچە بىر ئاي ئۆتۈپ كەتتى . بۇ جەريانىدا مەن مۇيەسسەر توغرىسىدا ناھايىتى كۆپ ئويلاندىم . ئەتىكى ئىشلارنى تەسەۋۋۇر قىلىش تەس بولسىمۇ ، لېكىن بىرلا نەرسىگە كۆزۈم يەتتى : «مەن پەقەت مۇيەسسەر بىلەنلا بەختلىك بولالايمەن ۋە ئۇنىمۇ بەختلىك قىلالايمەن ! » ئەمدى ئۇنىڭغا يۈرەك سۆزلىرىمنى ئوچۇق ئېيتىش ۋاقتى كەلگەنىدى . لېكىن ، يېقىندا بولغان بىر قېتىملىق سۆھبىتىمىز ناھايىتى قىسقا ھەم ئىلمان سۈرەكلا ئۆتتى :

— مۇيەسسەر .

— ھە .

— مەن سىزگە ...

— توغرا ، سىز ماڭا مۇزەپپەرنىڭ بۇ يەرگە نېمە ئۈچۈن كەلگەنلىكىنى ئېيتماقچى ئىدىڭىزغۇ ؟ ...

— ھە ... ئۇ ... ئۇ بىر دېلوغا چېتىشلىق ئىكەن ، قولغا ئېلىنىدىغانلىقىنى تۇيۇپ بۇ يەردىكى بىر ئاغىنىسىنى پاناھلاپ قېچىپ كەپتىكەن .

— ھە .

كېيىنكى گەپلەر خۇددى قىرى يوق كېسەكتەك زادىلا چاك باسمىدى . مەن مۇددىئايىمغا قانچە يېقىنلاشسام ئۇ ئۆزىنى شۇنچە چەتكە ئالاتتى . لېكىن ، بۇنىڭلىق بىلەن مەن ئۇنىڭغا رەنجىمۇ

كەتمىدىم . چۈنكى ، بىر قېتىم ئوق تەگكەن قۇشنىڭ دەرھال ئۇۋىغا قونالمىشى ئاسان بولمىغىنىدەك ، مۇزلىغان يۇ-رەككىمۇ بىر يولىلا كۆچلۈك ئوت يېقىۋېتىش خەتەرلىك . پەقەت ئۇنى ئاستا - ئاستا ئىسسىتىش كېرەك - دە !

كېيىنكى قېتىملىق بىر سۆھبىتىمىز خېلى سەمىمىي ۋە ئىللىق ئۆتتى ، مۇيەسسەر مېنىڭ ئۇزۇنغا سوزۇلغان «قەلب تاپشۇرۇشۇم»نى ئاڭلىغاندىن كېيىن :

— سەلىم ئاكا ، «بىر ئادەمنى چۈشىنىش ئۈچۈن بىر تاغار تۇزنى بىللە يېيىش كېرەك» دېگەن گەپ بارغۇ ! — دېدى ماڭا سىناش نەزىرى بىلەن كۆزىنىڭ قىرىنى تاشلاپ .

— شۇنداق ، — دېدىم مەنمۇ دەرھاللا ئۇنى تەستىقلاپ ، — لېكىن ، سىز بىلەن مەن گەرچە بىر تاغار تۇزنى بىللە يېيىشمىگەن بولساقمۇ ، بىر ئېرىقنىڭ سۈيىنى بىللە ئىچىپ ، بىر ھاۋا-دىن نەپەسلىنىۋاتقىنىمىزغا نەچچە يىل بولدى !

توغرا ، مەن ئۇنى دەسلەپ يېرىم - يارتا چۈشەنگەن بولسام ، ھازىر تولۇق چۈشەندىم ، ھەتتا ئۇنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن قىسمەتلەرنى ئويلاپ مەنمۇ بىرنەچچە ۋاقىتقىچە ئۇنسىز ئازابلاندىم . ئۇنىڭ ساددا ، سەبىي قەلبىنى ، ناتىۋان ، ھىمايىسىز تۇرمۇشىنى ئەسلىسەم ئۇنىڭغا بولغان ھېسداشلىقىم ، ئەقىدەم شۇنچە كۈچەيەتتى . پەقەت مەنلا ئۇنىڭ تەنھالىق بىلەن غەشلىك ئىچىدە ئۆتۈۋاتقان تۇرمۇشىنى ئۆزگەرتىپ ، زەخمە يېگەن قەلبىگە مەلھەم بولالايمەن ، دەپ ئويلايتتىم .

— سەلىم ئاكا ، — دېدى ئۇ ناھايىتى مىسكىن ئاۋازدا ، — مەن كېيىنكى چاغلاردا سىزگە ئوخشاش نۇرغۇن يىگىتلەر بىلەن ئۇچراشتىم . ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ناھايىتىمۇ پاك ھەم سەمىمىي ئىدى ، ئۇلار ماڭا مۇھەببەت ئىزھار قىلىشقا ئۇ-رۇنغان ، مەنمۇ قەلبىمدە قانداقتۇر نازۇك تۇيغۇلارنىڭ ئويغىنىۋاتقانلىقىنى سەزگەن ، لېكىن شۇنداق چاغلاردا كۆز ئالدىمدا ھېلىقى سېھىرگەر كۆزلەر بىلەن قۇلىقىمدا ياۋۇز كۈلكىلەرنىڭ

خۇنۇك ئاۋازى پەيدا بولۇپ يۈرىكىم مۇزدەك قېتىپ ، ۋۇجۇدۇم-
دىكى نازۇك تۈيغۇلار ئاللىقاياقلارغا غايىب بولاتتى . شۇنىڭدىن
بۇيان ، مەن قانداقتۇر «مەڭگۈلۈك مۇھەببەت» ، «ۋاپادار يە-
گىت» دېگەندەك خام خىياللارغا بېرىلمەيدىغان بولغان ، مېنىڭ
قەلبىممۇ ، جىسمىممۇ شۇنىڭدىن بۇيان ئارام تاپقانىدى .

— ئۇنداقتا ، مېنىمۇ شۇ تاياقتا ھەيدەمسىز ؟— دېدىم قېيە-
دىغاندەك دومسىيىپ ، — بۇ خۇددى «سۇتتىن ئاغزى كۆيگەن
ئادەم قېتىقنىمۇ پۈۋلەپ ئىچىدۇ» دېگەندەك ئىش ئەمەسمۇ ؟

ئۇ دەرھال يېرىم چاقچاق ، يېرىم جىددىي ھالدا مۇنداق
دېدى :

— سەلىم ئاكا ، مەن تېخى سىزنىڭ ئىسمىڭىزنىلا بىلىمەن ،
كىممۇ سىزنىڭ ئايالىرىنىڭ قەلبىنى زېدە قىلىدىغان ئەر ئەمەس-
لىكىڭىزگە كېپىللىك قىلالايدۇ ؟ !

— ئۆزۈم كېپىللىك قىلىمەن ! — دېدىم مەيدەمگە
ئۇرۇپ ، — ئىشەنمىسىڭىز دىئاگنوز قويۇپ بېقىڭ !

ئۇ «ۋىلىققىدە» كۈلدى ، مەن ئۇنىڭ كۈلكىسىنى تۇنجى
قېتىم كۆرۈشۈم ئىدى . كۈلكە ئۇنىڭغا ھەقىقەتەنمۇ ھۆسن ھەم
سالاپەت بېغىشلىغانىدى . مەن ئۇنى ئاستا ئۆزۈمگە تارتتىم ، لې-
كىن ئۇ زەئىپكىنە قارشىلىق قىلىپ ئۆزىنى چەتكە ئالدى ۋە
ناھايىتىمۇ تۈيغۇلۇق بىر ئاۋازدا :

— سەلىم ئاكا ، سەۋر قىلىڭ ، ئايالىردا بولۇشقا تېگىشلىك
ئەڭ ياخشى خىسلەت : ياخشى - يامانىنى پەرق ئېتىش بىلەن
ھايالىق بولۇش ! — دېدى .

مەن ئۇنىڭغا زوقلىنىپ قارىدىم ، ئۇنىڭ ئاجايىپ نۇرلىنىپ
كەتكەن بىر جۈپ كۆزى ھۆكۈمران ۋە ئىرادىلىك ئىدى . ئۇنىڭ
بۇگۈنكى تەبەسسۇمى ، ھاياسى ۋە ئەتىكى ئىلتىپاتى يۈرىكىمدە
زور بىر ھارارەت دولقۇنى ئويغاتتى - دە ، پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى
لاۋۇلدىتىۋەتتى ...

1984 - يىل يانۋار ، ئۈرۈمچى

قىيانلىق دەريا

بىرىنچى باب

سىخار قول

1

ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ھادىس بىر گۈزەللىك پەيدا بولغانىدى ، ئۇ ئالدىرايتتى ، كۆڭلى نېمىگىدۇر تېپىرلايتتى . شۇڭا ئۇ ناھىيە بازىرىدا توساتتىن ئۇچراپ قالغان مانا شۇ ھارۋىغا ئولتۇرۇپ يولغا چىققانىدى .

ئۇلار ئۆگەن دەريا بويىغا كەلگەندە قۇياش تەڭرىتېغىغا باش قويدى ، كەچكى شەپەقنىڭ گۈلنەپشە رەڭ شولىسى قىرغاقلىرىدا نېپىز مۇز تۇتقان دەريا يۈزىدە سۇس جىمىرلاشقا باشلىدى . يارىيار ھارۋا نەم توپلىق يولدا يېنىك سىلكىنىپ كەلمەكتە ...

— مۇنداق دەڭ ، توختى شۇجى ، بۇ خەۋەرلەر ياخشى كۆڭ-لەرنىڭ ئالا غورىسى ئىكەن - دە ! — ئىنچىكە بۇرۇت قويۇۋالغان ھارۋىكەش يىگىت ھاياجانلىق كۆزلىرىنى دەريادىن ئۇزۇپ ھەمراھىغا قارىدى : ئۇ ئەللىكتىن ھالقىغان ، ئوتتۇرا بوي ، تۇرگۇن ئادەم ئىدى . ئۇنىڭ پاكىز ياستىلغان تۇمارچە بۇرۇتى گۈزەللىك بەستىگە تولىمۇ يارىشىپ تۇراتتى .

— شۇنداق ، رۇستەم ، ئۇنىڭ ھالۋىسى تېخى ئالدىمىزدا ! — دېدى ئۇ ھارۋىنىڭ بوغىسىغا گىرە سېلىپ ، — «لاينى چالا تەپسەڭ كوزا بولىدۇ ، تولا تەپسەڭ جانان» دېيىشىدۇ ، بىز شۇ چاغقىچە جانان تۇگۈل ، كوزىنىمۇ تۇزۈكرەك ياسالمىدۇق ...

ئۇلار بىرپەس جىم بولۇشتى. رۇستەم چىلان دەستىلىك ئۈزۈن قامچىسىنى ئايلاندۇرۇپ ئاتنىڭ بېشىدا «قارس» چىقار-دى. سوكال قۇيرۇق جەگە قۇلاقلىرىنى شىكتايتىپ يەڭگىل يورغىلاشقا باشلىدى، توختى شۇجى بېدە قاچىلانغان تاغارغا يۆلەن-گەن ھالدا كۆزلىرىنى يۇمۇپ خىيالغا پاتقاندى، ئۇ تۇرۇپ - تۇرۇپ ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا ئاللىنېمىلەرنى شۇڭىرلايتتى، رۇستەم قىزىقىپ قالدى:

— توختىكا، يالغۇز قەبرىگە كېلىپ قالدۇق، كۆزىڭىزگە ئۆتكۈن ئۆتكەنلەر كۆرۈنۈۋاتامدۇ نېمە؟ — دېدى ئۇ چاقچاق قىلىپ.

— تاپتىڭ، جايىدا تاپتىڭ، — دېدى توختى شۇجى قەددىنى رۇسلاپ ۋە رۇستەمگە يېقىنراق سىلجىپ داۋام قىلدى، — ئۆتكەن ئىشلار ئېسىمگە كېلىپ قالدى، ئۇلارنىڭ قايسىبىرى جىن - ئالۋاستىلارنىڭ ئۆتكۈن ئۆتكۈزگەنلىكىدىن قېلىشىدۇ، ئۇنىڭدىن ھەممىمىز جاق تويدۇق، ئەمدى بىزمۇ باشقىچىرەك بىر ئۆتكۈن ئۆتكۈزۈپ باقمايمىزمۇ؟ بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي كۆزۈمنى ئېچىپ قويدى. رۇستەم، پارتىيە لەنگەرنى بىزگە تاپشۇردى. ۋەتىنىمىزنىڭ شۇ بىر پارچە زېمىنىدا بىزمۇ يېزا ئىگىلىكىنى زامانىۋىلاشتۇرۇشنىڭ داقا - دۇمباقلىرىنى ياڭراتىپ، دەۋرىنىڭ تەلىپىگە، خەلقنىڭ ئۈمىدىگە لايىق بىر ئىش قىلىپ باقساق دەيمەن!

توختى شۇجى ھاياجانلانغاندى. ئۇ سۆزلىگەنسېرى قىزىشتى، قىزىغانسېرى يۈرەك - قەلبى شۇنچە دولقۇنلىدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا تۇرمۇشنىڭ يېڭى بىر خىل مەنزىرىسى ئېچىلغاندەك ئىدى...

— ئالدىمىزدا جاھانچە ئىشلار بار ئىكەن - دە، توختىكا، — دېدى رۇستەم ئىنچىكە بۇرۇتىنى ھەۋەس بىلەن سىلاپ، — شۇنداق ئىشلارنىڭ بولۇشىنى كۈتۈپ كۆزىمىزنىڭ

قارىچۇقىمۇ ئېقىپ كېتەي دېگەنىدى ، دېھقاننىڭ كۆزىگە كۆرۈنىدىغىنى ئاشلىق ، بۇرنىغا پۇرايدىغىنى يەر ئەمەسمۇ ! قېنى ، ئەمدى سىز باشلاڭ ، بىزمۇ لەنگەردە زامانغا لايىق بىر ئىش قىلىپ باقايلى !

هارۋا دەريانىڭ قۇمجەينەك دېگەن يېرىگە كەلگەندە سولغا ئەگىپ ئۈستىنى ئاپئاق شور قاپلىغان كاتاڭ يولغا چۈشتى . بۇ چاغدا قاش قارىيىپ يىراقتىكى كۆجۈم مەھەللىلەردىن «پىل - پىل» قىلغان يورۇقلۇق خىرە - شىرە كۆرۈنۈشكە باشلىدى . رۇستەم ئاتنىڭ بوجىسىنى چوقايغا ئېلىپ قويۇپ دىمىغىدا غىڭشىپ ناخشا ئېيتتى :

ئۆستەڭدىكى سۈزۈك سۇ ،
توڭلاپ قاپتۇ ئەينەكتەك .
قاچانغۇچە يۈرۈيمىز ،
كاككۇك بىلەن زەينەپتەك .
.....

هارۋىنىڭ ئىرغىتىشى ، ناخشىنىڭ ئەللەيلىشى بىلەن توختى شۇجىنىڭ هارغىن كۆزىگە ئاستا - ئاستا ئۇيقۇ ئولاشتى ...

2

1975 - يىلنىڭ باش باهارىدا هاۋا سېزىلەرلىك ئىللىشقا باشلىدى . ئۆگەن دەرياسى شۈرمەللەرنى لەيلىتىپ هەيۋە بىلەن تولغىنىپ ئاقاتتى . تەبىئەت كۈندىن - كۈنگە ياشىرىپ گۈزەللەشتى ، كىشىلەرمۇ ئۇنىڭغا قاراپ هۇزۇرلىناتتى ، جانلىناتتى ...

مانا شۇ كۈنلەردە لەنگەر دادۇي چوڭ بىر جەڭنى

باشلىۋەتتى . ئۇلار بۇ قەدىمىي يېزىغا يېڭى سۈرەتلەرنى سىزماقتا ئىدى . بۇ سۈرەتنىڭ بىر توچكىسى ئۆگەن دەريا بويىدا يالغۇز قەبرىدەكلا چوقچىيىپ تۇرغان باغ هويلىلىق بىر قورۇنىڭ ئالدىغا قويۇلدى . قورۇنىڭ دەرۋازىسى قوش قاناتلىق بولۇپ ، ئۇنىڭغا سىرىق توچتىن ياسالغان قۇيما هالقا بېكىتىلگەنىدى ، ئۇنىڭ ئالدىدىكى شاخلاپ كەتكەن بىر توپ پوقاق قارىياغاچ يىراقتىنلا كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى . قىيا ئوچۇق ئىشىكتىن ئېگىز قاتما بويلۇق ، بېشىغا نىمكەش سەرپۇش تۇماق كىيگەن ، ئۇزۇن پاختىلىق كەمزۇل ئوستىدىن كەشمىر ياغلىقىنى بەلباغ قىلىپ ئورۇڭالغان ئاتمىش ياش چامىسىدىكى بىر ئادەم چىقتى . بۇ مۇشۇ ئاتا مىراس قورۇنىڭ خوجايىنى سەيدىن قارىي ئىدى . نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ چىرايىنىڭ ئۆڭسۈلى يوق ، بىرنەرسىگە رەللە بولۇپ يۈرگەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى . ئۇنىڭ ئۆسكىلەڭ قاشلىرى ئاستىدىكى ياشاڭغىراپ تۇرىدىغان نۇرسىز كۆزلىرى ئىشىك ئالدىغا قېقىلغان ئىككى غېرىچ ئۇزۇنلۇقتىكى قوزۇقتا چۈشكەندە تېنى شۇركۈنۈپ كەتتى . تۇنۇگۈندىن بېرى مانا شۇ قوزۇق گويا ئۇنىڭ يۈرىكىگە قېقىلغاندەك كۆزلىرى تىنىپ ، پۈت - قولى هالسىزلىنىپ كەتكەنىدى . ئۇ قوزۇقنىڭ يېنىغا كېلىپ ئېڭىشتى - دە ، ئۇزۇن هەم ئىنچىكە قوللىرى بىلەن ئۇنى قامالىلىدى ، شۇ تۇرقىدا ئۇ قوزۇقنى بىرلا سۇغۇرۇپ پارچە - پارچە قىلىپ تاشلىۋەتكەنمۇ بولاتتى ، لېكىن يەنە نېمە ئۈچۈندۇر قولىنى ئاستا بوشىتىپ ، ئەتراپقا سىرلىق قاراپ قويۇپ هويلىغا قايتىپ كىردى . ئۇنىڭ ئىچى تىتىلداپ بىر يەردە تۇرغۇسى كەلمەيتتى ، ئاخىر ئۇ پېشايۋاننىڭ لەمپىسىگە تىرەپ قويۇلغان شوتا بىلەن بىر بېسىپ ، ئىككى بېسىپ ئۆگزىگە چىقتى ، ئۆگزىدىن يېزىنىڭ كۆز يەتكۈدەك يەرلىرى بىمالال كۆرۈنەتتى .

— ۋاي ... نېمىدېگەن مالىمانچىلىق بۇ ... ؟ — سەيدىن قارىي كىرلەشكەن بەلبىغىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆزىنى سۈرتۈۋېتىپ

كەڭ كەتكەن ئېتىزغا قاردى .

قىرلارغا قاداپ قويۇلغان قىزىل بايراقلار سوغۇق ئەتىياز شامىلىدا لەپىلدەپ چوغدەك تاۋلىناتتى ، ئېتىز - ئېرىقلارغا خۇددى كەلكۇن سۈيىدەك يېيىلغان ئەزالارنىڭ كۈلكە - چاقچاق ، ناخشا- غەزەللىرى يېزىنى بىر ئالغاندى . سەيدىن قارىغىنىڭ كۆزلىرى شۇنچە ئادەملەر ئارىسىدىن بىر كىشىنى ئېنىق ئىلغا قىلدى ؛ ئۇ بىردەم تانا تارتىپ قوزۇق قاقاتتى ، بىردەم قولىدىكى كىچىك بايراقچە بىلەن كىملەرگىدۇر بەلگە بېرەتتى ...

«ھەي ، توختى چولاق ! ... — پىچىرلىدى سەيدىن قارى بېشىنى چايقاپ ، — ئالاھازەل ، جەننەتكىمۇ ، دوزاخقىمۇ لازىم ئەمەس ئادەمسەن - دە ! ... »

سەيدىن قارىغا قارشى سوقۇۋاتقان يەڭگىل شامال قىز - يىگىتلەرنىڭ ناخشىسىنى ئۇچۇرۇپ كەلدى :

گۈل - گۈلىستان بولغۇدەك ،
ئالەم گۈلىستان بولغۇدەك .
ياخشىلار بىر يەردە بولسا ،
چۆللەرمۇ بوستان بولغۇدەك .

ناخشا ساداسى سەيدىن قارىغىنىڭ ئېسىگە ئۇچ كۈن بۇرۇن دادۇيدە ئېچىلغان قايناق يىغىن خاتىرىسىنى سالدى . شۇ كۈنمۇ يىغىندىن كېيىن قىز - يىگىتلەر ناخشا توۋلاپ ، ئۇسسۇل ئويناپ دادۇيدە چاڭ چىقىرىۋەتكەنىدى . شۇ كۈنى لەنگەرنىڭ تارىخىدا بولۇپ باقمىغان چوڭ توي بولۇپ ئۆتتى . بۇ قىز چىقىرىپ ، ئوغۇل ئۆيلەيدىغان توي ئەمەس ، بەلكى لەنگەرنىڭ قىياپىتىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن سەپەرۋەر قىلىنغان ئەزالارنىڭ ئۇچرىشىش مەرىكىسى ئىدى . يىغىندا توختى شۇجى پارتىيە ياچەيكىسىنىڭ قارارىنى ئېلان قىلدى ، ئۇنىڭدا دادۇينىڭ ئۇچ يىللىق تەرەققىيات

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

پىلانى تۈزۈلگەن بولۇپ ، بۇ يىل كۈچنى توپلاپ قۇمجەينەكتە زامانىۋى سۇ چىقىرىش پونكتى قۇرۇش چاقىرىقى ئوتتۇرىغا قويۇلغانىدى . توختى شۇجى تەپسىلىي ھەم مەنىلىك سۆزلىدى ، ئۇ :

— بىز ئەۋلادلىرىمىزغا يەنىلا شۇ قىشقىر - قىيسىق ئۆيلەر بىلەن ئەگرى - بۈگرى يوللارنى ، كەتمەن - گۈرجەك بىلەن زەمبىل - تاغارلارنى مىراس قالدۇرۇپ كېتەمدۇق ؟ ! تۇن ئۇزۇ- راپ كەتسە چۈشمۇ كۆپ بولىدۇ ، بىز ئەمدى مۇنداق مەنىسىز چۈشلەرنى كۆرۈشنى توختىتىپ ئويغىنىشىمىز ، بىكار ئېقىۋاتقان دەريا سۈيىگە قاراپ ئاغزىمىزنى چاكىلدىتىپ تۇرغاندىن كۆرە ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىپ بۇ يۇرتنى گۈللەندۈرۈشىمىز ، قىسقىسى ، زامانىغا لايىق ئىش قىلىشىمىز لازىم ! — دېگەندە يىغىن مەيدانى گۈلدۈراس ئالقىش ساداسى بىلەن ياڭرىدى ، بۇ مىكلىغان كىشى- لەرنىڭ ياچىيىكا قارارىغا بولغان يۈكسەك باھاسى ئىدى .

سەيدىن قارىي شۇ كۈنكى يىغىندىن ھېچنېمىنى چۈشەنمەي خامۇش قايتىپ كەلدى ، ئۆيگە كىرىپ توختى شۇجىنىڭ «بەڭ- ۋاشلىقى» ئۈستىدىن ئۆزىچە كايىدى :

— يېڭىلىق ... يېڭىلىقمىش ! ھىم ... بۇنىڭ ئۆزى ئەر سانتۇ ! ئون نەچچە غۇلاچ چوڭقۇرلۇقتىكى ئۆگەننىڭ سۈيىنى ئېگىزگە چىقىرىپ يەر سۇغىرىمىز دېيىش ئالجىغانلىق بولمايۇ نېمە ؟ ! ...

ئۇنىڭ بۇ ۋايساشلىرىغا كەنجى قىزى ئايخان قارشى چىقتى :

— دادا ، يەرلىرىمىز ھەر يىلى قۇرغاقچىلىق دەستىدە چاك- چاك بولۇپ كېتىدۇ ، ئۆگەننىڭ سۈيى بولسا بىپەرۋا ئېقىپ كېتىۋېرىدۇ ، ئەمدى بىز ئۇنى يۆگەنلىمىسەك بولامدۇ ؟ !

— ئېغىزدىكى گەپ بىلەن پولۇ پىشمايدۇ ، ئالاھازەل ، ناۋاي- نىڭ نېنى پىشقۇچە يېڭى كۆيۈپ تۈگەيدىغان گەپ ! — دېدى ئۇ قىزىنىڭ گېپىنى بۆلۈپ . سەيدىن قارىي «دۇيدە يېقىلغان بۇ

چوڭ گۈلخانىنىڭ ئۈچقۇنلىرى ماڭمۇ چاچرايدۇ» دەپ زادىلا ئويلىمىغانىدى ، لېكىن ئۇچ كۈن ئۆتمەي بۇ ئۈچقۇن مانا ئۇنىڭ-غىمۇ چاچراپ يۇرىكىنى ئۆرتەشكە باشلىدى ...

سەيدىن قارىنىڭ خىيالىنى قارىياغاچنىڭ ئاچمىقىغا بېكىتىلگەن رادىئو كانىيىنىڭ جاراڭلىق ئاۋازى بۆلۈۋەتتى :

«يولداشلار ! ... بۈگۈن قۇمجەينەكتىكى سۇ چىقىرىش پونكىتىنىڭ قۇرۇلۇشى ئاساسەن لايىھىلىنىپ بولدى ، پونكىتتىن دادۇيگە باردىغان 1 - نومۇرلۇق يولنىڭ يۆنىلىشى بېكىتىلدى ... »

سەيدىن قارى ئىككى ئالقىنى بىلەن قۇلىقىنى ئېتىپ ، كۆزىنى يۇمۇۋالدى . ئاخىرقى سۆزلەر ئۇنىڭ يۇرىكىگە نەشتەر-دەك سانجىلغانىدى . «ئى خۇدايا ، مۆمىنلىرىڭنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل ئەت ! — دەپ شۇرلىدى ئۇ ساقلىنىڭ ئۈچىنى چىشلەپ ، — يىغلىغان كۆزىمىزگە ياش ، يەيدىغان ئاغزىمىزغا ئاش بەر ، ئېرىقتا سۇ قىلىپ ئاقتۇر ، ئاسماندا غاز قىلىپ ئۇچتۇر ... »

سەيدىن قارى قاتلىق قاپىقىنى ئاران كۆتۈرۈپ كۆزىنى ئاچقانىدى ، ئۆزى تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتقان بىرەيلەننى تونۇپ دەررۇ شوتىغا قاراپ ماڭدى . ئۇ ئۆگزىدىن چۈشكىچە مەسسىدىن چىقىپ كەتكەن كالىچىنى يەرگە نىقتاپ ، سوڭغا دەسسىگىنىچە ئىشىك ئالدىغا چىققاندا ھېلىقى ئادەمنۇ ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ قالغانىدى . بۇ لەنگەر دادۇينىڭ مۇئاۋىن دادۇيجاڭى توختىنىڭ بىر تۇغقان ئىنىسى غوجى ئىدى .

— دۇيجاڭ ... — دېدى سەيدىن قارى ھودۇقۇپ ، — ئۇكام غوجاخۇن ، بۇ قوزۇق ئالاھازەل زادى نېمە گەپ ؟

يېڭى قىرغان ساقال - بۇرۇتلىرىنىڭ ئورنىغا نېپىز چاڭ-توپا قونغان قىرىق ياشلار چامىسىدىكى غوجى مۇلايىم سالامدىن كېيىن دېدى :

ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

— ئايەتتە شۇنداق كېلىپ قالدى ، قارىم ، — ئۇنىڭ گىرە-
لەشكەن ئىككى قولى قورسىقى ئۈستىدە ھۆرمەتتە تۇراتتى .
— ئايەت دېگەننىمۇ ئۇياققا سوزۇپ ، بۇياققا سوزۇپ ئوقۇش-
قا بولـۇۋېرىدۇ ، — سـەيدىن قـارىي قوللىرىنى ئىككى ياققا
يايدى ، — نېمە ئۈچۈن بۇ قوزۇقنى يا ئۇياققا ، يا بۇياققا تارتقىلى
بولمايدىكەن ، ئۇكام ، ئالاھازەل بۇ بەيتۇلمۇقەددەسنىڭ ھەجرىلـ-
ئەسۋەت تېشى ئەمەسقۇ ؟
غوجى ناھايىتى تەكەللۇپچان ئىدى ، شۇڭا ئۇنىڭ سۆزلىرىمۇ
سىپايە چىقاتتى :
— خەۋەرلىرى بار ، ئوڭغا تارتساق يول چاقماقداشقا توغرا
كېلىدۇ ، ئۇ يەردىن ياۋا ئۆردەك بىلەن قاشقالداق ئۆتمىسە ئادەم
ئۆتەلمەيدۇ ، سولغا تارتساق پۈتۈن تالقۇيرۇق مەھەللىسىنى سۆ-
رەپ كېتىدۇ ، — غوجى بىرئاز تۇرۇۋېلىپ داۋام قىلدى ، —
ئەمدى سىلىگە مەھەللە ئىچىدىن مەنزىرىلىك ئۆي - جاي سېلىپ
بېرىمىز ، قوشنا - قولۇمسىز يالغۇزچىلىقتىن بىراقلا قۇتۇلۇپ
كېتەلا ، پونكىت پۈتۈپ قالسىمۇ ھامان سىلىگە ئارامچىلىق بول-
مايدۇ ...
— ئۇكام غوجاخۇن ، — ئۇنىڭ ئاۋازىدىن بىر خىل يېلـ-
نىش ، مەدەت كۈتۈش چىقىپ تۇراتتى ، — بۇ يا ئوڭدا ، يا دۈمدە
بولىدىغان كىچىك بالىلارنىڭ چاپىستەك ئويۇنى ئەمەس ، ئەزەلـ-
دىن يول بولمىغان يەردە يول ياسايمىز دەپ ، ئاخىرەتنىڭ دەرۋا-
زىسىنى بېقىپ ياتقان مەن قېرىنى قاقشاتساڭلا خۇدا راۋا كۆرمەيـ-
دۇ ، بۇ يېشىمدا يەنە باغ كۆكەرتىمەن ، ئۆي -ئەنجام قىلىمەن
دەپ نەدە يۈرەي ؟
شۇ چاغ سەيدىن قارىينىڭ ئوتتۇرانچى قىزى غالتەك ھەيدەپ
كېلىپ قالدى . يىگىرمە يەتتە ياشلارغا ئەمدىلا ئىلىنىشقان تولۇق
گەۋدىلىك ، بېجىرىم بۇ چوكاننىڭ دومىلاق يۈزلىرى خۇددى
بېشىدىكى پەرەڭ ياغلىقتەك قىزىرىپ كەتكەنىدى . ئۇ بەش چامدام

ئارىلىقتا يانداپ كېتىۋېتىپمۇ ئويناق كۆزلىرى بىلەن غوجىغا «لاپپىدە» قارىۋالدى ، غوجىنىڭ ۋۇجۇدى گويا ئۇنىڭدىن چىققان ئۇچقۇندا كۆيگەندەك جىمىرلاپ كەتتى ...

— ناۋاتخان ، ئىشتىن ياندىڭمۇ ، قىزىم ، — دېدى سەيدىن قارىي قىزى تەرەپكە بۇرۇلۇپ ، — تېزرەك ئوت قالاپ چاي قىلساڭ غوجى ئاكاڭمۇ ئوسۇلۇق ئىچسۇن .

— خوش ، قارىم ، مەن ياناي ، — غوجى يەنە بىر ئېگىلىپ ئۆزرە ئېيتتى ، — دادۇيدە ئازراق مەجلىسىمىز بار ، — ئۇ كېتىۋېتىپ قوشۇپ قويدى ، — 1 - نومۇرلۇق يولغا تېخى كەتمەن سالغىنىمىز يوق ، ئىش بولسا يەنە بامەسلىھەت قىلارمىز ...

بۇ گەپ بىلەن سەيدىن قارىينىڭ كۆڭلى خۇددى بىر بۇلۇڭ-پۇچقاقتىن كۈن نۇرى يوچۇق ئېچىپ چۈشكەندەك خېلىلا يورۇپ قالدى ...

3

توختى شۇجى مۇشۇ بىر ھەپتە ئىچىدە شۇنداق بېرىلىپ ئىشلىدىكى ، ھەتتا چاچ - ساقلىنى ئېلىشقىمۇ چولىسى تەگمەدى . ئۇ ھەر كۈنى يۇلتۇز تارقىماستا ئورنىدىن تۇرۇپ ، يۇلتۇز چىققاندا ئۆيگە قايتاتتى . ئۇ بۇگۈنمۇ تاڭ يورۇغۇچە خۇمداندا بولدى ، خۇمدان ياسىلىپ تۇنجى قېتىم پىشۇرۇلغان خىش بۇگۈن سەھەر چىققانىدى . توختى شۇجى خۇمدانچىلار بىلەن بىللە خۇددى مۇنچىغا چۈشكەندەك تەرلەپ - پىشىپ خىش چىقاردى ، كېيىن تۆمۈرچىلىك ۋە ياغاچچىلىق كارخانىلىرىغا بېرىپ ئۇ يەردىكى ئۇستىلار بىلەن ھەمسۆھبەت بولدى ، ناشتىدىن كېيىن ئۆگەن بويىدىكى قۇرۇلۇش ئورنىغا كەلدى . بۇگۈن سۇ چىقىرىش پونكىتىغا ئۇل قويۇلاتتى .

توختى شۇجى كەڭ ماڭلىيى بىلەن ئوچۇق كۆكسىدىن تەپ-چىپ چىققان تەر تامچىلىرىدا ، ئەمدى كۆتۈرۈلگەن قۇياشنىڭ سۇس شولىسى يالتىراشقا باشلىغاندا بىرىنچى خىشنى ماتورخانىنىڭ ئۇلىغا باستى . ئۇ شۇنچىلىك چەبدەس ھەرىكەت قىلاتتىكى ، بىرلا ئوڭ قولى خىشقا ، لايغا ھەم ۋادوغا ئالمىشىپ ئۇلگۈرەتتى ، سول قولى ئورنىدا بولسا چىبەرقۇت كەمزۇلىنىڭ تۇتىلىرى چۇشۇپ ، چەت - چۆرىلىرى قىرقىلغان جانسىز يېڭىلا ساڭگىلاپ تۇراتتى . ئۇ بىر قېتىم لايغا ئېڭىشكەندە قولىسىز يەڭ ھەممىدىن بۇرۇن لايغا چىلىشىپ كەتتى . توختى شۇجىنىڭ يېنىدا ئىشلەۋاتقان بىرەيلەن چاقچاق قىلدى :

— توختىكا ، سول قولىڭىز بولمىغان بىلەن ئۇنىڭ قەدىناس ھەمراھى چېغىدا ئىشقا ھەسسە قوشاي ، دەپ لايغا يۇگۈرۈۋاتامدۇ نېمە ؟

يەنە بىرەيلەن ئۇنىڭغا قوشۇمچە قىلدى :

— يەتتە - سەككىز يىلدىن بېرى ئىگىسىدىن ئايرىلغان بۇ بىچارە يەڭگىمۇ ئەلەم - دە ! كىم بىلىدۇ ، ئۇ تېخى ئىگەمنى يوقاتقانىنىڭ يۇزىگە قارا سۇركەي ، دەپ لايغا يۇگۈرۈۋاتامدۇ ...

ئەتراپتىن يەڭگىل كۈلكە كۆتۈرۈلدى ، لېكىن ئۇلارنىڭ كۈلكىسى غەمكىن ئىدى . ئۇلار توختى شۇجىنىڭ لايغا چىلاشقان ھېلىقى يەڭنى بەلبىغىغا قىستۇرۇۋاتقانلىقىغا قاراپ ئېغىر خورسىنىپ قويدى ، شۇ ئەسنادا ياشانغان بىر بوۋاي ۋارقىرىغىنىچە يېتىپ كەلدى :

— توختى شۇجى قېنى ؟ ! — ئۇ خىش پارچىلاۋاتقان توختى شۇجىنى كۆرۈپ داۋام قىلدى ، — خەقنىڭ جېنى جان ، بىزنىڭ جېنىمىز جان ئەمەسمۇ ؟ !

توختى شۇجى قولىدىكى ئىشنى قويۇپ بوۋايدىن سورىدى :

— زەرىپ تاغا ، ساڭا نېمە بولدى ؟

بوۋاينىڭ سەپرايى تازا ئۆرلىگەن بولسا كېرەك ، ساقال -

بۇرۇتلىرىنى توسۇۋالغان ئاغزىدىن تۈكۈرۈك چاچرىتىپ سۆز-لەشكە باشلىدى :

— نېمە بولدى دېگىنىڭ نېمىسى ، توختاخۇن ؟ خۇدادىن كەلسە جانغا كېلىدۇ ، مۇستاپادىن كەلسە تەڭگە ... قېرىغاندا چاپىنىم ئۆزۈمگە ئېغىرلىق قىلمۇاتسا ئۈكاڭ غوجاخۇنىڭ ماڭا قىلغان دىشۋارچىلىقىنى كۆتەرگۈچىلىكىم يوق ، مەن ساڭا ئېيتاي ، شۇجى ، يول ياساشقا ئەزىرايى خۇدا دەخلى قىلمايمەن ، كاتاڭ يولدا تولا مېڭىپ مېنىڭمۇ هارۋام سۇنغان ، لېكىن ئىشنى قىلسا يولى بىلەن قىلسۇن - دە !

— هەي زەرىپ ، ئەتىگەندىلا زەردەڭ قايناپ قاپتىغۇ ؟ — ئۇنىڭ بىلەن تەڭتۇش بىر دېھقان گەپ ئارىلىدى ، — گېپىڭنىڭ يا ئېغى يوق ، يا بېغى ، نېمە دېمەكچىسەن ؟

— نېمە دەيتتىم ، بۇ ئىشنى قىلدۇق ، قىلغاندىن كېيىن روزىنامۇ تەڭ تۇتۇپ هېيتنامۇ تەڭ ئوينايلى دېمەكچىمەن ، ئەجەبا ، سەيدىن قارىنىڭ ئۆيىگە بەلگە چۈشكىنىگە شۇنچە كۈنلەر بولدى ، هېچكىم ئۇنى كۆچ - كۆچ دېيەلمەيدۇ ، مېنىڭ ئۆيۈم ئاياغتا تۇرسىمۇ هازىر كۆچىسەن ، دەپ كۈدە - كۆرپەمنى تالاغا تاشلايدۇ ، شۇمۇ ئادىللىقمۇ ؟ !

توختى شۇجى ئىشنىڭ تېگىگە يەتتى : «تېخى تۇنۈگۈنلا غوجى گەپ ئارىسىدا ئۇنىڭغا : ‹سەيدىن قارىنىڭ پىكرى چىقمۇاتمدۇ ، بېشىمنىڭ ئىچىمۇ ، تېشىمۇ قاتتى ... › ، دېگەنىدى ، ئەجەبا ، بۇگۈن ئەتىگەندىلا زەرىپ تاغىغا نېمىشقا بۇنداق قوپال تەدبىر قوللىنىدۇ ؟ ! ... »

توختى شۇجى زەرىپ بوۋاينى لاي ئورىكىنىڭ يېنىدىكى گۈلخان يېنىغا باشلاپ كەلدى .

— زەرىپ تاغا ، — دېدى ئۇ ۋەزمىن ئاھاڭدا ، — بايا ناھايىتى توغرا ئېيتتىڭ ، كاتاڭ يولدا تولا مېڭىپ كۆپ زىيان تارتتۇق ، ئەمدى يولىمىزنى توغرىلىمىساق بولمايدۇ ...

گۈلخان ئەتراپىغا ئوت ئىسسىنىش ، تاماكا چېكىش ئۈچۈن ھەممەيلەن يىغىلدى . توختى شۇجى زەرىپ بوۋاينى يېنىدا ئولتۇرغۇزۇپ گەپىنى داۋام قىلدى :

— ئائىلىمىزدە بىرەر توخۇ كاتېكى سالساقمۇ ئاز - تولا بىسەرەمجانلىق بولىدۇ ، لېكىن بىز تۈخۈم بىلەن توخۇ گۆشى يېيىش ئۈچۈن بۇنداق بىسەرەمجانلىقتىن قورقمايمىز ، بىزنىڭ سۇ چىقىرىش پونكىتىنى قۇرۇشمىزدىمۇ بىرمۇنچە قىيىنچىلىقلار بار ، لېكىن بىز بۇ قىيىنچىلىقلارنى يېڭىشىمىز كېرەك . شۇنچە يىللاردىن بېرى يېنىمىزدا سۇ تۇرۇپ سۇسىزلىقنىڭ دەردىنى تارتتۇق ، بىز قىلمىغان قايسى ئىشلار قالدى ؟ ! بىر تېمىن ، بىر ياماقتىن يىغقان شۇنچە پۇللىرىمىز قۇدۇق كولاشقا كەتتى ، لېكىن تارتىپ چىققان سۇيىمىز زىرائەتلەرنىڭ يىلتىزىنى كۆيدۈردى ، گۈڭشې سۇ ئامبىرىنىڭ سۇلىرىمۇ ئەمدى بىزگە يېتىپ كېلەلمەيدىغان بولۇپ قالدى ، ئۆگەن دەريا سى بولسا ئون مېتىر پەسلىكتە بىزگە قاراپمۇ قويماي ئېقىۋەردى ، ئەمدى بىز ئۇنىڭغا قارىمىساق بولمايدۇ ، مەن ھەممىنى ھېسابلاپ كۆردۇم ، — توختى شۇجى تۆش يانچۇقىدىن كىچىك بىر خاتىرىنى ئېلىپ ۋاراقلىدى ، — مانا قاراڭلار ، ئەگەر بىر دېزىلماتور ئورناتساق ئۇنىڭ بىر كېچە - كۈندۈزدە تارتىپ چىقارغان سۇيى بىلەن سەكسەن - توقسان مو بۇغداي ياكى قىرىق - ئەللىك مو ئاق يەرنى سۇغارغىلى بولىدىكەن ، ئەگەر ئەللىك بەش ئات كۈچىگە ئىگە ماتوردىن ئىككىنى ئورناتساقچۇ ؟ — توختى شۇجى سوئال نەزىرىدە ئەتراپقا قارىدى .

بىر يىگىت دەرھاللا جاۋاب بەردى :

— ئۇ چاغدا لەنگەرنىڭ يەرلىرى سۇغا قانغۇدەك .

— توغرا دېدىڭ ، — توختى شۇجى گەپىنى داۋام قىلدى ، — ئېسىڭلاردا باردۇ ؟ بىز ئۆتكەندە ئوتتۇز مېتىر چوڭقۇرلۇقتىكى بىر قۇدۇقنى ئۇچ مىڭ يۈەن خەجلەپ كولاتقان ،

ئۇنىڭدىن سائىتىگە ئاران قىرىق ئالتە لىتىر ئاچچىق سۇ چىققاندى ، ئەمدى بىز سۇ چىقىرىش پونكىتىنى قۇرساق ئۇنىڭ تەننەر-خىمۇ ئىنتايىن ئەرزان توختايدۇ ، زىرائەتلىرىمىز ، باغۋارانلىرىمىز ئۆگەننىڭ تاتلىق سۆيىنى ئىچىدۇ ...

گۈلخان ئەتراپىدا چۆرىدەپ ئولتۇرغان ئون نەچچە دېھقان بىر-بىرىگە مەنىلىك قارىشىپ ، بىردىنلا جانلىنىپ كەتتى . ئۇلار توختى شۇجىنىڭ بۇ ئىنچىكە ھېساباتىدىن ھۇزۇر ھېس قىلىشقانىدى . توختى شۇجى قولىدىكى خاتىرىسىنىڭ يەنە بىر بېتىنى ئېچىپ داۋام قىلدى :

— يالغۇز ئۇلا ئەمەس ، بىز ئورنىتىدىغان ماتور سۇ چىقىرىش ۋەزىپىسىدىن باشقا يەنە توك ھاسىل قىلالايدۇ ، بۇنىڭ بىلەن توك تۇگمىنى ، جۇۋازخانا قاتارلىقلارنى قۇرۇپ بەزى قىيىنچىلىقلىرىمىزنى ئاسان قىلىۋالىمىز ، سۇ چىقىرىش ئېرىقى بىلەن كۆلچەكلەردە ئۆردەك ، بېلىق باقىمىز ...

— دېھقانلارنىڭ قازىنىمۇ ، چۆمۈچىمۇ ماي بولىدىكەن - دە !— دېدى بىرى ئاغزىنى تامشىتىپ .

— قېنى شۇ ئۆردەك ، بېلىقلىرىڭ ؟ !— دېدى بىر يىگىت بوينىنى تولغاپ ، — ھالۋا - ھالۋا دېگەن بىلەن ئېغىز تاتلىق بولمايدۇ !

— ئۆردەكنىڭ گۆشىنى يېمەكچى بولساڭ غازنىڭ پېيىدا بول دەپتىكەن ، — دېدى توختى شۇجى ھېلىقى يىگىتكە مەنىلىك قاراپ ، — بۇگۈن قىلىۋاتقان مانا مۇشۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئەتىكى بايىاشاتلىق ئۈچۈن ... بىز ئۇنىڭغا ئۆز ئەجرىمىز ، ھالال تەرىمىز بىلەن چوقۇم يېتىمىز !

زەرىپ بوۋاي ئوتنىڭ تەپتىدىنمۇ ياكى توختى شۇجىنىڭ سۆزىنىڭ تەسىرىدىنمۇ ئەيتاۋۇر ، خىجىلا ئىللىپ قالدى . ئۇ كۆزلىرىنى لاۋۇلداپ يېنىۋاتقان ئوت يالقۇنىغا تىككىنىچە ساقىلىنى سىلاپ جىم ئولتۇراتتى . توختى شۇجى بىرئاز سۈكۈتتىن

كېيىن ئۇنىڭغا يۈزلەندى :

— زەرىپ تاغا ، غوجىنىڭ قىلىقلىرىنى ئېغىر ئالما ، ئۇنىڭ بىلەن ئۆزۈم سۆزلىشىمەن ، — دېدى ئۇ ئورنىدىن تۇرۇ-ۋېتىپ ، — پۈتكۈتتىن دادۇيگە توغرىلاپ ياسايدىغان يولىمىز ئىككى - ئۈچ ئائىلىنى بىسەرەمجان قىلىدۇ ، لېكىن تەشكىل سىلەرگە ئىگە ، سىلەرگە سالىدىغان يېڭى ئۆي پۈتكۈچە بىرنەچچە ۋاقىت گەمىدە تۇرۇپ جاپا چېكىدىغان بولدۇڭلار .

زەرىپ بوۋاي ئورنىدىن تۇردى ۋە بىر خىل قايىللىق بىلەن دېدى :

— بىزمۇ ئادەم بالىسى ، گەپ - سۆز بولسا مانا شۇنداق يولى بىلەن قىلسۇن ، قېرىغان جاندا ئۇمىد يوق دەمسىلەر ، مەنمۇ كېچە - كۈندۈز يېزىمىزدىكى بايىاشاتلىقنى كۆرۈپ كۆزۈمنى يۇمسام ، دەپ خۇدادىن تىلەيمەن ، بۇنىڭ ئۈچۈن ھېلىغۇ گەمە ئىكەن ، كاتەكتە ياتسامۇ رازى ... — زەرىپ بوۋاي ئورنىدىن تۇرۇپ بەلبىغىنى چىڭىتتى ۋە ئون قەدەم مېڭىپ بولغاندىن كېيىن توختى شۇجىغا قاراپ يەنە ۋارقىرىدى :

— توختاخۇن ، بىز قېرىلار بايىاشاتلىقنى تېزرەك كۆرۈشكە خۇشتار ، سەن باشلىغىن ، ھەرقانداق قىيىنچىلىق بولسا ئۇنى يېڭىش ئۈچۈن بىلىمنى ئۈچ يەردىن چىگىپ قويدۇم !

ئەتراپتىكىلەر پاراققىدە كۈلۈۋەتتى .

4

ئاكا - ئۇكا بىر ھويلىدا ياشايتتى . ئۈچ تۇپ ئۆزۈم تېلى بىلەن بىر تۇپ كارداك شاتۇت باھار كىرىش بىلەنلا بۇ ھويلىنى كىشىنىڭ كۆڭلى ئېچىلغۇدەك گۈزەللەشتۈرۈۋېتەتتى . ئۇنىڭ ئۇستىگە توختى شۇجىنىڭ ئايالى خۇماخان گۈلگە خۇمار ئايال بولغاچقا ، بېدىشنىڭ ئەتراپىنى گۈلىيەسمەن ، ھەشقىپىچەك ، ئاق

لەيلى ، سەرىق سەبەر گۈللەر بىلەن بېزىۋېتەتتى ...

ئاتا - ئانىسىدىن كېيىن ئۇلار مىراس دەۋاسى قىلىشمىدى ، بالىخانىلىرىنى قوشقاندا تۆت ئېغىزلىق ئۆي بار بۇ ھويلىنى تەڭ كۆكەرتىپ بىر تامنى پاسىل قىلىپ ، شۇنچە يىلدىن بېرى ئىناق-ئېجىل بولۇپ ياشىدى . توختى شۇجى بالىچانلىق بولغاچقا ، چوڭ ئايۇان ئۆيدە تۇراتتى . غۇجى بولسا ئىشىك - دېرىزىلىرى يېڭىدىن سىرلانغان دېرىزىلىك مېھمانخانىدا ئىدى . ھازىر بۇ ئۆي ئۇنىڭغا خۇددى بىر كەڭ سارايدەك يالغۇز جېنى لەيلەپ قالغاندەك بىلىنەتتى . دېمىسىمۇ ، ئۇزاق يىل تۇغمىغان خوتۇنى تۇنجى تۇغۇتتا قازا قىلغاندىن بېرى ئۇنىڭ تۇرمۇشى خېلىلا قىيىنلاشتى . بۇگۈن بۇ ئىشتىن بۇرۇنراق كېلىپ ، ئۆز قولىچە گۆشنان سېلىپ يېمەكچى بولدى ، لېكىن قوش مۇشتەك خېمىرنى يۇغارغىچە پېشانىسىدىن تەر چىقىپ كەتتى . يىرىك ، قاتمال قوللىرى زادىلا قولاشمايتتى ، پىياز توغرىغاندا كۆزى قۇم تىققاندەك ئېچىشىپ كەتتى . شۇنداق بولسىمۇ بىرنېمىلەر قىلىپ ناننى تەييارلىدى . ئەمدى ئوچاققا ئوت قالىغاندا ئىش تېخىمۇ ئەپلەشمىدى ، شىرشىم ئوتۇن ھەرقانچە پۈۈلسىمۇ يانمىدى ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ياش ئېقىپ دىمىغىدىن دۇت چىقىپ كەتتى . كىگىزنىڭ ئاستىدىكى تاماكا قەغەزلىرىنىمۇ كۆيدۈرۈپ بولدى . ئوتۇن ھامان «پىژ - پىژ» قىلىپ بۇقسۇيتتى . ئاخىر ئۇنىڭ پۈۈلىگۈدەك ھالى قالمىدى - دە ، ئۆزىچە : «ھەي خۇدا ! بەزى كۇنلىرىڭدىن ئۆرگىلىپ كېتەي ، بەزى كۇنلىرىڭنىڭ كۆتىگە تېپەي ، قۇرۇسۇن بۇ يالغۇزچىلىق !» دەپ غودۇڭشىغىنىچە بىر نوگاي سۇنى ئوچاققا قويۇۋېتىپ ئۆيدىن چىقتى ، بويتاقچىلىق راستىنلا ئۇنىڭ جېنىدىن ئۆتكەنىدى .

ئۇ مەھەللىدىن چىقىپ چۆرىسى قاشالانغان سۆگەتلىك كۆلىنىڭ بويىغا كەلدى . بۇ چاغدا كۆلدە «چولتۇككىدە» قىلغان بىر ئاۋاز چىقتى . ئۇ بېشىنى كۆتۇرۈپ كۆلگە قارىۋىدى ، ئۇدۇل

تەرىپىدە چېلەكنى سۇغا سېلىپ ئۆزىگە قاراپ كۆلۈپ تۇرغان ناۋاتخاننى كۆردى ، كۆردى - يۇ ، يۈرىكى خۇددى ئاشۇ كۆلدىكى بېلىقلاردەك پىلتىڭلاپ كەتتى . ئۇ كۆلنى يېرىم دائىرە ئايلىنىپ ناۋاتخاننىڭ ئارقىسىغا كەلدى .

— شەپە بەرمىگەن بولسام قارىماي كېتەتتىڭىز - ھە؟ — دېدى ناۋاتخان نازلىق ئاۋاز بىلەن قېيىدىغاندەك .

غوجى دەرھال ناۋاتخانغا يانداشتى - دە ، ئۇنىڭ قولىدىكى چېلەكنى ئېلىۋېتىپ دېدى :

— سىزگە قارىمىغان كۆز ئېقىپ كېتەر ، ئىلاھىم !

— راستمۇ ؟

— قاچان سىزگە يالغان ئېيتقانىدىم ؟ — غوجى ئۇنىڭ چەش رەڭ چىت كۆڭلەك ئۇستىدىن پاختىلىق جىلىتكە كىيىۋالغان ئىنچكام بوي - بەستىگە قارىدى . ناۋاتخان سېمىزلىكتە ئوتتۇرا ھال مىق - مىق چوكان ئىدى . ئۇ ھەمىشە ئىنچىكە قاشلىرىنى تۇرۇپ ، ئاغزىنى خۇددى بوۋاقلاردەك ئۇمچەيتىپ سۆزلەيتتى . بۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىگە بىر خىل تۇس بېرىشكە ئۇرۇناتتى ، ئۇ غوجىنىڭ قولىدىن چېلەكنى ئېلىۋېتىپ سورىدى :

— نەگە ماڭدىڭىز ؟

غوجى دەرھال گەپنىڭ ساپىقىغا ئېسىلدى :

— مانا يېنىڭىزدا تۇرۇپتىمەن ، نەگە باشلايسىزكىن .

— يۈرۈڭ ، ئۆيگە باشلاي ، دادام تېخى بايىلا «غوجى ئاكاڭلار ئىككى كۈندىن بېرى كەلمىدى ، چاقىرساڭلار بىللە غىزالانساق» دېۋىدى ، رىزقىڭىز تارتىپتۇ .

بۇ تەكلىپ غوجىغا خۇشياقتى . ھەرھالدا بۇگۈن زەدىۋالللىق تامغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ چېكىسىدىن تەر ، كۆزىدىن ياش چىقارماي ناۋاتخاننىڭ قولىدىن مەززىلىك تاماقنى يېيىش ئۇنىڭغا بەكمۇ ھۇزۇر تۇيۇلدى .

ئۇلار ھويلىغا كىرگەندە سەيدىن قارىي بىلەن دوقۇرۇشۇپ

قالدى . ئۇ ئېشىلدۇرۇپ يۆگەلگەن سەللىسىنىڭ بىر ئۇچىنى ساڭگىلىتىپ نامازغا ماڭغانىدى .

— كەل ، ئۇكام ، «ياخشى ئادەم ئاش ئۈستىگە» دېگەن مانا شۇ ، — دېدى ئۇ غوجىنى ئىككى قوللاپ ئۆيگە تەكلىپ قىلىپ ، — ئالاھازەل ، بايىلا ساڭا تۇگۈنگەنىدىم . جىنىدەك ئولتۇرۇپ تۇرغىن ، نامازشامنى ئوقۇپلا كىرىمەن ، — ئۇ كېتىۋېتىپ ناۋاتخانغا جېكىلىدى ، — قىزىم ، ئېشىڭنى راسلاپ غوجى ئاكاڭغا بېرىۋەر .

ناۋاتخان غوجىنى ئايۋانغا باشلاپ كىردى ، يېرىمىغچە سۇپا سېلىنغان بۇ ئۆي ئازادە ھەم پاكىز ئىدى . ناۋاتخان «لىككىدە» سەكرەپ سۇپىغا چىقتى - دە ، چوڭ كات ئۈستىگە يىغىلغان ئورۇن - كۆرپىلەر ئارىسىدىن چۆرىسىگە قارا زىغىر تۇتۇلغان بىر يېكەندازنى سۇغۇرۇپ غوجىنىڭ ئاستىغا سالدى .

— ئايخان كۆرۈنمەيدىغۇ ؟ — سورىدى غوجى چەدەز قۇرۇپ ئولتۇرۇۋالغاندىن كېيىن .

— ئۇ ھازىر نورما - نوپۇسىنىمۇ مەكتەپكە يۆتكەپ كەتكىلى تاس قېلىۋاتىدۇ ، — دېدى ناۋاتخان قاشلىرىنى سۇزۇپ ، — ئوقۇغۇچىلىرىغا دەرسنى چۈشتىن بۇرۇن ئۆتۈپ بولۇپ ، چۈشتىن كېيىن ئۇلارنى ئېتىز - ئېرىققا باشلاپ بېرىۋاتىدۇ .

مانا شۇ گەپتىن غوجى بۇ كەڭ ئايۋان - سارايدا ناۋاتخان بىلەن يالغۇز ئىكەنلىكىنى بىلدى . ئۇ شۇنداق بىر پۇرسەتنى خىلىدىن بېرى كۈتۈپ يۈرەتتى . ئۇ بۇگۈن كۆڭلىدىكى ئوي - خىياللىرىنى چوقۇم ئېچىپ ئېيتىدۇ ، ناۋاتخانىنىڭمۇ يۈرەك سىرلىرىنى ئاڭلايدۇ ، لېكىن گەپنى نەدىن باشلاش كېرەك ؟

بايىقى گۆشنان سېلىشتىن باشلاپ ، بويتاقچىلىقنىڭ دەردىدىن زارلانسۇنمۇ ياكى توغرىدىن - توغرا «توينى قاچان قىلىمىز» دېسۇنمىكىن ...

ئۇلار تونۇشقاندىن بېرى بۇنداق گەپ - سۆزلەرنى تېخى

يۇز- تۇرانە قىلىشىپ باقمىغان ، پەقەت ئەتىيازلىق جىرىم تىكىش ۋاقتىدا ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا قىسقىچە ھەزىل خاراكتېرلىك گەپ- سۆزلا بولۇپ ئۆتكەنىدى . بۇ ناۋاتخاننىڭ قوشنا گۈڭشېدە- كى قىز تەگكەن ئېرىدىن ئايرىلىپ كەلگىنىگە ئۇچ ئاي بولغان ۋاقىت ئىدى . بىر قېتىم ئۇلار ئەتراپتىكىلەردىن يىراقلاپ ئىش- لەۋاتقاندا ناۋاتخان تۇيۇقسىز سوراپ قالدى :

— بۇ جىرىم تۇتارمۇ ؟

— يىلتىزى سۇدا تۇرسا نېمىشقا تۇتمايدۇ ؟

— بەزىدە زەي سۆلار يىلتىزنى كۆيدۈرۈۋېتىدىغان ئىشلارمۇ بولىدۇ .

— «جىرىمنى ئايىنىسۇن» دەپ قويغان ئادەم ھەرگىز ئۇنىڭ يىلتىزىنى زەي سۆلارغا يەم قىلىپ بەرمەيدۇ ، ناۋاتخان ، مانا بۇ جىرىمنى بىز قويدۇق ، بۇ جەزمەن ئىككىمىزنىڭ مېھرى سۇيىدە كۆكلەپ ياشنايدۇ .

— راستتىنلا شۇنداق بولسا ئەقىدەمدىن رازى ئىدىم .

بۇ مەنىلىك سۆزلەر ھەر ئىككىسىنىڭ كۆڭلىدىكى تېپىش- ماقنى يېشىۋەتكەندەك بولدى . شۇنىڭدىن كېيىن كۆپ ئۆتمەي غوجى ئىككى ئاغىنىسىنى سەيدىن قارىغا ئەلچىلىككە كىرگۈز- دى ، لېكىن ئەلچىلەر ئۇ يەردىن يا گۆش ئەمەس ، يا بەز ئەمەس گەپلەرنى كۆتۈرۈپ چىقتى . شۇنداق بولسىمۇ ، كۈنلەر ئۇلار ئۈچۈن مۇھەببەتنىڭ ئىنتىزارلىق تۇيغۇلىرىنى كۆپەيتىپ ئۆتۈ- ۋەردى . غوجىغا ناۋاتخان بىلەن كەڭ - كۈشادە سۆزلىشىشنىڭ زادىلا بىر قۇلاي پۇرسىتى كەلمەي يۈرەتتى . مانا بۇگۈن كۈتۈل- مىگەندە بۇ ئامەتكە ئېرىشتى ، لېكىن گەپنى زادى نېمىدىن باش- لاش كېرەك ؟ توۋا ، بۇنداق ۋاقىتتا نېمە ئۈچۈن كۆڭلۈڭگە پۈككەن گەپلىرىڭ يېپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك تېرىلىپ كېتىدە- غاندۇ ؟...

غوجى شۇ خىياللار بىلەن گويا ئۇ ئۆيگە بىرىنچى قېتىم

كىرگەندەك ئۇنىڭ ۋاسا جۇپلۇك تورۇسلىرىغا ، چىنە - چەينەك تىزىلغان تەكچىلىرى بىلەن لىگەن - تەخسىلەر تىكلەپ قويۇلغان يوغان تاملىرىغا قارىغىنىچە ئولتۇرۇپ قالدى .

— سىزمۇ دادامغا ئوخشاش ئۆيىنىڭ ۋاسا ياغاچلىرىنى ساناۋاتامسىز نېمە ؟ — دېدى ناۋاتخان .

— دادىڭىز نېمىشقا سانايدۇ ؟

— نېمىشقا بولاتتى ، سىز بۇزماقچى ، دادامنىڭ بولسا كۆزى قىيمايدۇ - دە .

— مەن بۇزماقچى ؟ ! — غوجى ئىختىيارسىز بېشىنى سىلكىپ ناۋاتخانغا تىكىلدى ، — بۇ نېمە دېگىنىڭىز ، مېنى شۇنچە باغرى تاش دەپ ئويلامسىز ؟ مېنىڭچە بولسا بۇ ئۆيىنىڭ بىر تال قىلىنىمۇ تەۋرەتكۈم يوق ، ناۋاتخان ، لېكىن كۆرۈۋاتىسىز ، پۈتۈن دادۇي يېڭى قۇرۇلۇش بىلەن مەست بولۇپ كەتتى ، كىشىلەر ئوڭىدىمۇ ، چۈشىدىمۇ يېڭى يېزا قۇرىمىز ، دەپ ھەپىلىشىۋاتىدۇ ، مەندە نېمە چارە ...

ئارىغا جىملىق چۆكتى ، بۇ جىملىقنى پەقەت لەڭمەن سوزۇۋاتقان ناۋاتخاننىڭ بىلىكىدىكى تۈچ بىلەزۈكىنىڭ ئەمبەلگە تەگكەندە چىققان جىرىڭشىغان ئاۋازىلا بۇزۇپ تۇراتتى . غوجى ئۇنىڭ ئەپچىل ھەرىكەتلىرىگە سوزغاندا بەللىرىنى نازاكەت بىلەن ئىگىشىگە ، ئالدىغا چۈشۈپ قالغان تۇم چېچىنى بويۇن سىلكىپ ئارقىغا تاشلىشىغا زوقلىنىپ قاراپ قالدى . «ياخشى خوتۇن ئۆيىنىڭ گۈلى ! — دەپ ئويلىدى ئۇ زوقمەنلىك بىلەن ، — مانا شۇنداق خوتۇن بىلەن بىرگە ئۆتسەڭ ئۆتكەن كۈنىڭنىڭ لەززىتى بولىدۇ . قېنى ئەمدى شۇ كۈنلەر تېزرەك كەلسە ... »

ناۋاتخان بۇگۈن ئۇنىڭ كۆزىگە باشقىچە چىرايلىق ھەم يېقىملىق كۆرۈنۈپ كەتتى ، چىرايىدىكى نازلىق كۈلكە كۆڭلىدىكى مەنىۋى تۇيغۇنى نامايان قىلىپ تۇراتتى . ئۇ يوغان تەخسىگە راسلانغان ئاشنى غوجىنىڭ ئالدىغا قويدى - دە ، چوڭ كۆزلىرى

بىلەن كىشى ھېيىقۇدەك تىكىلىپ تۇرۇپ سورىدى :
— 1 - نومۇرلۇق يولنى ياساشقا قاچان چۈشىسىلەر ؟
— سىزگىلا قاراپ قالدۇق ، قاچان ئۆز قولىڭىز بىلەن قەدىم جايىڭىزنىڭ ئۇلىغا كەتمەن ئۇرسىڭىز ، قالغىنىغا بىز تەييار .
— لېكىن ، بۇ قەدىم جايدا دادام ئۆزىنىڭ مۇراد - مەقسىتىگە يەتكۈسى بار ئوخشايدۇ .
— قانداق مۇراد - مەقسەت ؟
— سىزنى دادام ئۆزىگە ... — ناۋاتخان داستىخان ئالدىدىن قوپۇپ ئوچاق تەرەپكە ماڭدى ۋە گەۋدىسىنى يېرىم تولغاپ قوشۇپ قويدى ، — خالىمامسىز - يە ؟
غوجى ئەمدى چۈشەندى . ناۋاتخان شۇ سۆزى بىلەن باياتىن بېرى ئۇ ئوچۇق ئېيتالماي تۇرغان كۆڭۈل سىرىنىڭ نەق ئۇستىدىن چۈشكەنىدى . يائاللا ، بۇنىمۇ خالىمامدىغان ؟ ! سەيدىن قارىي مۇراد - مەقسىتىگە قانچە تېز يەتسە شۇنچە ياخشى ، شۇ كۈنلەردە غوجى ئۇچۇن بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق ھىممەت - شاپائەت بولامدۇ ؟ !
— دادىڭىز يەتمەكچى بولغان مۇراد - مەقسەتنى چۈشۈمدىلا كۆرۈپ يۈرەتتىم ، — دېدى غوجى قولىدىكى ئاشنى يېيىشنىمۇ ئۇنتۇپ ، — ئەمدى ئۇنى ئوڭۇمدا كۆرۈش نېسىپ بولغان بولسا ھازىرلا تەييارمەن .
— دادامنىڭ پۈتۈن غەم - ئەندىشىسى مۇشۇ ئۆي بىلەن باغدا قالدى ، — دېدى ناۋاتخان گېپىنى ئاشكارىلاپ ! — 1 - نومۇرلۇق يول قۇرۇلۇشىنى بىرئاز كېچىكتۈرسىڭىز قانداق ؟
غوجى ئىككىلەنگەندەك بولۇپ جىددىي ئويلىنىپ قالدى ، ئۇنىڭ بىر نۇقتىغا تىكىلگەن كۆزلىرى ئاستا ئايلىنىپ ، ئوچاق بېشىدا ئۆزىگە قاراپ جىلمىيىپ تۇرغان ناۋاتخاننىڭ غالىبانە بەستىگە چۈشكەندە ئىختىيارسىز يۈمشاپ كەتتى :

— چاتاق يوق ! — دېدى ئۇ خۇددىنى يوقاتقان ھالدا ، — ھېلىمۇ شۇنچە يىل قىلىنمىغان ئىشنىڭ دەۋاگەرى چىقماپتىكەن ، يەنە بىرقانچە ۋاقىت كېچىكسە نېمە بوپتۇ ؟

ناۋاتخان «پىسخىكىدە» كۇلۇپ قويدى ، شۇ چاغدا ھويلىدا سەيدىن قارىنىڭ كالتە يۆتەلگەن ئاۋازى ئاڭلاندى ...

غوجى تاماقتىن كېيىن يەنە خېلى ۋاقىتقىچە ئولتۇردى ، ئۇ بۆلەكچىلا ئېچىلىپ - يېيىلىپ كەتكەندى ، پەقەت سەيدىن قارى خۇپتەن نامىزى ئۈچۈن جاينامازغا ئولتۇرغاندىلا ، ئاندىن خوشلىشىپ چىقىپ كەتتى .

* * *

غوجىنىڭ ھەپتە بۇرۇنقى تاشقىن غەيرىتى بىردىنلا قۇمغا سىڭگەندەكلا يوقاپ كەتتى . لېكىن ، ئۇ يەنىلا ئالدىراش ئىدى ، تۇنۇگۈن ئاللىقانداق بىر ئىشنى باھانە قىلىپ گۈڭشېغا باردى ، كاتىپ بىلەن خالىي ئۆيدە نېمىلەرنىدۇر مۇڭداشتى ، يەنە قوشنا دادۇيگىمۇ نېمە ئىش بىلەندۇ بېرىپ يېرىم كۈندەك ئايلىنىپ كەلدى ، ئۇنىڭ پۈتۈن خىيالى تويدا ئىدى . مانا شۇ خىيال ئۇنىڭ پۈتىغىمۇ ئارام بەرمەيتتى . ئۇ كىشىلەردىن ئۆزىنى قانچە قاچۇرسىمۇ ، لېكىن قېرىشقاندەك بۇلۇڭ - پۇچقاقلاردا ئۇنى ئىزدەپ يۈرگەنلەر يولۇقۇپ تۇراتتى . ئۇ بۇگۈن ئەتىگەندىلا لايىھىلەش گۇرۇپپىسىدىكىلەردىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ ياغاچچىلىق كارخانىسىغا كېلىۋېدى ، ئۇ يەردە رۇستەمنىڭ دادخورلۇقىنى ئاڭلىدى :

— غوجى ئاكا ، — دەپ ئالدىنى توستى رۇستەم ، — خۇمداندا ئوتۇن ئاز قاپتۇ ، تېرىمغا[1] توغراقلا بارماقچى ئىدىم ، ھارۋىنىڭ ئوقىغا دەز كەتتى ، ياغاچچىلارغا ياساپ بېرىڭلار دېسەم ، سىزدىن قەغەز ئېلىپ كەل دەۋاتىدۇ .

---

① تارىم ۋادىسىنى دېھەكچى .

غوجى كېتىۋېتىپلا جاۋاب بەردى :

— ياغاچچىلارنىڭ ئۇھ دېگۈچىلىك ۋاقتى يوق ، ئۇلارنىڭ ئىشىنى ئاقسىتىشقا بولمايدۇ .

رۇستەم تېرىكتى :

— ئەمسە قانداق قىلىمىز ، خۇمدان يېتىپ قالسا بولۇۋېرەمدۇ ؟ !

— ئۇ مېنىڭ ئىشىم ئەمەس .

— كىمنىڭ ئىشى ؟ — رۇستەم ھەيران بولدى .

— مېنى سوراقلىماقچىمۇ سەن ؟ ! — غوجى ئارقىغا بۇرۇلۇپ سەل ئۆكىدى ، — شۇجىدىن سورا ، دادۇينىڭ ھەممە ئىشىنى مەن كۆتۈرە ئالغان ئەمەس !

رۇستەم قامچىسىنى سقىملىغىنىچە تۇرۇپلا قالدى . ئۇ غوجىنىڭ غۇرۇرىغا مىجەزلىكىنى بىلەتتى ، لېكىن بۇنچىلىك قوپالىلىقىنى تېخى كۆرۈپ باقمىغانىدى . غوجى رۇستەمدىن ئايرىلىپ دادۇي تەرەپكە كېتىۋاتاتتى ، ئىككى دېھقان يەنە ئالدىنى توستى :

— دۇيجاڭ ، ئەمدىلا كۆكلەپ چىققان بۇغدايلىرىمىزنى بۇزۇپ يول ياسايمىز دېسەڭلا ئۇنىڭغا سىڭگەن ئەجرىمىز دۇئاغا كېتەمدۇ ؟ !

يەنە بىرى زارلىنىپ قوشۇمچە قىلدى :

— ئالتە پۇڭ يېرىمنى قاپاقتا سۇ توشۇپ دېگۈدەك ئوسا قىلدىم ، ساپانغا ئىنەك قېتىپ قوش ھەيدىدىم ، ئەمدى بىرلا «ھە- ھۇ» بىلەن ئۇنى كۆڭ پېتىدىلا نابۇت قىلامدىمەن ؟

غوجى ئۇلارنىڭ سۆزىنى بۆلۈپلا تومتاق جاۋاب بەردى :

— ماڭا نېمە ئىلاج ، بۇ ئىشقا ئىگە بولىدىغانلار «يەرگە يەر بېرىمىز ، ئۇرۇقتا ئۇرۇق» دېگەنغۇ .

— غوجاخۇن ، ئېغىز دېگەننىڭ دەرۋازىسى يوق ، ئۇكام ، گەپ دېگەن چىقىۋېرىدۇ ، ئاۋۋال بېرىدىغاننى بېرىڭلار ، كۆزىمىز

بىلەن كۆرۈپ ، قولىمىز بىلەن تۇتۇپ باقايلى .

— بۇنىڭغا مېنىڭ چىشىم پاتمايدۇ ، توختى شۇجى بىلەن سۆزلىشىڭلار !

غوجى ئالدىراشلا كەتتى ، ھېلىقىلارنىڭ ئېيتىشقا ئۇلگۈرمەگەن سۆزلىرى تىلىنىڭ ئۇچىدىلا قالدى ...

5

ئاكا ـ ئۇكا بۇگۈن ناشتىدا ھەمداستىخان بولۇپ قالدى .

ئېتىزدىن ئەمدىلا قايتىپ كەلگەن توختى شۇجى ھويلىدىكى سۇپىدا ناشتىلىق ئۇچۇن ئولتۇرۇۋېدى ، غوجى ھۇجرىسىدىن سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ قالدى .

— كەم دىدار بولۇپ كەتتىڭغۇ ؟ — دېدى توختى شۇجى ئۇنىڭ ئۇيقۇدىن ئىششىپ كەتكەن قاپاقلىرىغا سوغۇق نەزەر بىلەن قاراپ ، — يەڭگەڭ ھەر كۈنى تاماق ساقلاپ ھېرىپمۇ قالدى .

— ئىشىنىڭ ئالدىراشچىلىقىدا ...

— ئالدىراش ئىشلىرىڭنىڭ ھېچ چېكى چىقمايدىغۇ ! ؟ — دېدى توختى شۇجى ئۇنى يېنىدا ئولتۇرغۇزۇپ .

غوجى ئۆپكىدەك ئېسىلىپ تۇرۇپ زارلاشقا باشلىدى :

— بۇ يالجىماس ئىشتىن بەكمۇ خۇنۇقۇپ كەتتىم ، ئاخىرىغا ئېلىپ چىقالمىغۇدەكمەن ، بۇ خەقنىڭ بىرىدىن ئاقاق چىقسا ، بىرىدىن ئۇرۇش چىقىپ بېشىمنى ئوچاق قىلىۋەتتى ...

توختى شۇجى سەۋر بىلەن ئاڭلىدى ۋە ئاخىرىدا مەنىلىك قىلىپ مۇنداق دېدى :

— بېشىنى تېخى باشلىمىساڭ ئاخىرىغا قانداق ئېلىپ چىقاتىڭ ؟

ئاكىسىنىڭ ئەستەرلىك گەپلەر بىلەن ئۆزىنى سەگىتىۋاتقانلىقىنى غوجى پەملىدى . دېمىسىمۇ ، توختى شۇجى يېقىندىن

بۇيان غوجىنىڭ كەيپىياتىدىكى ئۆزگىرىشنى ئۇنىڭ ئىشىدىنلا سېزىۋالغانىدى . غوجى يول لايىھىلەش بىلەن قۇرۇلۇشنىڭ ئارقا سەپ ئىشلىرىغا مەسئۇل بولغاندىن بېرى تېخى بېرەر ئىشنى ئۇزۇپ چىقالمىدى ، بولۇپمۇ ئۇنىڭ 1 - نومۇرلۇق يولغا توغرا كەلگەن سەيدىن قارىنىڭ باغ - ھويلىسىنى بىر تەرەپ قىلىشتە-كى ئارىسالدىلىقى كىشىلەر ئارىسىدا خېلى غۇلغۇلا قوزغىغاند-دى .

— ھازىر بېشىمۇ ، ئاخىرىمۇ ئوخشاش ، — دېدى ئۇ قېيىدە-غاندەك ، — بىرى يېرىمىنىڭ كۆكىنى يىغىۋالاي دەيدۇ ، بىرى ئاتا - بوۋامنىڭ چىرىغى يانغان ئۆيدىن سىلجىمايمەن دەيدۇ .

توختى شۇجى دەرھال لوقما سالدى :

— قەدىم جايدا مۇراد - مەقسىتىمگە يېتىمەن ، دەيدىغانلارمۇ باردۇ ؟

غوجى «يالت» قىلىپ ئاكىسىنىڭ كۆزىگە قارىدى - دە ، ئۇجۇقۇپ كەتتى ، ئۇ بۇ ئىشنى ھېچكىمگە تىنماي سىر قىلىپ ساقلاپ يۈرەتتى . ھەر ئىككىيلەن بىرپەس جىم بولدى . خۇماخان ئىچكەركى ئۆيدىن مىس چۆگۈندە دەملەنگەن چاي بىلەن مەزە ئاچىقىپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويدى ، توختى شۇجى چاينى سورۇپ ئولتۇرۇپ سۆزلىدى :

— قىيىنچىلىق بۇگۈنلا ئالدىمىزدا تۇرۇۋاتقىنى يوق ، ئىل-گىرى بىز تالاي قىيىنچىلىقلارنى يەڭمىدۇقمۇ ؟ — ئۇنىڭ ئاۋازى پەس بولسىمۇ ، ۋەزىنلىك ئىدى ، — قىيىنچىلىق ئالدىدا بىز كادىرلار يۆگەيقۇرتتەك تۇگۈلۈۋالساق بولامدۇ ؟ ئەگەر بىز خەلق مەنپەئەتى ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈپ ھالاللىق بىلەنلا ئىشلەيدىغان بولساق يولىمىز جەزمەن راۋانلىشىدۇ ، — توختى شۇجى چاي توشقۇزۇۋالغان پىيالىنى ئىنىسىغا سۇنۇۋېتىپ داۋام قىلدى ، — دۆڭ مازاردىكى ھېلىقى قەدىم قەبرىستانلىق قۇرۇلۇش مەيدانىغا دۈچ كېلىۋىدى ، ئاممىغا ئوبدان خىزمەت ئىشلىدۇق ، ئۇلار ئۆز

رازىلىقى بىلەن يۆتكەيدىغان بولدى ، ئىشنىڭ يولى شۇنداق ، 1 - نومۇرلۇق يولدىمۇ ھازىر ئاياغتىكىلەر باشقا قاراۋاتىدۇ ، سەيدىن قارىينىڭ تېخىچە تەۋرىمەسلىكى ئۇلار ئۈچۈن بىر دەستەك .

— سەيدىن قارى ياشانغان ئادەم ، — غوجى قولىدىكى پىيالىنىڭ گۈلىگە قاراپ ئولتۇرۇپ غودۇكشىدى ، — ياشانغان ئادەم دۇنيانىڭ مېھمىنى ، قاتتىق تەگسەك دىل ئازار بولىدۇ ، ئىنساپ بىلەن ئويلىغاندا ئۇنىڭ بەزى سەۋەبلىرىمۇ يوللۇق .

— قايسى سەۋەبلىرى ؟ — توختى شۇجى تىكىلىپ تۇرۇپ سورىدى .

— قېرىغاندا يېڭىۋاشتىن باغ - ھويلا كۆكەرتىش ، روزغار قىلىش ...

توختى شۇجى بىرئاز تېرىكتى :

— ئۇنداقتا لەنگەردىكى قېرى - چۆرىلەر بۇ دۇنيادىن ئۆتۈپ تۈگىگۈچە بىز ھېچ ئىش قىلمايلا تۇرساق بولىدىكەندە ؟ — ئۇ ئېغىر بىر تىنىۋېلىپ داۋام قىلدى ، — ئۇكام غوجاخۇن ، قولىنىڭ ئالقىنىمۇ گۆش ، دۇمبىسىمۇ گۆش ، بۇ ئىشتا سېنىڭ - مېنىڭ دەپ يۈرسەك يارىمايدۇ ، ئىنقىلاب مەنپەئەتى ئۈچۈن قۇربان قىلىشقا تېگىشلىكىنى قۇربان قىلىشىمىز كېرەك ... سەن ئالدى بىلەن پارتىيىنىڭ بىز كادىرلاردىن كۆتىدىغان ئۈمىدىنى ئويلاپ كۆر !

ھويلىنىڭ ئىشكى قاتتىق ئېچىلىپ بوسۇغىدا پەيدا بولغان بىر ياش يىگىتنىڭ ئەنسىز ئاۋازى توختى شۇجىنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى :

— توختىكا ، دۆڭ مازاردا جېدەل چىقىپ كەتتى !

ئاكا - ئۇكا تەڭلا ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى .

ئۇيغۇر كتاب تورىيىتى
www.uyghurkitap.com

ئىككىنچى باب

دۆڭ مازاردىكى غوۋغا

1

بامدات نامىزىدىن يانغان سەيدىن قارىي شاتۇتقا قونۇۋالغان تۇمۇچۇقنىڭ سايرىشىنى زوق بىلەن تىڭشاپ تۇرۇپ قالدى . ئۇمۇ بالىلىق چاغلىرىدا بىر جۈپ تۇمۇچۇق باققانىدى ، كۆزمونچاق بىلەن رەڭمۇرەڭ مارجانلار ئېسىلغان قەپەسنى قولىنىڭ ئالىقىنىدا كۆتۈرۈپ ، تەڭتۇشلىرى ئارىسىدا ھەۋەس بىلەن ماختىناتتى . ئۇنتۇلغان ھەۋەسنى مانا بۇ تۇمۇچۇقلارنىڭ سەھەر پەيزىگە چۆمۈپ بەس - بەستە سايراشلىرى قايتا ئەسكە سالدى . بۇ تۇمۇچۇق قانىتىنىڭ لەپەڭلىگىنىنى كۆرسەتمەي «لىك - لىك» شۇڭغۇپ سەيدىن قارىينىڭ ئالدىدىن ئۆتتى - دە ، تۇمان قوينىدا يېيىلىپ ياتقان دەريا تەرەپكە ئۇچۇپ كەتتى . سەيدىن قارىينىڭ كۆزى تۇمۇچۇق بىلەن تەڭ ، شۇ ياققا ئاغدى . تېخى بىرنەچچە كۈن بۇرۇنلا ئالىقان - ئالىقاندەك پارچە - پۇرات ، ئېگىز - پەس ياتقان يەرلەر مانا بۇگۈن بىر چېتىگە تۇخۇم قويسا كۆرۈنگۈدەك تۈز ، چوڭ مەيدانغا ئايلانغانىدى ، لېكىن ئۇنىڭ كۈنپېتىش تەرىپىدىكى قەدىم قەبرىستانلىق خۇددى سىدام يۈزگە چىققان سۆگەلدەك بىر چەتتە چوقچىيىپ تۇراتتى . ئىككى چارەكلىك يەرنىڭ ئورنىنى ئىگەللىگەن بۇ گۆرىستانلىقنى كىشىلەر «دۆڭ مازار» دەپ ئاتايتتى . يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۆگەن دەرياسى قىرغاقلارنى يالماپ ئىچكىرىلەپ كەتكەچكە كېيىنكى چاغلاردا بۇ

يەرگە جەسەت قويۇلمىغانىدى . بۇ قېتىمقى سۇ چىقىرىش پونكىتىنىڭ قۇرۇلۇش پىلانىدا مانا شۇ قەبرىستانلىق ئۇنىڭغا دۇچ كېلىپ قالدى . توختى شۇجى ئاممىدىن پىكىر ئېلىۋىدى ، كۆپچىلىك ئۇنى يۆتكىۋېتىشكە رازى بولدى . دېمىسىمۇ ، بۇ قەدىم يەرلىك ئۆگەن دەرياسىنىڭ ۋەھىمىسىگە ئۇچراپ قالغانىدى .

سەيدىن قارىي دۆڭ مازارنىڭ يېنىغا كەلدى ، بوينىنى قىسىپ قەبرىلەرگە ئۇزاق تىكىلدى ، ئاللىنېمىلەرنى شىۋىرلاپ قولىنى دۇئاغا كۆتۈردى . شۇ چاغدا ئۇنىڭ ئارقا تەرىپىدىن بىر ئايال كىشىنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى :

— رەھمەتلىك دادامنىڭ سۆڭىكىنى يۆتكىگەندىن كېيىن ئازراق ياغ پۇرىتىپ نەزىر - چىراغ قىلىۋېتەيلى ، بالام ، يېڭى يەرلىكىدە روھى تىنچ ياتسۇن ...

بۇ گەپ سەيدىن قارىينىڭ دىققىتىنى تارتتى . ئۇ بۇرۇلۇپ قارىۋىدى ، كەتمەن كۆتۈرگەن ئوغلىنى ئەگەشتۈرۈپ كېلىۋاتقان تونۇش ئايالنى كۆردى :

— بۇ ياققا كەپلىغۇ ، مۇسىخان ؟ — سورىدى ئۇ بۇرۇلۇپ .

مۇسىخان بېغىر رەڭ تور رومىلى بىلەن يۈزىنى يېرىم دائىرە توسۇپ ھۆرمەت بىلدۈردى :

— تۈنۈگۈن توختى شۇجى مەرھۇمنىڭ سۆڭىكىنى يۆتكەشنى ئېيتىۋېدى ، شۇنىڭغا كېلىشىمىز ، قارىم ، — دېدى يەردىن كۆزىنى ئۈزمەي .

بۇ ئىشتىن سەيدىن قارىي ئەلۋەتتە خەۋەردار ئىدى ، چۈنكى ئۇنىڭ يەر ئىسلاھاتى يىللىرىدا ئۆلۈپ كەتكەن تاغىسى بىلەن ئون بەش يىل بۇرۇن ۋاپات بولغان دادىسىمۇ ئەنە شۇ قەبرىستانلىققا كۆمۈلگەنىدى . شۇڭا ئۇ تۈنۈگۈندىن بېرى خېلى پايپېتەك بولدى ، تېخى ھېلىلا ئوقۇلغان ناماز بامداتنىڭ قۇتبىسىدىمۇ بۇ ھەقتە خېلى جورىغانىدى .

— سىلى بەك ئالدىراپ كېتىپلا ، مۇسىخان ، — دېدى ئۇ

ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تەئەددى قىلغاندەك ، — «بىر گۆرگە سۇ كىرسە ھەممە گۆرگە زەي كېتىدۇ» دېگەن گەپ بار . قەبرە بۇزۇش شۇنداق ئاسانمۇ ؟ ئالاھازەل بۇنىڭغا جامائەت رازى ئەمەس .

مۇسىخان بىرئاز مەڭدەپ قالدى .

— توختى شۇجى دېگەننىڭ ئاغزى بىر ئېچىلسا سۇنايچىدەك توختىماي سۆزلەۋېرىدۇ ، ئۇ سۆزلەش ئۈچۈنلا يارالغان ، بۇنداق ئېغىز بىزدىمۇ بار ، سىلى ناشتىدىن كېيىن بۇ تۇپراق بېشىغا يەنە بىر كەلسىلە ، ئالاھازەل ، شۇ چاغدا بىر گەپ بولار .

سەيدىن قارىي لوڭۇلداپ ئۆي تەرەپكە ماڭدى ، مۇسىخان ئارىسالدىلىقتا قاياققا مېڭىشىنى بىلەلمەي شۇ يەردىلا تۇرۇپ قالدى ...

ئاسمان جىيىكى ئالتۇن رەڭ نۇرلار بىلەن تاۋلىنىپ قۇياش ئەمدىلا كۆتۈرۈلگەن چاغدا ، دۆڭ مازاردىكى قەبرىستانلىققا ئادەملەر توپلاندى . ئۇلارنىڭ بىر قىسمى كەتمەن - گۈرجەك ، كالتەك - زەمبىللىرىنى كۆتۈرۈشۈپ كەلگەن قۇرۇلۇش گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى ئىدى ، يەنە بىر قىسمى بولسا مۇشۇ قەبرىستانلىقنىڭ ھەقدارلىرى بولۇپ ، ھەرقايسىسى ئۆزىگە تەۋە قەبرىلەرنىڭ يېنىدا تۇرۇشاتتى . سەيدىن قارىي توپ ئىچىدىن ئاستا سۇغۇرۇلۇپ چەتتىكى بىر قەبرىنىڭ پەشتىقىغا چىقتى . ئۈستىنى يانتاق بىلەن شىۋاق قاپلىغان ، ئەتراپىنى سالمانچۇق - پاتمىچۇقلار ئۆتمىتۆشۈك قىلىۋەتكەن قەبرىلەر ئۇنىڭ ئالدىدا سۈرلىنىپ ياتاتتى ، ئۇ پۈتۈن قەبرىستانلىققا بىرقۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىقىپ گېلىنى قىردى :

— ئەھلى جامائەت ، بۇ تۇپراق ئاستىدا بىزنىڭ ئاتا - بوۋا ، ئۇرۇق - تۇغقان ، قوۋم - قېرىنداشلىرىمىز ياتىدۇ ، — دېدى ئۇ ئاۋازىنى تىترىتىپ ، — ئالاھازەل ، ئۇلارنىڭ ئىمانىدىن ئۆسۈپ چىققان مانا بۇ گىياھلار بېشىغا سايىۋەن بولدى ، ئىنساننىڭ يىلتىزى ئىمان ، بۇ دۇنـيادا ئىمـاندىن يانغان ئادەم سەرجادا

ئېقىپ ، ھارۇت - ماروتتەك ئىت ئازابىدا كېتىدۇ .....

بىرنەچچە ياشلار «پاراققىدە» كۇلۇۋەتتى ، سەيدىن قارىي ئۇلارغا كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقىرىپ بىر گۆلەيدى - دە ، ئاۋازىنى ئەمرىمەرۇپقا كەلتۈرۈپ يەنە سۆزلەشكە باشلىدى . ئۇ خېلى ئۇزاق سۆزلىدى ، تولا سۆزلەپ كەتكەچكە خالتىلىشىپ كەتكەن ئېڭەكلىرى توختىماي لىپىلدايتتى . ئۇ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى مۇنداق خىتاب بىلەن تۈگەتتى :

— جامائەت ، سۇ پونكىتى قۇرىمىز دەپ تىرىكلەرنىڭ بېشىغا كەلگەن دىشۋارچىلىقمۇ يېتەر ، ئەمدى ئۆلۈكلەرنى بولسىمۇ جىم ياتقىلى قويايلى ، ئالاھازەل ، ئۇلارنىڭ روھى قوزغالمىسۇن !

ئۇنىڭ سۆزلىرى بەزىلەردە تەسىر قوزغىمايمۇ قالمىدى ، ئۇلار ئېڭەك قېقىپ باش لىڭشىتىپ :

— ھەق راست ، بۇ قەدىم گۆرىستانلىق يېرىمىزنىڭ تەۋەرۈكى ... — دېيىشىپ جامائەت ئىچىدە گۇڭۇر - مۇڭۇر پەيدا قىلدى .

بادرا ساپلىق كۆچمە قىزىل بايراقنى تۈتۈپ سەيدىن قارىيىنىڭ ئۇدۇلىدا تۇرغان رۇستەمنىڭ ئاۋازى ۋاراڭ - چۇرۇڭ بېسىپ چۈشتى :

— ئۇنداقتا ، ئۆلۈكلەر تىرىكلەرنىڭ ئالدىنى مەڭگۈ توسۇپ يېتىۋېرىدىكەن - دە !

يەنە بىر يىگىتنىڭ قارشى ئاۋازى ئاڭلاندى :

— ياتسا ئۆز يەرلىكىدە يېتىپتۇ ، سەن نېمانچە چىچاڭشىيسەن ؟ !

— چىچاڭشىش سەندىن ئايلانسۇن ، — دېدى رۇستەم ئۇنىڭغا تەگكۈزۈپ ، — مېنىڭ نەسلىم قېچىر ئەمەس !

بۇ سۆز ھېلىقى تەۋاز يىگىتنىڭ يېغىرىغا تەگدى . ئۇنىڭ ئىسمى مۇسا قېچىر بولۇپ ، ئۇ لەقەم ئاتا مىراس ئىدى .

— گۆردە ياتقان دادامنى نېمىگە چىشلەپ تارتىسەن ، گېپىڭ

بولسا مانا ماڭا قىل ، سالپى !

مۇسا چاپىنىنى قايرىپ ، مەيدىسىگە مۇشتلىغىنىچە رۇستەمنىڭ ئالدىغا دېۋەيلىدى ، رۇستەممۇ قولىدىكى بايراقنى يېنىدىكى بىرىگە تۇتقۇزۇپ قويۇپ ئۇنىڭغا ھۇرپەيدى :

— جىم تۇرسا بوش دەۋاتامسەن ؟ !

— ھىم !— دېدى مۇسا دىمىغىنى قېقىپ ، — سەندەك چىڭلارنى تاپالماي يۇرەتتىم ، قېنى بىر كۆرۈپ باقايچۇ !

رۇستەمنىڭ ئارقا تەرىپىدە كەتمەن سېپىگە تايىنىپ تۇرغان بىر يىگىت سۆزگە ئارىلاشتى :

— نېمانداق بۇرنۇڭدا پاختا ئاتسەن ؟

مۇسانىڭ يېنىدىكى بىرى ئۇنىڭغا چالۋاقىدى :

— پاختا ئاتسا مۇسا ئاتتى ، ساڭا نېمە دەز كەتتى ؟ !

بىرنەچچە ياشلار ئىككى تەرەپ بولۇپ ، سوقۇشقاق خورازلاردەك بىر ـ بىرىنى بازلاشقا باشلىدى . تەنە ـ تەرگەشلەر بارغانسېرى ئۇلغىيىپ ، خۇددى يىڭنىنىڭ ئۇچى تەگسە پارتلايدىغاندەك ئەھۋال شەكىللەندى . سەيدىن قارىي بۇ سۇركىلىشتىن بىر تۇرۇپ خۇشاللىناتتى ، بىر تۇرۇپ ئەندىشە قىلاتتى . شۇڭا ئۇ ھەر ئىككى تەرەپكە تەسەللى بەردى :

— ھاي ـ ھاي ! ... مازار ـ ماشايىخلارنىڭ بېشىدا غوۋغا كۆتۈرۈش ياخشىلىقنىڭ نىشانى ئەمەس ...

سەيدىن قارىينىڭ ئاۋازىنى «قارس ـ قۇرس» قىلغان مۇشت ئاۋازى بېسىپ چۈشتى . مۇسا بىلەن رۇستەم تۇتىشىپ قالغانىدى . ئىككى مۇشتتىن كېيىن رۇستەمنىڭ بۇرنىدىن قان كەتتى ، ئۇنىڭ جۇغى كىچىك بولغان بىلەن قىزىلمۇچىتەك ئاچچىقى بار ئىدى . ئۇ جان ئاچچىقىدا بىرلا تۇگۈلدى ـ دە ، ئالدىدا گۆسمۇستەك تۇرغان مۇساغا ئوق يىلاندەك ئېتىلىپ بېرىپ كاللا قويدى ، مۇسانىڭ كالپۇكى يېرىلدى ، ئاللا ـ چۇقان كۆتۈرۈلدى ، قېرىلار ۋەسۋەسىگە چۈشتى ، قىز ـ چوكانلار قىي ـ چۇۋ

قىلىشتى ، ئاردىن ئاللىكىملەر ۋارقىرايتتى :

— ئەلەم كۆرىشى قىلماڭلار ! ...

مۇسا بىلەن رۇستەمنىڭ ھمايىچىلىرىمۇ تەرەپ - تەرەپتىن كۈچ كۆرسەتتى :

— رۇستەم ، ھەددىڭدىن ئاشما !

— مۇسا ، بېشىملىك قىلما !

مۇسانىڭ ئەمدى قېنى قىزىغانىدى . ئۇ چاپىنىنى سېلىپ تاشلاپ ، كۆڭلىكىنىڭ تۈگمىسىنى يېشىشكىمۇ ئۇلگۈرمەي «ۋارتتىدە» يىرتتى - دە ، مەيدىسىگە ئۇرۇپ رۇستەمگە ۋارقىرىدى :

— ئۆزۈڭنى سۇغۇردەك دالدىغا ئالماي ، ئەمدى مەيدانغا چىق ، ھاپىز !

ئۇنىڭ كۆزلىرى قان توشقۇزۇلغان پىيالىدەك يوغىناپ كەتكەن قوللىرى بازغانەك تۈگۈلگەنىدى .

رۇستەمنىڭ يېنىدا تۇرغان بىر يىگىت ۋارقىرىدى :

— مۇسا ، ھۆكۈمەت گاڭگۇڭغا كۆڭلەك مۇكاپات بەرمەيدۇ ، ئىشتىنىڭنىمۇ يىرتىۋەتمىگىن يەنە !

سېرىق تۈكلىرى تىك - تىك دىڭگىيىپ كەتكەن بىرى ئۇنى ئاگاھلاندۇردى :

— ھەي چاشقان بۇرۇت لەللە ، ئاغزىڭغا بېقىپ سۆزلە ، بولمىسا سەنمۇ چىشىڭغا ئاگاھ بول !

بۇ قېتىم ئېنىق ئىككى تەرەپ بولغان كىشىلەر چوڭ بىر دائىرە شەكىللەندۇرۇپ بىر - بىرىگە دېۋەيلەپ كېلىشكە باشلىدى ، بەزىلەر ھەتتا كەتمەن - گۇرجەكلىرىنى ئارقىغا يوشۇرۇۋالغانىدى . سەيدىن قارىي جىددىيلىشىپ قالدى . ئۇ ئىشنىڭ بۇنداق كېڭىيىپ كېتىشىنى زادىلا تەسەۋۋۇر قىلمىغانىدى ، ئۇنىڭ ھېلىمراقتىكى كۆرەڭلىكى ئاللىقاياقلارغا ئۇچۇپ كەتتى . ئۇ بىرەر چوڭ جېدەل چىقىپ قالسا ئۆزىنىڭ چېتىلىپ قېلىشىدىن

ئەنسىرەيتتى ، شۇڭا ئىككى تەرەپنىڭ ئوتتۇرىسىدا قوللىرى-
نى پۇلاڭلىتىپ ۋەز - نەسىھەت ئېيتىشقا باشلىدى :
— جامائەت ، ئاتا - بوۋىمىزنىڭ بېشىغا كېلىپ قان تۆكىدى-
غان ئىش قىلساق خۇدا راۋا كۆرمەيدۇ ...
ئۇ بىر - بىرىگە گىرەلىشىپ قالغان دائىرە ئىچىدە پىرقى-
راپ قالدى ، ئاغزىغا گەپمۇ كەلمەي :
— ياشلار ، شەيتىنىڭلارغا ھاي بېرىڭلار ... ھاي -
ھاي ! ... قول تەگكۈزمەڭلار ! ... — دېگىنىچە چۈڭ ۋۇلۇپ كەتكەن
سەللىسىنى تۈزەش بىلەن ئاۋارە ئىدى . دەل شۇنىڭ ئۈستىگە
توختى شۇجى كېلىپ بىرىنچى گەپنى سەيدىن قارىغا ئېيتتى :
— ئۆزلىرى ئارىغا چۈشۈپ ھاي بەرمىگەن بولسىلا بۇ چۈجە
خورازلار خېلى چوقۇشىدىكەن - دە !
— شۇ ئەمەسمۇ ، شۇجى ، ئالاھازەل ، بۇ ياش بالىلارغا
غەرەز ئۈقتۇرماق تەس ئىكەن ...
— سىلىگە ئوخشاش جاھان كۆرگەن چوڭلارغا غەرەز ئۈق-
تۇرغىلى بولمايۋاتسا ، بۇ ياشلاردىن ئاغرىنغىلى بولماس ! —
توختى شۇجىنىڭ كۈلۈپ تۇرغان چىرايى سۆزىدىكى ئاچچىق تەمە-
نى يوشۇرۇپ قالالمىدى . ئۇ تېخىچە بىر - بىرىنى بازلىشىپ
تۇرغان مۇسا بىلەن رۇستەمنىڭ قان يۇقۇندىلىرى قېتىپ قالغان
تەلەتىگە بىرقۇر قاراپ داۋام قىلدى ، — ئويۇنۇڭلار خېلى قىزىپ-
تۇ ، كۆپچىلىكمۇ كۆرۈپ تويغان ئوخشايدۇ ، ئەمدى بولدى قە-
لىڭلار ، قان - تەرنى سىڭگەن يەرگە تۆككەن ياخشى !
— راست ئەمەسمۇ ، تېشىپ تۇرغان كۈچۈك بولسا كەتمەندە
سىنا ، — دېدى ياشانغان بىر دېھقان ، — بىرەر ئېغىز گەپكىمۇ
شۇنچە جوراش كېتەمدۇ ؟ !
توختى شۇجى دەرھال قۇۋۋەتلىدى :
— قورسىقىمىزنى كەڭ تۇتايلى ، يولداشلار ، توققۇز ئايلىق
بالا بىر ئايالنىڭ قورسىقىغا سىغىدۇ ، لېكىن بىز قورسىقىمىزغا

بىرەر ئېغىز گەپ - سۆزنى سىغدۇرالماي چۈجە خورازدەك چوقۇ-لاشساق ياخشى بولماس !

توختى شۇجىنىڭ ئۆڭمەي ، تېرىكمەي ئۆزىنى شۇنچە تەمكىن تۇتۇشى ، سەممىيلىكى كىشىلەرنى قايىل قىلدى . تېخى ھېلە-راقتا بۇ يەرگە كەلگەن مۇسانىڭ ئانىسى توپنى يېرىپ چىقىپ ئوغلىنى ئەيىبلەشكە باشلىدى :

— ئېڭىكىگە تاقاشقۇدەك بالىسى بار ئادەمنۇ مۇشۇنداق چاپان سېلىپ كۆڭلەك يىرتىپ يۈرەمدۇ ، ئومۇس قىلساڭچۇ ؟ !

مۇسا كىشىلەردىن يىراقلاشتى ، ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ئاللا - چۈقان كۆتۈرگەن بىرنەچچە يىگىتنمۇ ئۇيان - بۇيان تارقالدى ، توختى شۇجى ئەمدى سەيدىن قارىغا يۈزلەندى .

— ئاڭلىشىمچە ، قەبرىستانلىقنى يۆتكەشكە ئۆزلىرىنىڭ پىكرى بار ئوخشايدۇ ، شۇنداقمۇ ؟

سەيدىن قارى سوغۇقلا جاۋاب بەردى :

— شۇنداق ...

— بۇ يەر سۇ پونكىتى قۇرۇلۇشىغا توغرا كېلىپ قالدى ، سىلىچە ، قانداق قىلساق بولار ؟

سەيدىن قارى بوينىنى تولغىدى :

— مەن پىكرىمنى بايا ئېيتىپ بولغان .

توختى شۇجى كۆپچىلىككە قارىدى :

— قېنى ، جامائەت ، يۈرتنىڭ ئەھلىمەھەللىسى مۇشۇ يەردە ئىكەنمىز ، مەسلىھەتلىشىپ باقايلى ، قەبرىلەرنى كۆچۈرىمىزمۇ ياكى مەڭگۇ مۇشۇ يەردە قالدۇرۇپ دەريا‌غا يەم قىلىپ بېرىمىز-مۇ ؟

مەيدان بىرپەس جىملىققا چۆكتى ، بەزىلەر ئۆزئارا كۈسۈر-لىشاتتى . بىرھازادىن كېيىن مۇسخانىڭ ئاۋازى كوت - كوت-لارنى بېسىپ چۈشتى :

— دادام رەھمەتلىك پۇتۇن ئۆمرىدە كۆپرەك ئاشلىق ئېلىشىنى ئارزۇ قىلىپلا ئۆتكەنىدى، بىرەر كاجو بۇغداينى ئارتۇق ئالغان يىلى بېشى ئاسمانغا يېتەتتى، لېكىن چاپىنى تىزىدىن ئاشماي ئالەمدىن ئۆتتى، بۇگۈن دادام يانقان مۇشۇ يەرلىكنىڭ ئورنى كۆپرەك ئاشلىق ئېلىش ئۈچۈن لازىم ئىكەن، مەن قەبرىنى تەشكىلدىن كۆرسىتىپ بەرگەن يەرگە يۆتكەپ كېتىمەن، بۇنى بىلسە دادامنىڭ روھىمۇ خۇشال بولىدۇ!

مۇسىخانىنىڭ پىكرى «گۇررىدە» ئالقىشقا ئېرىشتى.

— بۇ زاراتگاھلىق ئوتتۇز يىلدىن بېرى مۇشۇنداق تۇرۇۋاتىدۇ، — دېدى بىر دېھقان، — يەنە تۇرسا شۇنچە تۇرار، لېكىن ئۇنىڭدىن ئەلگە نېمە نەپ؟ ئۇنىڭ ئورنى سۇ قۇرۇلۇشىغا دەخلى قىلغان بولسا ئۇنى يۆتكىۋېتىپ ئەلگە نەپ كەلتۈرەيلى.

سەيدىن قارىي تاقەت قىلىپ تۇرالمىدى:

— جامائەت، ئوتتۇز يىلدىن بېرى ھېچنېمىگە دەخلى قىلمىغان قەبرىستانلىق ئەمدى كىمنىڭ ئاغزىدىكى لوقمىنى تارتىۋاپتۇ، — دېدى گۇرەنلىرىنى كۆپتۈرۈپ، — ئالاھازەل، مەقبەرلەرنى بۇزۇپ ئۆلۈكلەرنىڭ روھىنى قوزغىمايلى، ئۇلارنىڭ روھى يۇرتقا تارقاپ كەتسە جېنىمىزغا جاپا، بېشىمىزغا بالا بولىدۇ...

— تىرىكلەر روھتىن قورقمايدۇ، قارىم، — دېدى توختى شۇجى ئۇنىڭ گېپىنى بۆلۈپ بولۇپ، — ئۆزلىرى دائىم: «ئون ئۆلۈكتىن بىر شېھىت ئەلا، ئون شېھىتتىن بىر تىرىك ئەلا» دەيتتىلىغۇ، شۇنداقمۇ؟

سەيدىن قارىي شۇكلا تۇرۇپ قالدى. شۇ بىرلا سوئال بىلەن بايا ئۇنىڭ كاللىسىغا تىزىۋالغان سۆزلىرىمۇ تىرىپىرەن بولۇپ كەتتى.

توختى شۇجى سۆزىنى داۋام قىلدى:

— ئۇنداقتا بىز تىرىكلەر زادى نېمە ئىش قىلىمىز!

بىرنەچچە ئاۋاز تەڭلا جاۋاب بەردى :

— ئالغا باسمىز ، يېڭىلىق يارىتمىز ، يېزىمىزنى تەرەققىي قىلدۇرىمىز !

سەيدىن قارىي بىردىنلا جانلىنىپ زۇۋانغا كىردى :

— تەرەققىيات - تەرەققىيات دەيسىلەر ، بۇ دۇنيا تەرەققىي قىلىپ نەگە باراتتى ؟ يەنىلا شۇ ئۇچ ئىش : يەيمىز - ئىچمىمىز ، گەندە بولىدۇ ؛ قالايمىز - كۆيدۇرىمىز ، كۇل بولىدۇ ؛ تۇغۇلىمىز - ئۆلىمىز ، مېيىت بولىدۇ .

توختى شۇجى مىيىقىدا كۇلدى :

— بۇ دۇنيانىڭ تەرەققىي قىلىپ بارىدىغان مەنزىلى ناھايىتمۇ ئۇلۇغ ، ناھايىتمۇ گۈزەل ، قارىم . سىلە ئېيتقان ئۇچ ئىشنى بىزمۇ قىلىمىز : تېرىيمىز - ئۇندۇرىمىز ، خەلقنى باقىمىز ؛ تىكىمىز - ئۆستۇرىمىز ، ئىسسىقلىق بېرىمىز ؛ تۇغۇلىمىز - ئۆسىمىز ، مېۋە بېرىمىز !

توختى شۇجىنىڭ چىرايىدىكى قەتئىيلىك ، سۆزىدىكى ئۆتكۇر ھەقىقەت سەيدىن قارىينى تەمتىرىتىپ قويدى . ئەمدى ئۇنى قوللايدىغان بىرەرمۇ سادا كۆتۈرۈلمىدى .

رۇستەم قولىدىكى بايراقنى قەبرىستانلىقنىڭ بىر چېتىگە قاداپ قويدى . بۇ «ئىشنى باشلايلى» دېگەندىن بېشارەت ئىدى . ئەلەمدىن بوغۇلۇپ كەتكەن سەيدىن قارىينىڭ كۆزلىرى بايراقتا چۈشۈش بىلەن پۈتۈن بەدىنى بوشىشىپ كەتتى . باش ئەتىيازنىڭ سوغۇق شامىلىدا لەپىلدەپ تۇرغان قىزىل بايراق ئۇنىڭ ئېسىگە بۇنىڭدىن يىگىرمە نەچچە يىل بۇرۇن بولغان ئاچچىق بىر خاتىرىنى سالغانىدى . ئۇ چاغدا توختى چاۋار دېھقانلار جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ئىدى . سەيدىن قارىينىڭ تاغىسى قۇززات بەگ بىر كۈنى خوتۇنى ئارقىلىق توختىنىڭ ئۆيىگە بىر كىيىملىك ئەتلەس ئەۋەتىپ ئۇنىڭ مېھىر - شەپقىتىگە ئېرىشمەكچى بولدى . ئۇ كۈنى توختى ئۆيىدە يوق ئىدى ، ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم بۇنداق

چىرايلىق خان ئەتلەسنىڭ ئۆزىگە ھەدىيە قىلىنغانلىقىنى كۆرگەن ساددا ئايال خۇماخان ئۇنى ئەتىۋارلاپ ساندۇققا سېلىپ قويدى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن توختى بۇنى بىلىپ قېلىپ خوتۇنىغا قاتتىق كايىدى ۋە دەرھال ئاپىرىپ بېرىشنى بۇيرۇدى، لېكىن بۇ چاغدا قۇززات بىر قېتىملىق كۇرەش يىغىنىدىن كېيىنلا يۇرەك كېسىلى بىلەن تۇيۇقسىز ئۆلۈپ كەتكەنىدى. توختى شۇ كۈنى ئەتلەسنى ئۇزۇن بىر تال ياغاچقا ئېسىپ، «قەبرىسى بىلەن بىللە يەر يۈتسۇن!» دەپ قۇززاتنىڭ قەبرىسى ئۇستىگە قاداپ قويدى. بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا بۇ ۋەقە «قەبرە ئۇستىدىكى ئەتلەس ئەلەم» دېگەن نام بىلەن يىراق - يېقىنغا تارقىلىپ كەتكەنىدى ...

سەيدىن قارىي ئۇلۇغ - كىچىك تىنىدى، ئۇنىڭ بۇرۇن كۆمۈرچەكلىرى كېرىلىپ ئىچىدىن ئاچچىق بۇس چىققاندەك بىلىنىدى ...

2

سەيدىن قارىي ناماز ئەسىرىدىن قايتىپ ياغۇنچاق يېزىسىنىڭ كۇنىپېتىش تەرىپىدىكى بىر - بىرىگە يۆلەپ سېلىنغان ئون نەچچە ئۆيلۈك مەھەللىنىڭ چېتىگە كېلىپ توختىدى. ئۇ يەردىكى بىر ھويلىنىڭ چەللە بارىگىدا ئۆتكەن يىللىق كاۋا پېلەكلىرى تېخىچە ساڭگىلاپ تۇراتتى. سەيدىن قارىي ئەتراپى ئاپتاپپەرەس غوللىرى بىلەن قاشالانغان توسمىدىن بوينىنى سوزۇپ ئىچكىرى قارىدى، كونىراپ كەتكەن ئۆي ئىشىكىدە يوغان بىر شەددە قۇلۇپ ساڭگىلاپ تۇراتتى. بۇگۈن سەيدىن قارىينىڭ بۇ ئۆينى ئۇچىنچى قېتىم يوقلىشى ئىدى، ئۇ يەنە نائۇمىد ئارقىغا ياندى.

— يول بولسۇن، قارىم؟

ئۇستىنى كۆپكۆك لەش بېسىپ كەتكەن كونا كۆلنىڭ

يېنىدىن ئەگىپ كېتىۋاتقان سەيدىن قارىم تاشماقنىڭ تونۇش ئاۋازىنى ئاڭلاپ توختىدى. ئۇ 1 ـ ئىشلەپچىقىرىش دۇيىنىڭ دۇيجاڭى بولۇپ، ۋىجىككىنە كەلگەن، ياغاق يۈز، دۆڭ پېشانە، قىرىق ياشلاردىن هالقىغان، كوسا بىر ئادەم ئىدى. هەممىدىن قىزىقى، مەهەللە ئىچىدە ئۇنىڭ تارىخى تۇغرۇلۇق ئاجايىپ گەپ ـ سۆزلەر ئېقىپ يۈرەتتى: تاشماق ئانىسىنىڭ قورسىقىدىن ئالتە ئايلىق ۋاقتىدىلا چۈشۈپ كەتكەنمىش، ئۇ يورۇق دۇنياغا كۆز ئېچىش بىلەنلا ئانىسى تۇماقنىڭ ئىچىگە سېلىپ بېقىپتۇ، چۈنكى ئۇ بەئەينى قوشۇقتەك تۇغۇلغانكەن، تاشماق بىر يىلدىن كېيىن ئاران راۋابتەك بوپتۇ ...

— كەم دىدار بولۇپ كەتتىڭ، دۇيجاڭ، — سەيدىن قارىي ئىككى تاقلاپ ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالاملاشتى، — تېرىمدىن كەلگىنىڭنى ئاڭلاپ پاتمە ئوقۇپ كېلەي، دەپ كېلىۋىدىم.

— كۆڭۈل ئىزدىگەنلىكلىرى ئۈچۈن رەھمەت، قارىم، — تاشماق سۇ توشقۇزۇلغان سوغىنى قولىغا ئالدى، — تېخى هېلىلا يىغىندىن قايتىپ سۇغا چىقىۋىدىم.

ئۇلار بىر ـ بىرىنى سوڭدىشىپ ئۆيگە كىردى. سىرتتا تېخى قاراڭغۇ چۈشمىگەن بولسىمۇ، لېكىن كىچىككىنە پەنجىرىسىگە گېزىت يېپىشتۇرۇلغان، ئۆمرىدە هاك دىدارى كۆرمىگەن بۇ ئۆي قاپقاراڭغۇ ئىدى. تاشماق قەيەرلەرنىدۇ تىمىسقىلاپ يۈرۈپ سەرەڭگە تاپتى ـ دە، مورا بېشىدىكى پۈچۈق زوزىلىق لامپىنى ياندۇردى، ئۆي ئىچى غۇۋا يورۇدى. سەيدىن قارىي تېخىچە پەگاهدا ئۆرە تۇراتتى.

— قېنى، قارىم، تۆرگە چىقسىلا.

ئۇزۇنچاقراق كەلگەن بۇ ئۆينىڭ يېرىمىغچە سۇپا باغلانغان بولۇپ، سۇپىغا سېلىنغان كىگىز بىلەن پالاسنىڭ رەڭگى، گۈلىنى پەرق ئېتىش قىيىن ئىدى. سۇپىنىڭ بىر چېتىدە ئاخشام سېلىنغان ئورۇن شۇ پېتىچە تۇراتتى. تاشماق هەر كۈنى كەچتە

يوتقاننىڭ بېشىدىن كىرىپ ، ئەتىگەندە ئايىغىدىنلا سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ كېتەتتى . ئۇينىڭ ئۇ بۇلۇڭىدىن بۇ بۇلۇڭىغىچە تارتىلىپ كەتكەن ئۆمۈچۈك تورلىرى خۇددى بۇ ئۇينىڭ بىردىنبىر زىننەت بۇيۇملىرىدەك كەڭ - كۇشادە ساڭگىلاپ تۇراتتى .

تاشماق پەگاھىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تۇنكە مەشكە بىر ئېتەك پالاڭ بىلەن مەدەكنى تىقتى - دە ، گۇركىرىتىپ ياندۇرۇۋەتتى . سۇپىنىڭ بىر چېتىدە باداشقان قۇرۇپ ئولتۇرغان سەيدىن قارى تاشماققا كۆڭۈل بۆلگەن قىياپەتتە خورسىنىپ دېدى :

— تاشماق دۇيجاڭ ، ئەمدى سايەڭنى ئىككى قىلىۋالساڭ بولاتتى ، ئالاھازەل ، بىر دۇينىڭ دەردى بىلەن ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ بىر ئۆينىڭ دەردى ساڭا ئاسانمۇ ؟

تاشماق مەشكە چۆگۈن قويۇۋېتىپ زارلاندى :

— كۆپچىلىكنىڭ ئىشى بىلەن ئاۋارىمەن ، شەخسىي تۇر-مۇشنى ئويلاشقا چولا نەدە ، قارىم ، ماڭىمۇ تەقدىرنىڭ پۈككەن بىرەر نېسىۋىسى باردۇ ...

«تەقدىر» تاشماققا بىر ئەمەس ، ئىككى «نېسىۋە» پۈككەن-دى ، لېكىن ھەر ئىككىسى نېسىپ بولمىدى . بىرىنچىسىنى ئۇ تازا «دەۋران سۇرۇۋاتقان» چاغلىرىدا قوشنا دادۇيدىن خېلى كاتتا توي قىلىپ ئالغانىدى ، ئىككى ئاي ئۆتمەي ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتە-گە چېچەك چىقتى . تاشماق ئۇنىڭغا : «خوتۇن دېگەن قاقسا قو-زۇق ، ئىلسا ئىلمەك بولۇشى كېرەك» دېۋىدى ، ياش چوكانمۇ بوش كەلمەي : «بىزنىڭ يۇرتتا قوزۇقتا ئۇلاغ باغلايدۇ ، ئىلمەك-كە تەۋەڭ ئاسىدۇ» دەپ جايىدا جاۋاب بەردى . لېكىن ، شۇ گەپ بىلەن تاشماق ئۇنىڭغا «تەپكەك» دېگەن ئەيبىنى ئارتىپ قويۇۋەتـ-تى . ئىككىنچىسى بىلەن بەش - ئالتە ئايدەك ئۆي تۇتقان بولسـ-مۇ ، ئاخىر يەنە ئەپلەشمىدى ، ئۇنىڭغا «مۆڭگەك» دېگەن بەتنام-نى چاپلاپ قويۇۋەتتى . ئۇلار زادى «تەپكەك»مۇ ياكى «مۆڭگەك» مۇ بۇ تېخى ئەھلىمەھەللىگە ھازىرغىچە مەلۇم ئەمەس ئىدى . مانا

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ بويتاق بولۇپ قالدى ، بويتاقچىلىققا ئۆزىنى كۆنۈپ قالدى ، بۇنداق تۇرمۇش ئۇنىڭغا تېپتىنچ ، غوۋغاسىز ، ئۆزى خان ، ئۆزى بەگدەك تۇيۇلاتتى . مانا قاراڭ ، ئۇنىڭ ئۇستىدىكى كۆڭلىكى سېلىنمىغانغا بىر ئايدىن ئاشقانىدى ، تەردىن ، كىردىن قېتىشىپ خۇددى ئاتىنىڭ تەرلىكىدەك بولۇپ كەتتى ، رەختىنىڭ ئەسلىي رەڭگىنى ھازىر ئۆزىنىڭ ئېيتىپ بېرەلمەيدۇ . ئېيتىپ بېرەلمىسە نېمە بوپتۇ ؟ ئىشقىلىپ ، بىرى ئۇنىڭغا : «ۋاي خۇدايىمەي ، بۇ كۆڭلەكتىكى كىرنى بىر ئۆستەڭ سۇ بىلەن يۇيۇپمۇ تۇگەتكىلى بولماس ، دەرھال سېلىپ يەڭگۈشلەڭ ! » دەپ كاشىلا قىلمىسىلا بولدى . مانا ھازىر مەشتىكى چۆگۈن قاينايدۇ ، ئۇنىڭا مورا بېشىدىكى ئىس - كۆيۈندىلەر قونغان چاي خالتىسىدىن بىر چىمدىم چاي ئېلىپ سالىدۇ ، ئاندىن قاچا - قۇچا ئىزدەيدۇ ... «ئاپلا ، ھەممىسى يۇيۇقسىز ئىكەن - دە ! » ئۇ ئىككى كۇندىن بېرى ئىشلەتكەن قاچا - قومۇچلار شۇ پېتىچە يوبدان يۇقى ، شويلا يۇقى قالغاچقا ، بۇگۈن چۈشتە داڭقاندا ئەتىكەن شايىپەتتىنى ئۇسۇشقا بىر نەرسە تاپالماي ئاخىرى ھېلىقى قاچىنى بىر پۇژلىۋېتىپلا ئۇنىڭغا ئۇسۇپ ئىچكەنىدى .

ئۆي ئىسسىپ كەتتى . چېكەتكىلەرنىڭ بەس - بەستە چىرىلدىغان ئاۋازى ئاڭلاندى . سەيدىن قاري سەللىسىنى يېنىغا ئېلىپ قويۇپ ، تەردىن يالتىراپ كەتكەن سىدام بېشىغا ئاق تەپچىمە دوپپىسىنى كىيىۋالدى .

— پۇچۇق يارماقمۇ يەردە قالمايدۇ ، دۇيجاڭ ، ئالاھازەل ، تەقدىرنىڭ ساڭا پۇككەن نېسىۋىسى كاتتا ، — دېدى ئۇ ئوت تەپتىدىن نېرىراق سىلجىپ ، — ئاللا ئۆزىگە ھالاللىق بىلەن بەندىچىلىك قىلغان مۆمىنلىرىدىن شاپائەت ئايمايدۇ ، خوش ، پۇقرالىرىڭنى تاشلاپ تېرىمدا يېتىۋالدىڭغۇ ؟ بېشىمىزغا كۇن چۈشتى ، تاشماقجان ، توختى شۇجى دۇيدە ئەرسات قوزغىدى ...

— شۇ ئەرسات مېنىمۇ پۇقرالىرىمدىن ، مانا بۇ ئۆيۈمدىن

ئايرىپ تېرىمدا توغراق كەستۇرۈپ ، چاۋار تەرگۈزۈۋاتامدۇ ، مۇبادا ، بۇ قېتىمقى ياچىيكا يىغىنى ئېچىلمىغان بولسا ، ھىلى بېرى كېلەلمەيتتىم .

سەيدىن قارىينىڭ تەقەززا بولغىنىمۇ مانا شۇ يىغىن خەۋىرى ئىدى . ئۇ كۆڭلىدە ئالدىراپ تۇرسىمۇ ، لېكىن گەپنى باشقا ياقتىن ئەگىتتى :

— ئاڭلىساق ، بۇ يىغىنىمۇ كادىرلار پۇقرالارنى ھاشارغا سېلىپ قويۇپ ، ئۆزلىرى ئىسسىق ئۆيدە پاراڭ سوقۇپ ئولتۇرىدىغان يىغىن ئىكەنغۇ ؟

تاشماق مەشتىكى چۆگۈننى پەسكە ئېلىپ قويۇپ سەيدىن قارىينىڭ ئالدىدا يەكتىز بولۇپ ئولتۇردى :

— يوقسۇ ، قارىم ، سىلىنىڭ ئاڭلىغانلىرى ياۋا گەپ ، يىغىن قاتتىق بولۇۋاتىدۇ ، توختى شۇجى يەنە لەنگەرنىڭ بەش يىللىق تەرەققىيات پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويدى ...

سەيدىن قارى ئالمان - تالمان سورىدى :

— ئۇنداقتا ھازىرقىسى ئەمەلدىن قالدىما ؟

— نەدىكىنى ، تېخى بۇنى تېزلىتىش توغرىسىدا ۋەز ئېيتىتى ، ئەتىيازلىق تېرىلغۇغا ئولگۇرتۇپ قۇمجەينەكتىكى سۇ قۇرۇلۇشىنى پۈتكۈزۈپ ، پاينايتىكى يەرلەرنى ئۆگەنىڭ سۇيىدە سۇغىرىدىكەنمىز ، شۇ سۇ بىلەن تېخى ئۇچ يىل ئېچىدە تېرىمنىمۇ ئۆزگەرتىدىكەنمىز ، مەن «ئېغىزدىكى گەپ بىلەن پولۇ پىشمايدۇ» دېدىم ... — تاشماق «قانداق دەپتىمەن ؟» دېگەندەك بوينىنى سوزۇپ سەيدىن قارىيغا مەغرۇر تىكىلدى .

— راست ئەمەسمۇ ، تىلدىن كەلگەن قولدىن كەلسە ھەركىم پادىشاھ بولاتتى ! خۇدايىممۇ توخۇنىڭ شۇملۇقىنى بىلگەچكە ، چۈجىگە ئەمچەك بەرمىگەن ، ئالاھازەل ، بۇ توختى چولاقنىڭ قولى جۇپ بولۇپ قالغان بولسا تېخى ئىش بار ئىكەن - دە ... سەيدىن قارىينىڭ سۆزى تاشماققا ياراپ كەتتى ، ھەتتا

يىغىندا مۇشۇنداق بىر سۆزنى ئەپلەپ قىلالمىغانلىقى ئۈچۈن ئۆكۈنۈپمۇ قالدى . كېلەر قېتىملىق يىغىندا ئۇ چوقۇم ئېيتىدۇ ، ئېيتقاندىمۇ ، توختى شۇجى بىلەن ئەشرەپ تېخنىكنىڭ نەق ئۆزىگە ئېيتىدۇ . كاساپەتلەر بۇگۈنكى يىغىندا تاشماقتەك «جاھان سوردى-غان» بىر ئادەمنى ئەجەب لەت قىلىۋەتتىيا ... سەيدىن قارىينىڭ مىسكىن ئاۋازى ئۇنىڭ خىيالىنى بۆلۈۋەتتى :

— مۇشۇ ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتى نېمە بولار ، تاشماقجان ؟ سەنمۇ بىر كونا كوممۇنىست ، دېتلىق ئادەمسەن ، بۇلار دادۇي بويىچە كۇچ تەشكىللەپ قۇمجەينەكنىڭ تىنچلىقىنى بۇزدى ، دۆڭ مازاردىكى ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ يەرلىكى كۆككە سورۇلدى ، كىشىلەرنىڭ قەدىم جايلىرى نىشانغا ئېلىندى ، قېرىنداشلىرىمىز قىش - زىمىستاندا گەمىلەردە يېتىۋاتىدۇ ، ھەي ... «ئۆردەك كۆلگە ، يىلان چۆلگە» دېگەندەك دۇيىمىزنىڭ پۈتۈن تەئەللۇقاتى ۋەيران بولمىسا بولاتتى !

تاشماق كېگىزنىڭ قېتىدىن بىر پارچە گېزىتنى ئېلىپ «شارتتىلا» يىرتتى - دە ، ئۇچبۇرجەك قىلىپ بىگىز قولىغا ئوراشقا باشلىدى .

— مەن سىلىگە كۆڭۈلدىكى گېپىمنى ئېيتسام ، قارىم ، — دېدى ئۇ تاماكىغا سەرەڭگە چېقىۋېتىپ ، — بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئالجىغانلىق ! مەن ئۇقۇشۇپ كۆردۇم . بىزنىڭ گۇڭشې دائىرىسىدە لەنگەردىن باشقا ھېچقانداق يەر بۇنداق قارامىلىق ، ئۆز بېشىمچىلىققا بېرىلگىنى يوق . ئۇ يەرلەردىكى مۇھىم ئىش يەنىلا كۇرەش - تەنقىدتىن ئىبارەت ئىكەن ، بىزنىڭ توختى شۇجى بېيجىڭغا بىر بېرىپلا خۇددىنى يوقاتتى ، ئۇ مۇشۇنداق قىلسام يەنە بارارمەنمىكىن دەيدۇ ، لېكىن ئەمدى ئۇ بېيجىڭغا ئەمەس ، ئۇدۇل تەھتىسارىغا كېتىپ قېلىشىنى بىلمەيۋاتىدۇ ، — تاشماق ئۆز سۆزىدىن ھۇزۇرلىنىپ تاماكىنى كۇچەپ تارتتى - دە ، قاتتىق بىر يۆتەلدىن كېيىن داۋام قىلدى ، — مەن يىغىندا ئېيتتىم ،

ئۇيغۇر كتاب نۇر سىتى www.uyghurkitap.com

توختى شۇجى لەنگەرنىڭ 2367 نوپۇسىغا جاۋابكار بولسا ، مەنمۇ 1 - ئىشلەپچىقىرىش دۇيىنىڭ 160 نوپۇسىغا جاۋابكار ، بىزمۇ ئىگە- چاقسىز ئادەم ئەمەس ، قارىم ، مەن يېقىندا زوللا مۇدىر بىلەن كۆرۈشمەن !

تاشماق خېلى قىزىشىپ سۆزلىدى : يىغىندا ئۆزىنىڭ چىڭ تۇرۇپ تىركىشىۋاتقانلىقى ، غوجىنىڭ جىمغۇرلۇقى ، بىر قېتىم توختى شۇجىنىڭ ئۇنى ئاشكارا ئۇچۇقلىغانلىقى ، بەزىدە ئۆزىنىڭ يالغۇز قېلىۋاتقانلىقى توغرىسىدىمۇ بېشارەت بەردى . سەيدىن قا- رىي ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى تاپتى :

— تاشماق دۇيجاڭ ، سەن ھەرگىز يالغۇز ئەمەس ، ئالاھا- زەل ، ئەل غېمى ئۈچۈن ئېيتىلغان سۆزنى ئەل كۆڭلى چۈشىنە- دۇ .

— مەنمۇ ئىشىنىمەن ، — دېدى تاشماق خېلى جانلىنىپ ، — لېكىن ، كۇچلۇك ساداكىرەك ، بولمىسا ئۇ چولاقنىڭ ھەيۋىسىنى بېسىپ چۈشكىلى بولمايدۇ .

سەيدىن قارىي بېشىنى ساڭگىلاتتى ، تاشماق كۆز قارىچۇقا- نى «لىپ» قىلىپ بىر ئويناتتى - دە ، تاسادىپىي تاپقان ئەقلىدىن ئۆزىنىمۇ خۇشال بولۇپ كەتتى :

— 1 - نومۇرلۇق يولنى نەسرەم پىلانلاۋېتىپتۇ ، ئەگەر شۇنىلا مۇشۇ ئىشتىن بەزدۇرەلىسەك سىلىنىڭ باغ - ھويلىنىڭمۇ قېتى بۇزۇلمايتتى ...

سەيدىن قارىي ھودۇقۇپ سورىدى :

— ئۇنى قانداقمۇ بەزدۇرۈشكە بولار ، دۇيجاڭ ؟ ئۇنىڭ ئۈس- تىگە دادىسى ھاپىز موللا تازىمۇ غەلۋىچى ، قىتمال ئادەم .

— كۆتۈرۈشنى بىلسە تاغمۇ يېنىك ، قارىم ، ھاپىز دېگەن بىر كۈنى يامغۇردا قالسا ھەپتە چۈشكۈرىدىغان كېسەل كۆرپىسى ، ئالدىنقى كۈنى بارسام يەنە ئورۇن تۈتۈپ يېتىپ قاپتۇ ، ھازىر ئۇلارنىڭ ئۆيىدە ئاش ئەۋلىيا ، نان پەيغەمبەر . ئۇلار لۆمشۈپ

تۇرغان بىر پارچە خام ئۆپكە دېسىلە ، قەيەردىن چىشلىسە لوقما چىقىۋېرىدۇ .

ئۇلار يەنە ئۇزاق پاراڭلاشتى . بەزىدە ئاۋازىنى پەسەيتىپ كۈسۈرلىشاتتى ، بەزىدە مەيدىلىرىنى كېرىپ قاقاقلاپ كۈلۈشەتتى . سەيدىن قارى بىرھازادىن كېيىن تۆش يانچۇقىدىكى سائەتنى ئېلىپ قارىدى - دە ، ئالدىراپ ئورنىدىن تۇردى :

— نامازخۇپتەن قازا بولغىلى تاس قاپتۇ ، ئەمدى مەن ياناي .

تاشماق ئۇنىڭ ئارقىسىدىن چىقىۋېتىپ ئاستا سورىدى :

— ئاڭلىسام ، ناۋاتخانىڭ پەرزىنى ئادا قىلىپ قويايى دېگەن ئوخشىماملا ؟

— ھە ، بۇ دۇنيالىق ئىشنى ئاخىرەتكە قالدۇرماي دېدىم ، ئالاھازەل ، غوجاخۇنمۇ ئالدىرىتىپ تۇرۇۋاتىدۇ .

— بۇ ئىشمۇ بىر - بىرىگە تازا جەمبە كەپتۇ ، قارىم ، — دېدى تاشماق خوشاللىنىپ ، — تويىنىڭ داقا - دۇمبىقىنى قۇمجەينەكتىن ھالقىتىۋېتەيلى !

— خۇدا بۇيرۇسا ، دېگىنىڭ كېلەر ... — دېدى سەيدىن قارى ۋە ھويلىدىن چىقىپلا قاراڭغۇلۇق ئىچىدە غايىب بولدى .

3

غوجى بىلەن ناۋاتخانىڭ توي كۇنى لەنگەرنىڭ تارىخىدا ئېغىزغا ئالغۇدەك خېلى كاتتا مەرىكە بولۇپ ئۆتتى . باغ ئىشىكىنىڭ يېنىغا چوڭ داشقازان ئېسىلىپ ، قوۋۇرغىسىغا ئىككىلىنىڭ ماي قونغان بىر سۇۋاي كالا سويۇلدى . تويىنىڭ نىكاھ پەتىسى ، مېھمانىنىڭ كەلدى - كەتتىسى ئۆتۈپ ، كەچكە يېقىن «قىز» كۆچۈرۈپ كېلىنگەندە غوجىنىڭ قورۇسى ياشلار ئولتۇرۇشى بەلەن قىزىپ كەتتى . بىر چەتتىكى كارىۋاتتا سىغدىلىپ ئولتۇرغان

سازەندىلەر تەرلەپ - پىشىپ نەغمە قىلاتتى ، ئاللىكىملەر «خوشە ، خوش !» دېيىشىپ ، پىيالىدە ھاراق ئىچىشەتتى . مەيدانغا چۈشۈۋاتقان شىركەيپ يىگىتلەر تونۇش قىزلىرىنى ئۈسسۈلغا تارتىپ سورۇن تۈزىشەتتى . قىزلارنىڭ بەزىسى بارماقلىرىدىن قاس چىقىرىپ نازاكەت بىلەن پىرقىراپ ئويناسا ، بەزىسى ئالقىنى بىلەن يۈزىنى ئەتكىنىچە قىزلار توپىنىڭ كەينىگە قېچىشاتتى .

بىرھازالىق نەغمە - ناۋادىن كېيىن يىگىتۈبشى نەسرەمگە ھەر خىل تەلەپلەر كېلىشكە باشلىدى . ئۇنىڭ كۆپى راۋابچى غولامنىڭ ھەربىكەتلىك قوشاق ئېيتىپ بېرىش ھەققىدىكى تەلەپ ئىدى . نەسرەم تەلەپنى كۆپچىلىككە ئېلان قىلدى :

— مەربىكىمىزگە قەدەم تەشرىپ قىلغۇچى ھۆرمەتلىك مېھمانلار ، — دېدى ئۇ ۋاراڭ - چۇرۇڭنى بېسىپ چۈشكۈدەك ئاۋازدا ، — ھازىر تەلەپكە بىنائەن غۇلام توپاق ... — پاراققىدە كۆتۈرۈلگەن كۈلكە ئۇنىڭ ئاۋازىنى بېسىپ كەتتى ، ئۇ سەل تۇرۇۋېلىپ كۈلكە بېسىققاندىن كېيىن داۋام قىلدى ، — كۈلكە كېيىنكى نومۇردا ، ئاغىنىلەر ، ھازىر غۇلام توپاق راۋاب بىلەن «شۇنداق بىر كىشى» دېگەن نومۇرنى ئورۇنلايدۇ ، قارشى ئالمىزمۇ ؟

ئەتراپتىن ئالقىش ساداسى كۆتۈرۈلدى ، نەسرەم قولىنى ئىككى ياققا يايدى :

— ھەممەيلەننىڭ كۆزى سىلىدە يولداش توپاقجان ، قېنى بىر ئىلتىپات قىلىۋەتسىلە !

ئىنچىكە بۇرۇتلۇق بىر يىگىت مەيدانغا چۈشتى ، بىمەھەل سېمىزلىكتىن ئۇنىڭ بۇيۇنلىرى تاختىلىشىپ كەتكەن بولۇپ ، بوي - بەستى خۇددى ئىككى بېشى كېسىپ تاشلانغان كۆتەكتەك دىقماق ئىدى . ئۇ راۋابنى سازلىدى - دە ، ئۆزى توقۇۋالغان قوشاقنى قىزىقچىلىق ھەربىكەتلىرى بىلەن ماسلاشتۇرۇپ ئوقۇشقا باشلىدى :

بارمۇ ، يوقمۇ ئاراڭلاردا ،
شۇنداق بىر كىشى ؟ !
كىچىك ئەمەس ، گۆدەك ئەمەس ،
ئوتتۇزدا يېشى .
ئەتىگەندىن خۇپتەنگىچە ،
ئوينىشى قارتا ،
ئىشقا چىقسا شۇ ھامانلا
ئاغرىيدۇ بېشى .
قىلىقلىرى بەكمۇ لاۋزا —
گېپى تېتىقسىز ،
ئۇنى ئاز دەپ ھەر قەدەمدە
سۆرلەر پېشى .
ئۇنداق - مۇنداق سۆزلەر ئاڭا
يېقىن كەلمەيدۇ ،
قىز - چوكاننى كۆرۈپ قالسا
سەكرەيدۇ قېشى .
غوۋغا تېرىپ ئۇرۇشمىسا
كۈنى ئۆتمەيدۇ ،
ھاراق ئىچىپ مەست بولۇپ يۈرمەك
ئەڭ ئوبدان ئىشى .
كېلىڭ دوستلار ، بېرەيلى بىز
تەنقىد - تەربىيە ،
ئەلگە ياقماس ئۇنداقلارنىڭ
يارىماس ئىشى .

كۈلكە - چاقچاق ئۇزاققىچە بېسىقمىدى . كىشىلەرنى تېلىق-
تۇرۇپ كۈلدۈرگىنى ئۇنىڭ قوشاقلىرىدىنمۇ كۆرە ، قىزىقارلىق

ئۇيغۇر كتاب تورىيكتى
www.uyghurkitap.com

هەرىكىتى ئىدى . دوغداقتەك مېڭىشلىرى ، ئۆسكىلەڭ قاشلىرىنى لىكىلدىتىپ ئېتىشلىرى ، مەستكە ئوخشاش دەلدەڭشىپ تىلىنى چايناشلىرى كىشىلەرنى ئۆزىگە رام قىلىۋالغانىدى . ياشلار ئاللا- چۇقان كۆتۈرۈپ غۇلامنى يەنە بىر - ئىككى قوشاق ئېيتقۇزدى ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يەنە ساز ، ئۇسسۇل بولدى . پەقەت تۈن نىسپى بولغاندا هارغىن چىراي نەسىرەمنىڭ قايتا - قايتا رەهمەت ئېيتىشى بىلەنلا كىشىلەر ئاستا - ئاستا تارقاشقا باشلىدى .

4

سەيدىن قارىي هاپىز موللىنىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلاپلا كۈتكەن مەقسىتىنىڭ نەق ئۈستىدىن چۈشتى .

بىر پارچە تاقىر تېرىنىڭ ئۈستىدە ياتقان هاپىز موللا جەينىكى بىلەن سامان تەكىيىگە تايىنىپ تۇرۇپ ئوغلى نەسىرەمگە كايىۋاتاتتى :

— تۇغۇلغاندا «ئوغۇل پەرزەنت كۆردۈم» دەپ بېشىم كۆككە يەتكەنىدى ، كىچىكىڭدىن تارتىپ ياغنىڭ ئىچىدىكى بۆرەكتەك ئۆستۈڭ ، جاپا تارتساممۇ سېنى ئوتتا كۆيدۈرمەي ، سۇدا ئاققۇزماي چوڭ قىلىپ شۇ كۈنگە يەتكۈزدۈم ، هالا بۇ كۈنگە كەلگەندە مەن ساڭا يۈك بولۇپ قالدىممۇ ؟ ! ئېغىر كەلگەن بولسام بوينۇمنى شوينىدا باغلاپ ئەسكى تامنىڭ تۈۋىگە كۆمۈۋەت !

نەسىرەم مىسكىن ئاۋاز بىلەن يېلىندى :

— دادا ...

— داداڭنى قوي ! — هاپىز موللىنىڭ ساقاللىرى تىترەپ چىرايى قارىداپ كەتكەنىدى ، — پۇل تاپ دېسەم «تاپالمىدىم» دەيسەن ، مەن ساڭا ئېيتاي ، ئوغۇل بالىنىڭ ئىچى قاينىسا تاشنى ئېزىپ يېغىنى ئالىدۇ ... — هاپىز موللا قاتتىق قېقىلىپ ، كۆزىدىن ياش چىققۇچە يۆتەلدى . ئاغزىدا كۆپۈك بۇژۇلداپ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى . سەيدىن قارىي دەرهال ئۇنىڭ يېنىغا

كېلىپ دۇمبىسىگە شاپىلاقلىدى . ھاپىز موللا بىرئاز ئارام تاپقاندەك «ئۇھ» دەپ بېشىنى تەكىيىگە قويدى . سەيدىن قارىي تەڭقىسلىققا قالغان نەسرەمدىن ئاستا سورىدى :

— نېمە بولدى ، ئوغلۇم ، موللام چېچىلىپ قاپتىغۇ ؟

نەسرەم خورسىنىدى :

— «بار ئوخشىتار ، يوق قاقشىتار» دېگەن شۇ ، قارىم ، دادامنى دوختۇرخانىدا ياتقۇزۇشقا ئىككى - ئۈچ يۈز يۈەن پۇل تاپالمايۋاتىمەن ، تاشماق دۇيجاڭغا دېسەم ، «ئۆتكەندە يەتتە يۈز يۈەنگە قەرز بولدۇڭلار ، ئەمدى بېرىلمەيدۇ» دەيدۇ . مەن تېخى ئىشتىن قول ئۈزەلمىسەم ، قۇرۇلۇش ۋەزىپىسى بارغانسېرى جىددىيلىشىپ كېتىۋاتىدۇ .

— قۇرۇسۇن شۇنداق قۇرۇلۇش - پۇرۇلۇشلىرىڭ ، — دېدى ھاپىز موللا بوغۇق ئاۋازدا ، — ئۇ داداڭدىنمۇ ئەتىۋار بولۇپ كەتتىما ؟ ! بوپتۇ ، ھەممىنى مېنىڭ جېنىمغا تېگىشىۋەت !

نەسرەمنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى . ئۇ ئۆز قەلبىنى تەرسا دادىسىغا قانداق چۈشەندۈرۈشنى بىلمەي ئازابلىناتتى . سەيدىن قارىي ئۇنىڭ كۆڭلىنى يوپۇتتى :

— پۇل دېگەن ئوغۇل بالىنىڭ قولىنىڭ كىرى ، غەم يېمە ، جان بولسا جاھان ! — ئۇ نەسرەمنى تاشقىرى ئۆيگە چىقىپ كېتىشكە شەرەت قىلدى . نەسرەم چىقىپ كەتتى ، سەيدىن قارىي كۇن چىقسا ھەپىرەڭ ، كۇن تۇتۇلسا زەپىرەڭ بولىدىغان ھاپىز موللىنى ياخشى بىلەتتى . شۇڭا ئۇ پىيالىدىكى چايىنى پۈۋلەپ ئولتۇرۇپ سۆزلىدى :

— شۇكرى قىلسىلا ، موللام ، كېسەل دېگەن سەرلەپ كىرىپ ، پۇڭلاپ چىقىدۇ ، داۋالانسىلا ، ئۆز ۋاقتىدا سىلىمۇ دوكا ئۆتكەن ، ئالاھازەل ، مانا ئەمدى سەللا كېسەل تېگىۋىدى ، چۆلدىكى قورايدەك بولۇپ قاللا ...

بۇ گەپ ھاپىز موللىنىڭ ئېچىشقان يېرىگە لازا قۇيغاندەك

ئوغلىنى قاينىتىۋەتتى ، ئۇنىڭ يەنە سەپرايى ئۆرلىدى :

— شۇ ئەمەسمۇ ، تاپقان مال - دۇنيانى مۇشۇ هارام تاماقلارنىڭ بەختى ئۈچۈن دەپ سورۇۋەتتۇق ، هالا بۇ كۈنگە كەلگەندە كېسىلىم ئۈچۈن شىپالىق تاپالماي هۆپۈپتەك كامارغا كىرىپ يېتىۋاتىمەن ، يا ئىچىشكە دورا ، يا يېيىشكە ئىسسىققىنا ئاش - نان بولمىسا ، هەي ! ... بۇ لامزەللىنىڭ قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان ئوخشايدۇ ، يولنى بىلسە ئوغۇل بالا ئۈچۈن پۇل تېپىش شۇنچە تەسمۇ ؟ !

— دەرۋەقە شۇنداق ، «گۆهەر ياتىدۇ سايدا ، تونۇمىسا نېمە پايدا» دەپتىكەن ، ئالاهازەل ، ئۇلارنىڭ كۆزىگە تونۇتۇپ قويۇش كېرەك !

سەيدىن قارى «گۆهەر» تېپىشنىڭ يوللىرى هەققىدە ئۇزاق سۆزلەيتتى . هاپىز موللا ئېڭەك قېقىپ تەستىقلايتتى هەم ئۇنىڭ هىممەت - شاپائىتىگە باركاللا ئېيتىپ ئولتۇراتتى . سەيدىن قارى ئاخىرىدا بىرمۇنچە دۇئا - تەكبىر ئېيتىپ ئورنىدىن تۇردى :

— مەن قايتاي ، موللام ، هېلىقى ئىش توغرىسىدا نەسىرەمجاننى ئۆزلىرى ئەيۇهشكە كەلتۈرسىلە ، ئالاهازەل ، قالغىنىنى ئۆزۈم توغرىلايمەن ، ئادەم قانچە كۆپ بولسا شۇنچە ياخشى ، خوش ! ...

نەسىرەم ئۇنى ئۇزىتىپ ئىشىك ئالدىغا چىققاندا ئۇنىڭغا نەسىهەت قىلغانىدەك مۇنداق دېدى :

— داداڭ جۇدەپ جېنى چۈشىنچىلىكلا قاپتۇ ، قاپاقلىرى زىندادا قاياپ ئۆزى بۇ دەرگاهتا يوق ، دۇنياڭ ئىشى بىزگە بەخشەندە ئەمەس ، ئوغلۇم ، ئالاهازەل داداڭنىڭ كۆزى ئوچۇق ۋاقتىدا خىزمىتىنى ياخشى قىلىپ دۇنياسىنى ئالماڭ ئۇ دۇنيا - بۇ دۇنيا يۈزۈڭ ئوچۇق بولمايدۇ !

5

ناۋاتخان يامانلاپ كەتتى . تۇرمۇش غوجى ئۇچۇن يەنە مەنىسىز ، زېرىكەرلىك تۇيۇلۇشقا باشلىدى ، ئۆيگە كىرسە تۆت تام بەدىنىنى چاققاندەك بىلىنەتتى ، ئۇنىڭ مىجەزى تېخىمۇ چاپقۇنلىشىپ ئالدىغا كەلگەننى چىشلەيدىغان ، ئارقىغا كەلگەننى تېپىدىغان بولۇپ قالدى . ئۇ خوتۇنىنىڭ يامانلاپ كېتىشىنى يەڭگىسى خۇماخان بىلەن جىيەنى ئىسمائىلدىن كۆرەتتى ، شۇڭا ئۇلارنى كۆرسىلا بوينىنى تولغاپ تەتۈر قارىۋالاتتى . ئەسلىدىغۇ سۈرۈشتۈرۈپ كەلسە ھېچقانداق ئىش ئۆتكىنى يوق . خۇماخاندەك ياۋاش ، دىلكەش ئايالنى يەڭگىسىنى سىغدۇرماي قوغلىۋەتتى دېسە ھېچكىممۇ ئىشەنمەيتتى . راستتىنى ئېيتقاندا ، ناۋاتخاننىڭ بۇ قورۇغا ئۇستىخىنى چۈشمەي قالدى ، بار - يوقى بولغان ئىش مۇنداق : بىر قېتىم خۇماخان كىر يۇيۇپ يۇندىسىنى ئىشىك ئالدىغا چېچىۋىدى ، يان تەرەپتىن چىقىپ قالغان ناۋاتخاننىڭ ئايىغىغا ئازراق چاچراپ كەتتى ، خۇماخان ئالدىغا بېرىپ جىق ئۆزرىخاھلىق ئېيتتى ، لېكىن ناۋاتخان تۇمشۇقىنى دومسايتىپ : «كۆز دېگەن سامانلىقنىڭ تۆشۈكى ئەمەسقۇ !» دەپ چالۋاقىغىنىچە بۇ ئىشنى ھەقەمسايىلار ئىچىدە تەرگەپ ، «خۇماخان يۈزۈمگە يۇندا چاچتى» دەپ دادخورلۇق قىلىپ يۈردى . يەنە بىر قېتىمقىسى تېخى ئۈچ كۈن بۇرۇنلا بولۇپ ئۆتتى : خۇماخان بەش ياشلىق كەنجى قىزى چىمەننىڭ قاتتىق چىرقىرىشىدىن يۈرىكى ئېغىپ ھويلىغا چىقتى ، ناۋاتخان بىر قولىدا ئۇنىڭ قۇلىقىدىن تارتىپ ، بىر قولىدا سۈڭگۈچىگە شاپىلاقلاۋاتاتتى . يۈرەك پارىسىنىڭ ئاچچىق يىغىسىدىن ۋۇجۇدى تىترەپ كەتكەن خۇماخان بىرىنچى قېتىم ناۋاتخاننىڭ كۆزىگە تىك قاراپ ۋارقىرىدى :

— قوللىرىنى تارتسىلا ، كىچىككىنە نارىسىدە نېمە سەۋەنلىك ئۆتكۈزدى ؟

ناۋاتخان بۇ گەپلەرگە پىسەنتمۇ قىلماي يەنە ھەدەپ بالىنى ساۋاشقا باشلىدى :

— ھۇ ، پوقى يوغان ، نان قېپى ! مەن سېنىڭ بىر كۈنى سۆيدۈكۈڭنى ، بىر كۈنى پوقۇڭنى تازىلايدىغان غالچىمىدىم ! ؟

خۇماخان ئەھۋالنى چۈشەندى . چىمەن ناۋاتخانىنىڭ ئىشىكى ئالدىدىكى سۇپا يېنىغا تەرەت قىلىپ قويغانىدى . خۇماخان خېمىر يوقى قولىنى پەشتامىسىغا سۈرتۈپ ناۋاتخانىنىڭ چاڭگىلىدا تېپىرلاپ تۇرغان بالىنى يۇلۇپ ئالدى :

— مەن تازىلىۋەتسەم بولمىدىمۇ ؟ كىچىككىنە گۆدەك نېمىنى بىلەتتى ؟

ناۋاتخان ئاغزىنى پۈرۈشتۈردى :

— گۆدەكمىش تېخى ، يەڭ دېسە بەش كىشىلىك يەيدۇ ...

— يەڭگە ، يېسە ئۆز نورمىسىنى يېدى ، سىزنىڭ قاچىڭىزغا قوشۇق سالمىغاندۇ ؟ ! — كىتاب بوغچىسىنى ئۆشىنىسىگە سالغان ئىسمائىل ھويلا ئىشىكىدە تۇرۇپلا ئۆڭدى ، ئۇ ناۋاتخانىنىڭ چەمەنگە ئازار بېرىۋاتقانلىقىنى بوسۇغىدىن ئاتلاپلا كۆرگەنىدى .

— ساڭا نېمە يوق ؟ ! — ناۋاتخان ئىسمائىلغا ئالايدى ، — ئاناڭ بىلەن سىڭلىڭنىڭ ھۇرپەيگىنىمۇ يېتەر !

ئىسمائىل ئىككى قەدەم ئالدىغا كېلىپ بىرنەرسە دېيىش ئۈچۈن ئاغزىنى ئۆمەللىۋىدى ، خۇماخان قول ئىشارىتى بىلەن ئۇنى جىملىدى ۋە ناۋاتخانغا قاراپ مۇلايىم ئاۋازدا دېدى :

— مېڭ قىلمىسا كىچىك ئەمەسمۇ ، سىلىنىڭ يېگەن تۇزلىرى بۇنىڭ يېگەن نېنىدىن كۆپ ، ھەر ئىش بولسا گەپ - سۆز بىلەن قىلايلى ، تاياق ئادەمنى قاشارتىپ قويىدۇ .

ناۋاتخان تېخىچە شۇ ئىسكەتتە ئىككى قولىنى بېلىگە تىرەپ گىدىيىپ تۇراتتى ، ئۇ خۇماخانغا قاراپ بوينىدا شاپتۇل قاقتى :

— خوتۇن كىشى دېگەنچۇ ، بالا تۇغقانغىلا ھېساب ئەمەس ، ئۇنى ئەدەپلەشنى بىلمىسە بىكار !

بۇ قاتتىق گەپلەر خۇماخاندىنمۇ كۆرە ئاق - قارىنى پەرق ئېتىپ قالغان ئىسمائىلغا بەكمۇ ھار كەلدى . ئۇ جان ئاچچىقىدا لېۋىنى چىشلەپ ئۆشنىسىدىكى بوغچىنى يەرگە تاشلىۋەتتى . ئەمدى خۇماخانىنىڭمۇ سەۋرى تۈگىگەنىدى :

— بالا تۇغۇش ئاسانمىتى ، سىلى ئاۋۇال بىرنى تۇغۇپ بېقىپ ئاندىن ئۇرالا !

بۇ گەپتىن ناۋاتخانىنىڭ ئىككى مەڭزى بىلەن ماڭلايلىرىدىكى سېرىق تۈكلەر دىردىيىپ كەتتى . دېمىسىمۇ ، ئۇ يىگىرمە يەتتە يىللىق ھاياتىدا بالا تۇغۇشنىڭ قانداقلىقىنى بىلمەيتتى . قوشنا گۈڭشېدىكى قىز تەگكەن ئېرى ئالتە يىل ئۆي تۇتقاندىن كېيىن مانا شۇ سەۋەبتىن ئۇنى قويۇۋەتتى . شۇنداق بولۇشىغا قارىماي «تۇغماس» دېگەن گەپنى ئاڭلىسا ئۇنىڭ قۇيقا چېچى تىك تۇراتتى ، شۇڭا ئۇ ئەمدى رەسمىي بېشەملىككە ئۆتتى :

— ئانا - بالا بىرلىشىپ بۇگۈن مېنى مۇشۇ ئۆيدىن قوغلىماقچىمۇ سەنلەر ؟ ! ...

ئۇ بىردەم خۇماخانغا ، بىردەم ئىسمائىلغا چالۋاقاپ ھويلىنى بېشىغا كىيدى ، سۆزلە - سۆزلە ئاغزىدىكى تۈكۈرۈكىمۇ قۇرۇدى ، ئاخىرى ئۆيگە كىردى - دە ، بوغچىسىنى قولتۇقىغا قىسىپ غىتىلدىغىنىچە كېتىپ قالغانىدى .

بولغان ئىش مانا شۇ ، لېكىن ناۋاتخان بۇنى شاخلىتىپ ، قىلنى پىل قىلىۋەتتى . غوجىمۇ خوتۇنىنىڭ كۆز ياشلىق شىكايىتىگە ئىشەنىدى ، ئۇ ئۇچ كۈندىن بېرى خوتۇنىنى قايتۇرۇپ كېلىش ئۈچۈن شۇنچە ئۇرۇنسىمۇ ، لېكىن ناۋاتخان زادىلا ئەيۇەشكە كەلمىدى . ئۇ يەنىلا ئاقۋالداقتەك ئېتىلىپ : «مېنى سىلى ئالغاندىمۇ ، ئىسمائىلمۇ ؟ ! خۇماخانىنىڭ قېينانىلىق قىلىشىنى كۆتۈرگۈچىلىكىم يوق ! ... » دەپ ماي تارتىپ تۇرۇۋالدى . مانا شۇ دەردىسەرلەر بىلەن بېشى قاتقان غوجى بۇگۈن چۈشتە ئېتىزدىن سولىشىپ ئۆيگە كەلدى . ئەتىگەن ناشتا قىلمىغاچقىمۇ

ئۇنىڭ پۈت - قوللىرى دىرىلدەپ ، قورسىقى ئاچلىقتىن ھەرە چاققاندەك ئېچىشىپ ئاغرىيىتتى . «قېنى ئەمدى ناۋاتخانىنىڭ ئۆ-لۈك يېسە تىرىلگۈدەك ئوخشىتىپ ئەتكەن لەڭمەنلىرى ؟ ! » ئۇ ھەر قېتىم ئېتىزدىن ھېرىپ - ئېچىپ كىرىپ ناۋاتخانىنىڭ ئىززەتلىك كۈتۈشلىرىدىن ھۇزۇرلىناتتى . بۇگۈن غوجىغا ھەقە-قەتەنمۇ ئۇنىڭ قەدىرى ئۆتۈلدى ، مەززىلىك تاماقلىرىنىڭ خۇما-رى تۇتتى . ھازىر بۇ ئۆيدە تاماق تۈگۈل ، قورساقنىڭ ئاچقان يېرىگە بارغۇدەك بىرەر بۇردا قاتتىق نانمۇ يوق ئىدى . غوجى ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلاپ بىرپەس ياتتى ، شۇ ياتقان پېتى ئۇخلاپ قالسىمۇ كاشكى ، لېكىن ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا چىنە - تەخسىلەرگە ئېلىنغان ھەر خىل تاماقلار ئايلىنىپ ئۇچۇپ زادىلا ئارام بەرمە-دى . ئاخىر ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆيدىن چىقىشىغا ئاكىسى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدى .

— نەگە ماڭدىڭ ؟ — توختى شۇجى ئۇنىڭغا يول بېرىۋېتىپ سورىدى .

— بېشىم قايغان يەرگە ! — غوجىنىڭ ئاۋازى قوپال ئىدى .

— ئۆندىرەپ چىقىپ كەتمىگىن يەنە ، ئاران تاپقان خوتۇنۇڭ-نى ئەكېلىۋالساڭ بولمامدۇ ؟

— كەلمەيمەن دېسە تراكتورغا سۆرىتەمدىمەن ؟

— ئۆيدىن كېچىپ كەتكۈدەك ئىش بوپتىما ؟

— مەن نەدىن بىلەي ؟

توختى شۇجىنىڭ سەل جۇدۇنى تۇتتى . ئۇ غوجىنىڭ يېقىنـ-قى بىر ياچېيكا يىغىنىدىن كېيىن ئۆزىگە غۇم ساقلاپ ، ھەتتا تويىنمۇ مەسلىھەتسىز قىلغانلىقىنى بىلەتتى .

— نېمىشقا بىلمەيسەن ؟ ! — توختى شۇجىنىڭ ئاۋازى بىر-ئاز جىددىيلەشتى ، — بىلىشىڭ كېرەك ، بىلىپ قوي ، خوتۇنۇڭ-نىڭ مۇشۇنداق قىلىشى ئەمەلىيەتتە سېنىڭ خىزمىتىڭگە كەلتۈ-رۈۋاتقان قەستەن قىينىچىلىق !

غوجى پەرۋاسىزلا سورىدى :

— بۇ يەردە ئائىلە ئىشى بىلەن خىزمەتنىڭ نېمە مۇناسىۋىتى ؟

توختى شۇجى قايتۇرۇپ سوئال قويدى :

— قېينىناتاڭنىڭ ئىشىكى ئالدىغا قېقىلغان قوزۇققا قانچە ۋاقىت بولدى ؟

غوجى بوينىنى تولغىدى :

— ھېسابلاپ كۆرمەپتىمەن !

— ھېسابلاشقا جۇرئەت قىلالمايۋاتىسەن ، مانا شۇ ئائىلە ئىشى تىلىڭنى قىسقا ، قولۇڭنى يۇمشاق قىلىپ قويۇۋاتىدۇ ، غوجاخۇن ، مەن ساڭا ئېيتاي ، ئۇكام ، ئاغزىدا تالقىنى بار ئادەم ئوت پۇۋلىيەلمەيدۇ !

غوجى تېرىكتى :

— بوپتۇ ، مەن پۇۋلىيەلمىگەن بولسام ئاغزىدا تالقىنى يوقلار پۇۋلىسۇن !

توختى شۇجىمۇ ئۆزىنى تۇتالماي چېچىلدى :

— تاللاپ يۇرۇپ ئالغىنىڭ تام پوتلىسىدەك بىر خوتۇن ، ئەمدى شۇنى خەلق خىزمىتىگە تېگىشمەكچىمۇ سەن ؟ !

غوجىنىڭ ئاچچىقى كەلدى ، قىرلىق بۇرنى قىزاردى ، خوتۇنىنىڭ شەنىگە ئېيتىلغان بۇ گەپلەر ئۇنىڭغا ھار كەلگەندى . ئۇ تىلىنىڭ ئۇچىغا كەلگەن گېپىنى تۇكۇرۇكى بىلەن ھۆللەپ تەسلىكتە يۇتۇۋەتتى ـ دە ، ئاكىسىنىڭ ئالدىدىن چالۋاقاپ كېتىپ قالدى .

* * *

سەيدىن قارىي نەسىرەمنىڭ دولىسىغا قاقتى :

— ئەمدى ئەقلىڭنى تېپىپسەن ، ئوغلۇم ، دۇنىيادا ئۇچ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

نەرسىدىن كەچكىلى بولمايدۇ : بىرى جاندىن ، بىرى ناندىن ؛ بىرى خاندىن...

نەسىرەمنىڭ كۆڭلى خىرە ئىدى ، ئەپتىدىن دا-دىسىنىڭ تاپا - تەنىسلا ئۇنى بۇ يەرگە سۆرەپ كەلگەندەك كۆرۈنەتتى . دېمىسىمۇ ، سەيدىن قارىي ئاشۇ كۈنى ھاپىز موللىنى ئۇياق ئايلاندۇرۇپ - بۇياق ئايلاندۇرۇپ ، ئاخىر ئۆزىنىڭ ئىزىغا دەسسەتكەندى .

— دادامنىڭ داد - پەريادىغا چىدىمىدىم ، قارىم . بولمىسا بۇ ئاي - بۇ كۈنلەردە يېزىدىن ئايرىلىش ئۇيات ... — نەسرەم ئۇلۇغ - كىچىك تىندى .

— تۇرمۇش كەچۈرۈش ئۇچۇن ئاز - تولا دەسمايە بولمىسا بولامدۇ ؟ ئالاھازەل ، بارماقتەك بېلىق تۇتۇش ئۇچۇنمۇ چىۋىنىدەك يەم كېرەك ، — سەيدىن قارىي يەنە ۋەز - نەسىھەتكە كۆچتى ، — سەن تۇغۇلغاندىن بېرى مۇشۇ يېزىدا 360 كۈن جان قېقىپ ئىشلەيسەن ، يىلنىڭ ئاخىرىدا ئالىدىغىنىڭ بىر پارچە ئاق قەغەز ، داداڭنىڭ نالىسى يۈرەك - باغرىمنى ئەزدى ، ئوغلۇم . مۇسۇلمانچىلىق يولىدا بىر ياخشىلىق قىلاي دېدىم ، كۈنىگە ئىكىكى يېرىم كويدىن بېرىدىغان ئىشنى تاپسا كىم يۈگۈرمەيدۇ ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە ناھىيە بازىرى دېگىنە ، كۈن دېگەن ئويۇن - كۈلكە بىلەن ئۆتۈپ كېتىدۇ .

نەسرەم ئىشەنچسىزلىك بىلەن سورىدى :

— شۇ ئىشتىن زادى نەپ چىقارمۇ ، قارىم ؟

سەيدىن قارىي تۆش يانچۇقىدىن بىر پارچە خەتنى چىقاردى :

— شۇبھىلەنمە ، ھەممىسى مانا شۇ خەتكە پۈتۈلگەن ، بولمىسا مەن بۇ ئىشنى يانپىشىمغا ئۇرۇپ تاپامدىمەن ، ئىمىن ئاخۇن لەۋزى ھالال ئادەم ، ئۇ مۇھىم بىر قۇرۇلۇشنى باشقۇرۇۋاتىدۇ ، ئالاھازەل ، مەن ئۇنىڭغا سىلەردىن ئالاھىدە خەت يېزىپ بېرىمەن ، خوش ، ھەمراھىڭ قانچە بولدى ؟

— مۇسا قېچىر باراي دەيدۇ ، شۇ ئىككىمىز ـ دە !

سەيدىن قارىي تەكەببۇرلۇق بىلەن ھىجايدى :

— سىلەرمۇ يالغۇز ئەمەس ، مەن بىرنەچچىسىگە شۇنداقلا تىنىپ قويۇۋېدىم يەتتىسى يېپىشتى ، خۇدا خالىسا ئەتە يولغا چىقىدىغلار ، ئالاھازەل ، يولۇاستەك يىگىتتىن توققۇزى بولدۇدىغلار .

نەسرەم ئۆيگە قايتىپ تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن خوشلىشىپ ئورنىدىن تۇردى . سەيدىن قارىي ئۇزىتىپ چىقىپ ئاستاغىنا جېكىلىدى :

— ئەمدى بۇ ئىشنىڭ ھورى چىقمىسۇن ، ئوغلۇم ، بولمىسا ، ئادەم كۆپ يەردە ئېشەك ھارام بولىدۇ .

سەيدىن قارىي نەسرەمنى ئۇزىتىپ قويۇپ ، ناھىيىدىكى ئۇلپىتى ئىمىن ئاخۇنغا خەت يېزىش ئۈچۈن ئەمدى ئولتۇرۇۋېدى ، چىرايىنىڭ ئۆڭسۈلى يوق غوجى كىرىپ كەلدى . سەيدىن قارىي ئۇنىڭغا تەكەللۇپ قىلدى :

— كەل ، بالام ، يۇقىرى چىق .

غوجى پەگاھدا تۇرۇپلا سورىدى :

— ناۋاتخان قېنى ؟

— بار ، مېھمانخانىدا ، — ئۇ قىزىنى توۋلىدى ، — ھاي ، ناۋاتخان !

غوجى ناۋاتخاننىڭ چىقىشىنى كۈتمەيلا ئۆزى مېھمانخانىغا كىردى . ناۋاتخان نىمكەش زىلچا سېلىنغان سۇپا ئۈستىدە يېڭى تىكىلگەن دوپپىغا جىيەك تارتىپ ئولتۇراتتى . ئۇ غوجىنى كۆرۈش بىلەنلا پەۋاز قاپاقلىرىنى سوزۇپ دومسايدى .

— كۈرۈكۈڭ تېخى يېشىلمىدىمۇ ؟ — غوجى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى ، — ئىچىڭمۇ ئاغرىمايدىكەن ، ئۇچ كۈن بولدى ئاغزىمغا تېتىغۇدەك تاماق يېگىنىم يوق .

ناۋاتخان بوينىنى شاپتۇل قاقتى :

— خوپ بوپتۇ ، تويسىلا .

— تويدۇم ، خوتۇن ، كېكىرىپ كەتتىم ، — غوجى يېلىنغاندەك داۋام قىلدى ، — ئەمدى كېتەيلى ، بىزگە ئەسقاتمىدىغىنى يەنە شۇ ئۆي...

«كېتەيلى» سۆزى چىقىشى بىلەن ناۋاتخان ساغرىسىنى بىر تولغىدى - دە ، دومسىيىپ تەتۇر قارىۋالدى :

— مېنىڭ ئەمدى ئۇ ئۆيگە بارىدىغان پۇتۇم يوق ، مەن شۇلارغا بەردىم . بېشىغا كىيسۇن !

— هاي - هاي ، قىزىم ، كىچىككىنە ئاچچىقىنى دەپ ئۆي-ماكاندىن كەچكىلى بولماس ، — بوسۇغىدا پەيدا بولغان سەيدىن قاري قىزىغا تەسەللى بەردى .

— ئۆي - ماكانىنى نەدىن تۇتسا بولۇۋېرىدۇ ، دادا ، — دېدى ناۋاتخان يىغلامسىرىغاندەك ، — مەن ئۆيۈمدىن كەچكىنىم يوق ، ئېرىم ماڭا كۆزىنى ئالايتىپ باقمايدىيۇ ، خەقلەرنىڭ تىل - دەشنەم قىلىشىغا نېمە هەققى بار ئىكەن ؟ !

سەيدىن قاري غوجىغا يۈزلەندى :

— ئۆزۈڭ بىلىسەن ، بۇ بالا قوينىڭ قوزىسىدەك ياۋاش ، ئوغلۇم ، ئالاهازەل ، بۇ قېتىم دىلى قاتتىق ئازار يەپتۇ ، سېنىڭ ئۇ يەڭگەڭمۇ تازا بىر هازاۋۇل ئىكەن ...

— ئەمدى مەن ئارىلىشىمەن ، — دېدى غوجى خوتۇنىغا يان بېرىپ .

— ئاكاڭچۇ ؟ — سەيدىن قاري مەنىلىك قاراپ سورىدى .

غوجى بىرپەس تۇرۇپ قالدى ، گەپنى يەنە سەيدىن قاري ئەپقاچتى :

— ئاڭلىسام ، ئاكاڭمۇ سېنى ئاياپ قويمايدىكەن ، بۇ قېتىم-قى يىغىندا خېلى چىشلەپ تارتىپتۇ ، هازىر بۇ گەپلەر ئەهلى جامائەت ئىچىدە پۇر بولۇپ يۈرىدۇ ، ئالاهازەل ، «ياتنىڭ ياندىن ئۆتەر ، تۇغقانىنىڭ جاندىن» دېگەن گەپ بار - دە !

غوجىنىڭ تېنى شۇركۈنۈپ كەتتى ، يىغىندا بولۇۋاتقان گەپ - سۆزلەرنىڭ خەلق ئىچىدە ئېقىپ يۈرۈشىنى ئۇ زادىلا ئويلىمىغانىدى . دەرۋەقە ، توختى شۇجىنىڭ ياچېيكا كېچەيتىلگەن يىغىندا ئۇنى خېلى قاتتىق تەنقىد قىلغانلىقى راست ، ھەتتا «بىز ئاكا - ئۇكا بولساقمۇ ، لېكىن ئىنقىلابىي خىزمەتنىڭ تۇغقىنى يوق» دەپ ئاشكارا ئېيتتى . ئۆز قېرىندىشىدىن بۇنداق گەپ - سۆزلەرنى ئاڭلاش غوجى ئۈچۈن ئاسانمۇ ؟ ئۇ يىغىندا باش كۆتۈرەلمىدى ، ئەمدى كېلىپ بۇ گەپ - سۆزلەرنىڭ خەلق ئارىسىدا ئېقىپ يۈرۈشى ئۇنىڭ ئىززەت - ئابرۇيىنى غازاڭدەك سىيرىۋەتمەمدۇ ؟ ! ناۋاتخانىنىڭ «ئۇ ئۆيگە دەسسىمەيمەن» دېگىنىدە گەپ بار ئىكەن - دە !

غوجىنىڭ ئىككى چېكىسى لوقۇلداپ ، كۆزىگە قىزىللىق تېقىلدى . سەيدىن قارىي ئۆز گېپىنىڭ كۈيئوغلىغا خېلى تەسىر قىلغانلىقىنى بايقىدى - دە ، يارىلانغان قۇشقا ئىككىنچى قېتىم ئوق ئېتىپ ئۈچالمايدىغان قىلىش مەقسىتىدە سۆزىنى داۋام قىلدى :

— كۆڭلۈمدىكى گەپنى ئېيتسام ، ئوغلۇم ، سېنىڭ ئۇ ئاكاڭدىن ۋاپا كەلمەيدۇ ، مۇبادا ئورنۇم ئىسسىسۇن دېسەڭ ، سەندىن ئايايدىغان ھېچ نەرسەم يوق . ئالاھازەل ، ساناقلىق كۈنلىرىم قالدى ، مانا شۇ ئۆي - ماكاننى ئىككى قوللاپ تۇتتۇم .

غوجى جىددىي ئويلىنىپ قالدى . ئۇنىڭ كىرپىك قاقماي يوغان ئېچىلغان كۆزلىرى ئاستا ئايلىنىپ ، يېنىدا ئۆزىگە قاراپ تۇرغان ناۋاتخانىنىڭ ئىلتىجالىق كۆزلىرى بىلەن ئۇچراشقاندا ئىختىيارسىز بوشىشىپ كەتتى .

سەيدىن قارىنىڭ ئاۋازى ئۇنىڭ خىيالىنى بۆلدى :

— «چاقىرغانغا بار ، چاققاندىن قاچ» دەپتىكەن ، ئالاھازەل ، قاچان خالىساڭ ئۆيۈمنىڭ ئىشىكى سەن ئۈچۈن ئوچۇق ، يا ئاكاڭدىن تىلىڭ قىسىلىدىغان يېرىڭ بارمۇ ؟

ئۇيغۇر كتاب تۈر بىكىتى
www.uyghurkitap.com

غوجى كۈتۈلمىگەندە ئورنىدىن دەس تۇرۇپ كەتتى :

— نېمە تىل قىسىنچىلىقىم بولاتتى ، ئۆز تۈتۈنۈم ئۆزۈمـ
نىڭ مورىسىدىن چىقىدۇ !

ناۋاتخان خۇشاللىقىدا ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي كەتتى . ئەگەر شۇ تاپتا دادىسى بولمىغاندا ئىدى ، ئېتىلغىنىچە غوجىنىڭ بوينىغا گىرە سېلىپ ھەشقىپىچەكتەك يۆگىشىپ كەتكەن بولاتتى ...

6

پۈتۈن يېزا ئۇيقۇغا چۆككەن ئايدىڭ كېچىدە يېزىنىڭ كۈنـ
چىقىش تەرىپىدىكى لاي پەشتاقلىق مەسچىت ئالدى جانلىنىشقا باشلىدى . ئۆشنىسىگە خۇرجۇن ، خالتا ئاسقان بىرنەچچە كىشى گۇڭۇر ـ مۇڭۇر پاراڭلىشىپ تۇراتتى ، بىرىنىڭ خىرقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى ؛

— ھوي ، نەسىرەم ! سەيدىن قارىي كەلمەيدىغۇ ؟ كۈندۈزى ماڭايلى دېسەك كېچىسى مېڭىڭلار ، دەپ ئوغرىنىڭ كۈنىگە قويـ
دىغۇ بىزنى !

— دېمىسىمۇ ، دۈيدىن ئوغرىدەكلا قاچتۇق ـ دە ، — دېدى يەنە بىرى دېلىغۇل بولۇپ ، — كېيىن تەشكىلگە نېمە دەرمىزـ
كىنتاڭ !

بىرىنىڭ چالۋاقىغان ئاۋازى ئاڭلاندى :

— ھازىر ھەر ئادەم ئۆزىگە ئۆزى تەشكىل ! ئاڭلىسام باشقا يەرلەردىنمۇ ئۇ يېقى ئاقسۇ ، بۇ يېقى ئۈرۈمچىگە چىقىپ پۇل تېپىۋاتقانلار ئاز ئەمەسكەن !

يەنە بىرى ئۇنى قۇۋۋەتلىدى :

— «ئالدىڭدا كىم ئولتۇرسا چىرايلىقىڭ شۇ ، بېشىڭنى كىم سىلىسا ماشايىخىڭ شۇ» دەپتىكەن ، كۆڭلۈڭنى توق تۇتۇپ

مېڭىۋە ، بېشىمىزنى كىم سىلىسا تەشكىل دېگەن شۇ !
— تىنچ ... — بىرى قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ شەپە تىڭ-
شىدى ، — ئاشۇ شىپىرلىغان ئاۋاز سەيدىن قارىمغۇ دەيمەن .
— دەل ئۆزى ، كالىچىنىڭ سوڭىغا دەسسەپ كېلىۋاتىدۇ .
مىنۇت ئۆتمەي سەيدىن قارىيىنىڭ قاتاڭغۇر گەۋدىسى كۆرۈ-
دى .
— هەممەيلەن كەلدىمۇ ؟ — سورىدى ئۇ ئېغىر نەپەس ئې-
لىپ .
نەسرەم سەپداشلىرىغا بىرقۇر قاراپ چىقىپ دېدى :
— مۇسا قېچىر تېخىچە يوق .
يېقىنلا يەردىن ئىتنىڭ هاۋشىغان ئاۋازى ئاڭلاندى . ئۇزاق
ئۆتمەي بىرنىڭ ئۇزاق سايىسى مەسچىتنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى .
— هە ، كەلدىڭمۇ ، ئوغلۇم ، — سەيدىن قارى ئەتراپىدىكى
توققۇز يىگىتكە بىرمۇبىر قاراپ چىقىپ گېپىنى داۋام قىل-
دى ، — ئايدىڭ كېچىدە يول ئاۋۇيدۇ ، بالىلىرىم ، خۇدا خالىسا
تاڭ بىلەن تەڭ ناهىيە بازىرىغا ئۇنۇسلەر ، مانا بۇ خەتنى ئىمىن
ئاخۇنغا بېرىڭلار ، بۇ ئۆزى پادىشاهلىق ئىش ، ئۆزۈڭلار خان ،
ئۆزۈڭلار بەگ ئىشلەۋېرىسلەر ، ئالاهازەل ، هايت ـ هۇيت دېگۇ-
چە قولۇڭلارغا مونەك ـ مونەك پۇل تېگىدۇ ، پۇلى بار ئادەم
قولىنى نەگە سوزسا يېتىدۇ ، بالىلىرىم ، خوش ، ئاقيوللۇق بو-
لۇڭلار ! خىزىر ئەلەيهىسسالام سىلەرگە يار بولسۇن ! — سەيدىن
قارى ئاللىنهىملەرنى پىچىرلاپ قولىنى دۇئاغا كۆتۈردى . مانا
شۇ ئايدىڭ كېچىدە توققۇز يىگىت كۆڭلىگە تاغدەك ئۈمىدلەرنى
پۈكۈپ شەهەرگە يۈرۈپ كەتتى .

* * *

توختى شۇجى هويلىغا كىرىپلا بىر كۆڭۈلسىز مەنزىرىدىن

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قالدى . غوجىنىڭ ئۆيى ھاڭغىرقاي ئوچۇق تۇراتتى ، ھويلىنىڭ ئىچىدە ئەسكى لاتا ، كونا ماز ، پۇچۇق قاچىلار چېچىلىپ ياتاتتى ، گېزىت پارچىلىرى ۋە پۇرلەپ تاشلانغان كېرەكسىز ماتېرىياللار شامالدا پىلدىرلاپ ئۇچۇپ يۈرەتتى . توختى شۇجى قولىدىكى كەتمەننى شاتۇتنىڭ ئاچمىقىغا ئېلىپ قويۇپ غوجىنىڭ ئۆيىگە كىردى . ئۆي قۇپقۇرۇق ، ئوچاقنىڭ كۈلى توزۇغان ، بىر بۇلۇڭدا چۇۋۇلغان بىورا پارچىلىرى چېچىلىپ ياتاتتى ...

توختى شۇجىنىڭ كۆڭلى ئەنە شۇ بوران ئۇچۇپ تۇرغان ئۆيدەك غەشلىككە تولدى . ئۇ قەدەملىرىنى ئېغىر بېسىپ ھويلىغا چىقىۋىدى ، خۇماخاننىڭ مىسكىن ئاۋازى ئاڭلاندى :

— كۆچۈپ كەتتى .

— نەگە ؟ !

— قېينىتىسىنىڭكىگە .

— ھە ؟ !

خۇماخان ئېرىنىڭ ۋەھىمىلىك ئاۋازىدىن چۆچۈپ كەتتى . توختى شۇجىنىڭ كۆزلىرى چاقناپ ، لەۋلىرى لىپىلدايتتى . ئۇ شۇ ھالىچە مىدىر - مىدىر قىلماي بىرەر مىنۇتچە تۇردى - دە ، كېيىن ئېغىر گەۋدىسىنى بىرلا سىلكىپ ئىشىكتىن چىقىپ كەتتى ...

قۇرغاق شامال سوقۇپ تۇراتتى . مەھەللىدە ئادەملەر سىلىكىكەن ، قىڭغىر - قىيسىق مورىلاردىن كۆتۈرۈلگەن قويۇق ئىسلار بىر - بىرىگە ئارىلىشىپ يېزا ئاسمىنىدا كۆكۈچ پەردە ھاسىل قىلغانىدى . شامال يۇلغۇن بىلەن سۆكسۆكنىڭ پۇرىقىنى دىماغقا ئۇراتتى . ئاللىقەيەردە ئىتلار ھاۋشىيىتتى ، پادىدىن يانغان مالىلار كونا يولنىڭ توپىسىنى توزىتىپ ، توختى شۇجىنىڭ يېنىدىن دۇپۇرلەپ ئۆتۈپ كەتتى . سالۋار تۇماقلىق پادىچى يىگىت تايىقىنى قولتۇقىغا قىسىپ پادا ئارقىسىدىن يۈگۈردى . ئەتراپىنى

كالىلارنىڭ مۆرەشلىرى بىلەن قويلارنىڭ مەرەشلىرى بىر ئالدى ...

توختى شۇجى ئۆز خىيالى بىلەن بەند بولۇپ مېڭىۋەردى ، ئۇ نەگە بارماقچى ؟ ئۆزىمۇ بىلمەيدۇ ، لېكىن بىر ېسسىپ ، ئىككى ېسسىپ هارۋا يولىغا چىقتى ، خۇددى گىل رەڭ لېنتىدەك سوزۇ-لۇپ ياتقان بۇ يول 1 - ئىشلەپچىقىرىش دۇيى بىلەن دادۇينى تۇتاشتۇراتتى . ئۇ ماڭە - ماڭە ئۆزىمۇ سەزمىگەن هالدا دادۇي ئىشخانىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى . چوڭ ئەگىملىك ئازادە هويلىنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدىكى بىر تۇپ سېدە بۇ هويلىنىڭ گۈ-ۋاهچىسىدەك ئاسمانغا بوي تارتىپ تۇراتتى . توختى شۇجى ئۇنىڭغا ئۇزاق تىكىلدى ، كۆزلىرى خىرەلەشتى . ئۇنىڭ خىيالى خۇددى بوز يەرنىڭ قوغۇنىدەك پېلەك تارتىپ ، مانا شۇ سېدىنىڭ ئۆتمۇ-شىگە ئائىت ئاچچىق بىر خاتىرىگە ئۇلاشتى ...

ئۆز ۋاقتىدا مانا شۇ بىر تۇپ قېرى سېدە دەرىخى يېنىدىكى ئالدى شىپاڭلىق ئۆيلەر سەيدىن قارىينىڭ تاغىسى قۇززاتنىڭ جايى ئىدى . ئاتا - ئانىسىدىن كىچىك قالغان توختى ئون ياشقا كىرە - كىرمەيلا دادىسىدىن مىراس قالغان قەرزى ئۈچۈن مۇشۇ هويلىغا مالاي بولۇپ باغلاندى . ئۇ كۈندۈزى سۇ توشۇپ ، ئوتۇن يارىتتى ، كېچىسى ئەمدى ئالتە - يەتتە ياشقا كىرگەن ئىنىسى غوجىنى قوينىغا ئېلىپ ئاتىخانىدا ئۇخلايتتى ، باي ئاغىچىلىرىنىڭ ئۆزىگە بەرگەن بىر كىشىلىك تامىقىنى ئۈكىسى بىلەن تەڭ يەپ ، كۈنلەرنى يېرىم ئاچ - يېرىم توق ئۆتكۈزەتتى . بىر كۈنى قۇززات كاتتا زىياپەت قىلىپ مېهمان چاقىردى ، ئۇنىڭ گۈلزارلىق هوي-لىسى ، ئۆزۈم تاللىق بېغى يىراق - يېقىندىن كەلگەن مېهمانلار بىلەن توشتى . ئايغىرلارنىڭ كىشنىشى ، ئېشەكلەرنىڭ هاڭرىشى يۈرتنى بېشىغا كىيدى . بۇ كۈنى توختى «ئۇه !» دېگۈچىلىك ۋاقىت تاپالمىدى ، ئۈكسىسىنىڭ هالىدىن خەۋەر ئېلىش تۈگۈل ، ئۆزىمۇ ئاچلىق ، هارغىنلىقتا مادارىدىن كەتتى . ئەتىگەندىن بېرى

ئاچ - زار يۇرگەن غوجى كەچكە يېقىن هويلا ئىچىده تەمتىرەپ يۇرۇپ ئاخىر شىپاڭدىكى يىغىشتۇرۇلغان داستىخان ئىچىدىن يېرىم نان بىلەن بىر پارچە چالا غاجىلانغان سۆڭەكنى ئالدى. دەل شۇ چاغ قۇززات مېهمانخانىدىن چىقىپ قالدى، غوجى خۇددى لاچىنىڭ كۆزى چۈشۈپ قالغان كەپتەردەك تېپىرلاپ كەتتى. قۇززات شاپاشلاپ كېلىپ: «هەي، ئوپقان! ئەمدى سەن مېنىڭ داستىخانلىرىمغا قول سوزغۇدەك بولدۇڭما؟!» دېگىنىچە غوجىنى بىر تېپىپ دومىلىتىۋەتتى. ئۇكىسىنىڭ نالىسى توختىنىڭ يۈرىكىگە غەزەپ ئوتىنى ياقتى:

— سەنلەرنىڭ يەيدىغان ۋەسلىگگە بىزدەك كەمبەغەللەرنىڭ قان - تەرى سىڭگەن! — دېدى ئۇ تۇنجى قېتىم قۇززاتنىڭ كۆزىگە دادىل قاراپ، — بىزگىمۇ ئۆز نېنىمىزنى ئۆزىمىز يەيدىغان كۈنلەر كېلەر! ...

بۇ سۆز قۇززاتنى سەگەكلەشتۈرۈپ قويدى، ئىككى كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ توختىنى ئالدىغا چاقىرىپ: «سەن توختىلاق بىلەن غوجىلاق ئەمدى ئۆز نېنىڭنى ئۆزۈڭ يېيىش!» دەپ بىر تىيىنمۇ پۇل بەرمەي هەيدىۋەتتى. ئون سەككىز ياشلىق توختى ئۇچۇن ئۆز يۇرتى دوزاخ بولدى، ئۇ ئاخىر ئىنىسى غوجىنى يېتىلەپ، پۈتۈن ۋەسلىنى بىر هاسىنىڭ ئۇچىغا چىگىپ لەنگەردىن چىقىپ كەتتى. موهتاجلىق، دەرد - ئەلەم بۇ مۇساپىر - يېتىمچىلەرنى خۇددى كەچ كۈزنىڭ غازىڭىدەك تۇرمۇشنىڭ قايناملىرىدا پىرقىرىتىپ يۇردى ...

يەر ئاستىدىن چىققاندەك بوغۇق بىر ئاۋاز توختى شۇجىنى خىيالدىن سۈزۈۋالدى.

— بۇ ئەزا دېگەننى ئۇچ كۈندە بىر ئوڭشاپ تۇرمىساق بۇزۇق هارۋىدەك شالاقشىپ كېتىدىكەن! — توختى شۇجىنىڭ يېنىغا پەيدا بولغان تاشماقنىڭ سىدام يۈزلىرى پۇرۇشۇپ كەتكەنىدى، — ئۇلارنىڭ نەزىرىدە نە دۈيجاڭ، نە تەشكىل بولسۇن!

توختى شۇجى گەۋدىسىنى بۇراپ ، تاشماقنىڭ چېقىر كۆزلىرىگە قاراپ سورىدى :

— نېمىگە بۇنچە كايىيسىز ؟

— نېمىگە بولاتتى ، شۇجى ، بىر كېچىدە غۇلاسانەك توققۇز ئەمگەك كۈچى بېشى قايغان ، پۈتى تايغان يەرگە كەتسە ...

توختى شۇجى ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى :

— كىملەركەن ئۇ ؟

— كىم بولاتتى ، قۇرۇلۇش ئورنىدىن مۇسا قېچىر باشلىق تۆت ئادەم ، لايىھىلەشتىن نەسىرەم باشلىق ئۈچ ئادەم ، خۇمداندىن ئابباس پېتەك ، ياغاچچىلىقتىن قادىر شەپەرەك ...

توختى شۇجى تاشماقتىن يەنە سورىدى :

— ئۇلار نەگە كېتىپتۇ ؟

— ناھىيىگە جاھاندارچىلىق قىلغىلى ، — دېدى تاشماق ئېڭىكىنى قېقىپ .

توختى شۇجى ئاسماقچىلاپ سورىدى :

— قانداق جاھاندارچىلىق ؟ !

— كىم بىلىدۇ ئۇلارنىڭ ھارام خىياللىرىنى ؟ قۇرۇلۇشتا ئىشلەپ پۇل تاپىدۇ ـ دە !

توختى شۇجى كۈتمىگەن يەردىن تاشماقنى تەمتىرىتىپ قويىدى :

— سىز نەسىرەمگە نېمىشقا پۇل تەستىقلاپ بەرمىدىڭىز ؟

تاشماقنىڭ چىرايى بىر ئاقىرىپ ، بىر تاتاردى . ئاخىر ئۇ بۇنىڭغىمۇ گەپ تاپتى :

— ئۇنىڭ قەرز ئېلىشى يولسىز ـ دە ! دۇينىڭ پۇلى نەسىرەم ئۈچۈنلا جۇغلانمىغان !

— ھاپىز موللىنى داۋالىتىش يولسىزلىقمۇ ؟ گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ كۈچى ھالال ، ئۆزى ھارامكەن ـ دە !

باياتىن ھېچ ئىشتىن خەۋەرسىزدەك يۈمشاق سوئاللارنى

سوراپ كەلگەن توختى شۇجىنىڭ ئەمدى بىردىنلا سۆزى جىددىيلەشتى . تاشماق بۇ ئىشتىن ئۆزىنى قانچە قاچۇرۇپ ، كىشىلەر ئۇستىدىن كۈچەپ دادخورلۇق ئېيتسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭ مىنىت - مىنىت قىلىپ تۇرغان پىستە كۆزلىرى بىلەن قانسىز كورا يۇزلىرىدىن هامان بىر خىل ساختىلىق چىقىپ تۇراتتى . ئۇ تېخى توختى شۇجىنى بۇ ئىشتىن ۋاقىپلاندۇرۇش ئارقىلىق قاتتىق بىر روهىي بېسىم پەيدا قىلىشنى كۆڭلىگە پۈككەنىدى ، لېكىن ئىش ئۇنىڭ كۈتكىنىدەك بولمىدى . توختى شۇجى بۇ ئىشىنىڭ تېگى - تەكتىنى ئاللىقاچان سۈرۈشتۈرۈپ بولغانىدى .

— تاغدەك ئىشىنىمۇ تېرىقتەك تۇگۈنى بولىدۇ ، — دېدى ئۇ ئاخىر خىيالىنى بىر يەرگە جەملەپ ، — بۇ تۇگۈنمۇ جەزمەن يېشىلىدۇ !

تاشماق قونچى قاتلانغان خورۇم ئۆتۈكىنى غىرسىلدىتىپ يىراقلاشتى ، توختى شۇجى گۈگۈم قاراڭغۇسىدا ئۇنىڭ ئەلتېرە قۇلاقچىلىق بېشىنىڭ بىر تەرەپكە قىيسايغانلىقىنى ، گەجگىسىنىڭ پاختىلىق كەمزۇل ئىچىدىن خۇددى كەچ كۈز قاپىقىدەك تومپىيىپ چىققانلىقىنى كۆردى . ئۇنىڭ بۇ قىياپىتى توختى شۇجىنىڭ ئېسىگە بۇنىڭدىن يەتتە - سەككىز يىل بۇرۇنقى ئاجايىپ كۆرۈنۈشلەرنى سېلىپ ئۆتتى ، ئۇ بۇرۇتىنى سىلاپ مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى ...

7

توققۇز يىگىت شەھەرگە كىرىپلا خۇددى قاڭتۇرۇلغان ئاتتەك بولۇپ قالدى . سەيدىن قارىنىڭ بۇلارنى تونۇشتۇرۇپ خەت يېزىپ بەرگەن كىشىسى ناھىيىلىك سودا - سانائەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ كادىرى ئىدى ، كىشىلەر ئۇنى ئىمىن بېدىك دەپ ئاتايتتى . يىگىتلەر ئۇنى ئىزدەپ سوراش جەريانىدا ئۇنىڭ

بەدىكلىك ھۇنىرى ھەققىدىكى قىزىقارلىق ھېكايىلەرنىمۇ ئاڭلاشقا ئۇلگۈردى : قايسىبىر يىلى ئۇ ئىشتىن قالغان بىر قوتۇر ئېشەك-نى بازارغا ئەكىرىپ شۇنچە ماختىسىمۇ خېرىدار چىقماپتۇ ، بۇ كۇنى ئىمىن بەدىك كۆڭلى يېرىم قايتىپتۇ ، كېلەر بازارغىچە قانداق قىلىش توغرىسىدا جىددىي باش قاتۇرۇپ ئاخىر بىر چارە تېپىپتۇ . دەل بازار كۇنى ئەتىگەندە ھېلىقى ئېشەكنىڭ چىشلىرى-نى ئېكەكلەپ ، بىر پىيالە ھاراقنى ئىچۇرۇۋېتىپ بازارغا ئەكى-رىپتۇ ، ھاراقنىڭ كەيپىدىن نېرۋىلىرى تەلۋىلەشكەن قوتۇر ئې-شەك بىردىنلا تېپىچەكلەپ ، چاپچىپ خېرىدارلارنىڭ دىققىتىنى تارتىپتۇ ، ئاخىر ھەتتا تالاشقىمۇ قاپتۇ ...

ئىمىن بەدىكنىڭ جاھانسازلىقتىكى مەككارلىقى ئۇلا ئەمەس ئىدى ، ناھىيىدىكى ئۇلاغ بازىرى كاسات بولغاندىن كېيىن ئۇ بوتۇڭلۇق قىلىشقا باشلىدى . جامائەت ئورۇنلىرىنىڭ ئادەتتىكى قۇرۇلۇشلىرى بىلەن ئۆي - جاي رېمونتىنى كۆتۈرە ئېلىپ ، يېقىن ئەتراپتىكى گۈڭشې - دۇيلەردىن ئەمگەك كۇچى تەشكىل-لەپ ، ئۆزى يەنە بىرلەشمىدىكى خىزمەتچىنىمۇ ئاقساتماي قىلە-ۋەردى . جاھانىنىڭ تازا قالايمىقانلاشقان ۋاقتىدا ئۇنىڭ ئىشى تازا يۇرۇشتى ، كەلكۇن سۇيىدەك ئېقىپ كېلىۋاتقان پايدىلارغا مەنزە-رىلىك يېڭى ئۆي - جاي سېتىۋالدى ، مېھمانخانىسىنىڭ تۆت تەمى خوتەن گىلىمى بىلەن بېزەلدى . ئىككى يىل ئىچىدە ئۇ «يېڭى زامانىنىڭ دۆلەتمىنى» دېگەن نام بىلەن يىراق - يېقىنغا تونۇلدى ، لېكىن «قوشۇننى تەرتىپكە سېلىش» ۋاقتىغا كەلگەندە ئۇنىڭ تاپاۋەت يولى ئېتىلدى ، شۇنداقتىمۇ يەنە يۇقىرى - تۆۋەن-دىكى «ئىندەككە كەلگەن» ھېماتلىرىنىڭ سايىسىدا قانىتىغا قان تەگكۇزمەي ئۆتۈپ بىر مەزگىل جىم يۇرگەن بولسىمۇ ، لېكىن ھاۋانىڭ بىر ئازلا ئۆزگىرىشى بىلەن زاكىسىدىن يۇققان كونا كېسىلى يەنە قوزغىلىپ قالدى ...

نەسرەملەر ناھىيىگە كىرگەن كۇنى كەچكە يېقىن ئۇنى

www.uyghurkitap.com

ئۆيىدىن تاپتى ، ئۇ سەيدىن قارىينىڭ خېتىنى ھويلىدىكى سېمونت زەگۈندىلىك سۇپىدا ئۆرە تۇرۇپلا ئوقۇدى ۋە ئۈستۋېشىغا چاڭ - توپا قونغان ھارغىن چىراي يىگىتلەرگە بىرمۇ بىر قاراپ چىقىپ پەرۋاسىزلا سورىدى :

— «ھوشۇر ئېيىدا قۇيماق يەپ ، سەپەر ئېيىدا كېكەردىم» دېگەندەك ئىككى ئاي بۇرۇن يازغان خەتكە ئەمدى جاۋاب ئەكەلدىڭلىمۇ ؟

يىگىتلەر بىر - بىرىگە مەنىلىك قارىشىپ قويدى ، ئىمىن بېدىكنىڭ گېپىدىن شۈبھىلەنگەن نەسىرەم ئاچچىقى بىلەن غودۇڭشىدى :

— بىز نەدىن بىلەيلى ، سەيدىن قارىم «ئىش كۈتۈپ قالدى» دەپ كېچىلەپ يولغا سالدى .

ئاببىاس پېتەك دەرھال لوقما تاشلىدى :

— تېخى ھايت - ھۇيت دېگۈچە مونەك - مونەك پۇل ئالىسىلەر دېگىنىچۇ ؟ !

ئىمىن بېدىك مەسخىرىلىك كۈلكىسى بىلەن دىمىغىنى قاقتى :

— خىڭ ! مونەك - مونەك پۇل دېگەن سىلىنىڭ لەنگەر يولىدا چېچىلىپ ياتقان تېرەك غازىڭى ئەمەس ، ئۇكام . ئۇ ئۆزى چىڭ يەردە !

دىلى ئازار يېگەن ئاببىاس چىشىنى كىرىشتۈرۈپ بىرنەرسە دېمەكچى بولۇۋىدى ، نەسىرەم ئۇنىڭغا يول بەرمىدى :

— ئەمدى قانداق قىلىمىز ، ئىمىن ئاكا ؟

ئىمىن بېدىك سىڭار مۇشتىنى چېكىسىگە تىرەپ بىر دەقىقە ئويلانغان قىياپەتتە تۇردى - دە ، كېيىن كۆيۈنۈش ئاھاڭىدا دېدى :

— يىراق يولدىن پاناھ تارتىپ كەپسىلەر ، نا ئۈمىد قالماڭلار ، سەيدىن قارىينىڭ يۈزى ، مەن بىر ئامالىنى

قىلىپ باقاي ، ئەتە كەچقۇرۇن يولۇقۇڭلار .

لېكىن ، ئەتىسى كەچقۇرۇن ئۇ قارىسىنىمۇ كۆرسەتمىدى ، يىگىتلەر ئارىسىدا بۆلۈنۈش پەيدا بولدى . بەزىلەر : «پېتىمىزنى بۇزماي ۋاقتىدا كېتىۋالايلى ، بۇ بېدىكتىن بىزگە نەپ چىقمىدىغاندەك ئەمەس !» دېسە ، يەنە بەزىلەر : «سەت ئەمەسمۇ ؟ ! سۇغا كېلىپ ئۇسسۇز قايتامدۇق ، يەنە كۈتۈپ باقايلى ، ئۆلمىگەن جاندا ئۇمىد بار !» دەيىشىپ ئۆزئارا تەسەللى بېرىشتى .

شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار خالتا - خۇرجۇنلىرىدىكى قاتتىق-قۇرۇق نانىنى يەپ ، تونۇش - بىلىشلىرىنىڭ ئۆيىنى قونالغۇ قىلىپ ، يەنە كۈتىدىغان قارارغا كېلىشتى .

* * *

باش ئەتىيازنىڭ سېرىق قارى لەپىلدەپ چۈشۈشكە باشلىدى . پۈتۈن شەھەر بىر كېچىدىلا خۇددى ئاق شايىدىن تون كىيگەندەك ئاپئاقچىلىققا ئايلاندى . دەرەخ شاخلىرىدا ئۆتكۈنچى قاغىلار قاقلىداپتى ، پۇرۇلداپ ئۇچۇپ يۈرگەن توپ - توپ قۇشقاچلار يەم ئىزدەپ ۋىچىرلايتتى ... تاڭ سەھەردە يىگىتلەر بەلگە قىلىنغان مال بازىرىغا توپلاندى ، لېكىن بۇلار سەككىز بولۇپ ، توققۇزىنچىسى تېخىچە كۆرۈنمەيتتى . ئۇلار يايمىچىلارنىڭ كونا بىر لەمچىسى ئاستىدا خېلىغىچە دۇگدىيىپ كۈتتى .

— بۇ شەپەرەڭگە نېمە بولغاندۇ ؟ — دېدى بىرى تاقىتى تاق بولۇپ .

نەسرەم بىرئاز ئەنسىرەپ قالدى :

— قادىر نەگە بېرىپ قونمەن دېگەنىدى ؟ — سورىدى ئۇ ئاببىستىن .

— «كونىشەھەردە بىر تونۇشۇم بار» دەپ كەتكەن ، تونۇشى ئۇ بازارغا كىرگەندە ئېشىكىنى قويىدىغان دەڭجا ئىكەن ، — دېدى

ئاببباس سەھەرنىڭ ئاچچىق سوغۇقىدىن قىزارغان قۇلاقلىرىنى ئۇۋۇلاپ .

ئارىدىن بەش مىنۇتچە ئۆتكەندە يىراقلارغا بويۇنداپ تۇرغان مۇسانىڭ غودۇڭشىغان ئاۋازى ئاڭلاندى :

— ئەنە قادىر كېلىۋاتىدۇ ، ۋۇي... ئۇنىڭ مېڭىشلىرى ئوڭغۇلىغۇ ؟

يىگىتلەر تەڭلا يولغا قارىدى . قار كېچىپ كېلىۋاتقان قادىر تۇرۇپ - تۇرۇپ دەلدۇگۇنەتتى . نەسرەم ئۇنىڭ ئالدىغا بارىدى ، قادىرنىڭ رەڭگىرويى ، ئۇستۇبشىغا قاراپلا ئىچى سىيرىلدى . قادىرنىڭ كۆزلىرى قىزىرىپ ، چىرايى قەغەزدەك ئاقىرىپ كەتكەن ، كۈلگە مىلەنگەن كىيىم - كېچەكلىرىدىن بولسا قۇيۇندىلار توزۇپ تۇراتتى .

— نەدە ياتتىڭ ؟ — سورىدى نەسرەم ئۇنى قولتۇقلاپ .

— تالادا .

قادىر بۇ كېچە گۈلاختا ياتقانىدى . كونىشەھەردىكى تونۇشى سەھراغا چىقىپ كەتكەچكە ، قايتىپ كېلىپ يېرىم كېچىگىچە كوچا ئايلىنىپ يۈردى . ئاچلىق ، ئۇيقۇ ، سوغۇق بىراقلا قاپسىپ كېلىپ ئۇنى خېلى ھالىدىن كەتكۈزدى . ئاخىر ئۇ تىمىسقىلاپ يۈرۈپ ، رەستىدىكى بىر ھاممامنىڭ گۈلاخانىسىنى تاپتى - دە ، شۇ يەردە كۈلگە مىلىنىپ تاڭنى ئاتقۇزدى ، لېكىن ئۇنىڭ ئۆپكىسىگە سوغۇق تەگكەچكە بويى قىزىپ ، تېنى جۇغۇلدايتتى .

نەسرەم ئوڭايسىزلاندى . ھەمراھىغا نېمىدەپ كۆڭۈل ئېيتىشنىمۇ بىلمەيتتى ، پەقەت كۆڭلىنىڭ چوڭقۇر بىر يېرىدە سەيدىن قارىيغا نىسبەتەن كۆچلۈك نەپرەت ئويغىنىۋاتقانلىقىنى سېزەتتى ...

نېمە بولمىسۇن ، يىگىتلەر جەم بولدى ، ئۇلار بىر - بىرىگە قارىشاتتى . ئاچلىق ، سوغۇق ئۇلارغا ھەقىقەتەنمۇ ۋەھىمە سالغانىدى . بۇ تەشۋىشلىك تۇيغۇلار ھېچ نەرسىنى يۇشۇرالمايدىغان

مۇسانىڭ كۆزىدىلا ئەمەس ، بەلكى ھېچ نەرسىنى سەزدۇرمەيدىغان ئاببباسنىڭ يۈزىدىمۇ ئەكس ئېتىپ تۇراتتى .

— ئاغىنىلەر ، ھەممىڭ چۆنتەكلىرىڭنى ئاختۇر ، — دېدى مۇسا ئەلەملىك ئاۋازدا ، — مانا مەندىن ئۇچ مو يەتتە پۇڭ چىقتى ، ئازراق ئىسسىقلىق ئىچىپ ، قورساقنى ئەستەرلەيلى ، ئۇچەيلىرىم تارتىشىپ كەتتى .

لەمپىنىڭ تۈۋرۈكىگە يۆلىنىپ ئولتۇرغان قادىردىن باشقا ھەممىسى يانچۇقلىرىنى ئاختۇرۇپ ، قولىغا ئېلىنغان ئاقچا - تىيىنلارنى ئوتتۇرىغا تاشلىدى . چوڭى ئىككى مودىن ، كىچىكى بىر پۇڭغىچە بىر سىقىم پۇل يىغىلدى . ئۇلار چايخانىغا كىردى ، ئىسسىق چاي بىلەن يېڭى نان ئۇلارنىڭ ماڭلايلىرىدىن تەر چىقىرىپ ، پۇت - قولىغا جان كىرگۈزدى . مۇسا بەلبىغىنىڭ ئۇچى بىلەن يۈز - كۆزىنى سۈرتۈۋېتىپ دېدى :

— ئاغىنىلەر ، بۇگۈن بۇ ئىشنى يا گۆشكە ، يا بەزگە ئايرىيلى ، بولمىسا ، ئاشۇ ئىمىن بېدىك دېگەننىڭ ئوتتۇز ئىككى چىشىنى قولىغا تۇتقۇزۇپ قويماي يەنە !

يەنە بىرى ئۇنى قۇۋۋەتلىدى :

— ئۇچ كۈن بولدى ، يا ئالدىغا ماڭالماي ، يا كەينىگە يانالماي مۇساپىرلىق كوچىسىدا دوملاپ يۈرىمىز ، بۇگۈن زادى گەپنى ئۈزەيلى !

ئۇلار قادىر بىلەن مۇسانى چايخانىدا قالدۇرۇپ يەتتىسى ئىمىن بېدىكنىڭ ئۆيىگە كەلدى :

— بىز قاچانغۇچە كۈتىمىز ؟ — دېدى نەسرەم ئۆڭگەن ھالدا .

ئىمىن بېدىك قوپاللىق بىلەن ۋارقىرىدى :

— كۈتمىسەڭلار كېتىۋېرىڭلار ، مەن سىلەرنى ئىت پوقىدا ئىسرىق سېلىپ چىللاپ كەلمىدىم .

ئاببباس جىلە بولغىنىدىن ئالدىغا ئىككى قەدەم كېلىپ ئىمىن

بەدىككە گۆلەيدى :

— ئاستىراق ۋارقىراڭ ، بىزنىڭ قۇلىقىمىز گاس ئەمەس !

— ئۇنداق بولسا ، — ئىمىن بەدىك سەل يۇمشىدى ، — ماڭا سۆگەلدەك چاپلىشۋالماي ، كېتىشنى خالىساڭلار كېتىڭلار ، ھازىر ئىش تېپىش ئەزبىرايى خۇدا تەس بولۇۋاتىدۇ ، ھەممە ئادەم لىن ئوغرى بەلەن كۈڭ سولتەكنىڭ قۇيرۇقلىرىنى تۇتۇۋاتىدۇ ...

گەپ ئۇزۇلدى . ئىمىن بەدىكنى سۆرەپ چىقىپ ئۇرۇشنىڭ ئورنى يوق ئىدى . ھەممىسى ئۆزئارا تاپا ـ تەنە قىلىشىپ چايخانىغا قايتىپ كەلدى . بىر يېگىت ئەلەمدىن تۇمشۇقىنى دومسايتىپ غودۇڭشىدى :

— بۇ سەيدىن قاريي دېگەن بىكاردىن ئېشەك تاپسا مەككىدىن سامان توشۇيدىغان ھېيلىگەر ئىكەن ، شۇنىڭ گېپىگە كىرىپ كەلگەن يېرىمىز مانا شۇ ، بېشىمىزغا مۇستاپانىڭ كۇننى سالدى ئۇ ھەپىلەك !

ئابباس ئېغىر خورسىندى :

— يۇرتداشلار ئالدىدا قەدىر ـ قىممىتىمىزنى يوقتىپ ، مانا ئەمدى ئىككى پۇلغا ئەرزان ، تۆت پۇلغا قىممەت بولۇپ قالدۇق ، شۇ ساختىپەزنىڭ گېپىگىمۇ ئىشىنىپتۇق ، ئۇنىڭ پوقىنى يېگەن ئىتمۇ ھەپتە يالغان قاۋىغىدەك !

ئاربىدىن بىرى ئورنىدىن تۇرۇپ پېشىنى قاقتى :

— يۇرۇڭلار كېتەيلى ! تاشمۇ چۈشكەن يېرىدە ئەزىز ئىكەن !

مۇسا ئىككىلەندى :

— قادىرنى قانداق قىلىمىز ؟ ئۇنىڭ ماڭغۇدەك ماداري يوق . قادىرنىڭ قىزىتمىسى بارغانسېرى ئۆرلەپ ، بەدىنى بەزگەكتەك تىترەشكە باشلىغانىدى ، ئۇ چايخانىنىڭ بىر بۇلۇڭىدىكى ئوتۇن دۆۋىسىگە يۆلىنىپ لايدەك ياتاتتى . يىگىتلەرنىڭ بېشى

ساڭگىلىدى ، ئۇلار جان قايغۇسىدا ياتقان ھەمراھىنى قانداقمۇ تاشلاپ كەتسۇن ؟ ! بىر قېيىققا چۈشكەنلەرنىڭ جېنى بىر - دە ! كاشكى ، دوختۇرغا كۆرسەتكۈدەك پۇلى بولغان بولسىمۇ ، ئاز - تولا دورا - دەرمەك ئېلىۋېلىپ ھاپاشلاپ بولسىمۇ ئېلىپ كېتەتتى ! ...

چايخانىغا كىرىۋاتقان خېرىدارلار كۆپەيدى ، ئەمدى ئۇلار ئورۇن بوشتىشى كېرەك ئىدى . مۇسا قادىرنى ھاپاشلاپ سىرتقا چىقتى . نېمە بولمىسۇن ، دوختۇرخانىغا بېرىش كېرەك . بىرەر رەھىمدىل ئادەم چىقىپ قالسا ئەجەب ئەمەس ، ئۇلار ناھىيىلىك دوختۇرخانىغا كەلدى . قادىرنى كارىدورنىڭ بىر بۇلۇڭىغا ياتقۇزۇپ ، ئۇستىگە چاپانلىرىنى يېپىپ قويدى . نەسرەم بىلەن مۇسا بۆلۈملەرنى ئارىلاپ ، بىرەر دوختۇرنىڭ مېھىر - شەپقىتىگە ئېرىشىش ئۈچۈن پۈرسەت كۈتۈپ يۈرۈشەتتى . بىر چاغدا دوختۇرخانىنىڭ ئارقا ھويلىسىغا چىقىپ كەتكەن مۇسا گۈلقەلىرى ئېچىلغان ھالدا قايتىپ كەلدى .

— ئىش ئوڭدىن كەلدى ، — دېدى ئۇ نەسرەمنى نوقۇپ ، — پۇل تاپتىم .

نەسرەم ھودۇقۇپ سورىدى :

— نەدىن تاپتىڭ ؟

مۇسا ئارقا تەرەپنى ئىما قىلىپ دېدى :

— قان ساتتىم !

— قان ؟ ! ... — نەسرەم ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدى .

— قان ساتتىمەن ، — دېدى مۇسا ئارقىغا بۇرۇلۇپ ، — كۈتۈپ تۇرۇڭلار !

نەسرەم يا «ماقۇل» ، يا «ياق» دېيىشنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى . ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىغاندا مۇسانىڭ كەڭ يەلكىلىك گەۋدىسى ئاللىقاچان كۆزدىن غايىب بولغانىدى . نەسرەم ھەمراھلىرىنىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىپ ئەھۋالنى ئېيتىۋىدى ،

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

يىگىتلەر ئارىسىدا تالاش ـ تارتىش چىقتى. بەزىلەر: «بىزمۇ ساتىمىز» دەپ مەيدىسىگە مۇشتلىدى، لېكىن بەزىلەر ئارىسالدى بولۇپ ئۇلارنى توسۇيتتى. ئۇلار ئەنە شۇنداق تالاش ـ تارتىش ئىچىدە يېنىغا كېلىپ قالغان توختى شۇجىنىمۇ بايقىمىدى.

— قانداق، يىگىتلەر! جاھاندارچىلىقىڭلار جايىدىمۇ؟ — توختى شۇجىنىڭ يېقىملىق ئاۋازى ئۇلارنى ئۆزىگە قارىتتى، لېكىن ئۇلار بېشىنى تۆۋەن سالغىنىچە توختى شۇجىغا تىك قارىيالمايتتى. ئاببباس يەنىلا چاقچاقلا يۆلىدى:

— خۇداغا شۈكۈر، باي بولماي، خار بولماي، يەردە مېڭىپ لاي بولماي، ماشىنىدا يۇرۇپ ماي بولماي يۇرۇپتىمىز، شۇجى.

ئاببباسنىڭ سۆزى باشقىلارغىمۇ دال بولدى. ئۇلارنىڭ كۆڕۇنۈشى مەيۈس بولغان بىلەن، لېكىن يۇرىكى خۇددى چۆل ـ جەزىرىدە ئانىسىنى تېپىۋالغان بوتىلاقنىڭ يۇرىكىدەك خۇشال تېپىچەكلەيتتى. نەسرەم تىرىنقىنى تاتىلاپ تۇرۇپ قادىرنىڭ ئەھۋالىنى ئېيتتى، توختى شۇجى قامچىسىنى ئۆتۈكىنىڭ قونچىغا تىقىپ، قادىرنىڭ ماڭلىيىغا ئالقىنىنى قويدى.

— شەھەر ھاۋاسى ياقماپتۇ ـ دە! — دېدى ئۇ بېشىنى چايقاپ.

توختى شۇجى ئارتۇق گەپ قىلمىدى، ئۇنىڭسىزمۇ ئىچ ـ ئىچىدىن كۆپۈپ تۇرغان يىگىتلەر ئۇچۇن شۇمۇ بېتەرلىك ئىدى.

— مۇسا قېنى؟ ئۇ قەيەردە يېتىپ قالدى؟ — سورىدى توختى شۇجى نەسرەمگە قاراپ.

نەسرەم دەرھال جاۋاب بەرمىدى. توختى شۇجى سوئالنى قايتا تەكرارلىغاندا ئاردىدىن بىر يىگىت راستىنىنى ئېيتتى:

— قان سانقىلى كەتتى.

— ھە؟! — توختى شۇجىنىڭ چىرايى خۇددى ئاچچىق مېغىز يەۋالغاندەك پۇرۇشۇپ كەتتى ۋە خۇددى بىرى ئىتتىرگەندەك شۇنداق تېز بۇرۇلدى ـ دە، ئىچكىرىگە قاراپ ماڭدى. ئۇ

قان ئېلىش بۆلۈمىگە كىرگەندە بىر ھەمشىرە قىز مۇسانىڭ بىلىكىنى رېزىنكە بىلەن بوغۇپ ، پۇلتىيىپ چىققان تومۇرغا يىڭنە سانجىش ئۈچۈن ئىسپىرت سۈرتۈۋاتاتتى .

— سىڭلىم ، توختاڭ ! — ھودۇققان توختى شۇجى ئۈدۈل بېرىپ مۇسانىڭ بىلىكىنى كاپىلا تۇتتى ، — قان ساڭا كېرەك بولمىسا ، ماڭا كېرەك !

شىپىرىس تۇنقان ھەمشىرە قىز نېمە بولغانلىقىنى بىلەلمەي داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى .

— ھەيران بولماڭ ، سىڭلىم ، — دېدى توختى شۇجى ئۇ-نىڭغا مۇلايىمغىنا قاراپ ، — بۇ بالا نادانلىق قىلىۋاتىدۇ ، بىز لەنگەردە سىوتسىيالىزم قۇرىمىز ، ئۇنىڭغا قان كېرەك ئە-مەسمۇ ؟ — توختى شۇجى شۇ گەپنى قىلدى - دە ، مۇسانى يېتىلەپ بۆلۈمدىن چىقىپ كەتتى .

چۈشتىن كېيىن قادىر بالىنىستقا ئورۇنلاشتۇرۇلدى . يىگىت-لەر خاتىرجەم بولۇپ ، خۇددى يەلكىسىدىن تۇگمەن تېشى ئېلىپ تاشلانغاندەك «شىپپىدە» يەڭگىللەپ قالدى .

— ئەمدى قايتايلىمۇ ؟ — دېدى توختى شۇجى ئۇلارغا قا-راپ .

— قايتىمىز ! — دېدى ھەممىسى بىردەك . ئاببىاس ئالاھىدە قوشۇمچە قىلدى :

— شەھەرگە تويدۇق ، بۇ يەردىكى ھەۋزىكەۋسەردىن ئۆگە-نىڭ لاي سۈيى ئەلا ئىكەن .

توختى شۇجى ئىللىق كۈلۈمسىرىدى ، ئۇنىڭ كۈلۈمسىرىشى يىگىتلەرنىڭ كۆڭلىدىكى خىرەلىكنى بىراقلا يۇيۇۋەتتى . ئۇلار دوختۇرخانىدىن چىقىپ ئىشىك ئالدىدىكى ياغاچقا باغلانغان بوز يورغىنى يېشىپ ، ناھىيىنىڭ چوڭ كوچىسىنى كېسىپ ئۆتۈش ئۈچۈن سەپ تارتىپ ماڭدى . دەل شۇ چاغ يۇقىرى تەرەپتىن گۈرۈلدەپ كەلگەن جىپ ماشىنا قاتتىق سىگنال بېرىپ ، توختى

شۇجىنىڭ يېنىدىلا توختىدى . بوز يورغا قۇلاقلىرىنى شىڭشايتىپ ئۇركۈپ قاچقىلى تاس قالدى .

— يول بولسۇن ، توختى شۇجى ! — ماشىنىنىڭ ئالدى ئىشىكىنى ئېچىپ يېرىم گەۋدىسىنى چىقىرىپ تۇرغان بىرى توختى شۇجىغا قاراپ گىدەيدى .

— ماكانىمىزغا قاراپ ماڭدۇق ، باسمۇ مۇدىر ، — توختى شۇجى ئاتنىڭ تىزگىنىنى نەسرەمگە بېرىپ ماشىنىغا يېقىنلاشتى .

بېشىغا مەللە قۇلاقچا ، ئۇستىگە ئەلتېرە ياقىلىق سوكنا چاپان كىيىۋالغان بۇ كىشى ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى بولۇپ ، يېشى قىرىق بەشلەرنىڭ قارىسىنى ئالغان خام سېمىز ، تەلۈە چىراي ئادەم ئىدى .

— ھە ... — دېدى ئۇ توختى شۇجىنىڭ ئارقىسىدىكى يىگىتلەرنى كۆز ئىشارىسى بىلەن ئىما قىلىپ ، — بۇلار دۇيدە جان باقالماي شەھەرگە جاھاندارچىلىق قىلغىلى كىرگەن ھېلىقى ئەزىمەتلەر شۇ ئىكەن - دە !

توختى شۇجىنىڭ قاشلىرى يىمىرىلىپ ، كۆزى باستىنىڭ مەسخىرىلىك كۈلكە ئۇلاشقان سەپكۈنلۈك يۈزىگە تىكىلگىنىچە تۇرۇپ قالدى .

— ھەيران بولۇۋاتامسىز ؟ — دېدى باسمۇ تاماكىسىغا چاقماق ياندۇرۇۋېتىپ ، — لەنگەرنىڭ ئىشلىرىدىن ئاز - تولا خەۋىرىم بار ، غۇلىچىڭزنى بەك كەڭ يېيىۋاپسىزمۇ نېمە !

توختى شۇجى مىيىقىدا كۈلدى :

— غۇلاچنى كەڭ يايمىساق ماۋۇنى تاختۇېشىغا ئېلىپ قويامدۇق ؟ ! — دېدى ئۇ باستىنىڭ تۇلۇمەك قورسىقىغا ئاستا نوقۇپ .

باستىنىڭ چىرايى سەل ئۆڭدى :

— سىزگە شۇنداق تۇيۇلىدۇ ، ۋەھالەنكى ، كۈرەش قىلىش ،

تەنقىد قىلىش ھەرىكىتىنى تاختىۋېشىغا ئېلىپ قويساق بولمىدۇ-كەن- دە ! بىلىپ قويۇڭ ، ھازىر كاپىتالىزمنى تىرىلدۈرگۈچىلەر ھەممە يەردە يىلاندەك پۈسۈرلاپ يۈرىدۇ ! — ئۇ ماشىنىنىڭ يۇمشاق ئورۇندۇقىغا كېرىلىپ ئولتۇردى ۋە ئىشكىنى يېپىۋېتىپ قوشۇپ قويدى ، — مەن يېقىندا سىلەرنىڭ گۈڭشېغا بېرىپ نۇقتىدا تۇرىمەن ، شۇ چاغدا يەنە سۆزلىشەرمىز ، ھازىرچە خوش !

ئىشىك قاتتىق يېپىلدى . ماشىنا مىچىلداپ قالغان قارلارنى چاچرىتىپ يۈرۈپ كەتتى . ئۇنىڭ ئارقىسىدىن چىققان كۆكۈچ ئىس ساپ ھاۋالىق رەستىدە سېسىق بىقىسىشقا باشلىدى ...

www.uyghurkitap.com

ئۈچىنچى باب

ئۆگەن قىزى — ئايخان

1

كاككۇك بىلەن بوز تورغايلار بەزمە قۇرىدىغان قايناق باھار كۈنلىرىمۇ يېتىپ كەلدى . باھار بىلەن تەڭ گۈللەپ ياشنىغان دەل - دەرەخلەرنىڭ نوتىلىرى لەنگەرنى يېشىللىققا پۈركىدى . يول ياقىسىدىكى تېرەكلەر تەڭگە بولۇپ ، ئۆستەڭ بويىدىكى سۆ-گەتلەر جالا چىقاردى ، ئۆگەن دەرياسى شارقىراپ بۇژغۇنلاپ ئېـ-قىشقا باشلىدى ...

ئىككى تەرىپى جىگدە بولجالىرى بىلەن قاپلانغان تار يولدا بىر قىز كېلىۋاتاتتى . بوز تورغاي ، تۇمۇچۇق ، قۇرغۇيلار شاخـ-تىن شاخقا ئۇچۇپ ، كىشى بىلمەيدىغان چىرايلىق تىللىرى بىلەن سايرىشاتتى . ئۇلار بەلكىم باھار بىلەن تەڭ ھۆسنىگە تولغان شۇنداق چىرايلىق بىر قىزنىڭ ئۆگەن بويلىرىدا ئۆزلىرى بىلەن بىللە ياشاۋاتقانلىقىدىن ھەۋەسلىنىۋاتامدىكىن ؟

قىز خۇددى قارلىغاچ قانىتىدەك بۇدۇر چاچلىق بېشىغا تاج رەڭلىك دۇخاۋىدىن مەنپۇ دوپپا كىيىۋالغانىدى . باھار ئاپتىپىدىن قىزارغان مەڭزىدىكى نوقۇتتەك خالى ئۇنىڭ كۈلگۈن چىرايىغا ياراشسا ، بەدىنىگە يېپىشىپ تۇرغان جىلىتكىسى بىلەن چەش رەڭ چىت كۆڭلىكى ئىخچام بوي - بەستىگە يارىشاتتى ...

پۈتۈن ئىشتىياقى بىلەن قۇشلارنىڭ سايرىشىغا مەپتۇن بو-لۇپ كېلىۋاتقان قىز ئارقا تەرەپتىن تۇيۇقسىز چىققان قامچا

ئاۋازىدىن چۆچۈپ كەتتى . ئۇ «ۋىيەي» دەپ بېشىنى سىلكىپ ئارقىغا قارىۋىدى ، ئۇستىگە ئوغۇت بېسىلغان پىگىلو ھارۋىدا چىلان ساپلىق قامچىسىنى ئوينىتىپ ئولتۇرغان يىگىتنى كۆرۈپ يۈرىكى ئويناپ كەتتى .

— چۆچۈتۈۋەتتىمۇ ، ئايخان ؟ — يىگىت «لىككىدە» سەكرەپ ھارۋىدىن چۈشتى .

— ئۆزىڭىز بەلەرسىز ... — قەزىنىڭ ئۇنىڭغا تىكىلگەن تال - تال كىرپىكلىك بۇلاق كۆزلىرى ئاستا يەرگە ئاغدى .

ئۇلار بىرپەس جىم مېڭىشتى ، يىگىت ئىچ ئاتىنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ - تارتىپ قويىاتتى ، ئارىدىكى جىملىقنى ئايخاننىڭ خۇش نەپەس ئاۋازى بۇزدى :

— رۇستەم ، سىزنى ئەجەبلا ماختاپ كەتتىغۇ ؟

— نەدىن ئاڭلىدىڭىز ؟

— رادىئو ئۇزىلىدىن ، — دېدى ئايخان قىيا بېقىپ ، — باشقىلار تېرىمدىن ئۇچ كۈندە ئىككى قېتىم قىغ ئەكەلسە ، سىز ئىككى كۈندە ئۇچ قېتىم توشۇۋېتىپسىز ، ئۇچۇپ كەتمەك يەنە !

يىگىت قىزغا «لاپپىدە» قارىدى :

— سىزدەك قانىتىم تۇرسا ئۇچۇپ كەتسەمۇ ئەجەب ئەمەس !

ئايخاننىڭ ئاق پۇسمىلاق يۈزى گۈرەنلىرىگىچە قىزىرىپ كەتتى . ئۇلار يول ئايرىشقا كېلىپ توختىدى .

— ئوغۇتنى نەگە توشۇۋاتىسىز ؟ — ئايخان چاچلىرىنى ئويناپ تۇرۇپ سورىدى .

— ئەشرەپ تېخنىكىنىڭ تەجرىبە ئېتىزىغا ، — دېدى رۇستەم ۋە ئاستاغىنە سورىدى ، — كەچتە چىقامسىز ؟

— قورقمەن ... — ئايخان يۈزىنى بۇراپ يەرگە قارىۋالدى .

— مەندىنمۇ ؟

ئايخان سۇزۇك لەۋلىرىنى يىمىرىپ رۇستەمنىڭ تەلەپچان

كۆزلىرىگە نازلىنىپ قارىدى ، ئۇنىڭ كۆزلىرى خۇددى بىر جۈپ جۇلالىق مونچاقتەك ۋىلىلدايتتى .

— كەچتە يېڭى مەھەللىنىڭ يۇقىرىسىدا كۈتىمەن ، گېپىم بار ...

— كەچتە دەرسىم بار .

— دەرستىن كېيىن بېرىڭ .

ئايخان ئوماق كۈلۈپ قويۇپ ھارۋىدىن يىراقلاشتى ، رۇستەم ئانتا قامچا سالدى .

* * *

تورغاي چۈۋۈلدىماستا تەجرىبە ئېتىزىغا چىقىۋالغان ئەشرەپ بوۋاي چۈشتىمۇ ئۆيگە قايتماي ئىشلىدى . ھاۋا خېلى ئىسسىپ قالغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ ئۈستىگە مەللە چەكمەندىن ئۈزۈن نىمكەش چاپان كىيىپ ، بېلىگە كاشا باغلىۋالغانىدى . جىيەكلىرى مايلىشىپ كەتكەن قارا دۇخاۋا دوپپىسى ئاستىدىن دىردىيىپ چىقىپ تۇرغان ئاپئاق چاچلىرى قۇياش نۇرىدا كۈمۈشتەك پارقىراپتتى . ئۇ قولىنى چېكىسىگە سايىۋەن قىلىپ ، ئېتىزنىڭ ئۇ بېشىغا ئۈزاق قارىدى ۋە شۇ يەردە ئىشلەۋاتقانلارغا ئارقا - ئارقىدىن جېكىلىدى :

— ياڭاقچىلىق چالما قالمىسۇن ، بالىلىرىم ، يەر دېگەن ئىشلىگەننى كۆتۈرىدۇ ، ھوي ، ھەسەن ! ئالدىڭدىكى توپىنى پۈتۈڭغا تارت ، ھە ، يەنە تارت ! ئېگىز - پەس يەردىن سۇ يامانلايدۇ .

بوۋاينىڭ سۆزىنى ئېرىق ئاتلاپ قىر بېشىغا چىققان توختى شۇجى بۆلدى :

— ئەشرەپ تاغا ، بۇ يەرگە نېمە پىلانلاۋاتىسەن ؟

ئەشرەپ بوۋاي قىر تەرەپكە ماڭدى .

— نېمە بولاتتى ، شۇجى ، يەنە شۇ ئۇزۇن تالالىق پاختا - دە !

توختى شۇجى چاقچاق ئارىلاش دېدى :

— بۇ پاختىدىن بىر سېۋەتنى خام يەپمۇ تويمىدىڭ ...

ھەر ئىككىسى تەڭلا قاقاقلاپ كۈلدى ، ئۇلارنىڭ كۈلكىسىدىن ياندىكى ئېتىزدا دانلاۋاتقان بىر توپ قۇشقاچ «پۇررىدە» ئۇچۇپ كەتتى . ئۇلار بۇ كۈلكىسى بىلەن ئۆتكەندىكى بىر ۋەقەنى كۆڭۈللىرىدە ئەسلەپ ئۆتۈشكەنىدى .

— بۇ يىل «تۆتتە بالدۇر» سورتنى تەجرىبە قىلىپ كۆرەيلى دەيمەن ، — دېدى ئەشرەپ بوۋاي توختى شۇجىنىڭ يېنىغا زوڭزىيىپ .

— «تۆتتە بالدۇر» ؟ — توختى شۇجى ئۇنىڭغا سوئال نەزىرىدە قارىدى .

ئەشرەپ بوۋاي بارماقلىرىنى پۈكۈپ تۇرۇپ سۆزلىدى :

— پىرىجەك تۇتۇشى بالدۇر ، گۈل ئېچىلىشى بالدۇر ، غوزا تۇتۇشى بالدۇر ، ئېچىلىشى بالدۇر . بۇ سورتنىڭ نامىنىمۇ شۇڭا «تۆتتە بالدۇر» دەپ ئەزان چىللاپ قويغان .

توختى شۇجى رازىمەنلىك بىلەن ئەشرەپ بوۋاينىڭ چار ساقاللىق ، مەستەك پارقىراپ تۇرىدىغان قاتاڭغۇر يۈزىگە قاراپ بېشىنى لىڭشىتتى ۋە بىرئاز سۈكۈتتىن كېيىن :

— يېڭىدىن تەتقىق قىلىدىغان يەنە بىر ئىش چىقتى ، تاغا ، — دېدى يانچۇقىنى كولاپ .

— نېمە ئىش ؟ — ئەشرەپ بوۋاي بىر پۈتنى ئاستىغا باستۇرۇپ يەكتىز بولۇپ ئولتۇردى .

توختى شۇجى قولىدىكى بىر ۋاراق قەغەزگە قاراپ دېدى :

— كېۋەزگە بۇغدايىنى ، بۇغدايغا پۇرچاقنى ، پۇرچاققا بېدىنى كىرىشتۇرۇپ تېرىيدىغان ئىش .

— بۇ يەنە كىمنىڭ چۈشىكەن ؟ ! — ئەشرەپ بوۋاي بىرئاز جىددىيلەشتى .

— بۇ باست مۇدىرنىڭ يارلىقى ، تاغا ، — توختى شۇجى قولىدىكى قەغەزنى بوۋايغا سۇندى .

ئەشرەپ بوۋاي گۈڭشې پارتكومىنىڭ تامغىسى بېسىلغانلىقىنى سىرتىدا ، باستىنىڭ شەخسىي ئىمزاسىمۇ قويۇلغان ئىمىر - چىمىر خەتلەرگە كىرپىك قاقماي كۆز تىكتى . ئۇنىڭدا «پالانى ناھىيىدىكى پۇستانى گۈڭشېنىڭ ئىلغار تەجرىبىسىگە ئاساسەن بۇ يىل لەنگەر دادۇيىدە ئومۇمىيۈزلۈك كىرىشتۇرۇپ تېرىش لازىملىقى» جېكىلەنگەنىدى . ئەشرەپ بوۋاي خەتتىن كۆزىنى ئېلىپ چۈشقۇر خىيالغا چۆكتى ، شۇ تاپتا ئۇنىڭ سېمىز بۇلجۇڭلىرىنى بىرى چىمدىۋالسىمۇ سەزمەيتتى .

— باست مۇدىر يەرلىرىمىزنى «بەقەسەم ئېتىز»غا ئايلاندۇرۇپ ، ئۆزىنىڭمۇ «بەقەسەم مۇدىر» بولغۇسى كەپتۇدە ! — دېدى بوۋاي دەرەخ قوۋزىقىدەك يىرىك ئالىقىنىدا بىر پارچە چالمىنى تالقاندەك ئېزىپ .

بوۋاينىڭ بۇ سۆزى 1973- يىلى ئۆگەن دەرياسىنىڭ ئوتتۇرا قېتىدىكى چاۋاغ دادۇيىدە يۈز بەرگەن بىر ۋەقەنى توختى شۇجىنىڭ ئېسىگە سالدى : شۇ يىلى چاۋاغ دادۇيىنىڭ شۇجىسىمۇ پالانى يەرنىڭ تەجرىبىسى دەپ ، پۈتۈن دادۇي بويىچە كىرىشتۇرۇپ تېرىشنى يولغا قويغانىدى ، لېكىن تۇيۇقسىز بىلەن كىلىمات مۇۋاپىق كەلمىگەچكە يىلنىڭ ئاخىرىدا مەھسۇلات بىر ئاقلا تۆۋەنلەپ ، ئەزالارنىڭ يىللىق نورمىسىمۇ 253 جىڭغا چۈشۈپ قالغانىدى ، شۇنىڭ بىلەن دېھقانلار بۇ ئاچچىق ساۋاقنى يەكۈنلەپ ، كىرىشتۇرۇپ تېرىلغان ئېتىزلارنى «بەقەسەم ئېتىز» ، شۇجىنى بولسا «بەقەسەم شۇجى» دەپ ئاتاشقانىدى .

— قارىغۇنىڭ ئارقىسىدىن ماڭسا گوداڭغا چۈشىدىغان گەپ ، توختى ، — دېدى ئەشرەپ بوۋاي ئورنىدىن تۇرۇپ ، — مەن بۇنىڭغا قوشۇلالمايمەن !

— لېكىن ، قوشۇلىدىغانلار چىقىۋاتىدۇ ، تاغا ، — دېدى

توختى شۇجمۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ، — مېنىڭچە ، بۇ مەسىلىنى ياخشىكىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا بىر تەرەپ قىلايلى دەيمەن .

— ياخشى ئويلاپسەن ، لەنگەر باست مۇدىرنىڭ تەجرىبە ئېتىزى ئەمەس ، ئۇنىڭ ئىككى مىڭدىن ئارتۇق نوپۇسى بىلەن بىر پارتىيە ياخشىكىسى بار !

2

كەچ كىردى . تىنىق ئاسماندا يۇلتۇزلارنىڭ كۆموش غۇنچىسى پارقىراشقا باشلىغاندا رۇستەم مەھەللىلەرنى ئارىلاپ ئۆتۈپ مەكتەپكە كەلدى . ئەتراپى سوقما تاملار بىلەن قورشالغان مەكتەپ سەيناسى بوش ئىدى . سىنىپلارنى گازۇاي چىراغنىڭ نۇرى كۆدەك يورۇتۇۋەتكەنىدى . يېقىندىن بېرى ئوقۇتقۇچىلار ئوقۇغۇچىلارنى باشلاپ كۆندۈزى ئەتىيازلىق تېرىلغۇغا يارەملىشىۋاتقانلىقى ئۈچۈن دەرسنى ئاخشىمى ئۆتەتتى . رۇستەم پەس ئاۋازدا ناخشا غىڭشىپ ، مەكتەپ سەيناسىنى ئايلىنىشقا باشلىدى .

ئايمۇ چۈشتى ئايۋانغا ،
كۈنمۇ چۈشتى ئايۋانغا .
كۆيىمەن يۈرىكىمدىن ،
ئۆگەن قىزى ئايخانغا .
ۋاي دادەي
.....

ئۇ ناخشىنىڭ ئاخىرىنى سوزۇپ ئېيتتى - دە ، جىمىپ قالدى . غۇر - غۇر شامال سەينا ئوتتۇرىسىدىكى گۈللۈكتىن ئەتىرگۈل بىلەن رەيھانگۈلنىڭ خۇشبۇي ھىدىنى دىماغقا ئۇرۇپ تۇراتتى . رۇستەم گۈللۈكتىن ئەگىپ ئۆتۈپ چىراغ نۇرى

قىيپاش چۇشۇپ تۇرغان چەتتىكى دېرىزىنىڭ يېنىغا باردى . گاز-
ۋاينىڭ سۇتتەك نۇرىدىن ئاق پۇسمىلاق يۈزلىرى تېخىمۇ نۇرلە-
نىپ كەتكەن ئايخان دوسكىغا ئاللىنېمىلەرنى يېزىپ دەرس ئۆتۈ-
ۋاتاتتى . ئوتتۇزدەك ئوغۇل - قىز ئۆسمۈرلەر ئۇنىڭ چاقماقتەك
سۆزلىرىگە مەھلىيا بولۇپ ، پۈتۈن ئىشتىياقى بىلەن تىڭ-
شايتتى ، يازاتتى ...

رۇستەم ئالدىنقى پارتىدا ئولتۇرغان بىر قىز ، بىر ئوغۇلغا
قاراپ خىيالغا چۆكتى . بىر چاغلاردا ئۇمۇ مۇشۇ مەكتەپتە ئايخان
بىلەن بىر پارتىدا ئولتۇرۇپ دەرس ئاڭلىغان ، ئىمتىھان
چاغلىرىدا مەكتەپنىڭ ئارقىسىدىكى باغدا بىرلىكتە دەرس تەكرار-
لىغانىدى . يەتتىنچى سىنىپنى بىللە تۈگەتكەندىن كېيىن رۇستەم
ئۆزىنىڭ مېھرىبان ئانىسىدىن مەڭگۈ ئايرىلىپ قالغاچقا يېزىدا
قېلىپ ھارۋىكەش بولدى ، ئايخان بولسا ۋىلايەتلىك دارىلمۇئەللە-
مىنده ئىككى يىل ئوقۇپ ، ئانا مەكتىپىگە ئوقۇتقۇچى بولۇپ
قايتىپ كەلدى ...

قوڭغۇراق ئاۋازى رۇستەمنىڭ خىيالىنى بۆلۈۋەتتى . ئۇ
ئايخاننىڭ كىتاب - دەپتەرلىرىنى يىغىشتۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆر-
دى- دە ، ئىتتىك ئارقىغا يېنىپ مەكتەپتىن چىقىپ كەتتى .

ئۇلار يېڭى مەھەللىنىڭ يۇقىرىسىدىكى كۆلنىڭ بويىدا ئۇچ-
راشتى . رۇستەم قوللىرىنى ئارقىغا تۇتقىنىچە بىر خىل شېرىن
ھېسسىياتقا چۆمۈپ ئۇن - تىنسىز ماڭاتتى . ئۇنىڭ يېنىدا ئىككى
غېرىچىتەك ئارىلىق قالدۇرۇپ ئايخان كېلىۋاتاتتى . ئىللىق نەم
شامال ئۇنىڭ چاچلىرىنى يەلپۈپ ، يۈزلىرىنى سىلاپ ، كىر-
پىكلىرىنى سۆيەتتى ...

رۇستەم ئادەتتە كەم سۆز ئىدى . ئايخان ئۇنىڭ بۇ خۇلقىنى ،
قەلبىگە ئالەم سىغدىرغان كەڭ پىكىرلىكىنى يارىتىپ قالغانىدى .

— گېپىم بار دېۋىدىڭىزغۇ ؟— ئايخان قەدىمىنى ئاستىلە-
تىپ جىملىقنى بۇزدى .

رۇستەم ئۇنىڭغا قارىدى :

— بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق گەپ بولامدۇ ، قاراڭە ، ئىككىمىزنىڭ سايىسىگە ...

ئايخان يېڭى كۆتۈرۈلگەن ئاي نۇرىدا ئۆزلىرىنىڭ بىر ھەسسە ئۇزىراپ چۈشكەن سايىسىگە قاراپ تۇرۇۋىدى ، ئارىلىقتىكى بوشلۇقنىڭ بارغانسېرى يوقاپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئىتتىك رۇستەمگە قارىدى ، لېكىن بۇ چاغدا رۇستەم ئۇنىڭ ئىسسىق بارماقلىرىنى ئالقىنىغا يۆگەپ بولغانىدى . قىز شۇ تاپتا ھاياتىدا ھېچقاچان ھېس قىلمىغان لەززەتلىك بىر سېزىمنىڭ ۋۇجۇدىنى تىترىتىپ ئۆتكەنلىكىنى ھېس قىلدى ، ھاياجاندىن دۈپۈلدەپ سوقۇۋاتقان يۈرىكى ئاشۇ شېرىن تۇيغۇ تۆشۈكىدە ئۇخلاپ قالغاندەك جىمىپ كەتتى . ئۇ ئاجايىپ گۈزەل بۇ ئايدىڭ كېچىگە تولىمۇ ياراشقان سۆيگۈ ۋىسالىنىڭ ئۇزۇنراق داۋام قىلىشىنى تىلەيتتى .

كۆككە شۇڭغۇپ چىققان تولۇن ئاينىڭ يۈمران يىپەكتەك تال - تال نۇرى قىزنىڭ كۈلگۈن چىرايىنى يورۇتقاندا ، ئۇ ئىزا تارتقىنىدىن بېشىنى غۇنچىدەك پەسكە ئەگدى ۋە پىچىرلىغاندەك قىلىپ دېدى :

— قويۇڭ ، بىرى كۆرۈپ قالسا سەت بولىدۇ ...

رۇستەم قىزنىڭ رايىغا بېقىپ ئۇنىڭ بارماقلىرىنى ئاۋايلاپ سىقتى - دە ، قويۇۋەتتى . ئۇلار يېڭى يولغا چىقتى . يولنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى كۆچەتلەرنىڭ يۈمران ياپراقلىرى شامالدا شىلدىرلايتتى . ئايخان ئاۋازىنى ئەنە شۇ شىلدىرلاشقا تەڭكەش قىلغاندەك سۆزلەشكە باشلىدى :

— رۇستەم ، ئېسىڭىزدىمۇ ، بىر چاغلاردا بىز مۇئەللىمنىڭ «دۇنيانى ئەمگەك ياراتقان» دېگەن سۆزلىرىگە ھاڭۇېقىپ قالغانىدۇق ، ئەمدى قارىساق ئۆزىمىزنىڭ ئەمگىكى يېڭى لەنگەرنى يارىتىۋاتىدۇ ، قاراڭە ، بۇ يوللار نېمىدېگەن راۋان ، ئازادە - ھە ؟ تېخى ئۆتكەن يىللا كىشىلەر كۈندۈزى چىراغ يېقىپ مېڭىشقا

تاس قالاتتى ، ئەمدى 1 - نومۇرلۇق يولنى ياساپ دادۇيگە تۇتاش-
تۇرساق ، ئۇزاققا قالماي بۇ يوللارغا ماي ياتقۇزۇپ ئىككى تەرە-
پىگە ئېلېكتر چىراغلىرىنى بېكىتسەك ، ئەتراپى ئاق ئالتۇن ،
سېرىق ئالتۇنلار بىلەن تولغان يوللاردا ماشىنا ، تراكتور غۇيۇل-
داپ ئۆتۈپ تۇرسا ئۇ چاغدا سىزنىڭ ھارۋىڭىز تاشپاقىغا مىنىپ
قالىدۇ - دە ! — ئايخان ئاغزىنى توسۇپ پىخىلداپ كۈلدى .
رۇستەم ئۇنچىقمىدى ، لېكىن كۆڭلىدىكى چەكسىز تاتلىق
ۋە شېرىن ئارزۇ - ئۇمىدلەرنىڭ خۇددى ئۆگەن دەريا سىدىكى
باھار كەلكۈنىدەك مەۋج ئۇرۇۋاتقانلىقى تېز - تېز ئېلىۋاتقان
ئىسسىق نەپەسلىرىدىن مەلۇم بولۇپ تۇراتتى . ئايخان تېخىمۇ
ھاياجانلاندى ، ئۇنىڭ مۇندىق چاغلاردا كۆزلىرى نۇرلىنىپ ، ئاۋا-
زىمۇ تىترەپ كېتەتتى . ئۇ كۈلكىدىن توختاپ يەنە گېپىنى داۋام
قىلدى :
— ئۇلۇشكۇن ئوقۇغۇچىلارغا 4 - قۇرۇلتايىنىڭ ماتېرىيال-
لىرىنى ئوقۇپ بەردىم ، ئېسىڭىزدىدۇ ، ئۇنىڭدا ۋەتىنىمىزنىڭ
قانداق گۈللەپ ياشنايدىغانلىقى ، يېقىن كەلگۈسىدە تۆتتە زامان-
ۋىلىشىپ ، دۇنيانىڭ ئالدىنقى قاتارىغا ئۆتىدىغانلىقى توغرىسىدە-
كى ئۇلۇغۋار نىشان نېمىدېگەن ئېنىق كۆرسىتىلگەن - ھە ؟ !
شۇ قۇرلارنى ھەربىر ئوقۇسام كۆز ئالدىمدا ئاجايىپ گۈزەل
سۈرەتلەر پەيدا بولىدۇ ، — ئايخان كېچىدىكى ساپ ھاۋادىن
كۆكسىنى تولدۇرۇپ نەپەس ئالدى ، — شۇ يوللارغا بارغاندا
بىزنىڭ ئاشلىق مەھسۇلاتىمىز 800 مىليارد جىڭغا يېتىشى كې-
رەك ، مانا شۇنىڭ يۈز مىڭدىن بىر ئۇلۇشى لەنگەرنىڭ ۋەزىپىسى
دەڭا ، ئۇ چاغدا بىز بۇ ئاشلارنى كومبايىنلاردا يىغىپ ،
ماشىنىلارغا قاچىلاپ توشۇيمىز ، سىزنىڭ ھارۋىڭىز يەنە تام قىر-
لاپ ئۇخلاپ تۇرىدۇ - دە !
— 1 - نومۇرلۇق يولنى قاچان ياسايدىكەنمىز ؟
رۇستەمنىڭ سوئالى ئايخاننى ئەجەبلەندۈردى :

— هوي ، سىز تېخى شۇ يەردىمۇ ، — دېدى ئۇ بادام قاپاقلىرىنى سۈزۈپ ، — مەن نەلەرنى ئايلىنىپ كەلدىم ؟
— ئايلىنىپ يەنە شۇ يەرگە كەلدىڭىزغۇ ؟ — دېدى رۇستەم-مۇ بوش كەلمەي ، — ھېلىقى ئاش باسقان ماشىنىلار ماڭىدىغان يولنى قاچان ياسايدىكەنمىز ؟
ئايخان چۈشەندۈردى :
— نەسرەم ئەمدى باشلايمىز دەيدىغۇ ، ئۇلۇشكۇن توختى شۇجى ئۆيگە كېلىپ دادام بىلەن ئۇزاق سۆزلەشتى ... — ئايخان بىرئاز تۇرۇۋېلىپ قوشۇپ قويدى ، — ھەي ... غوجىكام بىزنىڭ-كىگە كۆچۈپ كېلىپ ، دادام خېمىغا يېنىپ كەتتى - دە !
رۇستەم ئۇلۇغ - كىچىك تىندى :
— بىرلەشمە دۇي تارقىلىدىكەن .
ئايخان ئەندىكىپ كەتتى :
— كىم شۇنداق دەيدۇ ، سۇ چىقىرىش پونكىتى يېرىم يولدا توختامدىكەن ؟
— ھەئە ، باسىت مۇدىردىن بۇيرۇق كەپتۇ .
— باسىت مۇدىر ؟
— تونۇمسىز ؟
— ياق ، ئاڭلىغان ، ناھىيىدە داڭ چىقارغان ھېلىقى باسىت قاۋان دېگەن شۇدۇ ؟
— نەق ئۆزى ، ئۇ ھازىر بىزنىڭ گۈڭشېدا نۇقتىدا تۇرۇۋا-تىدۇ .
ئايخان چېچىلدى :
— ئىشنى بىز قىلساق ئۇنىڭغا نېمە دەز كېتىپتۇ ؟ !
— شۇ ئەمەسمۇ ؟ مەنمۇ ھەيران ، قارىسا بۇ ئادەملەر ناھىيە-نىڭ رەھبىرى ، لېكىن قىلىۋاتقان ئىشى پارتىيىنىڭ ئىشىغا ھېچ ئوخشاشمايدۇ . سۇ پونكىتى قۇرۇپ لەنگەرنى گۇللەندۇرۇشنىڭ نېمىسى يامانكەن ؟ ! ھەي ... ھازىر ئارقىغا مېڭىش ئوڭاي ،

ئالدىغا مېڭىش تەس بولۇۋاتىدىغۇتاك ...

ئايخان ئېغىر خورسىندى :

— هايات باشقا ، خىيال باشقا ئىكەن ـ دە !

شۇ چاغ ئۇلارنىڭ ئالدىدىن بىر قول تراكتورى تاتاتلاپ چىقىپ كەلدى ، ئۇنىڭ تۇمشۇقىدىكى سىگنار چىرىغى ئايخاننىڭ كۆزىنى چاقتى . ئۇ قولى بىلەن كۆزىنى توسۇپ بېشىنى چەتكە بۇرىدى . تراكتور ئۇلارنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە كىمدۇر بىرى ئىسقىرتتى ، ئارقىدىن قاتتىق كۇلكە كۆتۈرۈلدى . رۇستەم كۇل-كىلەر ئىچىدىن تاشماقنىڭ خۇددى قىسىر ئۆچكىنىڭ مەڭىشىدەك ئاۋازىنى تونۇۋالدى . ئايخان ئەلەم بىلەن غودۇڭشىدى :

— يۇزى سۆرۈنلەر ! ...

3

پارتىيە ياچېيكىسىنىڭ يىغىنى ئاخىرىغا بېرىپ دەتالاشقا ئايلاندى .

— يولداشلار ، گەپ ـ سۆزىمىز بولسا يۇزتۇرانە قىلىشايلى ، — دېدى توختى شۇجى ئۇستەلنى تاكىلدىتىپ ، — چىراغنى ئۆچۈرۈۋېتىپ كۆز ئالايتقانلىقنىڭ پايدىسى يوق !

تاشماق ئاۋاق بەستىنى سەل قىمىرلىتىپ قويۇپ گېلىنى قىردى :

— مەن بايا ئوچۇق ئېيتتىم ، گېپىم يەنە شۇ : كىرىشتۇرۇپ تېرىش يۇقىرىنىڭ قارارى ، بۇنىڭغا قىلچە ئاغرىنىشقا بولمايدۇ !

2 ـ ئىشلەپچىقىرىش دۇيىنىڭ دۇيچاڭى هاشى كوممۇنىستىنىڭ مەسئۇلىيەتلىك ئاۋازى «پاراققىدە» كۇلكە كۆتۈردى :

— يۇقىرىنىڭ قارارى دەپ ئېرىقتىكى سۇنى ئۆگزىگە باشلا دېسىمۇ باشلاۋېرىدىكەنمىز ـ دە !

تاشماق گەۋدىسىنى يېرىم تولغاپ ئارقىدا ئولتۇرغان هاشى

كوممۇنستقا كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقاردى :

— بۇ رەھبەرلىككە قىلىنغان ھاقارەت ! — دېدى ئۇ غۇدۇ-راپ ، — يۇقىرىنىڭ قارارىدىن شەكلىنىشكە بولمايدۇ !

ئەشرەپ بوۋاينىڭ بۇرۇن كۆمۈرچەكلىرى كېرىلىپ ، ئۆسكىلەڭ قاشلىرى لىكىلداپ كەتتى :

— دېھقانچىلىق ئىشلىرىدا پالانچىنىڭ قارارى ، پۈستانچىنىڭ بۇيرۇقى دەپ تەۋەككۈلچىلىك قىلىشقا بولامدۇ ؟ — دېدى ئۇ ساقىلىنى سىيرىپ ، — تەۋەككۈلنىڭ تېڭى تاش ، كادىرلىرىم ، ۋاقتى كەلگەندە باشنى ئۇرسا يېرىلىدۇ ، مېنىڭچە ، بۇ قارارنى چىقارغان باشلىق دېھقانچىلىقتىن خەۋىرى يوق ، شەھەردە يۈرۈپ قوي باقماي پاقلان يەپ ، بۇغداي تېرىماي ئاق نان يەپ چوڭ بولغان گىرى ئادەم ئىكەن .

— ئەشرەپ تاغا ، ئۆزۈڭگە پەخەس بول ، — دېدى ھاشى كوممۇنىست كۆزىنى قىسىپ ، — ئۇ ئادەتتىكى ئادەم ئەمەس ، ئېيىقتەك تىك تۇرۇپ بىر قولى بىلەن ئاسمانىنىڭ تېرىسىنى يۇلۇپ ئالالايدۇ جۇمۇ !

ئەشرەپ بوۋاي پەرۋاسىزلا جاۋاب بەردى !

— «خان غوجامدىن شە كېتىدۇ ، ھارۇنكەشتىن تىرتاڭ - تىرت» دەپتىكەن ، مەندىن كەتسە نېمە كېتەتتى ، ئىككى كەم يەتمىشكە كىرگەن قېرى جېنىم بار ، ئون بەش يىل ئۇرۇقچىلىق بىلەن ھەپىلىشىپ لەنگەر يېزىنىڭ مىجەز - خۇلقىنى بىلىۋالدىم ، شۇڭا تۆت ئېغىز گەپنى ھالاللاپ قىلمىسام ، ئۇرۇق بىلەن يەرلىرىمىز يۇقىرىدىكى باشلىقتىن ئەمەس ، يەنە مەن قېرىدىن يامانلايدۇ ...

بۇ گەپلەر تاشماقنىڭ دىتىغا ياقمىدى ، كىمىكى ئۇنىڭ دىتىغا ياقمايدىغان گەپنى قىلىپ قويسا ئۇ خۇددى ئاقۇالداقتەك پاراسلاپ كېتەتتى .

— مەن قارشى تۇرىمەن ! — دېدى ئۇ تۇكۇرۇكىنى

چاچرىتىپ ، — بۇ پارتىيىنىڭ ياخشىكا يېغىنى ئەمەس ، باسىت مۇدىرنىڭ ئۇستىدىن قىلىنغان غەيۋەت - شىكايەت ! — ئۇ توختى شۇجىغا دوق قىلدى ، — يولداش شۇجى ، سىز قاراپ تۇرۇپ يۇقىرى دەرىجىلىك بىر رەھبىرىي كادىرنىڭ شەنىگە داغ تەگكۈزدىغان غەيۋەت - شىكايەتلەرگە يول قويۇۋاتىسىز ! — ئۇ قوللىرىنى ئېگىز - پەس شىلتىپ بارغانسېرى ئەدەپ كەتتى ، توختى شۇجى ئۇنى ئورنىدا ئولتۇرۇشقا دەۋەت قىلدى :

— تاشماق دۇيجاڭ ، ھېچكىم تامنىڭ دالدىسىغا ئۆتۈپ غەيۋەت - شىكايەت قىلغىنى يوق ، مانا شۇ مەيداندا ئوچۇق سۆزلەۋاتىدۇ ، سىز پارتىيە دېموكراتىيىسى دېگەننى بىلەمسىز ؟

تاشماق يەنە چىچاڭشىدى :

— سىز دېموكراتىينى دەستەك قىلىپ مىلەڭزە ئارقىسىدا باسىت مۇدىرغا قارشى مەزھەپ ئۇيۇشتۇرۇۋاتىسىز !

توختى شۇجى بىرئاز چېچىلدى :

— گەپ بولسا باسىت مۇدىر ئۇستىدە بوپتۇ ، سىز نېمانچە ئۆپكە قاقىسىز ؟

— ئۆپكە قېقىشقا ھەققىم بار ! — تاشماق يەنە ئورنىدىن تۇردى ، — سىلەر تەپ تارتماي پالاس قېقىۋاتساڭلار ، مەن ئۆپكە قاقسام نېمە بوپتۇ ؟ ! مەن بۇنداق يېغىنغا قاتنىشىش ھوقۇقىمدىن ۋاز كېچىمەن ! ئۆز پىكرىمدە ئاخىرغىچە تۇرىمەن !

توختى شۇجى كەڭ يەلكىسىنى قىمىرلىتىپ قويدى :

— ئىختىيار ئۆزىڭىزدە !

تاشماق ئورۇندۇقلارنى نېرى - بېرى ئىتتىرىپ ئىشخانىدىن چالۋاقاپ چىقىپ كەتتى ، ئۇنىڭ ناللىق ئۆتۈكىنىڭ تاراقشىغان ئاۋازى تېخى ئۇزۇماي تۇرۇپلا ھاشى كومۇنىست ئاچچىق بىلەن ئېڭىكىنى ئۇچلىدى :

— كېتىۋەر ، يول بولسۇن ، پەيغەمبىرىم يار بولسۇن ، خىزىر ئەلەيھىسسالام نىزا بولسۇن ! سەن بولمىساڭ لەنگەرنىڭ

ئاسمىنى ئورۇلۇپ چۈشمەيدۇ !

يىغىن يەنە داۋام قىلدى . پىكىرلەر قىزغىن ، مۇھاكىمە جانلىق بولدى ، پەقەت بىرلا غوجى يىغىندا باشتىن - ئاخىر ئۈندىمەي ئولتۇردى ، ئۇ كىمدىندۇر قېيىدىغاندەك ئۇزمەي تاماكا چېكەتتى ، خىياللىرىمۇ بېشى ئۇستىدە لەيلەپ يۈرگەن ئاشۇ تاماكا ئىسىدەك تومانلىق ئىدى . ...

توختى شۇجى ئاخىرىدا يىغىننى مۇنداق سۆز بىلەنلا ياپتى :

— بۈگۈن خۇلاسە چىقىرىلمايدۇ ، بۇ ئىش دادۇيىمىزنىڭ ئىقتىسادىي تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش ، يولداشلار ئامما بىلەن كەڭ پىكىرلىشەيلى ، بىزنىڭ ھەربىر سۆز - ھەرىكىتىمىز خەلقنىڭ مەنپەئىتىگە ئۇيغۇن بولۇشى كېرەك !

4

گۈڭشې تەرەپتىن غۇيۇلداپ كەلگەن جىپ ماشىنا مەكتەپنىڭ ئالدىغا كەلگەندە قاتتىق تورمۇز بىلەن سىلكىنىپ توختىدى . ئون ياشلىق بىر بالا ماشىنىنىڭ ئالدىدىن پېڭىلداپ مەكتەپنىڭ ئىچىگە قاچتى ، چىرايى ئۆڭگەن شوپۇر يىگىت بوراندەك ئەلپاز بىلەن بالىنى قوغلاپ مەكتەپكە كىردى . بۇ چاغدا قورقۇشتىن خۇددىنى يوقاتقان بالا مەكتەپ سەيناسىدا تۇرغان ئايخانىنىڭ قۇچىقىغا ئۆزدىنى ئاتقانىدى ، ئىز بېسىپ كەلگەن شوپۇر بالىنىڭ قۇلىقىنى سوزۇپ ۋارقىرىدى :

— ئۆلگۈڭ كەلدىمۇ ، سەھرالىق ھاڭۋاقتى ؟ !

قۇلىقىنىڭ قاتتىق تولغىنىشىدىن ئازابلانغان بالا قىرقىراپ كەتتى .

— قولىڭنى تارتىڭ ! — دېدى ئايخان ئۆڭگەن ھالدا ، — شەھەرلىك چېچەنلەر كۆزىڭىزگە قاراپ ماڭسىڭىز بولمامدۇ ؟

شوپۇر ئايخانغا گۆلەيدى :

— هۆركىرىمەك ، خانىم ! ئەگەر چېچەنلىك قىلمىغان بول-
سام بۇ ھاڭۋاقتىڭىز تۆت چاقنىڭ ئاستىدا ئاللىقاچان خام گۆشكە
ئايلىنىپ كېتەتتى .

ماشىنىنىڭ سىلكىنىشىدىن بەقىنىغا سانجىق تۇرگەن باست
مەكتەپتىكى ۋاراڭ - چۇرۇڭنى ئاڭلاپ ماشىنىدىن چۈشتى ، بىر
توپ بالىلار شوپۇرنى ئورىۋالغانىدى . شوپۇر ئايخانغا قوللىرىنى
شىلتىپ چالۋاقاۋاتاتتى ، باست توپنىڭ يېنىغا كېلىپ ھېلىقى
بالىنى بەزلەۋاتقان ئايخانغا قاراپ گىدەيگەن ھالدا دېدى :

— ئوقۇغۇچى دېگەننى ئەدەپلىك تەربىيىلەش كېرەك - تە !

ئايخان «يالت» قىلىپ باستقا قارىدى - دە ، قوشۇمىسىنى
تۇردى :

— «ئەدەپلىك تەربىيىلەيمىز» دەپ ئوقۇغۇچىلارنى قوزۇقتا
باغلاپ قويامدۇق ! سىگنال بېرىپ ئاستىراق مېڭىش كېرەك !

باستنىڭ ئايخانغا تىكىلگەن كۆزلىرى بىردىنلا يوغىناپ
كىشى ھېيىققىدەك پارقىراپ كەتتى . ئۇنىڭ قۇلىقىغا گەپمۇ
كىرمەيتتى . ئۇ ئايخاننىڭ ئېۋەنسىز ھۆسنىگە قارىغانسېرى
ئەس- ھوشىنى يوقىتىشقا باشلىدى . شۇ تاپتا ئۇنىڭ كۆزلىرىگە
ئايخاننىڭ تۇرۇلگەن قوشۇمىسى بىلەن ئاچچىقتىن ئالىيىپ قارد-
غان كۆزلىرىمۇ شۇنداق نازاكەتلىك كۆرۈندى .

ئۇ ئەمدى ئايخانغا بىر خىل ناماقۇللۇق تەلەپپۇزى بىلەن
سۆزلەشكە باشلىدى :

— سىز مۇشۇ مەكتەپنىڭ خانىمى ئىكەنسىز - دە ! رەنجە-
مەك ، ئوماق قىسىز ، رەنجىمەك ! — ئۇ بىردىنلا شوپۇرغا
يۈزلەندى ، — ئادەم كۆپ يەردە سىگنال بېرىپ ئاستىراق مېڭىش
كېرەك ، يېزا بالىلىرى شوخراق بولىدۇ - دە !

ئۇ ئايخان يىراقلاپ كەتكەندىن كېيىنلا كەينىگە بۇرۇلدى ،
لېكىن مەكتەپنىڭ دەرۋازىسىدىن چىققۇچە قانچە قېتىم ئارقىغا
قارىغانلىقىنى ئۆزىمۇ سەزمەي قالدى ...

ماشىنا لەنگەرنى تولۇق بىر ئايلىنىپ چىققاندىن كېيىن دادۇي ئىشخانىسىغا كەلدى . باسىت سالىلاتچە ئورالغان تاماكىسىنى چىشلەپ ، چېكىسىگە قىزىل ئەتىرگۈلنى قىستۇرغان ھالدا يوغان قورساقلىرىنى لىغىرلىتىپ ئىشخانىغا كىردى ، لېكىن ھېچكىم يوق ئىدى . ئۇ پۈتلىرىنى ئالماپ قويۇپ ، شىرە ئۈستىدىكى تېلېفونىنى چۆرۈشكە باشلىدى ...

«باسىت مۇدىر كەپتۇ» دېگەن خەۋەر تاشماقنىڭ سالپاق قۇلىقىغا ھەممىدىن بۇرۇن ئاڭلاندى . ئۇنىڭ گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ مەھەللىنىڭ ئۇ چېتىدىن بۇ چېتىگە نەچچە چاپتى ، ئاخىر باستىنى دادۇي ئىشخانىسىدىن ئىزدەپ تاپتى . ئۇلار خىلۋەت ئىشخانىدا ئۇزاق مۇقۇلداشتى .

— تېخى بۇنداق دېگىن ! — دېدى باسىت تەرىنى پۈرۈشتۇرۇپ ، — ئۇ تېخى مېنىڭ ئىشلىرىمدىن قۇسۇر ئىزلەپ ، سۆزلىرىمدىن ئېۋەن تاپماقچى بولۇۋېتىپتىمۇ ؟ ! ھىم ! ... ئۇنىڭغا شۇنداق تۇيۇلىدۇ ، بىز بۇنداقلارنى كۆپ كۆرگەن ، تاشماق !

ئۇ قوللىرىنى ئارقىغا تۇتۇپ ئىشخانىدا ئۇياق - بۇياققا ماڭدى ۋە تۇيۇقسىزلا «چىپىدە» توختاپ تاشماققا بۇيرۇق ئاھاڭدا دېدى :

— ھازىر يېغىن ئاچىمەن ، بۇ خەۋەرنى كادىر دېگەن ۋېۋىسكىسى بارلارنىڭ ھەممىسىگە ئېيىت ، دەرھال يېغىلسۇن !

تاشماق ئىشخانىدىن غۇيۇلداپ چىقىپ كەتتى .

* * *

كەچكى قۇياشنىڭ گۈلنەپشە رەڭ شولىسى دېرىزە ئەينەكلىرىدە جىمىرلاشقا باشلىغاندا دادۇي ھويلىسىنىڭ شەرق تەرىپىدىكى يېغىن زالىغا يىگىرمىدەك ئادەم توپلاندى . بۇلار لەنگەر دادۇيىنىڭ ياچېيكا شۇجىسىدىن تارتىپ ، ئىشلەپچىقىرىش

www.uyghurkitap.com

دۇيلىرىدىكى گۈزۈپپا باشلىقلىرىغچە بولغان كادىرلار ئىدى. باست زالىنىڭ تاملىرىغا يېپىشتۇرۇلغان ھەر يىللىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ سىلىشتۇرما كۆرسەتكۈچى بىلەن ھەرقايسى ئىشلەپچىقىرىش دۇيلىرىنىڭ يىللىق ئىشلەپچىقىرىش پىلان كۆرسەتكۈچلىرىگە بىرقۇر نەزەر تاشلىغاندىن كېيىن قولىنى ئارقىغا تۇتقىنىچە يىغىن مۇنبىرىگە چىقتى، تۆۋەندىكى بىتاقەت كۆزلەر ئۈنىڭغا جىمجىت تىكىلگەنىدى.

— يولداشلار، بۈگۈن مەن بىرمۇنچە دادۇيلەرنى ئارىلاپ ئاخىرىدا بۇ يەرگە كەلدىم، — دېدى ئۇ گىدەيگەن ھالدا، — يىغىن ئېچىشتىن مەقسەت، سىلەر بىلەن يۈز كۆرۈشكەچ خىزمەتلەرنى ئورۇنلاشتۇرۇش. بۇ يەردە ئولتۇرغان ھەممىمىز تەشكىلنىڭ ئىگىسى، شۇڭا بىزنىڭ ھەرقانداق گېپىمىز تەشكىلگە ۋاكالىتەن بولىدۇ، مەن ھازىر پارتىيىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك تەشكىلگە ۋاكالىتەن سىلەرگە ئىككى مەسىلىنى جېكىلەيمەن، — ئۇ ئوڭ قولى بىلەن بېلىنى تىرەپ، سول قولىنىڭ باشمالتىقىنى پۈكتى، — بىرىنچى، دادۇي بويىچە تەشكىللەنگەن بىرلەشمە قۇرۇلۇش دۇيى دەرھال تارقىتىلىدۇ، بۇ ھەقتە ئۆتكەنكى يازما ئۇقتۇرۇشتىن باشقا مەن يەنە ئىككىنچى قېتىم سۆزلەۋاتىمەن! ئىككىنچى، گۇڭشې پارتكومى بۇ يىل لەنگەردە ئومۇمىيۈزلۈك كىرىشتۇرۇپ تېرىشنى يولغا قويۇش توغرىسىدا ئۇقتۇرۇش چۈشۈردى، مەن بۇ ئۇقتۇرۇشقا شەخسەن ئىمزا قويدۇم، چۈنكى، مەن كۆرگەن ماتېرىيالدا كىرىشتۇرۇپ تېرىشنىڭ ئەۋزەللىكى ناھايىتى قايىل قىلارلىق ھالدا سۆزلەنگەن، مەسىلەن، — ئۇ مەيدە يانچۇقىدىن كىچىككىنە بىر خاتىرە دەپتىرىنى ئېلىپ ۋاراقلىدى، — مەسىلەن، مارالبېشى ناھىيىسىنىڭ «ئالغا» گۇڭشېسىدا بۇغداي بىلەن قوناقنى كىرىشتۇرۇپ تېرىپ، مو بېشىدىن 682 جىڭ ھوسۇل ئالغان، يەنە بۇغداي ئارىسىغا «ئالغا — 201» نومۇرلۇق كېۋەزنى كىرىشتۇرۇپ تېرىپ 237 جىڭ

بۇغداي ، 68 جىڭ 4 سەر 7 مىسقال ساپ پاختا يىغىۋالغان ، ئەمدى بۇغداي بىلەن بەدىنى كىرىشتۇرۇپ تېرىپ بەدىلىدىن 5800 جىڭ ، بۇغدايدىن 30 جىڭ ھوسۇل ئالغان . مانا قاراڭلار ، كىرىشتۇرۇپ تېرىغاندا ھوسۇل دېگەن ئىشىكتىنمۇ ، دېرىزىدىنمۇ ، موريدىنمۇ ، تۆڭلۈكتىنمۇ كىرىۋېرىدۇ ...

يىغىن مەيدانى تەۋرەپ كەتتى ، ئۇستەل - ئورۇندۇقلارنىڭ غاراس - غۇرۇسلىرى بىلەن كىشىلەرنىڭ گۇڭۇر-مۇڭۇر پاراڭلىرى ئۆڭ ئىچىنى ئۇڭۇسى بۇزۇلغان ھەرىدەك غۇڭۇلدىتىۋەتتى . باست مۇنبەرگە بارمىقىنى چېكىپ ، تەمەننا كۈلكىسى بىلەن ئەتراپقا قارىدى :

— مېنىڭ سۆزۈم تۈگىدى ، مەن يولداشلاردىن ئۆز سۆزۈمنىڭ يۈزدە يۈز ئەمەلىيەتنى كۆرسەتكىنى تەلەپ قىلىمەن !

— پىكىر ! — ئاۋاز بىلەن تەڭ ، ئېگىز ، قاتمال بىر گەۋدە «لوڭكىدە» كۆتۈرۈلدى ، — رۇخسەتمىكىن ؟

باست ئاغزىنى ئاران يىردى :

— مەرھەمەت !

— بىرلەشمە دۇي بىرنەچچە ئايدىن بېرى لەنگەردە جاھانچە ئىش قىلدى ، سۇ چىقىرىش پونكىتى تېخى پۈتمەي تۇرۇپ ئۇنى تارقىتىشتىكى مۇددىئا نېمىكىن ؟

— مۇددىئا ئېنىق ! — دېدى باست سىڭار مۇشتىنى ئۇستەلگە تىرەپ ، — بىرىنچىدىن ، ئۇ ئىنقىلابنى باستى ؛ ئىككىنچىدىن ، پارتكومنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلمىدى ؛ ئۈچىنچىدىن ، لەنگەردە كاپىتالىزمنى سەلدەك يامرىتىۋەتتى . مەن بۇگۈن ئايلىنىپ كۆردۈم ، تۆگە قۇلىقىدەك بىر دادۇيدە خۇمدانچىلىق ، تۆمۈرچىلىك ، ياغاچچىلىق ، رېمونتچىلىق دېگەنگە ئوخشاش سانائەت خاراكتېرىنى ئالغان كارخانىلار نېمىش قىلىدۇ ؟ ! بۇ يەردە سانائەت ئىگىلىكى دېھقانچىلىقتىن ھالقىپ كەتكەن ، مانا بۇ كاپىتالىزم بولماي نېمە ! سوتسىيالىزم يۆنىلىشىدىن ئازغانلىقىنىڭ

نەق ئۆزى ! يەنە ...

باستىنىڭ سۆزى توختى شۇجىنىڭ مەنىلىك سوئالى بىلەن ئۇزۇلدى :

— سانائەت قوشۇمچە ئىگىلىكى دېھقانچىلىقتىن ئېشىپ كەتكەن سېرىق كاپىتالىزم بولامدىكەن ؟ ئۇنداقتا ، ئازادلىقتىن ئىلگىرى جۇڭگودا يېزا ئىگىلىكى سانائەتتىن كۆپ ئۈستۈن ئىدى ، ئەمدى بىز ئازادلىقتىن ئىلگىرىكى جۇڭگونى سوتسىيالىزم دېسەك بولامدىكەن - دە ؟

باستىنىڭ چىرايى سەل تاتىرىپ ، كۆزلىرى مىتىلداپ كەتتى . ئۇ توختى شۇجىغا تازا تىكىلىپ قارىۋالغاندىن كېيىن ئۆزىنى سەل ئوڭشاپ گەپنى ئەپقاچتى :

— سىزگە شۇنداق تۇيۇلىدۇ ، ئازادلىقتىن بۇرۇنقى جۇڭگونى قانداق ئاتاشنى بەش ياشلىق بالىمۇ بىلىدۇ ، ئەپسۇسكى ، ئەللىك ياشلىق ياچىيكا شۇجىسى كۆپكۈندۈزدە جۆيلۈۋاتىسىز ! — ئۇ ئورنىدىن سەل قوزغىلىپ سۆزلەشكە تەمشىلگەن توختى شۇجىغا قولىنى شىلتىدى ، — بەس ، ھازىر يىغىننى مەن باشقۇرۇۋاتىمەن !

ئەتراپتىن خەيرىخاھلىق كۆزلەر توختى شۇجىغا تىكىلدى . ئۇ باستىقا مەنسىتمەسلىك نەزىرى بىلەن بىر قاراپ قويۇپ ئورنىدا مەزمۇت ئولتۇردى . ئۇنىڭ مۇنداق ئۆزىنى تۇتۇشى ھەممەيلەنگە سالاپەتلىك كۆرۈندى .

باستىنىڭ يەنە ئاغزى ئېچىلدى ، كۆزى يۇمۇلدى :

— سۇ چىقىرىش پونكىتى ياسىماي تۇرۇپ ئىنقىلاب قىلغىلى بولمامدىكەن ؟ ! بىز ئاۋۋال ئىنقىلابنى ھەقدادىغا يەتكۈزۈپ بولۇپ ، ئاندىن قۇرۇلۇش ئۇستىدە ئويلىنىمىز ! چىلبۆرىلەرنى يوقاتماي تۇرۇپ پادىنى خاتىرجەم باققىلى بولامدۇ ؟ ! ھازىر كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇقدارلار ۋە بىر ئوچۇم سىنىپىي دۈشمەنلەر يوقىرى - تۆۋەندە ھۇۋلاپ يۈرىدۇ ، بىزنىڭ ھازىرقى ئەڭ

چوڭ ئىشىمىز شۇلارنىڭ ئەدىپىنى بېرىش ! باشقا ھەرقانداق ئىش مانا شۇنىڭغا يول بېرىش كېرەك ، بىرلەشمە دۇينىڭ تارقىتىلە-شىمۇ مانا شۇ جۇملىدىن . ئەگەر يەنە تارقالمايدىكەن ، ھەرقايسى ئىشلەپچىقىرىش دۇيلىرى توختاتسۇن ، 1 ـ ئىشلەپچىقىرىش دۇيى ئۆزىنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنى قوغداشقا ھەقلىق !

بۇ سۆز بىلەن تەڭ ، تاشماق گەۋدىسىنى سەل كۆتۈرۈپ ئەتراپقا بويۇنداپ قاراپ قويدى . خېلىدىن بېرى كىرىشتۇرۇپ تېرىش توغرىسىدىكى سۆزلەرنى مۇلاھىزە قىلىپ ئولتۇرغان ئەش-رەپ بوۋاي ئەمدى كۆڭلىگە پۈككەن گەپلىرىنى ئوتتۇرىغا ئاتتى :

— كىرىشتۇرۇپ تېرىش توغرىسىدا مەنمۇ قېرى كاللامنى ئىشلىتىپ باقتىم ، ئۇياق ئويلىساممۇ ، بۇياق ئويلىساممۇ بۇ ئۇسۇل بىزنىڭ لەنگەرگە ماس كەلمەيدىكەن ، «قايسى باغدا بول-ساڭ ، شۇ باغنىڭ ناخشىسىنى ئېيت» دېگەن گەپ بار ،مېنىڭچە ، بىز تەۋەككۇل دەرياسىغا كېمە سالمىساق !

باسىت ئەشرەپ بوۋايغا مەنىستىمگەندەك قاراپ قويۇپ سورە-دى :

— سىز قايسى باغنىڭ ناخشىسىنى ئېيتماقچىدىڭىز ؟

— مەن لەنگەرنىڭ ناخشىسىنى ئېيتىمەن ـ دە ! — دېدى بوۋاي بەخىرامان ھالدا ، — چۈنكى ، بۇ بىزگە نەپ بېرىپ كېلە-ۋاتقان ناخشا .

باسىت جاۋغايلىرىدىن كۆپۈك چاچرىتىپ جورىدى :

— بەكمۇ زەھەرلىك ناخشا ئىكەن ، بۇنداق ناخشا قايسى باغدا بولسا شۇ باغنى قۇرۇتىدۇ ، بۇ قېرىنداش جايلارنىڭ ئىلغار تەجرىبىسىنى رەت قىلغانلىق ، كونا كاللىدىن يېڭى نەرسە چىقمىقى تەس ئىكەن ـ دە !

بوۋاينىڭ سەل جۇدۇنى تۇتتى :

— بۇنداق «يېڭى كاللا» دىن پايدىلىق نەرسىلەرنىڭ چىقە-شىمۇ بەسى مۇشكۇل ! — دېدى ئۇ ئۆزىمۇ سەزمىگەن دادىللىق

بىلەن ، — زىرائەتلەرنىڭ تېرىلىش - يېغىلىش ۋاقتى ئوخشاش-
مىسا ، پەرۋىش ۋاقتى ئوخشاشمىسا ، تېرىلىدىغان يەر ئوخشاشمە-
سا ، بىر يەر بىلەن بىر يەرنىڭ ھاۋاسى ، تۇپرىقى ، سۇيى ئوخ-
شاشمىسا ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھازىر يەرلىرىمىزنى سالالاشتۇرۇۋات-
ساق قانداقمۇ پۈرچاق بىلەن كېۋەزنى ، بۇغداي بىلەن بېدىنى
كىرىشتۇرگىلى بولىدۇ ؟ ! بۇ تاغدا تۇرۇپ باغنىڭ ، باغدا تۇرۇپ
تاغنىڭ ناخشىسىنى ئېيتقانلىق ئەمەسمۇ ؟

ئەشرەپ بوۋاينىڭ سۆزى يېغىندا تەسىر قوزغىدى . ھاشى
كوممۇنىست بىر چەتتىن قوپۇپ ئۇنىڭغا دال بولدى :

— 1973 - يىلى بىزمۇ چاۋاغ دادۇينى دوراپ بۇنداق
بەقەسەم ئېتىزلاردىن ئاز - تولا قىلىپ باققان ، لېكىن يىلنىڭ
ئاخىرىدا چاچقان ئۇرۇقلىرىمىزنى تاپالمايلا بارمىقىمىزنى چىشلەپ
قالغانىدۇق ، بۇ ئاچچىق ساۋاق ھازىرغىچە ئېسىمىزدىن چىققىنى
يوق !

يېغىنىڭ كەيپىياتىدىكى ئۆزگىرىش باستىنى تەمتىرىتىپ
قويدى ، لېكىن ئۇ كۆڭلىدىكى زەئىپلىكىنى بىلىندۇرمەسلىك ئۈ-
چۈن بىردەم ئۈستەلنى تاقىلدىتاتتى ، بىردەم تاماكا يانداۋرۇپ
ئاغزىدىن چىققان ئىسنى تاماشا قىلاتتى . پۈرسەتنى غەنىيمەت
بىلگەن تاشماق ئورنىدىن تۇرغىنىچە ھودۇقۇپ سۆزلىدى :

— يولداشلار ، يۇقىرىنىڭ قارارىدىن شۇبھىلەنمەيلى ! با-
ست مۇدىر بىر ناھىيىنى پىرقىرىتىۋاتقان ئادەم ، بەزىلەرنى
پالانى تېخنىك دەپ قويساق خۇدىنى يوقتىپ گەپدانلىق قىلىۋاتە-
دۇ ، سۆرۈشتۇرۇپ كەلسەك ئۇنىڭ بىلىدىغىنى ھۆپۈپنىڭ
سايرىشچىلىك ! — ئۇ كۆكرىكىنى كېرىپ مەيدىسىگە
مۇشتلىدى ، — مانا مەن يۇقىرىنىڭ قارارىنى يۈزدە يۈز ئىجرا
قىلىمەن !

باستىقا جان كىردى ، ئۇ قولىنى سىپايىگەرلىك بىلەن يۇقە-
رى كۆتۈردى :

— يۇقىرىنىڭ قارارى قارار ! — ئۇ ئەمدى گىدەيگەن ھالدا جاكارلىدى ، — يىغىن تامام !

كىشىلەر ئىككى - ئۈچتىن بولۇپ يىغىندىن تارقىدى ، ئۇلار تۈيۈقسىز چاقىرىلغان بۇ يىغىندىن قىلچە ھۇزۇر ھېس قىلىشمىدى ، بەزىلەر مۇرىسىنى قىسىپ ، بەزىلەر پېشىنى قېقىپ ، دادۇي ھويلىسىدىن چىقىشقا باشلىدى . كالتە كەمزۇل كىيىۋالغان شاپ بۇرۇتلۇق بىرى ۋېلىسىپىت يېتىلىۋالغان ھەمراھىغا قاراپ خورسىنىدى :

— «باست مۇدىر يىغىن ئاچىدۇ» دېسە بېلىمنى خېلى چىڭ باغلاپ كېلىۋىدىم ، مانا ئەمدى بەلىبغىمنى يەلكەمگە تاشلاپ كېتىۋاتىمەن !

5

سەيدىن قارىيىنىڭ بەش پەخشىلىك ئەنجام تام بىلەن قورۇق قىلىنغان باغ ھويلىسى كىرگەن كىشىنىڭ كۆڭلى «ۋاللىدە» ئېچىلغۇدەك ياساپ جابدۇلغانىدى . ھويلىغا سۇ سېپىلىپ ، ئالا-گۈستانلىق كۆلچەك يېنىدىكى سۇپىغا يېڭى تېكمەت ، زىغىرقىلىق يېكەندازلار سېلىنغانىدى . كۆلچەك بويىدىكى ئۆرۈك شېخىغا ئېسىپ قويۇلغان يىپەك چۇچىلىق لۆڭگە بىلەن ئۇنىڭ ئاستىدىكى قۇمداپ پارقىرىتىۋەتكەن ئاپتۇۋا - چىلاپچىلارغا قارىغاندا بۇگۈنكى مېھماننىڭ ناھايىتى يۇزى چوڭ ، مەرھەمەتلىك ئىكەنلىكى كۆرۈنۈپ تۇراتتى . بېشىغا مىسقالداكا سەللىسىنى ئېشىلدۇرۇپ ئورىۋالغان سەيدىن قارى كاۋاپچى يىگىتكە باغنىڭ بىر بۇرجىكىدىن ئورۇن كۆرسىتىپ بېرىپ ، ئۆزى ئىچكەركى ئۆيدە تاماق تەييارلىقىنى قىلىۋاتقان ناۋاتخاننىڭ يېنىغا كىرىپ كەتتى . شۇ چاغ ئاشخانىدىن چېلەك كۆتۈرۈپ سۇغا چىققان ئايخان تاشماقنىڭ تەكەللۇپلىرى بىلەن ھويلىغا كىرىپ قالغان باستقا ئۇچرىشىپ قالدى .

— هوي ، سىز بۇ يەردە ئىكەنسىز - دە ! — دېدى باسىت قىزنىڭ چەتكە بۇرالغان يۇزىگە بەزدەك تىكىلىپ .

تاشماق دەرھال ئارىغا قىستۇرۇلدى :

— بۇ قىزچاق سەيدىن قارىمىنىڭ كەنجىسى بولىدۇ .

باسىت ئىختىيارسىز بېشىنى لىڭشىتتى :

— مۇنداق دېگىن ، بۇگۈنكى ئۇلپەتچىلىك ئۇنتۇلغۇسىز خاتىرە ئىكەن - دە ! — ئۇ ئايخانغا قاراپ سىپايىگەرچىلىك بىلەن سورىدى ، — ئىسمىڭىزنى بىلىشكە بولامدىكىن ئوماق قىز ؟

ئايخان بېشىنى بىرلا سىلكىپ كۆكسىگە چۈشۈۋالغان سۇمبۇل چاچلىرىنى ئارقىغا تاشلىدى - دە ، سىرتقا ماڭدى . ئۇنىڭ ئورنىغا تاشماق جاۋاب بەردى :

— ئىسمى ئايخان .

— ئايخان ؟ ئايخان ... — باسىت بۇ ئىسىمنى خۇددى تىلغا باغلىۋالماقچى بولغاندەك قايتا - قايتا تەكرارلىدى ، — ئايخان ...

ئىچكەركى ئۆيدىن پايپاسلاپ چىققان سەيدىن قارىي يىراق-تىنلا سۆزلەپ كەلدى :

— قەدەملىرىگە مۇبارەك ، باسىت مۇدىر . بۇگۈن ئۆزلىرىنى-ڭ پېقىرنىڭ غېرىب كەپسىدە بىر پىيالە چايغا دەپ ئاۋارە قىلدۇق ...

باسىت ئايخاندىن تەسلىكتە كۆزىنى ئۈزۈپ ، سەيدىن قارى-يىنىڭ قولىنى سىقتى :

— رەھمەت ، قارىم ، كۆپ كايىپلا ...

باسىتنىڭ شەندىگە ئۆتكۈزۈلگەن بۇ زىياپەت تاشماقنىڭ ئۇ-يۇشتۇرۇشى بىلەن سەيدىن قارىينىڭ ئۆيىدە بولغانىدى . مېھ-مانلار ئانچە كۆپ ئەمەس ، بار - يوقى باسىت ، تاشماق ، غوجى ، شوپۇر يىگىت ۋە ھاۋايى - ھەۋەس ئۇچۇن چاقىرىپ كېلىنگەن راۋابچى غۇلام ئىدى ...

مېھمانلار ئۆزىگە مۇناسىپ ئورۇنلاردا ئولتۇرغاندىن كېيىن داستىخان سېلىنىپ سىنچاي قۇيۇلدى ، ئارقىدىنلا ھەربىر كىشىنىڭ ئالدىغا ھالۋا تارتىلدى . داستىخان ئانچە غوريگىل ئەمەس ئىدى ، دەستە ـ دەستە مەزەدىن باشقا ، قەندەللەرگە سېلىنغان گېزەكلەر بىلەن تەخسىلەرگە توشقۇزۇلغان كىشمىش ، مېغىز ، چىلانلار كاناپ داستىخانىنىڭ يۇزىنى كۆرسەتمەيتتى . سىنچايدىن كېيىن بەزىلەر مېغىز چاينىپ ، بەزىلەر كىشمىش شوراپ ئۆزئارا پاراڭغا چۈشتى . باستىنىڭ كەيپى خۇش ، ئۆزى بەك تەكەللۇپچان ئىدى . ئۇ بايىقى يىغىن ھەققىدە بولۇۋاتقان گەپ ـ سۆزلەرنى ھۇزۇر قىلىپ ئاڭلاپ ئولتۇرۇپ ، بىر ئىش ئېسىگە چۈشتى بولغاي دەرھاللا تاشماقتىن سورىدى :

— ھېلىقى چۈپۈر باش قېرىنىڭ ئىسمى نېمىتى ؟

— ئەشرەپ شۇمەك ، — دېدى تاشماق ئۇنىڭ لەقمىنى قوشۇپ .

باستا دادلاندى :

— ئۇ كىم ئەمچەك سالسا شۇنى ئانام دەيدىغان تۆگە مىجەز قاقۇاش ئىكەن !

مىس چەينەكتىن چاي قۇيۇپ ئولتۇرغان سەيدىن قارىي قوشۇپ قويدى :

— ئۇ تېخى دادۇينىڭ تېخنىكى ، ئىلمىي تەتقىقات گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى .

— ھە ؟ — ياسىن ھەيران بولۇپ دىمىغىنى قاقتى ، — ھىم ، ... تېخنىكمىش ! قوي قوتنىنى بىلەن توخۇ كاتەكنىلا ئويلايدىغان ئۇنداق پور كۆتەكتىن تېخنىك چىقامدۇ ؟ !

— شۇ ئەمەسمۇ ! — تاشماق دەرھاللا لوقما سالدى ، — تېخنىكمەن دەپ ئون نەچچە يىلدىن بېرى چوڭ دەرەخنىڭ سايىسىدا سەگدەپ كېلىۋاتىدۇ .

— قىلغان ئىشلىرىمۇ ئاز ئەمەس ! — غوجى قېيىدىغان

ئاۋازدا ئۆكتە قوپتى ، — ھەممىنى بىلىپ تۇرۇپ كۆزىمىزنى قىيامەتنىڭ مۇشۇكىدەك يۇمۇۋالساق بولماس !

ياشتا كىچىك بولغاچقا ئەدەپ ساقلاپ ئولتۇرغان غۇلام بىرىنچى قېتىم ئېغىز ئاچتى :

— ئەشرەپ تېخنىكىنىڭ بىر كاتتا ئىشى ھازىرغىچە ئېغىزدىن چۈشمەيدۇ ، — دېدى ئۇ ئىنچىكە بۇرۇتلىرىنى چىمدىپ ئولتۇرۇپ ، — ئۇ بۇغدايلىرىمىزنىڭ كۈشەندىسى ئارپىخانىنى يوقىتىپ دېھقانىنى ئۆھ دېگۈزدى . ھېلىغىچە ئېسىمدە ، قايسىبىر يىلى ، ھە ، ھېلىقى ئوسمان قوچقار كەنجى ئوغلىنىڭ خەتنىسىنى قىلغان يىلى بىزنىڭ يەرلىرىمىزنى ئارپىخان بېسىۋېلىپ ، بۇغدايلىرىمىزنى پاقا ئوڭدا يېتىپ يەيدىغان بولۇپ قالغان ، شۇ چاغدا بىز بىر مو يەردىكى ئارپىخانىنى سانىساق توققۇز يۈز يەتمىش مىڭ تۇپكە يېتىپ ، بۇغدايدىن ئىككى - ئۈچ ھەسسە ئېشىپ كېتىپتىكەن ، ھەر يىلى ئوتتاق ھەر يىلى چىقاتتى ، شۇڭا دېھقانلار : «بورى بىلەن ئارپىخانىنى يەر يۈزىدىن تۈگەتكىلى بولمايدۇ» دېيىشەتتى ، لېكىن ئەشرەپ تېخنىك ئىككى يىل ئارپىخانىنىڭ پېيىگە چۈشۈپ ، كېچىسىمۇ ئۇخلىماي تەتقىق قىلىپ ، ئاخىر دادۇي تەۋسىدە ئارپىخانىنىڭ تۇخۇمىنى قۇرۇتۇۋەتتى ئەمەسمۇ ؟ ! ...

تاشماق چوغ دەسسۈگەندەك تېپىرلاپ كەتتى ، ئۇ غوجى بىلەن غۇلامغا يەر ئاستىدىن بىر ھۇرپەيدى - دە ، بىگىزدەك سانجىلىش ئۈچۈن ئېڭىكىنى ئۇچلاپ ئاغزىنى پۈرۈشتۇرۇۋۈندى ، باست ئۈستىلىق بىلەن گەپنى ئەپقاچتى :

— ئانچە - مۇنچە قىلغان ئىشلىرىمۇ باردۇ ، — دېدى ئۇ سالاچىلىق قىلىپ ، — لېكىن ، تالىپلار يوغان سەللىنى ئورىۋالغان بىلەنلا ئىشانلىق كامالىغا يەتتى دېگىلى بولمايدۇ ، ئۇلار يەنىلا ھۈجرىسىدا «ئەشرىقەتمەن»نى قىرائەت قىلىپ يۈرۈۋېرىدۇ ، مېنىڭچە ، بۇنداق ئادەملەر ئاخىرقى ھېسابتا سوتسىيالىزمىنىڭ ئۇلىنى كولاپ يەيدىغان مەتە ! — ئۇ تاشماققا قارىدى ، —

ئۇ قېرىنىڭ تەۋەلىكى 1 - ئىشلەپچىقىرىش دۇيىدىمۇ؟ ھە، ئۇنداق بولسا بۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئېتىزغا چىقىپ كەتمەن چاپسۇن، ئون نەچچە يىلدىن بېرى «تېخنىكمەن» دەپ بىكار لاغايلاپ يۈرگىنىمۇ يېتەر!

باغ ئىچىدىن دورا - دەرمانلىرى تەڭشەلگەن كاۋاپنىڭ مەزىلىك ھىدى تارقالدى. تاشماق ئاغزىدىكى سېرىقسۇنى «غۇرتتىدە» يۇتۇۋېتىپ باستىنىڭ ئالدىدىكى قەنت - گېزەكلەرنى نېرى بېرى ئىتتەردى - دە، ئورنىغا يوغان ناندىن بىرنى قويۇپ قويدى. گۈگۈم چۈشۈپ قالغاچقا سۇپىنىڭ ئىككى تەرىپىگە لامپا ياندۇرۇلدى، كاۋاپچى يىگىت مايلىرى پىژىلداپ ئېقىپ تۇرغان ئون زىختەك كاۋاپنى باستىنىڭ ئالدىدىكى نانىنىڭ ئۈستىگە قويدى، سەيدىن قارىي تەكلىپ قىلغاچ ئۆزرە ئېيتتى:

— قېنى، مۇدىر، ئېغىز تەگسىلە، داستىخىنىمىز غورۇگىلىرەك ...

باست يېرىم مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى بېھى ياغىچىدىن ياسالغان زىخنى قولىغا ئالدى، ئارقىدىنلا ھاراق كەلتۈرۈلدى. تاشماق بىرىنچى رومكىنى باست بىلەن ئۆزىگە قۇيدى. باست ئاغزىدىكى كاۋاپنى خۇددى قاشاڭ ئۆكۈزدەك چاينap ئولتۇرۇپ رومكىنى قولىغا ئالدى:

— خۇش چاقچاق قەدەھلەرنىڭ مۇناسىۋىتى كۆپ، — دېدى ئۇ سەل - پەل قىمىرلاپ قويۇپ، — لېكىن، مەن ئۇ ماۋزۇلارغا بۇگۈن تەگمەيمەن، پىكرىمچە، بىرىنچى قەدەھنى دوستلۇق - ئىناقلىقىمىز ئۈچۈن كۆتۈرۈشنى ئىلتىماس قىلىمەن! ...

— باركاللا! — دېدى سەيدىن قارىي ھاياجانلىنىپ، — ئۇممەتسىز پەيغەمبەر، مۇرىتسىز پىر يوق، ئالاھازەل، بىزمۇ بىر - بىرىمىزگە ئېجىل بولۇپ ئۆتىشىمىز كېرەك، قېنى، مېھمانلار، كەڭ - كۇشادە ئولتۇرايلى، ئېنى كەڭ تاۋاردەك

ئېچىلىپ ئولتۇرايلى !

— خوش ! — باست رومكىنى بىراقلا كۆتۈردى .

ئىككىنچى رومكا سەيدىن قارىنىڭ ئالدىغا قويۇلدى ، ئۇ دەسلەپ ئۆزرە ئېيتقان بولسىمۇ ، لېكىن ھەرقانداق ئادەمنىڭ مىجەز ـ خۇلقىغا قاراپ مۇناسىۋەت قىلىشنى بىلمىدىغان سۈلكەت-لىك بۇ ئادەم باستىنىڭ زورلىشىدىن كېيىنلا سەللىسىنى يېنىغا ئېلىپ قويۇپ پەتىۋا توقۇدى :

— قۇرئاندا بىر ئايەت بار ، ئالاھازەل ، ئايەتتە شەك يوق ، ئۇنىڭدا ھاراق ، قىمار ، چاقچاق جازانە شەيتاننىڭ پەيلى دېيىل-گەن ، ھارام دەپ مەنئى قىلىنمىغان ، شۇڭا ھۆكۈمالار : «ھاراق پادىشاھدۇر ، مۇسەللەس ۋەزىر ، نەشە پاسكىنادۇر ، بوزا بىنە-زىر» دەيدۇ ...

— قېنى ، قارىم ، كۆتۈرۈۋەتسىلە ، — دېدى تاشماق تەقەززا بولۇپ ، — شەرىئەتنىڭ 72 پۈتىقى بار دەپتىكەن ، شۇ پۈتاقلار-نىڭ بىرى مانا شۇ ، دەم غەنىيمەت ، دىدار غەنىيمەت ، ئىچەيلى ، قۇلقىمىز مىدىرلاپ ، قېچىر سايغا چىققۇچە ئىچەيلى !

سەيدىن قارى رومكىنى ئىككى قوللاپ كۆتۈرگىنىچە بىرلا نەپەس بىلەن ئىچىۋەتتى . غوجى سەسكىنىپ كەتتى ، خۇددى قېيناتىسىنىڭ قولىدىكى ھاراق ئۇنىڭ بېشىغا تۆكۈلگەندەك بەدە-نى شۇركۈندى ...

ئۇچ رومكا ھاراقتىن كېيىن باستىنىڭ قانلىرى دولقۇنلاپ ، كۆزلىرى ئېلىشتى .

— قېنى ، غۇلامجان ، دۇتارىڭنى بىر سايراتقىنا ، يىگىت ، — دېدى ئۇ يېنىدىكى ياستۇققا سەل قىڭغىيىپ .

غۇلام دۇتارنى سازلاپ «نېمىگە چالاي» دېگەندەك ئىككى تەرىپىگە قارىدى ، تاشماق قولىنى شىلتىدى :

— چالە ، ئۇكا ، كۆڭلۈڭ پادىشاھ .

باست قوشۇپ قويدى :

— «تاهىر - زۆهرە» دىن باشلاپ «غېرىب - سەنەم» گىچە ئۇرىۋەر !

دۇتار سايرىدى ، مۇڭلۇق پائۇزىدىن كېيىن غۇلامنىڭ سۇ-زۇك ، جاراڭلىق ئاۋازى مۇشاۋىرەك مۇقامىنىڭ داستانىغا ياڭرىدى :

سەنەمنىڭ دەردىنى دەپتەر قىلىپ خەتكە يېزىپ بولماس ،
ئۇنىڭ ئەسرارىنى بى پەھمىلەرگە شەرھى ئېيتىپ بولماس ،
جۇدالىق خەنجىرى بىرلە يۇرىكىم چاك - چاك بولدى .
يۇرىكىم زەخمىنى بى زەخمىلەرگە كۆرسىتىپ بولماس .

غۇلام مۇقامنىڭ ئاخىرىنى شوخ پەدىلەرگە ئۇلاپ كەتتى :

لاچىن بولۇپ ئەگىمەن ،
هويلاڭدا - تېرەكتىدە .
بېلىق بولۇپ ئويناىمەن ،
مەيدەڭدە - يۇرىكىڭدە .

بېغىڭ هاۋالىق ،
ئويناي خۇمارلىق .

باست ئورنىدا ئولتۇرالماي قالدى .

— پاھ ! ... ئاتەش - ئاتەش ... — دېدى ئۇ يوتىسىغا چاۋاكلاپ .

غۇلام ئاهاڭ يۆتكىدى ، ئاۋازى يەنە شۇنداق شوخ هەم يېقىم-لىق ئىدى .

ئۇيان ئۆتۈپ ، بۇيان ئۆتۈپ ،
ئالاي كۆڭلۇڭنى .

قارچۇقنىڭ بالىسىدەك ،
ئېگەي بوينۇڭنى .

بادام قاپاق ،
سۆسەر تۇماق ،
ھالىمنى سورىساڭچۇ ؟
.....

— سايرا - سايرا ! — تاشماق دوست تارتقاندەك ۋارقىرىدى .

ناخشا باستىنى ئاللىقاياقلارغا ئۇچۇرۇپ كەتتى . ئەمدى ئۇنىڭ قۇلىقىغا ناخشىمۇ ، دۇتارمۇ ئاڭلانمايتتى . ئۇنىڭ قان توشقۇزۇلغان پىيالىدەك قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرى سۇپىنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئوچۇق ئىشىككە باغلىنىپ قالغانىدى . ئەنە شۇ يەردە — ئوچۇق ئىشىكنىڭ ئىچىدىكى ئايۋاندا ئايخان ئاش يېيىۋاتاتتى ، ئۇنىڭ بېشى تەرەپتىكى تەكچىدە ياندۇرۇلغان لامپا قىزنىڭ ئوماق يۇزى بىلەن كېلىشكەن بوي - بەستىنى باستىقا تولۇق كۆرسىتىپ تۇراتتى . باسىت ئۇنىڭ ئەپچىل ھەرىكەتلىرىگە — خېمىرنى ھەربىر يايغاندا بەللىرىنى نازاكەت بىلەن ئېگىشىگە ، يۇمران كۆكسىگە چۈشۈۋالغان تال - تال چاچلىرىنى بويۇن سىلكىپ ئارقىغا تاشلىشىغا ئەس - ھوشىنى يوقاتقان ھالدا زارىقىپ قارايتتى . باستىنىڭ كۆزلىرى تالدى ، «تۇۋا ! ئايخانىنىڭ شۇنچە باغرى تاشمىدۇ ؟ !يۇز قارىغانغا بىر قاراپ قويسا كاشكى !» ئۇ يەنە ئۆزىنى بەزلەيتتى : «قىز دېگەندە ئۇنچىلىك ناز بولمىسا قىزلىقىنىڭ نېمە قىممىتى ! ... »

ھاراق ئۇستىگە ئايخانىنىڭ كەيپى قوشۇلۇپ ، باستىنى خېلىلا ئېلىپ قويدى . ئۇنىڭ ئايخانغا تولا قاراپ تالغان كۆزلىرى ئەمدى ئۇچبۇرجەك بولۇپ قىسىلدى . ئۇ ئاخىرقى بىر رومكىنى غوجى

بىلەن ئۇرۇشتۇردى ـ دە ، غۇلامغا قولىنى شىلتىپ دۇدۇقلىدى :
— چال ... ئوكا ... ئويناپ ... كۈلىمىز...
خۇشكەيپ بولغان غۇلام دۇتارنى تېخىمۇ زوق بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدى .

يىراق يولدىن قورقمايمەن ،
شامال يەتمەس ئېتىم بار .
لېۋەن يارغا ئۇچبۇرجەك ،
قاتلاپ قويغان خېتىم بار .

ئالما ـ ئانارىڭ قەنتەكمۇ ؟
سۆيگەن يارىڭ مەندەكمۇ ؟ ...

ئۇنىڭ ئاۋازى شوخا بىلەن چىتلانغان باغ تېمىدىن ھالقىپ ، جىمجىت كېچىدە يىراقلارغا كەتتى ...

* * *

باستىنىڭ كۆزلىرى مەستانىلىشىپ ، ئىشق ئوتىدا ئۆتلەنگەن كاللىسى ياستۇققا قىڭغايغان ۋاقىتتا ئەشرەپ بوۋاي بىلەن ئىككى ئىشلەپچىقىرىش دۇيىنىڭ دۇيچاڭلىرى توختى شۇجىنىڭ ھويلىسىدىكى بېدىشلىك ئاستىدا پاراڭلىشىپ ئولتۇراتتى .
— ۋاقىت ئۆتۈۋاتىدۇ ، كاككۇك پوقاق بولغاندا تېرىغان زىرائەتلەر قانداق پىشىدۇ ؟— دېدى ئەشرەپ بوۋاي ئەلەم بىلەن خورسىنىپ . ھاشى كومۇنىست زەردە قىلدى :
— ئۇلاردا نېمە غەم ؟ ! پىشماي قالسا باست مۇدىر قولتۇقىدا بولسىمۇ پىشۇرۇپ يەيدۇ .
— زادى قانداق قىلىمىز ؟ !— يەنە بىر دۇيچاڭ توختى

شۇجىغا قارىدى ، — يا باسمت مۇدىرنىڭ قارارى بويىچە ئىشلەيمىزمۇ ؟

توختى شۇجى بەستلىك گەۋدىسىنى كۆتۈردى :

— ياق ، ئۆز قارارىمىز بويىچە ئىشلەيمىز ، پارتىيە لەنگەرنى لەنگەر خەلقى بىلەن ئۇنىڭ ياچىيكىسىغا تاپشۇرغان ، — دېدى ئۇ قەتئىي قىلىپ ، — قىشتىن بېرى پوقاق سۆگەتنىڭ كاۋىكىدا يانقان ھۆپۈپلەر ئەمدى بىزنىڭ بېشىمىزغا چاڭگا سالماقچى بوپتىمۇ ؟ ! ھەددى ئەمەس !

تۆتىنچى باب

ئەشرەپ بوۋا

1

ئەشرەپ بوۋاي ئەلەمدىن يېرىلغىلى تاسلا قالدى ، ئۆشنىسىدىكى دورىلاپ تەييارلانغان بىر خالتا چىگىتمۇ «پوككىدە» يەرگە چۈشۈپ چېچىلىپ كەتتى . بوۋاي چىداپ تۇرالماي قوشچىلارغا غەزەپ بىلەن ۋارقىرىدى :

— قوشىڭنى توختات ! كىشىنىڭ پېشانە تەرى سەنلەر ئۈچۈن ئېرىقتىكى لاي سۇمۇ ؟ !

قوشچىلار كالىلارنىڭ چۇلۋۇرىنى تارتتى ، بىر جۈپ قوش ئەشرەپ بوۋاينىڭ كېچە - كۈندۈز ئەجىر قىلىپ تەييارلىغان ئىككى مودەك تەجرىبە ئېتىزىنىڭ چۆنەكلىرىنى بۇزۇپ ، يېرىمىنى دېگۈدەك ھەيدەپ بولغانىدى .

— بوۋا ، بۇ يەرگە يازغى بۇغداي بىلەن بېدىنى كىرىشتۈرۈپ تېرىيدىكەنمىز .

يەنە بىرى قوشۇمچە قىلدى :

— بۇ تاشماق دۈيجاڭنىڭ يارلىقى !

بوۋاينىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ ، ساقاللىرى تىترەپ كەتتى :

— تاشماق ؟ ! ھېلىغۇ تاشماقكەن ، ئاسماندىن پۇت سۇنۇپ چۈشكەن ئەزرائىل بولسىمۇ سۆزلىشىمەن !

قوشچىلارنىڭ بىرى ئاغزىنى كاناي قىلىپ يىراقتىكى

ئەزالارنىڭ ئارىسىدا ئالچاقلاپ يۈرگەن تاشماقنى توۋلىدى . ئارد-
دىن ئۇزاق ئۆتمەي تاشماقمۇ قولىدىكى تاياقنى پىرقىرىتىپ ئۇي-
نىغىنىچە يېتىپ كەلدى .

— خوش ؟ — دېدى ئۇ قوشچىلارغا ۋە قىردا زوڭزىيىپ ئولتۇرغان ئەشرەپ بوۋايغا كۆزى چۈشۈپ ئۇنىڭغا يۈزلەندى ، — سىز بۇ يەردە يەنە نېمىگە پۈسۈرلاپ يۈرىسىز ؟ تەنقىقات گۇرۇپپە-
سى تارقالدىغۇ ؟

بوۋاينىڭ كۆزلىرى تاشماققا بىگىزدەك قادالدى :

— كىمنىڭ بۇيرۇقى بىلەن ؟ !

— باسىت مۇدىرنىڭ !

— بۇ دادۇينىڭ ئىختىيارىدا ، ناھىيە باشقۇرمايدۇ !

تاشماق چالۋاقىدى :

— ئۇنداقتا سىزنىمۇ دادۇي باشقۇرسۇن ، بۇگۈندىن باشلاپ مېنىڭ ئەزايىم ئەمەس !

ئەشرەپ بوۋاي كۆكسىنى كېرىدى :

— مەن ئەزەلدىن ساڭا ئەزا بولمىغان ، مەن گۈڭشې ئەزا-
سى !

تاشماق بۇ كۈتۈلمىگەن گەپتىن ئەرۋاھى ئۇچۇپ ۋارقىرد-
دى :

— بىلىپ قويۇڭ ، ئەگەر بۇنىڭدىن باشلاپ دۇيگە قايتىپ كەتمەن چاپمىسىڭىز نورمىڭىز توختىتىلىدۇ !

ئەشرەپ بوۋاي يەنىلا شۇنداق تەمكىنلىكى بىلەن گىدەيدى :

— سەن ماڭا ھۆركىرىمە ، مېنىڭ كېلىپ چىقىشىم جەننە-
تى مەۋدىللادىن ئەمەس ، بىر جىڭ تېرىققا ئۇچ كۈن ئىشلىگەن كەمبەغەلمەن ، مېنىڭ ئىسمىمنى ئەشرەپ شۇمەك دەپ قويغان ئادەممۇ خىزىر ئىكەن ، مېنىڭ ئۇتۇقۇمدىن كەچىلىكىم كۆپ ، لېكىن مەن ئاق تۇخۇمنى كۆك بويىاپ قىزىل كۆزلۈك قىلمىدىم ، دەردىم بولسا پارتىيىگە تۆكۈپ كەلدىم ، ھېلىھەممۇ باشقىلاردىن

پاناھ تىلىمەيمەن ، ماڭا پارتىيە بار ، مۇشۇ قېرى جېنىمنى كۆپ-
رەك ھوسۇل ئېلىشقا ئاتاپ قويغانمەن ! ...

بوۋاينىڭ گەپلىرى تاشماققا بېشىدا ئۈچكە چاققاندەك تۇيۇل-
دى ، ئۇ نېمە دەپ ئېغىز ئېچىشنىمۇ بىلەلمەي بىرپەس تېڭىرقاپ
تۇردى - دە ، لېكىن قوشچىلارغا قاراپ ۋارقىرىدى :

— ھەيدەڭلەر !

ئەشرەپ بوۋاي ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلىدى :

— ھەيدەپ تۇر ، يەنە قانچىلىك ھەيدەرسەنكىن ! ...

بوۋاينىڭ غەزەپلىك كۆزلىرى دەسلەپ يەردە چېچىلىپ ياتقان
چىگىتكە ، كېيىن قولىنى ئارقىغا تۇتقىنىچە ئالچاڭلاپ كېتىۋات-
قان تاشماقنىڭ دۈمچەك گەۋدىسىگە چۈشتى - دە ، ئىككىسىنىڭ
ئوتتۇرىسىدا بىر يىپ پەيدا بولۇپ ، بۇ يىپ بوۋاينى 1968 -
يىللارنىڭ قوينىغا سۆرەپ كەتتى ...

ئۇ يىللار تاشماقنىڭ تازا «دەۋران سۈرگەن» ۋاقىتلىرى
ئىدى ، ئۇ بىر ئوچۇم «دەردمەنلەر» نى ئارقىسىغا سېلىپ ، بىر
كېچىدىلا توختى شۇجىنىڭ ھوقۇقىنى تارتىۋالغانلىقىنى جاكارلى-
دى - دە ، ئۇزاق ئۆتمەي گۇڭشېنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى زۇللانىڭ
ھىمايىسىدە دادۇيگە باش بولۇۋالدى . بۇ چاغدا ئەشرەپ بوۋاي
غوجى بىلەن بىرلىكتە باش چۆكۈرۈپ يېزا ئىگىلىك پەن -
تېخنىكىسى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتاتتى . ئۇلارنىڭ بىرنەچچە يىل
سىناق قىلىپ يېتىشتۈرگەن «ئۆگەن — 67» نومۇرلۇق ئۇزۇن
تالالىق پاختىسى شۇ يىلى دادۇي بويىچە ئالتە يۈز مو يەرگە
تېرىلىپ ، 47819 جىڭ ساپ پاختا ئالدى ، ناھىيە لەۋھە تەقدىم
قىلدى ، ۋىلايەتتىن «قىسقا خەۋەرلەر» گېزىتىگە بېسىپ تەجرىبە
تونۇشتۇردى . لەنگەرنىڭ تارىخىغا ئالتۇن قەلەم بىلەن يېزىلغان
بۇ نەتىجىلەر ئۆز ھوقۇقىنى مۇستەھكەملەپ ، نوپۇزىنى تىكلەش
ئۈچۈن پايپېتەك بولۇپ يۈرگەن تاشماق ئۈچۈن چوڭ توسالغۇ
ئىدى . شۇڭا ئۇ 1968 - يىلىنىڭ ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ۋاقتىدا

سەيدىن قارىي قاتارلىق بىر ئوچۇم كىشىلەرنى كۈشكۈرتۈپ ئالدا توپىلاڭ كۆتۈردى .

— كېۋەزنى بىز تېرىساق پاختىنى يۇقىرىدىن ئەكېتىپ بىزگە تۇمارلىق تەگمىدى ،— دېيىشتى ئۇلار تۆت ئادەم يىغىلغان يەردە دادخورلۇق ئېيتىپ ، — كېۋەزنى كۆپ تېرىپ ئاشلىققا يەر قالماي قورساق ئاچ قالدى ...

بىر قېتىملىق كادىرلار يىغىنىدا تاشماقنىڭ ئۆزىمۇ يەڭ شىمايلاپ چىقتى :

— ئۇزۇن تالالىق پاختىنى كۆپ تېرىش توختىلاقنىڭ كاپالىتالىزم يولىغا ماڭغانلىقىنىڭ پولاتتەك دەلىلى ! ئۇ پۇلغا قاراپ ، لۇشيەنگە قارىمىدى ، بۇ ئۇنىڭ باشقىلارغا ياخشى كۆرۈنۈپ ، تېخىمۇ يۇقىرى ئۆرلەش ئۈچۈن پۈتىغا قويۇۋالغان شوتىسى ! بىز بۇ شوتىنى ئەمدى ئۇرۇپ چاقىمىز ! ...

ئەتىسى تاشماق دىكتاتورا گۇرۇپپىسىدىن ئالتە ئادەمنى باشلاپ ئەشرەپ بوۋاينىڭ ئۇرۇقلۇق ئامبىرىغا بېسىپ كەلدى ، ئەشرەپ بوۋاي بىلەن غوجى ئامبارنىڭ ئالدىدىكى سەينادا ئۇرۇقلۇق چىگىتلەرنى تازىلاپ دورىلاۋاتاتتى .

تاشماق بوراندەك ھۆركىرىدى :

— كاپىتالىزمنىڭ غەللە ساندۇقىنى پاچاقلاپ تاشلايمىز !

ئەشرەپ بوۋاي دورا يۇقى قوللىرىنى يېنىدىكى تاغارغا سۈرتۈۋېتىپ ئورنىدىن تۇردى ، ئۇ خۇددى چېلىشقا چۈشىدىغان پالۋاندەك ئىككى پۇتىنى كېرىپ قاداقلاشقان پەنجىسىنى بازغاندەك تۇگۇۋالغانىدى .

— ئادىشىپ قاپسەن ! — دېدى ئۇ تاشماقىقا دوق قىلىپ ، — كاپىتالىزمنىڭ غەللە ساندۇقى بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىدۇ ؟ ! بۇ يەردە سوتسىيالىزمنى گۈللىتىدىغان ئۇرۇقلار بار !

تاشماق گىدەيدى :

— نەچچە يىلدىن بېرى سەن بىزنى ئاداشتۇرۇپ كەلدىڭ !

بۇگۈن بىز ئاشۇ ئۇرۇقلارنى ئۆرتەپ ، يولىمىزنى توغرىلايمىز !

تاشماقنىڭ نىيىتىنى پەملىگەن بوۋاي غوجىغا ئامبار تەرەپنى ئىشارەت قىلدى ، سەزگۈر غوجى بوۋاينىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلدى- دە ، بىر بوش تاغارنى كۆتۈرگەن بولۇپ ئامبارغا كىردى ۋە ھايال ئۆتمەي ئامبارنىڭ ئىشىكىنى قۇلۇپلىۋالدى . قاراپ تۇرۇپ ئانىي بولغان تاشماقنىڭ كوسا يۇزلىرى چويۇندەك كۆكىرىپ ، غوجـ- ىنىڭ ئالدىغا دېۋەيلەپ كەلدى :

— ئاچقۇچنى بەر ! سەن كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان ھوقۇق- دارنىڭ ئۆكىسى ، ھوشۇڭنى تېپىپ يۇر ، بولمىسا سەنمۇ ئاكاڭ- ىنىڭ كۇنىنى كۆرىسەن !

غوجىنىڭ گۆشلۇك مېغىز رەڭ يۇزلىرى لىپىلداپ كەتتى :

— سىلەر بۇزغۇنچىلىق قىلىۋاتىسىلەر ! — دېدى ئۇ بوغۇ- لۇپ ، — كۇپكۇندۇزدە بۇلاڭچىلىق قىلىۋاتىسىلەر !

تاشماق دىكتاتورا گۇرۇپپىسىدىكىلەرگە ۋارقىرىدى :

— باغلاڭلار بۇ جىن - شەيتاننى !

تاياق - توقماق كۆتۈرگەن تۆت ئادەم غوجىغا يېپىشتى ، غوجى چاققانلىق بىلەن قولىدىكى ئاچقۇچنى ئەشرەپ بوۋايغا بېرد- ۇەتتى- دە ، ئۇلار بىلەن بىرپەس ئېلىشىپ ، ئاخىرى بوينىغا تەگكەن كالتەك زەربىسىدىن يەرگە دۇم چۈشتى . تاشماق غوجىنى ئامبارنىڭ ئالدىدىكى ھاڭگا تېرەككە باغلاتقۇزۇۋېتىپ ، كالتەك كۆتۈرگەنلەرگە يەنە بۇيرۇق قىلدى .

— ئامبارنىڭ ئىشىكىنى چېقىڭلار !

ئەشرەپ بوۋاي ئۆزىنى ئىشىككە ئاتتى ، ئۇ بىر قولىدا قۇ- لۇپنى قامالالاپ ، بىر قولىدا ئىشىكىنىڭ ئۇلگۇچىكىنى تىرەپ ، پۈتۈن گەۋدىسى بىلەن ئىشىكنى توستى . دىكتاتورا گۇرۇپپىسـ- ىدىكىلەر ئۇنىڭغا يېپىشتى .

— بالىلىرىم ! — دېدى ئەشرەپ بوۋاي ئۇلارغا ئاتىلىق مېھرى بىلەن ، — ھەممە ئادەمنى ئۆزۇڭلارغا ئوخشاش ئاق

كۆڭۈل دەپ ئويلىماڭلار ، چايان كېسەكنىڭ ئاستىدا ياتىدۇ ! — ئۇ غەزەپتىن چاقىنىغان كۆزلىرىنى تاشماقىغا تىكىپ داۋام قىلدى ، — جېنىم تېنىمدىلا بولىدىكەن ، ئامبارغا قارا قول تەگكۈزمەيمەن .

دىكتاتورا گۈرۈپپىسىدىكىلەر بىرئاز مەڭدەپ قالدى ، ھېچقايسىسى بوۋايغا قول تەگكۈزۈشكە پېتىنالمايتتى . تاشماقنىڭ چىشلىرى كىرىشىپ ، پۈتلىرى پېتىرلاپ كەتتى ، ئۇ تېخىمۇ ئەسەبىيلەشكەن ھالدا ۋارقىرىدى :

— سەن قېرىنىڭ ئۆلگۈڭ كەپتۇ ، جېنىڭغا ئېچىڭ ئاغرىمىسا مەيلى ! — ئۇ ھېلىقى ئادەملەردىن ئىككىنى يېنىغا چاقىرىپ قۇلىقىغا پىچىرلىدى ، ئىككىسى ئىككى تەرەپكە يۈگۈرۈپ كەتتى ، ھايال ئۆتمەي بىرى يەرلىك ئۇسۇلدا ياسالغان ئىككى قول بومبىسىنى كۆتۈرۈپ كەلدى ، قالغانلاردىن يەنە بىرى تاشماقنىڭ ئۇرۇلاشتۇرۇشى بىلەن پىلتىسىگە ئۇزۇن يىپ باغلاپ ئامبار ئىشىكىنىڭ ئىككى تەرىپىگە بېكىتتى ۋە ئۇنىڭ يىپىنى ئىككى تەرەپكە سۆرەپ ئامباردىن ئوتتۇز مېتىر يىراقلىقتىكى ئېرىق بويىغا كەتتى . سىگار مۇشتىتەك چوڭلۇقتىكى بۇ نەرسە ئەشرەپ بوۋاينىڭ ئىككى تەرىپىدە پارقىراپ تۇراتتى . بۇ غەلىتە ئىشلارغا قىزىققان ئۇششاق بالىلار ۋە ئۆتكۈنچىلەر ئامبارنىڭ ئالدىغا توپلىنىشقا باشلىدى .

تاشماق كۆرەڭلىگەن ھالدا ئەشرەپ بوۋايغا ۋارقىرىدى :

— ئامبارنى ئاچامسەن ، يوق ؟ ! ئاچمىساڭ ئامبار ئۆزۈڭگە يەرلىك بولىدۇ ، يەردىكى مانا شۇ تۈكۈرۈكۈم سىگىچە جاۋاب بەرمىسەڭ ئۆزۈڭنى باقىي ئالەمدە كۆر !

ئەشرەپ بوۋاي خۇددى بۇ سۆزلەرگە جاۋاب بېرىشنىڭ قىلچە زۆرۈرىيىتى يوقتەك بېشىنى تېخىمۇ گىدەيتىپ ئۆز ئورنىدا بەخىرامان تۇرۇۋەردى .

تاشماق بىردەم يەردىكى پۈژۈلداپ سىگىۋاتقان تۈكۈرۈككە ،

بىردەم ئەشرەپ بوۋايغا قاراپ كارکىرايتتى :

— ساڭا جان تاتلىقمۇ ، چىگىتمۇ ؟ ! مېنى پوپوزا قىلىۋاتىدۇ ، دەپ ئويلىنىمغىن . ھېلى يىپ شۇنداقلا تارتىلسا يەتتە ئەزايىلىك يەتمىش پارچە بولۇپ كېتىدۇ ...

— قېنى پارتلات !

تاشماقنىڭ ئارقا تەرىپىدىن گۇركىرەپ چىققان بۇ ئاۋاز ئۇنى چۆچۈتۈۋەتتى ، ئۇ بۇرۇلۇپ قاراشقىمۇ ئۇلگۇرمىدى . ئۇنىڭ يېنىدىن گۇرس - گۇرس دەسسەپ ئۆتكەن توختى شۇجى ئۇدۇل بېرىپ ئەشرەپ بوۋاينىڭ قولىغا گىرە سالدى .

— خەلقنىڭ قان - تەرى بىلەن غېرىچ - غېرىچلاپ قوپۇرۇپ چىققان ئىگىلىكىنى بۇزۇش شۇنچە ئاسانمۇ ؟ ! — دېدى ئۇ تاشماققا بىگىزدەك قادىلىپ .

تاشماق قولىدىكى تاياقنى شىلتىپ ئالىتاغىل ۋارقىراشقا باشلىدى :

— سەن ! ... سەن كاپىتالىزم يولىغا ماڭغان جاھىل ئۇنسۇر ... ياخشى ، سېنى بۇ يەرگە ئەجىلىڭ سۆرەپ ئەكەپتۇ !

توختى شۇجى ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ ، بارغانسېرى كۆپىيىۋاتقان كىشىلەرگە قاراپ تەمكىن ئاۋازدا دېدى :

— يولداشلار ، بۇ ئامباردىكى چىگىت ئىككى مىڭدىن ئارتۇق لەڭگەرلىكىنىڭ ھاياتلىق دەسمايىسى ! ئەگەر بۇ مۇشۇنداق بۇزۇپ چېچىلىۋەرسە ئۇزاققا قالماي دۆيمىز يەنە بەزىلەر رومكا سوقۇشتۇرۇپ ھاراق ئىچىدىغان ، بەزىلەر خۇمرا كۆتۈرۈپ ئۇماچ ئىچىدىغان كۈنگە قالىدۇ !

توپ ئىچىدىن سۇغۇرۇلۇپ چىققان بىرنەچچە دېھقان ئارقا-ئارقىدىن كېلىپ توختى شۇجى بىلەن ئەشرەپ بوۋاينىڭ ئىككى يېنىغا گىرەلەشتى . تاشماق تەمتىرەپ قالدى ، ئۇ ھەدەپ توختى شۇجىغا دوق قىلاتتى :

— خەپ ، توختاپتۇر ! ئاممىنى قۇتراتماپ قىزىل

www.uyghurkitap.com

هاكىمىيەتكە قارشى چىققان جىنايىتىڭدىن قېچىپ قۇتۇلالماي-
سەن !

شۇ چاغدا بىرەيلەننىڭ «چىگىتكە ئوت كەتتى !» دېگەن ئەنسىز ئاۋازى كىشىلەرنى مالىمان قىلىۋەتتى . ئەشرەپ بوۋاي ئامبارنى ئېچىپ ئىچكىرىگە ئۆزىنى ئاتتى . ئامبارنىڭ ئارقا تەرىپىدىكى دېرىزە بۇزۇلغانىدى ، بوۋاي ئامباردىكى ئوت يالقۇنىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى .

ئاھ ! ... ئۇ قايسى كۆزى بىلەن قارىسۇن ؟ تۆت يىلدىن بېرى ئۆز بالىسىدىن چارە پەرۋىش قىلىپ يېتىشتۈرگەن بەش مىڭ جىڭدىن ئارتۇق ئەلا سورتلۇق ئۇرۇقلۇقنىڭ بىر قىسمى تاغار-تاغارلىرى بىلەن كۆيۈپ كۈلگە ئايلىنىشقا باشلىغانىدى ، توختى شۇجى ئەتراپىدىكى كىشىلەرنى ئۇيۇشتۇرۇپ كۆيۈۋاتقان چىگىت-لەرنى قۇتقۇزۇشقا كىرىشتى ...

ئۆز ئورۇنلاشتۇرۇشىنىڭ دەل جايىدا بولغانلىقىدىن ئاغزى كېرىلىپ ، كۆزلىرى يۇمۇلۇپ كەتكەن تاشماق دىكتاتورا گۇرۇپ-پىسىدىكىلەرگە يەنە ئاللىنېمىلەرنى جېكىلەۋاتقاندا كۈچلۈك بىر قولنىڭ بوغۇشىدىن گېلى غىققىدە بولۇپ ، چەكچەيگەن كۆزلىرى لولوگە ئوخشاش ئالدىغا بۆرتۈپ چىقتى . ئۇ پىتىرلىغىنىچە يېنىدىكى كالتەك تۇتقانلارغا بۇيرۇق قىلاتتى ، ئۇلار تاشماقنى ئامبۇردەك كىرىشىپ كەتكەن غەزەپلىك قولنىڭ قىسمىقىدىن ئاران قۇتقۇزدى .

— پارتلاتمىغان گۇناھ مەندە ! — دېدى ئۇ كالتەك تۇتقانلار-نىڭ قولىدا چاپچىپ تۇرغان ئەشرەپ بوۋاينىڭ ئەلپازىدىن ئەيمىنىپ ، — باغلاڭلار بۇ قېرىنى !

ئۇلار ئەشرەپ بوۋاينىڭ قوللىرىنى تەسلىكتە چېتىپ ، غوجى باغلانغان تېرەكنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئۇلاغ سوۋۇتىدىغان خادىغا باغلىۋەتتى . كەچتە بولسا ئىككى سېۋەتكە پاختا توشقۇزۇپ ئىككىسىنىڭ ئالدىغا قويدى :

— مانا پاختا دېگەن ! سېۋىتى بىلەن يەپ تويۇش ! — دېدى

تاشماق كۆرەڭلەپ ، — ئامبارلىرىڭ پېچەتلەندى ، بۇگۈن كېچىچە ئۆزۈڭ كۆزەت قىلىشىسەن ! ...

تاشماق دىكتاتورا گۇرۇپپىسىدىن ئىككى ئادەمنى شۇ يەردە قالدۇرۇپ كەتتى . كۆيۈپ بولغان چىگىتلەرنىڭ بىقىسىغان ھىدى بۇ ئىككى «مەھبۇس»نىڭ بۇرنىغا پۇراپ كۆڭلىنى زېھە قىلاتتى . ئەشرەپ بوۋاينىڭ كۆزىدىن ئاققان ئىككى تامچە ياش ساقاللىرى ئارىسىدىن دومىلاپ يەرگە سىرغىدى ...

«ئۇش ... كە ... قىر... تاپ ... » دېگەن بېسىق ئاۋاز ئەشرەپ بوۋاينى خىيال دەرياسىدىن سۈزۈۋالدى . ئۇ ئېغىرلاشقان بېشىنى كۆتۈرۈپ يىراقلارغا قارىدى . ئالدىدىكى ئېتىزدا ھېلىقى قوشچى يىگىتلەر ئەمدى سۆرەم سېلىۋاتاتتى . بوۋاي توپا ئارىسىدا چېچىلىپ ياتقان چىگىتلەرنى تېرىپ كۆڭلىكىنىڭ پېشىدا سۈرتىتى - دە ، قايتىدىن خالتىغا سالدى ...

2

ئەتىيازلىق تېرىلغۇ ماي ئېيىنىڭ باشلىرىغا تاقاپ ئومۇمىيۈزلۈك ئاخىرلاشتى . مانا بۇگۈن 2 - ئىشلەپچىقىرىش دۇيى ئەڭ ئاخىرقى بىر تېرىم يېرىگە ئەشرەپ بوۋاي يېتىشتۇرگەن «ئۇندى پىشتى» ناملىق كۆممىقوناق ئۇرۇقىنى سېلىۋاتاتتى ، يېرىم ئايدىن بېرى تىنىم تەگمىگەن ساقال - بۇرۇتلىرىغا تەكشى توپا - چاڭ قونغان ھاشى كومۇنىست چەتتىكى بىر پارچە كاندىكى شاخ سۆرەم قىلىۋاتقاندا غول ئېرىقنى بويلاپ توختى شۇجى كېلىپ قالدى .

— قانداق ، بېرىپ كەلدىڭمۇ ؟ — سورىدى ئۇ تاغىل ئۆكۈزىنىڭ باشۇغىنى تارتىپ .

توختى شۇجى ئۇنچىقمىدى ، نېمە ئۈچۈندۇر ئۇنىڭ چىرايى پەرىشان ئىدى .

— ئۇرۇقلارنى كۆمۈپ بوپسىلەر ، — دېدى ئۇ يىراقلارغا كۆز تاشلاپ .

— ھە ، مانا بۇگۈن ھاردۇقمىز چىقتى ، — دېدى ئۇمۇ ئۇھ تارتتى .

ئۇلار ئېرىق بويىدىكى دوڭغاق سۆگەتنىڭ سايىسىغا زوڭزايدى . ھاشى كوممۇنىست گۇللۇك تاماكا خالتىسىنى ئىككى تىزدىنىڭ ئارىسىغا قىستۇرۇپ قويۇپ تاماكا ئورىدى ۋە تاماكىسىنىڭ ئۇچىنى چىمدىۋېتىپ سورىدى :

— ياڭ شۇجى بىلەن كۆرۈشتۈڭمۇ ؟

— ياق ، — توختى شۇجى ئېغىر تىندى ، — ئۇنى ناھىيىلىك پارتىيە مەكتىپىگە ئۆگىنىشكە يولغا سالدۇ ، ئابلا مۇدىر بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم ، ئۇنىمۇ قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىشقا مەسئۇل دەپ ھاراق زاۋۇتىغا باغلاپ قويۇپتۇ ، گۇڭشې يەنە زۇللا بوراننىڭ قولىدا ئىكەن ...

— مۇنداق دېگىن ، ئوغرىلار يەنە قارا ئۇغۇدا تېپىشىپتۇ - دە ! — دېدى ھاشى كوممۇنىست بېشىنى قاشلاپ ۋە يەلكىسىگە پۇرقىراپ چۈشكەن چاچ كېپىكىنى ئالقىنى بىلەن تۆۋەنگە سىيرىۋېتىپ داۋام قىلدى ، — باسىت بىلەن زۇللانىڭ نېمە پەرقى ؟ تىرناقچىلىق پەرقى يوق ، تۇپىمۇ ، شېخىمۇ ئوخشاش !

ئارىغا جىملىق چۈشتى . توختى شۇجى كۆزىنى خىيالەن يۇمۇپ ئاللىنېمىلەرنى ئويلايتتى . ھاشى كوممۇنىست تاماكىنى دەم بىلەن شوراپ ، تۇرۇپ - تۇرۇپ قېقىلاتتى . ئاخىر توختى شۇجى گەۋدىسىنى كۆتۈرۈپ جانلىنىپ سۆزلەشكە باشلىدى :

— مەن كۆپ ئويلىدىم ، ھاشى ، بىز قاچانغۇچە ساپان سۆرەپ ئەرلەرنىڭ قولى قاپىرىدىغان ، تاغار يۇدۇپ ئاياللارنىڭ يەلكىسى يېغىر بولىدىغان ئىشنى قىلىۋېرىمىز ؟ ! 4 - قۇرۇلتاي نىشانىمىزنى كۆرسىتىپ بەردى ، ئالدىمىزدا ئۇزاپ كەتكەنلەر

بار ، كەينىمىزدىن قوغلاپ كېلىۋاتقانلار بار ، پۈتىمىزغا چۈشەك سېلىۋاتقانلارمۇ بار ، لېكىن بىز مېڭىۋېرەيلى ، مېڭىۋەرسەك چۈشەكمۇ ئۈپراپ تۈگەيدۇ ...

توختى شۇجىنىڭ سۆزلىرى ھاشى كوممۇنىستنى ھاياجانلاندۇردى . يەر ئىسلاھاتىدىن تارتىپ بىرگە كۈرەش قىلىپ كېلىۋاتقان بۇ كونا سەپدىشىنىڭ قىينىچىلىق ئىچىدىنمۇ راھەت ئاختۇرۇپ تاپالايدىغانلىقىنى ئۇ ياخشى بىلەتتى ، ئۇنىڭ قۇراق چاپاندىلىق كۆكسىدە شۇنداق ساپ ۋە ئوتلۇق بىر يۈرەكنىڭ سوقىدىغانلىقىنى ئۇنىڭغا ئەزەلدىن ئايان ئىدى . ھاشى كوپىراتسىيىلىشىش ۋاقتىدا مانا شۇ توختى شۇجىنىڭ تونۇشتۇرۇشى بىلەن پارتىيىگە كىرگەن ، ئۇ شۇ كۈندىكى خۇشاللىقىنى ئۆمۈرۋايەت ئۇنتۇمايدۇ . ئۇ شۇ كۈنى پارتىيە بايرىقى ئالدىدا ئوڭ قولىنى كۆتۈرۈپ ئۆزىنىڭ ئېتىقادىنى ، كۈرەش نىشانىنىنى ئاددىي تىل بىلەن ئىزھار قىلغاندىن كېيىن تاكى يېرىم كېچىگىچە يۈرەك دولقۇنىنى باسالمىدى ، بىر ئۆمۈرلۈك ھەقىقىي بەختىنى مانا شۇ كۈنىلا تاپقاندەك بولدى . ئەمدى ئۇ ھايات ۋە كىشىلىك تۇرمۇشقىمۇ باشقىچە قەدەم بېسىشنىڭ لازىملىقىنى ، ئۆزىنىڭ ئاددىي بىر دېھقانلا ئەمەس ، بەلكى لەنگەرنى زامانىنىڭ تەلىپىگە لايىق گۈللەپ ياشنىتىدىغان غايەت زور قوشۇننىڭ بايراقدارلىرىنىڭ بىرى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى . قايناق ئورما كۈنلىرىنىڭ بىرى ئىدى . ھاشى كەچتە 2 - ئىشلەپچىقىرىش دۈيىنىڭ ئەزالىرىنى خامانغا يىغىپ بىر نەپەر دائىملىق خامان باققۇچىنى سايلاپ چىقماقچى بولدى . بۇنىڭغا كوللېكتىپنىڭ مال - مۈلكىنى قىزغىن سۆيىدىغان ، مەسئۇلىيەتچانلىقى كۈچلۈك ئادەم بولۇشى كېرەك ئىدى .

— سايىم ئاكىنى سايلايمىز ! — تەڭلا چۈرقىراشتى ئەزالار ، — ئۇ ئەزەلدىن باشقىلارنىڭ رىزقىغا كۆز ئالايتمايدىغان نىيىتى خالىس ئادەم .

لېكىن ، سايىم ئاكا قەرىشقاندەك پېشىنى قېقىپ تۇرۇۋالدى .

— قېرىغىنىمدا ماڭا كۈنىنىڭ سېرىقىنى كۆرگىلى قويۇڭ-
لار ، — دەيتتى سايىم ئاكا ساقلىنى تىترىتىپ ، — نەچچە يىل
ھالاللىق بىلەن خامان بېقىپ تاشماقنىڭ ۋاقتىغا كەلگەندە بۇغداي
ئۇغرىلىغان بولۇپ چىقتىم ، نەچچە كۈن سازايى قىلىنىدىم . مەن
شۇ چاغدا : «خەپ ! ئۆلگۈچە خامانغا دەسسىمىگەيمەن !» دەپ
قەسەم قىلىۋەتكەن ... ئەڭ ياخشىسى ، بۇ باش ئاغرىقى ئىشنى
باشقىلار قىلسۇن .

نەتىجىدە ئەزالارنىڭ شۇ قەدەر سەممىي نەسىھەت ، ئۆتۈنۈش-
لىرى ۋە يالۋۇرۇشلىرى بىكارغا كەتتى . سايىم ئاكا يەرگە قاراپ
تۇرۇۋالدى .

ئاخىرىدا ھاشى ئاغرىنغاندەك قىلىپ ئېيتتى :

— سايىم ئاكا ، زادى سىز ھېچكىمنىڭ گېپىنى ئاڭلىمام-
سىز ؟

— ئاڭلايمەن ، كومپارتىيىنىڭ گېپىنى ئاڭلايمەن !

— ئۇنداق بولسا لەۋزىڭىزدە تۇرۇڭ ، مانا مەن كومپارتىيە ،
مەن پارتىيە بايرىقى ئالدىدا قەسەم بەرگەن كوممۇنىست .

مانا شۇنىڭدىن باشلاپ «ھاشى» دېگەن ئىسىمنىڭ ئارقىسىغا
«كوممۇنىست» دېگەن مۇقەددەس نام قوشۇلۇپ ئۇنىڭ بىر چىرا-
لىق فامىلىسى بولۇپ سىڭىپ كەتكەندى ...

توختى شۇجى ھاشى كوممۇنىستنىڭ خىيالچان كۆزلىرىگە
قاراپ ئىشەنچ بىلەن گېپىنى داۋام قىلدى :

— مەن بۇگۈن گۈڭشېدىن قايتقۇچە قۇمجەينەكنى ئايلاندىم ،
بۇ يەردىكى قۇرۇلۇشنى توختىتىپ يامان قىپتىمىز ، كۆڭلۈم
بۇزۇلدى ، يەنە قولغا ئالساق دەيمەن ، ئابلا مۇدىر مەدەت بېرىۋاتە-
دۇ ، ھېسابلىشىمچە ، ئالتە ـ يەتتە تونناداك سېمونت كېتىدە-
كەن ، سۇ مەسىلىسىنى دەماللىققا ھەل قىلغىلى بولغۇدەك ،
كېيىنچە ئۇ يەرگە كىچىكرەك سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسىدىن بىرنى
قۇرۇپ دادۇينى ماشىنىلاشتۇرۇشنىڭ ئاساسىنمۇ يارىتالايمىز !

هاشى كومموٴنىست ئاغزىنى تامشىتتى :

— شوٴنداقلا بولسا جاھانچە ئىش قىلغان بولاتتوٴق ، مەنمو پاياناپتىكى كوٴزگىلەردىن خاتىرجەم بولاتتىم . راستتىنى ئېيتسام ، بو يىل ھاۋا يەنە قوٴرغاق كېلىۋاتىدو ، شو بوٴغدايلارنى سوٴغا قاندوٴروٴشتىن ئەندىشەم بار .

— ئەگەر ئىشنى ھازىردىنلا باشلىساق كوٴزگىلەرنىڭ دان سوٴيىگە ئوٴلگوٴرتوٴپ پونكتتىنى ئىشقا سالغىلى بولىدو ، — دېدى توختى شوٴجى ، — قېنى ئېيتقىنا ، سەن قانچىلىك ئەمگەك كوٴچىنى بېرەلەيسەن ؟

— قانچىلىك خالىساڭ شوٴنچىلىك ، ئەتىيازلىق تېرىلغو تو-گىدى ، پەرۋىش ئىشلىرىنى قىز - چوكانلار بىلەنمو قىلىپ كېتەلەيمەن ، لېكىن ... — دېدى ھاشى كومموٴنىست بېشىنى چايقاپ ، — بو ئىشقا يەنە چېچەك چىقارمىكىن ؟ !

— چېچەك چىقسا چېكىمىز ! — دېدى توختى شوٴجى كوٴلوٴمسىرەپ ، — قوٴشقاچتىن قورققان ئادەم تېرىق تېرىمايدو ، ھاشى .

— ئو دېگىنىڭغو راست ، — دېدى ھاشى دېلىغوٴل بولوٴپ ، — گوٴڭشېنىڭ ھېلىقى ئوٴقتوٴرۇشى ئېسىڭدىدو ؟

توختى شوٴجى بىردىنلا چېچىلدى :

— باسىت بىلەن زوٴللانىڭ بېشى ئايلىنىپ قاپتو ، «ئەزالارنىڭ ھەممىسىنى چوڭ خەتلىك گېزىت يېزىپ پاش قىلىش ، تەنقىد قىلىش ھەرىكىتىنى باشلىۋەتسوٴن ! » دېگەن نېمە گەپ ! ؟ ئوٴلار كوٴڭلەك - تامبىلىنى قەغەز قىلىپ ، كوٴز يېشىنى سىياھ قىلامدو ؟ يەنە تېخى ھەر كوٴنى يېرىم كوٴن ئەزالار يىغىنىنى ئېچىش دەپتو ، بىز بو يەردە ئوٴيدە ئوٴلتوٴرۇپ گەپ بىلەن موٴشت ئىشلەپچىقارمايمىز ، ئېتىزدا ئىشلەپ ئاش - نان تاپىمىز !

ئوٴلارنىڭ سوٴھبىتى ئەشرەپ بوۋاينىڭ كېلىشى بىلەن ئوٴزوٴلدى .

— قانداق ، تاغا ؟ 2 ـ دۇيگه ئۇستىخىنىڭ چۇشۇپ قالدىمۇ ؟ — سورىدى توختى شۇجى سالامدىن كېيىن .

ئەشرەپ بوۋاي رازىمەنلىك بىلەن بېشىنى لىڭشىتتى :

— هاشى شۇنچه ئوبدان خېرىدارلىقىمنى قىلىۋاتسا ئۇستەخىنىم چۇشمەمدۇ ؟ بۇ ماڭا يەرلىرىنىڭ ئەڭ سېمىزىنى ئايرىپ بەردى ، هېلىقى «تۆتته بالدۇر» نىمۇ تېرىپ بولدۇق .

هاشى كوممۇنىست چاقچاق قىلدى :

— بۇ يەرگه كېلىپ ئاچ قالمىغانسەن ، تاغا ؟

بوۋايمۇ چاقچاق بىلەن جاۋاب بەردى :

— نەخشۇەن پىرىمەدەك ساپايى سوقۇپ تاشماقنىڭ ئالدىغا بارايمىكىن دەيمەن ، — ئۇ بىر قولىدا قۇلقىنى تۇتۇپ هۆكمەت ئېيتقاندەك يېقىملىق توۋلىدى :

ئۆيۈڭگه يولاتما قېرى دەللىنى ،
كىرەردە چىقاردا بۇزار پەللىنى .
هەق دوست يائاللا ،
يائاللا دوست ـ يائاللا ! ...

ئۇچەيلەن كۇلۇشكىنىچه ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى .

3

جانان سەتەڭ دەرۋازىنىڭ ئىلغۇچىنى ئېلىپ ئىشكنى ئېچىشىغا بوسۇغىغا كېلىپ قالغان غوجى بىلەن يۈزلىشىپ قالدى .

— ۋىيەي ... غوجى ئاكام ئىكەنغۇ ! — دېدى ئۇ هودۇقۇپ .

غوجى ئۇنىڭ خۇددى لاچىن سوققان كەپتەردەك توزۇغان چاچلىرىغا ، ئېتەكلىرى پۇرلەشكەن كۆڭلىكىگه ، كۆكرىپ قالغان كۆز جىيەكلىرى بىلەن دىردىيىپ كەتكەن كالپۇكلىرىغا

تەئەججۇپ بىلەن قاراپ تۇراتتى .

قىرىق يەتتە - قىرىق سەككىز ياشلارغا كىرىپ قالغان زىلۋا بويلۇق بۇ ئايال ھەمىشە ئوسما ئۆچمەيدىغان قاشلىرىنى يىمىرىپ ئاغزىنى خۇددى بوۋاقلاردەك ئۇمچەيتىپ ، يول ماڭغاندا غىلجىڭ-لاپ ماڭاتتى ، بۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىگە بىر خىل تۇس بېرىشكە ئۇرۇناتتى . ئۇ شۇ تاپتا غوجىدىن خېلى ئەيمەنسىمۇ ، لېكىن يەنىلا يېڭى ئوسما قوندۇرغان قاشلىرىنى ئېگىز - پەس ئۇچۇرۇپ ئاغزىنى ئۇمچەيتكىنىچە بېزىرىپ تۇراتتى .

— سىڭىللارنى يوقلاپ كېلىۋىدىم ، — دېدى ئۇ ئاخىر يۇرىكى ئىز جايىغا چۈشكەندىن كېيىن ، — يوق ئىكەن ...

غوجى ئۇنىڭ خۇنسىز ئەپتىگىمۇ قارىماي :

— پايپىقىڭىزنى ئوڭشۇۋېلىڭ ، ئۇيات ئەمەسمۇ ؟ ! — دېگىنىچە ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى . جانان شۇندىلا ئوڭ پۇتىدىكى بېغىر رەڭ پايپىقىنىڭ سىيرىلىپ ئوشۇقىغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى ، بۇلجۇڭلىرى مىلىقلىشىپ كەتكەن پاقالچىقىنىڭ تومۇرلىرى كۆپكۆك بۆرتۈپ چىققانلىقىنى كۆردى .

غوجى ھويلىغا كىرىشىگە قوتانىنىڭ پاكار ئىشىكىدىن دوڭغاقلاپ ، ئۇزۇن - كالتە يۆتەلگىنىچە سەيدىن قارىي چىقتى . ئۇ غوجىنى كۆرۈپلا خۇدۇكسىرىگەندەك ئالاق - جالاق بولۇپ كەتتى .

— ھېلىقى چىچاق پاقلان ئالقاراق بولۇپ قاپتىكەن ... — دېدى ئۇ سورىمىغان سوئالغا جاۋاب بېرىپ ، — ئىشتىن چۈشتۇڭلىمۇ ، غوجاخۇن ؟

غوجى ئۇنچىقمىدى . «ئالقاراق» بولغان چىچاق پاقلان باغدىكى كۆلنىڭ بويىدا كۆشەپ ياتاتتى . شۇ تاپتا غوجىنىڭ چىشلىرىمۇ ئەنە شۇ پاقلانىنىڭ چىشلىرىدەك غۇچۇرلاپ كەتتى ، ئۇنىڭ كۆزىگە سوپىچە كۆڭلىكىنىڭ پېشىنى لېپىزىگە قىستۇرۇپ ، كالىچىنىڭ سوڭغا دەسسىگىنىچە ھويلىدا پۇسۇرلاپ

يۇرگەن قېيناتىسى گويا يات بىر ئادەمدەك كۆرۈنۈپ كەتتى . شۇ چاغ ئۇنىڭ قولاق تۇۋىدە ئەشرەپ بوۋاينىڭ بىر چاغدا ئېيتقان گەپلىرى قايتا جاراڭلىغاندەك بولدى : «سەيدىن قاري ھەممە يەردە ئۆزىنى مۇنەججىم قىلىپ كۆرسىتىپ يۇرگىنى بىلەن سۇ-رۇشتۇرۇپ قارىساڭ ئۇنىڭ تۇرغان - پۇتكىنى كىتاب ئارتىلغان بىر قوتۇر ئېشەك ! »...

«توۋا ، ئەشرەپ بوۋاي ئەۋلىيامىكىن !؟ خۇددى پىيازنىڭ پوستىنى سويغاندەك ئۇنىڭ بىر قەۋەت تېرىسىنى سويۇپ ، ئىچ - قارىنىدىكى ئىللەتلەرنى كۆرۈۋالغىنىنى قاراڭ ! ... »

غوجى ئايۇاندىن ئۆتۈپ ئۆزىنىڭ ھوجرىسىغا كەلدى ، لېكىن ئىشىككە يوغان ئىشكەل قۇلۇپ سېلىنغانىدى . «ناۋاتخان نەگە كەتكەندۇ ؟ » ئەتىگەندىن بېرى ئېتىزدا كەتمەن چاپقان غوجىنىڭ قورساقلىرى ئېچىپ ، ئۇچەيلىرى تارتىشىپ كەتكەنىدى . بايا-تىنقى خورلۇقلارغا خوتۇننىڭ بەكۇاشلىقى قوشۇلۇپ ئۇنى زەردە-گۆش قىلدى . ئۇ قېيناتىسىدىن ناۋاتخانىنىڭ «ئۇجمە سەيلىسى» گە كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ تېخىمۇ پېغانى ئۆرلىدى ، ئۇ چاپىنىنى غېرىبچە تاشلاپ ، ئىشىكنى مۇرىسى بىلەن ئىتتەرگىنىچە تالاغا چىقتى ، ئۇ شۇ تۇرقىدا خوتۇننى تېپىپ ، سۇر - توقاي قىلغۇسى كەلدى .

غوجى مەھەللىدىن چىقىپ يول ئايرىشقا كېلىۋىدى ، جانان سەتەڭ بىلەن يەنە دوقۇرۇشۇپ قالدى . جانان يەنە شۇنداق سە-لىق- سىپايىلىك بىلەن سالام بېرىپ ئۇنىڭ ئالدىدىن غىلجىڭلاپ ئۆتۈپ كەتتى . غوجى ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ تۇرۇپ قالدى . بۇنىڭدىن ئىككى يىل بۇرۇن بۇ جۇۋان ئۇنىڭغا نەق مانا شۇنداق بىر كۈندە دادۇينىڭ ئالدىدا ئۇچرىغانىدى ، ئۇنىڭ ياشلىرى يېپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك تۆكۈلۈپ ، نالىسى كىشىنىڭ يۈرىكىنى ئې-زەتتى :

— ئەسسالام ، يۈرت چوڭلىرى ، شۇجىلىرىم ، دۇيجاڭ-
لىرىم ، قېرىنداشلىرىم ، ئۇلۇغلىرىم ...

يېڭى كەلگەندە ئۇ ئۇچرىغانلا كىشىگە ئەنە شۇنداق نالە قىلىپ ئۆكسۈيتتى ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن بۇلدۇقلاپ ياش چىقاتتى . «ۋاي بىچارىيەي ! ئۇنىڭ كۆز چاناقلىرى ئىچىدە شەھەردىن ئېلىۋالغان بىرەر چېلەك ياش بارمىدىكىن ! ؟» ئۇ كۆپ يىغلىدى ... بىرنەچچە كۈندىن كېيىن غوجى ئۇنىڭ قىمارۋاز ئېرى تاشلاپ كەتكەن پاناھسىز غېرىبلىقىنى ، بۇ يەردىكى تۇل ھاممىسى بىلەن بىرگە تۇرۇپ لەنگەردە پاناھلىنىش تەلىپىنىڭ بارلىقىنى ئۇقتى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئورۇنلىشىپ قالغانىدى . يېڭى كەلگەندە خېلى يۇزى تۆۋەن ، نومۇسچان ئايالدەك كۆرۈنەتتى ، لېكىن بىرەر يىلدىن كېيىن بىراقلا ئۆزگىرىپ ئەركەكلەرنى كۆرسە ئەس- ھوشىنى يوقىتىدىغان بولۇپ قالدى ... غوجى ئويلىنىپ قالدى : «توۋا ، ئۆز ۋاقتىدىكى قوينىڭ قوزىسىدەك ياۋاش ، ناتىۋان بۇ مۇساپىرنى ئەمدى قايسى جىن ئۇسسۇلغا سېلىۋاتىدىكىنە ؟ !... »

www.uyghurkitap.com

بەشىنچى باب

گۈلجەينەك

1

باسىت خېلى ۋاقىتقىچە ئۇخلىيالمىدى ، ئادەتتە بىرەر يېرىم ئابزاس ئوقۇش بىلەنلا ئۇخلىتىپ قويىدىغان گېزىتلەرمۇ بۈگۈن ئۇنى ھەتتا ئەسنىتەلمىدى . ئۇ خىيال سەھراسىدا سەرسان بولۇپ يۈرەتتى ، ئايخان ئۇنى شۇ كويغا سالدى ... باسىت ئۈچۈن ھازىر گۈڭشېنىڭ ئىشلىرىمۇ مەنىسىز ئىدى ، بىر ھەپتىدىن بېرى ئۇ ئۈزۈم بېدىشلىرى بىلەن كاۋا باراڭلىرى ئاستىدا سەگىدەپ ياتقان مانا شۇ چوڭ ئەگىملىك قورۇنىڭ تېشىغا چىقمىدى ...

قوللىرىنى كەينىگە گىرەلەشتۈرۈپ ، قوڭۇر چاچلىق بېشىنى گىدەيتىپ ، قورۇ ئىچىدە سالاپەت بىلەن ئايلىنىپ يۈرگەن باسىتنى كۆرگەن ھەرقانداق كىشى ئۇنى گۈڭشېنىڭ ، ھەتتا پۈتۈن ناھىيىنىڭ گۈزەل كېلەچىكى ئۈستىدە باش قاتۇرۇۋاتىدۇ ، دەپ ئويلايتتى ، شۇڭا ھېچكىم ئۇنىڭ «ئۇلۇغۋار تەسەۋۋۇرى» غا ھالاقەت بېرىشكە پېتىنالمايتتى ، لېكىن بىر قېتىم گۈڭشېنىڭ تۇرمۇش كاتىپى ئۇنىڭ «تەسەۋۋۇرى»نى بۆلۈشكە جۈرئەت قىلدى ، قىلدىيۇ ، دەشنەم يېدى :

— مۇدىر ، بۇ ئىككى ياش توي قىلغىلى بىر ئاي بولمىغان ، بۈگۈن كېلىپ ئاجرىشىمىز دەيدۇ ، — دېگەنىدى ئۇ ئىلتىجا بىلەن ، — شۇنچە نەسىھەت قىلسام ئەيۋەشكە كەلمىدى ، ئۆزلىرى ئىككى ئېغىز تەربىيە بېرىپ قويسىلا ، چوڭنىڭ گېپى چوڭچە ...

— ئېشەكنىڭ ئىشنى تۆگە قىلسا ياراشماس ! — دېدى باست قوپاللىق بىلەن ، — قولىڭىزدىكى تامغىمۇ ياكى چامغۇر-نىڭ كۆتىكىمو ؟ ! ئاجرىشىمەن دېسە خەتنى يېزىپ تامغىنى بېسە-ۋېرىڭ ، «ئورنۇڭ ئىسسىمسا ئونغا تەگ» دېگەن گەپ بار ...

مانا شۇنىڭدىن كېيىن كىشىلەر ئۇنىڭغا دەرد - ئەھۋالىنى ئېيتىش تۈگۈل ، ئۇ تۇرغان يەرگە يېرىشتىنمۇ ھېيىقىدىغان بولۇپ قالدى ، لېكىن ئۇزاققا قالماي ئۇنىڭ سىرىمۇ ئاشكارا بولدى . گۇڭشېنىڭ ئالاقىچىسى بىر كۈنى ئۇنىڭ ياتقىنى تازىلا-ۋېتىپ ئۇستەل ئۈستىدىن مىجىقلاپ تاشلانغان بىر پارچە خەتنى تېپىۋالدى ، ئۇنىڭدا : «تولۇن ئايدىن نۇر ئالغان ، سۈزۈك سۇدىن خۇي ئالغان ، قىزىلگۈلدىن بوي ئالغان پېقىرنىڭ ئىگىسى ... » دېگەن خەتلەر يېزىلغانىدى . شۇ خەتتىن كېيىن ئۇنىڭ «ئۇلۇغۋار تەسەۋۋۇرى» كىشىلەر قىياس قىلغاندەك گۇڭشې ۋە ناھىيىنىڭ كېلەچىكى ئۈستىدە بولماستىن ، بەلكى ئاللىقانداق بىر قىزغا بولغان ئىشق - مۇھەببەت توغرىسىدىكى شېرىن خىياللار ئىكەنلىكى مەلۇم بولۇپ قالدى . دېمىسىمۇ ، شۇ كۈنلەردە باست ئايخاننى ئىندەككە كەلتۈرۈشنىڭ ھەلەكچىلىكىدە ئىدى . بىر ھەپتىدىن بېرى ئۇ گۈللەر ئىچىدىكى بۇ سەرخىل غۇنچىنى قانداق ئۇزۇش ، ئېتىز - قىرلاردا ئەركىن بوزلاپ يۈرگەن بۇ ئاھۇنى قانداق ئوۋلاش توغرىسىدا ئويلىدى . ئۇنىڭ ئويلىرى ئىشەنچلىك ئىدى . «ھىم ! ... پۈتۈن ناھىيىنى نىشانغا ئېلىپ تۇرغان بۇنداق تەجرىبىلىك مەرگەننىڭ كۆزىدىن ئايخاندەك بىر دوغداق قېچىپ قۇتۇلالامتى ؟ ! ... »

بىرى ئىشىكنى يېنىك چەكتى ، باست بېشىنى كۆتۈردى . ئاپتاپتىن كوسا يۈزلىرى ئالىچىپار بولۇپ كەتكەن تاشماق ئۆزى بىلەن باش تومۇزنىڭ ئىسسىقىنى باشلاپ ياتاقتا كىرىپ كەلدى .

باست تاشماقنىڭ كېلىشىدىن خۇشال بولدى ، ئۇ ياستۇقتا يۆلىنىپ سورىدى :

— خوش ، ئىشلار قانداق ؟

تاشماق مۇشۇنداق پىژغىرىم ئىسسىقتا ئون نەچچە چاقىرىم يولنى ۋېلىسىپىتتە بېسىپ مانا شۇ «ئىشلار» توغرىسىدا باستنى ۋاقىپلاندۇرۇش ئۈچۈن كەلگەنىدى .

— ياماڭ ئەمەس ، ياماندىنمۇ يىراق ئەمەس ، — دېدى ئۇ ئالىقىنىدا يىمىرىپ ئۇۋاتقان سېرىق تاماكىنىڭ پۇرىقىدىن قاتتىق چۈشكۈرۈپ ، — كاساپەت ، كەكرىدىنمۇ بەتتەر كەنغۇ ! ... ھىم ، لەنگەردىكى ئىنقىلاب ئاقساپ قېلىۋاتىدۇ ، مۇدىر ، توختىلاق يەنە ئادەملەرنى قۇترىتىپ قۇمجەينەكتە ئەرسات باشلىدى ، مانا بۇ جەڭ مەيدانىنىڭ قىسقا خەۋىرى ئىكەن .

باست شاپىگراف ئاپپاراتىدا بېسىلغان تۆت بەتلىك ماتېرىيالنى ئېلىپ ئىتتىك كۆز يۈگۈرتتى ، ئۇنىڭ بېشىدىلا قۇمجەيىنەكتە قۇرۇلۇۋاتقان سۇ چىقىرىش پونكىتىنىڭ ئەھمىيىتى ۋە كەلگۈسى تەرەققىيات پىلانى خېلى تەپسىلىي سۆزلەنگەن بولۇپ ، ئاخىرىدا نۆۋەتتىكى ئىش - پائالىيەتلەر ، گۇرۇپپىلار ئارا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان سوتسىيالىستىك ئەمگەك مۇسابىقىسى ۋە نەمۇنىچىلار مەدھىيىلەنگەنىدى . باست «قىسقا خەۋەر»نى ئۇستەل ئۈستىگە پىرقىرىتىپ تاشلىۋەتتى .

— ئالجىغان قېرى ! ساڭا شۇنداق تۇيۇلدۇ ، — دېدى ئۇ تەلەتىنى پۇرۇشتۇرۇپ ۋە تاشماققا قاراپ سورىدى ، — سەنمۇ ئادەم بەردىڭمۇ ؟

— ئادەم ؟ ! — تاشماق مەسخىرىلىك ھجايدى ، — ئادەم تۆگۈل ئىت - ئېشەكمۇ بەرگىنىم يوق ، بىراق بەش ئالا قاغا كۆزۈمنى غەلەت قىلىپ كېچىسى ئۇچۇپ كېتىپتۇ ، بۇنىڭمۇ كارى چاغلىق ، ئۇلارنىڭ يېمى مېنىڭ ئالقىنىمدا ، گېپىنى بىرلا بوغسام يەنە ئالدىمغا كەلمەي ئامالى يوق .

باست ئورنىدىن تۇرۇپ ئەسنىدى ، تەرەت كەشىنى شىپىرلىتىپ ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى :

— بىز نەچچە يىلدىن بېرى نېمىدەپ كۆرەش قىلدۇق؟ — دېدى ئۇ تاشماقنىڭ ئالدىدا توختاپ، — هوقۇق ئۈچۈن! بۇ هوقۇق بىزنىڭ قولىمىزغا ئاسان كەلگىنى يوق، تاشماق. توختىلاقتەك كونا داشقاللار يەنە بىزگە جەڭ ئېلان قىپتۇ - دە! ئەخمەق قېرى! — باسىت مەسخىرىلىك هىجىيىپ ئارقىدىن نېمىگىدۇر سەگەكلەشكەندەك گېپىنى داۋام قىلدى، — گۈڭشې رەهبەرلىكى ئىچىدە ئۈنىگمۇ بىر هىماتى چىقىپ قالدى ...

تاشماق ئۆندەرىگەندەك چۆچۈپ سورىدى:

— كىم؟ كىمنى دەيلا؟

باسىت ئاغزىنى قىيسايتتى:

— كىم بولاتتى، ئابلا كاشال.

— ئابلا مۇدىرما؟

— هە، ئەمدى بىز ئۈنى ئابلا كاشال دەيمىز، ئۈنى تېخى ئەمدىلا پاتقاقتىن چىقىرىپ ئاۋۇ ياقتا تۇرغۇزۇپ قويساق يۇندىسىنى بىزگە چاچرىتىمەن دەۋاتىدۇ، ناهايىتى ياخشى، سەن بىزگە يۇنداڭنى چاچراتقۇچە بىز سېنى يەنە پاتقاقتا تىقىپ قويالايمىز، ياچۈەك قاچانمۇ هارۇنىڭ ئالدىنى توسۇيالىغان؟ تاشماق، لەنگەر سېنىڭ قولۇڭدا، بۇرۇنقىدەك جاسارەت بىلەن ئىشلەۋەر، بىلىپ قوي، قىلدەك هوقۇقىڭ پىلدەك كۆچى بار! ...

ئۇلار يەنە ئۇزاق پاراڭلاشتى، ئۇزۇنارا ماختاشلاردىن هۇزۇر قىلىپ كۈلۈشتى، ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلەپ كۆرەڭلەشتى، كەلگۈسىدىكى تېخىمۇ چوڭ شان - شۆهرەت تەمەسىدە ئاغزىلىرىنى تامشىتتى ...

تاشماق ئەمدى قايتىشقا تەمشىلۈندى، باسىت ئۈنىڭ يەلكىسىنى بېسىپ ئولتۇرغۇزدى:

— لەنگەرگە كۆچۈپ بېرىپ ئۇقتىدا تۇرۇش نىيىتىم بار، — دېدى ئۇ سوئال نەزىرىدە قاراپ.

تاشماق خۇشاللىقىدا ئورنىدىن ئوقچۇپ تۇرۇپ كەتتى:

— يوللىرىغا چاچقۇ چاچمىز ، مۇدىر !

— شۇ چاچقۇنى ئۆزۈم چاچاي دەيمەن ...

بۇ گەپ تاشماقتا تېپىشماقتەك تۇيۇلدى ، ئۇ كۆزلىرىنى مىت ـ مىت قىلىپ باستىنىڭ گىدىيىپ تۇرغان ئەپتىگە تىكىلـ گىنىچە تۇرۇپ قالدى .

— قانداق ؟ — دېدى باست تېپىشماقنىڭ يېپ ئۇچىنى چىقىرىپ ، — «كېيىك ئوۋلاپ تاغقا چىق ، يارنى ئىزدەپ باغقا» دەپتىكەن .

— تاپتىم ـ تاپتىم ، — دېدى تاشماق يوتىسىغا چاۋاكلاپ ، — ھەي ... قىران بۇركۇتنىڭ ئۆتكۇر كۆزىدىن قىرـ نىڭ قىزىل تۇلكىسىمۇ قېچىپ قۇتۇلالماپتۇ ـ دە ! ئايخان سىلىگە يەتتە ياشلىرىنى ئەسلىتىدىغان ، يەتمىش ياشلىرىنى بىلىندۇرمەيـ دىغان خوتۇن بولىدۇ .

— مەندەك ئىش بىلەرمەن مەرد يىگىتنى تاپسا قىز دېگەنمۇ ھەشقىپىچەكتەك يۆگىشىۋالار ، — دېدى باست تەمەننا كۆلكـ سىنى كۆلۈپ .

تاشماق بىرنەرسە ئېسىگە كەلگەندەك جىددىي ئويلىنىپ قالـ دى .

— لېكىن ... — دېدى ئۇ ئارىسالدى بولۇپ ، — ئايخاننىڭ بېشى باغلاقتا ، رۇستەم ئۇنى باغلىۋاپتۇ .

— رۇستەم ؟ ! — باست ئەندىكىپ كەتتى ، — كىم ئۇ ؟

— مېنىڭ دۇيمدىكى بىر يېتىم ئوغلاق ، چالا ساۋات ھارۇدـ كەش ! — دېدى تاشماق ، — ئاڭلىسام ، ئىككىسى مۇھەببەت باغلاپتۇمىش ...

باستىنىڭ ھېلىراقتىكى تەمەننا كۆلكە قاپلىغان يۈزلىرى سەل ئۆڭدى ، ئۇنىڭ يۈرىكىدە رۇستەمگە نىسبەتەن قانتىق ھەـ سەت قوزغالدى .

— مۇھەببەت ؟ ! — دېدى ئۇ بىر خىل شەھۋانىي تۇيغۇ

بىلەن ، — جاڭگالدا ئوتلاۋاتقان موزايلارنىڭ بىر - بىرىگە قاراپ مۆرەشلىرى بىلەن ئېشەكلەرنىڭ ھاڭراشلىرىدىمۇ مۇھەببەت بار ، يۈرىكىنىڭ يېغى يوق رۇستەم بىلەن ئايخانىنىڭ مۇھەببىتىمۇ شۇنچىلىكلا گەپ ! باغلاقتا بولسا ناھايىتى ياخشى ، نىشانغا ئېلىش ئوڭاي دېگىنە !

تاشماق دەرھاللا ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياسىدى :

— شۇ ئەمەسمۇ ، سىلىنىڭ قوللىرى شۇنچە چوڭ ، ئۇلار بولسا بىر پارچە خېمىر ، قانداق چەيلەيمەن دېسىلە چەيلىنىۋېرىدۇ ، ئۇنىڭ ئۇستىگە سەيدىن قارىي ئۆز قولىمىزدىكى ئادەم ، دادىسى رىزالىق بەرسە ، بارماق قولىدىن ئايرىلىپ نەگە باراتتى !

تاشماق بۇ «ساۋاب»لىق ئىشقا ئۆزى قول تىقىپ باسىت مۇدىرنىڭ سايىسىنى تېزرەك ئىككى قىلىش ئۈچۈن پۈتى ھارغاندا بېشى بىلەن بولسىمۇ ماڭىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈپ قايتتى ...

2

ئىيۇن ئايلىرىدا ئۆگەن دەريا ۋادىسى تولىمۇ گۈزەللىشىپ كېتىدۇ ، يېشىل چىملىق قىرغاقلاردا سېرىق سەبدەر ، ئاق لەيلەر «ھۈپپىدە» ئېچىلىپ ، باراقسان سۆگەت تاللىرى بۈزغۇنلاپ ئېقىۋاتقان سۇ يۈزىنى سۆيۈپ ئەركىلەيدۇ . كاككۇك بىلەن تورۇلغىلار قويۇق شاخلار ئارىسىدا يېقىملىق مۇزىكىدەك ناۋا قىلىسا ، توپ -توپ قارلىغاچلار سۇ ئۈستىدە ئۈسسۈلچى قىزلاردەك لەززان ئەگىپ ، چىرايلىق تاللىرى بىلەن ۋېچىرلىشىدۇ ...

ئۆگەن ۋادىسىنىڭ بۇ گۈزەل مەنزىرىسىگە يەنە بىر يېڭى ھۆسن قوشۇلدى ، ئۇنىڭ تولغىنىپ ھەيۋەتلىك ئاقىدىغان يېرى — قۇمجەينەكتىكى تىنچىپ قالغان ھاياتلىق يەنە قاينىغانىدى ، كەتمەنلەر قۇياش نۇرىدا يالتىراپ ، جاراڭلىق ئەمگەك ناخشىلىرى دەريا شاۋقۇنىغا جور بولاتتى :

www.uyghurkitap.com

ئۆركەشلەيدۇ ، تىنمايدۇ ،
ئويناق ئۆگەن دەرياسى .
جاراڭلايدۇ ، ياڭرايدۇ ،
خۇشال ئەمگەك ناۋاسى .

توختى شۇجى قولىدىكى كەتمەننى لايلاتمىدىكى سۇدا ئۇياق-بۇياق چايقىۋېتىپ ، كەتمەننىڭ كۆمىجىكىگە تولدۇرۇپ سۇ ئالدى- دە ، قېنىپ - قېنىپ ئىچتى ، ئۇ بوينىنى ھەربىر ئەگكەندە غىجىم - غىجىم بولۇپ كەتكەن ئاچ قىزىل گەدىنى كۈن نۇرىدا مىستەك يالتىرايتتى . ئۇ كەتمەننى دولىسىغا سېلىپ دەريانىڭ تىك قىرغىقىغا كۆتۈرۈلدى . بۇ يەردىن دەريا ۋادىسىمۇ ، يىراقلاردا تەۋرىنىپ ياتقان ئېكىنزارلىقلارمۇ ئېنىق كۆرۈنەتتى .

ئەنە ئاۋۇ يەردە دېڭىز پارچىسىدەك داۋالغۇپ تۇرغان يېشىللىقلار 2 - ئىشلەپچىقىرىش دۈيىنىڭ كۈزگىلىرى ئەمەسمۇ ؟ توختى شۇجى تۈنۈگۈن چۈشلۈك دەم ئېلىشتا ئۇ يەرگە بېرىپ ئايلاندى ، ئايلانغانسېرى كۆڭلى كۆتۈرۈلدى ، بۇغدايلار شۇنداق ئوخشىغانكى ، بۇلۇتتەك يېيىلىپ ياتاتتى ...

2 - ئىشلەپچىقىرىش دۈيى مەھەللىدىن يىراق بولغان بۇ پايناپتا بىنەم ئېچىپ تېرىقچىلىق قىلغان بەش يىلدىن بېرى ئۈچ قېتىم قۇرغاقچىلىققا ئۇچراپ ياخشى ھوسۇل ئالالمىدى . بۇ يەرلەر ئىككىنچى قېتىم ئاپەتكە ئۇچرىغاندا دېھقانلار تەبىئەتنىڭ بۇ ئاجايىپ قىسمەتلىرىدىن ھەيران بولۇپ ياقىسىنى چىشلەيتتى . توۋا ، بىر تەرەپتە پىژغىرىم ئىسسىقتىن چاك - چاك يېرىلىپ كەتكەن ئۇسسۇز يەر ، يەنە بىر تەرەپتە شارقىراپ ئېقىۋاتقان بەڭۋاش سۇ ... ئون مېتىر پەرق ئىچىدە ئەنە شۇنداق ئىككى خىل مەنزىرە ياتاتتى . «قۇدرىتىڭدىن ئۆرگىلەي ، — دەيتتى بەزىلەر ئۆز - ئۆزىگە تەسەللى بېرىپ ، — دېھقانچىلىق بەزىدە چىلىق-چىلىق ، بەزىدە قۇرۇقچىلىق ...»

لېكىن ، توختى شۇجى ئۇنداق ئويلىمىدى ، ئۇنىڭ نەزىرىدە تەبىئەت ئادەملەرنى ئەمەس ، ئادەملەر تەبىئەتنى بويسۇندۇرۇشى كېرەك ئىدى . ئۇ نۇرغۇن يەرلەرنى كۆرگەن ، كىشىلەر ئون مېتىر ئەمەس ، يىگىرمە مېتىر ، ھەتتا ئوتتۇز مېتىر يەرلەرنى دۇم كۆمتۇرۇپ تاشتىن ئاش ئېلىۋاتسا ، لەنگەردە ئون مېتىر پەرق ئالمىقانغا چۈشۈش ئالدىدا تۇرغان سېرىق ئالتۇنلارنى يالماپ كېتىۋاتسا ، بۇنى يەنە ئۆز رايىغا قويۇپ بېرىش كېرەكمۇ ؟ !

مانا شۇ خىياللار توختى شۇجىغا بىر يىل ئارام بەرمىدى ، شۇ خىيال بىلەن ئۇ ئۆگەن ۋادىسىنى تالاي ئايلاندى . بۇ يىل بېيجىڭدا 4 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىۋاتقان چاغلىرىدىمۇ بەزىدە ئۆزىنى ئۆگەن دەرياسىنىڭ شاۋقۇنلۇق ئېقىنى ئىچىدە ھېس قىلاتتى . ئۇ ھەيۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى چوڭ زالىدىكى چېغىدىلا گۈلجەينەكتە سۇ چىقىرىش پونكىتى قۇرۇش پىلانىنى كۆڭلىگە پۈككەنىدى ...

توختى شۇجى يىراقلارغا تىكىلگەن كۆزلىرىنى دەريا‌غا ئاغدۇردى ، دەريا خۇددى بىر توپ ئەجدىھادەك ھەيۋەت بىلەن تولغۇنۇپ ئۆركەشلەپ ئاقاتتى . ئۇنىڭدىكى قۇدرەت نېمىدېگەن زور-ھە ؟ ! تارىختىن بېرى ئۇ ئەنە شۇنداق زور كۈچ بىلەن بىھۇدە ئاقتى . ئەمدى ئۇ نەپ بېرىش كېرەك ، ئۇنىڭ مېھرىدىن يەرلەرنىڭ باغرى قانسۇن ، ئۇنىڭ شاۋقۇنلىرىدىن ئېلېكتر نۇرلىرى چاقنىسۇن ! ...

— توختىكا !

توختى شۇجى ئارقىغا بۇرۇلدى . كۆك مايكىسى تەردىن شورلىنىپ كەتكەن نەسرەم بىر ۋاراق قەغەزنى كۆتۈرۈپ كېلىۋاتاتتى .

— توختىكا ، ھېسابلاپ چىقتىم ، لايلاتمىغا سۇ كىرىدىغان تۇغان بىلەن لايلاتمىنىڭ قاشلىرىنى سۇۋاشقا كېتىدىغان سېمونت ئىككى تونна ، دىزېلماتور ئورنىتىدىغان ئىككى ئۆينىڭ ئاستىغا

كېتىدىغان سېمونت ئىككى تونىنا ، سۇ چۈشىدىغان كويلىغا كېتىدىغان سېمونت بىر يېرىم تونىنا ، جەمئىي ئالتە تونىنىدەك سېمونت كېتىدىكەن .

توختى شۇجى بىرئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن :

— ھېساب ئىنچىكە بولغاندۇ ؟ ئۇنداق بولسا ئەمدى سېمونتقا ماڭايلى ، سەن دادۇينىڭ ئالاقىسىنى ئېلىپ گۈڭشېغا بارغىن ، ئاڭلىشىمچە ، ناھىيىدىن سۇ قۇرۇلۇشلىرىغا تەقسىم قىلىنغان سېمونت گۈڭشېغا توشۇلۇپ بوپتۇ ، توختا ، ھېلىقى «جەڭ مەيدانى قىسقا خەۋەر» لىرى رەتلىنىپ بولدىمۇ ؟

— رەتلىنىپ بولدى ، — دېدى نەسرەم .

— ئۇنى كاتېپقا بەرگىن ، رادىئو كانىيىدا ئوقۇپ پۈتۈن دادۇيگە ئاڭلاتسۇن .

نەسرەم تېزلا ئارقىغا ياندى . شۇجى كەتمىنىنى ئېلىپ ئىش ئورنىغا كەلگەندە نەسرەمنۇ ۋېلىسىپىتىنى مىنىپ مەھەللىگە قاراپ يولغا چىقتى ...

3

زۇللا ئەتىدىن ـ كەچكىچە ۋېلىسىپىت مىنىپ پاڭچۇ كۆڭلىكىنى لىغىرلىتىپ ھەر تەرەپكە چېپىپ يۈرەتتى . ۋېلىسىپىتىنىڭ ئارقىسىدا يېڭى بىر كەتمەن دائىم تېڭىقلىق ئىدى . ئۇ ھەرقاچان : «مانا بۇ كەتمەن بىلەن ئىشلىگىلى تۇرغىنىمغا ئۇچ يىل بولدى ... » دەيتتى . دەرۋەقە ، ئۇنىڭ بىر تەرەپ ۋەكىلى بولۇپ سايلىنىپ ، كېيىن گۈڭشېنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى بولۇپ كۆتۈرۈلگىنىگىمۇ ئۇچ يىل بولدى ، مەنسىپى ئېلان قىلىنغان كۈنىلا بوغالتىر بىلەن كاسسىرنى چاقىرىپ ، مانا مۇشۇ ۋېلىسىپىتىنى تەمىنلەش كوپېراتىپىدىن ئالدۇرغاندى . كېيىن ئامبارچىدىن بىر كەتمەننى ئارىيەت ئېلىپ ۋېلىسىپىتىنىڭ ئارقىسىغا

چىگدىيۇ ، چىگدىيۇ ، مانا شۇ پېتى بىرەر قېتىممۇ يېشىپ باقمىدى . ۋېلىسىپىت زۇللانىڭ توقسان كىلولىق جىسمىنى كۆتۈرۈپ خېلىلا جۇلۇقى چىقتى ، لېكىن كەتمەن تېخىچە يېپىيېڭى تۇراتتى ...

زۇللا بۇگۈنمۇ شۇ پېتى ۋېلىسىپىتنى غىلدىرلىتىپ گۈڭشىنىڭ چوڭ دەرۋازىسىدىن چىقىۋىدى ، ئىشخانا مۇدىرى ئۇچراشتى .

— ئىشلار قانداق ؟ — زۇللا بىر پۇتنى يەرگە تىرەپ ۋېلىسىپىتتىن چۈشمەيلا سورىدى .

— سېمونتنىڭ هەممىسىنى يۆتكەپ ئامبارغا بېسىپ قويدۇق ، — دېدى مۇدىر چېكىم گۈللۈك تاشكەنت دوپپا كىيىۋالغان بېشىنى سەل ئېگىپ ، — قۇرۇلۇشنىڭ لايىهىسى پۈتتى ، ئەتە ئۇل باسىمىز ، — ئۇ بوينىغا ئېسىۋالغان سېرىق سومكىسىدىن تۆت پۈكلەنگەن چوڭ بىر قەغەزنى ئېلىپ زۇللاغا سۇندى . زۇللا قەغەزنى ئېلىپ ۋېلىسىپىتنىڭ رولى ئۈستىگە يايدى ، ئۇنىڭدا گۈڭشې رەهبەرلىرى ئۈچۈن سېلىنماقچى بولغان بەش ئائىلىلىك قۇرۇلۇشنىڭ لايىهىسى سىزىلغانىدى . زۇللا لايىهىگە ئۇزاق قاراپ چىققاندىن كېيىن سورىدى :

— هويلا كىچىكمۇ نېمە ؟ مەراسى يوققۇ ؟

مۇدىر دەرهال چۈشەندۈردى :

— بۇرۇنقى لايىهىدە چوڭ ئىدى ، سىلىگە پىلانلىغان ئۆينىڭ هويلىسى ئوتتۇز سەككىز كۋادرات مېتىر ، قالغانلارنىڭ ئوتتۇز ئۈچ بولغان ، كېيىن دېهقانلار «مۇقىم هوسۇللۇق يېرىمىز كېتىپ قالدى» دەپ غۇدۇراپتۇ ، دۇي كادىرلىرىمۇ دەۋا قىلىپ كەتتى ، شۇڭا بۇرۇنقىدىن سەل كىچىكلەتتۇق .

زۇللا ئۆسكىلەڭ قاشلىرىنى ئېگىز - پەس كۆتۈردى :

— گۈڭشېنىڭ يەتتە - سەككىز مو يەرگە چىشى پاتمىسا بىزنى قانداقمۇ تەشكىلىنىڭ ئېگىسى دېگىلى بولىدۇ ؟ ! بىلىپ

قويۇك ، بۇ قۇرۇلۇشنى باست مۇدىر تەستىقلىدى ، بۇرۇنقى لايىھە بويىچە ئىشلەڭلار !

— ئوبدان ، مەن ھازىرلا توغرىلاي ... — ئىشخانا مۇدىرى قەغەزلىرىنى يىغىشتۇرۇپ مېڭىشقا تەمشىلىۋىدى ، زۇللا قول ئىشارىتى بىلەن توختاتتى :

— يۆتكەپ كېلىنگەن سېمونتلارنىڭ ھەممىسىنى قۇرۇلۇشقا ئىشلىتىڭ ، ناۋادا ئېشىپ قالسا ھاراق زاۋۇتىنىڭ ئېچىتقۇ كۆلـ لىرىنى رېمونت قىلىشىغا بېرىڭلار ، يەنە بىرى ، ھېلىقى دىزېلىماـ تورنى ...

زۇللانىڭ سۆزى نەسرەمنىڭ ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ كېلىشى بىلەن ئۈزۈلدى . ئۇ چېپىلداپ تۇرغان تەرلىرىنى كۆڭلىكىنىڭ پېشى بىلەن سۈرتۈپ ، قولىدىكى خەتنى زۇللاغا ئۇزاتتى .

— نېمە گەپ ؟ — زۇللا خەتكىمۇ قارىماي سوغۇقلا سورـ دى .

نەسرەم ھودۇقۇپ جاۋاب بەردى :

— ھېلىقى ... ئاشۇ خەتكە يېزىلغان سېمونت ، دىزېلماتور توغرىسىدىكى گەپ ...

زۇللا خەتنى ئوقۇپ بولۇپ دەسلەپ قاقاقلاپ كۈلدى ، كېـ يىن خۇددى تۇتقاقلىقى تۇتقان ئادەمدەك خەتنى پىرقىرىتىپ تاشلاپ چالۋاقىدى :

— توختى شۇجى لەنگەرنى سورىسا ، مەن پۇتۇن گۈڭشېنى سوراۋاتىمەن ! — دېدى ئۇ نەسرەمنىڭ ھەيرانلىق قاپلىغان چەـ رايىغا تىكىلىپ ، — نېمىنى نەگە ئىشلىتىشنى ياخشى بىلىمەن ، ئېيتىپ قوي ، رەھبەرلىككە دولا چىقارغان ئادەمگە بېرىدىغان سېمونت يوق ، دىزېلماتورنىڭ ئىگىسى بار ، — ئۇ ئەمدى مۇدىرغا يۈزلىنىپ سۆزىنى داۋام قىلدى ، — دىزېلماتورنىڭ بىرىنى ئائىلە قۇرۇلۇش ئورنىدىكى قۇدۇققا ئىشلىتىڭلار ، ئۇ يەرگە ئىستېمال سۈيى كېرەك . يەنە بىرىنى باست مۇدىرنىڭ يولىورۇقى بىلەن

ئىنقىلابنى ياخشى تونۇقان شامالباغ دادۇيىگە تەقدىم قىلماقچىمىز ، قالغان بىرى گۈڭشىپىنىڭ ئۆزىگە كىرەك !

زۇللا «گېپىم تۈگىدى» دېگەندەك ، قولىنى سىلكىپ ۋېلىسىپىتىنىڭ تۈمشۇقىنى بۇرىدى ۋە بەش قەدەم ماڭغاندىن كېيىن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ نەسرەمگە ۋارقىرىدى :

— توختىغا ئېيتىپ قوي ، سېمونتى بولمىسا گۈناھىنى ئىشلەتسۇن !

نەسرەم قايىقا مېڭىشىنى بىلەلمەي تۇرۇپلا قالدى . زۇللا - نىڭ تاپا - تەنە ، دوق - دەشنەملىرى ئۇنىڭغا بەكمۇ ھار كەلگەندى . «توختى شۇجىنىڭ گۈناھى نېمە ؟ — ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلىدى ئۇ ، — توختى شۇجى قۇمجەينەكتە ئۆزى ئۈچۈن سوقا - تۈگمەن چۆرۈۋاتقىنى يوققۇ ؟ ! تېخى ، رەھبەرلىككە دولا چىقارغان ، ئادەمگە بېرىدىغان سېمونتى يوقمىش . ۋايىيەي ! ... جاھاننىڭ نوختىسىنى سەنلا تۈتۈۋاتمىغانسەن ! ... »

نەسرەمنىڭ ئويلىغانسېرى جۈدۈنى تۈتتى ، زۇللا ئۇنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى شۇنچە چوڭ ھەم سالاپەتلىك تۇتۇشقا ئۇرۇنغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ ھازىر نەسرەمنىڭ كۆز ئالدىدا خۇددى تۈكۈرۈپ تاشلىۋەتكەن ناسۋالدەك قەدىرسىز بولۇپ قالدى ، نەسرەم ئويلا - ئويلا ئاخىر بىر ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەندەك بولدى ، زۇللانىڭ بايىقى گەپ - سۆزلىرىدىنمۇ دەل شۇ ئىشنىڭ ھېساب - كىتابى بولۇۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى . بۇ ئىشقا مانا بۇگۈن توپتوغرا ئىككى يىل بولۇپ قالدى . ئۇ چاغدا زۇللا گۈڭشىپىنىڭ سۇ ئىشلىرىغا مەسئۇل ئىدى . ئۇ كىشىلەرنى ھەيران قالدۇرغۇدەك چوڭراق بىر ئىش بىلەن شان - شۆھرەتكە ئېرىشىش نىيىتىدە ئۆگەن دەريانسىنىڭ سۈيىنى تىزگىنلىمەكچى بولدى ، ئۇنىڭ لايىھىسى لەنگەردىن بەش كىلومېتىر يىراقلىقتىكى ئاقتۇ دېگەن يەردىن ئۆستەڭ قېزىپ ، ئۆگەننىڭ سۈيىنى ياندۇرۇپ لەنگەرگە چىقىرىش ئىدى . مانا شۇ چاغدا نەسرەمۇ ئالا كالتەكنى

كۆتۈرۈپ بىر ھەپتىگىچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يۈرگەنىدى . زۇللا-نىڭ لايىھىسى پۈتۈپ رەسمىي ئىش باشلايدىغان چاغدا توختى شۇجى ئۇنىڭ پىلانىنى بىر پۈل قىلمۇەتتى . زۇللا ئېتىز قۇرۇلۇ-شى گۈرۈپپىسىنى ئارقىسىغا سېلىپ تاش ساناۋاتقان چاغلاردا توختى شۇجىمۇ ئەقىل - ئىدراكىنى ئىشقا سېلىپ قۇم ساناپ بولغانىدى . توختى شۇجىنىڭ ھېسابىچە ، ئاقتۇدىن قېزىلغان ئۆستەڭ لەنگەرگە كەلگەندە دەريا يۈزىدىن يەنە ئىككى مېتىر ئېگىز چىقاتتى . بۇنىڭدىن باشقا ئەڭ مۇھىمى ، بەش كىلومېتىر ئۇزۇنلۇقتا قېزىلىدىغان ئۆستەڭ شۇ يەردىكى بىرمۇنچە مۇنبەت يەرنى ۋەيران قىلمۇپتەتتى . بۇ ئىنچىكە ھېسابات كادىرلار بىلەن دېھقانلارنى قايىل قىلدى ، شۇنىڭ بىلەن زۇللانىڭ لايىھىسى بىرمۇ قوللىغۇچى چىقماي يانچۇقىدا قالدى . مانا شۇ چاغدا زۇللا-نىڭ ئاداۋەتلىك يۈرىكىدە توختى شۇجىغا نىسبەتەن ئۆچمەس داغ قالغانىدى ...

نەسرەم مۇلايىم بىر ئاۋازدىن ئېسىگە كەلدى .

— بۇ يەردە تۇرۇپ قاپسىزغۇ ، يېگىت ؟

ئاددىي بولسىمۇ رەتلىك كىيىنگەن ، يېشىنىڭ چوڭىيىپ قالغىنىغا قارىماي ، روھى تېتىك ، كېلىشەڭگۇ بىر ئادەم ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كەلدى .

نەسرەم ئۇنىڭ بىلەن سالاملاشتى .

— ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن ، ئابلا مۇدىر ، — دېدى ئۇ ئەلەم بىلەن ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ ، — بېشىم گاڭگىراپلا قالدى ...

— نېمىگە شۇنچە گاڭگىراپ قالدىڭىز ؟

نەسرەم دادلاندى :

— بىزنىڭ گۇڭشېدىن باشقا نېممىز بار ، ئابلا مۇدىر ؟ گۇڭشې بار دەپلا كۆڭلىمىزنى تاغدەك تۇتۇپ كېلىۋاتىمىز ، لې-كىن ۋاقتى كەلگەندە گۇڭشې دادۇيگە يار - يۆلەك بولمىسا ، مانا قارىسىلا ... — ئۇ يەردىكى پۈرلەپ تاشلانغان خەتنى ئېلىپ ئابلا مۇدىرغا ئۇزاتتى .

— هه ، لەنگەردىن كەپسىز - دە !— دېدى ئابلا نىياز خەتنى ئوقۇپ ، ئۇنىڭ چىرايى يەنە باشقىدىنلا ئېچىلىپ كەتتى ، — توختى شۇجى سالامەتمۇ ؟ قۇمجەيىنەكتىكى ئىشنى يەنە باشلاپ-سىلەردە ! ناھايىتى ياخشى ، سۇ دېھقانىنىڭ جېنى ، يەرنىڭ قېنى ئەمەسمۇ ، لەنگەرلىكلەر سۇنىڭ دەردىنى ئاز تارتمىدى .

نەسرەمنىڭ كۆڭلى بىردىنلا ئېچىلىپ - يېيىلدى :

— شۇ ئەمەسمۇ ، سۇ بولمىسا زىرائەتلەرنى يېشىمىزدا سۇ-غىرامدۇق ، لېكىن بەزىلەرنىڭ نەزىرىدە بىزنىڭ قىلىۋاتقان ئى-شىمىز گۇناھدەك بولۇۋاتىدۇ . توختى شۇجى سۇ پونكىتى قۇرۇپ مىرابلىق قىلمەن ، دەۋاتقىنى يوققۇ ؟ ئۇنىڭ تارتىۋاتقان جاپاسى لەنگەرلىكلەرنىڭ راھىتى ئۈچۈن بولۇۋاتامدۇ !

نەسرەم زۇللانىڭ بايىقى بوراندەك گۈركىرەپ «ھېچ نەرسە بەرمەيمەن !» دېگەن چالۋاقاشلىرىنى ئېيتمىغان بولسىمۇ ، ئابلا نىياز ھەممىنى چۈشەندى .

— سىز رەنجىمەي قايتىپ تۇرۇڭ ، يىگىت ، — دېدى ئۇ نەسرەمگە تەسەللى بېرىپ ، — سېمونت بىلەن دىزىلماتور توغرا-سىدا بىز يەنە مۇزاكىرىلىشىپ باقايلى ، توختى شۇجىغا ئېيتىپ قويۇڭ ، بەلنى چىڭ باغلاپ ئىشلەۋەرسۇن ، ئىشلىگەن ئادەم ھا-مان بىر كۈنى چىشلىمەي قالمايدۇ !

نەسرەم خۇددى مۇرابا يېگەندەك ئاغزىنى تامشىپ قويدى ، ئۇنىڭ بايىقى كۆڭۈل غەشلىكى بىردەمدىلا ئاللىقاياقلارغا غايىب بولدى .

4

كۈن پاتتى ، چەتتىكى ئۆرۈكلۈك باغنىڭ قويۇق شاخلىرى ئارىسىدىن تورۇلغىنىڭ رېتىملىق ئاۋازى ئاڭلانماقتا ئىدى .

رۇستەم ئىشلەپچىقىرىش دۇيىنىڭ چوڭ بېغىنى ئايلىنىپ

ئۆتتى . ئالىبۆرەك بولغان ئۆرۈك بىلەن مەڭزى قىزارغان چىلگە توغاچنىڭ چۈچۈك ھىدى ئۇنىڭ دىمىغىغا ئۇرۇلۇپ ئاغزىغا سېرىقسۇ يىغىلدى ، ئۇ «لىككىدە» سەكرەپ يولغا ساڭگىلىغان ئۆرۈك شېخىنى ئەگدى ـ دە ، خېلىلا يۇمشاپ قالغان ئاق كىشمىشنى تاللاپ ئۇزۇپ ئاغزىغا سالدى ...

رۇستەم نەچچە كۈندىن بۇيان بۇ يولنى كۆپ ئايلاندى . ئايخانىنىڭ ۋەسلى ئۇنىڭ يۈرىكىگە ئارام بەرمەيتتى . ئۇ يولنىڭ نېرىقى تەرىپىدىكى پوقاق قارىياغاچقا ۋە ئۇنىڭ ئالدىدىكى قۇبۇلمىك ئىشىككە ئۇزاق قارايتتى ، ئىشىك ھەر قېتىم غىچىرلاپ ئېچىلسا ئۇنىڭ يۈرىكىمۇ دۈپۈرلەيتتى . چۈنكى ، ئۇ ئۇچ ـ تۆت كۈندىن بېرى سۆيگەن يارىنىڭ ئوماق چىرايى بىلەن ئويناق كۆزلىرىنى كۆرگىنى يوق ، ئۇنىڭ قەلبى ھىجران ئوتىدا كۆيدى ، كېيىن ھىجران ئۇستىگە ئەلەم قوشۇلۇپ ئۇنى تېخىمۇ ئازابلىدى . «ئايخانغا زادى نېمە بولدى ؟» رۇستەم بىلمەيتتى ، شۇڭا ئۇ ھەر ئاخشىمى مۇشۇ يولنى ئەگىپ مۇڭلۇق ناخشىلىرى بىلەن كاككۇكقا جور بولۇپ ئايخانىنىڭ ئۇچراپ قېلىشىنى كۈتەتتى ، لېكىن قېرىشقاندەك شۇ كۈنلەردە سۇغىمۇ ناۋاتخان چىقاتتى .

رۇستەم بۇگۈن ئايخانىنىڭ دېرىكىنى ئالماي تۇرۇپ بۇ مەھەللىدىن قايتماسلىق قارارىغا كەلدى . شۇڭا ئۇ تىنىق ئاسماندا يۇلتۇزلارنىڭ كۆمۈش غۇنچىسى پارقىراشقا باشلىغاندا ئايخانىنىڭ قورۇسى ئالدىدىن ئۆتتى . ئىشىك ھىم يېپىلغان ، ھويلا ئىچى جىمجىت ئىدى . رۇستەم دەسلەپ قارىياغاچقا يامىشىپ ھويلىغا قارىدى ، لېكىن ئۇ يەردىن ھېچ نەرسىنى كۆرگىلى بولمايتتى . ئۇ تام ياقىلاپ باغنىڭ ئارقىسىغا كەلدى ـ دە ، ئەپلىك بىر يەرنى تېپىپ تامغا ياماشتى ، ئۇنىڭ چاققان پۇت ـ قوللىرى ھەش ـ پەش دېگۈچە ئەنجان تامنىڭ ئۇستىگە چىقىپ بولدى . ئۇ تامغا ئېشەكچە مىنىپ باغنىڭ ئىچىگە قارىدى . بۇككىدە مېۋە دەرەخلىرى بىلەن تولغان كىچىككىنە باغ يېڭى كۆتۈرۈلگەن ئاي نۇرىدا

جىلۇنلىنىپ ياتاتتى . كۆل بويىدىكى رەيھان بىلەن گۈلىيەسىمەن-
لىك ھىدى گويا ئايخانىنىڭ نەپەسلىرىنى ئېلىپ كەلگەندەك رۇس-
تەمنىڭ يۇرىكىدە لەززەتلىك بىر سېزىم پەيدا قىلدى . باغ ئىچى
جىمجىت ، پەقەت پاقىلارنىڭ ناگان - ناگاندا كوركىرىشى بىلەن
چېكەتكىلەرنىڭ چىرىلداشى جىملىقنى بۇزۇپ تۇراتتى .
رۇستەم : «باغقا چۈشەيمۇ ، چۈشمەيمۇ ؟ » دەپ ئارىسالدى بولۇپ
تۇرغاندا ، بىردىنلا ئايۇاننىڭ ئىشكى ئېچىلىپ سەيدىن قارىنىڭ
ئاۋازى ئاڭلاندى :

— كىشىنىڭ ھەققىدىن ، يامان ئىشتىن پەرھىز قىلىپ ،
خۇداغا ھالاللىق بىلەن ئاتمىش يىل بەندىچىلىك قىلدىم ، —
ئۇنىڭ ئاۋازى پەدە چاققان دۇتاردەك غاژ - غۇژ ئىدى ، — ئەمدى
سەنزە ئىگە - چاقىسىز بىر يېتىم ئوغلاق بىلەن ئۇلپەت بولۇپ ،
خەلقىئالەم ئالدىدا يۈزۈمنى خازانەك سىيرىتۈەتمەكچىمۇ ؟ ! ئالا-
ھازەل ، بۇنداق بەتنامنى بىر دەريا سۇ بىلەنمۇ يۇيۇپ تۇگەتكىلى
بولمايدۇ !

ئۆي ئىچىدىن ئايخانىنىڭ ئۆكسۈپ تۇرۇپ بىرنېمىلەرنى دې-
گەنلىكى ئاڭلاندى ، لېكىن سەيدىن قارى بىرلا ۋاراقىراپ سىلكى-
ۋەتتى :

— ۋالاقشىما ، ناكەس !

ئۇنىڭ قوپال ، سوغۇق ئاۋازىدىن رۇستەم ئەندىكىپ كەتتى .
سەيدىن قارى تاشقىرىقى ئىشكىنى جالاقشىتىپ ياپتى ، ئۇنىڭ
خۇپتەن نامىزىغا ماڭغانلىقىنى پەملىگەن رۇستەم تامدىن پەم
بىلەن چۈشۈپ بىرھازاغىچە ھويلا ئىچىگە تەلمۇرۇپ تۇردى .
كېيىن دىمىغىدا ناخشا توۋلىغىنىچە ئىشىك ئالدىدىن ئۆتتى :

ياريشاتتى ئەجەبمۇ ،
ئەتلەس كۆڭلەك ئۇچاڭغا .

قاچانغۇچە كېلىمەن ،
دىۋانىدەك كوچاڭغا .
.....

يېڭىلا سۇ قۇيۇلغان قوناقلىقلاردا تولۇن ئاينىڭ شولىسى جىلۋىلىنىپ ، گۈللەرنىڭ خۇش پۇراقلىرىدا مەست بولغان كاك-كۈكلارنىڭ يېقىملىق ناۋاسى ئۇرغۇپ تۇرغان شۇنداق چىرايلىق ياز كېچىسىدە بىر - بىرىگە تەلپۈنگەن ئوتلۇق يۈرەكلەرنى شوخا بىلەن چىتلاڭغان ئېگىز تاملار قانداقمۇ تۇسۇپ قالالىسۇن ؟ ! ...

ئىشىك يېنىك ئېچىلدى . پوقاق قارىياغاچنىڭ دالدىسىدا ماراپ تۇرغان رۇستەم ئەترايقا سەگەكلىك بىلەن قاراپ بوسۇغىدىن ئاتلىغان ئايخاننى كۆردى - دە ، ئۇزىنى تۇتۇۋالالماي ئالدىغا ئىككى قەدەم ئوقچۇدى :

— ئايخان !

— رۇستەم ! — ئايخاننىڭ ئاۋازى تىترەپ كەتتى .

ئۇلار يولنى كېسىپ ئۆتۈپ ئىككى تەرىپىگە سېرىق سۆگەت-لىنىڭ نوتىلىرى سايە تاشلىغان ئېرىقنى بويلاپ هاياجان ئىلكىدە يۇقىرى ماڭدى . دەرەخ شاخلىرى ئارىسىدىن ماراپ كېلىۋاتقان ئاي شەرقە قاراپ ئۆرلىمەكتە ئىدى ، جىمىرلاپ تۇرغان ساناق-سىز يۇلتۇزلار خۇددى ئۇنىڭ بوينىغا ئېسىلغان مارجانەك دانە-دانە چاقناپ تۇراتتى ...

ئۇزاقتا سوزۇلغان جىملىقنى رۇستەم بۇزدى :

— ئايخان قورقمامسىز ؟

— سىزدىنمۇ ؟

— مەندىن هەم دادىڭىزدىن !

ئايخان ئېغىر بىر تىنىۋېلىپ جاۋاب بەردى :

— هېچكىمدىن قورقمايمەن !

— پاھ ، يۇرىكىڭىز قاپتەك ئىكەن - دە ! — رۇستەم ئەتەي چېقىشتى ، — مەن ھەممىنى ئاڭلىدىم ...

ئايخان ھودۇقۇپ كەتمىدى ، ئۇ رۇستەمنىڭ سۆزىنى سەۋر بىلەن ئاڭلاپ ئاخىرىدا دېدى :

— ئۆز قۇلىقىڭىز بىلەن ئاڭلىغان بولسىڭىز ياخشى بوپتۇ ، مەنمۇ سىزگە ئاڭلاتماقچى ئىدىم ، يېقىندىن بېرى تاشماقنىڭ ئايىغى قويۇلۇپ قالدى ، ھە دېسىلا دادام بىلەن كۈسۈرلىشىدۇ ، شۇنىڭدىن بېرى دادام ماڭا سەپرالىق قىلىۋاتىدۇ . بولۇپمۇ ، سىز بىلەن كۆرۈشۈپ قېلىشىمىزدىن ئەندىشە قىلىپ يېقىندىن كۆز-قۇلاق بولۇۋاتىدۇ .

ئۇلار ئېرىقنىڭ ئىككى تەرىپىدە بىر - بىرىگە روبىرو ئول-تۇردى . ئاينىڭ سىمابتەك نۇرلىرى ئازغان مونچاقلىرى بىلەن چىڭگىلىك ئارىسىدىن شۇڭغۇپ ئۆتۈپ ئېرىق سۈيى ئۈستىدە جىلۋە قىلاتتى ، ئىككى قاتتىكى سۇۋادان يوپۇرماقلىرى مەيىن شامالدا يېنىك شىلدىرلايتتى .

— بۇ يەردە بىر ئويۇن بار ، — رۇستەمنىڭ غەمكىن ئاۋازى ئېرىقتىكى سۇنىڭ شىلدىرلىشىغا قوشۇلۇپ كەتتى .

— مەنمۇ شۇنداق ئويلايمەن ، — دېدى ئايخان ۋە مەنىلىك قىلىپ قوشۇپ قويدى ، — كېيىن ئۇلارنىڭ ئويۇنى ھەرقانچە قىزىق بولسىمۇ ، خېرىدارسىز قالىدۇ !

رۇستەم خىيالچان بېشىنى كۆتۈردى :

— ئايخان ، بۇ ئويۇن بىزنىڭ ئۈستىمىزدىلا ئەمەس ، ھازىر قۇمجەينەكتىمۇ ئوينىلىۋاتىدۇ ، — ئۇنىڭ ئاۋازى ئەلەمدىن بوغۇ-لۇپ كەتتى ، — ئويلاڭە ، يۇقىرىدىن سۇ قۇرۇلۇشى ئۈچۈن بەرگەن سېمونتنى ھەشەمەتلىك ئۆي - ئىمارەت ئۈچۈن ئىشلەت-سە ، يېزا ئىگىلىك ئۈچۈن تەقسىم قىلىنغان دېزىل ماتورلارنى «قوينۇم ئوغرى - قونچۇم ئوغرى» قىلىۋاتسا ، ئۇلاردا زادى سوتسىيالىزم قۇرۇش نىيىتى بارمۇ ، يوق ؟ !

بۇ گەپلەر ئايخان ئۇچۇن يېڭىلىق ئىدى ، ئۇنىڭ ئىنچىكە ئەگمە قاشلىرى يىمىرىلىپ زىنىخلىق يۇزلىرى ئېسىلدى :

— قۇمجەينەكتىكى قۇرۇلۇشقا سېمونت بەرمەپتىمۇ ؟ مۇنداق دەڭ ، ئەرز قىلىش كېرەك ، يىگىرمە كۈندىن بېرى توختىماي ئۇ يەردە دۇم يېتىپ ، دۇم قوپۇپ شەخسىي تۇگمەن چۆرۈۋاتقىنى يوققۇ ! ؟

رۇستەم قىزىشتى :

— كىمگە ئەرز قىلىسىز ؟ ! گۇڭشېغا بېرىپ زۇللا بورانغا مۇ ؟ ناھىيىگە بېرىپ باسىت قاۋانغىمۇ ؟ !

— باسىت دادۇيگە كۆچۈپ كەپتىغۇ ؟ — دېدى ئايخان ئالمان ـ تالمان .

— كەلدى ، — دېدى رۇستەم مەيىقىدا ئاچچىق كۈلۈپ ، — ھېلىقى ئويۇنغا بىۋاستە قوماندانلىق قىلىش ئۇچۇن يېقىنراق كەلدى ...

ئارىغا بىرپەس جىملىق چۈشتى . شۇ چاغدا ئىككىسىنىڭ بېشىدىلا — سۆگەت تاللىرى ئارىسىدا قانداقتۇر بىر قۇشنىڭ قاناتلىرىنى پالاقشىتقان ۋە ئارقىدىن ئۇيقۇچان ھالدا چۇرۇقلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى .

— ۋىيەي ! — دېدى ئايخان ئەندىكىپ ۋە ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا رۇستەمگە يۆلىنىپ قالدى .

— كاككۇك ! — دېدى رۇستەم چېقىشىپ .

— ھىم ... ئۆگەن بۇركۇتى ! — دېدى ئايخانمۇ نازلىق كۈلۈپ . ئۇ گاز ياغلىقىنى چېكىلەپ ئورنىدىن تۇردى ، رۇستەمنىڭ مۇنەۋۋىران گەۋدىسىنى كۆتۈردى ، ئۇلار كەلگەن يولنى بويلاپ تۆۋەنگە ماڭدى .

— قىزىق ... — دېدى ئايخان بىرنەرسە ئېسىگە كەلگەندەك پىخىلداپ .

رۇستەم بۇرۇلۇپ سورىدى :

— نېمىسى قىزىق؟

— بىر ئىش ئېسىمگە كېلىپ قالدى، ئۇلۇشكۇن بىزنىڭ ئوقۇغۇچىلار مەكتەپكە كېتىۋاتسا تۇردى لومپا گۈڭشېغا باردىغان يولنىڭ دوقمۇشىدا بىر سېۋەت ئاق كىشمىشنى چۈشىنىدىن قورۇپ ئولتۇرۇپتىكەن. ھېچ يەردە ئۆرۈك پىشمىغاندا تۈيۇقسىز بازارغا چىقىپ قالغان ئاق كىشمىش بالىلارنى قىزىقتۇرۇپتۇ، ئۇلار سېۋەتنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىپ: «ماڭا بىر موچەنلىك، ماڭا بەش پۇڭلۇق» دەپ چۇرقىرىشىپتۇ، لېكىن تۇردى لومپا قولىدىكى ياڭاق يوپۇرمىقى بىلەن بالىلارنى قورۇپ: «مەيدەڭنى كۆتۈر، يېقىن يولاشما، بۇ باسىت مۇدىرنىڭ نېسىۋىسى، كېچىچە بۇيا بىلەن باستۇرۇپ ئاران پىشۇردۇق ...» دەپ قوغلاپتۇ، لېكىن بالىلاردىن ئىككىسى سېۋەتكە قول ئۇزاتقانىكەن، تۇردى لومپا ئۇلارنىڭ بېشىغا شاپىلاق سايتۇ. ئۇلار ئاچچىقىغا پايلىماي سېۋەتتىكى ئۆرۈككە توپا چېچىپتۇ، شۇ چاغدا گۈڭشې تەرەپتىن كېلىۋاتقان كىچىك ماشىنا كۆرۈنۈپتۇ، بالىلار چۇرقىرىشىپ قېچىپتۇ، كېيىن تاشماق مەكتەپكە كېلىپ: «باسىت مۇدىرنىڭ نېسىۋىسىگە توپا چاچقان كىم؟!» دەپ گۈركىرىشىدى، بىر ئوقۇغۇچى: «باسىت مۇدىرنى خام ئۆرۈك يەپ ئىچى سۇرۇپ كەتمەسۇن، دەپ توپا چېچىۋەتتۇق» دەپ تازا بابلىدى، — ئايخان قاقاقلاپ كۈلدى. كۈلكە بىلەن تەڭ، ئۇنىڭ پىستە رەڭلىك چىت كۆڭلىكىنىڭ ئىچىدىكى تولغان كۆكسىمۇ تەڭ سىلكىنىپ كەتتى.

— «خۇشامەتچىنىڭ چىشى يوق، لېكىن سۆڭەك غاجىلايدۇ» دېگەن شۇ — دە! — دېدى رۇستەم سوغۇققىنا كۈلۈپ.

يىراقتىن ئايخاننىڭ ئىشكى ئالدىدىكى قارىياغاچنىڭ باراقسان شاخلىرى كۆرۈندى، رۇستەم قەدىمىنى ئاستىلىتىپ كۈلكىدىن ئەمدىلا ئۆزىنى توختاتقان ئايخاننىڭ ھېقىق كۆزلۈك ئۇزۇك سالغان بۇدرۇق بارماقلىرىنى ئاۋايلاپ تۇتتى. قىزنىڭ

قوللىرى هاياجاندىن تىترەيتتى ، رۇستەم پۇتۇن بەدىنىگە يۇرۇ-شۇپ كېتىۋاتقان ئىسسىق بىر هارارەتتىن ئۆزىنى ئاران توختىتىپ ئايخانىنى ئۆزىگە تارتتى . قوللىرى كۇچتىن قالغان ئايخان بېشىنى مۇلايىم ئېگىپ ئاستا كۇلدى ، تەبەسسۇم ئۇنىڭغا هۆسن بېرەتتى ، ئۇنىڭ ئىپپەتلىك يۈزى ئۆزگىرەتتى ، يۇمشايتتى ...

5

تاشماقنىڭ «خالىس» خىزمىتى سەيدىن قارىي ئۇچۇن ئامەت-تەك تۇيۇلدى . ئۇ بۇرۇندىنلا كەنجى قىزى ئايخانىنى دۆلەتمەن بىرىگە بېرىپ ئاخىرقى ئۆمرىنى شۇنىڭ سايىسىدە سەگدەپ ئۆتكۇزۇشنى ئۇمىد قىلىپ يۇرەتتى . تاشماقنىڭ ئەلچىلىكى بە-لەن مانا شۇ ئۇمىدنىڭ بىر چېتى كۆرۇنگەندەك بولدى .

— ئادەمگە ئامەت كەلگەندە بۇلبۇلگويا قاناتلىرىنى كېرىپ باشقا سايىۋەن بولىدۇ ، — دېدى تاشماق تېخىمۇ ئۇچۇرۇپ ، — «گۇلى گۇلىگە كەلدى» دېگەن مانا شۇ ، قارىم ، باسىت مۇدىر-نىڭ ئىقبالى تېخى ئالدىدا ، مۇبادا ئايخان ياخشى مەهبۇب بولۇپ كەتسە باسىت مۇدىرنىڭ هىممىتى كاتتا ، سىلىنى سەللە قىلىپ ئوراپ ، ئايخاننى تاج قىلىپ قىسماقچى ...

سەيدىن قارىي خۇشاللىقىنى يوشۇرالمىدى :

— ئۇلۇغلار نەسلىگە مىسكىنلەرنىڭ ئۇلاشمىقى مالال ئىش ، — دېدى ئۇ رىزالىق بىلدۇرۇپ ، — ئالاهازەل ، باسىت مۇدىرنىڭ پېقىرغا ئوغۇل بولغۇسى كەلگەنكەن ، قولۇم كۆك-سۈمده . خۇدا ئۇلارغا تەۋپىق بەرسۇن ! — سەيدىن قارىي تاشماق-نىڭ ئالدىدىكى پىيالىگە يېڭىلاپ چاي قۇيۇپ دەمىده قىلىنغان ناۋاتتىن قاقتەك سالدى ـ ده ، چاينى سۇنغاچ سورىدى ، — دېمەكچىمەنكى ، باسىت مۇدىر يالغۇز باش ئىكەن ـ ده ، قاچاندىن بېرى سايىسى تاق ئىكەن ؟

تاشماق پىيالىدىكى ناۋاتنى بىر پارچە ناندا ئىلەشتۇرۇپ ئولتۇرۇپ دېدى :

— ئۇنىڭ بۇرۇنقى خوتۇنى ئولتۇرسا تاۋاقنى ، قويسا ھېجىرنى سۇندۇرىدىغان بىر پالاكەت ئىكەن ، ياخشى بولساڭ ئېشىڭنى يەيسەن ، ياماڭ بولساڭ بېشىڭنى دېگەندەك ، ياغ ئىچىدە يايرىماي ئاخىر بېشىنى يەپتۇ .

— باسىت مۇدىر ئېسىل ئادەم ئىكەن ، ئېسىلدە خاتا يوق ، بىئېسىلدە ۋاپا . ئالاھازەل ، بىزنىڭ بالىمۇ ئۇنداق ئەھلى ناقىسلاردىن ئەمەس ، ھايت دېسە بۇيرۇقىدا ، ماڭ دېسە قۇيرۇقىدا بولالايدۇ ...

باستىنىڭ ئۆتكەن ھاياتى سەيدىن قارىغا قاراڭغۇ بولغىنىدەك ، تاشماققىمۇ ئايدىڭ ئەمەس ئىدى . ئۇنىڭ قىز ئالغان خوتۇنى كونا بىر يالالانمىنىڭ ئارزۇلۇقى بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بۇدرۇققىنا بىر ئوغۇلمۇ تۇغۇلدى . ئوغۇل ئون ئىككى ياشقا كىرگەندە بۇ ئائىلىنىڭ مۇناسىۋىتىدە ئۆزگىرىش بولدى . بۇ دەل باستىنىڭ ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېتقا مۇئاۋىن مۇدىر بولغان ۋاقتىلىرى ئىدى . كىچىك ماشىنىسىدىن چۈشمەي ، چىرايى پارقىراپ ، قورساق سېلىشقا باشلىغان باسىت ئۆزىدىن ئون ياش كىچىك ، ساددا يېزا ئايالىدىن بىراقلا چاندى . يوق ئىشلاردىن پۈتاق چىقىرىپ ، ئاخىر ئۇنى سەكرەپ سۇغا چۈشكىدەكلا قىلىپ قوغلىۋەتتى . ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي سوتتىكى ئۇلپەتلىرى ئارقىلىق نىكاھىدىن ئاجرىشىش خېتىنى كېسىپ ، ئون ئالتە يىللىق قەدىناس ئائىلىنىڭ يىلتىزىغا پالتا چاپتى ...

بۇ ئىشلارغا ئۇچ يىلدىن ئاشتى ، بۇ جەريانداا باسىت دەسلەپ سۇ ئىشلار ئىدارىسىدىكى بىر كادىرنىڭ ئىناق ئائىلىسىنى بۇزۇۋەتتى . ئىككى بالىسىنى يېتىم قىلىپ ، چوڭ تەمەدە ئېرىدىن ئاجراشقان ياش جۇڭان ئاخىر داغدا قالدى . باسىت ئۇنى خۇددى باھاردىكى گۈلكە ئوخشاش بىر مەزگىل پۇراپ - پۇراپ

تاشلىۋەتتى . كېيىن مەست بولۇۋېلىپ سەنئەت ئۆمىكىدىكى قىز-لار ياتقىغا ئۇسۇپ كىرىپ بىر قىزنىڭ قوينىغا كىرىپ يېتىۋالـ-دى ، شۇ كېچە پۈتۈن سەنئەت ئۆمىكى ئۆرتۆپە بولۇپ كەتتى...

باستىنىڭ بۇنداق «ھاۋايى - ھەۋەس»لىرى ناھايىتى كۆپ ئىدى . ناھىيىنىڭ ھەممە يېرىگە سوزۇلغان مانا شۇ قول ئەمدى ئايخانغىمۇ سوزۇلۇپ ، ئۇنىڭ رۇستەم بىلەن بولغان ساپ مۇھەب-بىتىنى بۆشۈكىدىلا ئۇجۇقتۇرۇشقا ئۇرۇنۇۋاتاتتى...

* * *

سەيدىن قارىغىنىڭ رىزالىق بېرىشى باستىنىڭ كۆڭلىنى تىنـ-دۇردى . ئۇ ئەمدى ئايخاننى ئۆز چاڭگىلىدا ھېس قىلاتتى ، شۇڭا بۇگۈن ئۇ ئايخاننىڭ «سىياسىي ئىپادىسى»نى تەكشۈرۈش ئۈچۈن مەكتەپكە كەلدى . بۇ چاغدا ئايخان تۆتىنچى سىنىپنىڭ ھېساب دەرسىنى ئۆتۈشكە تەييارلىق قىلىپ ئولتۇراتتى . باسىت بۇنى ياخشى پۇرسەت دەپ بىلدى - دە ، ئايخاندىن بۇرۇن سىنىپقا كىرىپ ئارقىدىكى بوش ئورۇنغا چۆكتى .

قوڭغۇراق چېلىندى . قولتۇقىغا دەپتەر - كىتابلىرىنى قىستۇرغان ئايخانمۇ سىنىپقا كىردى . ئۇ چېچىنى بېشىغا تۇرمەل-لەپ ، ئۇستىدىن ناۋات رەڭ ھېلىلە ياغلىقىنى چىگىۋالغانىدى ، كەڭ ماڭلىيىغا چۈشۈپ تۇرغان سېكىلەكلىرى خۇددى سۈمبۈل نوتىلىرىدەك ھالقا - ھالقا ئىدى . ئايخان ئوقۇغۇچىلارنى يوقلىما قىلىشقا باشلىدى :

— ئاققىز ؟

— بار .

— جۇرئەت ؟

— بار .

.....

ئايخان ئالدىنقى رەتتە قاپقارا چېچەن كۆزلىرىنى ئوينىتىپ ئولتۇرغان ئون ئۈچ ياشلىق جۇرئەتكە قاراپ ئىللىققىنا كۈلۈمسىرەپ قويدى ۋە شۇ چاغدا ئۇنىڭ كۆزى ئۆزىگە قاراپ ھەجىيىپ ئولتۇرغان باستىنىڭ تەلۈە چىرايىغا چۈشۈپلا تېنى شۇركۈنۈپ كەتتى . باست گىرەلەشكەن قوللىرىنى قورسقىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ ، ئورۇندۇقنىڭ ئارقا گىرۋىكىگە يۆلەنگىنىچە قاتتىيىپ ئولتۇراتتى . ئايخان بىر مىنۇتلۇق جىددىي ئويلىنىشتىن كېيىن ئۆزىنى دادىل تۇتۇپ دەرسىنى باشلىدى :

— ساۋاقداشلار ! — دېدى ئۇ قولىغا بىر تال ئاق بورنى ئېلىپ ، — بۈگۈن بىز قان - ياشلىق بىر ھېسابنى ھېسابلاپ چىقايلى ، — ئۇ دوسكىغا «بىرىنچى مەسىلە» دەپ يېزىپ قويۇپ سۆزىنى داۋام قىلدى ، — توختىكام سەككىز ياش چېغىدا ئۇنىڭ ئائىلىسى پومېشچىكتىن بەش چارەك كۆممىقوناق قەرز سوراپتۇ ، پومېشچىك بىرىنچى يىلى ئون بەش پىرسەنت ، ئىككىنچى يىلىدىن باشلاپ دەسمايە بىلەن ئۆسۈمگە يەنە يېرىم ھەسسە ئۆسۈم قوشۇش شەرتى بىلەن بەش چارەك قوناق قەرز بېرىپتۇ ، قېنى ، ھېسابلاپ بېقىڭلار ، بۇ بەش چارەك قوناق ئۈچۈن ئۈچ يىلدىن كېيىن توختىكام ئائىلىسى پومېشچىككە قانچىلىك قەرز بولۇشى كېرەك ؟

ئىككىنچى مەسىلە مۇنداق قويۇلدى : ئۈچ يىلدىن كېيىن توختىكام ئائىلىسى قەرز ئاشلىقىنى قايتۇرۇپ بېرەلمەي بىردىن بىر ھاياتلىق دەسمايىسى بولغان ئىككى چارەكلىك يېرىنى قەرز ھېسابىغا بېرىشكە مەجبۇر بولدى ، پومېشچىك يەرنى تارتىۋالغاندىن كېيىن شۇ ئىككى چارەكلىك يەرنى توختىكام ئائىلىسىگە قايتا ئىجارىگە بېرىپ ، ئىككى چارەك يەرنىڭ مەھسۇلات مىقدارىنى ئۈچ يۈز ئاتمىش جىڭدىن ھېسابلاپ ، ئۇنىڭ يېرىمىنى ئىجارە ھەققى ئۈچۈن ئالدى . قېنى ساۋاقداشلار ، ھېسابلاپ كۆرۈڭلار ، توختىكام ئائىلىسى بۇ يەرنى تۆت يىل تېرىغان بولسا ، پومېشچىك

قانچىلىك ئاشلىق بۇلاپ كەتكەن بولىدۇ؟

ئوقۇغۇچىلار جىمجىت ئولتۇرۇپ تىڭشايتتى، كۆڭلىدە مۇ-لاھىزە قىلىپ ھېسابنىڭ نەتىجىسىنى چىقىرىشقا ئالدىرايتتى. باسىت بولسا بىرده لېۋدىنى چۈشلەپ، بىرده قاشلىرىنى لە-كىلدىتىپ زادىلا ئولتۇرالماي قالدى. ئۇ گويا كۈچلۈك رەقىبـ-نىڭ مۇھاسىرىسىده قالغاندەك توختىنىڭ ئىسمى ھەربىر ئېيتىلـ-غاندا بىر قېتىم تولغىنىپ كېتەتتى. ئايخان ئوقۇغۇچىلارغا تەك-شى نەزەر تاشلىغاندىن كېيىن تەمكىن ئاۋازدا خىتاب قىلدى:

— ساۋاقداشلار، بۇ ھېسابنى قايسىڭلار دوسكىغا چىقىپ ئىشلەپ بېرەلەيسىلەر؟

ئوقۇغۇچىلار ئارقا - ئارقىدىن قول كۆتۈرۈشتى. باستىنىڭ پارتىغا ئاران پاتقان كېلەڭسىز سېمىز گەۋدىسى ئېگىز كۆتۈرۈلـ-گەن قوللار ئارىسىدا كۆرۈنمەي قالدى. ئايخان ئالدىنقى پارتىدە-كى جۈرئەت ئىسىملىك ئوقۇغۇچىنى دوسكىغا چىقاردى، ئـۇ ساۋاقداشلارنىڭ ئەڭ كىچىكى ھېسابلىناتتى. باسىت بۇ ھېسابنى كۆڭلىدە ھېسابلاپ كۆرمەكچى بولدى، لېكىن بۇ ئۇنىڭـ-غا شۇنچىلىك قىيىن ۋە سىرلىق بولۇپ تۇيۇلدىكى، ئۆزىنىڭ دۆت - بىلىمسىزلىكىنى گويا ئايخاندىن يوشۇرماقچى بولغاندەك ئىختىيارسىز كىرپىدەك توگۈلۈپ كەتتى ...

ئايخان ئوقۇغۇچىلارغا ئاخىرقى تاپشۇرۇقلارنى بېرىپ بولۇ-شى بىلەن تەڭ، دەرستىن چۈشۈشكە قوڭغۇراق چېلىندى. ئۇ دەرس تېزىسلىرىنى يېپىپ تۇرۇشىغا بۇلۇڭدىن باستىنىڭ تەكەب-بۇرانە ئاۋازى ئاڭلاندى:

— تىنچ! ... — ئۇ ئۆردەكتەك ئىرغاڭلاپ دوسكىنىڭ يېنىغا كەلدى ۋە ئايخانغا خۇشامەتگۈيلۇق بىلەن ھىجىيىپ قويۇپ دېدى:

— ھىم ... ئايخان قىز ناھايىتى ئىقتىدارلىق خانىم ئىكەن، ئۇنىڭ دەرس ئۆتۈش مېتودى مېنى تولىمۇ قايىل قىلدى. سىلەر

مۇشۇنداق بىر خانىمىڭلارنىڭ بولغانلىقىدىن پەخىرلىنىشىڭلار كېرەك ، مەن ئايخاننىڭ بۇ جەھەتتىكى نەتىجىلىرىنى ناھىيە بويىچە تونۇشتۇرۇشنى ئويلاپ قويدۇم ، لېكىن ... — باسىتنىڭ چىرايى بىردىن تەلۋىلەرچە پۈرۈلدى ، ئۇ قولىغا بىر تال ئاق بورنى ئېلىپ داۋام قىلدى ، — ھازىر مەكتەپلەردە پرولېتارىيات مائارىپ ئىدىيىسى بىلەن بۇرژۇئا مائارىپ ئىدىيىسى ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەش تېخىمۇ كەسكىنلەشمەكتە ، بەزىلەر ئوقۇغۇچىلارنى ئاق مۇتەخەسسىسلىشىش يولىغا باشلاپ ، شيۇجېڭجۇيى مايسىلىرىنى يېتىشتۈرۈشكە ئۇرۇنماقتا . ئۇنىڭغا يول قويغىلى بولامدۇ ؟ بولمايدۇ ! ھېلىقى ھېساب دەرسىنى ئوقۇسىمۇ ، ئوقۇمىسىمۇ ئوخشاشلا گەپ . كىم بەشكە بەشنى قوشسا ئون دېيەلمەيدۇ ؟ سىنىپىي كۈرەشنى ئۆگىنىش كېرەك . ئۇ ئىنتايىن مۇھىم دەرس . بىلىش كېرەككى ، مانا مۇشۇ بىر پارچە بوردىنمۇ سىنىپىي كۈرەش چىقىدۇ !

ئوقۇغۇچىلار «پاراققىدە» كۈلۈشتى . سىنىپ ئىچى ۋاڭ - چۇڭ بىلەن تولدى . قايسىبىر ئوقۇغۇچى ئۈنلۈك قىلىپ :

— بوردىن سىنىپىي كۈرەش چىقمايدۇ ! خەت چىقىدۇ ! — دەپ ۋارقىرىدى .

باسىت چەكچەيگەن كۆزلىرىنى يېنىغا تىكىۋىدى ، ئايخاننىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمىدى . شۇڭا ئۇ بىردىنلا بوشىشىپ كەتتى . بىرلا كۈلكە بىلەن ھەپسىلىسى قاچتى . ئاخىر ئالاقزادىلىكتىن پۇتلىرى كالۋالاشقان ھالدا سىنىپتىن چىقىپ كەتتى ...

ئايخان ئەتىكى دەرسكە تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن ئىشخانىدا يالغۇز ئولتۇرغانىدى ، باسىت ئىشىكتىن كىرە - كىرمەيلا ئۇنىڭغا دادلىنىشقا باشلىدى :

— ھەي ... بۇ سەھرا بالىلىرى دېگەن ئەدەپ - ئەخلاقنى بىلمەيدىكەن ، كۆرمەمسىز ، ئىككى ئېغىز تەربىيە قىلاي دېۋىدىم مېڭەمنى قوچۇپ قۇلىقىمنى پاڭ قىلىۋەتتى . سىز بۇ مەكتەپتە

يەنە بىر يىل تۇرمىغان بولسىڭىز چېچىڭىز ئاقىرىپ سارىق بولۇپ قالمىدىكەنسىز . ئايخان ، قويۇڭا بۇ يەرنى ، مەن سىزنى شەھەردىكى مەكتەپلەرنىڭ بىرىگە يۆتكەپ كېتەي ، سەھرانىڭ جاپا - مۇشەققىتىدىن بىر يولىلا خالاس قىلاي .

ئايخان باستىقا «يالت» قىلىپ قارىۋىدى ، كۆزلىرىدىن ئۆتۈكۈر ئىستىھزا ئۇچقۇنلىرى چاقناپ كەتتى .

— ئوقۇغۇچىلىرىم سىزگە ئەدەپ - ئەخلاقسىز تۇيۇلسىمۇ ، — دېدى ئايخان ئۆزىنى زورغا بېسىپ ، — يەنىلا ئۆزۈمگە ياخشى ، مەن بۇ سەھرا بالىلىرى بىلەن بىرگە يۈرگەنلىرىمدە ئۆزۈمنى شەھەردە تۇرغاندىنمۇ ئارتۇق بەختلىك ھېس قىلىمەن ، چۈنكى ئۆزۈممۇ سەھرا قىزى .

— گېپىمنى خاتا چۈشىنىپ قالماڭ ، مەن سىزگە چوڭقۇر كۆيۈنگەنلىكىمدىنلا شۇنداق دەۋاتىمەن ، — ئۇ ئايخاننىڭ ئۇدۇلدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ پۈتىنى مىنگەشتۇردى ، — سەيدىن قارىمۇ ئۇلپەتچىلىكتە باھاسى يوق كىشى ئىكەن . ئايخان ، ھازىر بىز تۇغقاندىنمۇ چارە بولۇپ كەتتۇققۇ ، گۈلسۇرۇخ ھەرقانچە چىرايلىق بولسىمۇ ، لېكىن ئۇ بەرگىنىڭ يۆلەپ تۇرۇشىغا موھتاج ! مەن سىز ئۈچۈن ...

— مەن تەشتەكتىكى گۈلسۇرۇخ ئەمەس ! — ئايخان ئۇنىڭ گېپىنى چورتلا كېسىۋەتتى .

— ماقۇل ، ماقۇل ، ئوماق قىز ، — باسىت ئەمدى كۆڭلىنى باشقا نۇقتىدىن شەرھلەشكە ئۆتتى ، — ئىشق — بىر قۇياش ، ئۇنىڭ تەپتىدىن ئۇنچىلەر ، ياقۇتلار ، مارجانلار رەڭ ئالغان . بىلەمسىز ، ئايخان ، شۇ كۈنلەردە مېنىڭ يۈرىكىم شۇ قۇياش تەپتىدە پارە - پارە ... — باسىت ئەنە شۇنداق لىرىكىلىق سۆزلەرنى تېرىشتۇرۇپ ئايخاننىڭ ھېسسىياتىنى قوزغىماقچى بولدى ، لېكىن بۇ سۆزلەر قانچە پەردازلىنىپ ئېيتىلسىمۇ ئايخان ئۈچۈن شۇنداق تېتىقسىز بىلىندىكى ، بەدەنلىرى جۇغۇلداپ سەسكىنىپ كەتتى .

— قانچىگە كىردىڭىز ؟ — باسىت تۇيۇقسىز سوراپ قالدى .
— ئون توققۇزغا ، بۇنىڭ سىزگە نېمە كېرىكى ؟
— بىللى ، بىللى ، — دېدى باسىت كۆرۈمسىز ھەجىيىپ ، — ئون توققۇز ياش ھاياتنىڭ زىبا چېغى . بۇ ھەقتە قانچىلىغان شائىرلار تالاي گۈزەل شېئىرلارنى يېزىشقان . ئون توققۇز رەقىمى مېنىڭ يۈرىكىمگە نەقىش بولۇپ ئويۇلغان . مانا قاراڭ ، 1965 - يىلى 19 - دېكابىردا پارتىيىگە كىرگەن ئىدىم . 1969- يىلى 19 - سېنتەبىردە ناھىيىگە مۇدىر بولدۇم ، مائا- شىمۇ 19 - دەرىجە ، بۇ ئون توققۇز نېمىدېگەن خاسىيەتلىك- ھە ؟ — باسىت يۇقىرىدىكى بىرمۇنچە «ئون توققۇز» رەقىمىنى يالغاندىن ئويدۇرۇپ چىقىرىپ ئايخانىنىڭ يېشىغا ماسلاشتۇرۇۋال- غانلىقى ئۈچۈن ئۆز - ئۆزىدىن مەمنۇن بولۇپ گەۋدىسىنى كۆتۈ- رۈپ قويدى . ئۇنىڭ ھاياسىز ، بىمەنە گەپلىرى ئايخانىنىڭ قەلبى- نى زەھەردەك ئېچىشتۇرماقتا ئىدى . ئۇ ئەمدى تاقەت قىلىپ تۇرالمىدى - دە ، ئورنىدىن دەس تۇرۇپ باسىتقا قاراپ دېدى :
— لېكىن ، سىز ئۈچۈن شان - شۆھرەتلىك بولغان ئاشۇ يىللاردا مېنىڭ قەلبىم قايغۇ - ئەلەم بىلەن تولغان ئىدى . 1965- يىلى ئانام قازا قىلدى . 1969 - يىلى لەنگەر ئېغىر قۇرغاقچىلىق ئاپىتىگە ئۇچراپ زىرائەتلەر قۇرۇپ نابۇت بولدى . سىز ناھىيىنىڭ ھوقۇقىنى تارتىۋېلىپ مۇدىر بولغان ئاشۇ ئاي- كۈنلەردە مېنىڭ سۆت چىشلىرىم چۈشۈشكە باشلىدى ...
باسىت ئاغزىنى ئاچقىنىچە ھاڭۋېقىپ تۇرۇپلا قالدى : «پاھ ! بۇنىڭ ئاغزى ئوت چاچرايدىغان دوزاخ ئىكەنغۇ !... »
پۈتۈن ناھىيىدىكى ئىككى يۈز ئاتمىش مىڭ ئاھالىنىڭ ئال- دىدا ئۆزىنى پىلدەك ھېسابلايدىغان باسىت مانا ھازىر ئۆزىنى ناھايىتى ئاجىز ۋە بىچارە ھېس قىلدى : «ئاھ ، مۇھەببەت ! ۋاقتى كەلگەندە قىلىنى پىل قىلىدىغان ۋە ياكى پىلنى قىل قىلىدىغان مۇھەببەت !

پۇچۇ كتاب تور بېكىتى
www.cypheketap.com

6

باست ماشىنىدىن چۈشۈپلا ھەيران قالدى ، قۇمجەينەكتىكى ھايات ئۇنىڭ تەسەۋۋۇرىدىن پۈتۈنلەي باشقىچە بولۇپ چىقتى . ئۇ بۇ يەردە مۇنداق يالقۇننى ئەمەس ، بەلكى تۈتەپ تۇرغان بىر بۇرۇقتۇرمىلىقنى كۆرمەكچى ئىدى . باستىنىڭ نەزىرىدە گۈڭشې-ىدىن سېمونت بىلەن دىزىلماتورنى بەرمىگەندىن كېيىن ئۇلار كۈدە- كۆرپىسىنى كۆتۈرۈپ قايتىپ كېتىشى كېرەك ئىدى ، لېكىن ئۇلار قايتىپ كەتمىگەنىدى . يېڭىلا پۈتكەن ئىككى ئېغىز ماتورخانىنىڭ ئۈستىدە قىزىل بايراق لەپىلدەپ تۇراتتى ، ئاستى تاش بىلەن قوپۇرۇلغان ، كەڭلىكى بەش مېتىر ، ئۇزۇنلۇقى قىرىق مېتىرلىق تىرگەن پۈختا قاڭدىلىپ ، دەريا تەرىپىگە تۇر-مەللەرمۇ ئورنىتىلىپ بولغانىدى . باستقا ھەممىدىن بەك ئەلەم قىلغىنى ، چۈشلۈك دەم ئېلىش ۋاقتىدىكى شاۋقۇن - سۇرەنلىك مەدەنىي تۇرمۇش بولدى . يىگىتلەر سورۇن تۇزۇپ مەشرەپ ئۇيۇ-شاۋاتاتتى . بىر چاغلاردىكى ئىنچىكە بۇرۇتلىرى يۇقىرىقى كالپۇ-كىنى تەكشى ياپقان غولام كاڭنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ شۇنداق زوق بىلەن دۇتار چېلىۋاتاتتى . ئۇنىڭ يېنىدا ئۆرە تۇرغان ئوتتۇرا ياشلىق ، يالاڭ ئاياش بىرى ئاپتاپتا قىزىغان داپنىڭ ھالقىسىنى باشمالتىقىغا ئۆتكۈزۈۋېلىپ ، مۇقامنىڭ سەلىخ پەدىسىگە چالا-تى ، بۇ ئىككى سازغا ماسلىشىپ نەينىڭ مۇڭلۇق ئاۋازى يىراق-لارغا كېتەتتى . نەسرەم بىلەن يەنە بىر يىگىت «ساما»غا چۈش-كەنىدى ، غولامغا جور بولۇپ بىرنەچچە يىگىتلەر غەزەل باشلىۋە-تتى :

بېغىمىزدا ئالما تۇرسا شاپتۇلدىن يەپلا ،
يوللىرىغا بىز بارغۇچە ئۆزلىرى كەپلا .
كېلىلايلا ، كېتىلايلا ، ساپ قۇرۇق گەپلا ،
ئالدىدىلا بىزنى ئەجەب «سۆيىمەن» دەپلا .

سورۇننىڭ بىر چېتىدىكى چېقىر تاش ئۈستىدە توختى شۇجى چاچ - ساقىلىنى ئالدۇرۇپ ئولتۇراتتى ، ساتىراشلىق قىلغۇچانقان مۇسا ئۈستىرىنى كاپلاۋېتىپ ئاستا پىچىرلىدى :

— باشلىق چېقىپ قاپتىغۇ ، مەھەللىدە بۇرۇقتۇرما بولۇپ ، قۇمجەينەكتە ھاۋالانغۇسى كەلگەن ئوخشايدۇ - دە !

توختى شۇجى ئۆزىدىن ئەللىك قەدەم نېرىدا — چوڭ بىر تاشنىڭ ئۈستىگە چېقىپ ئىككى قولىنى بېلىگە تىرىگىنىچە ئەتراپقا ئالاق - جالاق قاراپ تۇرغان باستىتىن كۆزىنى ئالماي دېدى :

— ساپ ھاۋا يۈرەككە پايدا ، كۆپ كۆرسە كۆزگە پايدا ، كۆرسۇن !

مەشرەپ قىزىپ ، ناخشا ئەۋجىگە چىقتى . ئۈسسۇل شوخ پەدىگە ئۆزگەردى :

ئاخشام چېقىپ ئاينى كۆردۇم ،
كۆكتە - پەلەك ئۈستىدە .
ئۆيگە كىرىپ يارنى سۆيدۇم ،
مەخمەل تۆشەك ئۈستىدە .

يار ئۈچۈن يار ئۆلىدىكەن ،
تاياق - توقماق ئۈستىدە .
سىلەر ئۈچۈن بىز ئۆلەرمىز ،
خەنجەر - پىچاق ئۈستىدە .

باسىت توختى شۇجىنى كۆرۈپ ئۇدۇل ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى ۋە كېلىپلا چېچىلدى :

— سىزنىڭ ساقلىڭىز ئاقارغان بىلەن سۆت چىشلىرىڭىز تېخى چۈشۈپ بولماپتىكەن ، — دېدى دوق قىلىپ ، — پارتىيە ئىنتىزامىدا تۆۋەننىڭ يۇقىرىغا بوي سۇنۇشىنى بىلمەمسىز ؟ !

بۇ چاغدا مۇسا ئۇنىڭ قۇلاق - بۇرۇنلىرىدىكى ياۋا تۈكلەرنى قايچا بىلەن قىرقىۋاتاتتى . توختى شۇجى مۇسانىڭ ئىشى تۈگىگەچە ئۈنچىقماي ئولتۇردى ، كېيىن ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ كۆڭلەكىنىڭ ياقىسىنى ئوڭشىغاچ دېدى :

— مېنىڭ ئۇنى بىلگىنىمگە يىگىرمە يەتتە يىل بولدى ، — ئۇنىڭ ئاۋازى ۋەزمىن ئىدى ، — توغرا ، تۆۋەن يۇقىرىغا بوي سۇنىدۇ ، پۈتۈن پارتىيە مەركەزگە بوي سۇنىدۇ ، پۈتۈن مەملىكەت ئۆز خەلقى سايلاپ چىققان خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ قارارلىرىغا بويسۇنىدۇ ، قۇرۇلتاي «خەلق ئىگىلىكىنى يۇكسەلدۈرۈڭلار» دەپ چاقىرىق قىلىۋاتسا ، بىز ئۇنى ئىجرا قىلمايمىزمۇ ؟ !

باستىنىڭ چىرايى پۈرۈشتى :

— ھىم ! ... — دېدى ئۇ دىمىغىنى قېقىپ ، — سىزگە شۇنداق تۇيۇلىدۇ ، قۇرۇلتايىنىڭ قايسى ھۆججىتىدە «لەنگەردە سۇ چىقىرىش پونكىتى قۇرسۇن» دەپ كۆرسىتىپتۇ ! ئاۋۋال ئىنقىلابنى ئالغا سىلجىتماي خەلق ئىگىلىكىنى قانداق يۇكسەلدۈرەلەيتتىڭىز ؟ ! سىز بىر تۈركۈم ئادەمنى بۇ يەرگە يىغىۋېلىپ ، ئاللىقانداق ئىشلەپچىقىرىش دېگەن نام بىلەن بەزمە ئويناپ ئىنقىلابنى بېسىۋاتىسىز ، ئۆزىڭىزنى دالدىغا ئېلىۋاتىسىز ، بۇلارنى دەرھال قايتۇرۇڭ . ھازىر ئىشلەپچىقىرىش دۇيلىرى ۋە دادۇي ، گۇڭشې بويىچە قاتلاممۇقاتلام پاش قىلىش ، تەنقىد قىلىش ئۇيۇشتۇرۇلۇپ ئولگىلەر باھالىنىدۇ ...

— بۇ يەردە تۇرۇپ قىلغىلى بولمامدىكەن ؟ — توختى شۇجى ئۇنىڭغا سوئال نەزىرىدە قارىدى ، — بىزمۇ قىلىۋاتىمىزغۇ !

— نېمىنى قىلىۋاتىسىز !

— كۆرۈپ باقامسىز ؟ مانا ، — توختى شۇجى تۇنۇگۈن

تەييارلاپ قويغان بىرنەچچە قېتىملىق يىغىننىڭ خۇلاسىسىنى ئۇنىڭغا سۇندى ، — بىزمۇ ئىشلەپچىقىرىشقا بىرلەشتۈرۈپ ، لېن بياۋنىڭ دۆلەتكە ، خەلقگە كەلتۈرگەن بالايىئاپەتلىرى ئۈستىدە پاش قىلىش ، تەنقىد قېلىشنى ئېلىپ باردۇق .

باسىت ئۈچ بەتكە قىستاپ يېزىلغان ماتېرىيالغا پەرۋاسىزلا كۆز يۈگۈرتتى ، لېكىن ئوقۇغانسېرى چىرايى دەسلەپ تاتىرىپ كېيىن ئۆڭدى .

— پۈچەك ، ئىنتايىن پۈچەك ! — دېدى ئۇ ماتېرىيالنى قايتۇرۇۋېتىپ ، — ئەمەلىيەتكە زادىلا باغلانماپتۇ !

توختى شۇجى مەنىلىك قىلىپ سورىدى :

— سىزنىڭچە ، قانداق باغلىنىشاق بولار ؟

باسىت بىگىز قولىنى شىلتىپ تۇرۇپ دېدى :

— سىزنىڭ قىلمۇاتقان مۇشۇ ئىشىڭىز لېن ئوغرىنىڭ «ئىشلەپچىقىرىش كۇچلىرى ھەممىنى ھەل قىلىدۇ نەزەرىيىسى» نىڭ نەق ئۆزى ! مانا شۇنىڭغا باغلاپ سېستىش كېرەك !

— ئەگەر بۇنى سېستىساق ، — دېدى توختى شۇجى قىلچە ھودۇقماي ، — بۇنىڭ بىلەن بىللە لەنگەرنىڭ نەچچە مىڭ مو زىرائەتلىرى تەڭ سېسىيدۇ ، ئۇ چاغدا لەنگەر خەلقى ھاك بىلەن زاك يەمدۇ ؟

— سوتسىيالىستىك جەمئىيەتتە كىم ئاچ قالىدۇ ؟ — دېدى باسىت گەپنى بۇراپلا ، — يولداش توختى شۇجى ، سىزگە سەمىمىيلىك بىلەن ئاگاھلاندۇرۇپ قويماي ، گەپ - سۆزلىرىڭىز بارغانسېرى زەھەرلىشىپ كېتىۋاتىدۇ ...

ئۇنىڭ سۆزىنى قامچىلارنىڭ قارسىلدىشى بىلەن ھارۋىلارنىڭ «تاراق - تۇرۇقى» ئۇزۇۋەتتى . ھەر ئىككىسى تەڭلا يولغا قارىدى ، ئۈستى تاغار ، پالاسلار بىلەن چۆمكەلگەن ئوندەك پىگىلو ھارۋا بىر - بىرىنى سوقىشىپ كېلىۋاتاتتى . رۇستەم ھەيدىگەن بىرىنچى ھارۋىدا كۆڭلىكىنىڭ مەيدىسىنى ئېچىۋەتكەن ئەشرەپ

بوۋاي ساقاللىرىنى تىترىتىپ خوش كەيپ ئولتۇراتتى . ھارۋىلار ئىش مەيدانىغا يېقىنلاپ كېلىپ توختىدى . مەشرەپ ئويناۋاتقان يىگىتلەر «گۈرىدە» كېلىپ ھارۋىلارنى ئورىۋېلىشتى . ئۇلار بىر- بىرىگە خوش خەۋەر يەتكۈزەتتى :

— سېمونت كەلدى ، سېمونت !

بۇ ئىشلارغا سىرلىق نەزەر بىلەن قاراپ تۇرغان باست «سېمونت» سۆزىنى ئاڭلاپ ئەندىكىپ كەتتى .

— نەدىن كەلگەن سېمونت بۇ ؟ ! — سورىدى ئۇ سوغۇقلا .

— نەدىن بولاتتى ، ئىككى بىلەكنىڭ كۈچىدىن - دە ! — دېدى توختى شوجى ئىختىيارسىز قولىنى كۆتۈرۈپ ، — قالاشنى بىلسە قارمۇ كۆيىدىكەن !

دەرۋەقە ، بۇ سېمونت كۆپچىلىكنىڭ كۈچ - قۇدرىتى بىلەن ئەقىل - پاراسىتىدىن كەلگەنىدى . زۇللا سېمونت بېرىشنى رەت قىلغاندىن كېيىن قۇمجەينەكتىكى قۇرۇلۇشنى توختىتىش ياكى داۋاملاشتۇرۇش توغرىسىدا جىددىي مۇزاكىرىلەر بولدى . ئاخىر- دا كۆپ ساندىكى ئامما بارلىق چارە - تەدبىرلەرنى ئىشقا سېلىپ ، سۇ چىقىرىش پونكىتىنى تېز پۈتتۈرۈش قارارىغا كەلدى . بۇ قارار كىشىلەرنى ئىزدىنىشكە ، تەجرىبە قىلىشقا ئۈندىدى . ئەشرەپ بوۋاي بىلەن نەسرەم باشچىلىقىدىكى بىر گۇرۇپپا كىشى «يەر- لىك سېمونت»نىڭ بىرنەچچە خىل تۈرلىرىنى تەجرىبە قىلىپ ، ئاخىر قۇم ، سېغىز ، ھاك ، ئات تېزىكىنى مۇۋاپىق ئۆلچەمدە ئارىلاشتۇرۇپ پىتىقلاپ پىشۇرۇش ئارقىلىق بىر خىل يېڭى تىپ- تىكى «يەرلىك سېمونت»نى سىناقتىن ئۆتكۈزگەنىدى .

يەنە جىددىي ئىش باشلىنىپ كەتتى ، بىر قىسىملار ھارۋىدا- كى «سېمونت»لارنى چۇشۇرۇشكە ، بىر قىسىملار چۇشۇرۇلگەن «سېمونت»قا سۇ قۇيۇپ پىتىقلاشقا باشلىدى . توختى شوجى ئاللىقاچان ئىشقا كىرىشىپ كەتكەنىدى . بۇ يەردە ئۆزىنىڭ ئار- تۇقچە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ يېتىمسىرەپ قالغان باست ئون

قەدەم نېرىدىن توختى شۇجىنى چاقىرىپ ئۆزىگە قارىتتى - دە :
— پارتىيە ئىنتىزامى ئېسىڭىزدىن چىقمىسۇن ، بىلىپ قويۇڭ ، رەھبەرلىك سىزنىڭ ئالىقىنىڭىزدىكى مونچاق ئەمەس ! — دەپ چالۋاقىغان پېتى ماشىنىسى تەرەپكە كەتتى .

ئەشرەپ بوۋاي خەسە كۆڭلىكىنىڭ پېشىنى بىلىگە قىستۇرۇپ قۇرۇلۇش مەيدانىنى لوكۇلداپ يۈرۈپ ئايلاندى . ئۇ بىردە قولىنى سايىۋەن قىلىپ ئۆگەن دەريا سىنىڭ ھەيۋەتلىك ئېقىنىغا قارايتتى ، بىردە ساقلىنى سىيرىپ چوڭقۇر خىيالغا پاتاتتى . ئۇيەر - بۇ يەردە سۆكسۆك بىلەن جىغانلار ئۆسۈپ قالغان بۇ قاقاسلىقتا ھەش - پەش دېگۈچە بۇنداق بىر قۇرۇلۇشنىڭ بىنا بولغانلىقى ئۇنى ھاياجانلاندۇردى . ئۇنىڭ كۆڭلىدە قۇمجەينەكىنىڭ كېلەچەكتىكى مەنزىرىسى تولىمۇ روشەن گەۋدىلەندى .

«باشتا سۇ بولسا ، ئىياغتا نان بولىدۇ ، — دەپ پىچىرلىدى ئۇ ، — ئۆگەننىڭ سۈيى ئەمدى بۇ يەرگە بۇزۇلداپ چىقسا پاينەپتىكى يەرلىرىمىزنىڭمۇ باغرى قانىدۇ ، قۇمجەينەك گۈلجەينەككە ئايلىنىدۇ ، توغرا ، بۇ يەرنى گۈلجەينەك دېيىش كېرەك ، لېكىن ... — بوۋايىنىڭ قوشۇمىسى تۇرۇلۇپ ئۆسكىلەڭ قاشلىرى لىپىلداپ كەتتى ، — ماتور بولمىسىچۇ ؟ ! »

ئەشرەپ بوۋاي دىزېلماتور ئورنىتىش ئۇچۇن كۆتۈرمە قەلەم يالىغان ئۆيلەرنى ئايلىنىپ ئالدىراش توختى شۇجىنى ئىزدەپ كەتتى .

ئالتىنچى باب

«قۇيرۇق كېسىش»

1

گۇلجەينەكتىكى ئىشلار راسا قىزغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە مەھەللىدىن مۇنداق بىر خەۋەر چىقتى : «پۇتۇن لەنگەرلىك ئىكىكى كۈن ئىچىدە قوللىدىكى شەخسىي چارۋا بىلەن قالدۇرۇق يەرلەرنى دۆيگە تاپشۇرۇشى كېرەك ! مۇبادا ، بەلگىلەنگەن مۇددەتتە تاپشۇرمىسا زورلۇق بىلەن تارتىۋالغانلىقى سىرتىدا جەريمانە قويۇلىدۇ ! ... »

خەۋەرنىڭ تارقىلىشى شۇنچە شىددەتلىك بولدى . ئاڭلىغۇچىلارمۇ ئېغىر ۋەسۋەسىگە چۈشتى .

— جاھان نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ - ھە ؟— دېيىشەتتى ئۇلار بىر - بىرىگە سىرلىق قارىشىپ ، — قەپەسنىڭ ئىچىدە ياشاۋاتقاندەكلا ئۆتۈۋاتىمىزغۇ ؟

كىشىلەرنىڭ قولى ئىشقا بارمىدى ، ئۇلارنىڭ ئەس - يادى ئېغىل - قوتانلىرىدىكى بىر - ئىككى تۇياق قوي - ئۆچكىلىرى بىلەن بىرنەچچە پۇڭ يېرىدىكى زىرائەتلەردە ئىدى . ئۇلار دەرھال مەھەللىگە قايتىپ بۇ ئىشنىڭ تەكتىنى بىلىشكە ئالدىرايتتى .

گۇلجەينەكتىكى قاينىق ھايات مانا شۇنىڭ بىلەن «شىپپىدە» پەسىيىپ ، خۇددى چالا كۆيگەن جىگدە كۆتىكىدەك بېسىقىپ قالدى . بەزىلەر توختى شۇجىغا : «قانداق قىلىمىز ؟» دېگەندەك سوئال نەزىرىدە قارايتتى . توختى شۇجى كۆرۈنۈشتە ئانچە

هودۇقۇپ كەتمىسمۇ ، لېكىن قەلبى ئۆگەن سۈيىنىڭ ئاستىنقى ئېقىنىدەك جىددىي ئىدى . ئۇ چۈشلۈك دەم ئېلىشتا قىسقىغىنا يىغىن ئېچىپ ئەزالارنىڭ كۆڭلىنى بىرئاز يوپۇتتى :

— يولداشلار ، ئۆز ۋاقتىدا گۈڭشې ئەزالىرىغا قالدۇرۇلغان مۇۋاپىق ساندىكى چارۋا بىلەن يەرلەر پۈتۈنلەي قانۇنلۇق ، گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ ئاز - تولا ئائىلە قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن شۇغۇللىنىشىمۇ تامامەن يوللۇق ! — دېدى ئۇ ئىشەنچ بىلەن ، — بۇنى قايتۇرۇپ يىغىۋېلىش ھەرگىزمۇ پارتىيىنىڭ سىياسىتى ئەمەس !

ئۇ يىغىندىن كېيىن چاپىنىنى يەلكىسىگە تاشلاپ ، مەھەللىگە قاراپ ماڭدى . ئۇ خىيال سۈرەتتى ، ئۆتكەن ئىشلار كۆز ئالدىدىن ئۆتتى ، بىر چاغلاردا مانا شۇ لەنگەر باشقا بىر دۇنيا ئىدى : دادۇينىڭ ھوقۇقىنى چاڭگىلىغا ئېلىۋالغان بىر ئوچۇملار ئۇنىڭ ئىقتىسادىنى تالان - تاراج قىلىپ ، دېھقانلارنى «قوغدىغۇچىلار» ، «يوقاتقۇچىلار» دەپ ئىككى تەرەپكە بۆلۈپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ۋەيران قىلىۋەتتى . بۇنىڭ بىلەن بىر قىسىم كىشىلەر ئارامخۇدا تۇرمۇش كەچۈرەلمەي بېشى قايغان تەرەپلەرگە قاڭقىپ چىقىپ كەتتى ، قالغانلىرى «لەنگەر سۇغا چۈشۈپ كەتكەن توخۇ پېيى ، ئەمدى ئۆرلىيەلمەيدۇ» دەپ مەيۇسلەندى . مانا شۇ چاغدا لىن بياۋ باشچىلىقىدىكى پارتىيىگە قارشى گۇرۇھ يوقىتىلىپ ، ۋەزىيەتتە بىرئاز ئۆزگىرىش بولدى . دېھقانلار قوزغىلىپ ، ئۆزلىرىنىڭ سابىق شۇجىسى توختى چاۋارنى بىرمۇنچە قالپاقلار ئىچىدىن سۇغۇرۇپ چىقىپ يەنە شۇجى قىلىپ سايلىدى . توختىمۇ جان - دىل بىلەن ئىشقا كىرىشىپ ، قىسقىلا ۋاقىت ئىچىدە لەنگەرنىڭ ئىگىلىكىنى بىرئاز ئوڭشىۋالدى . 1975- يىلى خەلق ئۇنى ئۆزىنىڭ سادىق ۋەكىلى قىلىپ «مەملىكەتلىك 4 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى»غا ئەۋەتتى . ئۇ ئۆز قۇلىقى بىلەن قۇرۇلتايدىكى دوكلاتلارنى ئاڭلاپ ، ئۆتكەندە

www.uyghurkitap.com

قىلغان ئىشلىرىنى كۆڭلىدە دەڭسەپ كۆردى . «بۇ نەتىجىلىرىمىز پەقەت ئۆتمۈشنى چۈشەندۈرىدۇ ، — دەپ ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلىدى ئۇ ، — ئۆتكەنكى نەتىجىلەرنى كەڭ ئامما كۈرەش جەريانىدا ياراتقان ، لېكىن بۇ دەۋرنىڭ ھازىرقى تەلىپىدىن كۆپ يىراق ، يەنىمۇ چوڭ قەدەم بىلەن ئالغا سىلجىش كېرەك ! ... »

ئۇ قۇرۇلتايدىن گويا ئۆزىگە قانات پۈتكەندەك پەرۋاز بىلەن قايتىپ كەلدى . كۆڭلىگە نۇرغۇن ئىشلارنى پۈككەنىدى . بىراق ، بىرىنى باشلىسا ، بىرىگە كاشىلا چىقتى ... «لىن بياۋ يوقىتىلغان تۇرسا ، بۇنداق پۇتلىكاشاڭلار يەنە كىمدىن كېلىۋاتىدۇ ؟ — ئۇ خىيالدىن سەگىپ ئۆز - ئۆزىگە سوئال قويدى ، — سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشىمىز نېمە ئۈچۈن قاتمۇقات توسالغۇلارغا ئۇچرايدۇ ؟ ! باسىتتەك ئادەملەرنىڭ پۇتىغا شوتا قويۇپ يەل بېرىۋاتقانلار زادى كىم ؟ ! ... » مانا مۇشۇ سوئاللار يېقىندىن بېرى توختى شۇجىنى چوڭقۇر ئويلاندۇرۇپ ، ئۇنىڭ كەلگۈسىگە تولغان ئۈمىد - ئىشەنچىنى سۇندۇرۇشقا ئۇرۇناتتى ، لېكىن شۇنداق چاغلاردا بىردىنلا ئۇنىڭ خىيال ئەينىكىدە ئۆز تەقدىرىنى قولىغا ئالغان مىليونلىغان ئازاد دېھقانلارنىڭ پارتىيىگە تەلپۈنۈپ ، دەۋر چاقىنى ئالغا ئىتتىرىۋاتقان جەڭگىۋار ئوبرازى گەۋدىلىنەتتى - دە ، ئۇلارنىڭ سوتسىيالىزمغا ، بەختىيار تۇرمۇشقا بولغان قىزغىن ئىنتىلىشى ئۇنىڭغا ئىلھام بېرەتتى ، ئالغا ئۈندەيتتى ...

توختى شۇجى خىيال بىلەن دادۇي ھويلىسىغا كېلىپ قالغانلىقىنىمۇ تۇيماي قالدى . ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىۋىدى ، ئەتراپتىكى تاملار بىلەن دەل - دەرەخلەرگىچە يېپىشتۇرۇلغان ھەر خىل شوئارلارغا كۆزى چۈشتى . ئۇ ھويلا ئىچىگە كىرگەندە كەڭ مەيدان بىر خىل غوۋغا بىلەن ئەنسىزلىككە تولغانىدى . تاشماق كىچىككىنە بىر ئۈستەلنى ئالدىغا قويۇپ بوغالتىر بىلەن

نېمىلەرنىدۇر يېزىپ ئولتۇراتتى ، ئۇنىڭ ئەتراپىنى قوي - كالا يېتىلىگەن دېھقانلار چۆرىدىۋالغانىدى ، توپ ئىچىدىن ئۇنىڭ ۋەز ئېيتقان ئاۋازى ئاڭلاندى :

— خالايىق ، ئاڭلىمىدىم دېمەڭلار ، كىمنىڭ قانچىلىك چارۋىسى ، كىمنىڭ قانچىلىك يېرى بارلىقى بىزنىڭ قولىمىزدا تۇرمىلاقلىق ! — دەيتتى ئۇ بىر پارچە قەغەزنى پۇلاڭلىتىپ ، — تاپشۇرۇشتا ئەتىدىن كېيىن قالغانلار چوڭ يىغىندا ئاممىغا ھېساب بېرىدۇ ، مۇبادا سېتىۋەتكۈچىلەر ، سويۇپ يوقاتقۇچىلار بولسا بۇزۇق ئۇنسۇر قاتارىدا بىر تەرەپ قىلىنىدۇ !

بۇ سۆز بىلەن تەڭ ، مەيداندىكى ئادەملەر ئارىسىدا شاۋقۇن كۆتۈرۈلدى :

— سىلەر ئۆز ۋاقتىدا «پۇتۇنلەي ئۆزۈڭلەر ئىگە» دەپ بەرگەن ئىدىڭلارغۇ ؟ ھۆكۈمەتنىڭ لەۋزى قېنى ؟ !

— بىزگە ئامانەت قويغانمىدىڭلار ؟ !

تاشماق مۇشتۇمى بىلەن ئۈستەلنى تاقىلداتتى :

— ئۆز ۋاقتىدا بەرگەنلىكىمىز ئۆز ۋاقتىدىكى ئىش ! — دەيتتى ئۇ ۋارقىراپ ، — ئەمدى يىغىۋالغانلىقىمىز ھازىرقى ئىش ! بىز ھازىر خۇسۇسىيلىقنى يوقىتىۋاتىمىز ، بۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى كاپىتالىزمنىڭ قۇيرۇقى ، ئۇنى كېسىۋەتمىسەك پۇتۇڭلارغا كىشەن بولىدۇ !

تەنە ئارىلاش نارازى پىكىرلەر يەنە تەرەپ - تەرەپتىن كۆتۈرۈلدى :

— ئۆز ۋاقتىدا بەرمىگەن بولساڭلار كاپىتالىزمنىڭ بۇ قۇيرۇقىنىمۇ سۆرەپ يۈرمەيدىكەنمىز !

— پۇتىمىزغا كىشەنمۇ چۈشمەيدىكەن !

تاشماق تەنبىھ ئاھاڭدا ۋارقىرىدى :

— خالايىق ، ئارىسالدى بولماڭلار ، ئارىسالدى ئېشەكنى بۆرە يەيدۇ !

كتاب تۈرپىكىتى www.uyghurkitap.com

شۇ ئەسنادا سېمىز بىر ئىنەكنى يېتىلەپ كەلگەن بىر دېھقان توختى شۇجىنى كۆرۈپلا يىغلىغۇدەك بولۇپ دادلاندى :

— شۇجى ، مېنىڭ كالام ئون چارەك كۈنجۈرە يېگەن ، پۇڭلۇق يېرىمگىمۇ كۆك كەپتەرنىڭ مايىقىنى تۆككەن ، ھەممىسى كەتتى ... ئىسىت ـ ئىسىت ! ...

بەللىرى مۈكچىيىپ كەتكەن يەتمىش ياشلىق بىر قېرى دېھقان بوينىغا ئۇششاق قوڭغۇراق بىلەن تۇمار ئېسىلغان بىر قوينى يېتىلەپ ئۇدۇل تاشماقنىڭ ئالدىغا كەلدى ، ئۇ قويغا «ئەر-كىنجان» دەپ ئىسىم قويۇۋالغانىدى .

— مېنىڭ نامىمنى ئۆچۈر ! — دېدى ئۇ بىگىز قولى بىلەن تاشماقنىڭ ئالدىدىكى قەغەزنى نوقۇپ ، — مېنىڭ ئاناممۇ مۇشۇ قوي ، داداممۇ مۇشۇ قوي ، بالاممۇ مۇشۇ قوي ، بۇنى ماڭا پارتىيە بەرگەن ، مەن ئۆتمۈشتە تەركىدۇنيا قۇرۇق قاقشال بولۇپ قالغان ئادەممەن ! — ئۇنىڭ قوللىرى تىترەپ جاۋغىيىدىن كۆپۈك چاچ-راپ كەتتى ، — مەن بۇنى ئاسلاندەك چېغىدىن تارتىپ سۇنىڭ سۈزۈكىنى ، ئوتنىڭ يۇمشىقىنى بېرىپ چوڭ قىلدىم . بۇنى ئېـ-لىش ئۈچۈن ئاۋۋال مېنىڭ جېنىمنى ئال !

بوۋاي شۇ گەپلەرنى قىلدى ـ دە ، تېزلا ئارقىغا بۇرۇلۇپ قوينى يېتىلەپ ھويلىدىن چىقىپ كەتتى . تاشماق ئۇنىڭغا بىرنەر-سە دېيىش ئۈچۈن تەرىنى پۈرۈشتۈرۈپ ئورنىدىن تۇرۇۋىدى ، ئۆزىگە قاراپ كېلىۋاتقان توختى شۇجىنى كۆرۈپ كۆزىنى مىتىلـ-داتقىنىچە تۇرۇپ قالدى .

— نېمىگە ئاساسەن مۇنداق قىلىۋاتىسىز ؟ — توختى شۇجى ئۇنىڭ ئالدىدا توختاپ سوئال نەزىرىدە ئۇنىڭغا تىكىلدى ، — گۇڭشې ئەزالىرىنىڭ مۇۋاپىق ئائىلە قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىشىنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا يۇقىرىنىڭ ھۆججىتى بارمىكەن ؟ !

— ھۆججەت ؟ ! — تاشماقنىڭ تەلەتى ئۆزگەردى ، — پۈتۈن ناھىيىنى باشقۇرۇۋاتقان باسىت مۇدىرنىڭ يوليورۇقى تۇرغان

يەردە ھۆججەتنىڭ نېمە كېرىكى ؟ !

توختى شۇجىنىڭ جۇدۇنى تۇتتى :

— خەلقنىڭ مەنپەئىتىگە بېۋاستە تاقىشىدىغان مۇناق چوڭ ئىشنى ياچېيكىنىڭ مۇزاكىرىسىدىن ئۆتكۈزمەي ، بىر ئادەمنىڭ بۇيرۇقى بىلەنلا قىلىشقا بولامدىكەن ؟ !

— ياچېيكىنىڭ مۇزاكىرىسى بولسىمۇ شۇ ، بولمىسىمۇ شۇ ! — دېدى تاشماق پەرۋاسىزلا ، — ھازىرقى ۋەزىيەت يېغىنىڭ قارارىنى كۈتۈپ تۇرمايدۇ !

ئۇلارنىڭ مۇنازىرىسى ئۇستىگە باسىت كېلىپ قالدى ، ئۇ ساقال - بۇرۇتىنى قىرىپ يېڭى ئۇستۇاش كىيىۋالغانىدى .

— تاپشۇرۇش سۇرئىتى قانداق ؟ — سورىدى ئۇ تاشماققا قاراپ .

— ياخشى ، خېلى ياخشى ... — تاشماق توختى شۇجىغا قاراپ دۇدۇقلاپ قالدى ، — لېكىن ...

— ھە ! ... — دېدى باسىت ئاۋازىنى سوزۇپ ۋە توختى شۇجىنى ئەمدى كۆرگەندەك ئۇنىڭغا بۇرۇلۇپ سىپايىگەرچىلىك بىلەن گېپىنى داۋام قىلدى ، — قۇمجەينەكنى تاشلاپ كىرگىنىڭىزگە قارىغاندا سىزنىڭ پىكرىڭىز بار ئوخشايدۇ - دە ! قارشى پىكىرلەرنى ئاڭلاشقا بولىدۇ ، لېكىن تاپشۇرۇشقا باشلامچى بولۇشىڭىز كېرەك ، بۇ ئىشنى بۇگۈن لەنگەردە سىناق قىلىمىز ، ئەتە گۈڭشې بويىچە كېڭەيتىلىدۇ ، ھەرھالدا ئاممىنىڭ قۇيرۇقى بولۇپ قالماڭ !

— ئاممىغا بۇيرۇق قىلسا بولىدىكەن - دە ! — دېدى توختى شۇجىمۇ ئاچچىق كۈلۈپ ، — بۇنداق ئىشلارنى قانداقمۇ مەۋرىي بۇيرۇق بىلەن بىر تەرەپ قىلغىلى بولىدۇ ؟ ! سوتسىيالىزم شارائىتىدا گۈڭشې ئەزالىرىنىڭ مۇڭاپىق ئائىلە قوشۇمچە ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن شۇغۇللىنىشىنىڭ قەيىرى يامان ؟ !

باسىت قورسىقىنى چاڭاكلاپ قاقاقلاپ كۈلدى :

— ئوهوي ... مانا ـ مانا ! بىزنىڭ ئارىمىزدىن كاپىتالىزمـ-
نىڭ بىر هاممىسى چىقتى ، ماڭا بىر قاراڭە ، يۇزىڭىزنى ئوبداـ-
راق بىر كۆرەي ، چۈنكى بىزنىڭ يېرىمىزدە سىزدەك شۇجىلار
هازىر ئۇچرىمايدۇ ، سىز ئۆزىڭىز پارىژدىن كەلدىڭىزمۇ ، لوندوـ-
دىن ؟ !

باسىت بۇ گەپتىن مەززە قىلىپ يەنە كۈلدى . تاشماقمۇ
خۇددى دۇتارنىڭ زىل تارىدەك ئاۋازى بىلەن ئۇنىڭغا تەڭكەش
قىلدى . توختى شۇجى پىسەنتمۇ قىلمىدى ، كۆڭلى خۇددى ئۆگەن
دەريا بويىدىكى سۇۋادان تېرەكتەك تۇز كەتكەن بۇ ئادەم ئەگىتمە ،
ياپتا گەپلەرنى قىلىشنى بىلمەيتتى ، شۇڭا ئۇ ئۇدۇللا جاۋاب
بەردى :

— بىر ئادەمنىڭ يۈزىدە مەڭ بولسا ، ئۇنىڭ يۈزىنى قاپقارا
دەۋرسەك بولىدىكەن ـ دە ! دېھقانلارنىڭ سوتسىيالىستىك ئىگـ-
لىك تەرىپىدىن ئىدارە قىلىنىدىغان بېقىندى خاراكتېرلىك ئوقەت
بىلەن شوغۇللىنىشنى قانداقمۇ «كاپىتالىزمنىڭ قۇيرۇقى» دې-
يىشكە بولىدۇ ؟ !

— سىزگە شۇنداق تۇيۇلىدۇ ، — دېدى باسىت گەپلىرىنى
چىشى ئارىسىدىن چىقىرىپ ، — مانا شۇ «قۇيرۇق»نىڭ بېشىنى
تاپالماي يۈرەتتۇق ، بۇمۇ ئۆز ئىچىمىزدىن چىقىپ قالدى . كاپە-
تالىزمنىڭ يامرىشىغا يېشىل چىراغ يېقىپ بەرگەنلىكىڭىز ئاز
كېلىپ ، ئەمدى بۇ قۇيرۇقىمۇ ئېسىلۋالماقچىمۇ ؟

توختى شۇجى ئالدىغا بىر قەدەم چامداپ باسىتنىڭ كۆزىگە
دادىل تىكىلدى :

— ئەگەر بۇنى «كاپىتالىزمنىڭ قۇيرۇقى» دېسەك ، «60
ماددا»نى نېمە دەيمىز ؟ ئۇنى ئىجرا قىلامدۇق ، يوق ؟ !

«60 ماددا» نىڭ گېپى چىقىشى بىلەن ئەتراپتىكىلەردە
جانلىنىش بولدى ، ئۇلار ساقال سىيرىپ ، ئېڭەك قېقىپ ئۆزئارا
شۇبرلىشاتتى . بىر دەملىك تېڭىرقاشتىن كۆزلىرى ئالاق ـ

جالاق بولغان باسمت دەرهال ئۆزىنى تۇتۇۋالدى ـ دە ، ھەممىگە ئاڭلانغۇدەك قىلىپ ۋارقىرىدى :

— «60 ماددا» قەغەز يۈزىدىكى نەرسە ! ئۇنىڭ يېزىلغىنىغا ئون يىلدىن ئاشتى ، بىزدە «ۋاقتى ئۆتكەندە قىلىچىڭنى پوققا چاپ» دېگەن گەپ بار !

— نېمە ؟ ! — توختى شۇجى ئۆزىنى تۇتالماي قالدى ، — سىز تىلىڭىز بىلەن تىكەن تېرىماڭ ، ۋاقتى كەلگەندە ئۇنى يەنە شۇ تىلىڭىز بىلەن ئورۇشقا توغرا كېلىدۇ !

ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ چىرايلىرىغا «ھۇپپىدە» كۇلكە يۇگۈرۇپ جانلىنىش پەيدا بولدى . ئابرۇيىغا تەھدىت ھېس قىلغان باسمت بىردىنلا ئۆڭۈپ ئەسەبىيلەشتى :

— سىز كىم بىلەن سۆزلىشىۋاتقانلىقىڭىزنى ئۇنتۇماڭ !— ئۇنىڭ بايىقى كۆرەڭلىكى ئاللىقاياقلارغا يوقاپ كەتكەندى ، — بىلەمسىز ، مەن كىم ؟ !

توختى شۇجى ئۇنىڭ ئەلەمدىن پۈرۇشۇپ كەتكەن ئەپتىگە سىنچىلاپ قارىدى : «توغرا ، بۇ زادى كىم ؟ ! ... »

«لەقەمسىز ئادەم بولمايدۇ ، غېجەكسىز توي» دېگەندەك ، باستىنىكىمۇ خېلى يارىشىملىق لەقەمى بار ئىدى ، بىر چاغلاردا كىشىلەر ئۇنى «باسمت قاۋان» دەيتتى ، 1958 ـ يىلىدىن بۇرۇن ئۇ ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ ئادەتتىكى بىر خەۋەرچىسى بولۇپ ، دەل 1958 ـ يىلىغا كەلگەندە خۇددى پۈتىدىن كۆتۈرۈپ ، بوينىدىن سوزغاندەك بىردىنلا ئۆسۈپ كەتتى ، بۇنىڭغا ئۇنىڭ «چۈشەن تۇتۇش قەھرىمانى» دېگەن لەقەمى سەۋەب بولدى . «تۆت زىيانداشنى يوقىتىش» ھەرىكىتىدە ئۇ ناھىيە بويىچە كۆزگە كۆرۈنىدى . ئەسلىدە ئۇنىڭ تاغىسى «بەشتوغراق» كوپېراتىپىنىڭ «تۆت زىيانداش»نى ئۆتكۈزۈۋېلىشىغا مەسئۇل ئىدى ، باسمت ھەر يەكشەنبە كۈنى «زىيانداش» يوقىتىمەن ، دەپ سىرتقا چىقىپ ، ئەمەلىيەتتە تاغىسىنىڭ يېنىدا كەچكىچە باغ سەيلىسى قىلىپ ،

قايتار ۋاقتىدا ئۇنىڭ ئەزالاردىن يىغىۋالغان زىياناداشلىرىدىن ئەللىك - ئاتمىش قۇشقاچ بىلەن يىگىرمە - ئوتتۇز چاشقان ۋە بەش - ئالتە يۇز چۈننى ئېلىپ ھېرىپ - ئاچقان قىياپەتتە قايتىپ كېلەتتى . شۇنداق قىلىپ ئۇ دەسلەپ ناھىيە بويىچە ، كېيىن ۋىلايەت بويىچە «تۆت زىياناداش»نى يوقىتىشنىڭ ئاكتىپى بولۇپ ، يىغىنلارغا قاتنىشىپ مۇكاپات ئالدى . بۇ ماختاش ، مۇكاپاتلار بىردىنلا ئۇنى خەۋەرچىلىكتىن ئامبارچىلىققا ، كېيىن سوجاڭلىققا كۆتۈرۈپ ، چاقىرسا ئېتى بار ، تۇتسا سېپى بار ئادەملەردىن قىلىپ قويدى ، لېكىن ، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى»نىڭ ھارپىسىدا ئۇنىڭغا ئۆز تىلى بىلەن ئېيتقاندا «كۆز تەگدى» . 1966 - يىلى 2 - ئايدا ئۇ سوجاڭلىقتىن قالدۇرۇلۇپ پارتىيىدە بىر يىللىق سىناق جازاسى بېرىلدى . ئۇ كۆتۈلمىگەن «كۆز تېگىش»كە ئۇنىڭ يوغىناپ كەتكەن نەپسى سەۋەب بولدى : شەھەردىن قېچىپ كەلگەن بىر ئەتكەسچى پاش بولۇپ ، ئۇنىڭ مۇساھىرە قىلىنغان مال - مۈلكى ئىچىدىن بىر دانە ئالتۇن زۇننار بىلەن بىر كوروپكا ئەپيۇن سۈيىدە ياسالغان ئوكۇلنى باست ھوقۇقىدىن پايدىلىنىپ ئىگىلىۋالدى . ئۇزاق ئۆتمەي بۇ ئىش سېزىلگەندە پېشقەدەم ھاكىم بايىز بۇ دېلونى ئۆزى قول تىقىپ ئىشلەپ ، نەق پاكىتلار ئارقىلىق چوڭ يىغىندا ئۇنىڭ ھۆكۈمانىسىنى جاكارلىغانىدى ...

مانا شۇ ئىشتىن تۆت ئاي كېيىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» باشلىنىپ ، باستىنىڭ ئوشۇقى يەنە ئالچۇ چۈشتى . ئۇ بىرىنچى بولۇپ بايىز ھاكىمنىڭ ئۇستىدىن ئىسيان كۆتۈردى ، ساقچى ئىدارىسىدە ئۆگەنگەن تاكتىكا بىلىملىرى بۇ قېتىم ئۇنىڭغا تازا ئەسقاتتى . ئۇ ھايىت - ھۇيىت دېگۈچە ئارقىغا بىر توپ ئادەمنى ئەگەشتۈرۈپ ، ناھىيە بويىچە «قىيما - چىيما بولۇشتىن قورقىمايدىغان» داڭدار «ئەزىمەتلەر» دىن بولۇپ قالدى . 1968 - يىلى 3 - ئايدا ئۇ ئۆز قولچوماقلىرى ھوقۇق ئىگىلىگەن ئىككى

گۈڭشىدىن يۈزدىن ئارتۇق ئاتلىق ئادەم تەشكىللەپ ، كۈپكۈندۈز-
دە ناھىيىگە بېسىپ كىرىپ ، قارشى تەرەپنىڭ ئادەملىرىنى نەيزە-
گە ئېلىپ ، ئانقا دەسسىتىپ ، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ بىر بىنا-
سىغا ئوت قويۇۋەتتى . كەچتە بايىز ھاكىمنى قارشى تەرەپنىڭ
يوشۇرۇپ قويغان يېرىدىن ئوغرىلاپ ، تاغارغا سولاپ ئەپقاچتى .
ئۇنى شۇ كېچىسى چەتتىكى بىر گۈڭشىنىڭ قاراڭغۇ بىر ئۆيىگە
نەزەربەند قىلىپ ، تاڭ ئاتقۇچە نۆۋەت بىلەن سوراق قىلدى . بىر
قېتىملىق سوراقتا بايىز ھاكىم باستىنىڭ دېھقانلارنى قۇترىتىپ
ئەلەم كۆرىشى قوزغىغانلىقىنى ئەيىبلەپ مۇنداق سوئال قويدى :
— جاھان مۇنداق قالايمىقانلىشىپ كەتسە ئىشلەپچىقىرىش
ۋەيران بولۇپ ، ناھىيىنىڭ ئىقتىسادىي يىلىكى ئۈزۈلمەمدۇ ؟ !
پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىمامدۇ ؟ !
— پارتىيە ، پارتىيە دەيسەن ، پارتىيە ھازىر كارغا كەلمەي
قالدى ! — دېدى باسىت ئۇچىغا مىخ قېقىلغان كالتىكىنى ئويناپ
تىپ .
— نېمە ؟ ! — بايىز ھاكىم ئورنىدىن ئوقچۇپ تۇرۇپ
كەتتى ، — قىرىق ئالتە يىل كۆرەش قىلىپ جۇڭگونى ئازاد
قىلغان ، سوتسىيالىستىك ئىنقىلاب ، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش-
نى ئېلىپ بېرىۋاتقان شۇنداق ئۇلۇغ بىر پارتىيە ئەمدى كارغا
كەلمەي قالدىمۇ ؟ ! ئۇنداقتا سەن ئۆزۈڭنى نەگە قويىسەن ؟ ! ...
ئۇنىڭ سۆزى كالتەك زەربىسىدىن ئۆزۈلدى ، ئەتىسى ، ئۆ-
گىنى ... ئىش يەنە شۇ تەرىقىدە داۋام قىلدى ، ئىككى كۈن
«ئۇسسۇزلۇق جازاسى» بېرىلگەن بايىز سۇ تەلەپ قىلغاندا باسىت
ئۇنىڭغا دورا بىلەن تەمى ئۆزگەرتىلگەن سۇيدۇك ئىچۈردى . ئا-
خىرقى بىر قېتىم ئۇنى تاياق - توقماق بىلەن ھوشسىزلاندۇ-
رۇپ ، ئالدىن تەييارلاپ قويغان «ئىقرارنامە»گە قولىنى باستۇ-
رۇۋالدى . بايىز ھاكىمنىڭ پوچېركىسىغا ئەينەن ئوخشىتىپ تەي-
يارلانغان «ئىقرارنامە» دە تۆۋەندىكىلەر يېزىلغانىدى : «مەن

www.uyghurkitap.com

هاياتىمنىڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىدا بىرەر ئېغىز راست گەپ قىلىپ ۋىجدان بىلەن ئۆلۈشنى ئويلىدىم . مەن ئەسلىدە ئىنقىلاب قوشۇنى ئىچىگە سوقۇنۇپ كىرىۋالغان گومىنداڭ ئىشپىيونى ، مېنىڭ بۇ خىيانەتچىلىك تارىخىم باسىت سوجاڭدەك ئاق كۆڭۈل كىشىلەرگە شەپقەتسىز زىيانكەشلىك قىلىش ھېسابىغا يوشۇرۇنۇپ كەلگەن . باسىت سوجاڭ پارتىيىگە سادىق ، قاۋۇل كادىر ئىدى ، لېكىن مەن ئۇنىڭ ئىستىقبالىدىن ھەسەت قىلدىم ، شۇنداقلا ئۇنىڭ ھامان بىر كۈنى مېنىڭ تارىخىمنى پاش قىلىپ قويۇشىدىن قاتتىق ئەنسىرەپ ، ئۇنىڭ ئۈستىدىن يالغان دېلو توقۇپ ئۇجۇقتۇرماقچى بولدۇم... »

مانا شۇنىڭدىن ئۈچ كۈن ئۆتۈپ ، دېرىزىسى ئۈستىلىق بىلەن ئېچىلىپ قايتا بېكىتىلگەن قاراڭغۇ ئۆيدىن بايىز ھاكىمنىڭ تورۇسقا ئېسىلغان جەسىتى بىلەن يۇقىرىقى خەت چىقتى ...

1969 ـ يىلى ناھىيىلىك ئىنقىلابىي كومىتېت قۇرۇلغاندا باسىت بىر تەرەپنىڭ ۋەكىلى بولۇپ دائىمىي ھەيئەت تەركىبىگە كىردى . بۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ ھوقۇق كويىدا كۆزلىرى پارقىراپ چىرايىدىن تەمە كۈلكىسى كەتمەيدىغان بولۇپ قالدى . «قىلدەك ھوقۇقنىڭ پىلدەك كۈچى بار ، — دەپ ئويلايتتى ئۇ مەستانىلىك بىلەن ، — ھوقۇق دېگەن قانات ، ئۇنىڭ بىلەن يەتتە قات ئاسمانغىمۇ ، تەھتىساراتقىمۇ بارغىلى بولىدۇ ! ... »

شۇ كۈنلەردە بۇ شېرىن خىياللار ئۇنىڭ ئوڭىدىلا ئەمەس ، بەلكى چۈشىدىمۇ نامايان بولۇپ تۇردى : مانا ئۇ ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ قىزىل تامغىسىنى چىڭ سىقىملاپ مەيدىسىگە تاڭدى ، ئۇنىڭ قوللىرى ھاياجاندىن تىترەيتتى . ئۇ قايسىبىر رەقىبىنى «خىزمەتتىن توختىتىپ كۈرەش ـ تەنقىد قىلىش» توغرىسىدا ئىشخانىدىن يوللانغان دوكلاتنى تەستىقلاش ئۈچۈن تامغا سىقىملىغان قولىنى كۆتۈرۈۋىدى ، ئەپلەشمىدى . تامغا خۇددى يەرگە مىخلاپ قويغاندەك مىدىرلىمىدى ، ئارقىدىنلا قانداقتۇر بىر

ئەنسىز ئاۋاز كۆتۈرۈلۈپ ئۇنى ئويغىتىۋەتتى ، قارىسا يېنىدا ياتقان خوتۇنى ئىڭراۋېتىپتۇ ، باستىنكى چىك سىقىملاپ تۇتۇۋالغىنى تامغا ئەمەس ، بەلكى خوتۇننىڭ كۆكسى بولۇپ چىقتى ...

نېمىلا بولمىسۇن ، ئۇ ئاخىر تامغا تۇتۇشقىمۇ ئېرىشتى . ھېلىقى «ئىقرارنامە»نى دەسمايە قىلىپ ، يۇقىرى - تۆۋەن قاتراش ئارقىلىق مۇئاۋىن مۇدىر بولۇپ سايلاندى ، لېكىن ئىش ئۇنىڭ بىلەن تۈگىمىدى . كۈتمىگەن يەردىن ئۇنىڭ يەنە بىر «كۈشەندىسى» چىقىپ قالدى ، بۇ دەل توختى شۇجى ئىدى . 1971 - يىلى «لىن بياۋنىڭ پارتىيىگە قارشى گۇرۇھى» يوقىتىلغاندىن كېيىن ناھىيە بويىچە ئېچىلغان ئۇچ دەرىجىلىك كادىرلار يىغىنىدا توختى شۇجى مۇنبەرگە چىقىپ قىزىل ھاكىمىيەتنىن بايىز ھاكىمنىڭ ئۆلۈم دېلوسى بىلەن ئاتالمىش «ئىقرارنامە»سىنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلاشنى قەتئىي تەلەپ قىلدى . بۇ تەلەپ كىشىلەر ئارىسىدا قاتتىق سادا پەيدا قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن ئۆز ئۇلىنى مۇستەھكەملىۋالغان باست دەۋاگەرلەرنىڭ بەزىلىرىنى «7 - ماي كادىرلار مەكتىپى»گە ھەيدەش ، بەزىلىرىنى ئۆزىگە تارتىپ ، ئۆستۈرۈش ئارقىلىق بۇ سادانىمۇ بېسىپ كەتتى . كېيىن 1974 - يىلىنىڭ ئاخىرى «مەملىكەتلىك 4 - نۆۋەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى»غا ۋەكىل سايلاشتا بۇ كۈرەش يەنە بىر قېتىم تەكرارلاندى . باست نامزاتلار تىزىملىكى ئېچىدىن توختى شۇجىنى ئۆچۈرۈپ تاشلاپ ، ئۇنىڭ ئورنىغا زۇللانى كىرگۈزمەكچى بولدى ، لېكىن بۇ قېتىم ئاممىنىڭ ساداسىنى بېسىشقا ئۇنىڭ قۇربى يەتمەي قالدى . 1975 - يىلى 1 - ئاينىڭ بېشىدا توختى شۇجى پۈتۈن ناھىيىدىكى ئىككى يۈز ئاتمىش مىڭ خەلقنىڭ ئارزۇ - ئىستىكى بىلەن بېيجىڭغا بولغان ئوتلۇق سالىمىنى ئېلىپ ، باستىنكى كۆز ئالدىدىلا ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ ، بېشىدىن ئۇچۇپ كەتتى ...

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

2

ئايخان ئىچكەركى ئۆيدىن بوراندەك چىقىپ كەلدى ، چىرايـ
ـىنىڭ ئۆڭسۈلى يوق ئىدى ، ئۇ بېشىدىكى گاز ياغلىقىنىڭ كۆل
بويىدىكى نەشپۈت شېخىغا ئىلىنىپ قالغانلىقىنىمۇ سەزمىدى . ئۇ
كۆلنىڭ قىرىغا زوڭزىيىپ ، يېشىل ئوت - چۆپلەر لەيلەپ تۇر-
غان سۇغا قولىنى تىقتى ، ئۇنىڭ بەدىنى قىزىپ ، ئىچىدە خۇددى
بىر پارچە ئوت ئايلىنىپ يۈرگەندەك بىئارام بولۇۋاتاتتى . ئۇ بىر
ئوچۇم سۇ ئالدى - دە ، ئۇزۇلمەي ياش سىرغىپ تۇرغان مەڭزىگە
چىڭ باستى . بۇگۈن ئۇنىڭ دىلى قاتتىق ئازار يېگەنىدى ، دادىسى
ئۇنىڭغا باست بىلەن نىكاھلىنىش توغرىسىدا ئالا باسماي ئىككى
سائەت جورىدى . ئايخان دەسلەپ پىسەنت قىلمىدى ، كېيىن دادـ
ـىسىنىڭ باستىنى ماختاشلىرىدىن بىزار بولۇپ گەپنىڭ شېخىغا
ئۇرۇۋەتتى ، سەيدىن قارى چېچىلدى ، ھەتتا قول شىلتىپ تىل
سالدى ، بۇ ھاقارەتلەرگە چىدىمىغان ئايخان ئېسەدىگىنچە ئۆيدىن
چىقىپ كەتكەنىدى ...

بېشىغا ئاق دوپپا ، ئۇچىسىغا ئىشانچە كۆڭلەك كىيىۋالغان
سەيدىن قارى كالىچىنىڭ سوڭىغا دەسسەپ ئۆيدىن چىقتى ، ئاچـ
ـچىق ئەلەمدىن بولسا كېرەك ، ئۇنىڭ چوڭقۇر چاناقلىرى ئىچىدىـ
ـكى چېقىر كۆزلىرى ئالدىغا بۆرتۇپ چىققانىدى . ئۇ كۆل قىرىدا
مۇڭلىنىپ ئولتۇرغان ئايخانغا قاراپ بىرپەس ئويلىنىپ تۇرۇپ
قالدى ، كېيىن بىردىنلا چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتۇپ ئايخانىنىڭ
يېنىغا كەلدى :

— قىزىم ، قېرىغاندا مېنى قاقشاتما ، — دېدى ئۇ يېلىنغاندەك مىسكىن ئاۋازدا ، — ئالاھازەل ، قاتتىق - يىرىك گەپ قىلغان بولسام ھېچقىسى يوق ، ئانىسى تەپكەن موزاينىڭ گۆشى

ئاغرىمايدۇ ، داداڭنى جوراتما ، گۇناھىڭ ماڭا ، ساۋابىڭ ئۆزۈڭگە ، گەپكە كىر ! ...

— دادا ، مېنى تىنچ قويۇڭ ، بۇنداق گەپلىرىڭىزنى ئاڭلاشقا تاقىتىم قالمىدى ، — دېدى ئايخان ئۆپكىدەپ ، — ماڭا باشلىقىنىڭ دۆلىتىدىن تەكشۈشلىرىمىنىڭ خورلۇقى ياخشى !

— سەنزە ، قولتۇقۇمدا قاتلىمام بولسا ئارقامدا ئون كۈچۈك دەپ يۈرۈۋېرەمسەن ؟ ! — دېدى سەيدىن قارىي كۆلىنىڭ بويىدىكى سۆپىدا ئولتۇرۇۋېتىپ ، — بۇنداق ئاھانەتنى مەن كۆتۈرەلمەيمەن ، ئالاھازەل ، قىز بالا دېگەن ئېشەكنىڭ گۆشى ، ئىتنىڭ چىشى ، پىشانىسىگە كىم پۇتۇلگەنلىكى تەقدىرنىڭ ئىشى ! — ئۇ بىرئاز تۇرۇۋېلىپ ئاۋازىنى يۇمشىتىپ گەپىنى داۋام قىلدى ، — سەن «تەقدىر كەسكۈچى بوۋاي»نىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلىغانمۇ ؟مەن ساڭا شۇنى ئېيتىپ بېرەي ، قۇلاق سال : ئاتا-بوۋىلىرىمىز ياشىغان زامانلاردا سوپى ئىشان دېگەن بىر تەقۋادار ئادەم ئۆتكەنكەن ، ئۇ بالاغەتكە يەتكەندە ھاۋايى - ھەۋەس ئۈچۈن يۈرتىنى تاشلاپ چىقىپ كېتىپ ، ئۇ يېقى مەغرىپ ، بۇ يېقى مەشرىققىچە ئايلىنىپ جاھانسازلىق قىپتۇ ، ئالاھازەل ، يىگىرمە يىلدىن كېيىن يۈرتىغا قايتىپ كەلسە ئاتا - ئانا ، ئۇرۇق-تۇغقانلىرى ئۆلۈپ ئۇنى بىلىدىغانلار ناھايىتى ئاز قاپتۇ ، ئۇ بۇ يەردە ئۆي - ئوچاقلىق بولالماي تەقدىرگە پۇتۇلگەن مەھبۇبىنى ئىزدەپ يەنە چىقىپ كېتىپتۇ ، بىر كۈنى يۈرت كېزىپ كېتىۋاتسا ئالدىغا بىر مويسىپىت ئۇچراپ مۇنداق دەپتۇ : «ئوغلۇم ، سېنىڭ تەقدىرىڭدىكى قىز تېخى بۆشۈكتە ! » بۇ گەپنى ئاڭلىغان سوپىنىڭ مېڭىسىدىن تۇتۇن چىقىپ كېتىپتۇ ، چۈنكى بۇ چاغدا ئۇنىڭ يېشى قىرىققا يەتكەنكەن ، ئۇ تەقدىردىن زارلىنىپ مەھەللە ئارىلاپ كېتىۋاتسا ئىشىكى ئوچۇق بىر ھويلىدىن بوۋاقنىڭ يىغىسى ئاڭلىنىپتۇ ، ئۇ بوسۇغىغا كېلىپ قارىسا بىر خوتۇن تونۇرغا نان يېقىۋاتقۇدەك ، ئۇنىڭ كەينىدىكى بۆشۈكتە بىر قىز بوۋاق يىغلاپ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يانتۇده‌ك ... بۇنى كۆرۈپ سوپىنىڭ كۆڭلىدىن «مېنىڭ ته‌قدىرىمدىكى قىز شۇ ئوخشايدۇ» دېگه‌ن خىيالغا كېچىپتۇ - ده ، ئۇنى ساقلاپ ته‌رىكىدۈنيا بولغۇچه ئۆلتۈرۈپلا قۇتۇلاي ده‌پ ، ئاند- سىنىڭ تونۇرغا باش تىققان ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ بۆشۈكتىكى بوۋاقنى سېلىپ قېچىپتۇ ... — سه‌يدىن قارى ھېكايىسىنى توختىتىپ ، سۈدىكى ئه‌كسىگه تىكىلگىنىچه خىيال بىله‌ن ئولتۇر- غان ئايخانغا قاراپ قويدى - ده ، خۇددى مه‌ددا‌ھلارده‌ك سۈلكه‌ت بىله‌ن يه‌نه گېپىنى داۋام قىلدى ، — ئارىدىن يه‌نه يىگىرمه يىل ئۆتۈپتۇ ، سوپى خۇدا يولىغا جېنىنى ئاتاپ ئىشانلىق كامالىغا يېتىپتۇ ، ئۇ ئاتمىشقا كىرگه‌نده ئه‌ل - جامائه‌ت مه‌سلىھه‌ت قىلىپ ئۇنىڭ تاھارىتىگه سۇ قۇيۇپ به‌رگۈده‌ك بىر‌ه‌ر ئايالغا ئۆيلە‌پ قويۇشنى جه‌زم قىپتۇ ، ئالاھازه‌ل ، بۇ خه‌ۋه‌ر يىراق - يېقىنغا تارقىلىپتۇ ، قوشنا يۇرتتا بىر تۇل ئايالنىڭ ئولتۇرۇپ قالغان يالغۇز قىزى بار ئىكه‌ن ، ئايال ئۆز قىزىنى سوپى ئىشانغا ھه‌دىيه قىپتۇ . توي بولۇپ ئۇچ كۈندىن كېيىن قىز كۆڭله‌ك يۆتكه‌ۋاتقان ۋاقىتتا سوپى ئىشان ئۇنىڭ قورسىقىدىكى ئۇزۇن بىر تاتۇقنى كۆرۈپ قېلىپ ته‌كتىنى سوراپتۇ ، قىز بۆشۈكتىكى چېغىدا بىرد- ىنىڭ پىچاق سېلىپ قاچقانلىقىنى ، كېيىن داۋالاپ ساقايغانلىقىنى سۆزلە‌پ بېرىپتۇ . بۇنى ئاڭلاپ سوپى ئىشان يىگىرمه يىل بۇرۇن ئۆزىگه ئۇچرىغان «ته‌قدىر كه‌سكۈچى بوۋاي»نىڭ خىزىر ئىكه‌نلە- كىنى ، پېشانىگه پۇتۇلگه‌ن ته‌قدىردىن ھېچكىمنىڭ قېچىپ قۇتۇ- لالمايدىغانلىقىنى بىلىپتۇ ...

سه‌يدىن قارى ھېكايىسىنى تۈگىتىپ «قانداق» دېگه‌نده‌ك ئايخانغا قارىدى . ئايخان يۈزىنى چه‌تكه بۇراپ ھېچنىمه ئاڭلىمە- غانده‌ك ئۆز خىيالى بىله‌ن ئولتۇراتتى ، سه‌يدىن قارى ھېكايىسە- نى خۇلاسىلىدى :

— قىزىم ، بىزنىڭ قىلمۇاتقان ئىشلىرىمىزنىڭ ھه‌ممىسى ته‌قدىر بىله‌ن بولىدۇ ، ته‌قدىرنى ئاللا ئۆزى پۈتىدۇ ، پېشانىگه

پۈتۈلگەن تەقدىردىن بەندە قېچىپ قۇتۇلالامتى ؟ ! ئالاھازەل ، سېـ
ـنىڭمۇ پېشانەڭگە باسىت مۇدىر پۈتۈلگەن ، بۇمۇ ئاللانىڭ تەقدىـ
ـرى !

— تەقدىر ؟ ! — ئايخان «لىككىدە» ئورنىدىن تۇرۇپ دادىـ
ـسىغا يۈزلەندى ، — دادا ، ھەركىم ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى يارىتىـ
ـدۇ ، ھازىر سوپى ئىشاننىڭ دەۋرى ئەمەس !

— ئاغزىڭنى ئۈششۈتمە ! — دېدى سەيدىن قارىي ئاچچىقىـ
ـدىن تېپىرلاپ ، — سەن ماڭا ئوخشاش ئىمانى ئەركەك ئادەمنىڭ
پۇشتى !

ئايخان دادىسىنىڭ سۈرلۈك كۆزلىرىدىن ھېيىقتى ، لېكىن
نەرگىسگۈلىدەك مۇلايىم ، يېقىملىق بۇ قىز بىردىنلا سەل ئەسەـ
ـبىيلىشىپ چېچىلىشقا باشلىدى :

— پېشانەمگە پۈتۈلگەن ئادەمنىڭ كىملىكىنى ئۆزۈم بىلىـ
ـمەن ، باسىت مۇدىرغا خۇمارى تۇتقانلار ئۆزى تېگىۋالسۇن !

سەيدىن قارىي ئۆڭگەن ھالدا ۋارقىرىدى :

— نېمە دەپ كاركىراۋاتىسەن ، ھەي مېكىجىن ! بىلىپ
قوي ، ئۈلپەتلەرنىڭ لەۋزىنى يەردە قويىدىغان بۇنداق نامەردلىك
مېنىڭ بىساتىمدا يوق !

ئايخان بۇ قېتىم كۆز يېشى قىلمىدى ، بەلكى كۆكسىگە
چۈشۈۋالغان تال - تال چېچىنى سىلكىپ ئارقىغا تاشلاپ دادىسىـ
ـنىڭ يېنىدىن نېرى كەتتى .

* * *

باسىت گۇڭشېغا تېلېفون بېرىش ئۈچۈن تۇرۇپكىغا قولىنى
ئۈزىتىۋىدى ، تېلېفون جىرىڭلاپ قالدى :

— ۋەي - ۋەي ... ھە مەن شۇ ! زۇللاما ، خوش ، ئاقساي
تۇغىنى ، ھە ، قانچە ئادەم ، توققۇز ، ناھايىتى ياخشى ، بىر ساننى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

لەنگەرگە بەر ! هە ، هېلىقى «كاپىتالىزمنىڭ قۇيرۇقىنى كېسىش» توغرىسىدىكى ماتېرىيالنى مۇزاكىرە قىلدىڭلارمۇ ؟ قارشىلىق دەمسەن ؟ بار ، بار ... شۇجىلار ئىچىدىن كاپىتالىزمنىڭ جاھىل قوغدىغۇچىلىرى چىقتى ، بۇ سىنىپىي كۆرەشنىڭ يېڭى يۈزلىنىشى ! ... — باسىت تۇرۇپكىنى قويۇپ يېنىدا قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ ئولتۇرغان تاشماقا دېدى :

— ئاقساي تۇغقىنىنى مۇستەھكەملەشكە ناھىيە بويىچە ئادەم چىقىدىكەن ، گۇڭشېغا توققۇز سان كەپتۇ ، ئۇنىڭ بىرىنى لەنگەرگە ئالدۇق . سەن دەرھال رۇستەمگە ئۇقتۇرۇش قىلىپ يولغا سال !— ئۇ مەغرۇرلۇق بىلەن كېرىلدى ، — قېنى ئەدى ، زەينەپنىڭ ئىشقىدا ناله قىلغان كاككۇك تاغدىمۇ سايراپ يېتىپ باقسۇن !

تاشماق خۇشامەتگۇيلۇق بىلەن ھىجايدى :

— بەخت ، تەلەيلىرى ئالدىلىرىدا يۇگۇرۇپ يۈرىدىغان ئادەم ـ دە !

3

غوجى چۈشلۈك دەم ئېلىشتا ئۆيگە قايتىدى ، ئۇ دوڭغاق سۆگەتنىڭ سايىسىدا يانپاشلاپ ياتقىنىچە خىيال سۈرەتتى . يېقىندىن بېرى ئۇنىڭ كۆڭلى غەش ، يا ئائىلىسىدىن ، يا دۇيدىن كۆڭلى سۇ ئىچمىدى ، ناۋاتخان پۇتۇنلەي ئۆزگىرىپ كەتتى . ئۇنىڭ بۇرۇنقى مۇھەببەتلىك كۆزلىرىدىن ئەمدى قانداقتۇر نەپرەت ئۇچقۇنلىرى چاقنايتتى ، ئۇ ھە دېسە «باغ سەيلىسى» ، «قاتار چاي» بىلەن ئەمگەككە چىقماي غوجىغا ئاز بولمىغان ئاھانەتلەرنى كەلتۈردى . بىر قېتىم غاژ ـ غۇژلىشىپ قالغاندا تىل يالدۇرغانلىقى ئۈچۈن غوجى بىر تەستەك قويۇۋېتىدى ، سەيدىن قارىي ئارىغا چۈشۈپ : «مەن بۇنى ئاغزىمدا يەم بېرىپ چوڭ

قىلغان !... » دەپ قانات ياپتى . شۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ تۇرمۇشى خۇددى «تۇتۇننىڭ ئاچچىقىنى مورا بىلمدۇ » دېگەندەكلا ئۆتۈۋاتاتتى . سىرتتىن قارىغان كىشىگە خۇددى مەككىنىڭ كەئىبىسىدەك كۆرۈنگەن بۇ قورۇنىڭ ئىچىدە بولۇۋاتقان غەلىتە ئىشلار بارغانسېرى ئۇنىڭ ئىخلاسىنى قايتۇردى . غوجىنىڭ نەزىرىدە ئايخان بۇ ئائىلىنىڭ پەرىشتىسى ئىدى ، لېكىن ئۇ پەرىشتىمۇ ھازىر دادىسىنىڭ بەتنىيەتلىكى بىلەن دۇئايىبەتكە كېتىۋاتاتتى . غوجى مۇھەببەتلىك قەلبى زەخمىلىنىپ ، شوخ كۈلكىلىرى تىنغان بۇ قىزنى ھەربىر كۆرگەندە كۆڭلى سىيرىلىپ ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلاتتى . بىر قېتىم ئۇ ئايخانغا يان بېرىپ سەيدىن قارىينىڭ بىسىنى ياندۇرۇش ئۈچۈن ئەمدى ئاغزىنى ئېچىۋىدى ، قېينىناتىسى قوپاللىق بىلەن قېقىۋەتتى : «مەن ئۇنىڭ رايىغا بېقىپ گۇناھىمىنى ئۇ دۇنياغا يۈكلەپ كەتمەيمەن ! رۇستەم ئۆز خىلىنى تاپسۇن ، ئالاھازەل ، ئۇنداق باشپاناھسىز بىزارلارغا قىز بېرىش بىزنىڭ ئەۋلادىمىزغا ھاقارەت ! ... »

بۇ گەپلەر غوجىنى چوڭقۇر ئويغا سېلىپ قويدى . ۋاقىت ئۆتكەنسېرى خۇددى لايقىلىق سۇلار سۈزۈلۈپ ، ئاستىدىكى مۆجىزىلەر كۆرۈنۈشكە باشلىغاندەك ئۇمۇ بەزى نەرسىلەرنى كۆرۈۋالدى . بولۇپمۇ 1 - ئىشلەپچىقىرىش دۇيىدە بولۇۋاتقان ئىشلار ئۇنىڭغا خېلى نەرسىلەرنى كۆرسەتتى . ئەسلىدە ياچېيكىدىن ئۇنىڭغا 1 - ئىشلەپچىقىرىش دۇيىدە نۇقتىدا تۇرۇشنى تاپشۇرغاندى ، لېكىن تاشماق باستىنىڭ سايىسىدا ئۇنىڭغا يول بېرىش تۇگۈل ، بېشىغا دەسسەپ ماڭماقچى بولدى . ئاخىر ئۇ ئۆزىنى ئارتۇقچە ھېس قىلدى - دە ، 3 - ئىشلەپچىقىرىش دۇيىگە بېرىپ ئېتىزدا ئىشلەشكە باشلىدى ...

غوجى خىيالدىن ئېغىرلاشقان بېشىنى قولىنىڭ پەنجىسىگە ئېلىپ ئوڭدا ياتتى ، يۈمشاق نەم توپا ئۇنىڭ ئىسسىقتىن قىزىپ كەتكەن بەدىنىنى بىرئاز سەگىتتى . ئەتراپتىكى ئېتىزلاردىن

چېكەتكىلەرنىڭ بەس - بەستە سايرىغان ئاۋازى ئاڭلىناتتى . ئۇسـ
تىدىكى سۆگەت شاخلىرىدا بىر توپ قارا قۇشقاچ ئاللىنىمىلەرنى
دوراپ ۋىچىرلايتتى .

شۇ چاغ ئېرىق ياقىلاپ تۇگمەنگە ئۇگۈت ئەكېتىۋاتقان ئەشـ
رەپ بوۋاي يىراقتىن غوجىنى كۆردى - دە ، قىر ئەگىپ ئۇنىڭ
يېنىغا كەلدى .

— بىكار بولساڭ خىيال سۈر دەپتىكەن ، — دېدى بوۋاي
ئۆشنىسىدىكى خالتىنى يەرگە قويۇپ ، — ياخشى ئويلا ، ئويلىغاندـ
سېرى كاللاڭ سەگىيدۇ .

غوجى ئورنىدىن تۇرۇپ بوۋاي بىلەن سالاملاشتى :

— كەم دىدار بولۇپ كەتتىڭىز ، بوۋا .

— سەن ئۆزۈڭنى دالدىغا ئېلىپ يۈرسەڭ دىدارىمىزنى نەدىن
كۆرەتتىڭ ؟ ! — دېدى بوۋاي كايىغاندەك ، — خۇددى ھۆپۈپكە
ئوخشاش كەچ كۈزدە كامارغا كىرىپ ، ئەتىيازدا بىراقلا چىققانـ
دەك سەيدىن قارىنىڭ ھويلىسى سەن ئۈچۈن ئىسسىق ئۇۋا
بولدى . ساڭا خوتۇنلا بولسا بولىدىكەن - دە ! بىلىپ قوي ،
خوتۇن دېگەن بۇ كىتابنى ھېچكىم ئوقۇپ تۈگىتەلمىگەن ئەمەس ،
سەندىنمۇ ئاشىدۇ تېخى !

بوۋاينىڭ سۆزلىرى ئۇنىڭ يېغىرىغا تۇز سەپكەندەك بولدى ،
ئۇ خۇددى ئاچچىق مېغىز يەۋالغاندەك چىرايىنى پۈرۈشتۇرۇپ
يەرگە قارىدى . بوۋاي خېلى تەگكۈدەك قىلىپ ، لېكىن سەممىي
كۆيۈنۈش بىلەن گېپىنى داۋام قىلدى :

— بىر چاغلاردا غەيرىتىڭ ئۆگەن سۈيىدەك دولقۇنلاپ تۇرىـ
دىغان يىگىت ئىدىڭ ، ئەمدى توختام سۈدىكى كۈمۈتلاردەك
ئۆزۈڭنى ئاپتاپقا سېلىپ ياتساڭ بولامدۇ ؟ ئۆزۈڭ لەنگەرگە مۇئـ
ۋىن باشلىق بولغىنىڭ بىلەن دۈيدە بولۇۋاتقان ئىشلاردىن پەرۋا-
يىڭ پەلەك !

غوجى بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەشرەپ بوۋايغا قارىدى ، ئۇنىڭ بۇ

قارىشىدىن «نېمە ئۈچۈن پەرۋايىم پەلەك بولمىدىكەن؟» دېگەن مەنە چىقىپ تۇراتتى. ئۇ گەرچە ئەتىدىن - كەچكىچە ئەزالار بىلەن باش چۆكۈرۈپ ئىشلىسىمۇ، لېكىن دۈيدە بولۇۋاتقان ئىشلاردىن خەۋەرسىز قالغىنى يوق. ئۇ نۇرغۇن ئىشلارنى كۆردى، ئاڭلىدى ۋە ئويلىدى، كىرىشتۈرۈپ تېرىلغاندىن كېيىنكى ئىشلارنى ئۇ بىلمەيدۇ دەمسىز؟! خۇددى ئەشرەپ بوۋاي ئېيتقاندەك بۇ «بەقەسەم ئېتىزلار» دىكى ھەر خىل زىرائەتلەر ئوخشىماي قالدى، ھوسۇلدىن ئۈمىد يوق ئىدى. بۇنى تاشماق تەپ تارتماستىن «ھاۋا كىلىماتى» بىلەن «قەھەتچىلىك» كە ئارتتى. غوجى مانا شۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ كىرىشتۈرۈپ تېرىش مەسىلىسىدىكى مۇنازىرىدە بىتەرەپ تۇرغانلىقىدىن ئىچىدە خۇشال بولىدى. قۇمجەينەكتىكى قۇرۇلۇش باشلىنىپ ئاخىرىدا قاتمۇقات توسالغۇلار چىققاندا ئۇ كۆڭلىدە مەيۇسلەندى. «دېھقانچىلىقتا سۇ بولمىسا بولامدۇ؟ نېمە ئۈچۈن بىھۇدە ئېقىپ كېتىۋاتقان ئۆگەن سۈيىنى تىزگىنلەش قوللاشقا ئېرىشمەيدۇ؟!» مانا شۇ سوئاللار ئۇنىڭ بىرنەچچە كۈنلۈك ئۇيقۇسىنى ھارام قىلدى. تېخى يېقىنقى كۈنلەردە يۇز بەرگەن «كاپىتالىزمنىڭ قۇيرۇقىنى كېسىش» ۋەقەسىچۇ؟! ئۇ شۇ كۈنى كەچتە «60 ماددا»نى تېپىپ چىراغ يورۇقىدا ئۇزاق ئوقۇدى، كۆڭلىدە يەنە بىرمۇنچە سوئاللار پەيدا بولدى، لېكىن بۇ ئىشلارنى قىلىۋاتقان ناھىيىنىڭ مۇھىم رەھبىرى باست كۆز ئالدىغا كەلگەندە بۇ سوئاللار بىردىنلا قىيىنلىشىپ تېپىشماققا ئايلىنىپ كەتتى. ئۇياق ئويلا، بۇياق ئويلا ئاخىر بۇ تېپىشماقنى يېشىشكە قۇربى يەتمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەنىلا ئۆزىگە تەن بەردى...

— پەخەس بول، ئوغلۇم، ئۇلار سېنى تېخىمۇ سېسىق ئەۋرەزگە ئىتتىرىۋەتمىسۇن! — دېدى ئەشرەپ بوۋاي ئورنىدىن تۇرۇپ، — بېلىق ھەرقانچە شاش بولسىمۇ، سۇدىن چىقىپ كېتەلمەيدۇ!

بوۋاي ئۇگۈتنى يەلكىسىگە ئارتىپ، ئېرىق بويلاپ يۇرۇپ كەتتى.

« ‹ئۇلار› دېگىنى كىم؟! — ئويلىدى غوجى بوۋاينىڭ قارىسى يېتكۇچە ئارقىدىن قاراپ، — مەن سۇدىن چىقىپ كەتتىمما؟! ... »

ئۇ يەرگە يانپاشلاپ، يەنە خىيال دۇنياسىغا كىرىپ كەتتى ...

4

گۇلجەينەك بارغانسېرى گۇزەللىشىپ كەتتى. يىراقتىن قارىغان كىشىگە ياپيېشىل قىرچىن تاللار ئارىسىدا قەد كۆتۈرگەن بۇ يېڭى قۇرۇلۇش خۇددى لەنگەر هۆسنىگە يارىشىملىق خالەڭ كۆرۈنەتتى. بىر چاغلاردىكى قۇم دۆۋىلىرى بىلەن قەدىمىي گۆرىستانلىق ئورنىدا بەرپا بولغان بۇ ئۆزگىرىشلەرنى تۇنجى قېتىم كۆرگەن كىشى هەيران قالاتتى ...

يىراقتىنلا ۋېلىسىپىتتىن چۈشكەن ئابلا نىياز راستىنلا ئۆز كۆزىگە ئىشەنمەي قالدى، زوقمەنلىك، هاياجانلىق ئۇنى قاتتىق ئەسىر قىلدى ... ئۇ پونكىتقا يېتىپ كەلگەندە قۇرۇلۇشچىلار تېخى ئىشتىن چۈشمىگەنىدى. باستىنكى ئۆتكەنكى «قۇيرۇق كېسىش» هۇجۇمى بىلەن گۇلجەينەكتە ئىشلەۋاتقانلارنىڭ قەلبىنى چالغىتىپ، قۇرۇلۇشنى ئۇجۇقتۇرۇش هېيلىسىمۇ كارغا كەلمىگەنىدى. گەرچە ئون بەشتەك ئادەم بەل تاشلاپ، ئىش مەيدانىدىن كېتىپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن يەنە بارماق قولدەك ئەزمەتتىن يىگىرمە نەچچىسى ئىشنى ئاقساتماي ناخشىسىنى دۆڭ قويۇپ، قۇرۇلۇشنىڭ ئاخىرقى ئىشلىرى بىلەن جان تىكىپ هەپىلىشۋاتاتتى.

ئابلا نىياز هەممەيلەن بىلەن قىزغىن سالاملاشتى.

— غەيرىتىڭلارغا بارىكاللا! — دېدى ئۇ قايىللىق

بىلەن ، — بۇرۇنراق چىقىپ سىلەر بىلەن بىرەر كۈن بىللە ئىشلەشكە نېسىپ بولمىدى .

— ئابلا مۇدىر ، ئاڭلىساق ھاراق زاۋۇتىغا مەسئۇل بولۇپ ھاراقكەش بولۇپ قاپسىز ، — دەپ چاقچاق قىلدى مۇسا ، — كۈندە مەست يۈرسىڭىز بۇ يەرگە قانداق چىقاتتىڭىز ؟

ئابلا نىياز ئۈنىڭ دولىسىنى قاقتى :

— توغرا ئېيتتىڭ ، ھازىر ماڭا ساق يۈرۈشتىن مەست يۈرۈش ئەۋزەل بولۇپ قالدى .

ئابلا نىياز بىرىگە چاقچاق قىلىپ ، بىرىدىن ئاللىنېمىلەرنى سوراپ ئىش مەيدانىنى خېلى ئايلاندى . لايلاتمىنىڭ يېنىغا كەلگەندە توختاپ ، ھەممە تەرىپى «يەرلىك سېمونت» بىلەن پۈختا قاتۇرۇلغان ئەللىك مېتىر ئۇزۇنلۇقتىكى لايلاتمىغا ئۇزاق تىكىلدى . ئۇنىڭغا ئۆگەن دەريا سۈدىن يېڭىلا سۇ كىرگۈزۈلگەن بولۇپ ، بەش - ئالتە مېتىر چوڭقۇرلۇقتىكى كۆپكۆك تىنىق سۇ تەكشى جىمىرلاپ تۇراتتى ...

توختى شۇجمۇ ئۈنىڭ يېنىغا كەلدى .

— مانا بۇ سۇلار يۇقىرى چىقىشقا ئىنتىلىپ تۇرۇۋاتىدۇ ، ئابلا مۇدىر ، — دېدى ئۇ مەنىلىك قىلىپ ، — لېكىن ، بەزىلەر يەنە ئۈنى بىھۇدە يەرگە سىڭدۈرۈپ ، ئاسمانغا پارغا ئايلاندۇرماقچى .

ئابلا نىياز دەرھال ئۈنچىقمىدى . ئۇ لايلاتمىدىن كۆزىنى ئۈزۈپ تۆۋەندە ئۆركەش ياساپ ئېقىۋاتقان دەريانىڭ ھەيۋەتلىك ئېقىنىغا بىرپەس قاراپ ، ئاندىن توختى شۇجىغا يۈزلەندى :

— ئۆگەننىڭ ئېقىنىنى كۆرۈۋاتامسىز ؟ قاراڭە ، ئۇ شىددەت بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەۋاتىدۇ ، — دېدى ئۇ چوڭقۇر مۇلاھىزە بىلەن ، — بۇ ئۈنىڭ قانۇنىيىتى ، ئۈنى ھېچكىممۇ توسۇۋالالمايدۇ ، خۇددى شۇنىڭدەك ئالغا قاراپ ئىنتىلگەن خەلقنىڭ ئىرادىسىنى سۇندۇرۇش شۇنچە ئوڭايمۇ ؟ !

ئۇلار لايلاتمىنىڭ بويىدىكى بىر تاش ئۇستىگە ئولتۇردى ، ئابلا نىياز گېپىنى داۋام قىلدى :

— توختى شۇجى ، مەنمۇ دەسلەپ بەزىلەرنىڭ ئەلپازىغا قاراپ ، «جاھان مۇشۇنداق بولۇپ كېتەرمۇ ؟» دەپ ئەندىشە قىلغانىدىم . لېكىن ئويلاپ قارىسام ، ئىرادەمنىڭ بەكمۇ زەئىپلىشىپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلدىم ، ئەگەر يامىنى مانا شۇ ئىرادە زەئىپلەشسە ئىشەنچ تۇگەيدۇ ، بىز كوممۇنىستلار مانا شۇنىڭدىن قورقىمىز كېرەك . دۇنيادا ساقايمايدىغان جاراھەت يوق ، پەقەت ئۇنىڭ ئېغىز ئالمىدىغان ۋاقتىلا ئىلگىرى - كېيىن بولۇشى مۇمكىن .

ئابلا نىياز خېلى كۆپ سۆزلىدى ، ئۇ خۇددى ئۇزاقتىن بېرى توختى شۇجىدەك بىر سىرداشنى تاپالماي يۈرگەندەك يۈرەك - باغرىدىكى گەپ - سۆزلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئېيتتى . ئۇلارنىڭ ئەقىدىسى ، ئىشەنچى ۋە ئارزۇ - ئىستەكلىرى يۈرەكتىن يۈرەككە يول ئېلىپ ، ھەر ئىككىسى ئۇچۇن پۈتمەس - تۈگىمەس مەنىۋى كۈچكە ئايلاندى ...

ئابلا نىياز كەچكە يېقىن قايتىدىغان چاغدا توختى شۇجىنىڭ قولىنى مەھكەم قىسىپ تۇرۇپ :

— سىزگە كۆپرەك يار - يۆلەكتە بولالمىدىم ، ھازىرچە مۇشۇنىڭغا كۈچۈم يەتتى ، — دېدى مەنىلىك كۈلۈمسىرەپ ، — گۈڭشېدىكى دىزېلماتورغا چىشىم پاتمىغاندىن كېيىن ناھىيىلىك يېزا ئىگىلىك ئىشخانىسىدىكى قاسىم مۇدىرغا ئېيتىۋىدىم ، ناھايىتى خۇشال بولۇپ ئەللىك بەش ئات كۈچىگە ئىگە دىزېلماتوردىن بىرنى ھەل قىلىپ بەردى ، مانا بۇ مال ئېلىش تالۇنى ، ئىككى يىگىت بىلەن بىر ھارۋا كىرگۈزۈپ تېزرەك يۆتكۈۋېلىڭ !

— رەھمەت ، مۇدىر ! — دېدى توختى شۇجى خۇشاللىقتىن لەۋلىرى تىترەپ ، — بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق يار - يۆلەك بولامدۇ ! ؟

دىزېلماتورنىڭ ھەل بولغانلىقى توغرىسىدىكى خۇش خەۋەر بىردەمدىلا ئىش مەيدانغا تارقىلىپ گۈلجەينەكنى يەنە بىر قېتىم خۇشاللىق تەنتەنىسى قاپلىدى ...

5

كۈن پېتىپ ، يىراق ئۈپۈق ئاچ قىزىل رەڭ بىلەن بويالغاندا رۇستەم بىلەن ئايخان مەكتەپنىڭ ئارقىسىدىكى قويۇق بولجالىقتا ئۇچراشتى . نېمە ئۈچۈندۇر رۇستەمنىڭ كۆڭلى خىرە ئىدى . ئۇ گويا ئايخاننى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك قاپقارا كۆزلىرىگە تىكىلىپ ئېغىر نەپەس ئالغىنىچە جىم ئولتۇراتتى . ئۇنىڭ كەم سۆزلىكىگە بۇ ھال قوشۇلۇپ ، ئايخاننى تېخىمۇ تىت-تىت قىلىۋەتتى .

— نېمانچە قارايسىز ؟ — دېدى ئايخان ئەركىلەش بىلەن قاپاقلىرىنى سۈزۈپ ، — تىلىڭىزنى قاغا چوقۇۋالدىمۇ - يە ؟ !

— قارىۋالاي ، — دېدى رۇستەم يەنە شۇنداق تىكىلىش بىلەن ، — كۆزىڭىزگە سۈرتىم چۈشۈپ قالسا ئەجەب ئەمەس ، ئەتە مەن يوق ، كۆزدىن يىراق كۆڭۈلدىن يىراق ئەمەسمۇ ؟ !

ئايخان ئەندىككەندەك ھودۇقۇپ سورىدى :

— نېمىگە بارىسىز ؟ مەرتىۋىڭىز ئۆسۈپ بىر يەرگە يۆتكەلدىڭىزمۇ نېمە ؟

— ھەئە ، باسىت مۇدىرنىڭ ھىممىتى بىلەن مەرتىۋەم ئۆسۈپ ئاقساي تۇغىنىغا بارماقچىمەن !— ئۇنىڭ ئاۋازىدىن ئاچچىق تەنە چىقىپ تۇراتتى ، — قاراڭە ئۇنى ، مەن بىلەن ئۆچەكىشىپ لەنگەردىنمۇ قوغلىماقچى بولۇۋاتىدۇ !

رۇستەم جىمىپ كەتتى ، بۇ خەۋەر ئايخانغا خېلىلا ئېغىر تەگدى . ئۇ گەرچە كۈندە كۆرۈشەلمىسىمۇ ، رۇستەمنى ئۆز يېنىدا بار دەپ ھېس قىلىپ ، «يېنىڭدا نار تۆگەڭ بولسا يۈك

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆتۈرۈشتىن نېمە غەم» دېگەندەك ئىشەنچ بىلەن ئۆتەتتى ، مانا ئەمدى بۇ «نار تۆگە»مۇ ئۇنىڭ يېنىدىن قوغلانماقتا . بۇ قاتمۇ-قات دەرد - ئەلەملەر ئايخاننىڭ يۈرىكىنى خۇددى ئانقان پاختىدەك تىترىتەتتى . ئۇ بىردىنلا يۈزىنى تۆتۈپ ئۆكسۈشكە باشلىدى ، كۆكسى كۆتۈرۈلۈپ يەلكىسى سىلكىنەتتى . رۇستەم بىرئاز جىمجىتلىشىپ قالدى ، ئۇ ئۆز يارىنىڭ مىسكىن ، غەمكىن قىياپىتىنى مانا بۇگۈن تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتاتتى . ئۇنىڭ يۈرىكىمۇ خۇددى شامدەك ئېرىشكە باشلىدى . ئەگەر شۇ تاپتا مۇمكىن بولسا ئىدى ، ئۇ ئايخاننى ئىككى قوللاپ كۆتۈرۈپ ئەركىلەتكەن ، بەزلەپ كۈلدۈرگەن بولاتتى ...

— ئايخان ، يىغلىماڭ ! — دېدى ئۇ پايپېتەك بولۇپ ۋە نەۋقىران گەۋدىسىنى كۆتۈرۈپ گېپىنى داۋام قىلدى ، — مەن باست قاۋان بىلەن سۆزلىشىمەن . بىز ئۇنىڭغا نېمە قىپتۇق ، ھەدەپ پىچىقىنى چېقىر تاشقا بىلەيدۇ ، گېپى بولسا مانا ماڭا قىلسۇن !

ئايخان يىغىدىن توختاپ رۇستەمنىڭ قولىغا ئېسىلدى :

— سىز سۆزلەشمەڭ ! ...

رۇستەم ۋەزمىن يىگىت ئىدى . ئۇنىڭ كۆڭلىدە بىرەر بوران قوزغىلىشى قانچىلىك قىيىن بولسا ، قوزغالغاندىن كېيىن بوراڭ-نىڭ بېسىلىشىمۇ شۇنچىلىك تەس ئىدى . بۇنى ئايخان ياخشى بىلەتتى . شۇڭا ئۇنىڭ باست بىلەن توقۇنۇشۇپ قېلىشىدىن قاتتىق ئەنسىرىدى .

— ئايخان ! — دېدى رۇستەم قىزنىڭ نازۇك بارماقلىرىنى چىڭ قىسىپ ، — مەن ئاقساي تۇغىنىغا بېرىپ ئىشلەشتىن قورقمايمەن ، ناھىيىمىزنى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن قەيەرگە ئەجرىم سىڭسە مەن رازى ، لېكىن ... — رۇستەم ئېغىر خورسىنىپ جىمىپ قالدى .

ئايخان ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى چۈشەندى :

— رۇستەم ، خاتىرجەم بولۇڭ ! — دېدى ئۇ قانداقتۇر بىر كۈچ بىلەن بېشىنى رۇستەمنىڭ كۆكسىگە قويۇپ ، — مەن ... سىز ... نېگىكى...

ئاخىرقى ئىككى جۈملە سۆز گويا رۇستەمنىڭ كۆكسىنى ئويۇپ كىرىپ ئۇنىڭ يۈرەك سوقۇشى بىلەن بىرلىشىپ كەتكەندەك ، پۈتۈن بەدىنىگە بىر خىل ئىسسىق هارارەت يۈرۈشتۇرۇۋەتتى . ئۇ ئايخانىڭ ياپراقتەك تىترەپ تۇرغان يەلكىسىنى چىڭ قىسىپ ئىسسىق باغرىغا تارتتى ...

بارغانسېرى قويۇقلىشىۋاتقان تۇن پەردىسى بولجالىق بىلەن قوشۇپ ئۇلارنى ئۆز قوينىغا يوشۇردى ...

6

— بىلەمسىز ، مەن بۇ يەرگە نۇقتىدا تۇرۇپ سىزگە يول باشلىغىلى كەلگەن !

— سىز نۇقتىدا تۇرۇشقا ئەمەس ، بىزنى نۇقتىلاشقا كەپتەكەنسىز ، ئۆزىڭىزنى قۇش ، بىزنى گۆش قىلىپ چوقۇلاۋاتىسىز ! ئۇلار يول ئۈستىدە تەرگىشىپ قالدى . گۈلجەينەك ئۈستىدە باشلانغان گەپ بىردىنلا باشقا مەسىلىلەرگە شاخلاپ كەتتى . بۇ قېتىم توختى شۇجى ئۇنى ئاياپ تۇرمىدى . باستىنىڭ سەپكۈنلۈك يۈزلىرى دەسلەپ تاتىرىپ كېيىن ئالىچىپار بولۇپ ئۆزگەردى .

— توغرا ئېيتتىڭىز ، — دېدى ئۇ بىردىنلا ئۆزىگە تەمەننا قويۇپ ، — مەن ئۆزۈمنى ئەزەلدىن قىران بۈركۈت هېسابلاپ كەلگەن ، شۇڭا گۆش چوقۇش مېنىڭ ئادىتىم !

توختى شۇجى هودۇقماي بېسىق ئاۋازدا دېدى :

— لېكىن ، سىزنىڭ چوقۇۋاتقان گۆشىڭىز نەچچە مىڭ دېھقانىنىڭ سوتسىيالىزمغا تەلپۈنگەن ئوتلۇق يۈرىكى بىلەن رۇستەمدەك يېتىم ئوغۇللارنىڭ هالال رىزقى بولۇۋاتىدۇ . باسىت

www.uyghurkitap.com

مۇدىر ، بۇلار سىزگە راۋا بولارمۇ ؟ سىزنى بىئارام قىلماي سىڭىپ كېتەرمۇ ؟ !

باسىت خۇددى يىڭنە يېگەن ئىتتەك تېپىرلاپ كەتتى ، كۆزلىرى چەكچىيىپ ، چىشلىرى غۇچۇرلىدى . توختى شۇجىنىڭ گېپىدىن ئۇ ئۆزىگە تەھدىت ھېس قىلغانىدى .

— سىز ئەمدى مېنىڭ شەخسىي ئىشىمغا ئارىلاشماقچىمۇ ؟ ! — دېدى ئۇ ئەلەمدىن ئېسىلىپ ، — سىز لەنگەرنىڭ شۇجىسى بولسىڭىزمۇ ، لېكىن بۇ ئىشقا چىشىڭىز پاتمايدۇ ، مېنىڭمۇ قانۇندا بەلگىلەنگەن نىكاھ ئەركىنلىكىم بار !

— سىز كۆرگەن قانۇننى مەنمۇ كۆرگەن ! — دېدى توختى شۇجى يەنە شۇ تەمكىنلىكى بىلەن ، — ئۇنىڭدا ھەرقانداق كىشى ئۆز ھوقۇقىغا تايىنىپ ، باشقىلارنىڭ سەمىمىي مۇھەببىتىگە قول تىقسا بولىدۇ ، دېگەن بەلگىلىمە يوققۇ ! سىز رۇستەمنى ئىگەچاقىسىز دەپ ئويلاپ قالماڭ ، ئۇنىڭغا پارتىيە ، ھۆكۈمەت ئىگە ! سىز خەلقنىڭ ساداسىنى ئاڭلاپ باقتىڭىزمۇ ؟ ! ئىككى ياشنىڭ پاك مۇھەببىتى ، ئىنسانىي ۋىجدانى سىزنىڭ ھاكىملىق ئالىقىنىڭىزدا خالىغانچە چەيلەنسە بولۇۋېرەمدۇ ؟ ! باسىت مۇدىر ،پارتىيە بىلەن خەلق بىزگە ھوقۇقنى ئۆز شىللىسىگە مىندۈرۈش ئۈچۈن بەرمىگەن !

— بەس ! — باسىت تاقەت قىلالمىدى ، چۈنكى ئۇنىڭ يېغىرى ئېچىشقانىدى ، — سىز ماڭا تەربىيە بېرىۋاتامسىز ؟ ! ئاغزىڭىزغا بېقىپ سۆزلەڭ ، بولمىسا ، مەندىن رەنجىپ يۈرمەڭ ! سىز تېرىككەك ، مەن بولسام سىزدىنمۇ بەتتەررەك !

— ھەققە تېرىكىش ئاجىزلىقنىڭ بەلگىسى ! — دېدى توختى شۇجى قەتئىي قىلىپ ، — مەن ئەزەلدىن ھەق ئالدىدا تېرىككەن ئەمەس .

باسىت سەل ئۆڭۈپ ھۆركىرىدى :

— سىز كىم بىلەن سۆزلىشىۋاتىسىز ؟ مەن ھاشى

كوممۇنىست ئەمەس !

— تۇغرا ، سىز ھاشى كوممۇنىست ئەمەس ، باسىت مۇدىر ، — توختى شۇجى تېخىمۇ دادىللاشتى ، — لېكىن سىز ھازىر لەنگەر خەلقىنىڭ نەزىرىدە باشقا بىر ئورۇنغا چۈشۈپ قالدىڭىز ، ئۇلار سىزدىن ئۈمىد كۈتمەيدۇ ، چۈنكى سىز ئاممىنى ئۇنتۇدىڭىز ، سوتسىيالىزمنى چۆرۈپ تاشلىۋەتتىڭىز !

— ئاغزىڭنى يۇم ! سەن ... سەن ... — باسىت بىردىنلا «سەنلەپ» ۋارقىرىدى . ئۇ ئەمدى ئەسەبىيلىشىپ خۇددىنى يوقاتقانىدى ، تىلىمۇ دۇدۇقلاپ ، زۇۋانى گەپكە كەلمىدى .

— مېنىڭ ئاغزىمنى يۇمدۇرالىشىڭىز مۇمكىن ، — دېدى توختى شۇجى ئۇنىڭدىن يىراقلاپ كېتىۋېتىپ ، — لېكىن ، مىڭ-لىغان ئاممىنىڭ ئاغزىغا تاقاق سالالمايسىز ؟ !

باستىنىڭ كۆزلىرى ئېلىشىپ ، بېشى قايغانىدەك بولدى - ده ، يول ياقىسىدىكى دەرەخكە يۆلىنىپ ئېرىق بويىغا زوڭزايدى . ئۇ ئەمدى دەردىنى تاماكىدىن ئالماقچى بولغانىدەك ئارقا - ئارقىدىن ئۇزمەي چەكتى . ئاغزىدىن كىرىپ ، بۇرنىدىن چىقىۋاتقان قويۇق ئىس بېشى ئۈستىدە لەيلەپ ، ئۇنى خۇددى تۇمان ئىچىدە قالغانىدەك كۆرسىتەتتى .

باسىت ئالتە - يەتتە يىلدىن بۇيانقى مەنسەپدارلىق ئۆمرىدە خۇددى ياغ ئىچىدىكى بۆرەكتەك يايراپ ، پەي يەلپۇگۈچلەردە يەلپۇنۇپ ، تەختىراۋانلاردا كۆتۈرۈلۈپ ئۆتكەچكە ، توختى شۇجى-نىڭ بايىقى قىرلىق سۆزلىرى ئۇنىڭغا بەكمۇ ھار كەلدى . ئۇنىڭ ئىززەت - ئابرۇيى مانا بۇگۈن تۇنجى قېتىم خورلۇققا ئۇچرىدى . ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى خۇددى ئاسماندىن يەرگە تاشلىۋەتكەندەك ئازارلىق ھېس قىلدى . «سەن ... سەن توختىلاق ... توختاپتۇر ، قېرى داشقال ! — دەپ پىچىرلىدى ئۇ چىشلىرىنى غۇچۇرلە-تىپ ، — سەن مېنىڭ ھوقۇقۇم بىلەن ئوينىشىپ ، رىزقىمغا توپا چاچماقچىمۇ ؟ ! ھىم ... ساڭا شۇنداق تۈيۈلىدۇ ، ماڭا

چېقىلماقچى بولىدىكەنسەن ئىت كاللاڭغا ھېزى بول ، ئەخمەق ! »

ئۇنىڭ خىيالىنى خۇددى يەردىن ئۇنگەندەك پەيدا بولغان تاشماق چېچىۋەتتى :

— ئۆزلىرىنى ئىزدەپ ... — دېدى دۇمبىسىنى تېخىمۇ دۇمچەيتىپ ، — ۋاي ، چىرايلىرى ئۆمسەللىغۇ ؟ تاۋلىرى يوقمۇ نېمە ؟

— ئۆزۈمچە ... — دېدى باسىت چاندۇرماسلىققا تىرىشىپ ، — بايا باغ ئايلانغانىدىم ، بىرئاز قورسىقىم ئاغرىپ تۇرىدۇ ، خوش ، مېنى نېمىگە ئىزدىگەنتىڭ ؟

تاشماق ئۇنىڭغا يېقىن كېلىپ ئاستا پىچىرلىدى :

— گۇلجەينەككە ماتور تېپىپتۇ ...

— نەدىن ؟ كىم تېپىپتۇ ؟ — ھودۇقۇپ سورىدى باسىت .

— «ئابلا كاشال ناھىيىدىن ھەل قىپتۇ» دەپ ئاڭلىدىم .

— ھىم ! ... مۇنداق دېگىن ، — باسىت بېشىنى لىڭشىتىپ ، كالپۇكىنى يىمىردى ، — ناھايىتى ياخشى ، بۇقىنى ھۆركىرەتكەن ھېسلىقى نېمىسى ئىكەن - دە ! ماتورنى قاچان يۆتكەيدىكەن ؟

— ئېنىق ئەمەس .

— پىيىدە بول .

— خوپ .

باسىت كۆڭلىگە قانداقتۇر بىر خىيالنى پۈكتى بولغاي ، بايىقى پەرىشانلىقلىرى بىردىنلا تارقاپ ئورنىدىن يەڭگىللا تۇرۇپ كەتتى .

يەتتىنچى باب

داغدا قالغان «يىگىت»

1

قاراڭغۇلۇق ئاستا ـ ئاستا كۆتۈرۈلۈپ ، تىنىق ئاسمانغا ئاي چىقتى . ئۇ سېزدىلەرلىك ھالدا غەربكە قاراپ ئۆرلىمەكتە ئىدى ...

ئۇلار تاشيولدىن ئۆتۈپ ئىككى تەرىپى سۇۋادانلىق يېزا يولىغا بۇرۇلدى . ھارۋىنىڭ بىر خىل رېتىمدا غىچىلدىشى بىلەن يەڭگىل يورغىلاۋاتقان چىلان تورۇقنىڭ بويىنىدىكى قوڭغۇراقلار قوشۇلۇپ يېزا يولىغا خاس يېنىك شاۋقۇن پەيدا قىلاتتى .

— گۇلجەينەكنىڭ ھاردۇقى ئەمدى چىقتى ، نەسرەم ، — دېدى مۇسا ئاتنىڭ چۈلۈڭۇرنى سىلكىپ ۋە ھارۋىنىڭ ئوتتۇرىسىغا تېڭىلغان دىزېلماتورنىڭ ئاي نۇرىدا پارقىراپ تۇرغان قاپقاقلىرىنى سىلاپ تۇرۇپ گېپىنى داۋام قىلدى ، — ئەگەرچەندە ئابلا مۇدىر بۇ ئوقەتنى ھەل قىلىپ بەرمىگەن بولسا ئۆگەنىنىڭ سۆيىنى ئالىقىنىمىزدا ئوچۇملاپ تارتاتتۇق ؟

— «ئاش بەرگەن خۇدا قازانسىز قويماپتۇ» دېگەندەك ئۇنىڭ مۇ بىر ئامالى بولاتتى ، — دېدى نەسرەم ئايغا تىكىلگەن كۆزلىرىنى مۇساغا ئاغدۇرۇپ ، — لېكىن ماڭا ئەلەم قىلغىنى يۇقىرىدىن سۇ قۇرۇلۇشىغا بەرگەن ماتورلارنى بۇ مۇتتەھەملەرنىڭ قاراپ تۇرۇپ «قوينۇم ئوغرى ـ قونچۇم ئوغرى» قىلغىنىنى دېمەمسەن !

— بۇنى بىر دېمە ، — دېدى مۇسامۇ ئۇنى قۇۋۇەتلەپ ، — ئۆتكەن كۈنى قارىباغدىن بىزنىڭ بىر تۇغقان كەپتىكەن ، ئۇ يەردىكى ئىشلار توغرىسىدا قۇلاق ئاڭلىمىغان ، كۆز كۆرمىگەن گەپلەرنى قىلىپ بەردى ، ئۇلار بەرگەن ماتورنى نېمە قىپتۇ دېـمەمسەن ، زۇللا ئۇ يەردە بىر چوشقا فېرمىسى قۇرۇپتىكەن ، ماتوردىن توك چىقىرىپ چوشقا قوتانلىرىغا چىراغ يېقىپتۇ ، چـراغ بولمىسا ئۇ ئەتىۋار خور ـ خورلار كېچىسى يالاق يالىيالماسـمش .

مۇسانىڭ ئېيتقانلىرى ھەقىقەت ئىدى . گۇڭشې قارىباغقا بىر ماتور تـەقدىم قىـلدى . ئـۇ يەر «ئـىنقىلابنى تۇتۇپ ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈرۈش»نىڭ ئۇلگىسى دەپ بېكـتىلگەنىدى . قارىباغ دادۇيىنىڭ ئىنقىلابنى تۇتقانلىقى راست ، بۇنى ھەممە بىلىدۇ . چۈنكى ، ئۇ يەردە زۇللا نۇقتىدا تۇرغان ، پىشقەدەم شۇجىنى «تىرىك كۆڭزى» دەپ ئۇرۇپ چۈشۈردى . پۈتۈن دادۇيدىكى دىنىي زاتلارنى «تەربىقەتچىلەر» دەپ سازايى قىلدى . ئۇنىڭ ئۇستىگە ھايانكەش ، ئوغرى ، قىمارۋاز دەپ ئوتـتۇز نەچچە ئادەمنى يىغىۋېلىپ «كۇرس» ئاچتى . بۇ «كۇرس» ئەمەلىيەتتە جازا لاگېرى ئىدى . كەچتە چىراغنى ئۆچۈرۈۋېتىپ ئۇدۇل كەلگەننى ئۇراتتى ، بىرىنىڭ بېشى يېرىلسا ، بىرىنىڭ پۇتى يارىلىناتتى ، كىشىلەر بۇنى «چىراغ ئۆچتى ھەربكتى» دەپ ئاتىدى .

قارىباغنىڭ «ئىشلەپچىقىرىشنى ئىلگىرى سۈردى» دېگىنى غەلەت . چۈنكى ، ئۇنىڭ كۇزلۇك ئاشلىقى ئالدىنقى يىلدىكىدىن 3200 جىڭ كېمەيدى ، ئاز بولسىمۇ ، كېمەيدى ـ دە ! زۇللانىڭ ئېيتىشچە ، بۇ يىلقى يازلىق ھوسۇل مىسلىسز ئاشارمىش .

— زۇللا ئاشۇنداق ياغلىما گەپلەر بىلەن قارىباغلىقلارنىڭ بۇرۇتىنى يىكەندە ئېلىپ يۇرۇۋاتىدۇ ! — دېدى نەسرەم تەنە بىلەن .

— تېخى ئۇنىڭ كاپىلىغۇچىسى باسىت دېگىنە ! — موسا نېمىگىدۇر چالۋاقىغاندەك قامچىسىنى ھاۋادا ئايلاندۇردى ، — ئەگەر ئۇلارنىڭ بېشىدىكى كادىرلىق شەپكىسى بولمىسا ئوقۇردا ھەلەپ يەيدىغان نېمىلەر ئۇ .

مۇسا دىمىغىدا قاتتىق بىر تىنىپ قويۇپ جىم بولدى . ئەتراپ تىمتاس ، ناگان - ناگاندا ئىتلارنىڭ ھاۋشىشى يىراقتىن ئاڭلىنىپ تۇراتتى . ماي ئايلىرىنىڭ كەچكى غۇر - غۇر شامىلى ئېتىزلاردا لەپشىپ تۇرغان بۇغداي مايىسلىرى بىلەن باغلاردىكى شىرنە يېغىشقا باشلىغان مېۋىلەرنىڭ چۈچۈك پۇراقلىرىنى تارقىتىپ ، يېزا ھاۋاسىنىڭ ساپ ۋە يېقىملىقلىقى بىلەن كىشىنى ھۇزۇرلاندۇراتتى . مۇسانىڭ بىردىنلا كۆڭلى كۆتۈرۈلدى ، ئۇ ئاتنىڭ تىزگىنىنى سىيرىپ قويۇپ :

— «مىڭ كاپ - كاپتىن بىر چىپ - چىپ ئەلا» دېگەندەك ، ئىشقىلىپ بىر ماتورغا ئىگە بولدۇق ، — دېدى تەمەننا بىلەن ، — ئەمدى ئۇسساپ چاكىلداپ كەتكەن لەنگەرلىكلەر سۇغا قانىدىغان بولدى .

مۇسا ئەمدى جايلىشىپ ئولتۇرۇۋېلىپ ھارۇننىڭ غىچىرلىشى بىلەن قوڭغۇراقلارنىڭ جىرىڭلىشىغا جور قىلغان ھالدا ئاستا ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى :

بۇ چىنار يالغۇز چىنار ،
ئەگمەي تۇرۇپ شېخى سۇنار .
شېخى سۇنغاندىن كېيىن ،
بۇلبۇل كېلىپ نەگە قونار ؟

ھارۇا يالغۇز قەبرىگە يېقىنلاشتى . يولنىڭ دوقمۇشىدىكى بىر تۇپ باراقسان ئەرمۇدۇن قويۇق سايە تاشلاپ تۇراتتى . مۇسا ناخشىسىنى ئەۋجىگە كۆتۈرۈپ ئاتقا قامچا سالدى ، لېكىن نېمە

ئۇچۇندۇر چىلان تورۇق خارتىلداپ ، قۇلاقلىرىنى شىكتايتىپ ، تىرەجەشكە باشلىدى . مۇسا ئىككىنچى قامچىسىنى ھاۋادا ئايلاندۇرۇپ ئاتنىڭ قۇلىقىدا «قارس» چىقىرىش بىلەن تەڭ ، ئەرمۇدۇندىن «گۇپپىدە» چۈشكەن بىر مەخلۇق ھارۋىنىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇپ ، ئاتنى قاتتىق ئۇركۈتۈۋەتتى . نەسرەم ئارقىغا ئۆڭتۇرۇلۇپ ، بېشىنى دىزىلماتورغا ئۇرۇۋالدى . مۇسا بار كۈچى بىلەن ئاتنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ ، ھارۋىنىڭ ياۋىنىگە يېپىشتى . چىلان تورۇق بىر پىرقىراپ ئىزىدا توختىدى .

— ھەي ، ئادەمۇ سەن ، جىنمۇ ؟ ! — مۇسا ئۈستۈېشى نىقابلانغان ھېلىقى «مەخلۇق»قا قاراپ ۋارقىرىدى .

— تېخى بىلمەمسەن ، — دېدى «مەخلۇق» — بۇگۈن چارشەنبە چىقار ، پەيشەنبە كىرەر كېچىسى ، بۇگۈن مېنىڭ ئىقلىمىزىم ئۆتكۈن قىلىپ سەيلىگە چىقتى ، مۇشۇنداق چاغدا بىزدەك سۇلايمان پەمغەمبەرنىڭ ئۇممەتلىرىگە يولۇققان ھەرقانداق ئادەمزات دۇئايىبەت قىلىنمىدۇ .

نەسرەم بىرئاز سەگەكلەشتى . چۈنكى ، ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرغان بۇ نىقابلىق «مەخلۇق»نىڭ ئۇزۇنتۇرا گەۋدىسى ، خىتىلداپ گەپ قىلىشلىرى ئۇنىڭغا قانداقتۇر تونۇش بىرىنى ئەسلەتكەندەك . نەسرەم دەرگۇمانلىقتا ۋارقىرىدى :

— سەن ... سەن گۇڭشې دىكتاتورا گۇرۇپپىسىدىكى ھېلىقى سايىم قالاق ئەمەسمۇ ؟ !

— ساڭا شۇ سۇرەتلىك ئەركەك جىن چىپىلىپتىكەن - دە ! — دېدى «مەخلۇق» دەرھال ئاۋازىنى ئالماتاغىل ئۆزگەرتىپ ، — مېنىڭ ئىسمىم ئەتتىكىرەم - سەتتىكىرەم !

ئۇ شۇ سۆزلەرنى ئېيتتى - دە ، قاتتىق بىر ئىسقىرتتى . ئەرمۇدۇن ئۇستىدىن خۇددى ئۆزىگە ئوخشاش نىقابلانغان يەنە تۆتى ئارقا - ئارقىدىن سەكرەپ چۈشتى . ئۇلارنىڭ قولىدىكى پىچاق ئاي نۇرىدا «يالت - يۇلت» پارقىرايتتى . ئۇلار ھارۋىغا قاپسىپ

كەلدى . نەسرەم چاققانلىق بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ مۇڭگۈز ساپلىق كىچىككىنە پىچىقىنى يېنىدىن سۇغۇردى . تېخى ھىلىلا دىزىلماتورنىڭ خۇشاللىقى بىلەن مەست بولۇپ لەنگەرنىڭ ئېرىق-لىرىدا شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان ئەشمە سۇلارغا خىيالىي چۆمۈلۈپ ئولتۇرغان مۇسا «جىن» قىياپىتىدىكى بۇ «مەخلۇق»لارنىڭ قا-داقتۇر بىر يامان غەرىزىنى سەزگەندەك بولدى ـدە ، سول قولىدا ئاتنىڭ تىزگىنىنى چىڭ ئوراپ ، قولىدىكى قامچىنى ئۇرۇشقا تەييارلاپ ۋارقىرىدى :

— سېنىڭ ئىسمىڭ ئەتتىكىرەم ـ سەتتىكىرەم بولسا ، بىز-نىڭ ئىسمىمىزمۇ مۇستىكىرەم ـ نەستىكىرەم ، نوچى بولساڭ مەيدانغا بىردىن چۈش ، ئون ئىككى بوكوبوڭلۇق قوناق نېنى يەپ چوڭ بولغان ئوغۇل بالا بىز ، بولمىسا ، چەتكە چىقىپ يولنى بوشات !

ئۇزۇنتۇرا گەپ ـ سۆز قىلماي ئاتنىڭ باشۇڭىغا ئېسىلدى ، قالغان تۆتى ئىككىدىن بولۇپ ھارۋىنىڭ ئىككى تەرىپىگە ئۆتتى .

— قولۇڭنى تارت ! — دېدى مۇسا ۋە غەزەپ بىلەن ئايلاندۇ-رۇپ قامچا سالدى . چىلان تورۇق چاپچىپ كەتتى . مۇسا تىزگىن-نى چىڭ تارتىپ قامچىنى تارتىۋىدى ، لېكىن قامچا ئۇزۇنتۇرانىڭ بوينىغا يۆگىشىپ كەتكەچكە ئىككىسى بىر ـ بىرىگە باغلىنىپ قالدى . پۇرسەت كۈتۈپ تۇرغان ياندىكى ئىككى «مەخلۇق» بىر-دىنلا مۇساغا تاشلاندى . مۇسا مەزمۇت پۇتلىرى بىلەن ئىككىسىگە خېلى ئەدەپ بەردى . نەسرەممۇ ئۇ تەرەپتە جىددىي ئېلىشىۋاتا-تتى . «ئاھ ـ ۋاھ» ، «گالاچ ـ گۇلۇچ» قىلغان ئاۋازلار خېلى داۋام قىلدى ، ھارۋىنىڭ ئۈستىدىكى ئېلىشىش ئەمدى يەرگە يۆتكەلدى ، بىرھازا پومىلاقلىشىتىن كېيىن «ئۈچكە بىر» بو-لۇپ قالغان مۇسانىڭ پۇت ـ قولى باغلىنىپ ئاغزىغا پاختا تىقە-لىپ ئەرمۇدۇنغا ماتالدى ، بېشىدىن قاتتىق زەخمە يەپ ھوشسىز-لانغان نەسرەممۇ مۇساغا چېتىپ باغلاندى ...

يۇيۇ كتاب توربېتى www.uyghurktap.com

بۇ ئىشلار قانداق تۈيۈقسىز پەيدا بولغان بولسا ، يەنە شۇنداق تۈيۈقسىز ئاخىرلاشتى . مۇسانىڭ تېپىكلىرى بىلەن دوڭغاقلاپ قالغان ئۇزۇنتۇرا بىرلا ئىسقىرتىپ شېرىكلىرىنى چاقىردى - ده ، يول بويىدىكى ئېتىزلىقتا ئوتلاۋاتقان چىلان تورۇقنىڭ بېشىنى قايرىپ تۇرۇپ بۇيرۇق قىلدى :

— هارۇننى ئۇدۇلدىكى يار بويىغا ئاپىرىپ ماتورنى دەريا‌غا دومىلىتىۋېتىڭلار ! باسىت مۇدىرنىڭ ئېيتقىنى بويىچە بۇگۈنكى ئىشىمىز بېلىقنىڭ سۇدا ئىزى قالمىغانده‌ك ئىزسىز بولسۇن !

2

بۇغدايلارنىڭ دان سۈيى قەھەتچىلىككە ئۇچرىدى . پىژغىرىم ئاپتاپ خۇددى ئوت يالقۇنىده‌ك يېلىنجاپ تۇراتتى . ئاسمان كۆپ-كۆك ، بىرەر پارچىمۇ بۇلۇت كۆرۈنمەيتتى . يەرلەر تال - تال يېرىلىپ ، بۇغدايلارنىڭ دېنى قاتمايلا سارغىيىشقا باشلىدى . گۈڭشې ئىلكىدىكى «ئويكۆل» سۇ ئامبىرىدىن تەقسىم قىلىنغان بىر تاشلىق سۇ پۇتۇن لەڭگەرنىڭ قاغجىرىغان يەرلىرىگە سىنچايې-چىلىكمۇ دال بولالمىدى . تېخى بۇ سۇ تاشماقنىڭ كىرىشتۇرۇپ تېرىلغان زىرائەتلىرىگە تۇتۇلدى . لېكىن ، هەر قېتىم سۇ تۇتۇل-غاندا بۇ ئېتىزلاردىكى زىرائەتلەردىن كۆرە ، ياۋا ئۆت - چۆپلەر تېز ۋە قويۇق ئۆسۈشكە باشلىدى . بۇنى كۆرگەن دېھقانلار هەس-رەت بىلەن باشلىرىنى سىلكىشىپ :

— زىرائەتلىرىمىز كوركىراپ قالدى ، تورغاي ئوڭدا ياتسا بېشى كۆرۈنمىدۇ . ئاشتىن ئوت - چۆپ كۆپ ، كېلەر يىلى كەپسەنچى بولمىدىغان بولدۇق - ده ! — دېيىشەتتى .

بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان تاشماق قىلچە تەپ تارتماستىن ياۋا ئوت - چۆپلەرنى كۆرسىتىپ :

— بۇلار مول هوسۇلنىڭ سۈنئىي هەمراهلىرى ! — دەپ هىجىياتتى .

بۇ كۈنلەردە توختى شۇجىمۇ ، باستىمۇ تەڭلا ئالدىراپ قال-
دى ، لېكىن ئىككىسىنىڭ ئالدىرىغان ئىشلىرى ئوخشاشمايتتى .
توختى شۇجىنىڭ پۈتۈن پىكىر - خىيالى سۇدا ئىدى . سۇ —
جان ، سۇ — ئاش تۇرسا ، ئۇنى ئويلىماي بولاتتىمۇ ؟ ! شۇڭا ئۇ
ئۇچ كۈندىن بېرى ئۆيىگىمۇ قايتماي ، گۈلجەينەك بىلەن ئىشلەپ-
چىقىرىش دۇيلىرى ئارىلىقىدا قاتراپ قەھەتچىلىكنى يېڭىشنىڭ
چارە - تەدبىرلىرىنى ئىزدەيتتى . گۈلجەينەكتىكى سۇ چىقىرىش
پونكىتى پۈتكەن بولسىمۇ ، لېكىن دىزېلماتور بولمىغاچقا ئىشقا
چۈشەلمىدى ، ئابلا نىياز ھەل قىلىپ بەرگەن ھېلىقى دىزېلماتور
توغرىسىدا غەلىتە گەپلەر تارقالدى ، بەزىلەر : «ماتورنى يالغۇز
قەبرىدە جىن - شايتانلار ئاسمانغا كۆتۈرۈپ كېتىپتۇ... » دېسە ،
بەزىلەر : «جىن سۈرەتلىك بۇزۇق ئادەملەر نەسىرەم بىلەن مۇسا-
نى ھوشسىزلاندۇرۇپ ماتورنى بۇلاپ كېتىپتۇ ... » دېيىشەتتى .
لېكىن ، توختى شۇجىنىڭ بۇ ھەقتىكى قارىشى باشقىچىرەك ئى-
دى . ئۇ چوقۇم بۇ ئىش باستىنىڭ پىلان كۆرسىتىشى ، تاشماق-
لىنىڭ قول تىقىشى بىلەن ئالدىن ئورۇنلاشتۇرۇلغان دۇشمەنلىك
ھەرىكەت دەپ ئويلىدى .

پېشقەدەم ئىزچىلار ھارۋىنىڭ شۇ كېچىسى دەريانىڭ يۇقىرى
ئېقىنىدىكى تىك قىرغاقچە ھەيدەپ بېرىلغانلىقىنى ، ماتورنىڭ
دەريا‌غا دومىلىتۇېتىلگەنلىكىنى ئېنىقلاپ چىقتى . بىرنەچچە قا-
ۋۇل يىگىتلەر دەريا ئىچىنى ئۇدا بىرنەچچە كۈن ئاختۇرۇش
ئارقىلىق چوڭقۇر قاينام تېگىدىن قۇمغا كۆمۈلۈپ كەتكەن دىزېل-
ماتورنى تارتىپ چىقىرىشتى . لېكىن ، ئۇنىڭ ئىنچىكە ، نازۇك
سايمانلىرى يوقالغان ، باشقا قىسىملىرىمۇ داتلىشىپ كاردىن
چىققانىدى .

توختى شۇجى دىزېلماتورغا قاراپ ئىچى سىيرىلغان ھالدا
بىرپەس جىمجىت تۇرۇپ قالدى . كۆزىدە غەزەپ ئوتى يانىدى ،

مۇشتۇملىرى چىڭ تۇگۈلۈپ قاۋۇل بارماقلىرى ئالقىدىنغا پاتتى...

— ھېسابى يوق ئىش بولمايدۇ، — دېدى ئۇ ئەتراپتىكىلەرگە يەنىلا تەمكىنلىك بىلەن قاراپ، — سۈيىقەست ۋە ئۇرۇپ-چېقىش بىلەن شۇغۇللانغۇچىلار ھامان خەلقنىڭ جازاسىغا تارتىلىدۇ. بىز بۇنىڭغا بىلەن روھىمىزنى چۈشۈرمەيلى.

ئۇ دادۇي دوختۇرخانىسىدا داۋالىنىۋاتقان نەسرەم بىلەن مۇساني يوقلاش ئۈچۈن ئالدىراپ يۇرۇپ كەتتى... ئەمدى دىزىلما-تورغا ئۇمىد باغلاپ كۈتۈشكە بولمايتتى، بىر ئامال بىلەن سۇ چىقىرىش پونكىتىدىن پايدىلىنىپ پاينايتىكى يەرلەرنىڭ سۇغا بولغان تەشنالىقىنى قاندۇرۇش ئىستىكى توختى شۇجىغا ئارام بەرمەيتتى. ئۇ نۇرغۇن سۆھبەتلەرنى ئۆتكۈزۈپ «ئەقىل تېپىش» يىغىنلىرىنى ئاچتى، ئەشىنىڭ كۆزىمۇ تېپىلغاندەك بولۇپ قالدى...

باست بولسا باشقا بىر ئىشنىڭ ھەلەكچىلىكىدە مەستخۇش ئۆردەكلەردەك كەيپ سۈرەتتى، ئايخان بىلەن بولدىغان تويىنىڭ «ئاللا - ئاللا» بىلەن «باركاللا»سى ئۇنى بۇ دۇنيادىكى مۇرەككەپ ئىشلارنىڭ قويىنىدىن يۇلۇپ ئېلىپ، ھاۋايى - ھەۋەسنىڭ تېگى يوق دەريالىرىدا چۆمۈلدۈرۈپ يۈرەتتى. ئۇ ئايخاننى تېزرەك ئەمرىگە ئېلىش ئۈچۈن سەيدىن قارىينى ئالدىراتتى، سەيدىن قارىيمۇ ئاخىر رىزالىق بەردى. ئۇ «خالىس ئەلچى» تاشماقتا ئاخىرقى قېتىم:

— مەن بۇ ئىشقا ئاللىقاچان كۆڭۈل توختىتىپ قويغان، تاشماقجان، — دېدى بىر خىل تەڭقىسلىق كەيپىياتتا، — ئالاھازەل، تەقدىرنىڭ پۈتكىنى شۇ! لېكىن بىر پىلەكتە ھەر خىل خەمەك دېگەندەك، مېنىڭ بۇ ئايخان قىزىم ئاتا - ئانىسىنى دورىمىغانكەن، مەجەز - خۇلقى ئوسالراق، تېخىچە ئەيۇەشكە كەلمەيۋاتىدۇ.

— قايسىبىر قىز توي ئىشىدا هايت دېگۈچە ھۈيت دەيدۇ، سەيدىن قارىم، — دېدى تاشماق مەككارلىق بىلەن، — بۇنىڭ چارىسى ئۆڭاي.

— قانداق ئۆڭاي؟ — سەيدىن قارىي ئالدىراپ سورىدى.

تاشماق دانالارچە چۈشەندۈردى:

— ئاۋۋال يەڭ ئىچىدىلا نىكاھ پاتىھەسىنى ئوقۇتۇپ ئىككىسىنىڭ بېشىنى قوشىمىز، ھۆكۈمەتنىڭ نىكاھلىنىش خېتىنى كېيىن ئالسىمۇ بولۇۋېرىدۇ، تېخى ئۇ چاغدا نىكاھ خېتىنى ئېلىشقا ئايخان ئۆزى ئالدىرايدۇ.

— ھىم ... بۇمۇ ياخشى ئەقىل، — دېدى سەيدىن قارىي ساقىلىنى چىشلەپ، — ئالاھازەل، نىكاھنىڭ ئىسسىقچىلىقى بولۇپ قالسا ئەجەب ئەمەس، پەيغەمبەر بىلەن ھاۋا ئانامدىن تارتىپ، يەتتە ئىقلىم، ئون سەككىز مىڭ ئالەمدىكى تامامى مۇسۇلمانلار مانا شۇ نىكاھ بىلەن جۇپتى ھالال بولغان. خۇدا ئىشىمىزنى ئاسان قىلغاي، خۇدا رازى، مەن رازى ...

شۇنداق قىلىپ، كېلەر ھەپتىنىڭ تۆتىنچى كۈنى نىكاھ پاتىھەسى ئوقۇتۇلۇپ، خاسىيەتلىك پەيشەنبە ئۈچۈن ياغ پۈرتىدىغان بولۇشتى.

* * *

لەنگەرنىڭ يەرلىرىنى ئون نەچچە مېتىر قازسىلا سۇ چىقىدۇ، لېكىن قىزىل سېغىزلىق قۇدۇقتىن چىققان سۇنىڭ زىرائەتلەر ئۈچۈن زىيانلىق ئىكەنلىكى لەنگەرلىك ئۈچۈن ئاللىبۇرۇنلا سىناق بولغان. شۇڭا بۇ قېتىمقى قەھەتچىلىكنى يېڭىشتە ھەممىنىڭ دىققىتى سۇ چىقىرىش پونكىتىدىن قانداق پايدىلىنىشقا مەركەزلەشكەنىدى. ئۆتكەنكى بىر قېتىملىق «ئەقىل تېپىش» يىغىنىدا ھاشى كوممۇنىست ئىشەنچ بىلەن مۇنداق دېدى:

— سۇ چىقىرىش پونكىتىمىز پۈتتى ، لېكىن ماتورغا قاراپ تۇرۇۋاتىمىز . مېنىڭچە ، ماتور بولمىغان ئىكەن ، ئۆزىمىز يەر-لىك سايمان ياساپ باقايلى ، سۇنى تارتىپ چىقىرالىسلا بولدى .

ئۇ راستىنلا شۇنداق قىلدى ، بۇ ئىشتا ئۇنىڭغا دادىسىدىن ئۆگىنىۋالغان ئاز - تولا تۆمۈرچىلىك كەسپى ئەسقاتتى ، ئۇ ئۆمرىدە بىرەر نەرسە ياساش ئۈچۈن بۇنچىلىك ئويلىنىپ ، مۇنچە-لىك باش قاتۇرمىغانىدى . بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا ئۇ يەتتە-سەككىز جىڭ ئورۇقلاپ كەتتى . ئاخىر بىر بولقا ، بىر تۇنىكە قاچا ، بىر كاناي بىلەن ئىشقا كىرىشىپ «يەرلىك سۇ چىقىرىش ماشىنىسى » ئۇستىدىكى كەشپىياتىنى باشلىۋەتتى . «ماشىنا »نىڭ تېگىدىن بىر تۆشۈك ئېچىش لازىم ئىدى . ئۇ بىر پارچە قاۋالتىر-دىن تۆشۈك ئېچىپ ئۇنىڭغا ھەربىكەتلىنىپ تۇرىدىغان «تۆمۈر تىل» بېكىتتى ، سۇنى سۇمۇرۇپ چىقىرىش ئۈچۈن پورشېن كېرەك ئىدى ، ئۇ تۆمۈر قاچىغا ۋېلىسىپىتنىڭ كامېرىنى بېكىت-تى . شۇنداق قىلىپ ، ئۇچ كېچە - كۈندۈز تەر ئاققۇزۇش نەتىجىسىدە ئەسكى - تۈسكى ماتېرىياللاردىن ياسالغان «سۇ چە-قىرىش ماشىنىسى »نىڭ دەسلەپكى نۇسخىسى قولدىن چىقتى . مانا بۇگۈن ئۇنى سىناق قىلماقچى ...

2 - ئىشلەپچىقىرىش دۇيىنىڭ ئۇزۇم باراڭلىق ھويلىسىغا خېلى كۆپ كىشىلەر توپلانغانىدى . ھاشى كوممۇنىست بىر چە-لەكتە سۇ ئەكېلىپ سۇ چىقىرىش تۇرۇبىسىنى چېلەككە سالدى ، «ماشىنا »نى بىر - ئىككى قېتىملا ھەربىكەتلەندۈرۈۋىدى ، چېلەك-تىكى سۇنى پۈتۈنلەي سۇمۇرۇپ تۈگەتتى ، لېكىن قولىنى قويۇپ بېرىش بىلەنلا تۇرۇبىدىكى سۇ «شارىرىدە » ئېقىپ كەتتى . بۇنى كۆرۈپ بەزىلەر باش چايقىدى : «چېلەكتىكى سۇنى چىقىرالمايۋات-سا ، دەريا سۇيىنى چىقىرىشتىن ئۈمىد يوق ! ... »

لېكىن ، توختى شۇجىنىڭ قارىشى باشقىچە ئىدى . «چېلەك-تىكى سۇنى سۇمۇرۇپ ئالالىغانىكەن ، مۇشۇنىڭ ئۆزى چوڭ

غەلىبە ! — دەپ ئويلىدى ئۇ ، — سۇنىڭ ئېقىپ كېتىشىنى بولسا يەنە تەنقىد قىلىش ، سىناق قىلىش ئارقىلىق ھەل قىلغىلى بولىدۇ ... »

ھاشى كومىتېتنىڭ ئەمەلىيەتتىن جاۋاب تېپىشنى قارار قىلىدى . ئۇ توختى شۇجى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئىككى مۇئەللىم بىلەن بىرلىكتە «ماشىنا»نى گۇلجەينەككە ئەكەلدى . ئۇنىڭغا يەنە كامېر ئۇلاپ ، سۇ چىقىرىش پونكىتىنىڭ ماتورخانىسىدىكى سۇ پومپىسى چۇشۇرۇلىدىغان تۆشۈكتىن لايلاتمىدىكى سۇغا سالدى . ئۇچ يېگىت بىرلىشىپ تارتقاندا ئازراق سۇ چىققان بولسىمۇ ، لېكىن تۇنجۇچى ناھايىتى ئېغىرلىشىپ ، بەش مىنۇت تارتمايلا كىشىلەر ھاسىراپ كەتتى . كۆپچىلىك نەق مەيداندا مۇھاكىمە يۈرگۈزدى . ئىزىكا ئوقۇتقۇچىسى سۇلايمان مۇنداق دېدى :

— قاپقاق ناھايىتى كىچىك بولۇپ قاپتۇ ، ناسوستىمۇ بوشلۇق بولۇپ قالغاچقا سۇمۇرۇش كۈچى زور بولغانلىقتىن ئېغىر بولۇشقا سەۋەبچى بولغان .

ھاشى كومىتېتنىڭ ئۆزىمۇ سىناق جەريانىدا بىر نەرسىنى سېزىۋالدى : «پورشېن ھەركەتلەنمىگەچكە تۆت ئەتراپىدىكى تۆشۈكتىن سۇنىڭ ئېقىپ كېتىشى كۆپ بولۇپ ، سۇنىڭ چىقىش مىقدارى ئاز بولۇپ قالغان . »

ئوخشىسىزلىق ئۇلارغا ئەقىل ئۆگەتتى . مەسلىنىڭ نېگىزى تېپىلغاچقا چارىمۇ تەسكە چۈشمىدى . ھاشى كومىتېتنىڭ كەشپىياتچىلىق روھى ئوقۇتقۇچىلارغا ئىلھام بولدى . ئۇلار بۇ ئىشنى بىرلىشىپ ئاخىرغا ئېلىپ چىقىشقا ۋەدە قىلىشتى .

— توختىكا ، — دېدى ئۇلار قايتىشتا ، — ئىلىم - پەن تىلسىماتلىق ئوردا بولسىمۇ ، ھاشى دۇيجاڭ ئۇنىڭ ئىشىكىنى ئېچىشقا جۇرئەت قىپتۇ ، ئەمدى بىز بۇ ئىشىكتىن تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ كىرىشتە بىرلىكتە تەر ئاققۇزايلى !

ئۇيغۇر كتاب توربېتى
www.uyghurkitap.com

3

بۇگۈن سەيدىن قارىنىڭ باغ ھويلىسىدا شاۋقۇن - سۇرەن-سىز ، جىمغىنا بىر مەرىكە بولدى . مېھمانلار كۆپ بولمىسىمۇ ، مېھماندارچىلىق خېلى ھەشەمەتلىك ئىدى . لېكىن ، ھەممە ئىش ناھايىتىمۇ سىرلىق ، خۇپىيانە كېتىۋاتاتتى .

يېڭى ئۇستۇاش كىيىۋالغان باست باغدىكى شىپاڭدا گۇڭ-شىدىن چىققان مېھمانلار بىلەن ئۇلپەتلىشىپ ئولتۇراتتى . سىرتتىن قارىغان كىشى نەغمە - ناۋاسىز ئۆتۈۋاتقان بۇ نىكاھ مەرىكە-سىنى ئادەتتىكى بەزمە - باراۋەت دەپ چۈشىنىشى مۇمكىن ئىدى .

چۈشكە يېقىن قورۇنىڭ ئالدىغا بىر جىپ ماشىنا كېلىپ توختىدى . ئۇنىڭدىن ئاتمىش ياشلار چامىسىدىكى بېشىغا تەتىللا دوپپا ، ئۇچىسىغا گۈللۈك گىرىپتىشىن كۆڭلەك كىيگەن بىر ئايال چۈشتى . ئۇ ئايالنىڭ ئېنى ئەنلىك ، گېزى قىسقا بولغاچقا ، ھەقەمسايىلىرى ئۇنى «كەچ كۈزدە تامغا چۈشكەن نوگايچاق» دەپ ئاتىشاتتى . بۇ ئايال باستىنىڭ ئانىسى خېتىرە خېنىم ئىدى . باست ھويلىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ ئانىسىنىڭ قولتۇقىدىن يۆلە-دى :

— ھارمىغايلا ، ئانا ...

خېتىرە خېنىم ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي ھال ئوقۇپ كەتتى :

— ۋاي - ۋاي ... سۆڭەكلىرىم ئۇگە - ئۇگىسىدىن ئاجراپ كەتتى ، ئۇھ ... — ئۇ سەل كايىغاندەك ئوغلىغا دومسايدى ، — شەھەردىكى بېشى ياقۇتتىن ، ئايىغى مارجاندىن پۈتكەن قىزلارنى قويۇپ بۇ سەھرايىقىيامەتتىن كېلىن چۈشۈرىمەن ، دەپ چىققان جېنىمغا ۋاي ...

خېتىرە خېنىم سەگدەش ئۇچۇن ھويلىدىكى شاتۇتنىڭ سا-يىسىدا ئولتۇردى ، بىرنەچچەيلەن ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ

مۇلازىملىق قىلىشقا باشلىدى . ئۇ ئەتراپتىكىلەرگە قاش - قاپ-
قىنى سۇزۇپ قويۇپ ، ھېچبىر ھېيىقماستىن كۆڭلىكىنىڭ ئېتە-
كىنى گۈپپاڭ ئېتىپ ئۆزىنى يەلپۈدى ۋە :

— شامالنى توسۇماي نېرى تۇرساڭلارچۇ ! — دېدى ئېڭىكە-
نى ئۇچلاپ ، — ۋاي - ۋۇي ... نېمانداق قارايدىغانسىلەر كۆزۈمە-
نىڭ ئېقىنى كىرلەشتۇرۇپ ! ماڭا قارىساڭلار مانا شۇنداق ، يې-
گەن - ئىچكەندەك ، سوقا - سەندەلدەك ئولتۇرۇپتىمەن !

ئۇنىڭ ئالدىدىكى بىرنەچچەيلەن ئوڭايسىزلىنىپ ئۆزىنى
چەتكە ئالدى . خېتىرە خېنىم ئاغزىدا شۇنداق دېسىمۇ ، لېكىن
كۆڭلىدە ئۆزىنىڭ «سەلتەنەتلىك» تۇرقىغا ھەۋەسلىنىپ تۇرغان
بۇ كىشىلەردىن خاپا ئەمەس ئىدى . شۇڭا ئۇ تەمەننا بىلەن يەنە
سۆزلەشكە باشلىدى :

— لەنگەرلىكلەرنىڭ بەختى بار ئىكەن ، سىلەرگە خۇدايىم
كۆيۈغۇل ئەمەس ، خىزىرنى يولۇقتۇردى . مېنىڭ ئوغلۇمنىڭ
بەخت - دۆلىتى تېخى ئالدىدا ، ئوغۇل بالا دېگەنگە يەتتە قېتىم
ئامەت كېلىدۇ ، ئوغلۇمغا تېخى ئىككى قېتىم كەلدى . يېقىندا
بىر چۈش كۆرۈپتىمەن ، قارىسام ، ئوغلۇم مەشۇتتەك ئاپئاق بىر
ئاتنى مىنىپ بۇلۇتلار ئىچىدە غار - غار ئۇچۇپ كېتىۋېتىپتۇ ،
ئات دېگەن ئوغۇل بالىنىڭ قانىتى ، ئۇنىڭ ئاسمانىدا ئۇچۇپ پەرۋاز
قىلغىنى تېخىمۇ چوڭ دۆلەتتىن بېشارەت ...

ناۋاتخان ناھايىتى تەكەللۇپ بىلەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى :

— خېنىم ، داستىخان سالماقچى ئىدۇق ، مېھمانلار ئۆزلە-
رىگە قاراپ قالدى...

خېتىرە خېنىم خۇشياقمىغاندەك ئاغزىنى بىرقىسما ئۇمچەي-
تىپ قويۇپ ، خۇددى موزايلىق ئىنەكىنىڭ يېلىنىدەك ئېسىلىپ
كەتكەن گەۋدىسىنى ئاران كۆتۈردى ...

يۇيۇ كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

* * *

تۇنۇگۈندىن بېرى «سۇ چىقىرىش ماشىنىسى»نىڭ لايىھىسى ئۈستىدە باش قاتۇرۇپ ئىشلەۋاتقان سۇلايمان قولىدىكى قەلەمنى تاشلاپ ئورنىدىن تۇردى.

— قانداق، ئۆلچەم توغرا چىقتىمۇ؟ — دېدى ئۇ ھەمراھىنىڭ يېنىغا كېلىپ، — ئەسلىدىكى لايىھىدە قاپقاقنىڭ دىئامېتىرى كىچىك بولۇپ قاپتىكەن ئەمەسمۇ؟

— توغرا، — دېدى ئۇمۇ قولىدىكى سىركۇل بىلەن سىزغۇچنى قويۇپ، — ئۇنى ئۆزگەرتكەنلىكىمىز توغرا بولدى، ئەمدى گەپ پورشېننى قانداق قىلىش كېرەك؟ ئەگەر ئۇنى ئۆزگەرتمىسەك ...

ئىشخانىغا توختى شۇجى بىلەن ھاشى كومۇنىستىنىڭ كىرىپ كېلىشى پاراڭنى ئۈزۈپ قويدى، ئۇلارمۇ تۇنۇگۈندىن بېرى شۇ «ماشىنا»نىڭ كويىدا يۈرەتتى. ئۇلارنى كۆرۈپ سۇلايمان ئالدىراپ سۆزلەشكە باشلىدى:

— توختىكا، ئەسلىدىكى قاپقاقنىڭ دىئامېتىرى ئالتە سانتىمېتىر ئىكەن، بىز ئۇنى سەككىز سانتىمېتىرغا ئۆزگەرتتۇق. ئەمدى تۆمۈر قۇتىدىن ياسالغان پورشېننى قانداق ئۆزگەرتىش ئۈستىدە بېشىمىز قېتىپ قالدى، ئەگەر ئۇنى ئۆزگەرتمىسەك تۇتقۇچنىڭ ئېغىر بولۇپ قېلىشىدىن يەنىلا خالىي بولغىلى بولمايدۇ.

دەرۋەقە، ئۆتكەنكى سىناقتا بۇ مەسىلە ئىسپاتلانغان ئىدى، شۇڭا ھاشى كومۇنىست مۇشۇ ئىش ئۈستىدە كۆپ باش قاتۇرىدى، ئاخىر ئامالىنىمۇ تاپتى ۋە بۇگۈن ئەتىگەن توختى شۇجى بىلەن گۈلجەينەككە بېرىپ بىرقۇر سىناقتىنمۇ ئۆتكۈزۈپ كۆردى. شۇڭا ئۇ:

— پورشېننى كالا تېرىسىدىن ياسايمىز! — دېدى.

— هه ، كالا تېرىسى ؟ ! — ئىككى ئوقۇتقۇچى تەڭلا ھەيران قالدى .

دېمىسىمۇ ، كالا تېرىسىنى پورشېن ئورنىدا ئىشلىتىشنى كىم ئاڭلاپ باققان ؟ ! ھېچكىم ئاڭلىمىغان ، لېكىن ھاشى كومۇنىست بۇنى ياساپ چىقتى ، شۇڭا بۇنى يېڭى ئىجادىيەت دېمەي بولمايتتى .

— شۇنداق ، پورشېننى كالا تېرىسىدىن ياساشقا بولىدىكەن ، — دېدى توختى شۇجى تەپسىلىي چۈشەندۈرۈپ ، — ئوتتۇز نەچچە سانتىمېتىر چوڭلۇقتىكى كالا تېرىسىنى تۇتقۇچنىڭ ئۇچىغا بېكىتىپ تۆت ئەتراپىنى ئىنچىكە سىم بىلەن باغلىدۇق ، تۇتقۇچنى تارتقاندا سۇ توشۇپ ، كالا تېرىسى كۇنلۇككە ئوخشاش ئېچىلدى ، تۇتقۇچنى باسقاندا ئۇچى چىڭ تېرىلىپ ، كالا تېرىسى يىغىلغان كۇنلۇكتەك قورۇلدى . بۇنىڭ بىلەن تۇتقۇچ بۇرۇنقىدىن كۆپ يەڭگىللەشتى ...

سۇلايمان ھاشى كومۇنىستنىڭ پەم - پاراسىتىگە قايىل بولدى . توغرا ، ئىلىم - پەن تىلسىماتلىق ئوردا بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىشكە جۈرئەت قىلغان ۋە ئۇنىڭ ئىچىدىكى تۈرلۈك - تۈمەن نەرسىلەرنىڭ قانۇنىيىتىنى بىلىشكە ئىنتىلگەن ئادەم ئۇچۇن ئۇنىڭ ھەدىيە قىلىدىغان ھېممەتلىرى چەكسىز ، ئۇنىڭدىن ئۆزى خالىغان نەرسىلەرنى ئالالايدۇ ھەم بەھرىمەن بولالايدۇ ! ئەنە كالا تېرىسى شۇنداق بولدى . ئەزەلدىن كىشىلەر ئۇچۇن ئاياغ كىيىملىك ۋەزىپىسىنى ئۆتەپ كېلىۋاتقان ئاددىي بىر نەرسىنىڭ بۇگۇنكى كۇندىكى قەھەتچىلىكنى يېڭىشتە ئاشۇنداق مۇھىم رول ئويناىدىغانلىقىنى كىم ئويلىغان ؟ ئەللىك ياشقا كىرىپ قالغان بولسىمۇ ، قولىدىن كەتمەن چۈشۈرمەي ، ئېتىز - ئېرىقنى ئاشنا تۇتقان ئاشۇ پېشقەدەم دېھقان ئەل غېمى ئۇچۇن باش قاتۇرۇپ بۇ ئىشنى ئويلاپ تېپىپتۇ . ھاشى كومۇنىستقا باركاللا ...

ئۇلار «يەرلىك سۇ چىقىرىش ماشىنىسى»نىڭ يېڭى لايىھە-
سىنى ئېلىپ گۈلجەينەككە بارماقچى بولۇشتى، ئۇ يەردە
بۇغدايلارنىڭ ئۈسۈزلۇقى بىلەن ئۆزلىرىمۇ چاكىلداپ كەتكەن
دۇي كادىرلىرى ۋە بىر توپ دېھقانلار كۈتۈشۈپ تۇراتتى. قەھەت-
چىلىك زىرائەتلەرنى ئالدىرىتىپ قويدى، كىشىلەرنىڭ قەلبى
بولسا زىرائەتلەردىنمۇ ئالدىراش ئىدى. شۇڭا ئۇلار «ماشىنا»نىڭ
يېڭى نۇسخىسىنى كۆرۈش بىلەنلا كۆزلىرىدىن ئۇمىد ئۇچقۇنلىرى-
نى چاقنىتىپ، يېڭى سىناقتا قولمۇقول تەييارلىق قىلىشتى.
«ماشىنا» ماتورخانىنىڭ ماتور ئورنىتىش ئۇچۇن تەييارلاپ قوي-
غان يېرىگە بېكىتىلدى، ئەگەر مۇشۇ بىرى غەلىبە قىلسا، دەر-
ھاللا يەنە بىرنەچچىنى ياساش ئۇچۇن يېتەرلىك تەييارلىقمۇ كۆ-
رۈپ قويۇلغانىدى.

كەچكە يېقىن سىناق غەلىبە قىلغانىدى. ئون مېتىر چوڭ-
قۇرلۇقتىكى ئۆگەن سۇيىنىڭ رېزىنكە تۇرۇبا ئارقىلىق يەر ئۈس-
تىگە چىققانلىقىنى كۆرگەن كىشىلەر دوپپىلىرىنى ئاسمانغا ئې-
تىپ چۇقان سېلىشتى. بىلەكتەك سۇپسۇزۇك سۇ ئونچە چاچرە-
تىپ پاينايتىكى بۇغدايلارغا قاراپ شىلدىرلاپ ئاققاندا، گويا
مەھەللىدىكى توي گۈلجەينەككە كۆچۈپ چىققاندەك خۇشاللىق
ساداسى ئۆگەن سۇيىنىڭ شاۋقۇنلىرىغا قوشۇلۇپ يىراقلارغا
كەتتى ...

4

ئايخان خۇددى قەپەسكە سولانغان بۇلبۇلدەك ناتۋان بولۇپ
قالدى. ئۇنىڭ شوخ ناۋاسى تىنغان، پۈتۈن ۋۇجۇدى قەپەسنى
كۆكۈم - تالقان قىلىۋەتكۈدەك غەزەپ - نەپرەتكە تولغانىدى.
ئۇ ئەتىگەندىن بېرى ئاغزىغا قاقچىلىك بىر نەرسە سالماي سىرتە-
تىن قۇلۇپلانغان كىچىككىنە ھۇجرىدا يېتىم قوزىدەك
ئولتۇراتتى ...

ئايخان ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزە ئالدىغا كەلدى . ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزىرىپ ، قاپاقلىرى ئىششىغان ، تولا يىغلاپ ياشلىرى مۇ قۇرۇپ تۇگىگەن بولسا كېرەك ، كۆزلىرى ئەمدى چوغدەك يېنىپ تۇراتتى . ئۇ سوغۇق ئەينەككە ماڭلىيىنى تىرەپ هويلىغا قارىدى . كۆل بويىدىكى سۇپىدا پەر ياستۇققا يانپاشلاپ ياتقان باست بىلەن زۇللاغا كىمدۇر بىرى دۇتاردا ناخشا ئېيتىپ بېرىۋاتاتتى . مۇقام ئاھاڭىدا لەرزان ئېيتىلغان مۇڭلۇق ناخشا دېرىزە يوچۇقلىرىدىن ئۆتۈپ ئايخانغا خىرە - شىرە ئاڭلاندى :

ئاكام سالغان باراڭدا تۆت دانە تۇۋرۈك ،
مەن يارىمغا ئەكەلدىم بازاردىن ئۆرۈك .
ئۇچكە چېقىپ مەن سۇنسام يارىمغا مېغىز ،
قاسىلدايدۇ بىر ئەپلىك ئاغزىدا سېغىز .
ئەمدى بىلدۇق بار ئىكەن سېغىز بەرگەنلەر ،
مېنىڭسىزمۇ يارىمغا مېغىز بەرگەنلەر .

ئايخاننىڭ كۆزىگە رۇستەم كۆرۈنگەندەك بولدى . گويا ئۇنىڭ ئوتلۇق لەۋلىرى نېمىنىدۇر پىچىرلىغاندەك ، يېقىملىق كۆزلىرى هەسرەت بىلەن تىكىلگەندەك تۇيۇلدى ...

ئايخاننىڭ ۋۇجۇدىغا بىردىنلا سوغۇق تىترەك ئولاشتى . ئۇ ئىككى ئالقىنى بىلەن يۈزىنى ئېتىپ دېرىزىدىن نېرى كەتتى . شۇ تاپتا ئۇنىڭ قىزىلىق غۇرۇرى قاتتىق خارلانغاندەك تۇيۇلدى . ئۇ بىردىنلا سەل ئەسەبىيلەشكەندەك ئۆز - ئۆزىگە پىچىرلىدى : «ئايخان ، سەن مۇشۇنداق قىزىمىدىڭ ؟ ! سېنىڭ چوغلۇق يۈرىكىڭ كىمنى ئىسسىتماقچى ئىدى ؟ ! ... ئەمدى يېتەر ، ئولتۇرۇپ ياش تۆككۈچە ، دەس تۇرۇپ مۇشت تۇگ !... »

ئايخان ئورنىدىن يۇلقۇنۇپ تۇرۇپ كەتتى . ئۇنىڭ قۇرغۇيدەك نازۇك بەدىنىدە قۇدرەتلىك كۈچ پەيدا بولغانىدى ، ئۇ ئۆزىنى

ئىشىكىه ئاتتى . ئىشىك قاتتىق جالاقلاپ ئېچىلدى ، لېكىن ئاي-خانىنىڭ ئالدىدا بوغچا كۆتۈرگەن جانان سەتەڭنىڭ ھىجايغان چە-رايى پەيدا بولدى .

— بەختىڭ بار ، جېنىم ، ئەمەلدارنىڭ قوينىدا ياپراپ شەھەر باغلىرىدا سايرايدىغان بولدۇڭ ، — دېدى ئۇ ئىشىكنى يەنە مەھ-كەم بېكىتىپ ، — مانا بۇ دۇردۇن - تاۋار ، ئالتۇن - كۆمۈشلەر تويلۇقۇڭ ، مەن سېنى ئۆز قولۇم بىلەن شۇنداق ياساندۇرايكى ، بۇگۈن كەچتە ئاشىقىڭ بىلەن سەيلىگە چىقىسەن ...

ئايخانىنىڭ كۆزىگە ياش كەلدى ، كالپۇكلىرى ئۇمچەيدى . جانان ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ يەنە سۆزلىمەكتە ئىدى :

— خۇشاللىق كۈنلەرنىڭمۇ يېشى بولىدۇ ، سېغىلىم ، لېكىن بۇ ئاچچىق ياش ئەمەس ، لەززەتلىك ...

— جاندىن ئاچا ! ... — ئايخانىنىڭ ئاۋازى تىترەپ كەتتى ، — شۇ ئەمەلدارنىڭ قوينىدا ئىت ياتسۇن ، شەھەر باغلە-رى ماڭا دوزاخ ! سىز ئېيتىڭە ، كىرپە تېرىسىدىن تىكىلگەن تاۋار - دۇردۇنلار ، زەھەرگە چىلانغان ئالتۇن - كۆمۈشلەر كىمگە كېرەك ؟ ! سىز شۇ شەھەرنى تاشلاپ بۇ يەرگە نېمىدەپ چىقتىڭىز ؟ ! سىزنىڭ قەلبىڭىزگە ئۆزىڭىز خالىمىغان كىشىلەر سىغقانمىدى ؟ ! ...

جانان تۇرۇپلا قالدى ، چىرايى تاتاردى ، ياڭاق گۆشلىرى لىپىلداپ كەتتى . ئۇ شۇ كۈنگىچە بىرەرىدىن مۇنداق يۈرەكسىز ئەزگۈدەك سوئاللارنى ئاڭلاپ باقمىغانىدى ، ئۇنىڭمۇ بىر چاغلار-دىكى زەخمە يېگەن قەلبى ئونقا تۇتقان شامدەك ئېرىشكە باشلىدى ...

دەرۋەقە ، قېشىغا ئوسما قويۇپ ، قولىغا خېنە ياغقان ، چىرا-يىدىن ئۆز ۋاقتىدىكى گۈزەللىكىنىڭ ئىسكەتى تېخى كەتمىگەن سۈرمە كۆزلۈك بۇ جۇۋاننىڭمۇ چوغدەك يېنىپ تۇرغان ياشلىق چاغلىرى ، ئونتۇلغۇسىز مۇھەببەتلىك كۈنلىرى بولغانىدى .

ئۇنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلەرنى ئاز دەمسىز؟!

جانان ئون تۆت ياشقا كىرگەندە خۇددى نەرگىسگۈلدەك يېقىملىق، ئوماق قىز بولۇپ يېتىشتى. ئۇنىڭ ئېيتقان ناخشىلىرى يېزىنىڭ ئۇ چېتىدىن بۇ چېتىگە ئاڭلىناتتى. بۇ مۇھەببەتلىك ناخشىلار مەھەللىدىكى يىگىتلەرنىڭ يۈرىكىنى كاۋاپ قىلىۋېتەتتى. لېكىن، «جاھاندا مىڭ كىشى، كۆڭۈلدە بىر كىشى» دېگەندەك، جاناننىڭ كۆڭلىدىمۇ بىرلا ئاشىق ياشايتتى. ئۇ ھەر-بىر ناخشىسىنى ئەنە شۇ ئاشىق يىگىتى ياشايدىغان قوشنا مەھەللىنىڭ خاتىرىلىك كوچىلىرى بىلەن تونۇش روجەكلىرىگە قاراپ ئېيتاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇنىڭ سۆيگەن يىگىتى سەلەيمۇ بالىخانىنىڭ ئۆگزىسىگە چىقىپ، ئۆز يارىنىڭ سۆيۈملۈك دىدارىنى ئىزدەيتتى...

سۆيگۈ - مۇھەببەتنىڭ ئەنە شۇنداق يالقۇنلۇق كۈنلىرىنىڭ بىرىدە تۆت خوتۇنلۇق مەنسۇر بەگنىڭ شەھۋانىي كۆزلىرى جاناننىڭ چۈشتى. شۇ مىنۇتتىن باشلاپ مەسۇمە قىز مەنسۇر بەگنىڭ قاپقان - تۇزاقلىرى ئارىسىدا قالدى، سەلەي ھاشارغا ھەيدەلدى. شۇنىڭدىن بىرنەچچە كۈن كېيىنلا تويمۇ بولدى، كەچتە جانان يۆتكەپ كېلىنگەندىن كېيىن مەنسۇر بەگ ئۇنى خاس بىر ھۈجرىغا سولاپ قويۇپ، ئۆزى يىراق - يېقىنىدىن كەلگەن مېھمانلارنى ئۇزىتىش ۋە شەھەردىن چىققان چوڭلارغا باشقىدىن داستىخان سېلىش بىلەن بولدى. جانان تۆت تېمىغا زىلچا - گىلەم تارتىلغان ياسىداق ئۆيدە خۇددى تۆمۈر قەپەسكە سولانغان بۇلبۇلدەك ئۆزىنى ھەر تەرەپكە ئۇرۇپ زارلايتتى، ئەمدى ئۇنىڭ ئۇچۇن بۇ دۇنيانىڭ قىلچە خۇشاللىقى قالمىغانىدى، ئۇ بېشىغا ئارتىلغان مىسقالى روملىنى تىتىپ - تىتىپ تاشلىۋەتتى. بىلىكىدىكى ئالتۇن بىلەزۈك بىلەن قۇلىقىدىكى ياقۇت سىرغىنىمۇ ئاللىقاياقلارغا پىرقىرىتىپ چۆرۈۋەتتى. ئۇ ھازىر ئۆزىنى ئۆلتۈرۈشكە، پۈتۈن ئەزايىنى قىيما - چىيما قىلىشقا تەييار ئىدى، لېكىن بۇ دوزىخىي

ئۆيده چوكا چاغلىق قاتتىق ، يىرىك بىر نەرسە يوق ئىدى . دەل شۇ چاغدا ئۆينىڭ تۆشۈكىدىن غىرىسلىغان بىر ئاۋاز كەلدى ، جانان ئۆزىنى بۇلۇڭغا ئاتتى . قورققىنىدىن تىلى تامىقىغا چاپلىشىپ ، پۈت - قولى ياغاچتەك قېتىپ قالدى . شۇ ئەسنادا نامەلۇم بىر گەۋدە تۆشۈكتىن ئۆيگە سەكرەپ چۈشتى - دە ، بۇلۇڭدا توشقاندەك تۇگۈلۈپ كەتكەن جاناننى پانارنىڭ يورۇقىدا تونۇۋالدى .

— جانان ! ...

— سەلەي ! ...

يىگىت مەسۇم بەگنىڭ ھۇجرىسىدا قىزنى باغرىغا چىڭ باستى .

— جانان ، تېزرەك ماڭايلى ، مەن بۇگۈن توي بولغانلىقىنى ئاڭلاپ ھاساردىن قاچتىم .

جانان بىرئاز تېڭىرقاپ قالدى :

— قانداق قاچتىمىز ؟ ئىشىكتىن چىقىشقا بولمايدۇ .

— يولىمىز كەڭ ، — دېدى سەلەي كۈلۈپ ، — چۈشكەن يەردىن چىقىشقا بولىدۇ ، قېنى بۇ يەرگە كېلىڭ ، ئىككى ئاغىنەم ئۆگزىدە بىزگە قاراپ تۇرىدۇ .

سەلەي جاناننىڭ بىلىكىگە ئارغامچا باغلاپ ئۆگزىدىكىلەرگە بەلگە بەردى . جانان تۇيۇقسىز بولۇۋاتقان بۇ ئىشلارغا ئەقلىي يەتمىگەن ھالدا تۆشۈككە قاراپ كۆتۈرۈلدى ...

ئۇلار مەسۇم بەگنىڭ چاڭگىلىدىن ئامان - ئېسەن قۇتۇلغان بولسىمۇ ، لېكىن ئەلەمدىن غالجىرلاشقان بەگ پۈتۈن كۈچىنى ئىشقا سېلىپ ، ئۈچىنچى كۈنى ئۇلارنى مۆكۈپ يۈرگەن يېرىدىن تۇتۇۋالدى . ئەلگە ئىبرەت قىلىش ئۈچۈن ئۇلارنى تۆت يولنىڭ دوقمۇشىدىكى دەرەخكە ئېسىپ ئۆردى ، ئەتىسى سەلەينى ناھىيە-لىك ھەپسىگە سولاتقۇزۇپ جاناننى قوغلىۋەتتى . بۇ ۋەقەدىن تۆت يىل كېيىن جاناننىڭ يېزىسى ئازادلىق نۇرىغا چۆمۈلۈپ ، مەسۇم

بەگدىن قانلىق ئىنتىقام ئېلىنغان بولسىمۇ ، لېكىن سەلەيدىن زادىلا دېرەك بولمىدى . جانان يەنىلا ئۇنىڭ مۇھەببىتىنى قەلبىگە پۈكۈپ ئون يىلغىچە تۇرمۇش دېگىزىدا يالغۇز ئۆزۈۋۈەردى ، ئاخىر ئاتا - ئانىسىدىنمۇ ئايرىلىپ يېتىم قالغان ۋاقتىدا مەھەللىسىدە-كى ئەمىر ئىسىملىك بىرەيلەنگە ياتلىق بولۇپ ، سايىسىنى ئىككى قىلدى . ئەمىر مۇلايىم ، دىلكەش ئادەم ئىدى . ئۇ 1961 - يىلى ناھىيىلىك قۇرۇلۇش ئىدارىسىگە ئىشقا كىردى . شۇنىڭدىن كې-يىن ئەمىر بىلەن جانان چاققانغىنا ئۆي سېلىپ شەھەرلىك بولۇپ قالدى . لېكىن «مىسلىسىز ئىنقىلاب»نىڭ غەلياناتلىرى بۇ ئىناق ئائىلىنىڭ بېشىغىمۇ ھېسابسىز كۈلپەتلەرنى سالدى . كېچىكمىدىن تارتىپ ھالاللىق بىلەن ئەمگەك قىلىپ كەلگەن ئەمىر ئۆچۈن قۇرۇق شوئار ، تۆگىمەس كۈرەش ، غوۋغاغا تولغان بۇ ھايات غەلىتە تۇيۇلدى . بىكارچىلىق ئاستا - ئاستا ئۇنى يولدىن چىقار-دى . دەل شۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ بەش ياشقا كىرگەن بىرلا ئوغلى ئۆپكە كېسىلى بولۇپ ۋاقتىدا داۋالىتالمىغاچقا قازا قىلدى . ئەمىر ئەمدى دەردىنى ھاراقتىن ، نەشىدىن ئالمىدىغان بولدى . بۇنى ئاز دەپ شەھەردىكى بىرنەچچە بىكار تەلەپلەر ئۇنىڭ بۇرنىدىن يېتە-لەپ قىمار كوچىسىغىمۇ سۆرەپ كىردى . بۇ كۈنلەردە ئەمىرنىڭ خىيالىدا نە ئۆي ، نە جانان يوق ئىدى ،بىر چېقىپ كەتسە ھەپتە-ھەپتىلەپ قارىسىنى كۆرسەتمەيتتى . ئۆيدىكى بىساتلار تۆت ئو-شۇقنىڭ كەينىدىن بىر - بىرلەپ ئېقىپ تۈگەشكە باشلىدى .

بىر كۈنى ئەمىر ئۆيدىن چېقىپ كېتىپ ئۈچ كۈن يوقالدى . تۆتىنچى كۈنى جاناننىڭ ئالدىغا ئىككى ئادەم كىرىپ كەلدى . جانان بۇلارنى ئانچە - مۇنچە تونۇيتتى ، ئۇلار جانانغا بىر پارچە خەتنى كۆرسىتىپ :

— ئۆينى بۇگۈنلا بوشىتىپ بېرىڭ ، ئەمىر قىمارىدا ئۇتتۇرۇ-ۋەتتى ، مانا تىلخەت ! — دېيىشتى .

جاناننىڭ خەتكە تىكىلگەن كۆزلىرى خىرەلەشتى ، خەتتە :

«جانان ، شىر ئىزىدىن ، يىگىت سۆزىدىن قايتمايدۇ ، مەن ئۆيىنى ئۇتتۇرۇۋەتتىم ، خەتنى ئېلىپ بارغانلارغا ئۆيىنى بوشتىپ بەر ، ئامان بولساق كېرۈشەرمىز ، مەندەك يارىماس ئېرىڭدىن رەنجىمە ! ... » دېگەنلەر يېزىلغانىدى . جاننىڭ كۆز چاناقلىرىغا «غىللىدە» ياش كەلدى ، لەۋلىرى لىپىلداپ : «ئۇنىڭ ئۆزى قېنى ؟ » دېگەن گەپنى ئارانلا قىلالىدى . ئەمىر شەھەرنى تاشلاپ تاغ ئارقىسىغا چىقىپ كەتكەنىدى . جانان مانا شۇ كۈنى ئۆيدە قالغان بىساتىنى بىر بوغچىغا تۈگۈپ لەنگەرگە چىقىپ كەتكەنىدى ...

ئىشىكنىڭ جالاقلىشى جاننىنى ئېسىگە كەلتۈردى . ئۇ كۆزدىكى غىلىرلاپ تۇرغان ياشلارنى رومىلىنىڭ ئۇچى بىلەن سۈرتۈپ دالانغا چىقتى ، دالاندا تاشماقنىڭ شۇرلىغان ئاۋازى ئاڭلانىدى . جانان هايال بولماي قايتىپ كىرىپ ئايخاننى باغرىغا باستى :

— جېنىم سىڭلىم ، كۆڭلۈڭنى بۇزما ! ئۆتمۈشتە مېنىڭ بېشىمغا كەلگەن كۈنلەر ئەمدى سېنىڭ بېشىڭغا كەلمىسۇن ، قەلبىڭنى چۈشەندىم ، دەرد - ئەلەملەر مەن بىلەنلا كەتسۇن ! ...

* * *

كەچقۇرۇن سەيدىن قارىنىڭ ئايۋانلىق مېھمانخانىسىدا نەكاھ پاتىھەسى ئوچۇن داستىخان سېلىنىدى . گۇڭشېدىن كەلگەن يوغان سەللىلىك ئىككى ئاخۇنۇم تەسۋى سىيرىپ ئولتۇراتتى . باست بىرنەچچە قولداشلار بىلەن مېھمانخانىنىڭ هويلىغا قارىغان دېرىزىسى ئالدىغا كەلدى . ئايخان بولسا ئىككى يېڭگىسىنىڭ هەمراهلىقىدا ئايۋاندا تۇراتتى . تۆرده ئولتۇرغان ئاخۇنۇم گېلىنى قىرىپ نىكاھ خۇتبىسىنى ئوقۇشقا باشلىدى :

— ئەلهەمدۇلىللا هىل لەزى جەئەلال نىكاھ ، ئەنام ۋاپا

سىلەن بەينەل ھەلالى ۋەل ھارام ...

ئۇ ئاۋازىنى ئەمرىمەرۇپقا كەلتۈرۈپ بىرھازا خوتبە ئوقۇغاندىن كېيىن دېرىزە تەرەپكە بويۇنداپ باستقا مۇراجىئەت قىلدى :

— ئاگاھ ۋە ئاگاھ بولۇڭكى ، ئۆزىڭىز ھازىر تۇرۇپسىز ، مەنسۇرئاخۇنۇنىڭ ئوغلى باستجان سەيدىن قارىمىڭ قىزى گۈل ئايخانىنى ئەمرىڭىزگە ئالدىڭىزمۇ ؟

— ئالدىم ! — باستىڭ ئاۋازى مېھمانخانىدىن ئۆتۈپ ئايۋانغىچە ئاڭلاندى . تاشماق تۇزغا چىلانغان بىر بۇردا نانىنى «قوتلۇق ... » دېگىنىچە باستىڭ ئاغزىغا چىشلىتىپ قويدى .

ئاخۇنۇم ئەمدى ئايۋانغا بويۇنداپ ئىككى يەڭگىڭ ئوتتۇرىسىدا ئېسەدەپ تۇرغان ئايخانىغا مۇراجىئەت قىلدى :

— ئاگاھ ۋە ئاگاھ بولۇڭكى ، ئۆزىڭىز ھازىر تۇرۇپسىز ، سەيدىن قارىمىڭ قىزى گۈل ئايخان ئۆزىڭىزنى مەنسۇرئاخۇنۇنىڭ ئوغلى باستجانغا جۈپتى ھالاللىققا قوبۇل قىلدىڭىزمۇ ؟

— .....

ئاخۇن سوئالنى قايتا تەكرارلىدى ، ئايخان يەنە شۇنداق ئېسەدىگىنىچە جىم تۇراتتى . ئىككى يەڭگە ھەدەپ ئۇنى ئېغىز ئېچىشقا ئۇندەيتتى . ئاخۇنۇم ئۈچىنچى قېتىم مۇراجىئەت قىلغاندا ئايخان يىغا ئارىلاش دۇدۇقلىدى :

— قو... قو... بۇ ... ل ... ق... قىلدىم .

ئۆيدىكىلەر «مۇبارەك بولسۇن» دەپ توۋلىشىپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى .

ئايخان ئۆزى ئۈچۈن خاس ياسالغان كىچىككىنە ھۇجرىغا يۆتكەلدى . ئاياللار خېتىرە خېنىمغا تەزىم قىلىپ كېلىن چۈشۈرگەنلىكىنى تەبرىكلەشتى . تويلۇق كىيىملىرىنى كىيىپ بېشىغا ناۋات رەڭ غىجىم رومال ئارتقان ئايخان ئىككى يەڭگىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تېخىچە مىشىلداپ ئولتۇراتتى . بىرنەچچە قىز - چوكانلار «قىزنى كۆرىمىز ، يۈزىنى ئاچايلى» دەپ چۈرقىراشتى .

بۇ گەپ بىلەن تەڭ ، ئايخان غىجىم رومالنى تېخىمۇ چىڭ ئوراپ ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدى .

تەلەپلەر يەنمۇ كۈچەيدى :

— ئاچىسى قىزنىڭ يۈزىنى ئاچسۇن !

خېتىرە خېنىمنىڭمۇ گۇزەللىكتە داڭقى بار بۇ كېلىننىڭ يۈزىنى ئېچىپ ئەل - جامائەت ئالدىدا بىر كۆرەك قىلىش نىيىتى بار ئىدى ، شۇڭا ئۇ دوغداقتەك ئىرغاڭلاپ كېلىپ ناۋاتخانغا نېمىلەرنىدۇر شۇرلىدى . ناۋاتخان ئاستا سىلجىپ ئايخاننىڭ يېنىغا كەلدى ۋە رومالنىڭ بىر ئۇچىنى تۇتۇپ كۆتۈرۈۋېدى ، ئايخان ئۇنىڭ قولىنى سىلكىۋەتتى . بىرنەچچەيلەن مەسخىرىلىك كۈلكە بىلەن ناۋاتخاننىڭ زىتىغا تەگدى . ئۇ ئەمدى سەل قوپاللىق بىلەن تەگمەكچى بولۇۋېدى ، ئايخان يەنە بىر سىلكىشلەپ نېمىنە-دۇر غودۇڭشىغىنىچە رومالنى ئارقىغا تاشلاپ يۈزىنى ئاچتى ، ئاچتىيۇ ، قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى . ناۋاتخان بۇتتەك قېتىپ قال-دى . خېتىرە خېنىم خۇنسىز كۆزلىرىنى مىت- مىت قىلىپ «كېلىن» گە تىكىلدى ، پۈتۈن ئۆي ئىچى بىرپەس گۆرەك جە-مىپ كەتتى . مېھمانلار بىر - بىرىگە ئۇنسىز قارىشاتتى . ياۋاللا ، بۇ نېمە كارامەت !؟

ئايخاننىڭ ئورنىدا كۆزىگە سۇرمە تارتىپ ، قېشىغا ئوسما قويغان ، ئوڭ مەڭزىگە قازان قارىسىدىن خال چەككەن ، قۇلىقىغا ئالتۇن سىرغا ، بوينىغا كەھرىۋا ئاسقان ئاجايىپ سۆلەتمەن بىر «كېلىن» ناز - كەرەشمە بىلەن ئولتۇراتتى .

— جانان ! ...

— ھوي ، جانان سەتەڭغۇ بۇ ! ...

— ياۋاللا ، قۇدرىتىڭدىن ئايلىناي ! ...

ھەيران - ھەسلىكتە زۇۋاندىن قالغان ئاياللار ئەمدى ئۇھ تارتىشىپ بىر - بىرىگە سۆزلەشكە باشلىدى . خېتىرە خېنىمنىڭ كۆزى تېخىچە مىتىلدايتتى ، ئۇنىڭ بايىقى كۆڭلىنى نازغىتىپ

تۇرغان شەرىن خىياللار ئاللىقاياقلارغا توزۇپ كەتكەندى. ئۇ گويا دەھشەتلىك چۈشتىن ئويغىنىپ كەتكەندەك بىردىنلا ھۆركىرىدى:

— ۋاي ئاللا، ۋاي كاللا، بۇ ماڭا نېمە ئات، نې نومۇس... !

ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقان باسىت ئالدىراپ ئۆيگە كىردى ۋە ئايخانىنىڭ ئورنىدا بەخرامان ئولتۇرغان جاناننى كۆرۈپ چىرايى دەسلەپ تاتاردى، كېيىن بىردىنلا چۆيۈندەك كۆكىرىپ كەتتى...

سەككىزىنچى باب

ئورما كۈنلىرىدە ...

1

قىزغىن ئورما كۈنلىرىمۇ باشلىنىپ قالدى . ئۆگەن دەريا سۈيىنى تۈنجى قېتىم قېنىپ ئىچكەن پاينا‌پتىكى بۇغدايلىقتىن لەرزان ئېيتىلغان ئورما ناخشىسى بۆدۈنلەرنىڭ سايراشلىرىنى بېسىپ خېلى يىراقلارغا ئۇچۇپ باراتتى .

ئورما بولدى ئورغاق سال ،
ساچىڭ ئۆسمە تارغاق سال .
ناخشىنى ساڭا ئېيتتىم
ئەقلىڭ بولسا قۇلاق سال .

ئورما ناخشىسى — ئورمىنىڭ يارىشقى ، ئۇ بۇغدايلارنىڭ شىلدىرلىشى بىلەن ئورغاقلارنىڭ ھەربىكتىگە جور بولۇپ ، ئورمىچىلارنىڭ چاڭقىغان يۈرەكلىرىنى سەگىتىدۇ . شۇ يېقىملىق سادا بىلەن ئەمگەك ناخشىغا ، ناخشا ئەمگەككە ئايلىنىپ ، تومۇز كۈنلىرىدىكى بۇ ئېغىر ئىشلارمۇ ھېچبىر سېزىلمەي ئۆتۈپ كېتىدۇ .

لېكىن ، بۈگۈن ئەتىگەندىلا 1 ـ ئىشلەپچىقىرىش دۈيىنىڭ ئېتىزلىقىدا ئورما ناخشىسىغا ئوخشاشمايدىغان غەلىتە بىر ناخشا ياڭراپ قالدى ، بۇنى بىرنەچچە يىگىتلەر ئاۋازىنى بولۇشىغا قويۇپ

بىرىپ ئېيتىۋاتاتتى :

ئاسماندىكى ئاينى كۆرۈڭ ،
تاشماقجاندەك باينى كۆرۈڭ .
ئورما ئورىساق جاپادا ،
سەرلەپ بەرگەن ئاشنى كۆرۈڭ .
.....

قىر ئۈستىدە ئولتۇرغان بىرنەچچە قېرىلار ناخشىنى ئاڭلاپ ، باشلىرىنى مەنىلىك لىڭشىتىپ قويۇشتى . ئۇلار تاشماق-نىڭ ھەيدىشى بىلەن ئەتىگەندىلا ئىشقا چىققان بولسىمۇ ، لېكىن ئورغاقلىرىنى دەرەخكە سانجىپ قويۇپ ئېتىزلىقتا بىرپەس دوڭ-غاقلاپ يۈرۈپ ئىشلىدى ، بىردە بىلەن كېۋەزگە كىرىشتۇرۇپ تېرىلغان بۇغدايلار خۇددى كوسا ئادەمنىڭ يۈزىدىكى ساقالدەك تاكارا ئىدى . شۇڭا ئۇنى ئورغاق بىلەن ئورۇش ئەمەس ، قول بىلەن يۇلۇشقا توغرا كەلدى . زىرائەتنىڭ ئەھۋالى شۇنداق بول-غاچقا ئەزالارنىڭ ئىشقا ھەۋىسى بولمىدى ، ئۇلار تىرىكچىلىكنىڭ يولىنى ئىزدەپ قورساق قايغۇسىدا قالغانىدى . تۇنجى ئورغاق چۈشكەن كۈنلەردە تاشماق ئەزالارنى ئىشقا ھەيدەپ سۇر - توقاي قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن بەزىلەر يەنە تۇتۇق بەرمىدى . ئاخىر ئۇ گۈڭشىپغا پالاقشىپ كەلدى . باست ئاشۇ نىكاھ ئاخشىمىنىڭ ئەتىسىلا لەنگەردىن «يامانلاپ» گۈڭشىپغا كېلىۋالغانىدى . خېتىرە خېنىمنىڭ تاپا - تەنىسى بىلەن ئەل - ئاغىنىلىرىنىڭ ياپتا گەپلىرى ئۇنىڭ ئابرۇيىنى بىر گەز چۈشۈرۈپ ، ئىززەت - ھۆر-مىتىنى تۆكۈۋەتتى . ئۇ دەسلەپ جاناننى گۈڭشىپگە سولاپ دىكتاتو-را گۇرۇپپىسىدىكىلەرگە ئۇرغۇزۇپ شۇنىڭ بىلەن پۈخادىن چىق-ماقچى بولغان بولسىمۇ ، لېكىن يەنىلا چىقالمىدى . پەقەت رۇس-تەمنىڭ يېغىدا ئايخاننىڭ گۆشىنى قورۇسىلا ئاندىن پۈخادىن

چقىدىغاندەك ئىدى . لېكىن ، ئۇلار زادى نەدە؟ ! بۇنى تېخى ھېچكىم بىلمەيتتى . بەزىلەر : «ئىككىسى تاغ ئارقىسىغا ئۆتۈپ كېتىپتۇ» دېسە ، يەنە بەزىلەر : «ئايخان رۇستەمنى تاپالماي ئۆزۈنى دەريا‌غا تاشلاپتۇ» دېيىشەتتى . ئىشقىلىپ ، باستىنكى شۇنچە سەزگۈر خور ـ خورلىرىمۇ ئۇلارنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى ئالالمىدى . بۇ ئەلەم باستىنكى يۇرىكىنى تېخىمۇ غاجاپ يۇرەتتى ...

— ئەزا دېگەننىڭ ھەممىسى بۇزۇق ھارۋا ! — دېدى ئۇ تاشماقنىڭ دادخورلۇقىنى ئاڭلاپ ، — ئۇچ كۈندە بىر ئوڭشاپ تۇرمىساڭ ئىزىغا چۈشمەيدۇ ، قېنى ، ئۇلارنىڭ كېكىردىكىدىن بىر بوغۇپ باققىنا ، ئالدىڭغا كېلىپ توققۇز تەزىم قىلمىغىنىنى كۆرەي ! ...

باستىنكى بۇ تەدبىرى راستىنلا كارغا ياراپ قالدى ، تاشماق «كۈندىلىك نورمىنى كۈندىلىك بېرىش» سىياسىتىنى چىقىرىپ ، بىر كۈنى تولۇق ئىشقا چىققانلارغا بىر جىك يېرىك ئاش بېرىش ، ئىشقا چىقمىغانلارغا ئاش بەرمەسلىكنى قارار قىلدى . بۇنىڭ بىلەن تەڭ ، ئامبارچى ، كاسسىر ، بوغالتىرلارنىڭ ئىشى ئالدىراش بولۇپ كەتتى . ئۇلار ئېتىزمۇ‌ئېتىز يۈرۈپ ئىشقا چىققانلارنى تىزىملايتتى ، كەچتە خېلى بىر چاغقىچە ئاش تارقىتىش بىلەن ئاۋارە بولاتتى ...

— ئوقۇڭلار ، بالىلار ، ئوقۇڭلار ! ناخشا دېگەننىڭ بىر ئۇچى يۇرەكتە ، بىر ئۇچى بىلەكتە ، — دېيىشتى قىز بېشىدا ئولتۇرغان قېرىلار يىگىتلەرگە ھەۋەسلىنىپ .

ناخشا تېخىمۇ ئەۋجىگە چىقتى ، قېرىلارمۇ ساقال تىترىتىپ ، دەمدەردەك بۇقۇلدىشىپ جور بولدى . ئۇلار شۇ قىزىقچىلىقتا يانلىرىغا تاشماقنىڭ كېلىپ قالغانلىقىنىمۇ سەزمىدى .

— پاھ ، ئاۋازىڭلار بەك سازغۇ ! ؟ — دېدى ئۇ كىنايە بىلەن ، — بوشراق توۋلاڭلار ، يېغىڭلار چايقىلىپ كەتمىسۇن يەنە !

قېرىلاردىن بىرى دەرھال لوقما سالدى :

— بىزدە ھازىر چايقالغۇدەك ياغ نەدە ، دۇيجاڭ ؟ سەرلەپ كىرىپ ، جىڭلاپ چىقىدىغان ئاش بەدەندە خۇرۇچ تۇتمايدىكەن .

تاشماق بۇ گەپنى ئاڭلىمىغانغا سېلىپ قولىنى ئارقىغا تۇتقىنچە لەلەڭشىپ ، يىراقتىكى بىر يىگىتتىن ۋارقىراپ سورىدى :

— بۇگۈن ئىشقا چىقمىغانلار بارمۇ ؟ يوقلىما قىلدىڭمۇ ؟

— ئۇچ ئائىلە ئىشقا چىقمىدى ، — دېدى يىگىت ئۇچ بارمىقىنى كۆرسىتىپ ، — ئىككىسىنىڭ سەۋەبى يوق ، بىرى تۇگمەنگە كېتىپتۇ .

— تۇگمەنگە كەتكەن كىم ؟ — تاشماق بىرنەچچە قەدەم ئالدىغا سىلجىدى ، — يازلىق يىغىم تۇگىگىچە تۇگمەنگە بېرىشنى مەنئى قىلغان ئىدىقۇ ؟ !

باشقا بىرەيلەن چۈشەندۈردى :

— نەسرەم سەھەرلەپ تۇگمەنگە كەتتى ، ئۆيىدىكىلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ ئىچى سۇرۇپ كېتىپتۇ .

تاشماق ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈۋەتتى :

— ئاچچىق ئۆرۈكنى ئازراق يېمەي ، تۇغدىن يار كېتىپتۇدە !

تاشماقنىڭ سۆزىنى يەنە بىر يىگىت ئەپقاچتى :

— كۆكىرىپ قالغان قوناق يارمىسىنى ئىچىۋېرىپ ئىچى سۇرگەن گەپ ، دۇيجاڭ !

— زەھەرخەندە گەپنى ئاز قىل ! — دېدى تاشماق دوق قىلىپ ، — ئۇزۇن سەپەر ۋاقتىدا قوناق يارمىسى تۇگۇل ، قارداشياغاچنىڭ پوستىمۇ تېپىلمىغان ، قوناق يارمىسىنى ھەممىمىز ئىچىۋاتىمىز ، بۇ بىر سىياسەت !

ئارىدىن بىرى پەس ئاۋازدا تەنە قىلدى :

— كۆكىرىپ قالغان قوناق يارمىسىنى ئىچىش سىياسەت بولسا ، ئىچى سۇرۇپ كېتىش ئۇنىڭ ئۇلۇغ غەلىبىسى ئىكەن - دە !

قانتىق كۈلكە كۆتۈرۈلدى . تاشماقنىڭ چىرايى تاتىرىپ ، يۈزى پۈرۈشتى . ئۇ بىرنەرسە دېيىش ئۈچۈن تەمشىلىپ تۇراتتى ، قىز ئۇستىدىكى بىر دېھقاننىڭ كىنايىلىك سۆزى خىيالىنى چې-چۇۋەتتى :

— دۇيجاڭ ، يۇقىرىغا داڭخا بېرىپ قويۇڭ ، بۇ يىل بىزگە قۇتقۇزۇش ئاشلىقى بەرمەسە خالتا كۆتۈرۈپ كەپسەنچىلىك قىلى-دىغان ئوخشايمىز !

تاشماق كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقىرىپ ئۇنىڭغا دوق قىلدى :

— ئۇسسۇز قالغان بېلىقتەك ئاغزىنى ماكاشلىتىپ يۇقىرىغا قول سوزىمىزما ؟ ! نېمە ئىش قىلدىڭلار دېسە نېمە دەيمىز ؟ !

— ئېتىزلىققا بەقەسەم توقۇدۇق دەيمىز ! — دېدى بىر دېھقان دەرھاللا ، — بەقەسەم ئېتىزلىرىمىز ناھايىتى چىرايلىق ، لېكىن تېشى پال - پال ، ئىچى غال - غال ...

تاشماق تەھدىت ئارىلاش غودۇڭشىدى :

— كىرىشتۈرۈپ تېرىش يۇقىرىنىڭ يولىورۇقى ، شۇبھىلە-نىشكە بولمايدۇ ، زىرائەتلەرنىڭ ئوخشىمىغانلىقى بۇ باشقا گەپ ! قۇرغاقچىلىق بولدى ، بۇغدايلارغا ھال چۈشتى ، ئۇنىڭ ئۈستىگە يەرلىرىمىز دېگەندەك مۇنبەت ئەمەس !

— دۇيجاڭ ! — دېدى ياشانغان بىر دېھقان تاقەتسىزلىك بىلەن ، — بىزنىڭ يەرلىرىمىزنى شورۇاڭ ، قۇمباغنىڭ يەرلىرىگە سېلىشتۇرغاندا گۈللۈك تاۋا ، پەرەڭ ياغلىق دېسە بولىدۇ ، گۈناھ يەردە ئەمەس ، گۈناھ بىزدە . 2 - دۇينىڭ زىرائەتلىرىنى كۆردۈ-ڭىزمۇ ؟ ھاشى كوممۇنىست كىرىشتۈرۈپ تېرىشقا قوشۇلماي ئۆزى بىلگىنىچە قىلىۋىدى ، بۇغدايلىرى بېلىق كۆزىدەك ،قوناق-لىرى تۆگە چىشىدەك ئوخشىدى . بىزچۇ ، ئېتىزلىرىمىزنى بە-قەسەم قىلىپ قويۇپ ، يا يېيىشكە ، يا كىيىشكە يوق ئولتۇرىمىز .

تاشماقنىڭ چىرايى ئۆڭدى ، ئۇ ئىككى قولىنى بېلىگە تىرەپ

سوقۇشقاق خورازدەك ھۇرپەيدى :

— سىلەر ھەممىڭلار بىرلىشىپ باسىت مۇدىرغا قارشى چىقماقچىمۇ ؟ ! ھىم ... — دېدى ئۇ دىمىغىنى قېقىپ ، — بىلىپ قويۇڭلار ، باسىت مۇدىر ئېيىقتەك تىك تۇرۇپ ئاسمانىنىڭ بىر قەۋەت تېرىسىنى سويۇپ ئالالايدۇ ، ھاشىدەك چۈمۇلىلەرنىڭ پار-تىيە سىياسىتىدىن ، رەھبەرلىكىنىڭ يولىورۇقىدىن چەتنەپ ئالغان مول ھوسۇللىرىنىڭ ئاخىرى بۇرنىدىن بۇلاق بولۇپ چىقمىغىنىنى كۆرەي ! ھازىر بىزگە كېرىكى ئىنقىلاب ، كۆرەش ! شۇلا چىڭ تۇتۇلسا ئاشلىق دېگەننىڭ كارى چاغلىق ! تۇرۇڭلار ، ئىشقا چۈشۈڭلار ، كەچتە ئىشقا چىقمىغانلارنى كۆرەش قىلىش يىغىنى بولىدۇ ...

تاشماق شۇ گەپلەرنى قىلدى - دە ، ئارقىسىغىمۇ قارىماي ئېرىق ئاتلاپ ، قىر چۆرگىلەپ مەھەللە ئىچىگە قاراپ ماڭدى ، لېكىن ئۇ سوقما تاملىق ۋەيرانە بىر باغنىڭ يېنىغا كەلگەندە ئىختىيارسىز توختاپ قالدى . چۈنكى ، ئۇ تونۇش ئىككى گەۋدە-نىڭ سوقما تامنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى غىل - پاللا كۆرۈپ قالغانىدى . ئۇ دەرھال تاپان باستى قىلىپ باغقا كەلدى-دە ، ئۆزىنى دالدىغا ئالدى ، سوقما تامنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى ئاۋازلار ئۇنىڭغا ئېنىق ئاڭلاندى :

— توختىكا ، خۇش خەۋەر ، مەن بۇگۈن رۇستەم بىلەن كۆرۈشتۇم ...

— ھە ، راستمۇ ؟

قۇرۇق خالتىنى ئاستىغا قويۇپ ئولتۇرغان نەسرەم ھاياجان-لىنىپ سۆزلەۋاتاتتى :

— ئىشەنمەمسىز ؟ — دېدى ئۇ توختى شۇجىنىڭ ئىنتىزار چىرايىغا قاراپ ، — بۇگۈن يېرىم كېچە بىلەن يېڭىتۇرنىڭ تۇغمىنىگە بېرىۋىدىم ، رۇستەم بىلەن شۇ يەردە ئۇچرىشىپ قال-دىم ، ئۇمۇ تۇغمەنگە ئۇگۈت ئەكەپتىكەن ، ئايخان بىلەن

ئىككىسى تېرىمدا مۇراد - مەقسىتىگە يېتىپتۇ ... — نەسرەم زوقلىنىپ ھەجايىدى .

توختى شۇجى بىرئاز جىملىقتىن كېيىن ئاستا سورىدى :

— تېرىمنىڭ قەيىرىدە تۇرۇۋېتىپتۇ ؟

— ئۆتكەن يىلى بىز توغراق كەسكەندە كولاپ قويغان ھېلىقى گەمىدە ئىكەن ...

ئۇلار جىم بولدى ، قۇلىقىنى تامنىڭ كاۋىكىغا يېقىن چاپلاپ ، ئۇ تەرەپتىكى سۆزلەرنى ئۈجۈر - بۇجۇرىگىچە ئاڭلىۋالغان تاشماق لېۋىنى چىشلەپ ، كۆزلىرىنى بىر ئويناتتى - دە ، شەپە چىقارماي ئارقىغا ياندى . شۇ چاغدا ئۇ خۇدانىڭ ئۆزىگە بىرلا نەرسىنى كەم بەرگەنلىكىدىن قاتتىق ئاغرىندى . ئەگەر تەقدىر ئۇنىڭغا بىر جۈپ قانات ئاتا قىلغان بولسا ئىدى ، شۇ تاپتا «لەپپىدە» كۆتۈرۈلۈپ بىرلا پەرۋاز بىلەن گۈڭشىغا بارسا ، ئىزا-ئەلەمدىن پۈچىلىنىپ يۈرگەن باستىنىڭ يەلكىسىگە قونۇپ خۇددى شاتۇتىغا ئوخشاش مۇشۇ گەپلەرنى يەتكۈزسە نېمىدېگەن ياخشى ئىش بولاتتى - ھە ؟ ! ئەپسۇس ...

تاشماقنىڭ شاتۇر پۇتلىرى بارغانسېرى تېزلىشىپ ، ئۇزۇن قوللىرى جىددىيلىكتىن خۇددى بىر جۈپ قاناتتەك لەپپەڭشىپ كەتتى .

2

ئۇپۇقتىن قۇياش كۆتۈرۈلدى ، ئۇ خۇددى قىزىل ياقۇتتەك جۇلا چېچىپ ، ياۋا توغراق بىلەن قىزىل يۇلغۇن قاپلىغان پايانسىز دالىنى قىزغۇچ نۇر بىلەن پۈركىدى . يىراقتا يېيىلىپ ئېقىۋاتقان ئۆگەن دەرياسى جىمجىت ، سۈرلۈك بۇ دالىدىكى بىر-دىنبىر ھاياتلىقتەك تىنىمسىز شارقىرايتتى .

دەريا قىرغىقىدا توساتتىن يەنە بىر ھاياتلىق پەيدا بولدى .

ئۇ دەريا ئەگىگەن بىر قاپچىغايدىن «لوڭكىدە» كۆتۈرۈلگەنىدى ، ئۇ يېنىدىكى سېۋەتنى قولىغا ئېلىپ تاڭ شەپىقىدە جىلۋىلەنگەن ھەيۋەتلىك سۇغا ئۇزاق تىكىلدى - دە ، ئارقىغا ياندى . ئۇنىڭ يالاڭغىداق پۇتلىرى يۇمشاق نەم توپىدا خۇددى خېمىرغا چەككەن تۆكچىدەك روشەن ئىز قالدۇراتتى ، پۇچقاقلىرى تىتىلغان ماتا تامبىلى پاتقاقتا مىلىنىپ كەتكەچكە ھەربىر قەدەم ئالغاندا بىر-بىرىگە سۈركىلىپ شىترلايتتى . ئۇ توغراقلىققا يېقىنلاشتى ، شۇ چاغ ئۇنىڭ تىنىق كۆزلىرىگە قېرى توغراق يېنىدىكى گەمىنىڭ قىڭغىر مورىسىدىن كۆتۈرۈلگەن ئىس كۆرۈندى ، ئۇ يىراقتىنلا ۋارقىرىدى :

— خوجايىن !

گەمە ئىشكىدىن بېلىنى ئېگىپ چىققان بىر قىز ماڭلىيىغا چۈشۈۋالغان ھالقا - ھالقا چاچلىرىنى بارماقلىرى بىلەن ئارقىغا تاراپ ناز بىلەن خۇيلاندى :

— ھىم ... خوجايىنمىش ! قازان تۈگۈل پۇچۇق داڭقىنىڭىز يوق ، چىنە - قاچا تۈگۈل ساپال غېدىرىڭىزمۇ يوق نېمىگە خوجايىنمەن ! مۇشۇ دەشت - بايا‌ۋانغىمۇ ؟ !

— تاپتىڭىز ، ئايخان ، — دېدى يىگىت خۇشاللىنىپ ، — بۇنداق بايلىققا خوجايىن بولۇش ئاسان دەمسىز ، بۇنىڭغا ھېلىقى باستىمۇ ئېرىشەلمەيدۇ ، بۇ يەردە ناھايىتىمۇ قىممەتلىك بىر بايلىق بار . ئۇنىڭ نېمىلىكىنى ئېيتىپ بېقىڭا !

— ئۇ ماڭا ئېيتقان تېپىشمىقىڭىزمۇ ، رۇستەم ؟ — ئايخان تولا يۇيۇلغانلىقتىن ئۆڭۈپ كەتكەن ياغلىقىنى بېشىغا چىگىپ يىگىتكە يېقىنلاشتى ، — بۇ يەردىكى قىممەتلىك بايلىق ئەركىنلىك ، توغرىمۇ ؟

— توغرا ! — دېدى رۇستەم ئالمان - تالمان ، — شۇنىڭ ئۈچۈن ...

— شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ دەشت - بايا‌ۋان بىز ئۈچۈن بىر جەننەت دەڭا !

ئىككىسى تەڭلا قاقاقلاپ كۈلۈشتى. ئايخان رۇستەمنىڭ قولىدىكى سېۋەتنى ئىشارە قىلىپ سورىدى:

— بۇگۈنكى ئولجىڭىز قانداق؟

— «ئېغىلدا قوزا تۇغۇلسا، ئېرىقتا چۆپى ئۈنمىدۇ» دېگەن راست — ده. بۇگۈنمۇ يەتكۈدەك رىزقىمىزنى تۈتۈپ كەلدىم، — ئۇ سېۋەتنى ئايخانغا ئۇزاتتى، سېۋەتتە بىلەك چوڭلۇقىدىكى ئۇچ دانە بېلىق نىمجان ياتاتتى، — قېنى ئەمسە، بېلىقلارنى تازىلاڭ، مەن چوغ چۈشۈرەي، بېلىق كاۋىپىدا ناشتا قىلىمىز ...

ئۇلار ناشتىدىن كېيىن گەمە ئارقىسىدا ئاچقان بىر پارچە بوزغا كەلدى. بۇ يەرگە تېرىلغان كۆممىقوناقنىڭ ئالدى ئۇچقۇلاق بولغانىدى. يىراقتىن قارىغان كىشىگە بۇ بىر پارچە يېشىللىق خۇددى بۇ دالانىڭ زەڭگەر كۆزىدەكلا كۆرۈنەتتى. ئۇلار قوناقلارنى ئىككىنچى قېتىم چاغلاشقا كىرىشتى ...

كۈن ئۆرلىگەنسېرى ھاۋا تىنچىپ كەتتى، ئەتراپ خۇددى تونۇر يالقۇنىدەك يېلىنجايىتتى. رۇستەم ئايخاننىڭ سېكىلەك چاچلىرىنى بويلاپ ئېقىۋاتقان تەرلىرىگە قاراپ ئاستا پىچىرلىدى:

— ئايخان، ھامىمغا چۈشكەندەكلا بولۇپ كەتتىڭىز، بىرئاز ئارام ئېلىپ سەگىدەڭ.

— سىزچۇ؟ — دېدى ئايخان بېلىنى رۇسلاپ، — يۈرۈڭ، — سىزمۇ ئارام ئېلىڭ.

ئۇلار بىر تۇپ توغراقنىڭ سايىسىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئايخان رۇستەمنىڭ يەلكىسىگە بېشىنى قويۇپ ئاستا سورىدى:

— رۇستەم، بۇ يەرنى ماكان تۇتقىنىمىزغا قانچىلىك بولىدى؟

بۇ سوئال بىلەن تەڭ، ھەر ئىككىسىنىڭ خىيالى خۇددى مانا مۇشۇ بوزدىكى قوناق مايسىلىرىدەك بوي تارتىپ ئۆتكەن ئىشلارغا ئۇلىشىپ كەتتى.

ۋاقىت نېمىدېگەن تېز — ھە؟ مۇھەببەتنىڭ كۈلكىسىدىن

كۆره يىغىسىنى ، راھەتتىدىن كۆره ئازابىنى كۆپرەك تارتقان قوش مېغىزدەك بۇ بىر جۈپ ياشىنىڭ ئەزەلدىن ئۇچارقاناتلار بىلەن توشقان ، سۇغۇرلار ماكان تۇتقان بۇ يەرگە كەلگىنىگە مانا ھەش-پەش دېگۈچە بىر ئايدىن ئاشقانىدى . بۇ كۈنلەر قانچە ئېغىر ۋە قاتتىق بولسىمۇ ، لېكىن ئۇلار ئۈچۈن شۇنچە شېرىن ۋە بەختلىك تۇيۇلدى . چۈنكى ، ھىجران ئازابىنى يەتكۈدەك تارتىپ ، ۋىسالغا تەلپۈنگەن ئوتلۇق يۈرەكلەر مانا شۇ ئادەمزات يوق سۇرلۇك ماكاندا — ئۆتكۈچىلەر قونالغۇ قىلمىدىغان مانا شۇ تاشلاندۇق غېرىب گەمىدە ئارزۇسىغا يەتكەنىدى .

ئايخان بۇ بەختلىك مىنۇتلىرىنى ھەربىر ئويلىغاندا جاننىنى ھۆرمەت بىلەن ئەسلەيتتى ، چۈنكى ئايخانىنىڭ بەختى ئۈچۈن ئۇ قانچىلىك بەختسىزلىكلەرنى كۆرمىدى ؟ !

ئايخان شۇ كېچىسى جاننىنىڭ يول كۆرسىتىشى بىلەن ئۆيدىن قېچىپ ئىككى ئوقۇغۇچىنىڭ ھەمراھلىقىدا شەھەرگە كىردى ، ئۇ يەردىن ئاقساي تۇغىنىغا بېرىپ رۇستەمنى تاپتى . ئۇلار مانا شۇ كۈندىن باشلاپ سەرگەردانلىق كۇچىسىغا كىردى . بىر نەچچە كۈنگىچە ئۇ يەر - بۇ يەردىكى تونۇش - بىلىشلىرىنىڭ ئۆيىدە يۇرۇپ ، ئاخىر رۇستەم ئۈچۈن تونۇشلۇق بولغان پايانسىز تارىمنىڭ كۆزدىن يىراق تېپتىنچ قوينىنى ئۆزلىرى ئۈچۈن ئەۋزەل كۆرگەنىدى ...

— رۇستەم ، بىزنىڭ تەشكىلدىن ئايرىلىپ يوشۇرۇنۇپ يۈرۈشىمىز قانۇنسىزلىق بولماسمۇ ؟ ! — ئايخاننىڭ ئاۋازىدا ئاياللارغا خاس بىر خىل ئاجىزلىق بىلەن ئۇياتلىق تۇيغۇسى روشەن بىلىنىپ تۇراتتى .

— قانۇنسىزلىق ؟ ! قانۇن ؟ ! — رۇستەمنىڭ چىرايى بىردىنلا تۇمانلاشتى ، — ئايخان بىز خىلاپلىق قىلغان شۇ قانۇن قېنى ؟ ! ئۇ زادى نەدە ؟ ! ئەگەر شۇ قانۇن بولىدىغان بولسا ، بىز بۇ چۆل - جەزىرىدە ئىگىسىز قاڭقىپ يۈرەمتۇق ؟ ! — رۇستەم

سۆزلىگەنسېرى قىزىشتى ، — توختى شۇجىنىڭ قولىنىڭ قانداق سۇنغانلىقىنى سىزمۇ بىلىسىزغۇ ، ئۇ پەقەت سوتسىيالىزم ئۈچۈن- لا كەتمەن چاپقان قول ئىدى ، لېكىن كالتەك بىلەن ئۇرۇپ سۇندۇرۇلدى ، مانا شۇنىڭ جاۋابكارى تاشماق يەنە پۈتۈن دۇينى سوراپ يۈرمەمدۇ ؟ ! ماقۇل ، يېراقتا كەتمەيلى ، ئۆزىڭىزگە قارا- ڭا ، قېنى ، سىزنىڭ نېكاھ ئەركىنلىكىڭىز ؟ !

بۇ تۇيۇقسىز سوئال ئايخانىنىڭ يۈرىكىنى تىترەتتى ، ئۇ تېخى يېقىنىدىلا ئىنسانىي ھوقۇقى دەپسەندە قىلىنىپ ، زورلۇقتا ، خور- لۇقتا مەجبۇر قىلىنغان شۇ چىدىغۇسىز كۈلپەتلەرنىڭ ئاچچىق ئەلەملىرىنى ئادەمزاتتىن يېراق بولغان مانا شۇ تېپتىنچ گەمىدە ئۆتكۈزگەن بەختلىك كۈنلىرى بىلەن ئۇنتۇشقا باشلا- غانىدى .

رۇستەم سۆزلىمەكتە ، ئۇنىڭ سۆزلىرى خۇددى تۇنجۇقۇپ قالغان بۇلاق سۈيىنىڭ ئاغزى ئېچىلغاندەك شۇنچە دولقۇنلۇق ۋە شۇنچىلىك راۋان ئىدى . ئايخان ئەزەلدىن كەم سۆز ، ئۆز ئاشقە- نىڭ خۇشاللىق بىلەن قايغۇ ئارىلىشىپ كەتكەن كۆزلىرىگە تە- كىلگىنىچە ئولتۇرۇپ قالدى .

— ئېيتىڭا ، ئايخان ، بىز نېمە گۇناھ قىلدۇق ؟ ! بىر - بىرىمىزگە بولغان ساپ مۇھەببىتىمىز بۈگۈنكى كۈندە جىنايەتكە ئايلاندىغۇ ! — رۇستەم ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ چوڭقۇر ئۆكۈ- نۈش بىلەن قوشۇپ قويدى ، — زامان زورنىڭ بولۇپ كەتتى ! ئىككىسى بىرپەس خىيال سۈرۈپ جىمجىت ئولتۇرۇپ قە- لىشتى .

رۇستەم ئايخانىنىڭ ئېقىپ چۈشكەندەك يارىشىملىق بۇرنىنى يېنىككىنە بىر چىمدىپ قويۇپ ئورنىدىن تۇردى . ئەمدى ئۇ كۆڭلەكلىرىنىمۇ سېلىپ تاشلاپ ئىشقا بار كۈچى بىلەن تۇتۇش قىلدى . تىنىق ئاسمانىنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدىن يالقۇن چېچىۋاتقان قۇياش ئۇنىڭ ئۈيۈر - ئۈيۈر مۇسكۇللىرىنى كۆيدۈرۈپ ، تەر

تەپچىپ تۇرغان مىس رەڭلىك بەدىننى پارقىرىتىشقا باشلىدى ، ئۇ ئەمدى ئاۋازىنى لەرزان قويۇپ بېرىپ ھارۋىكەش پەدىسىگە ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى :

ئاي بىلەن كۈن دوست ئىكەن ،
چولپانغا ھەمراھ يوق ئىكەن .
ئاخۇنۇمدىن سورىسام ،
ئاشىققا نىكاھ يوق ئىكەن .

ئايخان ئىللىق تەبەسسۇم بىلەن رۇستەمگە بىر قارىدى - دە ، ئاغزىنى پۈرۈشتۇرۇپ قويۇپ گەمە تەرەپكە ماڭدى .

3

يىراقتىن چاڭ توزىتىپ كېلىۋاتقان بىرەيلەنىڭ قارىسى گەمە ئالدىدا سېۋەت توقۇپ ئولتۇرغان رۇستەم بىلەن ئايخانىنىڭ تەڭلا دىققىتىنى تارتتى .

— بۇ كىم ؟ — ھەر ئىككىسىنىڭ تەئەججۇپلۇك كۆزلىرى بىر - بىرىگە سوئال بىلەن تىكىلدى .

— تۇراپمۇ - يا ؟ — دېدى ئايخان ئەنسىز كۆزلىرىنى يولدىن ئۈزمەي .

بارا - بارا ئاتنىڭ دوكۇرلىشىمۇ ئېنىق ئاڭلىنىشقا باشلىدى .

— تۇراپ ؟ — رۇستەم ئويلىنىپ قالدى ، — ئۇ بۇنداق بىمەھەل كەلمەيتتىغۇ !

ئۇلارنىڭ تۇراپ دېگىنى ئايخانىنىڭ ۋىلايەتلىك پېداگوگىكا مەكتىپىدە بىللە ئوقۇغان ساۋاقدىشى بولۇپ ، قوشنا گۈڭشېنىڭ ئوتتۇرا مەكتىپىدە ئوقۇتقۇچىلىق قىلاتتى . ئۆتكەن كۈنى ئوتۇنغا

كەلگەندە ئايخان بىلەن تاسادىپىي ئۇچرىشىپ ، ئۇچ كۈندىن كې-
يىن ئون نەچچە نان بىلەن ئوتتۇز جىڭدەك قوناق ئېلىپ ئۇلارنى
بىر يوقلاپ كەتكەنىدى .

رۇستەم بىلەن ئايخان بۇ يوچۇن كىشىنىڭ كىملىكىنى ئوي-
لاپ بولغۇچە چىلىق - چىلىق تەرگە چۆمگەن سوكال قۇيرۇق
ئايغىرمۇ ئۇلارنىڭ يېنىغا كېلىپ بولدى .

— توختىكا ! — رۇستەم ئوقچۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ ئاتقا
ئۆزىنى ئاتتى ، ئايخانمۇ ئورنىدىن تۇردىيۇ ، لېكىن يۈزلىرى ئوت
ئېلىپ ، قانداقتۇر بىر ئاجىزلىقتىن قىمىرلىيالماي قالدى . سا-
قال - بۇرۇتلىرىغا قويۇق چاڭ قونغان ، لەۋلىرى گەز باغلاپ ،
كۆزلىرى ئۇيقۇسىزلىقتىن قىزارغان توختى شۇجى ئۇزەڭگىدىن
پۈتىنى ئېلىپ ، «ئايخان ! ... » دېگىنىچە چۈۋۈلغان چاچلىرىنىڭ
ئۇچىنى ئويناپ يەرگە قاراپ تۇرغان ئايخانىنىڭ ئالدىغا كەلدى .
شۇ چاغدىلا ئايخان ئۆزىنى تۇتالماي توختى شۇجىنىڭ باغرىغا
ئۆزىنى ئېتىپ بۇقۇلداپ يىغلاپ كەتتى .

— يىغلىمىڭ ، قىزىم ! — دېدى توختى شۇجى ئايخانىنىڭ
بېشىنى سىلاپ ، — مەن سىلەرگە يار - يۆلەكتە بولالمىدىم .

ئۇلار گەپمىگە كىردى . رۇستەم ئېگەرگە غانجۇغىلانغان
خۇرجۇن ، خالتىلارنى يەشتى . ئايخان گەپمىنىڭ بۇلۇڭىدىكى كې-
چىككىنە ئوچاققا ئوت يېقىپ ، قاپقارا ئىسلىشىپ كەتكەن چوڭ
چاشكىدا چاي قۇيدى .

ھېچقانچە بىساتى بولمىغان بۇ گەپمە ناھايىتى كۆرۈمسىز
بولسىمۇ ، لېكىن ھۇزۇرلانغۇدەك سالقىن ۋە پاكىز ئىدى . توختى
شۇجى كۆڭلىكىنىڭ تۈگمىسىنى يېشىۋېتىپ ئازادە ئولتۇردى .
ئايخان پايپېتەك بولۇپ بىردەم ئۇنىڭ ئوستۇبشىدىكى چاڭ -
توزانلارنى قاقاتتى ، بىردەم قولىغا سۇ قۇياتتى ...

ئۇلار بىر ئايدىن بېرى مانا بۇگۈن تۇنجى قېتىم خېلى
مەئىشەتلىك داستىخان ئوستىدە راھەتلىنىپ ئولتۇرۇشتى .

رۇستەم مەززىلىك قاتلىمىنى ئىشتىھا بىلەن چايناپ تۇرۇپ سورىدى :

— توختىكا ، بىزنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىمىزنى قانداق بىلدىڭىز ؟

— پال باقتىم ، — دېدى توختى شۇجى مىيىقىدا كۈلۈپ .

— سىزگە جەزمەن نەسىرەم ئېيتىپتۇ ، مەن ئۇنىڭغا ھېچكىمگە تىنما ، دەپ قاتتىق تاپىلىغانىدىم ، — رۇستەمنىڭ ئاۋازىدىن بىرئاز خىجىللىق چىقىپ تۇراتتى .

توختى شۇجى رۇستەم بىلەن ئايخانغا مەنىلىك قارىدى :

— ھېچكىمگە بىلدۈرمەي تېرىمدا مەڭگۈ ياشامتىڭلار ؟ دۇنيادا شامال ئۆتمەيدىغان تام يوق .

رۇستەم ئۆزىنى قانچە خۇپىيانە تۇتۇشنى ئارزۇ قىلسىمۇ ، لېكىن كۆڭلىدە ھامان بىر نەرسىنى ئويلايتتى . خۇددى دۇنيادا ساقايمايدىغان جاراھەت بولمىغاندەك ، ئېچىلمايدىغان سىرمۇ يوق . ئۇ ئۆزىنىڭ قاچان بولمىسۇن ، بىر كۈنى ئاشكارا بولۇپ قېلىشىنى بىلەتتى . چۈنكى ، بۇ جىمجىت ، سۈرلۈك زېمىندىكى قېلىن توغراقلار بىلەن باراقسان يۇلغۇنلار ئۇلارنى مەڭگۈ ئۆز قوينىدا يوشۇرۇپ قالالمايتتى . شۇنداقتىمۇ ، رۇستەمنىڭ ھاياتقا ، ئايخانغا بولغان چەكسىز مۇھەببىتى قاچان بولمىسۇن بىر كۈنى ئۇ تەلپۈنگەن ئاجايىپ يېڭى بىر تۇرمۇشنىڭ بەرپا بولىدىغانلىقىغا ئۈمىدلەندۈرەتتى .

— مەن يېرىم كېچە بىلەن يولغا چىقتىم ، ھېچقانداق تۇيۇق چۈشمىدى ، — دېدى توختى شۇجى ئۇلارنىڭ ئەنسىز كۆڭلىگە تەسەللى بېرىپ ، — لېكىن ، ئۇلار ھازىرغىچە سىلەرنىڭ ئىزدېرىكىڭلارنى قىلىپ يۈرىدۇ .

— مەنمۇ ئەمدى جېنىمنى تىكىپ قويدۇم ، يۈز باشقىمۇ بىر ئۆلۈم ، بىر باشقىمۇ بىر ئۆلۈم ! — رۇستەم ئاچچىق ئەلەم بىلەن تولغىنىپ قويدى .

توختى شۇجى بىرنەرسە دېيىش ئۈچۈن تەمشەلدىيۇ ، لېكىن

يۇيۇ كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

رۇستەمنىڭ چىرايىدىكى غەزەپنى كۆرۈپ ئۆزىنى باستى . ئاردىدىكى جىملىقنى ئايخان بۇزدى :

— توختى شۇجى ، يېقىندىن بۇيان رۇستەمنىڭ مىجەزى غەلىتە ئۆزگىرىپ قالدى ، — دېدى ئۇ بىر خىل خاۋاترلىق تۇيغۇ بىلەن ، — گەپلىرىمۇ ئوڭگىلسلا .

— هاياتنىڭ نېمە مەنىسى قالدى ؟ ! — رۇستەم ئايخاننىڭ سۆزىنى بۆلۈپ كۆڭلىدىكىنى ئۇدۇللا ئېيتتى ، — بىر چاغلاردا بىز ئارزۇ قىلغان بەختلىك كۈنلەر قېنى ؟ ! شۇ كۈنلەرگە ئېرىشتۇرمەكچى بولغان ئۇلۇغ پارتىيىمىز قېنى ؟ ! باستتەك ، زۇللا-دەك ئادەملەر ھازىر پارتىيىنىڭ ۋەكىلى بولۇپ جاھان سوراۋاتىدۇ ، ئۇلار بىزنى نەگە باشلىماقچى ؟ ! ئۇدۇل دوزاختا !

— ھە ؟ ! — توختى شۇجىنىڭ قاشلىرى يىمىرىلىپ ، كۆزلىرى چاقناپ كەتتى ، ئۇنىڭ قەلبى قاتتىق ئازابلانغاندى . ئۇ دەماللىققا بىر نەرسە دېمەي ، كۆزلىرىنى خىيالەن يۇمۇپ ، بېشىنى گەمىنىڭ سوغۇق تېمىغا تىرەدى ، رۇستەمنى ھەقلىق دېيىشكە ئۇنىڭ ۋىجدانى يول قويمايتتى . «مۇمكىن ئەمەس ! — دېدى ئۇ كۆڭلىدە ، — ئىشەنچنى ، ئېتىقادنى يوقتىش جاننى يوقتىش بىلەن باراۋەر ! ... »

— پارتىيىمىز ئۇلۇغ ! ... — ئۇنىڭ ئاغزىدىن مانا شۇ قىسقا ، لېكىن چوغدەك ئوتلۇق ، چوڭقۇر ۋەزىنلىك سۆز چىقتى .

سىرتتا ئۆگەن دەرياسىنىڭ شاۋقۇنى ئاڭلاندى ، ئۇنىڭ ھەيۋەتلىك ئېقىنى بىر - بىرىدىن زور ۋە شىددەتلىك دولقۇنلارنى ھاسىل قىلىپ ئالغا ئىلگىرىلەيتتى . توختى شۇجى زېھنىنى يىغىپ ، دەريانىڭ شاۋقۇنىغا قۇلاق سالدى . شاۋقۇن ئۇلغايغانسېرى ئۇنىڭ چىرايى ئېچىلىپ ، قايغۇ - ئەلەم سىڭىپ كەتكەن كۆزلىرىدە ئاجايىپ بىر روھىي كۈچنىڭ ئەلەڭگۈسى جىلۋىلىنىشكە باشلىدى .

— توغرا ، ئۇنىڭ شاۋقۇنىنى ھەرقانداق قىيقاس - چۇقانلار- مۇ بېسىپ كېتەلمەيدۇ ، — دېدى ئۇ ئىختىيارسىز گېپىنى داۋام قىلىپ ، — ئۇنىڭ ئېقىنىنى ھېچقانداق كۈچمۇ ئارقىغا ياندۇرالمايدۇ . لاۋا - لاتقىلار ئەزەلدىن ئۇنىڭ تىنىق يۈزىنى بۇلغىيالىغان ئەمەس .

توختى شۇجى رۇستەمگە ئارتۇقچە گەپ قىلمىدى ، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ كۆڭلىنىمۇ چۈشىنىشكە بولاتتى . چۈنكى ، ئۇ ئەقلىگە كەلگەندىن كېيىن يەتتە - سەككىز يىلنى پۈتۈنلەي قىيقاس - چۇقان ، تاياق- توقماق ئىچىدە ئۆتكۈزدى ، ئۇنىڭ كىرسىز قەلبىگە تەلۋە يىللارنىڭ ئاچچىق قىسمەتلىرى پۈتۈلدى ، ئۇنىڭ ئارزۇ - تىلىكى ، ئىشەنچ - ئېتىقادى زەخمە يېدى ... بۇ جاراھەت ئەلۋەتتە يېنىك ئەمەس ئىدى . توختى شۇجى ئۆز زىممىسىدە ئەۋلادلارنىڭ قەلبىدىكى مانا شۇ جاراھەتنى داۋالاش مەسئۇلىيىتىنىڭمۇ بارلىقىنى تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلدى ...

ئۇ رۇستەمنى يېنىغا ئولتۇرغۇزۇپ سىگار قولىنى ئاستا ئۇنىڭ يەلكىسىگە قويۇپ :

— سەن تېخى ئەمدى يىگىرمە بىر ياشقا كىرىپ ھاياتتىن بىزار بولساڭ مېنىڭ يېشىمغا بارغۇچە يەنە نېمىلەردىن بىزار بولارسەن ؟ ! — دېدى توختى شۇجى ئۇنىڭ قەلبىنى ئويغىتىشقا تىرىشىپ ، — ھايات ناھايىتىمۇ شەپقەتسىز ، رۇستەم ، ئۇ بەزىدە بىر قولى بىلەن سېنى ئەركىلەتسە ، بەزىدە يەنە بىر قولى بىلەن سېنى تەستەكلەيدۇ ، ئۇنىڭ ھەقىقىي لەززىتىنى تېتىش ئاسان ئەمەس . سەن بايا بەخت توغرىسىدا ئېيتتىڭ ، سېنىڭ ئارزۇ قىلغان بەختىڭ زادى نېمىتى ؟ مەن ساڭا ئېيتسام ، يىگىت ، بىز ئارزۇ قىلغان بەختنى بۇنىڭدىن يىگىرمە ئالتە يىل بۇرۇن پارتىيە بىزگە بەرگەن ! شۇنىڭدىن باشلاپ بىز پارتىيىگە ئەگىشىپ بەخت ئىچىدە ياشاۋاتىمىز ، لېكىن كۈتۈلمىگەندە بەختىمىزنىڭ رەقىبلىرىمۇ چىقىپ قالدى ، ئۇلار بەختنى راۋا كۆرمىدى ، شۇڭا ئۇلار

بىزنى خۇددى سەن ئېيتقاندەك دوزاخقا تاشلىماقچى ، لېكىن ئۇ ئوڭاي ئەمەس ، رۇستەم ، پارتىيە ھەرگىزمۇ ئۇلارنى رايىغا قويۇپ بەرمەيدۇ ، بايا سەن ئېيتقان باسىت ، زۇللادەك ئادەملەر پارتىيىنىڭ ۋەكىلى ئەمەس ، ئۇلارنىڭ ماڭغىنى سوتسىيالىزم يولى بولمىسا ، قىلمىۋاتقىنى پارتىيىنىڭ ئىشى بولمىسا قانداقمۇ پارتىيىگە ۋەكىللىك قىلالمىسۇن ! ؟ توغرا ، ھازىر ئۇلارنىڭ قولىدا ھوقۇق بار ، شۇ ھوقۇق ئۇلارنى پارتىيىنىڭ ۋەكىلى قىلىپ كۆرسىتىۋاتىدۇ ، لېكىن بۇ ھوقۇقنى ئۇلارغا ھەرگىزمۇ پارتىيە ، خەلق بەرگەن ئەمەس ، ئۇلار توپلاڭدىن توقاچ ئوغرىلىغانلار !

توختى شۇجىنىڭ سۆزلىرى خۇددى بوزغا سۇ سىڭگەندەك ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىغا سىڭىپ مەسۇم قەلبىنى ئويغىتىشقا باشلىدى . رۇستەم كۆزلىرىنى بىر نۇقتىغا تىككىنىچە كىرپىك قاقماي ئولتۇراتتى ، ئايخان بولسا ئېڭىكىنى ئىككى ئالقىنىغا تىرەپ ، پۈتۈن زېھنىنى ، ئىختىيارىنى توختى شۇجىغا بەرگەندى . توختى شۇجى يەنە كۆپ سۆزلىدى ، ئۇزىنىڭ يىگىرمە نەچچە يىللىق ھاياتىدىكى ئاجايىپ سەرگۈزەشتىلەر ، ئەگرى - توقايلىقلار ئۇسۇتىدە توختالدى ، بىرنەچچە يىلدىن بېرى بولۇۋاتقان غەلىتە ئىشلار توغرىسىدىكى كۆزقاراشلىرىنى يوشۇرمىدى ، لەنگەرنىڭ كەلگۈسى ئىستىقبالى توغرىسىدىكى پىلان ، ئارزۇلىرىنىمۇ شەرھلىدى ، ئۇنىڭ سۆزلىرى ئاددىي ، قوپال بولسىمۇ ، يېقىملىق ، تارتىملىق ئىدى . رۇستەم مانا بۇگۈن تۇنجى قېتىم ئۆزى ئۈچۈن ئاتا ئورنىدا بولۇپ قالغان بۇ ئادەمنىڭ ۋۇجۇدىدا ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان تەڭداشسىز بىر مەنىۋى كۈچنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلدى ، بۇ كۈچ ئەنە شۇ شاۋقۇنلاپ تۇرغان ئۆگەن دەريا سىنىڭ ئېقىنىدەك زور ھەم قۇدرەتلىك ئىدى ، بۇ ئېقىن مانا ئەمدى قىيانغا ئايلىنىپ ھەممە تەرەپلەرگە يېيىلماقتا ...

توختى شۇجى سۆزىگە يەكۈن ياسىدى :

— شۇنداق ، بالىلىرىم ! — دېدى رۇستەم بىلەن ئايخانغا

تەك نەزەر تاشلاپ ، — ئوتتۇز كۈن روزىنىڭمۇ ئاخىرىدا بىر كۈن ھېيتى بولىدۇ ، بىز بۇ ھېيتنى جەزمەن ئويناپمىز ، ئويىنىغاندىمۇ ھەقدادىغا يەتكۈزۈپ ، پۇخادىن چىققۇچە ئويناپمىز !

كەچ كىردى ، بوۋاقنىڭ كۆزىدەك تىنىق ئاسماندا يۇلتۇزلار پارقىراشقا باشلىدى ، يېڭىلا كۆتۈرۈلگەن ھىلال ئاي دەريا يۈزىدە پارقىرايتتى ، جىمجىت دالا تېخىمۇ جەزىبىلىك بولۇپ كەتتى ...

توختى شۇجى گەمىدىن چىقتى ، دەريا تەرەپتىن ئۇرۇۋاتقان سالقىن نەم ھاۋا ئۇنىڭ بوشاشقان نېرۋىلىرىنى سەگىتىپ كۆڭلىنى كۆتۈردى .

— نېمىدېگەن چىرايلىق كېچە ، — دېدى ئۇ يېنىغا كەلگەن رۇستەم بىلەن ئايخانغا ، — سالقىن ھەم جىمجىت ، شۇڭا بۇ يەرگە ئۇستىخىنىڭلار چۈشۈپ قاپتىكەن - دە !

— ھەرقانچە بولسىمۇ يۈرتقا يېتەمدۇ ، توختىكا ، — دېدى ئايخان مىسكىن ئاۋازدا ، — يالغۇزلۇقنى ، غېرىبلىقنى خۇدا كۆرسەتمىسۇن !

توختى شۇجى گەمە ئالدىدىكى توغراق كۆتىكىگە ئولتۇرۇۋېتىپ سورىدى :

— بۇ يەردە يەنە قاچانغۇچە تۇرىسىلەر ؟

رۇستەم بىلەن ئايخان بىر - بىرىگە مەنىلىك قارىشىپ قويۇپ ئېغىز ئاچمىدى . توختى شۇجى سۆزىنى داۋام قىلدى :

— مېنىڭچە ، يۈرتقا قايتقىنىڭلار تۈزۈك ، ئەل ئىچى ئالتۇن بۆشۈك ، گەمە بىلەن توغراقلار سىلەرگە مەڭگۈ ھەمراھ بولالمايدۇ ، يەنىلا ئەل ھىممىتى دەريا دېگەن گەپ بار . ئايخان ، سىزنىڭ تەتىل ۋاقتىڭىزمۇ توشۇپ قالاي دېگەندۇ ؟

ئايخان بېشىنى يەڭگىل سىلكىپ تەستىقلىدى ۋە شۇ ھامان ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا مەكتەپنىڭ قىيىقاس - چۇقانلىق شوخ ھاياتى بىلەن ئېجىل بولۇپ كەتكەن ئوقۇغۇچىلىرىنىڭ يېقىملىق ، ئوماق چىرايلىرى گەۋدىلەندى . ئۇ ئۆزى ئۇچۇن كۆڭۈللۈك بولغان ئۇ

ئەھمىيەتلىك تۇرمۇشنى ھەقىقەتەنمۇ سېغىنغاندى .

— كېتەيلى ! — دېدى ئايخان كېسىپلا .

— سىز ... نەگە ... — رۇستەم ئۇنىڭغا قاراپ ئارىسالدىلىق ئىچىدە دۇدۇقلىدى ، — دادىڭىز ...

بىردىنلا ئايخاننىڭ كۆزلىرى مۇڭلىنىپ ، چىرايىنى غېرىبلىق باستى . توختى شۇجى ئۇلارنىڭ كۆڭلىدىكىنى چۈشىنىپ ، دەرھال مەدەت بەردى :

— خاتىرجەم بولۇڭلار ، يۇرت ئىشكى كەڭ ، ئايخان ، ھازىر دادىڭىزمۇ ئۆيدە يوق . ئۆتكەندە بازارغا كىرىپ كەتكەنچە تېخى چىقمىدى ، ئاڭلىسام ناھىيىدىكى بىر ئازنا مەسچىتتە ئاخىرەتلىك دەرۋازىسىنى بېقىپ يېتىپتۇ ، «لەنگەر ئەمدى ماڭا ھارام» دېگۈدەك . ھالالنى ئۆزى ھارام قىلدى ، ئەمدى قوپۇپ لەنگەردىن يامانلىسا بولماس . يولدىن ئازسىمۇ ، يۇرتتىن ئازغىلى بولمايدۇ . سىز خالىسىڭىز دادىڭىز چىققۇچە بىزنىڭ ئۆيدە تۇرۇڭ ، قىزىم ، قانداق ؟

ئايخان ئەلۋەتتە بۇنىڭغا رازى ئىدى . ئۇلار ئۈكەر يانغاندا يولغا چىقىشقا كېلىشىپ گەپنى كىرىپ كەتتى ...

4

گۈلجەينەكتە كۈتۈلمىگەن غۇۋغا كۆتۈرۈلدى ... تاڭ سەھەردە ئېچىق بېشىدا باشلانغان دەتالاش چۈشكە يېقىن چوڭ ماجىراغا ئايلاندى . يېقىندىن بېرى ئېڭىز ئورنىغا ئوسا قىلىش جىددىي كېتىۋاتاتتى . «يەرلىك سۇ چىقىرىش ماشىنا»سىنىڭ كېچە - كۈندۈز توختىماي چىقىرىۋاتقان بىر تاشلىق سۈيى پۈتۈن لەنگەر ئۈچۈن يەنىلا ئازلىق قىلاتتى . ھەرقايسى دۈيلەر تەڭلا ئالدىراپ قالدى . ئەگەر بۇ سۇدىن پىلانلىق پايدىلانمىغاندا بىرمۇنچە قالايمىقانچىلىقلارنىڭ چىقىشى تەبىئىي ئىدى . شۇڭا ، پارتىيە

ياچىيكىسى مەخسۇس يىغىن ئېچىپ ، ھەرقايسى دۇيلەرنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن سۇ تۇتۇش تەرتىپىنى بېكىتىپ چىققاندىدى . شۇ تەرتىپ بويىچە بۇگۈن يېرىم كېچىدىن كېيىن سۇ تۇتۇش نۆۋىتى 3 ـ ئىشلەپچىقىرىش دۇيىگە كەلگەندى . ئىككى سۇچى غول ئېرىققا سۇنى باشلىۋېتىپ تاڭغا يېقىن ئېچىق بېشىدا ئۇخلاپ قالدى . دەل شۇ چاغدا 1ـ ئىشلەپچىقىرىش دۇيىنىڭ ئۇچ سۇچىسى تۇغانىنى بۇزۇپ ، ھەممە سۇنى ئۆزلىرى تەرەپكە باشلىۋالدى . ھەممە چاتاق مانا شۇنىڭدىن باشلاندى .

ئىككى دۇيىنىڭ سۇچىلىرى قاتتىق تۇتۇشۇپ قالدى . ئۇلار ئاغزىلىرىدىن ئوت چاچرىتىپ ، نېرى ـ بېرى ئىتتىرىشىپ ئوبدانلا خىرىس قىلىشتى . ئەگەر شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ يېنىدا «سۇ چىقىرىش ماشىنىسى»نى باشقۇرۇۋاتقان مۇسا بىلەن ئۆز بۇيرۇقىنى نەتىجىسىنى كۆرۈش ئۈچۈن ئېرىق ياقىلاپ كېلىپ قالغان تاشماق پەيدا بولمىغان بولسا ، بەلكىم ئۇلار سۇ ئورنىدا قان ئاققۇزۇشلىرىمۇ مۇمكىن ئىدى . تاشماقنىڭ بۇگۈن سەھەرلەپ كېلىشىنىڭ يەنە بىر سەۋەبى بولسا تۇنۇگۈن ئۇ قايسى بىر ئالا قاغىدىن «رۇستەم گۇلجەينەكتە ئىكەن» دېگەن خەۋەرنى ئاڭلاپ ، شۇنى تىڭ تىڭلاپ بېقىش ئۈچۈن ئىدى .

مۇسا سۇچىلارنى ئاجرىتىۋېتىپ تاشماققا زەردە قىلدى :

— دۇيجاڭ ، بۇگۈن سۇ تۇتۇش نۆۋىتى 3 ـ دۇيىنىڭ ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ ، يەنە نېمە ئۈچۈن ئادەم چىقاردىڭىز ؟ ! سىزمۇ نۆۋىتىڭىز كەلگەندە تۇتمامسىز ؟ !

تاشماق بوينىنى تولغاپ گىدەيدى :

— ئۇلارغا نۆۋەتنى كىم بېرىپتىكەن ؟ !

— ياچىيكا ، بۇ ياچىيكىنىڭ قارارى ! — دېدى مۇسامۇ ئېڭىكىنى ئۇچلاپ .

— مەن ئۇنداق قارارنى ئۇقمايمەن ! — تاشماق بىردىنلا چالۋاقىدى ، — 1 ـ ئىشلەپچىقىرىش دۇيى ھەرقانداق ۋاقىتتا

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دەخلى- تەرۇزسىز سۇ تۇتالايدۇ ، بىزگە بۇ ھوقۇقنى باسىت مۇدىر بەرگەن !

مۇسانىڭ «غۇژژىدە» گەجگىسى قورۇدى :

— باسىت مۇدىرنىڭ گۇلجەينەككە چىشى پاتمايدۇ ، مەن بەرمىسەم قاناداق قىلىسىز ؟ ! — دېدى ئۇ مەيدىسىگە ئۇرۇپ ، — ئاكىڭىز مازارغا شەيخ ، ئۆزىڭىز تەييارغىما ؟ !

تاشماقنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ كۆزلىرى قىسىلدى :

— باسىت مۇدىرغا تىل تەگكۈزمە ، تىلىڭغا ھونناق چىقىدۇ ! — دېدى ئۇ ھەيۋە قىلىپ ، — سۇنى بەرمەسلىك سېنىڭ ھەددىڭ ئەمەس ! مانا قاراپ تۇر ، مەن قانداق ئالىمەنكى ...

تاشماق يېنىدىن سۇچىنىڭ كەتمىنىنى يۇلۇپ ئالدى - دە ، ئەۋرىشىم بەللىرىنى تولغاپ تۇرۇپ تېخى ھېلىلا ئېتىپ تاشلانغان تۇغانغا سالدى ، مۇسا ئەمدى ئۆزىنى تۇتۇپ تۇرالمىدى .

— سېنىڭمۇ ھەددىڭ ئەمەس ! — دېدى ئۇ تاشماقنىڭ ئالدىدا تۇغرا تۇرۇپ ، — ئىشنى بىز قىلساق مېغىزىنى سەن چاقامسەن ! ؟

مۇسانىڭ بىردىنلا «سەنلەپ» سۆزلىشى ئۆزىنى شىر چاغلاپ يۈرگەن تاشماقنىڭ غۇرۇرىغا تەگدى .

— مېغىز دېگەننى بىلگەن ئادەم چاقالايدۇ ! — دېدى ئۇ قىزىرىپ ، — ساڭا ئوخشاش ئات بىلەن ئېشەكنىڭ ئارىسىدا قالغان قېچىرلارغا مېغىز چېقىشنى كىم قويۇپتۇ ؟ !

مۇسانىڭ تەلۋىلىكى تۇتتى ، بۇ تەۋاز يېگىت شەخسىيىتىگە تېگىدىغان ھەرقانداق گەپلەرگە زادىلا تەخىر قىلىپ تۇرالمايتتى .

— مېغىزنىڭ تەمىنى سەن بىلەمسەن ! ؟ ئۇنداق بولسا ئوبدانراق تېتىپ باققىن ! — دېدى ئۇ ۋە كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئارىلىقتا تاشماقنىڭ گەجگىسىدىن قامالالاپ دەس كۆتۈردى - دە ، غەزەپ بىلەن سۇغا ئېتىۋەتتى . تاشماقنىڭ باش - كۆزى لايغا مىلىنىپ ، ئۇستۇبشى سۇزمە خالتىسىغا ئايلاندى .

— خەپ توختاپتۇر ! — دېدى ئۇ يىغلامسىرىغاندەك مىشىلداپ ، — يەتمىش ئىككى پۇشتۇڭنى كۆزۈڭگە كۆرسەتمىسەم !

تاشماق سۇدىن چىققان پېتى لەپپەڭشىپ ، ئۇدۇل دادۇي ئىشخانىسى تەرەپكە قاراپ چاپتى ...

چۈشكە يېقىن گۇڭشېدىكى دىكتاتورا گۇرۇپپىسىدىن يەتتە-سەككىز قوراللىق ئادەم تراكتورغا ئولتۇرۇپ يېتىپ كەلدى ، ئۇلار باستىنكى بۇيرۇقى بىلەن گۇلجەينەكنى تىنچىتىشقا چىققانىدى . بۇ چاغدا ئەتىگەنكى ۋەقەدىن خەۋەر تاپقان توختى شۇجى بىلەن ئەشرەپ بوۋايمۇ گۇلجەينەكتە ئىدى ، دىكتاتورا گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى — بۇرۇت قويۇۋالغان سايىم ئىسىملىك ئۇزۇن-تۇرا بىرى توختى شۇجىغا تەنە قىلدى :

— شۇجى ، «گۇلجەينەكتىن سۇ چىقامدىكىن» دېسەك ، نوچى چىقىدىكەن . تەۋەيىڭىزدىكى شۇ نوچىلارنى بىزگە بىر كۆر-سەتمەمسىز ! ئاڭلىساق ، رۇستەم بىلەن ئايخانغىمۇ بۇ يەر ئوبدان پاناھلىق بوپتۇ .

— گۇلجەينەكتىن ئەزەلدىن نوچى چىقىدۇ ، — دېدى توختى شۇجىمۇ كۇلۇپ تۇرۇپ ، — لېكىن ، ئۇلار نوچىلىقىنى سۇ بىلەن يەرگىلا ئىشلىتىپ كېلىۋاتىدۇ .

سايىم تەلەتىنى بۇزدى :

— چاقچاقنى قويۇڭ ! — دېدى ئۇ ئالدىغا دېۋەيلەپ ، — گۇلجەينەك ھازىر سۇ چىقىرىش پونكىتى ئەمەس ، باسىت مۇدىر-غا ، ئىنقىلابقا قارشى پىتنە - پاسات پونكىتى ، قاچقۇنلارنى قوغ-داش پونكىتى بولۇپ قالدى !

بۇ گەپلەر ئەشرەپ بوۋاينىڭ غەزىپىنى كەلتۈردى :

— ئۇكام ، بۇ قانداق گەپ ؟ ! — دېدى ئۇ ساقاللىرىنى تىترىتىپ ، — بۇ يەر قۇمجەينەك ۋاقتىدا ھېچكىم تىلغىمۇ ئال-مايتتى ، كۆزىنىمۇ سالمايتتى ، ئەمدى بۇ يەرگە تەر ئاققۇزۇپ ، ئەجىر سىڭدۈرۈپ گۇلجەينەككە ئايلاندۇرۇۋېتىپ ، بەزىلەرنىڭ

ئۇيغۇر كتاب تۈر بېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆزى مۇشۇ يەرگىلا قادىلىدىغان بولۇپ قالدى. سۇ چىقىرىپ تېرىقچىلىق قىلىش باسىت مۇدىرغا، ئىنقىلابقا قارشى تۇرغانلىقما؟! بۇ زادى قانداق نىزام!؟

گەپ تاپالمىغاندا كۈچ ئىشلىتىشكە ئادەتلىنىپ قالغان سايىم قولىدىكى مىلتىق بىلەن ئەشرەپ بوۋاينى دۆشكەللىدى:

— سەن قېرىغا نېمە گەپ!؟ سىڭگەن نېنىڭنى يە!

ئوغلى دېمەتلىك بىر «سېرىق تۈك»تىن بۇنداق ئاھانەتنى ئاڭلاش ئەشرەپ بوۋايغا ئېغىر كەلدى، ئۇ ئىچ - ئىچىدىن چىقىۋاتقان تىترەكنى ئاران بېسىپ قارغىۋەتتى:

— ئۆز قىلغىنىڭنى بالاڭدىن كۆرەرسەن، ئىلاھىم!

— نېمە؟ نېمە دېدىڭ، قېرى سولتەك؟ — سايىم تېخىمۇ تەلۋىلىشىپ مىلتىقىنىڭ پاينىكى بىلەن ئەشرەپ بوۋاينىڭ گەجگىسىگە ئۇردى، بوۋاي بىرلا زەربە بىلەن يەرگە دۈم چۈشتى. بۇ ئىشتىن توختى شۇجىنىڭ قويۇق ساقال باسقان ياداڭغۇ يۈزلىرى ئۆپكىدەك ئېسىلىپ كەتتى. ماتورخانىنىڭ دېرىزىسىدىن سىرتتىكى ئىشلارنى يوشۇرۇن كۆزىتىپ تۇرغان رۇستەم ئەمدى چىداپ تۇرالمىدى. ئۇ ئىككى كۈندىن بېرى كېچىسى سۇ چىقىرىشقا ياردەملىشىپ، ئۆزىنى كۆپ كىشىلەرگە ئاشكارىلىمىغانىدى. ئەمدى بولمىدى، ئۇنىڭ پۈتۈنلەي تاقىتى تۈگىدى، ئەگەر مۇشۇنداق كېتىۋەرسە مىلتىقنىڭ پاينىكى توختى شۇجىغىمۇ تېگىشى مۇمكىن ئىدى. رۇستەم قانداقتۇر بىر غايىبانە كۈچنىڭ ئىتتىرىشى بىلەن ماتورخانىدىن ئوقچۇپ چىقتى - دە، سايىمغا قاراپ ۋارقىرىدى:

— تارت قولۇڭنى! قورالىڭنى كىمگە تەڭلەۋاتىسەن؟

سايىم رۇستەمنى تونۇپ، خۇددى قىممەتلىك بىر ئولجىغا ئىگە بولغاندەك ئېچىلىپ كەتتى:

— مانا - مانا، رىزقى توشقان جىنايەتچى ئۆز بېشى بىلەن مېڭىپ كېلىدۇ! ھېلىقى قانجۇقۇڭ قېنى؟!

— جىنايەتچى دېگەن سەن ! — دېدى رۇستەم ۋە يەردە تۇرغان بىر كەتمەننى قولىغا ئېلىشىغا توختى شۇجى ۋارقىرىدى :

— رۇستەم ، تەلۋىلىك قىلما ! ئۇلاردا گۇناھ يوق .

سايىم شۇئان توختى شۇجىغا قاراپ دىمىغىنى قاقتى :

— نوچىكزنى توسماڭ ، قېنى ، كەتمەننى ئېلىپ كۇچ سىناپ باقمامدۇ ! — سايىم شۇنداق دېدى ـ دە ، يېنىدىكى ئەزالىرىغا رۇستەمنى باغلاشنى بۇيرۇق قىلدى .

قوراللىق بىرنەچچىسى رۇستەمگە يېپىشتى . توختى شۇجى يەنىلا قانداقتۇر بىر تۇيغۇلۇق كۆزلىرى بىلەن ئۇلارغا قاراپ :

— باللىرىم ، سىلەر ھازىر مىلتىق ـ نەيزەڭلەرنىڭ ئۇچىنى كىمگە قارىتىۋاتىسىلەر ؟ بۇ يەردە تۇرغانلارنىڭ قايسىبىرىمىز دۇشمەن ؟ ! كىم بىزنى بىر ـ بىرىمىزگە مۇشۇنداق نىزالىق قىلىۋەتتى ؟ سىلەر ھەممىڭلار دېھقان باللىرىغۇ ، پىزەڭ دائىم شال مايسىلىرى بىلەن بىللە ئۆسىدۇ ، قارىمۇق ھەم شۇنداق ، لېكىن ئۇلار گۈرۈچ بىلەن بۇغداي ئەمەس ، بەلكى ئۇلارنىڭ كۇشەندىلىرى ، بىز مانا شۇنى ئايرىشنى بىلىشىمىز كېرەك .

دىكتاتورا گۈرۈپپىسىدىكىلەرنىڭ قوللىرى ئىختىيارسىز بوشىشىپ كەتتى . لېكىن ، سايىم يەنە ۋارقىراپ بۇيرۇق قىلدى :

— بۇ ئايىنىغان شۇجىنىمۇ باغلاڭلار ! ئايخاننى نەدىكىن دېسەك ، مۇشۇنىڭ قوينىدا يۇرۇپتۇ ئەمەسمۇ ؟ ! تېخى بىزگە كۇڭزى تەرىقەتلىرىدىن ۋەز ئېيتىپ كەتكىنىنى ! بىلىپ قوي ، بىز سەندەك تادان تۇلكىلەردىن نەچچىنى خام گۆش قىلىۋەتكەن !

تېخىچە كەتمەننىڭ سېپىدىن قول ئۇزمىگەن رۇستەم سايىمغا ئاگاھلاندۇردى :

— توختى شۇجىغا چېقىلما ! گېپىڭ بولسا ماڭا قىل !

سايىم مىلتىقنىڭ ئۇچى بىلەن رۇستەمنىڭ كۆكسىگە نىقتىدى :

— سەن تېخى بۇنىڭ تەمىنى تېتىماپتىكەنسەن ـ دە ! ياۋاش

بول ، بولمسا ، ئوتتۇز ئىككى چىشىڭنى تۆكۈپ ، تىلىڭنى سۇ-غۇرۇۋالىمەن !

— يۇندىخور ئىپلاس ! — دېدى رۇستەم كەتمەننى يەردىن يۇلۇپ ، لېكىن شۇئان سايىمنىڭ ئىككى ئادىمى ئۇنىڭ ئارقىدىن قۇچاقلاپ كەتمەننى تارتىۋالدى . سايىمۇ رۇستەمنى باغلاشقا يار-دەملىشىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئالدىغا كۆرەڭلەپ كېلىۋىدى ، رۇستەم-نىڭ تۇگۇلۇپ تۇرۇپ ئاتقان بىرلا كاللىسى بىلەن «تىرىڭگىدە» ئارقىسىغا ئۇچۇپ كەتتى ، ئۇنىڭ قاڭشىرى شاپتۇلدەك مىجە-لىپ ، ئىككى چىشى ئاغزىدىكى قاندا چايقىلىپ قالدى . ئۇ ۋايۋاي-لاپ تەسلىكتە ئورنىدىن تۇرغاندا رۇستەمۇ ، توختى شۇجىمۇ باغلىنىپ بولغانىدى ...

كەچكى شەپەق تولغىنىپ ئېقىۋاتقان ئۆگەن دەرياسىنىڭ تېنىق يۈزىدە خۇددى قان شولىسىدەك جىمىرلاشقا باشلىغاندا ، «تۇتقۇن»لار بېسىلغان تراكتور شارقىراپ سۇ ئېقىۋاتقان غول ئېرىقنى بويلاپ ئاستا ـ ئاستا يىراقلاپ كەتتى ...

توققۇزىنچى باب

«تۆرده ئولتۇرغان هېساب ئەمەس، زەللە ئالغان هېساب»

1

مەھەللە دوقمۇشىدىكى تونۇر سۇپىسىدا ياش قۇرامى ئانچە پەرقلەنمەيدىغان ئۇچ ئادەم ئاپتاپتا قاقلىنىپ ئولتۇراتتى. ئۇلار-نىڭ چىرايى پەرىشان، لەۋلىرى لىپىلدايدۇ، لېكىن ئۇلار جىم-جىت، ھەرقايسى ئۆز خىيالى بىلەن بەند، ئۇلار نېمە ئويلاۋاتىدۇ-كىنە؟

بېغىشىدىن ئاجرىغان سېرىق ياپراقلار كەچ كۈزنىڭ ئىزغىرىنلىق ئاسمىنىدا خۇددى يېپىسىز لەگلەكتەك لەيلەپ يۈرىدۇ ۋە بەزىلەر پىلدىرلاپ كېلىپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا چۈشىدۇ. ناھايەت، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مايلىشىپ كەتكەن قارا پوسما كىيىمۇالغان بىرى بىر تال يوپۇرماقنى قولىغا ئېلىپ ئېغىر خورسىنىدى:

— قىشنىڭ ئەلچىسىمۇ مانا ئالدىمىزغا كەلدى، — دېدى ئۇ يوپۇرماقنى پىلدىرلىتىپ، — قۇرت - قوڭغۇز جېنىدا ئۇۋۇسىغا قىشلىق ئوزۇق - تۇلۇكنى غەملىۋالدى، بىزچۇ؟ سۆڭگىچىمىزنى ئاپتاپقا قاقلاپ ئولتۇرىمىز!

ئۇنىڭ يېنىدىكى ھەمراھى ئېغىر ئۇھ تارتتى:

— شۇ كۈنلەردە مەن ئۆزۈمنى يالغان بىر دۇنيا ئىچىدە ياشاۋاتقاندەكلا ھېس قىلىۋاتىمەن، قارىساڭ ھەممە نەرسە ساختا، كىشىلەرمۇ ئىمان - سېرىنى ئېيتىشتىن قورقىدۇ، ئادەم

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىشنى ئويلايدىيۇ ، لېكىن يەنە ئۆزىنى بەز-لەپ ياشاپ كېلىۋاتىدۇ ، دۇنيا ئىنتايىن رەھىمسىز ئىكەن !

ئۇچىنچىسى چوڭقۇر ئەلەم بىلەن ئۆز - ئۆزىگە غۇدۇراپ قويدى :

— جاھان زادى نېمە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ - ھە ؟ !

ئىھ ، تۇرمۇش ! سەن نېمە ئۈچۈن كىشىلەرنى مۇنداق چەگىش سوئاللار بىلەن قىينايدىغانسەن ؟ !

بۇلارغا يەنە بىر ھەمراھ قوشۇلدى ، ئۇ سۇپىغا ئولتۇرۇشى بىلەن ، ئۈچىسىدىكى چالا - بۇلا ئاشلانغان پوستەك جۇۋىدىن دوشاپنىڭ ئۆتكۈر ھىدى ئەتراپقا تارالدى . كۆپ ئۆتمەي بۇ يەر ئاۋات بىر سورۇنغا ئايلاندى ، ئۇ يەر - بۇ يەردىن ئاپتاپسىنىش ئۈچۈن كەلگەنلەر ئون نەچچىگە يەتتى . بايىقى جىمجىتلىق ئەمدى شاۋقۇن - سۈرەنگە ئايلاندى ، ئۇلار بىر - بىرىدىن ئاللىنىمىلەرنى سورايتتى ، تالىشاتتى ، كىمنىدۇر ماختايتتى ، كىمنىدۇر قارغايتتى ...

ئاردىدىن بىرەيلەننىڭ ئاۋازى ھەممىنى بېسىپ چۈشتى :

— دۇنيادا ئۇچ دوزاخ بار ، ئاغىنىلەر ، — دېدى ئۇ بارماق-لىرىنى پۈكۈپ ، — بىرى ، قاپىقى يامان خوتۇن ؛ بىرى ، ئىس يانغان مورا ؛ يەنە بىرى ، پۇت قىستىغان ئاياغ ...

يەنە بىرەيلەن دەرھال ئۇنىڭ سۆزىنى باشقا ياققا ئەپقاچتى :

— ھەي ، نەق گەپنى قىلىشايلى ، «ئاسماندىن چۈشتى بىر ئېلى ، ئۇنىڭ باردۇر بىر گېلى» دېگەندەك ، بۇ گال ھەممىمىزدە بار ، لېكىن ھازىر تەڭنە قۇرۇق ، كاپىتالىزم دەپ ھالالغا توخۇ ، ھارامغا مۇشۇك قويماي يىغىپ كەتتى ، زىرائەتلىرىمىزنى «بەقە-سەم ئېتىز »غا ئايلاندۇرۇپ قويۇپ ئاخىر قۇرۇق ئارنى قۇچاق-لاپ لېۋىمىزنى چىشلەپ قالدۇق ، قىشنى زادى قانداق ئۆتكۈزە-مىز ؟

ھېلىقى پوستەك جۇۋىلىق دېھقان ھەسرەت بىلەن تاڭلىينى چەكتى :

— هەي ، ئىسىت ! قېنى ، شۇنچە ئاشلىقلىرىمىز ؟ ئۆز ۋاقتىدا ئىلمىي ئۇسۇل بىلەن تېرىقچىلىق قىلغانلىقىڭ خېلى ھالا-ۋىتىنى كۆرۈۋېدۇق ، ئەتىيازدا تۆككەن تامچە - تامچە تەرلىرى-مىزدىن كۆزدە دۆۋە - دۆۋە ئاشلىق چىقاتتى ، مانا ئەمدى ئۇنى ئېگىزدە قويۇپ ئىتقا يېگۈزۈپ ، پەستە قويۇپ پىتقا يېگۈزۈپ تۇرغىتتۇق !

ياش بىر يىگىت پەرۋاسىزلا ئۆكتە قوپتى :

— بىز دېگەن گۇڭشې ئەزاسى ، ھۆكۈمەت تۇرغان يەردە نېمە غەم قىلاتتۇق ؟ ! بىرى مۇدىر ، بىرى شۇجى . كادىر دېگەن پۇقرا-لىق غېمىنى يېمەي نېمە قىلىدۇ ؟ !

ئۇنىڭ گېپى تۇگە - تۇگمەيلا تۆت تەرەپتىن تالاشقا ئۇچرى-دى :

— مۇدىر - شۇجىلىرىڭدا نېمە غەم ! ئۇ ئالىدۇ ئايلىقىغا مائاش ، ئاي دېگەن سوقىنىڭ شاپىلىقىدەك كېلىۋېرىدۇ ، بىزچۇ ؟ يىل بويى كەتمەن چاپساق يىلنىڭ ئاخىرىغا كېلىپ مانا بۇگۈنكى-دەك ئۇپرىغان كەتمىنىمىزنى ئۇلاتقىلى خورۇچ تاپالماي يۈرى-مىز !

— ھېلىقى باسىت مۇدىر دېگەنمۇ ئىشىنىڭ بېشىدا يولۋاس-تەك ھۆركىرىۋاتاتتى ، مانا ئەمدى ئېشەك تەخىيىگە ئىگە بولمى-غاندەكلا ، قۇيرۇقىنى قىسىپ تىكىۋەتتىغۇ !

— ئۇلار دېگەن توپان بالاسى كەلسە ئوشۇقىغا ئالمايدىغان كادىرلار .

ئوتتۇرا ياشلىق بىرى قوشۇمچە قىلدى :

— ئۇنىڭ مەقسىتى دېھقانىنى تويدۇرۇش ئەمەس ، ئۆزىنىڭ شەھۋانىي نەپسىنى قاندۇرۇش ئىكەن ، لېكىن ئايخان ئۇنى قاتتىق بىر ئوڭدا قويدى - دە !

— بۇنىڭ ھېسابىغا بىزمۇ ئاز زىيان تارتمىدۇق ، — دېدى ياشانغان بىر دېھقان مۇسكىن ئاۋازدا ، — قاۋۇل بىر

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

هىماتىمىزدىن ئايرىلدۇق ، ئۇ نېمە كۈنلەرنى كۆرۈۋاتىدىكىن ؟

بۇ سۆز بىلەن ھەممە تىمتاس بولۇپ قالدى ، بەزىلەر ئۇلۇغ-كىچىك تىناتتى ، بەزىلەر ياشاڭغىرىغان كۆزلىرىنى بەلبىغىنىڭ ئۇچى بىلەن سۈرتەتتى ، ئاردىدىن بىرى چوڭقۇر سېغىنىش ھېسسىياتى بىلەن دېدى :

— توختى شۇجى بەزىلەرگە ئوخشاش يانتاقنىڭ تۈۋىدىن چىقىپ بىر چاۋاك بىلەنلا كادىر بولغان ئەمەس ، ئۇ بىز بىلەن يېگىرمە نەچچە يىل ئېجىل بولۇپ ، يېغىمىزنى يېغلاپ ، كۈلكىمىزنى كۈلگەنىدى .

پوسما كېيىۋالغان ھېلىقى دېھقان ئورنىدىن قوزغىلىپ كۆپچىلىككە قارىدى :

— ئاڭلىسام ، توختى شۇجى گۈڭشېنىڭ تۇرمىسىدە ئىكەن ، يالغان گەپتىن باش چىقىرىپ پادىشاھ بولغۇچە ، راست گەپ قىلىپ گادايى بولغان ئەۋزەل . ئەگەر توختى شۇجى لەنگەرگە قايتىپ كەلمىسە ، بۇ تاشماق بىزنى تەھتىسارىغا ئىتتىرىدۇ ، بىز گۈڭشېدىن تەلەپ قىلايلى ، ئۇلار ئاڭلىمىسا يۇقىرىغا بارايلى ، توختى شۇجىنىڭ زادى نېمە گۇناھى بار ؟ ! ئۇنى باسىت بىلەن زۇللا بىلمەيدۇ . مانا بىز دېھقانلار بىلىمىز .

ئۇنىڭ پىكرى بىردەك قوللاشقا ئېرىشتى :

— توغرا گەپ بولدى !

— ئەگەر ئىككى ئېغىز گەپنىمۇ ھالاللاپ دېمىسەك ، خۇدا ئالدىدىمۇ گۇناھكار بولىمىز !

ئۇلار «گۇرىدە» ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى ...

مايلىق پوسما بىلەن پوستەك جۇڭلارغا ئورىنىۋالغان بۇ دېھقانلار نېمە ئىشلارنى قىلمىغان دەيسىز ؟ ! ئۇلار لەنگەرنىڭ خوجايىنلىرى ! ئۇلارنىڭ قاداق قوللىرى لەنگەردىكى ئاجايىپ بايلىقلارنى يارىتقان ، ئۇلارنىڭ ساپ ۋىجدانى لەنگەرنىڭ ئۆتمۈشى ۋە كەلگۈسى بىلەن تەقدىرداش بولۇپ كەتكەن . ئۇلار بۇنى

بۇگۈنكى كۈندە تېخىمۇ چوڭقۇر ھېس قىلىشماقتا ، شۇڭا ئۇلار بىر قاچا داغ سۇ بىلەن بىر خۇمرا ئۇماچقا قانائەت قىلىپ ، ئەتىدىن- كەچكىچە ئاپتاپتا قاقلىنىپ ئولتۇرۇشنى خالىمايدۇ ، چۈنكى ئۇلار ياشىشى كېرەك ، ياشىغاندىمۇ ، ئۆز ئەجرىگە يارىشا ھالاۋەت بىلەن ياشىشى كېرەك ! ...

2

غۇيۇلداپ كىرگەن جىپ ماشىنا گۈڭشې ھويلىسىدىكى بې- دىشلىك ئاستىدا سىلكىنىپ توختىدى . قاراكۆل كۆرپىسىدە ئەستەرلەنگەن كالتە جۇۋىنى قولتۇقىغا قىسىپ ، خۇرۇم سومكا- سىنىڭ بېغىنى بارمىقىغا ئۆتكۈزۈۋالغان باسىت ماشىنىدىن چۈ- شۈپ ئەسنەك ئارىلاش كېرىلدى ، ئۇ ھازىر بۇرۇنقىدىنمۇ سەم- رىپ ، ئېچەكلىرى خالتىلىشىپ كەتكەنىدى . ئۇ ئىشخانىنىڭ ئال- دىغا كېلىشىگە ياندىكى ئۆيدىن زۇلالا يۈگۈرۈپ چىقتى :

— ھارمىغايلا ، مۇدىر ، — دېدى ئۇ باسىتنىڭ گۆشلۈك قوللىرىنى قىسىپ ، — ئىشلار قانداقراق ؟

باسىت پەرۋاسىزلا جاۋاب بەردى :

— يامان دېگىلى بولمايدۇ .

ئۇلار باسىتنىڭ مەخسۇس ئىشخانىسىغا كىرىپ ئىشىكنى ھەم يېپىپ قويدى ، باسىت چىگرىن تاشلىق دىۋانغا ئۆزىنى تاشلاپ گېپىنى داۋام قىلدى :

— رۇستەمنى قولغا ئالدۇرۇش تەس بولۇۋاتىدۇ ، جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىدىكىلەر بىلەن خېلى زاكونلاشتىم ، ئاخىر ئۇلار ۋاقتىلىق تۈتۈپ تۇرۇشقا ماقۇل بولدى ، — باسىت دىۋاڭ- نىڭ يۆلەنچۈكىگە قاڭتىيىپ بىرپەس كۆزىنى يۇمدى . كېيىن ياپما قاپاقلىرىنى سەل كۆتۈرۈپ زۇلالاغا قارىدى ، — ئۇنىڭغا بىرئاز سىياسىي دېلو توقۇش كېرەك ئىدى .

— توقۇمىساقمۇ تەييار ، — دېدى زۇللا ئالدىراپ ، — ئۇنىڭ داجەيدىن ئۆگىنىشكە قارشى ئىيتقان ئەكسىيەتچى قارا سۆزلىرىنى توختى ئۆز ۋاقتىدا باستۇرۇپ قويغان ، ھازىر تاشماقا ئىيتساقلا دەرھال تەييارلاپ بېرىدۇ .

باسىت خۇشاللىقتا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى :

— ناھايىتى ياخشى ، ئەمدى ئۇنى شۇنداق بىر تۇتقىغا كۆتۈرەيلۇقكى ، رۇستەمنىڭ ئوستىخانلىرى تۇرمىدە چىرىپ كەتسۇن !

زۇللا تەبەسسۇم يەل بەردى :

— ئۇ زادى سىلىنىڭ ئالقانلىرىدا بىر پارچە خېمىرەك چەيلىنىشى كېرەك !

— لېكىن ... — باسىت يەنە دۇۋانغا چۆكتى ، سەپكۇنلۇك يۈزى پۈرۈشتى ، — ماۋۇ توختىلاقنى بىرنەرسە قىلىش ئاسان ئەمەستەك تۇرىدۇ ، ئۇنىڭ ناھىيىدىكى ھىماتلىرى خېلى غالجىر ئىكەن ، تېخى بەزىلەر ئۇنى گۇڭشىغا شۇجى قىلىشنى ئويلاۋېتىپتۇ .

— ھە ؟ ! — زۇللا ئەندىككىنىدىن دۇگجۇپ تۇرۇپ كەتتى .

— قورقما ، مەنلا بار ئىكەنمەن گۇڭشې ئالقىنىڭدا بولىدۇ ، — دېدى باسىت ئۇنى بەزلەپ ، — لېكىن سەگەكرەك بولۇش كېرەك .

— شۇنداق ... شۇنداق ... — دېدى زۇللا ساغرىسىنى ئورۇندۇققا بېسىپ ، — «ئابرۇيىنى ئالتۇنغا ئال ، جاننى كېپەككە سات» دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ ؟

باسىت بېشىنى ئالقىنىغا قويۇپ دۇۋانغا قاڭتايدى . ئۇنىڭ بىردە يۇمۇلۇپ ، بىردە مىتىلداپ تۇرغان كۆزلىرىدە ئاللىقانداق غالىبلارچە تەمەننا ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى . دېمىسىمۇ ، ئۇ مۇشۇ بىر ئايدىن بېرى خېلى پۇخادىن چىقتى ، رۇستەمنى ناھىيەلىك جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىگە تاپشۇردى ، ئايخاننى

گۈڭشىنىڭ تەستىقى بىلەنلا خىزمەتتىن قالدۇرۇپ ، 1 ـ ئىشلەپ-چىقىرىش دۇيىگە نازارەتتە ئىشلەشكە چۈشۈرۈۋەتتى . توختى شۇ-جىمۇ ئاتاقتا «خىزمەتتىن ئايرىپ مەسىلە تاپشۇرۇش» دېيىلسە-مۇ ، ئەمەلىيەتتە گۈڭشىنىڭ ۋۇجۇدسىز تۇرمىسىدە ھۆكۈم كۈتۈپ ياتاتتى . باسىت بۇ ئىشلارنى ناھايىتى ئەپچىللىك بىلەن ئورۇنلاشتۇرغان بولسىمۇ ، لېكىن يەنىلا خاتىرجەم ئەمەس ئىدى . توختى شۇجى گويا ئۇنىڭ يولىدا توغرا تۇرۇۋالغان بىر پارچە ئۈيۈل تاشتەك ھامان ئۇنىڭغا ھالاقەت سېزىلەتتى ...

ئۇ ساڭگىلىغان قاپاقلىرىنى «لەپپىدە» كۆتۈرۈپ زۇللاغا قارىدى :

— ھە ، راست ، بۇ قېتىمقى يىغىندا توختىنىڭ گېپى بول-دى ، لەنگەرلىكلەر ئۇنى ئاقلاپ ئەرز يېزىپتۇ . تېخى بىرنەچچە غەلۋىخورلار داد ئېيتىپمۇ كىرگەن ئوخشايدۇ ، — دېدى ئۇ غۇدۇراپ ، — تاشماق دېگەن لامزەللە زادى نېمە ئىش قىلە-ۋاتىدۇ ؟ ! پۇتىغا باغلاپ بەرگەن پۇقرانىمۇ باشقۇرالمىسا .

— ھازىر ئۇنىڭغىمۇ قىيىن ، — دېدى زۇللا ئېغىر تىنىپ ، — يالغۇزچىلىق تارتىۋاتىدۇ ، ھېلىقى غوجى دېگەن لەللىمۇ بەل تاشلاپ يېتىۋاپتۇ . توختىمۇ بۇ يەردە جىم ياتمىغان-دەك . ئابلا كاشال بىلەن مۇقۇلدىشىپ كۆرەڭلەپ يۈرىدۇ . ئەرز-شىكايەتلەر بىزگىمۇ كەلدى ، توختىنىڭ ئابرۇيى ئۇستۇنرەك كې-لىۋاتىدۇ .

— ئەخمەق !— دېدى باسىت ئېڭىكىنى قېقىپ ، — ئۇنىڭ قانچىلىك ئابرۇيى بار ئىدى . يىغىشتۇرۇپ كەلسەك ، بىزنىڭ ئالدىمىزدا ھۆپۈچىلىك ئابرۇيى يوق . ئابلا كاشالمۇ ئۆزىگە ئىش تاپتى . ئاقساي تۇغىنىغا ھەرقايسى گۈڭشىدىن بىردىن رەھبىرلي كادىر چىقىدىغان بولدى ، مەن شۇنى كۆرسەتتىم ، سەن پارتكوم نامىدىن دەرھال ئۇنىڭغا ئۇقتۇرۇش قىلىۋەت ، تەييارلىقىنى قە-لىپ ئىككى - ئۈچ كۈن ئىچىدە يولغا چىقسۇن . مەن ئەمدى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

توختى بىلەن بىر يۈزلىشەي ، ھاۋا رايى ھازىر بىز ئۈچۈن پايدىلىق ، پات ئارىدا «شىپالىق يامغۇر»مۇ يېغىپ قېلىشى مۇمكىن .

زۇللامۇ خۇشاللىقىدا ئورنىدىن «لىككىدە» تۇرۇپ كەتتى . «شىپالىق يامغۇر»نىڭ شەپىسى ئۇنى روھلاندۇرۇۋەتكەنىدى . چۈنكى ، ئۇ مۇشۇنداق «شىپالىق يامغۇر»لارنىڭ بەرىكىتىدىن كۆكلەپ ـ كۆكلەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەن ئەمەسمىدى ؟ ! ئۇنىڭ يەنىمۇ باراقسان بولۇپ كۆكلەش تەمەسىدە ئېڭىكى چۈشۈپ قېلىشقا تاسلا قالغانىدى . ھوقۇق ئۇنىڭ جېنى ، ئۇنىڭ نەزىرىدە ھوقۇقتىن ئايرىلىش جاندىن ئايرىلىش بىلەن ئوخشاش ، شۇڭا ئۇ بۇ يولدا ھەرقانداق بەدەل تۆلەشكە تەييار ئىدى .

3

غوجى بوسۇغىدىن ئاتلاپلا خۇماخان بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدى ، ئۇنىڭ ئەلەملىك كۆزلىرى يەڭگىسىنىڭ مىسكىن چىرايىغا جىمغىنا تىكىلدى ـ دە ، كېيىن بىردىنلا يەرگە ئاغدى :

— گۇڭشېغا بېرىپ كەلدىم ... — دېدى ئۇ ھەسرەتلىك تىنىپ .

خۇماخان ئالدىراپ سورىدى :

— ئاكىڭىز بىلەن كۆرۈشەلىدىڭىزمۇ ؟

— ياق ، ئۇلار يول قويمىدى .

غوجى بوينىنى قىسىپ ، ئۆزىنىڭ ھۇجرىسى تەرەپكە ماڭدى . ئىشىك يېنىغا باغلانغان ئالا كۈچۈك ئۇنى كۆرۈش بىلەن قۇيرۇقىنى شىپپاڭلىتىپ ، ئۈزۈك ـ ئۈزۈك قاۋاپ قويدى . غوجى ئۆيگە كىرىپ ئەتىگەن ئېشىپ قالغان يېرىم قاچا ئۇماچنى ئىت يالىقىغا تۆكۈپ بەردى ـ دە ، ئىشىكنى ئىچىدىن ئىلىۋېلىپ ئۈن ـ تىنسىز غايىب بولدى .

غوجى بىر چاغلاردا مانا شۇ ئۆيدىن بىر ھارۋا كەلگۈدەك لاقا - لۇقسىنى ئېلىپ ، ناۋاتخانىنىڭ ئىشىق - پىراقىدا سەيدىن قارىيغا ئىچ كۆيئوغۇل بولۇپ كۆچۈپ كەتكەنىدى . ئاققان سۇدەك ئۆتۈپ كەتكەن بىر مەزگىللىك ھايات ئۇنىڭغا خۇشاللىقتىن كۆرە قايغۇنى ، مۇھەببەتتىن كۆرە نەپرەتنى كۆپرەك ھەدىيە قىلدى . تۆت تەرىپى ئەنجام تام بىلەن ئورالغان ، سىرتتىن قارىغان كىشىگە خۇددى بۇزرۇكگاھتەك كۆرۈنىدىغان بۇ قورۇ ھەقىقەتەنمۇ ئۇنى كۆپ جەھەتتىن موللا قىلدى . بىر چاغلاردا ناۋاتخانىنىڭ يۇرەك يېرىپ ئىزھار قىلغان سۆيگۈ - مۇھەببىتى بىلەن سەيدىن قارىينىڭ ئاتىلارچە ۋەدە قىلغان مېھىر - شەپقىتى كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئاستا - ئاستا كۆپۈككە ئايلىنىپ تۈگىدى ، غوجىنىڭ ئەرلىك غۇرۇرى زەخمە يېدى ، خورلۇق ئۇنىڭغا ھار كەلدى . شۇندىلا ئۇ گۈزەللىك بىلەن سەتلىكنىڭ ، سەممىيلىك بىلەن ساختىلىقنىڭ نېمىلىكىنى چىن دىلىدىن ھېس قىلىشقا باشلىدى . دەل شۇ كۈنلەردە خۇددى تۇيۇقسىز چاققان چاقماقتەك ۋە ياكى كېچىسى كەلگەن قىيان سۈيىدەك ئۇست - ئۇستىلەپ يۇز بەرگەن بىرمۇنچە ئىشلار ئۇنىڭ زەخمە يېگەن قەلبىنى چاك-چېكىدىن بۆسۈۋەتتى . كۆز ئالدىدا ئوغلىدەك چوڭ بولغان رۇس-تەمنىڭ تۇرمىگە چۈشۈشى ، ئۆز ئەركىنى قوغدىغان ئايخانىنىڭ خار - زارلىققا يولۇقۇشى ، يۇرتداشلىرىنىڭ قايغۇسىدا شۇنچە ئۆمرىنى ھالاللىق بىلەن ئۆتكۈزگەن ئاكىسى توختىنىڭ نەزەربەند قىلىنىشى ، لەنگەرنىڭ ئۇلىنى خۇددى مىتە قۇرتتەك غاجاپ كېلىۋاتقان تاشماقنىڭ بۇگۈنكى كۈندە يەنە ھوقۇق تۈتۈپ جاھان سورىشى ، يىل بويى قولىنى قاپارتىپ ، يەلكىسىنى قىزارتىپ ئىشلىگەن كاج تەلەي دېھقانىنىڭ ئەمدى كېلىپ قورساق تويغۇدەك ئاشقا ئېرىشەلمەي قاڭغىر قاقشاپ يۇرۇشى غوجىنىڭ يۇرەك - باغرىنى قان قىلىۋەتكەنىدى . ئۇ قانچە ئويلىسىمۇ ئۇنىڭ تېگىگە يېتەلمىدى . يېتەلمىگەنسېرى ئۇنىڭ قەلبى شۇنچە تۇمانلاشتى .

يۇيۇ كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بۇ ئىشلار ئۇنىڭ روھىي دۇنياسىدا مەڭگۈ ئۆچمەس بەر ئىز — تامغا بولۇپ قالدى . تۇرمۇش ئۇنىڭ ئالدىغا تېپىشماقتەك ئاچچىق سوئاللارنى قويياتتى ، ھايات گويا ئۇنىڭ ئۈچۈن قاپقاراڭغۇ بىر جاڭگال ئىدى ، ئۇ مانا شۇ جاڭگال ئىچىدە تېنەپ - تەمتىرەپ يۈرەتتى ...

ئۇ بۇنىڭدىن بىر ھەپتە ئىلگىرى يەنە شۇ بىر ھارۋا كەلگۈدەك لاقا - لۇقسىنى سۆرەپ ئاتا چىرىغى يانغان قەدىمىي ئۆيىگە كۆچۈپ كەلدى . لېكىن ، بۇ قېتىم ئۇنىڭ بىساتىدا بىرلا نەرسە ئارتۇق بولۇپ ، ئۇ ئەنە شۇ ئىشىك يېنىغا باغلانغان ئالا كۆچۈك ئىدى . تۇكلىرى پارقىراپ تۇرىدىغان كالتە قۇلاق بۇ كۆچۈك شۇ كۈنلەردە ئۇنىڭ بىردىنبىر ھەمراھى ، بىردىنبىر سىردىشى ۋە بىردىنبىر قارانچۇقى ھېسابلىناتتى . كۆچۈك ھاۋشىغان ھامان ئۇ ئادەم شەپىسىنى سېزىپ ، يوتقانغا پۈركىنىپ ، «كېسەلمەن» دەپ يېتىۋالاتتى . ئۇ ئادەملەردىن پۈتۈنلەي بىزار بولغانىدى ، ئۇ جىمجىتلىقنى خالايتتى ، پەقەت جىمجىتلىقلا ئۇنىڭغا ئارام بېرىدىغاندەك ، ئۇنىڭ جاراھەتلىك قەلبىگە شىپا بولىدىغاندەك تۇيۇلاتتى . لېكىن ، ئۇ قانچە قىلسىمۇ ئالا كۆچۈكنىڭ ئاندا - ساندا ھاۋشىشى بىلەن قۇرۇق كاتنىڭ ئاستىدا يەم ئىزدەپ يۈرگەن چاشقانلارنىڭ تىنىمسىز كىتىرلاشلىرى ھامان ئۇنى جىم قويمايتتى .

4

كۈن نۇرى گويا ئۇنىڭ كۆزىگە يېڭىدەك سانجىلدى ، يۈرۈلۈق خۇددى چاقماقتەك ئۇنىڭ كۆزىنى چاقاتتى ، ئۇ بىرنەچچە كۈندىن بېرى يورۇلۇقتا قانچە ئىنتىلگەن ئىدى - ھە ؟ ! خۇددى پەرۋانىدەك ئۆزىنى نۇر قوينىغا ئېتىشقا تەشنا ئىدى . لېكىن ، تۇرمۇش ئاجايىپ - دە ! بەزىدە سەن ئارزۇ قىلغان نەرسىلەر راھەتتىن كۆرە ئازاب بېغىشلايدۇ . ئۇنىڭ قاراڭغۇلۇق ئىچىدە

زەئىپلەشكەن خۇنسىز كۆزلىرى ھازىر ئەنە شۇ ئازابنى تارتىۋاتاتتى . بۇ ئازابمۇ ئۇزاققا بارمىدى ، ئۇنىڭ كۆزلىرى يورۇقلۇققا تېزلا ئۆزلىشىۋالدى . بۇ كۆزلەر باستىنىڭ ئىشخانىسىغا كىرگەندە بىردىنلا ئۆزگىرىپ قانداقتۇر بىر خىل تۇيغۇنلۇق بىلەن يەنە چاقناشقا باشلىدى . باستا ئۇنى كۆرۈپ ئورنىدىن سەل قىمىرلاپ قويدى ، ئۇنىڭ كەيپى خۇش ، ئۆزى تەكەللۇپچان كۆرۈنەتتى .

— توختىكا ، مەن بۇ يەردە كۆپ تۇرالمىغاچقا ، بۇلار سىزنىڭ ھالىڭىزدىن دېگەندەك خەۋەر ئالمىغان ئوخشايدۇ ، — دېدى ئۇ ئۆزىرە ئېيتقاندەك تەلەپپۇزدا .

— ئوبدان خەۋەر ئالدى ، — دېدى توختى شۇجى چاڭگىلدىشىپ كەتكەن ساقال - بۇرۇتلىرىنى تاتىلاپ تۇرۇپ ، — سىز كۇتكەندىنمۇ ياخشى خەۋەر ئالدى .

باست ئۇنىڭ تاتىرىپ خېلىلا جۇدەپ قالغان چىرايىغا ، ماڭلىيىدىن سول قېشىنىڭ ئۇچىغىچە سوزۇلۇپ چۈشكەن جاراھەتلىك تاتۇقا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويۇپ گېپىنى داۋام قىلدى :

— بۇگۈن سىز بىلەن ئوچۇق - يورۇققىنا بىر سۆزلەشمەكچىمەن ، لېكىن ئالدى بىلەن ئېيتىپ قويای ، مىجەزىم ئەسكىرەك ، بەزىدە دادامنىمۇ رەنجىتىپ قويىمەن !

— مەنمۇ شۇنداق ، — دېدى توختى شۇجى مەنىلىك قىلىپ ، — بەزىدە خۇدانىمۇ رەنجىتىپ قويىمەن !

باستىنىڭ بايا پۈتۈن يۈزىنى قاپلىغان قىزىللىق ئەمدى ئاستا - ئاستا تارقاپ ئىككى ياڭىقىدىلا قالدى . ئۇ ئۆزىدىكى بۇ ئوڭايسىزلىقنى يوشۇرۇش ئۈچۈن دەرھال تارتىنى ئېچىپ بىر ماتېرىيالنى ئالدى .

— مۇنداق بولسۇن ، سىز ئاۋۋال بۇنى بىر كۆرۈپ چىقىڭ ، — دېدى ئۇ ماتېرىيالنى ئۇزىتىپ ، — كەم قالغان يەرلىرى بولسا ئۆز قولىڭىز بىلەن تولۇقلىسىڭىز بولىدۇ ، بۇ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

پوزىتسىيەڭنىڭ ياخشى ـ يامانلىقىغا باغلىق !

توختى شۇجى ماتېرىيالنى قولىغا ئېلىپ سەگەكلىك بىلەن قاراشقا باشلىدى ، بىرىنچى بەتنىڭ بېشىدىلا «توختى چاۋارنىڭ يەككە ماتېرىيالى» دېگەن خەتلەر ئوچۇق يېزىلغانىدى . ماتېرىيال ئانچە ئۇزۇن بولمىسىمۇ ، لېكىن خېلى ۋەزنىلىك ئىدى . بىرنەچچە ماددىغا بۆلۈنگەن «جىنايى پاكىت»لار ئىچىدە قانداقتۇر «لەنگەردە كاپىتالىزمنى سەلدەك يامرىتىۋەتتى» ، «لەنگەر تېخنىچە سوتسىيالىزمنىڭ نۇرى چۈشمىگەن قارا نۇقتا» ، «توختى كاپىتالىزم يولىغا يەنە مېڭىۋاتقان جاھىل ھوقۇقدار» دېگەنگە ئوخشاش جۈملىلەر بىرنەچچە يەردە تەكرارلانغانىدى . توختى شۇجى ناھايىتى تەمكىنلىك بىلەن ماتېرىيالنى ئاخىرىغىچە ئوقۇپ چىقتى .

— قانداق ، پىكرىڭىز بارمۇ ؟ — سورىدى باست قوللىرىدىن قاس چىقىرىپ .

توختى شۇجى بېشىنى لىڭشىتىپ مىيىقىدا كۈلدى :

— ناھايىتى ياخشى ، تولۇق يېزىلىپتۇ !

— ئۇنداق بولسا ئاخىرىغا قول قويۇڭ ! — دېدى باست ئۈستەلدىكى قەلەمنى ئىتتىرىپ .

— مەنما ؟ ! — توختى شۇجى تەمكىنلىكىنى قىلچە ئۆزگەرتمەي باستقا بىگىزدەك تىكىلدى ، — مۇدىر ، مېنىڭ ۋەسلىمىدە ئۇنداق ئىشلار يوق ، بۇ ماتېرىيالغا مەن ئەمەس ، سىز قول قويۇشىڭىز كېرەك . پەقەت ئىسمىنىلا ئۆزگەرتىۋەتسەك بولىدىكەن !

باستنىڭ خامۇش تەلەتى بىردىنلا سەگەكلەشتى ، ئۇ كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ ، تەھدىت ئارىلاش ھۆركىرىدى :

— مەنما ؟ ! سىز كىمگە گەپ قىلىۋاتىسىز ؟ ! سىز ئۇچۇن مېنىڭ جاۋاب بېرىشىم كېرەك ئىكەن ـ دە ! ؟

توختى شۇجىمۇ بىرئاز جىددىيلەشتى :

— ئەمىسە ھېيتىنى سىز ئويناپ ، روزىنى مېنىڭ تۇتۇشۇم

كېرەكمىدى؟ توغرا، لەنگەر خەلقى ئالدىدا مېنىڭ جىنايىتىم بار، مەن ئۇلارنى سوتسىيالىزم يولىغا تېخىمۇ دادىل باشلاپ ماڭالمىدىم، لەنگەرنىڭ قىياپىتىنى ئۆزگەرتەلمىدىم. مەن پارتىيىلىك ۋىجدانىم بىلەن ئۇلارغا يۈز كېلەلمەيمەن! لېكىن سىزمۇ لەنگەرنى يەتتە - سەككىز ئايدىن بۇيان نۇقتا قىلىپ تۇتتىڭىز، ئەلۋەتتە سىزنىڭمۇ تۆھپىڭىز ئاز ئەمەس! — توختى شۇجى «تۆھپە» سۆزىنى ئالاھىدە تەلەپپۇزدا ئۇرغۇتۇپ ئېيتتى.

باست ئورنىدىن چېچاڭشىپ تۇرۇپ كەتتى:

— ياپتا گەپلەرگە ئۇستا ئىكەنسىز، بۇنچە شالاقشماڭ! — دېدى ئۇ بىگىز قولىنى شىلتىپ، — سىز يېرىم چېلەك سۇدەك شالاقشىڭىزمۇ، مەن يەنە بىر چىمدىم تۇز بولۇپ تېتىيالايمەن!

توختى شۇجى بېشىنى سىڭار يان بۇراپ باستىنىڭ چىرايىغىمۇ قارىماستىن دېدى:

— تېتىشىڭىز مۇمكىن، لېكىن مەنمۇ شۇنى ئېيتىپ قويايلى، ئىت ئۆگزىگە چىقىۋالسىمۇ بەربىر ئىگىسىدىن پەس!

— نېمە؟! سەن ... — باست ئۇستەلگە «پاققىدە» بىرنى ئۇرۇپ، خۇددى تىلى تاڭلىيىغا چاپلىشىپ قالغاندەك دۇدۇقلاپ تۇرۇپ قالدى.

شۇ چاغ هويلىدا پەيدا بولغان شاۋقۇن - سۇرەن بۇ جىددىي سوراق سەھنىسىنى تىمتاس قىلىپ قويدى. قالايمىقان ئاياغ تۈشلىرى بىلەن ئۇزۇن - قىسقا ئاۋازلار بارغانسېرى ئىشخانىغا يېقىنلاپ كېلىۋاتاتتى. هودۇقۇپ كەتكەن زۇلا ئىشخانىغا كىرىپ بىرنەرسە دېيىشكە تەمشەلدىيۇ، لېكىن توختى شۇجىغا قاراپ ئاغزىنى مىتىلداتقىنىچە تۇرۇپ قالدى. باست بىرنەرسىنى سەزگەندەك ئەتىمالىم، ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىككە ماڭدى. ئۇنىڭ بوسۇغىدىن ئاتلاپلا كۆرگىنى گۇڭشې هويلىسىغا تولغان يۇزگە يېقىن لەنگەرلىك دېھقانلار بولدى. باست ئىشىكنى مەھكەم تاقىۋېتىپ

ئۆزىگە قاراپ دەۋرەپ كېلىۋاتقان دېھقانلارنىڭ ئالدىغا ئالچاڭشىپ باردى .

— نېمە گەپ ؟ ! سىلەرنى بۇ يەرگە كىم ئەۋەتتى ؟ ! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ كۆرەڭلىك بىلەن .

توپنىڭ ئارىسىدىن بىر دېھقاننىڭ مەردانە ئاۋازى ئاڭلاندى :

— بىزنى ھېچكىم ئەۋەتكىنى يوق ، ھېچكىمۇ بىزگە باغاق يازغىنى يوق ، تۇرمۇش بىزنى بۇ يەرگە سۆرەپ كەلدى .

يەنە بىرى دەرھال قوشۇمچە قىلدى :

— بىز گۈڭشېنى ئۆز تەشكىلىمىز ، دەپ دەردىمىزنى ئېيتقىلى كەلدۇق !

تەرەپ - تەرەپتىن سوئاللار ، تەنىلەر خۇددى ئاقۇالداقتەك ئېتىلىشقا باشلىدى . زۇللا بېدىشلىكنىڭ يېنىدىكى سېمونت سۇپىغا سەكرەپ چىقىپ ۋارقىرىدى :

— تىنچ - تىنچ ! ... بۇ يەر جەھرە سالىدىغان خانىقا ئەمەس ، بۇ يەر گۈڭشي ، ئالدىڭدا تۇرغىنى رەھبەر ! گەپ-سۆزۈڭ بولسا بىردىن قىلىش !

زۇللانىڭ بويۇن كۆپتۈرۈپ ۋارقىرىشى بىلەن غاۋۇر - غۇۋۇر بىرئاز بېسىققاندەك بولدى ، باسىت ئىككى قولىنى بېلىگە تىرەپ كېكىردىكىنى قىردى :

— مانا بىز تەشكىلىنىڭ ئىگىسى ، زادى نېمە گەپ ؟ ! بىر-ئىككىڭلار ۋەكىل بولۇپ ئېيتىپ بېقىڭلار !

كىشىلەر ئۇنى - بۇنى دېيىشىپ ، ئاخىر ھاشى كوممۇنىست بىلەن ئەشرەپ بوۋاينى ئالدىغا چىقاردى .

— مېنىڭ ئېيتىم ئوتلۇق ، لاي ئاتسا چاپلىشىپ قالىدىغان سۆگەللىك مازارەڭ بىر ئادەممەن ! — دېدى ھاشى كوممۇنىست مەنىلىك قىلىپ ، — شۇنداق بولسىمۇ يەنە گەپ قىلماي بولمىدى ، بىز ئىككى تەلەپ بىلەن كەلدۇق : بىرى ، لەنگەر خەلقىگە ئاش كېرەك ، ھايات كېرەك ، بۇنى باسىت مۇدىر بىلەن زۇللا

مۇدىر قانداقراق ئويلاۋاتىدىكىن ، شۇنى بىلگۈمىز كەلدى . يەنە بىرى ، توختى شۇجىنى لەنگەرگە قايتۇرۇپ كېتىش ، بىزنىڭچە ، ئۇنىڭغا قاتتىق ئۇۋال قىلىندى .

ھاشى كوممۇنىستنىڭ سۆزى شۇ يەرگە كەلگەندە ئەشرەپ بوۋاي ئۆزىنى تۇتالمىدى :

— ھازىر ھەممە توقىلەنەت توختى شۇجىغىلا ئارتىلدى . توخۇنىڭ پوقىمۇ شۇنىڭ پوقى ، ئىتنىڭ پوقىمۇ شۇنىڭ پوقى بولدى .

باستىنىڭ چىرايى بىردىنلا ئۆزگەردى ، ئۇ ئاۋازىغا ئالاھىدە تۇس بېرىپ ھاشى كوممۇنىست بىلەن ئەشرەپ بوۋايغا گۆلەيدى :

— باشقا كۇن چۈشكەندە گۈڭشىنى ئەسلەپ قاپسىلەر - دە ! لەنگەرلىككە ئاش كېرەك بولسا ، سىز بولسىڭىز كاتتا تېخنىك ، نېمە ئۈچۈن ئاشنى كۆپرەك ئىشلەپچىقارمىدىڭلار ! كىم سىلەر-نىڭ پۇت - قولۇڭلارنى چۈشەپ قويدى ؟ !

— سىز ! — دېدى ئۇلار خۇددى پۇتۇشۇپ قويغاندەك تەڭلا .

باست چىچاڭشىپ كەتتى :

— تازىمۇ غەلۋىخور ئىكەنسىلەر ! — ئۇ يەنە نېمىلەرنىدۇر دېمەكچى ئىدى ، لېكىن تەرەپ - تەرەپتىن كۆتۈرۈلگەن غەزەپلىك ئاۋازلار ئۇنى گاڭگىرىتىپ قويدى .

— باشلىق ، بىزنى ھېچنېمە بىلمەيدىغان قارا قورساق دەپ قالماڭ ، بىزمۇ ئاق بىلەن قارىنى پەرق ئېتەلەيمىز !

— گۈڭشې بىزنىڭ دەردىمىزگە يەتمىسە ، يېتىدىغان يەرگە-چە بارالايمىز !

.....

«ئاما پۇۋ دېسە بوران چىقىدۇ» دېگەن راست گەپ ! سەۋر-تاقىتى تۈگەپ ، دىلىخەستە بولغان دېھقانلار بۇگۈن ھەقىقەتەنمۇ ئۆز تەلەپلىرىنى ھەقدادىغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن يوپۇرۇلۇپ كەلگە-نىدى . باست بىرئاز مەڭدەپ قالدى ، لېكىن قاپىقىنى «لىپ»

لا قىلىپ باشقا خىيالغا كېلەلەيدىغان بۇ تەجرىبىلىك باشلىق دەرھال گېپىنىڭ مۇقامىنى ئۆزگەرتتى :

— كۆپچىلىك ، ھازىر گۇڭشىمۇ سىلەر ئوتتۇرىغا قويغان مەسىلىنى جىددىي ئويلىشىۋاتىدۇ ، — دېدى ئۇ بىرئاز يۇرەكزادىلىك بىلەن ، — سىلەر بىزگە ئىشىنىڭلار ، تەشكىل بار يەردە ھېچكىم ئاچ قالمايدۇ ، توختى شۇجىنىڭ مەسلىسىنىمۇ بىر تەرەپ قىلىمىز ، مەن ناھىيە بىلەن سۆزلىشىۋاتىمەن ، تەلىپىڭلار ھەل بولىدۇ .

باستىنىڭ ئاۋازى بارغانسېرى پەسلەپ كەتتى ، ئۇ ئۆزىنى قانچىلىك قۇدرەتلىك كۆرسىتىشكە تىرىشسىمۇ ، لېكىن پۈت - قولى بوشىشىپ يەنە سۆزلەشكە ماجالى قالمىغانىدى . ئۇ زۇللاغا مەنىلىك بىر قاراپ قويۇپ ئاستا ئىشخانىغا كىرىپ كەتتى . باشلىقنىڭ ھەربىر قارىشىدىن نېمە قىلىش كېرەكلىكىنى ياخشى بىلىدىغان سەگەك زۇللا قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ ۋەز ئېيتىشقا باشلىدى :

— باسىت مۇدىر ھەممىنى ئوچۇق ئېيتتى ، ھازىر سىنىپىي كۈرەشنىڭ جىددىي پەيتى ، يامان ئادەملەرنىڭ قىلتىقىغا چۈشۈپ بۇنداق ئالتۇپىلاك كۆتۈرۈشنىڭ ئاقىۋىتى خەتەرلىك ...

توپ ئىچىدىن نارازى ئاۋازلار كۆتۈرۈلدى :

— بىزگە قوقاق سالماڭ ، ھېچكىم ھېچكىمنىڭ قىلتىقىغا چۈشكىنى يوق !

— سىنىپىي كۈرەش دېھقان ئۇچۇنلا چىققانمىكەن ! گۇڭشې دېھقانلىنىڭ دەردىگە يەتمىسە ، سىلەر بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىسىلەر ؟ !

زۇللا دەرھال مۇقامىنى ئۆزگەرتتى :

— گۇڭشې دەردىڭلارغا يېتىدۇ ، بىزنىڭمۇ كېچە - كۈندۈز ئويلايدىغىنىمىز دېھقانلىنىڭ ئىشى ، — دېدى ئۇ ئاۋازىنى

مۇلايىملاشتۇرۇپ ، — سىلەر ھازىرچە قايتىپ تۇرۇڭلار ، ھەر ئىش بولسا ئۆز يولىدا بولغىنى ياخشى ، تەلىپىڭلارنى ھەل قىلىمىز ، بولامدۇ ؟

زۇللا ئۇنى دەپ ، بۇنى دەپ ، ئاخىر ئۇلارنى قايتىشقا كۆندۈردى . ھاشىم كومىتېتىنىڭ قايتىش ۋاقتىدا ھەممىگە ۋاكالىتەن مۇنداق دېدى :

— دېھقان ئەزەلدىن پارتىيىنىڭ سىياسىتىگە ئىشىنىپ كەلگەن ، بىز بۇگۈن سىلەرنىڭ لەۋزىڭلار بويىچە قايتىساقمۇ قايتايلى ، لېكىن تەلىپىمىز ئورۇندالمىسا بۇ يولنى ماڭغىنىمىز ماڭغان !

* * *

بۇگۈن كېچە باستىنىڭ ئۈيقۇسى قاچتى . ئادەتتە ، ياستۇققا بېشى تېگىشى بىلەنلا خورەككە چۈشىدىغان باسىت بۇگۈن يوتقانغا بېشىنى پۈركەپمۇ كۆزىنى يۇمالمىدى ، ئاخىر ئورنىدىن تۇرۇپ چاپىنىنى يېپىنچاقلىدى . مەشتە چاراسلاپ ئوت كۆيۈۋاتاتتى . قىپقىزىل چوغقا ئايلىنىپ كەتكەن كانايى بىلەن مەشنىڭ يوچۇقلىرىدىن لىپىلداپ چۈشۈپ تۇرغان يورۇق ئۆي ئىچىنى ئاچ قىزىل رەڭگە كىرگۈزگەنىدى . ئۇ چىراغنى ياندۇرۇپ ئۇستەل ئۈستىدىكى گېزىتنىڭ بىر چېتىدىن شارتلا يىرتتى - دە ، تاماكا ئورىدى . ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى خىيالى خۇددى ئاغزىدىن چىقىۋاتقان ھالقا - ھالقا ئىسلاردەك تۇمانلىق ھەم ئاچچىق ئىدى .

بۇگۈن ئۇنىڭ شېرىن ئۈيقۇسىنى قاچۇرۇۋەتكەن نەرسە توختى شۇجىنىڭ غالىبلىقى ئىدى ، ئۇنىڭ تۇنۇگۈنكى سۆزلىرى ھېلىدىن - ھېلىغا باستىنىڭ قۇلاق تۈۋىدە جاراڭلاپ ، ئۇنىڭ خورلۇقىنى كەلتۈرەتتى ، ئۇ گويا يوغان ھەم قاتتىق ئۈستىخاننى

چىشلەپ سالغاندەك يا يۇتالمايتتى ، يا ياندۇرالمايتتى ...
ئىشكنىڭ «تاك ـ تاك » چېكىلىشى باستنىڭ خىيالىنى بۆزدى .
— كىم ؟ — دېدى ئۇ ئىشككە يېقىنلاپ .
— مەن ، مەن ... — قىيا ئېچىلغان ئىشكتىن زۇللانىڭ ھەجايغان ئەپتى كۆرۈندى .
— تېخى ئۇخلىمىدىڭمۇ ؟
— ھەي ..... كاللامغا شۇ بىر خىيال كىرىۋېلىپ ... — دېدى زۇللا ئورۇندۇقنى مەشنىڭ يېنىغا تارتىپ .
باست پەرۋاسىزلا سورىدى :
— نېمە خىيال ؟
— مەن دەيمەن ، توختى چولاقنى «شاققىدە» ئۇجۇقتۇرۇۋەتسەك قانداق ؟ — دېدى ئۇ يېنىدا ئۆرە تۇرغان باستقا قاداپىپ ، — بۇنداق ئادەملەرنىڭ خۇنى نېمىگە ئەرزىيتتى ، ھازىر ئۇنىڭ ئەجىلىمۇ توشۇپ قالدى .
باست دەماللىققا بىرنەرسە دېمىدى ، ئۇ قولىنى گىرەلەشتۇرۇپ ئۇياقتىن ـ بۇياققا مېڭىشقا باشلىدى . زۇللانىڭ كۆزلىرى ئۇنىڭ گەۋدىسىگە ئەگىشىپ ھەركەتلىنەتتى ، ئۇنىڭمۇ ئۇيقۇسىنى ھارام قىلغان بۇ خىيال ھېلىقى كۈنى باست : «تېخى بەزىلەر توختىنى گۇڭشىغا شۇجى قىلىشنى ئويلاۋېتىپتۇ» دېگەن چاغدىلا پەيدا بولغانىدى .
باستنىڭ قەدىمى توختىدى ، زۇللا تەقەززالىقتا ئۇنىڭ ئاغزىغا قارىدى .
— بۇنداق ئادەملەرنى ئۆلتۈرگەندىن كۆرە ، ھايات تۇرغۇزۇپ ئۆلگەندىنمۇ بەتتەر قىلىۋېتىش كېرەك ! — دېدى باست خىتاب قىلىپ ، — دۇشمىنىڭنى شېكەر بىلەن ئۆلتۈر دېگەننى ئاڭلىمىغانمىدىڭ ؟ ! مەنمۇ ھازىر شۇنىڭ خىيالىنى سۈرۈۋاتىمەن !

5

تۇنجى قار ياغقان ئەتىگەنلىكى لەنگەر دادۇيىنىڭ ھويلىسىدىكى داڭ قاتتىق ئۇرۇلدى ، ئىشخانا ئۆگزىسىدە تالاي يىللاردىن بېرى داتلىشىپ تۇرغان بۇ كۆرۈمسىز داڭ بۇنىڭدىن يەتتە يىل بۇرۇن دەل مۇشۇنداق قار ياغقان بىر كۈنى بۇگۈنكىدەك ھەيۋەت بىلەن ئۇرۇلغانىدى ...

نېپىز ، يۇمشاق بىر قەۋەت قار بىلەن ئاپئاق تۇسكە كىرگەن لەنگەرنىڭ ئەتىگەنكى سوغۇق ، جىمجىتلىقى ئاستا - ئاستا بۇزۇلدى ، كىمنىڭدۇر پىشايۋىنىدىكى كۆۋۈكتىن دەمدەرىنىڭ بۇقۇدىشى ئاڭلاندى ، ئاللىقەيەردە كالا مۆرىدى ، كاتەكتىن پالاقشىپ چىققان توخۇلار قارلارنى توزۇتۇپ ، ھويلا - ئارامدا تىنىمسىز رۇكۇلدايتتى ... ئىشكىلەر غىچىرلاپ ئېچىلىپ ، قۇراق چاپان ، پوستەك جۇۋىلارغا ئورالغان كىشىلەرمۇ ھويلا - مەھەللىدە مىدىرلاشقا باشلىدى ، قىڭغىر - قىيسىق مورىلاردىن كۆتۈرۈلگەن قويۇق ئىس بىردەمدىلا مەھەللە ئىچىنى سۆكسۆك بىلەن كالا تېزىكىنىڭ يېزىغا خاس ئۆزگىچە پۇرىقى بىلەن قاپلىدى .

داڭ ئۇچىنچى قېتىم ئۇرۇلغاندا كىشىلەر دادۇي ھويلىسىغا قاراپ سىلجىشقا باشلىدى ، دۇگدىيىپ كەتكەن بۇ ئادەملەر ئويلىمان - چوڭقۇر ھارۋا يولىدا ، يازدىن بېرى ھەيدەلمەي چىڭدىلىپ كەتكەن ئاختارمىلىقلاردا دۇگجۇپ - دۇگجۇپ ماڭاتتى ...

چاشگاھ ۋاقتى بىلەن ھويلىغا باستىنىڭ ماشىنىسى غۇيۇلداپ كىرىپ كەلدى ، باست ماشىنىدىن ئالچاڭشىپ چۈشۈپ مەيداننىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇلغان ئۇستەل يېنىغا كەلدى . يىرتىق ئاياغلىرىنى يەرگە ئۇرۇپ ، قوللىرىنى ئاغزىنىڭ ھورى بىلەن ئىسسىتىپ تۇرغان ئەزالار ئۇنىڭ بىمەھەل سەمرىپ كەتكەن تۇلۇمدەك گەۋدىسى بىلەن تەمەننا كۈلكىسى چىقىپ تۇرغان تەلۋە

چىرايىغا قاراپ ئۇنچىقماي تۇراتتى . ماشىنىدىن كېيىنرەك چۈشكەن زۇللا كالتە جۇۋىسىنىڭ ئەلتىرە ياقىسىنى قايرىپ كۆتۈرۈپ ئۇستەل يېنىغا كەلدى - دە ، باستىنكى ئوڭ تەرىپىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇردى . شۇ چاغ بۇلارنىڭ ئالدىدا كوسا يۈزلىرىنى غىردىپ ، يېڭى ئۇستۈاش كىيىۋالغان تاشماق پەيدا بولدى . ئۇنىڭ تەقى - تۇرقى ، گەپ - سۆزلىرى كىشىلەرگە بەئەينى ئىگىسىنى كۆرۈپ قۇيرۇق شىپپاڭشىتقان پىستە كۈچۈكنى ئەسلىتەتتى .

باست ئۇنىڭدىن كىشىلەرنى ئىما قىلىپ سورىدى :

— ھەممىسى كېلىپ بولدىمۇ ؟

— شۇنداق ، — دېدى تاشماق بېشىنى بىرقانچە قېتىم سىلكىپ ، — جاڭگالغا ئوتۇنغا كەتكەن ۋە ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغانلاردىن باشقا ھەممىسى كېلىپ بولدى ، بىز تۇنۇگۈندىن بېرى ئۆيمۇئۆي يۈرۈپ خەۋەر قىلغان .

— ئۇنداق بولسا ئاچايلىمۇ ؟ — دېدى زۇللا سوئال نەزىرىدە باستىقا قاراپ .

باست بېشىنى لىڭشىتتى ، زۇللا ئورنىدىن تۇرۇپ كۆپچىلىككە قارىدى :

— يولداشلار ! — دېدى ئۇ كۈچىنىپ ، — بۈگۈن بىز ناھايىتى مۇھىم بىر يىغىن ئاچماقچى . بۇ يىغىن لەنگەر خەلقىنىڭ تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك جىددىي يىغىن . شۇڭا يىغىنىمىزغا باست مۇدىرمۇ قەدەم تەشرىپ قىلدى ، ھازىر ئۇنى مۇھىم يولىيورۇق بېرىشكە تەكلىپ قىلايلى !

سوغۇقتىن ئۆيۈشۈپ كەتكەن قوللار چاۋاك چېلىشقىمۇ ئەپلەشمىدى ، پەقەت تاشماقلا چاۋاك ئۇرۇپ ئالقانلىرىنى قىزارتۋەتتى . باست دوغلاق گەۋدىسىنى ئاستا كۆتۈرۈپ خۇددى ماي سۈركەپ قويغاندەك غۇۋا كۆزلىرى بىلەن دېھقانلارغا سوغۇققىنا بىر نەزەر سالدى - دە ، چىرايىغا سۈرلۈك تۈس بېرىپ سۆزلەشكە باشلىدى :

— هاۋا سوغۇق ، بەلكىم يولداشلار توڭلاۋاتقاندۇ ، لېكىن مەن ئىشىنىمەنكى ، بۇنداق جەددىي سىنىپىي كۈرەش دەۋرىدە ھەممىمىزنىڭ ۋۇجۇدى دۈشمەنلىرىمىزگە بولغان غەزەپ - نەپرەت بىلەن لاۋۇلداپ تۇرىدۇ . دېھقان قېرىنداشلار ، ئىنقىلاب بارغانسېرى چوڭقۇرلاشماقتا ، ئۆتكەنكى بىرنەچچە ئايلىق سىياسىي ھاياتىمىزدا بەزىلەر بۇلۇڭ - پۇچقاقلاردا قۇيۇن چىقىرىپ ، بېشىمىلىك بىلەن دېلو ئاغدۇردى ، ئۇلار كاپىتالىزم يولىدا جاھىلىق بىلەن داۋاملىق ماڭدى ، بۇنداق ئادەملەر لەنگەردە بارمۇ ، يوق ؟ ! — ئۇ كىشىلەرگە بىرپەس كۆز يۈگۈرتۇپ ، ئۆز سوئالىغا كۆتكەندەك جاۋاب ئالالمىغاندىن كېيىن تېخىمۇ كۈچىنىپ سۆزلىنى داۋام قىلدى ، — بار ، بۇنداق ئادەملەر لەنگەردىمۇ بار ، ئۇلار پارتىيىنىڭ ئۆزلىرىدىن كۈتكەن ئۈمىدىنى ، ئەڭ قىممەتلىك بولغان ئىشەنچىنى يەردە قويدى ، ئۇلار مەركىزىي كومىتېتنىڭ يولىورۇقىنى ئىجرا قىلماي ، پارتىيىنىڭ ئىناۋىتىنى تۆكۈشكە ئۇرۇندى ، لېكىن ئۇلار ئاخىر ئۆزىگە قىلدى . ئىنقىلاب شەپقەتسىز ، ئۇ ئۆزىگە قارشى تۇرغانلارنى ھامان يانجىپ تاشلايدۇ . سىلەرنىڭ توختى شۇجىيىڭلارنىڭ بۇگۈنكى تەقدىرى بۇنى تولۇق ئىسپاتلىدى : «دوزاخقا ئۆگەنگەن ئادەم بېھىشكە كۆنەلمەپتۇ» دېگەندەك ، يېڭى دەۋرىمىز ئۇنىڭ كۆڭلىگە ياقمىدى ، ئۇ باشتىن-ئاخىر كاپىتالىزمنىڭ مەستانىسى بولدى ، ھازىر سىلەر ئىنقىلابنىڭ بۇ كونا رەقىبى بىلەن چوڭقۇرراق تونۇشۇپ بېقىڭلار ، گۇڭشې پارتكومىغا ۋاكالىتەن زۇللا مۇدىر سىلەرگە ئۇنىڭ جىنايەتلىرىنى تونۇشتۇرىدۇ ...

باسىت سۆزىنى تۈگىتىپ يېنىدا ئولتۇرغان تاشماققا بىرنەرسىلەرنى پىچىرلىدى ، تاشماق «لىككىدە» تۇرۇپ ئاللىكىملەرنى شەرەتلەپ ، دادۇي ئىشخانىسىغا كىرىپ كەتتى . ھايال ئۆتمەي ئۇ يەردىن دىكتاتورا گۇرۇپپىسىدىكىلەرنىڭ نازارىتى ئاستىدا توختى شۇجى كۆپچىلىكنىڭ ئالدىغا چىقىرىلدى . كىشىلەر ئۇنى كۆرۈش

بىلەن خوددى داۋالغۇغان سۇدەك دەۋرەپ - دەۋرەپ توختىدى . توختى شۇجىنىڭ چاچ - ساقاللىرى ئۆسۈپ ، خوددى بىر دەرۋىش-نىڭ قىياپىتىگە كىرىپ قالغاندى ، لېكىن ئۇنىڭ ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن قاپاقلىرى ئاستىدىكى بىر جۈپ تۇيغۇن كۆزى يەنە شۇ بۇرۇنقىدەكلا چاقناپ تۇراتتى . ئۇ سەپداشلىرىنىڭ ھەممىسى بە-لەن دېگۈدەك كۆزى ئارقىلىق كۆرۈشۈپ ، سىردىشىپ چىقتى . شۇ چاغ بىرەيلەننىڭ خوددى تامدىن تارىشا چۈشكەندەك كۈچەپ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى :

— ھايۋاننىڭ ئەسكىسى ئېشەكتۇر ، ئادەمنىڭ ئەسكىسى توختىدۇر !

بۇ شوئارغا قانداق ماسلىشىشنى بىلمىگەن دېھقانلارنىڭ بەزى-سى ھاڭۋېقىپ ، بەزىسى ياقىسىنى تۇتقىنىچە تۇرۇپ قالدى . باستىنىڭ چىرايى سەل تاتاردى ، ئۇنى كۆرۈپ تاشماقنىڭ چېقىر كۆزلىرى لۆمۈلدەپ كەتتى . زۇللا دەرھال سۆز باشلاپ بۇ قۇلاي-سىزلىقنى يۇيۇۋەتتى :

— توختىنىڭ جىنايىتى قاتمۇقات ! — دېدى ئۇ بىر پارچە ماتېرىيالنى ۋاراقلاپ ، — لېكىن ، بۈگۈن بىز ۋاقىت مۇناسىۋىتى بىلەن ئۇنىڭ بىرنەچچە گەۋدىلىك جىنايىتىنىلا ئاممىغا تونۇشتۇ-رىمىز : ئالدى بىلەن شۇنى ئېيتىش كېرەككى ، «مۇشۇكنى ھار-ۋىغا قاتسا كاتتىڭ ئاستىغا سۆرەيدۇ» دېگەندەك ، توختى لەنگەر ياچېيكىسىغا باش بولغاندىن بۇيان لەنگەر خەلقىنى ، لەنگەر دادۇ-يىنى كاپىتالىزمنىڭ ، شېۋجېڭجۇيىنىڭ پاتقىقىغا سۆرەپ ماڭدى . ئۇ «ئىش كۆتۈرە بېرىش تۈزۈمى» دېگەن بىرنېمە ئارقىلىق لەنگەر خەلقىنىڭ ئىنقىلابقا بولغان ئوتتەك قىزغىنلىقىنى باستى . ئۇ 1969 - يىلى ۋىلايەتتە ئېچىلغان بىر يىغىنغا بارغاندا ئۇ يەردىن لەنگەر خەلقىگە ماۋ جۇشىنىڭ كىتابىنى ئەكەلمەي ، بەلكى نەشرىيات كۆچىتىنى ئەكەلدى ، يەنە ئۆتكەندە سۇ ماجىراسى تۇغدۇ-رۇش ئارقىلىق بىر قېسىم كىشىلەرنى قۇتۇرتىپ ، تەپ

تارتماستىن گۈلجەينەكتە ئەلەم كۆرىشى قوزغىدى ...

كىشىلەرنىڭ توروكلانقان ئاياغ تىۋىشى زۇللانىڭ ئاۋازىنى بېسىپ كەتتى ، لېكىن ئۇ تېخىمۇ زوربقىپ سۆزلەۋەردى ، سۆزلىگەنسېرى كىشىلەر شۇنچە بىزار بولدى . بەزىلەر ئاغزىنى توساپ پىخىلداپ كۈلەتتى ، بەزىلەر ئەلەم بىلەن خورسىناتتى ، بەزىلەر بولسا يۆتىلەتتى ، چۈشكۈرەتتى ...

ناھايەت ، زۇللانىڭ بۇ «قىسقا» تونۇشتۇرۇشىمۇ تۈگىدى ، ئەمدى ئۇ باستىنىڭ يولىورۇقى بويىچە گۇڭشې پارتكومىنىڭ قارارىنى ئوقۇشقا كىرىشتى :

— توختىنىڭ جىنايىتى ئەنە شۇنداق ئېغىر بولسىمۇ ، لېكىن بىز ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم ئۆزگىرىش پۇرسىتى بېرىشنى قارار قىلدۇق . گۇڭشې پارتكومى توختىنىڭ ئوبدانراق ئۆزگىرىپ ، ئىنقىلابىي يولغا تېزرەك قايتىپ كېلىشىنى نەزەردە تۇتۇپ ، ئۇنىڭ پۈتۈن ئائىلىسى بىلەن تېرىمغا كۆچۈپ بېرىپ ئىشلىشىنى قارار قىلدى . بۈگۈندىن ئېتىبارەن يولداش تاشماق لەنگەر پارتىيە ياچېيكىسىغا شۇجى قىلىپ تەيىنلەندى ...

يىغىن مەيدانى خۇددى بوران سوققان قېيىقتەك دەۋرەپ كەتتى ، بايىقى كوت - كوت پاراڭلار ئەمدى نارازىلىق شاۋقۇنىغا ئايلاندى :

— لەنگەرلىكنى مۇشۇنداق ئانىي تاپسا بولامدۇ ؟ !

— لەنگەر ئەمدى تۈگەشتى !

باسىت ئالىقىنى بىلەن ئۈستەلگە بىرنى ئۇرۇپ گۇركىرىدى :

— ئەگەر سىلەر سىنىپىي كۆرەشنى ئۇنتۇيدىغان بولساڭلار مۇراڭلاردىن ئىس چىقىرالمايسىلەر ! بىزگە ئەمدى قانداقتۇر ئاشلىق شۇجى ، كەتمەن دۇيجىڭى دېگەنلەر ئەمەس ، بەلكى تاشماقلا ئوخشاش ئىنقىلابچى شۇجىلار كېرەك !

بۇ سۆز بىلەن تاشماقنىڭ بايىقى ئەنسىز چىرايى «ۋىللىدە»

ئېچىلدى . ئۇ ئۆزىنى شۇجىلىق قىلىشقا بىردىنبىر مۇۋاپىق ئادەم دەپ ھېسابلايتتى ، شۇڭا ئۇ بايا گۇڭشې پارتكومىنىڭ قارارىنى ئاڭلىغاندا ناھايىتى خۇشاللاندى ، شۇجىلىق بۇرچىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن ئۇ بار كۈچى بىلەن تىرىشىپ ئىشلەشكە كۆڭلىدە ۋەدە بەردى . ئۇنىڭ نەزىرىچە ، دېھقان بولۇپ ئېتىزدا جاپا تارتقاندىن كۆرە ، ئەمەلدار بولۇپ راھەت كۆرۈش ھەممىدىن ئەۋزەل ئىدى . شۇڭا ئۇ بۇ ئىشتا دۇچ كەلگەن ھەرقانداق قىيىنچىلىقنى يېڭىشكە ، زادىلا ۋايسىماسلىققا ، ئەگەر كېرەك بولسا پۈتۈن ۋەسلىنى قۇربان قىلىشقا تەييار تۇرىدىغانلىقىنى كۆڭلىگە پۈكتى . ئۇ ئۆزىنىڭ بۇنچىلىك ئىشنى كىشىلەر ھەيران قالغۇدەك ئىشلەپ كېتىشىگە ئىشىنەتتى . ئۇ بۇنىڭدىن يەتتە يىل بۇرۇن دەل مۇشۇ كۈنلەردە ، دەل مۇشۇ كىشىلەر ئالدىدا بۇ ھوقۇقنى چاڭگىلىغا ئېلىپ ئۆزىنىڭ ناھايىتىمۇ قابىلىيەتلىك ئادەم ئىكەنلىكىنى كۆرسەتكەنىدىغۇ ! لېكىن ئۇزاققا بارماي ئۇنىڭ بېشىغا قونغان بۇ بەخت قۇشى قايتىپ بېرىپ توختى چاۋارنىڭ بېشىغا قونغاندا ئۇ نەچچە كېچىلەرنى ھەسرەت - نادامەت بىلەن كىرپىك قاقماي ئۆتكۈزۈۋەتكەنىدى . بۇ بەخت قۇشى يەنە ئايلىنىپ كېلىپ ئۆز بېشىغا قوندى ، قونغاندىمۇ شۇنچە داغدۇغىلىق چوڭ مەرىكە ئىچىدە قوندى . ئۇ ئەمدى كۆز ئالدىغا ئۆزىگە تاپشۇرۇلغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى كۆڭۈلدىكىدەك ئورۇندالغان قىلىپ كەلتۈردى . مانا ، ئۇ باشقۇرغان لەنگەر دادۇي ئىنقىلابىنىڭ ئاۋانگارتى بولىدۇ ، ئۇ كاپىتالىزمنى يوقىتىشنىڭ ئاجايىپ ئۇنۇملۇك تەدبىرلىرىنى يارىتىدۇ ، ئاشلىقتىنمۇ مول ھوسۇل ئېلىپ ، ئۆزى ئاچ قالسىمۇ دۆلەتكە كۆپلەپ تاپشۇرىدۇ... كېيىن بۇ غەلىبىلەرنى تەنتەنە قىلىدىغان چوڭ يىغىن بولىدۇ ، بۇ يىغىنغا گۇڭشېدىن ، ناھىيەدىن باشلىقلار كېلىدۇ ، ھەممە كىشىلەر تاشماقنىڭ ئۇلۇغ نەتىجىلىرىنى ماختايدۇ ، ناھىيە باشلىقلىرى مۇنبەردە تۇرۇپ پۈتۈن خەلقىگە تاشماقتىن ئىنتايىن مىننەتدار ئىكەنلىكىنى ئېيتىدۇ .

باشلىقلار ۋە دېھقانلار ئۇنىڭغا گۈللەرنى تەقدىم قىلىپ شاۋقۇنلۇق سادا ئىچىدە ئۇنىڭ غەلىبىسىگە تەنتەنە قىلىدۇ . شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ ئابرۇيى تېخىمۇ ئۆسۈپ بېشىغا يەنە بىر بەخت قۇشى قونىدۇ ، بۇ قۇش بۇگۈنكىدىن چوڭ ۋە كۈچلۈك بولىدۇ ، ئەمدى ئۇنىڭ قابىلىيەتلىك ئالىقىنىدا پۈتۈن گۈزەل پىرقىرايدۇ ...

تاشماق مانا شۇ خىياللار بىلەن يىغىنىنىڭ تۈگەپ ، مەيداندا ئۆزىنىڭ يالغۇز قالغانلىقىنىمۇ تۇيماي قالدى . پەقەت ماشىنىغا چىقىپ بولغان باستىنىڭ ئاۋازىلا ئۇنى خىيالدىن سەگىتتى :

— خوش ، بىز كەتتۇق ! — دېدى ئۇ تاشماقنىڭ قاغا پۈتىدەك ئىنچىكە ۋە توڭرا قوللىرىنى سىقىپ ، — ھەممە ئىش ئۆزۈڭگە قالدى ، يولىيورۇق سوراشنى ئۇنتۇما !

— ئىشەنچىلىرىنى ھەرگىز يەردە قويمايمەن ! — دېدى ئۇ باستىنىڭ قوللىرىدىكى ھارارەتتىن ھۇزۇرلىنىپ .

ماشىنىنىڭ ئارقا تەرىپىدە ئولتۇرغان زۇللا سىرتقا تۇمشۇقىنى چىقىرىپ ئەسكەرتتى :

— ھېلىقى چولاققا ئىككى كۈنلۈك مۇددەت بەردۇق ، ئۇ تېرىمغا پالانغانكەن ، ئەمدى قايتىپ كېلىشى يوق . كېچىكتۇرمەي ماڭدۇرۇڭ ! ئۇ يەرگە بېرىپ بىر تەرەپتىن دۇي ئۇچۇن چوڭا يىغىدۇ ، يەنە بىر تەرەپتىن توغراقلارنى ئاسرايدۇ . كۈنلۈك نورمىسىنى بەلگىلەپ بەر !

— خوپ ، تولۇق ئورۇندايمەن !

ماشىنا قوزغالدى ، ئۇ ئەتىگەندىن بېرى چىڭدىلىپ قالغان قارلارنى شىددەت بىلەن توزۇتۇپ ھويلىدىن قۇيۇندەك چىقىپ كەتتى ...

6

تەبىئەت شۇنچە سوغۇق ھەم سۇرلۇك ئىدى . يېڭى بىر

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يىلنىڭ مەھرەم ئايلىرى تولىمۇ جۇدۇنلۇق كەلدى . يېرىم كېچە بىلەن كۆتۈرۈلگەن بوران تاڭغا يېقىن بىرئاز پەسەيگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئاچچىق ئىزغىرىن شامال يەنىلا سوقۇپ تۇراتتى ، ئۇ بەزىدە يىلاندەك كۈشۈلداپ ، بەزىدە بۆرىدەك ھۇۋلايتتى . لەنگەر-نىڭ ئاسمىنىدا قار ئارىلاش چاڭ - توزان بىلەن بىر قەۋەت تۇمانلىق پەردە ھاسىل بولدى ...

توختى شۇجى ئەتىگەندىلا ئورنىدىن تۇرۇپ يول تەييارلىقىغا چۈشتى . ئۇ يۈك - تاقلىرىنى رەت - رېتى بىلەن جايلاپ ھويلىغا دۆۋىلىدى . قازان - قومۇچلارنى يىغىشتۇرۇۋاتقان خۇماخان توختىماي مىشىلداپ ، ئۇيقۇسىزلىقتىن قىزارغان كۆزلىرىنى رومالىنىڭ ئۇچى بىلەن سۈرتەتتى .

يۈز - كۆزلىرىگە داغ چۈشۈپ ، جۇدەپ لەيلىقازاقتەك بولۇپ قالغان ئايخان ئۇنىڭغا يارەملەشكەچ تەسەللى بېرەتتى ، لېكىن خۇماخاننىڭ يىغلىغىنى يىغلىغانىدى . قازناقتىن يوغان بىر بوپىنى كۆتۈرۈپ چىققان توختى شۇجى خۇماخاننىڭ يەنىلا ئۆپكىدەپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ بىرئاز جىمە بولدى :

— قانداق تۇگىمەيدىغان يىغا بۇ ، ئانىسى ؟ ! — دېدى ئۇ بوپىنى يەردە قويۇپ ، — بىز بۇ يەرنى ئاسماندىن قۇچاقلاپ چۈشمىگەن . تېرىمىمۇ ئۆز يېرىمىز ، بولدى قىلغىن ئەمدى ، كۆزۈڭنى تولا ئۇپراتماي ئىشىڭنى قىل .

بۇ گەپلەر خۇماخانغا ئانچە تەسىر قىلمىدى ، چۈنكى ئۇنىڭ ئاستا ئاققان دەريادەك شاۋقۇنسىز قەلبىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يېرىنىڭ ئوت - پىراقى تىنىپ كەتكەنىدى ، ھەرقانداق كۈچمۇ ئۇنى قېزىپ چىقىرالمايتتى ، ئۇ پەقەت ئۇن - تىنسىز يىغلايتتى ، ئويلايتتى . ئۇ ھېچكىمنىڭ ئۆزىگە ھالاقەت بېرىشىنى خالىمايتتى . ئۇمۇ ھېچكىمگە ھالاقەت بېرىشنى ئىستىمەيتتى ...

توختى شۇجى ئۇششاق - چۈششەك نەرسىلەرنى ساندۇققا قاچىلاۋاتقان چاغدا غوجى پەيدا بولدى . ئۇ بوينىنى قىسىپ ،

ئېغىر سۈكۈت ئىچىدە ئاكىسىغا قاراپ تۇراتتى. توختى شۇجى قولىدىكى ئىشنى تۈگىتىپ ئورنىدىن تۇردى ۋە غوجىنىڭ مەيۈس چىرايىغا قاراپ :

— ئۇكام، ئۆزۈڭنى بۇنچە تاشلىۋەتمە !— دېدى ئۇنىڭ يەلكىسىگە قولىنى قويۇپ،— ئومىدۋار بولغىن، كۈن نۇرى پاسكىنا يەرگە چۈشكەن بىلەن پاسكىنا بولۇپ قالمايدۇ. بىز كوممۇنىست، ئۆز بۇرچىمىزنى ئۇنتۇپ قالمايلى. ھازىر بەزىلەر خۇشاللىقتىن تولا كۈلۈپ ئېسىنى يوقىتىپ قويغىلى تاس قالدى، لېكىن كىم ئاخىرىدىغىچە كۈلەلىسە شۇ ئەڭ ياخشى كۈلگەن بولىدۇ !

غوجى ھامان ئۇنچىقمايتتى، پەقەت ئۇنىڭ ئىشەنچ - ئومىد نۇرلىرى ئۆچۈشكە باشلىغان مىسكىن كۆزلىرىدە خۇددى تۈيۈق-سىز چاقنان چاقماقتەك كۈچلۈك بىر يالتىراش پەيدا بولدى. ئۇ «شاققىدە» كەينىگە بۇرۇلۇپ ھۇجرىسىغا كىردى - دە، ھەممە بىساتىنى تېڭىپ، ئاكىسىنىڭ يۈك - تاقلىرى يېنىغا قويدى. ئۇ ئەمدى توختى شۇجىدىن ئايرىلماسلىق قارارىغا كەلگەنىدى.

سىرتتا ھارۋىنىڭ تاراقشىغان ئاۋازى بىلەن تاشماقنىڭ ۋار-قىرىشى ئاڭلاندى :

— توختى، ھارۋا كەلدى، لاقا- لۇقمىرىڭنى باس !

توختى شۇجىدىن سادا چىقمىدى، ئۇ غوجىغا يەنە ئاللىنېمە-لەرنى تاپىلاپ ئۆيگە كىرىپ كەتتى. قازناقنى قوشقاندا ئۇچ ئېغىز ھېسابلىنىدىغان ۋاسا جۈپلۈك بۇ قەدىمىي ئۆي بىرەمدىلا قۇيقۇرۇق بولۇپ قالغانىدى.

تاشماق ھويلىغا كىرىپ تەييارلانغان يۈك - تاقلارنى كۆر-دى- دە، ئۆزى بىللە ئېلىپ كەلگەن ئىككى كىشىگە بۇيرۇدى :

— ھارۋىغا بېسىڭلار !

يۈك - تاقلار بېسىلىشقا باشلىدى.

شۇ چاغ ئەشرەپ بوۋاي بىلەن ھاشى كوممۇنىست ھويلىغا

كىرىپ كەلدى .

— توختى شۇجى ، تەييارلىقىڭ پۈتتىمۇ ؟ — دېدى ئەشرەپ بوۋاي قەستەن «شۇجى» سۆزىنى ئالاھىدە ئۇرغۇ قىلىپ .

بىر چەتتە تاماكا چېكىپ ئولتۇرغان تاشماقنىڭ چىرايى بىرقىسما پۇرۇشۇپ كەتتى .

— بىز ھەممىنى تەخ قىلىپ قويدۇق ، — دېدى ھاشى كوممۇنىست ، — يولغا تەڭ چىقايلى !

توختى شۇجى ھەيرانلىقتا ئۇلارغا قارىدى :

— سىلەر نەگە بارىسىلەر ؟

ئەشرەپ بوۋاي قىسقىلا جاۋاب بەردى :

— سەن نەگە بارساڭ بىزمۇ شۇ يەرگە !

— توختى ، بىز قاچان ئايرىلىپ باققان ؟ — دېدى ھاشى كوممۇنىست ئۇنىڭغا سوئال نەزىرىدە قاراپ ، — يەر ئىسلاھاتىدىن ھېسابلىغاندا قانچە يىل بولدى ؟ شۇنىڭدىن بۇيان مانا بۇ لەنگەرنى بىرلىكتە كۆكەرتتۇق . ئەمدى بۇ يەرگە ئىگە چىقتى ، بىز يەنە بىرلىكتە تېرىمنى كۆكەرتمەيمىزمۇ ، ئۇ يەرمۇ ئۆز زېمىنىمىز-غۇ !

— «تۆردە ئولتۇرغان ھېساب ئەمەس ، زەللە ئالغان ھېساب» دەپتىكەن ، ھازىر تەييارغا ھەييار چىقىپ تۆردە ئولتۇر-دى ، لېكىن زەللىنى كىم ئالىدۇ ، ئۇنى تېخى ئاخىرىدا كۆرە-مىز ! — دېدى ئەشرەپ بوۋاي مەنىلىك قىلىپ ، — دېھقانىنىڭ قولىدىن نېمە قېچىپ قوتۇلاتتى ، بۇ قاداق قوللار تېخى تېرىمنە-مۇ كۆكەرتەلەيدۇ ، سەن يالغۇز ئەمەس ، شۇجى . ئون يەتتە ئائىلە تەييار بولدى ، سەن بىلەن بىللە يولغا چىقىدۇ .

توختى شۇجىنىڭ ئۆسكىلەڭ قاشلىرى لىپىلداپ ، كۆز چا-ناقلىرى غىللىدە ياشقا تولدى ...

تۇمشۇقىنى چەتكە بۇراپ ئولتۇرغان تاشماق دەسلەپ بۇ گەپ-لەرنى چاقچاق دەپ چۈشەنگەنىدى ، لېكىن ئەشرەپ بوۋاينىڭ

ئاخىرقى سۆزى ئۇنى چۆچۈتۈۋەتتى ، ئۇ ھويلىدىن ئاستا سۈغۇرۇ-لۇپ چىقتى - دە ، ئۇدۇل دادۇي ئىشخانىسىغا بېرىپ باستقا تېلېفون بەردى .

— ھە ... ئون يەتتە ئائىلە ... — دېدى ئۇ ھودۇققىنىدىن تەرلەپ پىشىپ ، — ھە ، شۇنداق ... ھەرقايسى ئىشلەپچىقىرىش دۇيلىرىدىن بار ئوخشايدۇ ... خوپ ... ئوبدان ... سىلىنى كۈتەيلى .

تاشماق يۈگۈرۈپ دېگۈدەك توختى شۇجىنىڭ ئۆيىگە كەلگەندە ھارۋا ئاللىقاچان قوزغىلىپ كەتكەنىدى . ئۇ ئالىتاغىل ۋارقىراپ ھارۋىغا يېتىشۋالدى ، لېكىن بۇ چاغدا مەھەللە - مەھەللەدىن قوزغىلىپ چىققان چوڭ - كىچىك ھارۋىلار بىر - بىرىگە قوشۇلۇپ خۇددى بىر يىراقتىكى توي مەرىكىسىگە جابدۇنغان كارۋانلاردەك قوڭغۇراقلىرىنى جىرىڭشىتىپ يولغا ئاتلانغانىدى .

— توختاڭلار ! ھاي توختاڭلار !

تاشماق بىردەم ئۇنىڭغا ، بىردەم بۇنىڭغا قول پۇلاڭلاتتى ، لېكىن ھېچكىم ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمىدى . گويا ئۇ ئۆگەن دەرياسىنىڭ دولقۇنلىرىدا ئېقىپ يۈرگەن بىر تال قۇرۇق ياپراقتەك بىردەم چۆكۈپ ، بىردەم لەيلەپ ، ئاخىر يولنىڭ چېتىگە چىقىپ قالدى ...

شۇ چاغ قاتتىق سىگنال بېرىپ غۇيۇلداپ كەلگەن ماشىنا تاشماقنىڭ يېنىغا كېلىپ توختىدى . باسىت ماشىنىدىن چۈشۈپلا ۋارقىرىدى :

— قېنى ئۇلار !

— كەتتى ...

باسىت يىراقتا نەزەر سالدى ، ئۇنىڭ ئەلەمدىن چاقنىغان كۆزلىرى قار توزانلىرى ئىچىدە بارغانسېرى ئۇزاپ كېتىۋاتقان كارۋاننىڭ ئىمىر - چىمىر كۆلەڭگىسى ئىچىدىن خۇددى بىر

پارچه چوغده‌ك ۋىللىداپ تۇرغان قىزىل توچكىنى ئاران ئىلغا قىلدى .بۇ ئەك ئالدىدا كېتىۋاتقان توختى شۇجىنىڭ قولىدىكى لەپىلدەپ تۇرغان بايراق ئىدى ...

باسىت ماشىنىغا چىقىپ تاشماققا گۆلەيدى :

— ياڭىماس !

تاشماقنىڭ بېشى خۇددى يىلتىزى ئورغاق يېگەن قىياقتەك لەسسىدە يەرگە ساڭگىلىدى ...

ئونىنچى باب

بوستاندىن خەت

(خاتىمە ئورنىدا)

ئۆگەن دەرياسى باھار كەلكۈنى بىلەن تاشقىنلىدى. ئۇنىڭ ھەيۋەتلىك قىيانى غەلدى - غەشلىرىنى پاك - پاكىز يۇيۇپ، چاڭ- توزانلارنى پۈتۈنلەي يۇتۇپ كەتتى ...

لەنگەردە يېڭى ھايات باشلاندى، غەلىبە بىلەن كۈرەش تەنتە- نىسىگە چۆمگەن بۇ كۈنلەر ئاي ۋە يىللارغا ئۇلاشتى. لەنگەر خەلقى ئۈچۈن ئۆتكەن بۇ كۈنلەرنىڭ ھەر سائىتى كۈنگە، ھەر كۈنى ئايغا تەڭ ئىدى. بۇ كۈنلەر نېمىدېگەن خاسىيەتلىك- ھە؟!

ھايات ئاجايىپ گۈزەل بولۇپ ئۆزگەردى، مۆجىزىلىك تۈر- مۇشنىڭ بۇ گۈزەللىكى ھەددى - ھېسابسىز ئىدى ...

1

بۇگۈن لەنگەر تارىخىدا بولۇپ باقمىغان ئاجايىپ بىر ئىش بولدى. تاڭ سەھەردە گۈلجەينەكتە ئۇرۇلغان ناغرىنىڭ شادىيانە ئاۋازى ئۆگەن دەرياسىدىن ھالقىپ يىراقلاردا ئەكس سادا پەيدا قىلاتتى.

«بۇ نېمە ئالامەت؟ — دېيىشتى بەزىلەر بىر - بىرىگە قارىشىپ، — ھېيت ناغرىسىمىكىن دېسە، تېخى ئۇنىڭغا ئەلەم

بار ؛ مول هوسۇل خۇشاللىقىمىكىن دېسە ، موما تۇۋنگە تېخى دان چۈشمىدى ... »

هايال ئۆتمەي كىشىلەر بۇنىڭ سىرىنىمۇ بىلىۋالدى ، بۇ — قوش توي مەرىكىسىگە چېلىنغان ناغرا - سۇناي ئىدى . بۇگۈن لەنگەردە قوش توي بولماقچى . بۇنىڭ بىرى ، رۇستەم بىلەن ئايخانىنىڭ ئۆمۈرلۈك باش قوشۇش تويى ؛ يەنە بىرى ، گۈلجەينەك-تە قۇرۇلغان كىچىك تېپتىكى سۇ ئېلېكتر ئىستانسىسىنىڭ توك بېرىش مۇراسىمى .

لەنگەرلىكلەر بۇ تويىنى قاچاندىن بېرى ئارزۇ قىلىشقان ئىدى- هە ؟ ئۇلار تەلمۇردى ، تەلمۇردى . ئاخىر مانا بۇگۈن كۈتكەن ئارزۇسىغا يەتتى . قىزلار هېيتلىق كىيىملىرىنى كىيىپ ، چاچلىرىنى ئۇششاق ئۆرۈپ ، يىگىتلەر دوپپىسىنى چېكىسىگە قىرلاپ ، شايى بەلبېغىنى ئۇچبۇرجەك چىگىپ توپ - توپى بىلەن گۈلجەينەككە قاراپ كېلىشكە باشلىدى . گۈلجەينەكتىكى بېلىق كۆلىنىڭ بويىدا توي مەرىكىسى ئۇچۇن تۇزۇلگەنىدى . قىز - يىگىتلەر بۇ يەردە توي مەشرىپىنى قىزىتىۋەتتى . يىگىتۋېشى غۇلام ئۇستىگە قىزىل تاۋار يېپىلغان پەتنۇسنى ئېگىز كۆتۈرۈپ كەڭرى مەيداننى پىرقىرىغىنىچە قىزىقچىلىق قىلدى :

— بۇگۈن بۇ يەردە بوپتۇ بىر توي ، مېهمانلار باشقا ئىشىڭنى قوي ، هازىر ئۆرۈم ئويۇنىنى باشلايمىز ، قىز - يىگىتلىرىڭ كۆزلىرىنى ياشلايمىز !

ئارىدىن خام سېمىز كەلگەن بىر يىگىت ئەللىك پۇڭلۇق پۇلدىن بىرنى ئۇزىتىپ ۋارقىرىدى :

— غۇلامجان ، ماۋۇ بەش مىڭ كويىنى ئۆرۈم قىلىۋەتكىنە .

غۇلام پەتنۇسقا تاشلانغان ئەللىك پۇڭنى بېشىدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ مەيداننى بىر ئايلاندى - دە ، ياش بىر چوكانىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدى :

— مەمەتجان بەش مىڭ كويىنى ياشاپتۇ ، ئامانگۈلنى ئۇخلاپ

قالماي ئويغاق ئولتۇرسۇن دەپ ئاتاپتۇ ! — دېدى تەزىم بىلەن .
ھېلىقى چوكانمۇ چاققانلىق بىلەن يېنىدىن پۇل چىقىرىپ پەتنۇسقا تاشلىغاچ دېدى :
— مەمەتجان خوتۇنىدىن سوراپ چىقىپ پوچىلىق قىلسۇن ، ئۆيده ئۇرۇشۇپ قالسا بىز ئارا تۇرالمايمىز !
شۇنداق قىلىپ ، مەمەتجان بىلەن ئامانگۇل ئۆرۈمده بەسلىشىپ قالدى . مەمەتجاننىڭ ئەتراپىدىكى يىگىتلەر ئۇنى دەيدىگە سېلىپ قۇشلىسا ، ئامانگۇلنىمۇ چۆرىسىدىكى قىز - چوكانلار خۇددى چېقىر تاشقا بىلىگەندەك بىلەيتتى .
مەمەتجان بىر يۇەنلىك پۇلدىن بىرنى چىقىرىپ يىگىتۇبشىنى توۋلىدى :
— غۇلامجان ، ماۋۇ ئون مىڭ كويىنى ئۆرۈم قىلىۋەت ، ئامانگۇل ئىككى پۇتچەننى ئۆرۈم قىلىپ پوچىلىق قىلىدۇ ، مۇنداق قىزىل تىيىلارنىمۇ كۆرۈپ قويسۇن !
غۇلام ئامانگۇلنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۆرۈم قىلدى :
— ئۇنچه - مارجان بۇدۇرچاچ ، ئۇچ كۇن بولدى قورساق ئاچ ، ئىككى پۇل تاپسا باغچىدا ئويناىدۇ ، بەش پۇڭ تاپسا توپلىيىنى مايلايدۇ ...
يىگىتلەر پاراققىدە كۇلۇشۇپ چۇقان كۆتۇردى ، ئامانگۇلنىڭ ئەتلىك يۇزى سەل قىزارغان بولسىمۇ ، لېكىن دەرھاللا ئۆزىنى تۇتۇپ بوش كەلمىدى :
— مۇز يەپ چىقىپ «گۆش يېدىم» دەپ چىشىمنى كولىمايمەن ، سۇ ئىچىپ چىقىپ «ياغ يېدىم» دەپ بۇرۇتۇمنى تولغىمايمەن ، ئېرىنمىدىن سوراپ ئۆرۈم قىلمايمەن ، مەمەتجاندەك ئۆيگه كىرگەندە ھېسابىنى بەرمەيمەن .
ئەمدى قىزلار سورۇننى بېشىغا كىيدى ، ئۇلارنىڭ شوخ كۇلكىلىرى يىگىتلەرنىڭ «ھا ... ھۇ»لىرىنى بېسىپ كەتتى .
«ئۆرۈم»نىڭ ئاخىرى «چىلىم» ئويۇنىغا ئايلىنىپ كەتتى ،

زىلۇا بويلۇق بىر يىگىت قولىدىكى داپنى بىر - ئىككى داراڭشىد-
تىپ ، كۆز قىرىغا ئېلىپ يۈرگەن بىر قىزنى مەيدانغا تارتتى .
قىز - يىگىت بىر - ئىككى پىرقىرىغاندىن كېيىن بېيىت ئېيە-
تىشتى :

قىز : ئېتىزدىكى ئېرىقلاردا ،
ئابىزەمزەم ئاقىدۇ .
ئىچىپ باقساڭ خويمۇ تاتلىق ،
كۆڭۈلگە بەك ياقىدۇ .

يىگىت : زەمزەم ئاققان ئېرىقلاردا
بىز ئىككىيلەن ئاقايلى .
يۈرەكلەرنى يۈرەكلەرگە ،
باغ - باغ ئېتىپ باقايلى .

قىز پەرەڭدەك قىزىرىپ ، قولى بىلەن يۈزىنى ئەتكىنچە بىر
بۇلۇڭغا قېچىپ كىرىپ كەتتى . مەيدانغا يەنە بىر جۈپ يىگىت-
قىز چىقىپ ئويۇننى داۋاملاشتۇردى :

قىز : قەغەز بىلەن گۈل ياسىدىم ،
سىياھ بىلەن سۆز .

يىگىت : ئالتۇن بىلەن ئۈزۈك ئەتتىم ،
لەئەل بىلەن كۆز .

قىز : ئالتۇن بىلەن ئەتكەن ئۈزۈك
بىلەكسىمزدە .

يىگىت : بىلىق بولۇپ ئويىنىۋالاي
يۈرەكسىزدە .

يەنە بىر چەتتە ئوتتۇرا ياشلىقلارنىڭ شاۋقۇن - سۈرەنسىز سالاپەتلىك بەزمىسى بولۇۋاتاتتى . ساتار بىلەن داپقا تەڭكەش قىلىنغان لەرزان غەزەل ياشلارنىڭ قىيقاس - چۇقانلىرى ئىچىدىن ئالاھىدە يېقىملىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى :

مېنىڭ دادام دامۇللا ، قولىدا تەسۋى ،
بىزنىڭ يارغا كېزىكتە چىقىپتۇ ئەسۋى .
تېۋىپ كەلسە يېڭىدە ئۇنى ئىلغۇدەك ،
لېكىن شىپا تاپماپتۇ پايدا قىلغۇدەك .
كىرپىكىمنى شۇ يارغا يېڭىنە قىلىمەن ،
شۇ ئەسۋىنى توختاڭلار ئۆزۈم ئىلىمەن .

بوي - بەستى كېلىشكەن بىر جۈۋان يېقىملىق خۇلق-نازاكەت بىلەن ئۇسسۇلغا چۈشتى . ئۇنىڭ مەردانە كېرىلىپ ، قاسىلداپ تۇرغان قوللىرى باھار قارلىغىچىنىڭ تىنىمسىز قانات-لىرىنى ئەسلەتسە ، بىر خىل تېمپىدا ئەپچىل يۆتكىلىپ تۇرغان پۇتلىرى تاغ كەكلىكىنىڭ يەڭگىل يورغىسىنى ئەسلىتەتتى ...

ئويۇن - تاماشا راسا قىزغان پەيتتە توختى شۇجى گۇڭشې-دىن بىر توپ مېھمانلارنى باشلاپ كېلىپ توي ئۇستىگە توي قوشتى ، بۇلار بىرنەچچە كۈندىن بېرى گۇڭشېدا يىغىنغا قاتنىشىۋاتقان دادۇي كادىرلىرى ئىدى . بۇلارنىڭ بەزىسى بۇرۇن گۇل-جەينەكنى كۆرگەن بولسىمۇ ، كۆپىنچىسى ئۇنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىپ يۈرگەنلەر ئىدى .

— «ئاۋۋال ئىشلە ، ئاندىن ئويىنا» دېگەن شۇ - دە ! — دېدى مېھمانلارنىڭ بىرى ھەۋەسلىنىپ ، — بۇ يەر راستىنلا گۈلدەك

ئېچىلىپتۇ ، كۆز تەگمىسۇن ، تۇمار ئېسىپ قويۇڭلار !

— كۆزى يامانلار ئەمدى يوق ! — دېدى مېھمانلارنى باشلاپ كېلىۋاتقان غوجى مەنسۇر قىلىپ ، — ئۇلار ئۆز ۋاقتىدا بۇ غۇنچىنى ئېچىلدۇرمايلا ئۇجۇقتۇرۇۋەتمەكچى بولغانىدى ، لېكىن ئۇنىڭ يىلتىزى سۇدا بولغاچقا قۇرۇپ كەتمەي ئاخىر ئېچىلدى .

غوجى ھازىر گۈلجەينەكتە سۇ چىقىرىش پونكىتىنىڭ باشلىقى ئىدى ، شۇ كۈنلەردە ئۇ ئىشلەپ ھارمايتتى ، غەيرىتى ئۆگەن دەريا سىدەك تاشقىنلاپ تۇراتتى ، ئۇ مېھمانلارنى ئايلاندۇرۇپ ، 1200 كۋادىرات مېتىر چوڭلۇقتىكى بۇ ئىگىلىكىنىڭ يېڭىلىقلىرىنى تونۇشتۇرۇشقا باشلىدى .

— بېلىقلارنىڭ ئالدى يەتتە جىلغا كېلىدۇ ، — دېدى ئۇ بېلىق كۆلىگە كەلگەندە ، — دېھقانلار خالىغان ۋاقىتتا ئېلىپ يېيىەلەيدۇ ، بۇ يىل يەنە بىر كۆل كولاپ ، بېلىقلارنى سورتقا ئايرىپ باقماقچىمىز .

ئۇلار سۇ چىقىرىش پونكىتىنىڭ لايلاتمىسىدا ئۇزۇپ يۈرگەن ئۆردەكلەرنى تاماشا قىلىپ ، توك توگمىنى ، جۇۋازخانىلارنى ئايلىنىپ ، ئاخىرىدا ماتورخانىغا كىردى . ئۇچ دىزېلماتور ھەرىكەتتە ئىدى ، ھەيۋەتلىك ئاۋازدىن ئىشىك - دېرىزە سىلكىنەتتى . مېھمانلارنىڭ ئالدىغا نەسرەم بىلەن مۇسا كەلدى ، نەسرەم ھازىر گۈلجەينەكنىڭ تېخنىكى ئىدى .

— ھازىر سۇ چىقىرىش پونكىتى بىر سوتكىدا قىرىق - ئەللىك كۇب مېتىرغىچە سۇ چىقىرىۋاتىدۇ ، — دېدى نەسرەم ، — بۇنىڭ بىلەن پۈتۈن لەنگەرنىڭ يېرى سۇغا قانىدى .

قوشنا دادۇي — شورباغنىڭ دۇيجىسى ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلىدى :

— ئۆزۈڭلەردىن ئېشىنىپ بىزنىمۇ قاندۇردۇڭلار ، گۈلجەينەكنىڭ سۇيى بىلەن بىزنىڭمۇ ئوتتۇز - قىرىق پىرسەنت يېرىمىز سۇغىرىلىۋاتىدۇ .

نەسرەم گېپىنى داۋام قىلدى :

— دىزېلماتور بىلەن كىچىك تىپتىكى ئېلېكتر ئىستانسىسىنىمۇ قوراۋالدۇق ، — دېدى ئۇ ۋە ھەربىر دېزېلماتورنىڭ ئايلانما ئوقىغا چېتىلغان دىنامىلارنى كۆرسىتىپ چۈشەندۈردى .

— بىر دىزېلماتور سۇ چىقىرىش ۋەزىپىسىدىن باشقا يەنە 10 كىلوۋاتلىق دىنامىدىن بىرنى ھەربىكەتلەندۈرەلەيدۇ ، بۇنىڭ بىلەن توك تۇگمىنى ۋە جۇۋازنى ئىشقا سالدۇق . ئاشقان توك بىلەن ئائىلىلەرگە 25 ۋاتلىق لامپۇچكىدىن يەتتە يۇزنى يېقىتۇق ، ھەممە يەرگە سىم تارتىپ بولۇندى ، بۇگۈن رەسمىي توك بېرىمىز ...

— ھايھات ! — دەۋەتتى مېھمانلارنىڭ بىرى خۇشاللىقتىن ئۆزىنى تۇتالماي ، — ئالىم بولساڭ ئالەم سېنىڭكى ئىكەن - دە !

مېھمانلارنىڭ چىرايىدا قىزىقىش ، خۇشاللىق ، قايىللىق ئالامەتلىرى ئەكس ئەتتى . ئۇلار ئۆز قوشنىسىنىڭ بۇ كۆرەش مېۋىسىدىن چوڭقۇر ئىپتىخارلىق ھېس قىلىشتى ، ھەربىر يېڭىلىق ئۇلارنىڭ قەلبىگىمۇ بىر خىل ئىنتىلىش ئۇرۇقىنى سالغانىدى ...

كەچ كىرىپ پۈتۈن لەنگەر نۇر ئىلكىدە يانغاندا قىز كۆچۇرۇش باشلاندى . گۇلجەينەكتىكى چىراغلار ئۆگەنىڭ تىنىق سۇيىدە گويا چەكسىز ئاسمان بوشلۇقىدىكى كۆمۈش يۇلتۇزلاردەك جىمىرلايتتى ، كۆجۇم - كۆجۇم مەھەللىلەر خۇددى نۇردىن چاچقانەك قۇ چاچقانەك يورۇپ كەتتى . باھار ھىدىغا تولغان يېزا بەخت خۇشاللىقىنىڭ شاۋقۇن - سۇرەنلىرى بىلەن قاينام - تاشقىنلىققا چۆمدى .

تويىنىڭ گۇلجەينەكتىن باشلانغان «ئاللاللا» ... «زوق - زوقلىرى» تۇپتۇز تاشيولنى بويلاپ مەھەللىگە سىلجىشقا باشلىدى . رۇستەم بىلەن ئايخاننى ئورىۋالغان بىر توپ قىز - يىگىتلەر سازغا تەڭكەش قىلىپ «قىز كۆچۇرۇش» قوشقىنى باشلىۋەتتى :

ئاققىنا ياغلىق ئىچىدە ،
بىر تۇغۇن گۈل ساقلىدىم .
گۈلنى قىسىپ بېشىمغا ،
تاجى قىلىپ ساقلىدىم .

بارچە خەقلەر تولا كەلدى
ھېچ كىشىگە باقمىدىم .
شۇنچە خەقلەر ئاراسىدىن ،
ئۆزلىرىگە ساقلىدىم ...

رۇستەمنىڭ ياساپ - جابدۇنغان خاس ھۇجرىسى مېھمانلارغا لىق تولدى . بىر دەملىك يەپ - ئىچىشتىن كېيىن يىگىت قولدىشى نەسرەم — توختى شۇجىغا بىر رومكا ھاراق توتتى :
— بۇگۇن ئىچمىگەن ھاراقنى ... — دېدى ئۇ شىركەيپلىك-تىن ئېچىلىپ ، — قېنى ، توختىكا ، خوشە ، ئىچەيلى ... بۇگۇن ئىچىپ ئەتە دوزاختا كىرسەكمۇ مەيلى ...
توختى شۇجى رومكىنى قولىغا ئېلىپ ئورنىدىن تۇردى ، ئۆي ئىچى بىر دەملىككە تىمتاس بولۇپ قالدى .
— مەن ئەزەلدىن ئىچمىگەن ، — دېدى ئۇ ھاياجاندىن لەۋلىرى تىترەپ ، — لېكىن ، بۇگۇن ئىچمەن ، كۆڭلۈم خۇ-شال . چۈنكى بۇگۇن لەنگەر خەلقى قوش توي ئۆتكۈزۈۋاتىدۇ ، بۇ توي ئاسان قولغا كەلگىنى يوق . بەزىلەر بىزنى «بوش كەلمە-دىگىلار» دەيدۇ ، شۇنداق ، بىز بوش كەلمىدۇق . ئەر تۇغۇل ، ئاياللىرىمىزنىڭ مۇرىسىنى سىلاپ باقسا ، قوللىرىنى كۆرۈپ باقسا ، يۇزلىرىگە سەپسېلىپ باقسا راستىنلا بوش كەلمىگەنلىكە-مىزنى كۆرۈۋالالايمىز ، — توختى شۇجى بىرئاز تۇرۇۋېلىپ يېنىدىكى ھاشى كوممۇنىست بىلەن ئەشرەپ بوۋايغا چوڭقۇر مېھ-رى بىلەن بىر قاراپ قويدى - دە ، گېپىنى داۋام قىلدى ، —

لېكىن ، يولداشلار ، بىزنىڭ ئەمگەك كۈچىمىزنى ، ئات - ھارۋا-لىرىمىزنى ، غەيرەت - ئىرادىمىزنى سېلىشتۇرغاندا ئۆتكەنده قىلغان بىرنەچچه قېتىملىق جەڭلىرىمىز كىچىككىنه بىر ئىش بولۇپ قالدى . بىزنى غەلىبه خۇشاللىقلىرىلا ئەمەس ، بەلكى تېخىمۇ جاپالىق كۈرەش مۇساپىسى كۈتۈپ تۇرۇۋاتىدۇ !

توختى شۇجى قولىدىكى ھاراقنى گۇپپىده ئىچىۋەتتى ، ياشلار خۇشاللىقىدىن چاۋاك چېلىشتى . ئۆينىڭ تۆرىده خۇددى باھار غۇنچىسىدەك ئېچىلىپ ئولتۇرغان رۇستەم بىلەن ئايخان بىر - بىرىگه مەنىلىك قارىشىپ ، توختى شۇجىغا بولغان مېھىر - مۇھەببىتىنى كۆزلىرى ئارقىلىق ئىزھار قىلىشتى...

كەچلىك ئولتۇرۇش يەنه قىزىپ كەتتى ، كۈلكه - چاقچاق ، ناخشا- قوشاق ئۇزاققىچه بېسىقمىدى ، بىر - بىرىگه ئارىلىشىپ كەتكەن ئاۋازلار ئىچىدىن غۇلامنىڭ خۇش نەپەس ناخشىسى ئالاھىده ئاڭلىنىپ تۇراتتى :

توي ئوينايمىز ، تويلار ئوينايمىز ،
ھۆر ۋەتەننىڭ كەڭ قۇچىقىدا .
خۇشاللىقتا ئەركىن يايرايمىز ،
ئىش - ئەمگەكنىڭ قاينىق چېغىدا .
.....

2

«سۆيۈملۈك جانان ئاچا :

ئۆتكەنكى خېتىڭىزنى تاپشۇرۇۋېلىپ ۋاقتىدا جاۋاب يازالمىدىم ، تەبىئىي مېھرىبانلىقىڭىز بىلەن كەچۈرۈڭ ! سىزنى بەكمۇ سېغىنىدىم ، بولۇپمۇ ئۆتكەن ئايدىكى بەختلىك توي كۈنلىرىمىزده سىزنى ئەسلەپ ، شەھەر يولىغا ئۇزاق-ئۇزاق تىكىلدىم ...

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

لەنگەردىكى يېڭىلىقلار توغرىسىدا يېزىشىمنى ئېيتىپ-سىز ، سىز شەھەرگە كىرىپ كەتكەندىن كېيىنكى لەنگەردە ئاجايىپ يېڭىلىقلارنى ئون ئاغزىم بولسىمۇ سۆزلەپ تۈگەتەلمەيمەن ! پەقەت يېقىندىلا پۈتۈن ئائىلىلەرنىڭ جىنچىراغتىن قۇتۇلۇپ ، ئېلېكتر نۇرىغا چۆمۈلگەنلىكىنى ئېيتسام ئاملا سىزنىڭ كۆڭلىڭىزمۇ كۈندەك يورۇپ كېتەر . شۇنداق ، بەختىمىز ئېچىلدى ، كۆڭلىمىز يورۇدى ، بۇ كۈنلەرنى سىز بىلەن مەن قانداق ئارزۇ قىلمىشقان ئىدۇق - ھە ؟ ! ئېسىڭىزدىمۇ ، سىزنى تېرىمغا ھەيدىگەندىن كېيىن ئىككىمىز بىر گەمىدە يېتىپ ، ئاشۇ قاتتىق جۇدۇن بولغان كېچىسى سوغۇقتىن ئۇخلىماي تاڭ ئاتقۇچە مۇڭدىشىپ چىققانلىقىمىز . شۇ چاغدا بىز ‹قىش قانچە قاتتىق بولسا ، باھار شۇنچە ئىللىق كېلىدۇ› ، دەپ باھارغا تەلپۈنگەن ئەمەسمىدۇق ! ؟ شۇ تەلپۈنۈش بىزگە كۈچ بەرگەنىدى ، شۇ تەلپۈنۈش بىزنى ئۈمىدلەندۈرگەنىدى . بىز مانا شۇ كۈچ ، مانا شۇ ئۈمىد بىلەن تېرىمنى ئۆزگەرتىشكە كىرىشكەنىدۇق . رەھىمسىز تەبىئەت بىزنىڭ ئىرادىمىزنى سۇندۇرماقچى بولدى . باسىت قاۋاندەك بۇزۇقلار بىزنىڭ ئۈمىد چىرىغىمىزنى ئۆچۈرمەكچى بولدى ، لېكىن بىز بوش كەلمىدۇق . خۇددى توختى شۇجى ئېيتقاندەك ، ۋەتىنىمىزنىڭ ھەربىر غېرىچ يېرى بىز ئۈچۈن تۈتىيا ، ئۇنى گۈللەندۈرۈش بىز ئۈچۈن بەخت بولدى ...

جانان ئاچا ، مانا ئەمدى بىر قاراڭە ، تېرىم قانداق چىرايلىق بولۇپ ئۆزگەردى - ھە ؟ ! سىزگە خۇش خەۋەر ، يېقىندا بىز ئۇ يەرگە ‹بوستان› ، دەپ نام قويدۇق . ئۇ ھەقىقەتەنمۇ بوستانغا ئايلاندى ، بىز شۇ قىشتا چاپقان ئۆستەڭگە ئەمدى تاش يانتۇزۇلۇپ زاكۇ سېلىندى . ئۇنىڭ بويىدىكى ھېلىقى كۆچەتلەر ياپيېشىل بولۇپ كۆكەردى . بىز يانتاق ھېلىقى گەملەر ھازىر ئېغىل - قوتان

بولۇپ ، ئائىلىلىكلەر ئۇچۇن ئاپئاق ، ئازادە ئۆيلەر سېلىنىدى . ئەشرەپ بوۋاممۇ ئىلمىي تېرىقچىلىق گۇرۇپپىسىنى باشلاپ چىقىپ ، بۇ يەردە يېڭى -يېڭى كەشپىياتلارنى يارىتىۋاتىدۇ .

جانان ئاچا ، بۇ يەرگە بىر كېلىڭ ، كۆزىڭىز كۆرمىگۈچە يۇرىكىڭىز قانمايدۇ ، دەم ئېلىش كۇنلىرى ئىمىر ئاكامنى ئەكېلىڭ ، سىزنىڭ ئەجرىڭىزنى ئۇمۇ بىر كۆرسۇن ! بىز كۆچۇرگەن ھېلىقى نەشپۈت كۆچىتى كۇزدە تۇنجى مېۋىسىنى بېرىدۇ ، شۇ چاغدا كەلسىڭىز ئۆزئەمگىكىڭىزنىڭ لەززىتىنى تېتىيسىز...

مەن سىزگە بۇ خەتنى مانا شۇ بوستاندىن يېزىۋاتىمەن ، رۇستەم ھازىر مانا شۇ بوستان دۇيىنىڭ دۇيچىكى ، ھەر يەكشەنبىدە مەن ئۇنى يوقلىغاچ بۇ سۆيۇملۇك يەرنى سەيلە قىلىپ قايتىمەن ۋە ھەربىر گىياھ ، ھەربىر ئېتىزنى كۆرگەندە سىزنى ئەسلەيمەن !

سىزگە يەنە بىر خۇش خەۋەر : يېقىندا توختىكامنى گۇڭشېغا شۇجى قىلىپ يۆتكەپ كەتتى ، دادۇينىڭ ئىشلىرىنى ھاشى كوممۇنىست باشقۇرۇۋاتىدۇ . دادامۇ شەھەردىن قايتىپ كېلىپ ئەل -يۇرت ئالدىدا ئۆز گۇناھىغا توۋا قىلدى . ئەل كۆكسى يەنىلا كەڭ ئىكەن ، مەنمۇ ئۇنى ئەپۇ قىلدىم . ئۆزۇم مەكتەپتە يەنىلا شۇ ئوقۇغۇچىلار بىلەن بىللە ، گۇل غۇنچىلىرىدەك ئوماق بالىلار ئىچىدە ياشاپ ، ئۇلارنىڭ بىلىم تەشنالىقىنى ئىلىم - پەن بۇلىقىدا قاندۇرۇش نەقەدەر ياخشى ! ؟ لەنگەر خەلقى مېنى قەدىرلەپ «ياش ئەۋلادلىرىمىزنىڭ باغۋىنى» دەپ ئاتىشىدۇ . مەن بۇنى ئاڭلىغاندا پارتىيە ۋە خەلق ئالدىدىكى بۇرچۇمنىڭ نەقەدەر ئۇلۇغ ۋە شەرەپلىكلىكىنى ھېس قىلىمەن . شۇڭا مەن بۇ گۇزەل يۇرتىمىزدىكى ياش - ئۆسمۇرلەرنى كوممۇنىزمنىڭ ھەقىقىي ئىزباسارلىرى قىلىپ تەربىيىلەش

ئۇچۇن بارلىقىمنى ئاتاپ قويدۇم.
جانان ئاچا، لەنگەردىكى يېڭىلىقلارنى ھەرقانچە ياز-
سامۇ يېزىپ تۈگىتەلمىگۈدەكمەن. لېكىن بۇ يەردىمۇ قىل-
غان ئىشلىرىمىزدىن قىلمىغان ئىشلىرىمىز تېخى ناھايىتى
كۆپ، بىز ئاللىقاچان بېلىمىزنى باغلىدۇق، لەنگەرنى ئۇ-
لۇغ سوتسىيالىستىك ۋەتىنىمىزگە مۇناسىپ باي، كۈچلۈك
بىر كوللېكتىپ قىلىپ قۇرۇپ چىقمىغۇچە كۆرەشنى توخ-
تاتمايمىز، بۇ كۆرەش لەنگەر خەلقىگە تېخىمۇ چوڭ بەخت-
ھالاۋەت، تېخىمۇ زور شان - شەرەپ ئېلىپ كېلىدۇ! ...
خېتىمنى شۇ يەردە توختىتاي، قالدى يېڭىلىقلارنى
كېيىنكى خېتىمدىن بىلەرسىز.
سىزنى سېغىنىپ سېغىنىز ئايخان.
1978 - يىل ماي»

* * *

كۈنلەر ئۆتمەكتە، لېكىن لەنگەر خەلقى بۇ كۈنلەرنىڭ بوي-
نىغا مەرۋايىتتىن، ياقۇتتىن تىزگاھ ئېسىپ، ئۆز تۇرمۇشىنى
خاسىيەتلىك، ھالاۋەتلىك ئۆتكۈزمەكتە ...
ئۆگەن دەريا‌سى بۇرۇنقىدىنمۇ ھەيۋەتلىك بۇزغۇنلاپ ئاقماق-
تا. ئۇنىڭ چىمەنزار ۋادىسى ھالال مېھنەت بىلەن تېخىمۇ بەرد-
كەتلىك، تېخىمۇ گۈزەل بولۇپ ئۆزگەرمەكتە ...
گۈلجەينەكتە ھايات قاينىماقتا، ئۇ خۇددى لەنگەرنىڭ قۇد-
رەتلىك يۈرىكىدەك كېچە - كۈندۈز تىنىمسىز گۈركىرەپ تارام-
تارام تومۇرلار ئارقىلىق زىرائەتلەرگە قان، ھاياتلىققا نۇر بەر-
مەكتە ...

1980 - يىل مارت
1981 - يىل سېنتەبىر
ئۈرۈمچى - كۈچا - قەشقەر

图书在版编目(CIP)数据

冰冷的心:维吾尔文/艾海提·吐尔迪著. —乌鲁木齐:新疆青少年出版社,2009.3
(艾海提·吐尔迪作品集)
ISBN978—7—5371—6504—4

Ⅰ.冰… Ⅱ.艾… Ⅲ.中篇小说—作品集—中国—当代—维吾尔语 (中国少数民族语言) Ⅳ.I247.5

中国版本图书馆CIP数据核字(2009)第023342号

责任编辑:萨黛缇·萨吾提
责任校对:迪力亚尔·吐尔逊
封面设计:阿力甫·夏

艾海提·吐尔迪作品集
冰冷的心(维吾尔文)
(中篇小说集)
艾海提·吐尔迪 著

新疆青少年出版社出版
(乌鲁木齐市胜利路2巷1号 邮编:830049)
新疆新华书店发行
万裕文化产业有限公司印刷
850×1168毫米 32开本 12.5印张
2009年3月第1版 2010年3月第2次印刷
印数:2001—5000

ISBN978-7-5371-6504-4 定价:25.00元
如有印刷装订问题请直接同出版社调换

مۇقاۋىنى لايىھلىگۈچى: غالىب شاھ
خەتتات: ئابلىكىمجان زۇنۇن جەۋلانى

ئۇنتۇلغان كىشىلەر
ھاياتى شۇنداق
ئاي يامغۇرى
يىراقتا قالغان مۇھەببەت
سەرسان روھ
بەختسىز سەئدىيە
قاباھەت
يەكچەشمە
مۇزلىغان يۈرەك
دەۋر ساداسى

ISBN 978-7-5371-6504-4
9 787537 165044 >
باھاسى: 25.00 يۈەن